Atatürk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Habib İDRİSİ

Köroğlu Destanı'nın Azeri Rivayeti Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Yüksek Lisans Tezi

Tez Yöneticisi
Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU

Erzurum-1992

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....I-II
BİRİNCİ BÖLÜM..... III-XXXIV
İKİNCİ BÖLÜM..... 1-190
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....A-D
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....1-394
Ali Kişi 1-11
Demircioğlu'nun Çenlibel'e Gelmesi.....12-18
Ayvaz'ın Çenlibel'e Getirilmeyi.....19-44
Köroğlu ile Deli Hesen 45-49
Köroğlu'nun İstanbul Seferi.....50-72
Durna Teli.....73-95
Köroğlu'nun Erzurum Seferi.....96-128
Hemze'nin Gıratı Aparması.....129-166
Köroğlu'nun Beyazıit Seferi.....167-188
Mehbub Hanım'ın Çenlibel'e Gelmeyi.....189-212
Mercan Hanım'ın Çenlibel'e Gelmeyi.....213-269
Gulun Kaçması.....270-285
Durat'ın İtmesi.....286-294
Köroğlu'nun Kars Seferi.....295-317
Köroğlu ile Bolu Beyi.....318-340
Köroğlu'nun Derbend Seferi.....341-360
Hesen Han'ın Çenlibel'e Gelmesi.....361-372
Köroğlu'nun Gocalığı.....373-394
SÖZLÜK.....395-433
KAYNAKÇA.....434-443
DİZİN.....444-457
SONUÇ.....458-460

SUMMARY

In this study, Köroğlu's variant of Azerbaycan and Anatolia were studied and both variants were examined with the propp method and differences were shown between them.

The work consists of a prologue and four sections. In the prologue, the studies on Köroğlu's epopee in the world were given, besides that, the episodes of Azerbaycan and Anatolian variants were mentioned and both of them were analysed with the method of propp.

The studies on Köroğlu from different parts of the world are in the first chapter.

The summary of those episodes are in the second chapter. The summary of Anatolian variant taken from the book of Köroğlu epopee, 15 versions, was collected orally from Behçet Mahir by M.Kaplan, M.Akalın and M.Bali, in the year of 1974.

In the thirth chapter, the episodes were handled with the propp method used in the V.J.Propp's take analysis.

And in the fourth chapter, the work becomes the Azerbaycan variant of Köroğlu epic. Here, Köroğlu epic formed by M.Tehmasb and H.Arashı in 18 versions in Baku, 1975, was written in Turkish alphebet.

An epilogue, a bibliography, a glossary and a context are given at the end of the work.

I made use of the books in the library of Azerbaycan state University, Erzurum Atatürk University and I also researched the books of Prof. Abbas Zamanov which were gifted by the author to the search library of the Faculty of Science and Letters, and most of the books on Köroğlu at Ankara University, totally 119 articles and 33 books were examined through.

I wish to acknowledge my dept to, and to mention the very considerable help I received from professor Bilge Seyidoğlu in preparing this study.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Köroğlu'nun Azerbaycan varyantı ile Anadolu varyantı ele alınmış ve propp metoduna göre her iki varyantın da tahlili yapılmış,aradaki farklar gösterilmiştir.

Çalışmamış bir giriş ve dört bölümden ibarettir.Giriş kısmında Köroğlu Destanı üzerinde dünyada yapılan çalışmalar tanıtılmış,Azerbaycan ve Türkiye varyantlarının epizotları verilmiş ayrıca Azerbaycan ve Türkiye varyantları propp metoduna göre karşılaştırılmıştır.

Birinci Bölüm:

Köroğlu üzerinde dünyada yapılan çalışmalar verilmiştir.

İkinci Bölüm:

Köroğlu'nun Azerbaycan ve Türkiye varyantlarının epizotlarına göre özetleri bulunmaktadır.

Türkiye varyantının özeti M.Kaplan,M.Akalın ve M.Bali'nin Erzurum 1974 yılında Behçet Mahir'in ağzından derlemiş oldukları 15 koldan ibaret olan Köroğlu Destanı adlı eserden alınmıştır.

Üçüncü Bölüm:

Köroğlu destanının epizotları çıkarılmış,bunlar V.J.Propp-un Masalların Yapısı ve incelenmesinde kullandığı metod esas alınarak karşılaştırılmıştır.

Dördüncü Bölüm:

Metin,Köroğlu destanının Azerbaycan varyantıdır.Burada M. Tehmasb ve H.Araslı'nın Bakü 1975 tarihinde hazırladıkları 18 koldan ibaret olan Köroğlu destanı yeni Türk harflerine çevrilerek verilmiştir.

Metinden sonra sonuç,bibliyografya,sözlük ve dizin yer almaktadır.

Tezin hazırlanması için Azerbaycan Devlet Üniversitesi İlimler Akademiyası'nın arşivinden,Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi,Fen ve Edebiyat Fakültesi Araştırma Kütüphanesi'nin Prof.Dr.Abbas Zamanov bağış kitaplarından ve Ankara Merkez Kütüphanesindeki Köroğlu hakkında yazılmış olan 119 makale ve 33 kitap gözden geçirilmiştir.

Bu çalışmayı dikkatle ve ilmi bir titizlikle yöneten,karşılaştığım her güçlüğü yenmede bana yardımcı olan,çok değerli hocam saygıdeğer bir bilim hanımı Prof.Dr.Bilge Seyidoğlu'na burada minnet ve şükranlarımı sunmayı bir vicdan borcu biliyorum.Bu çalışmamda kendisinden ilmi olarak çok şey öğrendim,kendisine minnettarım.

Habib İDRİSİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Köroğlu Üzerinde Dünyada Yapılan Çalışmalar Verilmiştir

GİRİŞ

KÖROĞLU DESTANI
ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bilindiği gibi destanlar,en eski edebi ürünlerdir.Sözlü manzum nitelikte olan destanlar,milli kültürlerin oluşunda ilk ortaya çıkan eserler olmanın yanında milli duyguların oluşum ve gelişiminde de etkin rol üstlenmeleriyle büyük önem arzetmektedirler.

Denebilir ki bir milletin tarihi akış içindeki duygu,düşünce ve hayat felsefesini millet olmadaki karakteristik değerlerinin tümünü destanlarından öğrenmek ve takip etmek mümkündür. Çünkü destanlar,uzun bir tarihi geçmişe sahip olduğu gibi doğuşu da maşeri şuurdan kaynaklanmaktadır.

Milletin tümünü alakadar eden tarihi bir vakanın yetenekli bir şair tarafından nazmedilmesiyle zaman içinde yeni motifler alarak ve yeni olaylarla zenginleşip uzun manzum hikayeler halinde sözlü gelenekte yer alması,destanların ilk oluşum safhasıdır.Daha sonra bu destanlar ayrı coğrafyalarda daha yeni olaylarla zenginlenmeye devam eder,bu da destanın ikinci safhasını teşkil eder.

Toplumun içinden çıkan güçlü bir şair parçalar halindeki bu destanları toplu halde değerlendirip yeniden nazmederse bu da destanın üçüncü safhasıdır.Kalevala-Shahname-İlyada ve Odyssey...üçüncü safhaya ulaşmış destanlardır.

Türk destanları ikinci safhada kalmış destanlardır.Biz bu çalışmamızda çeşitli Türk coğrafyalarında varyantlar halinde söylenegelen "Köroğlu"destanı hakkındaki çalışmaları ayrı ayrı ele alacağız.

A:AZERBAYCAN

Köroğlu hikayesine yazılı ilk olarak Azerbaycan'da XVII-XVIII.asır cönklerinde rastlanmaktadır(1).Yine aynı dönemlerde Ermeni ve Gürcü alfabeleri ile Azeri Türkçesiyle yazılmış bir sıra "Köroğlu" koşmalarına da rastlıyoruz(2).

1804'de Azerbaycan şairlerinden ANDELİB-KARACADAĞI,halk şairlerinden şiirleri içine topladığı elyazmasında Köroğlu'ndan da birkaç şiir almıştır.

1842'de "Köroğlu" destanı ilk defa kitap şeklinde yayınlanmıştır(4).Bu eseri Tahran'da Rusya elçisi olan Polyak katibi ve etnoğrafi,A.CHODZKO hazırlamıştır.Kitap 13 meclisten ibarettir.A.CHODZKO sonradan bu eseri İngilizceye tecüme ederek Londra'da neşretmiştir(5).

1856'da C.C.PENN,"Köroğlu" destanını Rusca'ya tercüme ederek önce "KAFKAZ" Gazetesinde (6) tefrika etmiş,sonra kitapçık halinde yayınlanmıştır.Gerçi C.C.PENN,destanı tercüme etmiş fakat eseri ve eserin kahramanını gerektiği şekilde değerlendirmemiştir.

1-Azerbaycan SSR.E.A.R Elyazmaları fondu,cönkler No:71,3900/5181/10553.Bakü.

2-Tacir İlyas Mugeşiyan,"Nağmeler Kitabı"Tebriz,1721.

3-Andelib Karacadağı,Halk Yaratıcılığı Numuneleri.

4-A.CHODZKO,Köroğlu.

5-A.CHODZKO,Popular Poetry of Persion.Adventures and improvisations of "Kurrouğlou"(Köroğlu) the bendit ministral of northern persia.,London,1842.

6-"Kavkaz",1856.No:21-24,26,30,34,37,42.Ker-oğlu,vostoçni poetnaezdnik,polnoe sobranıe ego improvızacıı prısovokuplenıem ego bıografıı",perevod s Angliiskogo,C.CPENN,Tiflis.1856.

1872'de R.W.PROBEN,Tobol metinleri içinde(7) 1899'da Petersburg şehrinde meşhur "Köroğlu" hikayeti adı altında makaleler yayınlar.

1897'de R.BARON adlı yazar "Köroğlu" hakkında makalesini Petersburg'da yayınlar(8).

1897'de A.CAMALI isminde bir yazar "Köroğlu'nun Nağılı,Kiziroğlu ve Bolu Bey'e Baş Vermiş Ahvalatlar" adlı eserini Türkçeden Ermeni diline çevirerek bir kısmını Tiflis'de yayınlar(9) sonra 1904'de de "Köroğlu'nun Nağılı,Demirçioğlu ve Hamza Beyle Başvermiş Ahvalatlar" adlı yazısını Ermeni dilinde Tiflis'te yayınlar(10) ve yine de 1942'de "Kurdoğlu'nun Nağılı Şiirlerle" adlı makalesini Tiflis'te neşr eder(11).

1913'de Z.RIZA adlı yazar "Köroğlu" adlı eserini ellibeş sahifede yayınlar(12).

1935'de Azerbaycan'ın ünlü folklorcusu Prof.Dr.H.Elizade "Köroğlu'dan Parçalar" adlı makalesini yayınlar(13)

7-R.W.Proben,Tobol Metinleri,Tercüme Kısmı.Konuşan Osmanlı Metinleri,Petersburg,1872,S:323,328.

8-Collection Scientifigue de 1,İnstitut des Langues Orientales de ministere des offares etrangeres,vol:VIII.P,181-184,Petersburg,1897.

9-A,Cumalı.Vartanyants Matbaası,Tiflis,1897.

10-A,Cumalı.K,Tavartgılatsı Matbaası.Tiflis,1904.

11-A,Cumalı,Köroğlu Nağılları.N.Agancanın Elek Mat.Tiflis,1942.

12-Z.Rıza,Köroğlu,Neşriyat-ı Beraderan-ı Orucof Mat.Bakü 1913.

13-Prof.Dr.H.Elizade.Köroğlu'dan Parçalar.Şifahi Halk Edebiyatı Numuneleri Dergisi.8.Cilt.Bakü,1935,S:3.

1937'de H.C.Yüzbaşıyev isminde Özbek yazarı ve folklorcusu "Köroğlu" destanını kitap halinde neşr etmiştir(14).

1941'de Azerbaycan'da birkaç defa "Köroğlu"destanı yayınlanmıştır.Ama bunların içerisinde destanlarımızın toplayıp neşr edilmesinde en çok emeği geçen H.Elizadedir.1941'de neşretmiş olduğu varyant,ondört koldan ibarettir ve kitabın sonunda da elliden fazla müstakil koşmalar yer almaktadır(15).

1942'de H.araslı "Halkın Kahramanoğlu" adı altında Köroğlu destanını yayınlamıştır(16).

1946'da A.S.Tveıtınova Tiflis'te Köroğlu Hakkında bir makale yayınlar(17),bu tarihten itibaren Köroğlu Destanı hakkında bir ara makale yayınlanmaz.

1954'de Paşa Efendiyev,Köroğlu Destanı konulu doktora tezini hazırlayıp savunur(18).Ayrıca 1956 senesinde Köroğlu Destanında Halkçılık Problemleri(19) adlı makalesini ve yine aynı yıl içerisinde "Azerbaycan Halkının Kahramanlık Destanı" adı altında bir diğer makalesini de yayınlar(20).

14-H.C.Yüzbaşıyev,Köroğlu Destanı,Özbekçe,Leningrad,1937.

15-H.Elizade,Köroğlu,Bakü,1941.

16-H.Araslı,Halkın Kahramanoğlu,Bakü,1942.

17-A.S.Tverıtınova.Vosstanie Karaızıdji Deli Hasan-Türkiy.M.L. Tiflis,1946.

18-P.Efendiyev,Doktora Tezi,Ker-oğlu,gerolçeski spos Azerbaydjan skogo naroda,Avtoreferat kandıdatskoy dıssertasıy,Bakü 1954.

19-P.Efendiyev,Köroğlu Destanında Halkçılık Problemi.Nam,DISS, Bakü,1956.

20-P.Efendiyev,Azerbaycan Halkının Kahramanlık Destanı.Azerbaycan Dergisi.Bakü,1956.No:9,S:144-152.

Yazar bu makalede Köroğlu'nun hürriyet uğruna verdiği mücadeleyi,düşmanlara karşı duyduğu nefreti,hümanizmi,diğer milletlere gösterdiği saygı ve muhabbetini anlatır.Nitekim Köroğlu Destanı'nın geniş çapta yayılmasının nedenini de buna bağlar.

Paşa Efendiyev,Köroğlu'nun ortaya çıkışını XVI.asırdaki yerli ve yabancı düşmanlara karşı alevlenen köylü isyanlarının tabii bir yansıması ve özellikle vatanı yabancı istilacılardan koruma ülküsünün sonucu olarak görmektedir.Kööğlu'nun şair kişiliğinde vatan,yenilmez ve mukaddes Çenlibel,silah arkadaşlarının ise halkın mücadele eden grubunun temsilcileri olduğunu öne sürmüştür.

Köroğlu,arzularını,isteklerini,düşüncelerini,hasretlerini, mutlu hayat temennilerini halka mahsus şiirsel bir güzellikle ifade eden maharetli bir halk aşığıdır.

Köroğlu destanında kardeşlik ve ortak düşünceler motifi çok kuvvetlidir.Köroğlu,Azerbaycan halkının yalnızca sosyal ve tabii abidesi değil aynı zamanda ictimai düşüncesinin ve halk bilginlerinin felsefesinin şiirsel ifadesidir.

Destanda tasvir edilen kadınlar,Köroğlu'nun ve arkadaşlarının yakın yardımcılarıdır.Onlar,Çenlibel'in hayatında aktif bir rol oynamaktadırlar.Destanın kahramanları da kadınları her yerde himaye ederler.

P.Efendiyev,makalesini şu cümlelerle tamamlar:"Köroğlu Destanı,Azerbaycan Halk yaratıcılığının gelişmesinde yararlı bir etki göstermiştir.

Köroğlu kendi ülküsünün bedii kıymeti itibariyle dünya edebiyatının şaheserleri olan İLYADA-ODYSSEY-KALEVALA-MANAS gibi eserleriyle eşdeğerdir.

1956'da M.H.Tehmasb ve H.araslı,Köroğlu Destanı'nı kitap halinde yayınlamışlar(21).Kitap bir mukaddime ve onyedi koldan ibarettir.Destanda adı geçen kollar ise şunlardan ibarettir:

1: Ali Kişi.

2: Köroğlu ile Deli Hasan.

3: Köroğlu'nun İstanbul seferi.

4: Demirçioğlu'nun Çenlibel'e gelmesi.

5: Köroğlu'nun Erzurum seferi.

6: Ayvaz'ın Çenlibel'e gelmesi.

7: Durna teli.

8: Hamza'nın Kırat'ı kaçırması.

9: Mehbub Hanım'ın Çenlibel'e gelmesi.

10:Köroğlu'nun Beyazıt seferi.

11:Kulun kaçması.

12:Durat'ın kaybolması.

13:Köroğlu ile Bolu Beyi.

14:Köroğlu'nun Kars seferi.

15:Köroğlu'nun Derbend seferi.

16:Hasan Paşa'nın Çenlibel'e gelmesi.

17:Köroğlu'nun ihtiyarlığı.

Bundan başka 337 sahifeden itibaren destanın varyantları yer alır ve 345 sahifeden itibaren de açıklamalar yapılır.Kitabın son kısmında "İlyas Muşegiyan'ın Nağmeler" adlı kitabından alınan elliden fazla koşma bulunmaktadır(22).

21- M.H.Tehmasb ve H.araslı,Köroğlu,Azerbaycan,SSR Eliler Akademiyası neşri,Bakü,1956,S:453.

22- İlyas Muşegiyan,Nağmeler,Tebriz,1721.

1956 senesinde M.Sadıkov,Köroğlu 1886 yıl Rus Matbuatında (23) adı altındaki makalesi ile Gürcü dilinde yazdığı "Koçak Köroğlu"(24) adlı makalesini neşretmiştir.

1967 senesinde de M.Hatemi "Köroğlu,Od Oğlu" adlı makalesini neşr eder(25).Yine aynı yıl içerisinde F.Ferhadov iki makale yayınlar.Birinci makalesi Köroğlu Destanı Kafkasya halkının kahramanlık şöhretidir adı altında neşrolunur(26).

Bu makalede Köroğlu'nun temsil ettiği milletlerarası dostluk ve milli birlik motiflerini güzel bir şekilde anlatarak bunlarla alakalı olan üç mühim hususu şu şekilde gösterir.

I- Köroğlu'nun temsil ettiği grup,milli birlik gücüne sahiptir.Köroğlu milli birliği temsil eder.

II- Azerbaycan Türk'ünün millikahramanı Köroğlu,temsil ettiği milli karakteri ile istismar edilen ve zulme uğrayan bütün milletlerin kahramanı olmuştur.

III- Köroğlu'nun şahsiyetinde kendi hakiki kurtarıcısını gören Kafkasyalı,Köroğlu'nun hareketlerine büyük bir ilgi göstermiş ve Köroğlu Destanı motiflerinde yeni tabii örnekler ortaya çıkarmışlardır.

Aynı yazar 1967 senesinde Köroğlu Destanı'nın Kafkasya varyantına dair(27) adlı bir başka makale de neşretmiştir.Yazar

---

23- M.Sadıkov,Köroğlu,1886 Yıl Rus Matbuatında,Azerbaycan,SSR E,A Maruzeler,No:10,Bakü,1959.

24- M.Sadıkov,Koçak Köroğlu Gürcü Dilinde,Tiflis,1959.

25- M.Hatemi,Köroğlu Od Oğlu,Yıldız Dergisi,Bakü,1967,No:6

26- F.Ferhadov,Köroğlu Destanı Kafkasya Halklarının Kahramanlık Şöhretidir.Azerbaycan Dergisi,Bakü,1968,No:13,S:189-193.

27- F.Ferhadov,Köroğlu Destanı'nın Kafkasya Versiyasına Dair. Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikiler. İlm.neşr.Bakü,1968,3.Kitap.

Köroğlu Destanı'nın Ermeni halkı içerisinde sahip olduğu geniş şöhreti şöyle anlatır:"Ermeni varyantı içeriği itibariyle Azerbaycan-Ermeni halklarının sosyal hayatıyla yakından ilgilidir".

1972'de İsrafil Abbasof "Azerbaycan destanlarının Ermeni diline tercümesi,tebdili ve neşri tarihine dair"(28) adlı makalesinde Azerbaycan destanlarının Ermeniler arasında yayılmış olan şekilleri ile sınırlanmaması gerektiğini ifade eder.Bununla beraber Azerbaycan destanlarının yayılmasında CİVANİ-SEZAİ HAYATI ve CEMALI gibi aşıkların büyük katkıları olduğunu öne sürer.Yazarın görüşüne göre Köroğlu,geçmişte daha mükemmeldir. Ancak zaman geçtikçe aşıklar tarafından yorumlanmış ve unutulmuştur.Ona göre kaybolmuş kısımların toplanmasında ve yazıya geçirilmesinde genç nesillere büyük görevler düşmektedir.

1975 senesinde A.Nebiyev "Kahramanlık Sahifeleri" adı altında bir mukaddime ve dört bölümden ibaret olan yüz sahifelik bir kitap yayınlamıştır.A.Nebiyev,şu konuları ele almıştır.Köroğlu destanının toplanması,neşri ve tetkiki ve Türkçe konuşan halklarda Köroğlu konusu.Köroğlu ve "Gur-oğlu" konularının ilgisine dair.

"Köroğlu" ve "Gur-oğli" ölmez kahraman oluşları.

Yazar bu eserinde Türk dilli halklar arasında yayılmış Köroğlu konusunun ve onun meydana gelişini açıklar.Köroğlu'nun tarihi bir şahsiyet olduğunu ve Muratbeyli ile ilişkisini anlatır.

28- İ.Abbasov,Azerbaycan Destanlarının Ermeni Diline Tercümesi, Tebdili ve Neşri Tarihine Dair.Azerbaycan SSR E.A.Haberleri Edebiyat,Dil,İncesanat,Bakü,1972,No:13.

A.Nebiyev,makalede Köroğlu'nun toplanması konusunda da araştırmalarının hala devam ettiğini söyleyerek destanın yeni bulunan kollarından,Köroğlu'nun Guba seferinden bahseder(29). Bunun dışında Köroğlu'nun Şirvan seferi.

Köroğlu'nun Türkmen'e gitmesi,

Mısrı kılıcın kaybolması,

Kiziroğlu Mustafa Bey'in Çenlibel'e gelmesi,

kollarını da tesbit ederek yazıya geçirdiğini anlatır.Yazar destanı Kuzey Azerbaycan varyantı ve Güney Azerbaycan varyantı gibi guruplandırmalarla açıklamanın doğru olmadığını sadece Azerbaycan destanı denmesinin doğru olduğunu söylemektedir.

1978'de M.Ali Seyidov "Ali Kişi ve Köroğlu Varyantlarının prototipleri hakkında" adlı makalesinde(30),Ali Kişi'nin Çenlibel'i neden mesken olarak seçtiğini şöyle anlatır:

I- Çenlibel'in stratejik ehemmiyeti,

2- Mitolojik değeri bulunmaktadır.

Çenlibel'i mitoloji bakımından incelemiş,Ali Kişi ve oğlunun Çenlibel'de yaşamalarının aslında dağ ruhuna,dağ tanrısına bağlı olduğunu,dağın ecdat ata olması inancından kaynaklandığını söylemektedir.M.Seyidov,Köroğlu'nun çıkışını üç aslı unsura bağlar.

1- Atası-dağ Tanrısı (Yer-Toprak)

2- Su (Çifte Pınar)

3- Gökten inen ışık.(Doğudan,batıdan çıkan yıldızların birbiriyle tokuşmasından doğan ışıklar).

29- A.Nebiyev,Köroğlu'nun Guba Seferi.Azerbaycan Devlet Üniversitesi İlmi Eserler.Dil ve Edebiyat Seriyası,Bakü 1967,No:I

30- M.Ali Seyidov,Azerbaycan Dergisi,Bakü 1978,No:3,s:184-207.

1978'de Sednik Paşayev,"Köroğlu Eposu'nun Esatiri Kökleri" adı altında bir makalesinde(31):"Son zamanlar topladığı esatir ve efsaneler içerisinde "ALDEDE"ve"DEDE GÜNEŞ" efsanelerinin özel yer aldığını ve bu esatir ve efsaneler ülkenin batı kısmında "Aldede'nin" Doğu kısmında ise "Dede Güneşin" adı ile yayılıp yaşamakta olduğunu anlatmaktadır.Yazar "Aldede" ve "Dede Güneş" esatir ve efsaneleri içerisinde "Gurdoğlu" Goroğlu ve hatta bazısında Köroğlu'nun izlerinin ve köklerinin görüldüğü kanaatındadır.

1979'da Mürsel Hekimov Gürcistan'da Bolnisi nahiyesinin Saraçlı köyünde aşık Hüseyin Saraçlı'dan Köroğlu Destanı'nın yeni bir kolunu (Zernişan Hanımın Çenlibel'e Gelmesi)ni toplayıp yazıya geçirmiştir(32).Yazara göre bu kol "Köroğlu ve onun etrafında toplanan delilere ait halen yazıya geçirilmemiş boyları,rivayetler ve destana girmemiş olan çok sayıda gerayili,koşma,diğer şiirleri ihtiva etmektedir.

1980 senesinde V.Veliyev 46 sayfadan oluşan kitabını "Azerbaycan Kahramanlık Destanları" adı altında yayınlamıştır.(33) Kitap bir mukaddime ve altı bölümden ibarettir.

1- Kitab-ı Dede Korkut Destanı,

2- Köroğlu Destanı,

3- Son dönemde ortaya çıkan kahramanlık destanları,

4- Kaçak Nebi Destanı,

5- Kaçak Kerem Destanı,

6- Edebiyat bölümü,

31- S.Paşayev,Azerbaycan Muallimi 22 novambr,Bakü 1978,No:94

32- M.Hekimov,Yıldız Dergisi,No:10,Bakü,1979,S:38-48

33- V.Yeliyev,S.M.Kirov adına,A.D.Üni.Neşr.1980 Bakü,33-58.

Yazar "Köroğlu Destanı" başlığı altındaki konuda şunları anlatır.Azerbaycan folklorunda Köroğlu'nun yerinden bahsederken konular esasen şu iki maddede kümelenir:

A- Köoğlu ve Kırat sözcüklerinin etimolojisi.

B- Köroğlu'nun tarihi şahsiyetinden ziyade onun mitolojik özelliklere sahip olması.

Köroğlu Destanı'nın dikkatleri üzerine çektiği yıllardan daha önceleri varolması ve bir kahramanlık sembolüne dönüşerek o dönemlerde ortaya çıkan hadiselerin tabii bir aksi şeklinde mülahaza edilmesi bunun yanısıra Köoğlu'nun şairliğinin de Köroğlu Detanının şöhret kazanmasında aktif bir rol oynadığından bahsetmiştir.

1981 senesinde A.Hacıyev "Köroğlu Destanı'nın morfolojik Yapısı" başlığı altında yazdığı makalesinde Azerbaycan halkının eşsiz medeni serveti olan Köroğlu eposunun çeşitli yorumlardan ibaret olduğu ve çeşitli zamanlarda ortaya çıktığının belli bir çevrede olmayıp ilave edilen varyantlar,mekan ve hadiselerin zaman ve diğer unsurlarla birleştirilerek tek bir eser meydana getirilmesi düşüncesindedir(34).

1981 senesinde Şahrud Eliekberova "Köroğlu Eposunun neşri ve Tercümesi Tarihinden" adlı makalesinde(35).Köroğlu eposunun basımında,tercüme ve yayılmasında çeşitligazete,dergi ve mecmuaların büyük rolü olduğunu,bunun yanısıra Azerbaycan Edebiyatının Rusya ve yurt dışında yayılmasında adı geçen gazete ve der-

---

34- A.Hacıyev,İlm ve Hayat Dergisi,No:I,1981,Bakü,s.23-25

35- Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,6.Kitap İlm Neşr.Bakü 1981,S:168-175.

gilerin büyük katkıları olduğunu kaydetmiştir(36).

1981 senesinde İsrafil Abbasov "Azerbaycan Kahramanlık Destanlarının Ermeni Diline Tercüme,Tebdil ve Neşri Tarihi ve Tetkiki Meseleleri(37)" adlı makalesini şu başlıklar altında kaleme almıştır.

A- Köroğlu'nun hikayesi,Kiziroğlu ve Bolu Bey ile başveren maceralar.

B- Köroğlu'nun Demirçioğlu ve Hamza Bey'le başvermiş maceralar.

C- Bolu Bey (Köroğlu'nun hikayelerinden biri).

1982 senesinde H.Veliyev,"David Kivişvili'nin Köroğlu Destanı" adlı makalesinde,Kivişvili'nin Köroğlu destanını birbirinin devamı olan dört bölüm olarak neşretmesinden ve destanın şiir kısmını 16'lık nazım birimiyle yazmasından ve bununla beraber şiirlerin orjinalliğini korurken,atışmaları Gürcü diliyle koşma ve gazel formunda vermesinden bahsetmiştir.Birinci,üçüncü ve dördüncü bölümlerin herbiri iki sahifeden,ikinci bölüm ise 38 sahifeden oluşmaktadır.İkinci bölümün içindeki maceraların birinci kitabın devamı olduğunu ifade eden yazar bu bölümde Köroğlu'nun yanısıra Belli Ahmet,Köse Cafer ve destanın diğer kahramanlarından bahsetmektedir.(38)

1983 senesinde,M.Hatemi,"Köroğlu suretinin menşei meselesine dair" adlı makalesinde Köroğlu'nun menşei hakkında elde bulunan kaynaklardan bahsetmiş,ancak yeni bir fikir ortaya koymamış

36- "Kavkaz"Gazetesi,Bakü 1856,No:21,24,27,30,34,37,42.

37- İ.Abbasov,Azerbaycan Elmler A,nizamı adına Ede Enstitüsü, Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,6.Cilt Elm.Neşr,Bakü,1981,S:50-51.

38- H.Veliyev,Elm ve Hayat,Bakü,1982,No:6,S:1-16.

tır(39).

1987 senesinde Sednik Paşayev "Köroğlu Eposu Halk Efsane ve Rivayetleri(40)"adlı makalesinde Köroğlu Eposu,kahramanlarının adına bağlı kalmamakla birlikte,mekanın Azerbaycan arazisi ile sınırlanmadığını,Azerbaycan sınırlarından çok uzaklarda da Köroğlu adını taşıyan mıntıkalar,geçitler ve dağların olduğunu, lakin bütün bunlarla beraber Köroğlu ve yiğit delileri hakkında efsane ve rivayetlerin daha geniş olduğundan sözetmiştir.Yazar makalesinin sonunda şu sonuca varmıştır:Azerbaycan folklorunun esatir,efsane,rivayet ve hikaye gibi eski edebi örnekleride bulunan Köroğlu varyantları destanın ayrı ayrı epizotlarıyla bütünleşip şekillenmesinde rol oynamıştır.

1987 senesinde A.İ.İsazade "Obrazi Azerbaycanskoi Narodnoi muziki knige CHODZKO obzpose(Ker-Oğli) adlı Rusca makalesinde CHODZKO'nun yazdığı "Köroğlu" destanını musikisi hakkındaki yazdığı yazısında onun notalarını belirterek hakkında geniş bilgiler vermektedir(41).

1987 senesinde İ.Abbasov,Ermeni alfabesi ile yazıya geçirilmiş "Azerbaycan Destanları ve Destan Şiirleri" adlı makalesinde(42) Köroğlu destanındaki şiirlerin sadece özel notalarla kısıtlanmasından ziyade çeşitli raks ritimleriyle icra olunabileceğinden bahsetmiştir.Yazar Ermeniler içerisinde dolaşan destan nağmelerinin ahenkleri de korumuş olduğunu ifade ederken

---

39-M.Hatemi,Edebiyat,Dil ve İncesanat,Bakü 1983,No:2,S:14-21

40-Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,Bakü 1987. 7.Cilt,S:174-185.

41-Azerbaycan SSR Elmler.A.Haberleri.Ed.Dil İncesanat Seriyası 1987 Bakü,No:I,S:72-77.

42-Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikiler,1987,Bakü 4.Cilt.S:39-77.

el yazmalarındaki şiirlerin başlıklarını bu hususa delil olarak göstermiştir.

1988 senesinde Şahin Helilov "Köroğlu'nun İngiliz Neşri" adlı makalesinde(43),A.CHODZKO'nun Köroğlu Destanının İngilizce tercümesinin önsözünde (Bendit mınıstrel) Kaçak-Cengaver-Guldur adlandırmasından teessüfle söz ederken,yine de A.CHODZKO-nun hakkını inkar etmemiş ve tercümesinden dolayı teşekkür etmiştir.Bütün bunlara rağmen CHODZKO'nun yazdıklarına inanmayarak onların yeniden incelenmesi kanaatinde olduğunu belirtmiştir.

1988 senesinde,Kamil Eliyev "7770 Nedir?" adlı makalesinde bu sayı hakkında geniş bilgiler vermektedir(44).Yazar,Köroğlu'nun delilerini guruplara ayırıp,her gurubun başına yenilmez bir deli verdiğini anlatırken 7770 rakamının her 40 kişiden teşkil olunmuş gurupların umumi miktarları olduğunu bildirmektedir. K.Eliyev,makalesinde 24 Oğuz tayfasından da bahsetmiş ve Oğuz Han'ın altı oğlundan,24 torununun bulunduğunu,1-2-3-4'ün rakamların oyunu olduğunu ve aynı zamanda "Köroğlu" Eposunda bu rakamların bulunduğunu ifade etmiştir.Yazar makalesinin sonunda Köroğlu hikayesinde dört asli unsur ATEŞ,SU,HAVA ve TOPRAK ile ilgili izleri de bulabileceğimizi bize göstermiştir.

1988 senesinde C.Celilov,yazdığı "Mitoloji Motiflerinin Rolü,Köroğlu Eposunun Poetik Yapısı" adlı makalesinde(45) Köroğlu hakkında çeşitli araştırmalar yapıldığından ve bu araştır-

---

43- Elm ve Hayat,1988,Bakü.No:2,S:27-28.

44- K.Eliyev,İlem ve Hayat,Bakü,1988,No:4,S:28-29

45- C.Celilov,Meruzeler,Azerbaycan SSR,İlimler Akademiyası, Cilt:XLIV No:4 Bakü 1988,S:80,83.

malarda Köroğlu'nun menşei hakkında çeşitli görüşlerin öne sürüldüğünden bahsetmiştir.Köroğlu üzerinde araştırma yapanlar, onun menşeini tarihi olaylara bağlamaya çalışmışlardır.

Yazar makalesinde Azerbaycan halkının arkaik dünya görüşünü aksettiren mitolojik motifler (onun epos yaratıcılığından) mühim unsurlar gibi alınarak eserin poetik yapısında suje,fikir, mezmun ve şekiller sisteminin oluşmasında aktif rol oynadığından oldukça geniş bir şekilde bahsetmiştir.

1989 senesinde E.Muhtar Ağayev "Köroğlu Destanında İşlenen Hayvancılıkla ilgili söler ve terimler hakkında" adlı makalesinde(46) eposta hayvancılığa ait söz ve terimlerin kendine has yerleri olduğuna ve bunların arasında karada ve suda yaşayan çok sayıda hayvan adlarının bulunduğunu göstermiştir.Bu makalede yazar,Köroğlu destanında çeşitli hayvanların ismini tesbit ederek geniş bilgi vermektedir.

1990 senesinde A.Nebiyev "Köroğlu Milli İftiharımızdır" adlı makalesinde(47),Azerbaycan'ın Köroğlu'su ile Oğuz kahramanlık eposunun mukayeseli tip tahlilinde şunu göstermektedir:Zaman içerisinde kaybolan yalnız suje ve motifleri değil,tarihi ayaklanmalara kadar uzanan Azerbaycan halkı içerisinde mevcut olan Epik-Romantik şeklinde ün kazanan kahramanlık eposu olduğunu savunmuştur.

1991 senesinde Azerbaycan folklorcusu İ.Abbasov,"A.CHODZKO, yoksa.....?"adlı makalesinde(48),Köroğlu'nun tercüme ve yayın

---

46-E.Muhtar Ağayev,Edebiyat,Dil,İncesanat,Bakü 1989,No:1,s:12-47

47-A.Nebiyev,Azerbaycan Devlet Neşriyatı,Bakü 1990,S:74-86.

48-İsrafil,Abbasov,Yeni Fikir Gazetesi,28 Mart Baku,1991,S:5

tarihine ait bir sıra kaynaklarda yalnızca eposunun toplayıcısı ve müellifi olarak A?CHODZKO'u göstermiştir.Ancak şimdiye kadar cevapsız kalan soru şudur.Acaba A.CHODKZO bu tercümeyi hangi kaynağa dayanarak yapmıştır?Bu kaynağı nereden ve nasıl elde etmiştir? diyor ve yazar 75 yıl sonra A.CHODZKO'un güney Azerbaycan'dan Paris'e götürdüğü destanın asıl kimliğini şöyle açıklıyor.Köroğlu destanının elyazması Hacı Mirza İskender'in teşebbüsü ile kaleme alınmış ve destanı Aşık Sadık adı ile ün kazanmış Sadık Bey olmuştur.Tebriz varyantı olan bu el yazmasının yazılış tarihi çarşamba günü Rebiü'l evvel ayının 15.Hicri, K,1250 dir.Bu nüshayı Mahmut Han Dünbülü Dürcüi toplamıştır.Buna bağlı olarak 1989 yılı Azerbaycan Köroğlu tarihinde uğurlu bir yıl olarak hatırlanacaktır.

Paris Milli Kütüphanesinde korunan 13 bölümü ihtiva eden Köroğlu Destanı ve Tiflis'in Kekelidze adına elyazmaları enstitüsünde bulunan 28 bölümden oluşan Köroğlu Destanı,bir edebiyat merkezi olan Nizami enstitüsüne getirilmiştir.Bu işte Prof.Dr. Behlül Abdullayevin Paris Kütüphanesi memuru Jak,Karo,Şarkşinas, Hansever Gasımzade ve UNESCO'da çalışan.Ramiz Ebutalibov gibi alimlerin çalışmaları takdire layıktır.Destanın tercümanı Gulamrıza Budağı'nın zahmeti de gözardı edilemez.Aynı zamanda Teymur Kerimov,tercümana oldukça yardımcı olmuştur.

B:TÜRKİYE

Köroğlu hakkında yapılan ilk çalışma 1887'de 15 sayfalık bir kitapcık halinde "Meşhur Köroğlu Hikayesi"(49) adı altında osmanlıca olarak meçhul bir kişi tarafından yayınlanmıştır.Şimdiye kadar hiçbir yazar ve araştırmacı tarafından tanıtılmamış olan bu eser nestalik hattı ile yayınlanmış ve kitapçığın kapağında Köroğlu'nun kırat üzerinde silahlı bir resmi bulunmaktadır.Ancak bu resimde Köroğlu ve atının yüzleri siyah bir kalemle karalanmıştır.

Bu Köroğlu hikayesi "Raviyan ahbar ve nakilan-ı asar ve muhaddisan-ı ruzigar şöyle rivayet eder ki zaman-ı sabıkda Bolu şehrinde bir Derebeyi var idi"başlık epizodu ile başlar.Baş tarafında başlıksız olarak Köroğlu'nun Ayvaz'ı Çamlıbel'e getirmesinin özeti verildikten sonra hikaye başka varyantlarda olduğu gibi nazım ve nesir ile yazılarak Köroğlu'nun Bolu Bey'i ile karşılaşması kısaca anlatılmış ve hikayenin bitiminde hemen "Nigar Hanım'ın Çamlıbel'e gelmesi" kolu verilmiştir.Daha sonra da "Demirçioğlu Hasan ve Benli Hanım" hikayeleri yer alır.Özel bir uslupla ve zincirleme hikayeler gibi iç içe yazılmış olan bu kitapcıktaki anlatım tarzı diğer "Köroğlu" destanlarındakine benzememektedir.

Hikayenin sonu ise "Tamam oldu Köroğlu" cümlesi ile biter. 1926'da Ord.Prof.Dr.F.Köprülü "Göktürk Dairesinin İkinci Derecedeki menkıbeleri:"Köroğlu"adı altında yazdığı makalede (50)

49-Meşhur Köroğlu Hikayesi,Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Bağış Kataloğu,K:7836.Erzurum.

50-F.Köprülü,Türk Edebiyat Tarihi,Milli Matbaa,İstanbul,1926, S:58.

XVI.yüzyıldan beri sünni özbekler ve Türkmenlerle "Şİİ-İRAN" arasında başlayan "MİLLİ-MEZHEBİ" mücadele bu rivayetin çok değişikliklere uğraması aynı zamanda zenginleşmesiyle neticelenmesi bazı tetkikçiler sırf bu cihete bakarak "Köroğlu Sultan" menkıbesinin teşekkülünü bu devre getirmelerinin doğru olmadığını öne sürerken Köroğlu menkıbesinin XVI.yüzyıldan çok önce Oğuz göçleriyle Azerbaycan'a ve Anadolu'ya kadar geldiğini belirtmiştir.

Yazar Z.V.Togan'ın görüşüne katılarak Köroğlu menkıbesinin kaynağını İslâm istilasından XVI.yüzyıla gelinceye kadar mavera-yı Hazar çöllerinde ve Harezm-Esterabad arasında Göktürk'lerle Sasaniler'in mücadele devrine getirmek kanaatindedir.

1928 yılında N.Nazif,Köroğlu adı altında bir roman yayınlamıştır(51).Kitap iki kısımdan ibarettir.Kitabın 471 sayfa olan birinci kısmı Bolu şehrini romantik bir havada anlatırken asıl hikayeye geçilir.Sonra Irak,Azerbaycan kent ve köylerindeki hükümete ve yabancı istilacı ordulara karşı isyanları anlatılırken Türk tarihinin kahramanlarından da bahsedilmiştir.

İkinci kısım 191 sayfadan ibaret olup birinci kısmın devamıdır.Bu roman şöyle tamamlanır:"Bu sırada Fatıma birine yanaşmış bulunuyordu.Köroğlu güzel köylü kızının ipek saçlarına parmaklarını bir kardeş şefkatiyle daldırarak kükredi:İntikam!İntikam alacağımız an yaklaşıyor,bacı oyucuların gözlerini oyacağız,sefillerin boğazlarını Bolu müftüsünün sarığıyla sıkacağız bacı,intikam!

Yazar bu romanda Köroğlu'nun bir haydut olarak göstermektedir.

51-N.Nazif,Köroğlu,Hüsnü Tabiat Matbaası,İstanbul,1928.

Afet İnan "Köroğlu'na ait Kitabiyat" adlı makalesini 1929 da(52) yayınlamıştır.Yazar makalesinde Köroğlu gibi bütün Türk ülkelerinde müşterek olan bu milli destanın tetkikini ve sırası gelmiş olan ilmi ve kültürel meseleleri ve bu sahadaki çalışmaları ve Köroğlu rivayetlerini sıra ile anlatmaktadır.Anadolu'da Köroğlu'nun bu kadar zengin rivayetlerinin yaşamasına rağmen edebiyatçılar ve halk bilgisiyle meşgul olanlar tarafından ihmal edilmesini öne sürerken doğrusunu söylemek icab ederse Köroğlu gibi mühim bir mevzuun tedkik ve tahlil meselesi istikbalin işi olduğunun kanaatındadır.

1931 yılında P.N.Boratav'ın "Köroğlu Destanı"adlı kitabı yayımlanır.261 sayfalık kitap aşağıdaki 6 bölümden meydana gelmiştir:

1- Köroğlu rivayetlerinin mevzuları,

2- Mutelif rivayetlerin mukayesesi ve Köroğlu'nun Ermeni rivayeti.

3- Köroğlu hikayelerindeki motifler,

4- Destan kahramanı Köroğlu'nun şahsiyeti,hakkında halk telakkileri.

5- Köroğlu destanının tesirleri,

6- Köroğlu destanının menşei,

Kitabın 225.sahifeden sonraki kısımları kaynakça,dizin,notlardan ibarettir.

P.N.Boratav bu kitabı için 107 kaynaktan faydalanmıştır. Boratav çalışmasında özellikle A.CHODZKO'un İngilizce tercümesi ve C.C.PENN'ın Rusça tercümesinden faydalanmıştır.Çalışmasının ana hatlarını onların düşünceleri teşkil etmiştir.

52- Afet,İnan.HBH,No:1 Sayı:2 İstanbul 1929.

Boratav Köroğlu Destanının menşei bahsinde çeşitli kişilerin adlarını vermiş,bu konuda M.F.Köprülü'nün yazısını aynen nakl etmiş,kendisi yeni bir göüş ortaya koymamıştır.Bu görüşümüz eserindeki şu ifadeleriyle de teyid edilmiş olmaktadır.Ben Köroğlu'nun ilk menşei ile meşgul olmadım,çok muhtemeldir ki Z.V. Beyin dediği gibi bu destan (Dede-Korkut)taki Oğuznameler gibi çok eskiden Türk'lerin İslâmiyetinden evvel de vardı ve epizotlarının bir kısmı tıpkı Manas'ta olduğu gibi yeni hadiselerle yeni epizotlar şeklini aldı.Paris rivayeti dediğim eseri Paris Milli Kütüphanesinde bizzat kendim görmedim,Türkiyat Enstitüsünde bulunan hülasa edilmiş bir kopyasını mehaz olarak kullandım. Bazı teferruat bu muhtasar defterde mevcut olmadığı zamanlar CHODZKO'nun eserinin Rusça tercümesini mehaz olarak göstermek mecburiyetinde kaldım.

Paris nüshasının görmemiş olmaklığım onun kopyasının da tam olmaması ve Paris nüshasında kendisine tekabül eden varak numaralarını ihtiva etmemesi şüphesiz eserin bu kısımları için bir noksan teşkil eder(53).

1936'da P.N.Boratav "Türkiyat Mecmuası"nda(54) Anadolu ve Türkmenler arasında Köroğlu destanının izlerine dair yeni notlar,adlı makalesini yayınlar.Boratav bu makalesinde Köroğlu destanının hakkında da yazılan makaleler ve nazariyelerin toplanması ve bunları kitabında gözettiği plana göre şöyle sıralamıştır:

53- Bu eser aynen 1984'de Adam yayınları tarafından Ankara'da Yayınlanmış.

54- P.N.Boratav,Türkiyat Mecmuası,Ankara 1936.

A- Köroğlu destanına ait şiirler,

B- Köroğlu destanına ait rivayetler,

C- Köroğlu destanının tesirini gösteren kayıtlar,

D- Köroğlu oyunları.

1937'de Prof.Dr.Ş.M.Elçin "Köroğlu Hakkında Notlar" adlı makalesinde(55) Beşiktaş,Şebinkarahisar'ın Toku Ağıl köyünden arabacı İbrahim oğlu Mehmet Köroğlu'ndan tesbit ettiği yeni İstanbul rivayetini anlatıyor.Bu rivayetin yalnız iki kolu zikredilmiştir.

1-Köroğlu'nun Bolu Beyi ile çarpışması,

2- Bağdat seferi.

1939'da N.Tezel "Köroğlu Destanı Hakkında" adlı makale(56) ve aynı mecmuanın ondördüncü sayısında(57) da "Köroğlu Masalı" adlı makalesini yayınlamıştır.

1940'da S.Tevfik Özeroğlu "Köroğlu Öyküsü" adlı makalesini İstanbul'da neşreder(58).

1941'de Hikmet Turhan Dağlıoğlu "Bir Köroğlu Koşması"nı neşrederken(59) şöyle anlatmaktadır:"Şimdiye kadar hiçbir yerde intişar etmemiş olan Köroğlu'na ait koşmayı eski bir cönkten aynen alarak neşr ediyoruz".Yazar makalesinde hangi cönkten aldığını kaydetmemiştir(60).

55- Ülkü,İstanbul,1937,s:271-280.

56- Eminönü Halkevi,İstanbul 1939.

57- Eminönü Halkevi,İstanbul 1939.

58- Kültür Basımevi,İstanbul 1940.

59- HBH Dergisi,İstanbul 1941,S:II.

60- Aynı Eser,S:8-10.

1941'de M.F.Çelik "Kars ve Çevresinde Köroğlu'na ait Anlatma ve İnançlar" adlı makalesinde(61) Köroğlu'nun yeri,yaşayışı ve adetleri hakkında geniş malumat vermiştir.

1942'de M.F.Çelik,"Köroğlu anlatmalarındaki eski düzen ve törelerimiz" adlı makalesini(62) neşretmiş ve Türk milletinin törelerinden bilgiler vermiştir.

1945'de M.Gürses,"Köroğlu destanından 4 perdelik "Köroğlu, milli tarihi facia" adı altında bir tiyatro eseri yazmıştır(63). Yazar birinci sayfada piyes içindeki vakaların (1648-1667) seneleri arasında geçtiğini kaydeder ve eserin prolog kısmında Köroğlu'nu tanıtmaya çalışmıştır.Bu eser bize aynı zamanda bir saz şairi olduğu ileri sürülen Köroğlu'na ait türküler dinletirken ilkin bir folklor atmosferi sunmaya çalışmaktadır.

1953'de M.M.Yanbay "Köroğlu İstanbul'da" adı altındaki makalesinde(64) Köroğlu'nun İstanbul seferini anlatırken Köroğlu'nun delilerinden bahsetmiştir.

1958'de M.Gökalp,yayınladığı yazısında(65),Köroğlu kollarından "Kiziroğlu Mustafa" kolu ile ilgili bilgiler verirken makalede Sarıkamış'ın Ağyar köyünde 55 yaşlarında bulunan saz şairi aşık Cevlani'yi anlatmış ve Kiziroğlu Mustafa kolunu adı geçen aşıktan aldığını yazmıştır.

61- HBH 205-215,İstanbul 1941,S:117.

62- Çınaraltı Dergisi,İstanbul 1942,S:27

63- M.Gürses,Köroğlu,Milli Tarihi Facia.Ölmez Eser,İstanbul,1945

64- Türk Folklor Araştırmaları,İstanbul 1953,No:48.

65- M.Gökalp,Türk Folklor Araştırmaları,İstanbul 1958,No:103.

1960'da Cahit Öztelli'nin "Köroğlu Hakkında Yeni Notlar ve Şiirler" adlı makalesi yayınlanır(66).Yazar makalesinde taradığı yüzlerce cönkten yeni şiirler bir araya toplayarak ilk olarak bastırdığından söz eder ve çeşitli şiir örnekleri verir.

1961'de M.Gökalp "Köroğlu kollarından" Koca Bey kolunu derleyerek yayınlamıştır(67).

1961'de M.Körükçü,şair A.Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" adıyla oynanan oyunu üzerine yazılan makalesini yayınlar(68).Bu makalede A.Kutsi Tecer'in dilinin akıcılığından ve kulağa batmadan şiir dinler gibi olmasından bahsetmiştir.

1965'de Ahmet Kabaklı "Türk Edebiyatı'nın birinci cildinde (69) Köroğlu Destanı hakkında çeşitli nazariyeler öne sürerek şu bilgileri vermektedir:"Öteki destanlar gibi Köroğlu'da da olayların geçmekte olduğu zamanları kestirmek zordur.Fakat 16.yüzyıldan beri sürüp gelen celali vakalarının "Köroğlu" destanına esas olduğu bir gerçektir.Yazar,makalede Köroğlu destanından parçalar da vermektedir.

1967'de P.N.Boratav,İslâm Ansiklopedisinin Köroğlu maddesini yazmıştır(70).Yazar,kendi yazdığı Köroğlu destanı adlı kitabındaki ve başka yazarların nazariyelerini aynen bu madde de kullanarak makalesini üç mühim başlık altında,geniş malumat vererek toplamıştır.P.N.Boratav bu makalede Köroğlu'nu bir halk hikayesi kahrama-

---

66-Cahit Öztelli,Türk Folklor Araştırmaları,İstanbul 1960.

67-M.Gökalp,Türk Folklor Araştırmaları,İstanbul 1961,No:149.

68-M.Körükçü,Türk Dili Dergisi,İstanbul 1961,No:123.

69-A.Kabaklı,Türk Edebiyatı,İstanbul 1965,I.C.I.Baskı.

70-N.S.Banarlı,İslâm Ansiklopedisi,6.Cilt,İstanbul 1967.S:908-914

nı,XVI.asırda yaşamış bir celali eşkiyası ve bir halk şairi olarak tanıtmaktadır.

1970'de N.Birdoğan,"Doğu İllerinde Köroğlu Anlatımlarında Deyimler,Atasözleri,Tekerlemeler" adlı bir makalesinde tesbit ettiği deyim,atasözü,tekerlemeleri kaydetmiştir(71).

1971'de N.Sami Banarlı "Resimli Türk Edebiyatı Tarihi" adlı kitabının II.baskısında(72) Köroğlu hakkında verdiği bilgilerde Köroğlu'nun Celali eşkiyası olmasını,öz Demircioğlu Osman Paşa ordusuna bir vesileyle katılmış olduğunu bir ihtimal olarak belirtmekte ve destan hakkında da:"Bu destan Anadolu'da XVI.asır sonlarında tazelendiği ve yayıldığı sanılmaktadır.Belki de destan,şair Köroğlu veya hem şair hem eşkiya Köroğlu'nun hayatı,şahsiyeti ve macerası ile birleşerek tazelenmiş ve gelişmiştir" demektedir.

1972'de M.Köktürk "Kiziroğlu Mustafa Bey" adlı makalesini yayınlar(73).Yazar Kiziroğlu köyünün yaşlılarıyla yaptığı sohbetinden bahsetmiştir.

1972'de N.Birdoğan "Kiziroğlu Mustafa Bey ve Köroğlu Üzerine" yazdığı makalesinde(74) Köroğlu ile Kiziroğlu'nun münasebetini ve Kiziroğlu'nun kimliğini açıklamıştır.

1972'de Prof.Dr.Ş.Elçin "Saz Şairlerimizden Köroğlu" hakkında yazdığı makalesini neşretmiştir(75).Yazar bu makalede Köroğlunun üç şiirini vermiştir.

71-Türk Folklor Araştırmaları,İstanbul 1970,No:249.

72-N.S.Banarlı,Resimli Türk Edebiyatı,İstanbul 1971,2.Baskı. S:631 I.Cilt.

73-Türk Folklor Araştırmaları Dergisi,İstanbul 1972,No:278.

74-Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi,İstanbul 1972,No:278,279,281.

75-Türk Kültür Dergisi,Ankara 1972,No:15.

1973'de 615 sayfalık "Köroğlu Destanı"nı Prof.Dr.M.Kaplan, M.Akalın ve M.Bali,Behçet Mahir'den derleyerek yayınlamışlardır(76).

Kitap,bir önsöz ve 15 koldan ibaret olup sonunda dizin ve yanlış-doğru cetveli yer almaktadır.Eserde yer alan kollar şunlardır:

1- Köroğlu'nun zuhuru,

2- Köroğlu ile Demircioğlu,

3- Demircioğlu,Reyhan Arap,

4- Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırması,

5- Köroğlu-Niğdeli Geyik Ahmet,

6- Köse Kenan-Dana Hanım,

7- Köroğlu-Han Nigar,

8- Köroğlu-Han Nigar-Hasan Bey-Telli Nigar.

9- Akşehir Telli Nigar cengi,

10- Köroğlu'nun atını kaçırması,

11- Kenan kolu,

12- Bağdat kolu,

13- Kiziroğlu Mustafa Bey-Afganistan-Gürcistan.

14- Bolu Beyi

15- Köroğlu'nun sonu.

Kitabın önsözü şöyle bitirilmiştir:

"Bu kitabın asıl değeri,büyük bir halk hikayesi metnini halk hikayecisinin ağzından,olduğu gibi ortaya koymasındadır.Bundan böyle artık Köroğlu hikayesi,Türk dili yaşadıkça ebedi olarak yaşayacak demektir".

1974 yılında Ü.Kaftancıoğlu "Köroğlu Kolları Halk Destanları" adındaki 343 sayfalık kitabını neşreder(77).Kitapta 7 büyük hikaye ve destan vardır. Destanların adları şöyledir:

76- Köroğlu Destanı,Prof.Dr.M.Kaplan,Prof.Dr.M.akalın,Prof.Dr. Muhan Bali.Sevinç Matbaası,Ankara 1973.

77- Ü.Kaftancıoğlu,Köroğlu Kolları Halk Destanları,İstanbul 1974.

1- Bolu bey,

2- Silistre Hasan Paşa ile Köroğlu,

3- Demircioğlu,

4- Köroğlu'nun oğlu Hasan Bey,

5- Beybörek,

6- Sail Bey,

7- Bedri Sinan ile Mahperi hikayesi.

1975'de M.Gökalp "Köroğlu kolları Halk Destanları" adlı makalesinde(78),Ü.Kaftancıoğlu'nun bu isimde neşrettiği kitap hakkında kendi görüşlerini açıklamıştır.

1977'de M.Uraz "Doğu Anadolu Hikayeleri Varyantlarına Göre Köroğlu'nun Töreyişi ve Kayboluşu" adlı makalesini yayınlamış(79). Yazar bu makalede Erzurum'lu aşık Miktat hikayeleri arasında Köroğlu'nun töreyiş ve kayboluşu Azericeye benzediği için bu özelliğin bozulmaması için makalede çoğu yerde onun anlatışına uyulmasından söz etmiştir.Yazar aşık Miktat'ın sazı ile Köroğlu hikayesinin 13 kolunu şöyle anlatmıştır.

1- Ayvaz,

2- Köse Kenan,

3- Telli Durna(Cığa),

4- Kiziroğlu Mustafa,

5- Bağdat,

6- Kırım,

7- Kayseri,

8- Halep (Demircioğlu),

9- Silistre (Hasan bey),

78-Türk Folklor Araştırmaları Dergisi,İstanbul 1975,No:306.

79-M.Uraz,Türk Folklor Araştırmaları Dergisi,İstanbul 1977,No:331.

10- Dağıstan (Hasan Bey)

11- Bolu Beyi,

12- Telli Nigar,

13- Lezgi Ahmet.

1979'da Erzurum Atatürk üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Ş.Özbey,Köroğlu Destanı'nın II.Kolu üzerinde lisans tezi yapmıştır.Özbey,M.Tehmasb ve H.Araslı'nın ortaklaşa yazdığı Köroğlu Destanı'nı latin alfabesine çevirmiştir.

1981'de Meydan Larousse Ansiklopedisi'nin "Köroğlu" maddesinin yazarı(Belli değil) Köroğlu'nun çeşitli kaynaklardan yararlanarak anlatmış ve birkaç şiir de vermiştir.Yazar,Köroğlu'nun töreyişi ve halk sözü ile anlatılan mevzuları kaleme almıştır(80).

1982'de (5-7 Haziran) günlerinde Bolu'da Köroğlu semineri'nde değerli ilim adamları ve araştırmacılar,Köroğlu hakkında çeşitli makaleler sunmuşlardır.Bu makaleler sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kitap halinde yayınlanmıştır(81).

1984 senesinde Prof.Dr.M.Kaplan "Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar,Tip Tahlilleri" adlı kitabında (82) Anadolu'da teşekkül etmiş olan Köroğlu destanının ... tarihli bir taşbasmasını esas alarak tahlil etmiştir.Bu konuda adı geçen kola göre yeni düşünceler ortaya koymuştur.Kanaatımıza göre bu tahlil bu nüsha için geçerli olabilir.

80- Meydan Larousse Ansiklopedisi,İstanbul 1981.

81- MİFAD-İD-MAL-İŞ.ŞB.MD.Ankara 1983,134-2088.

82- Prof.Dr.M.Kaplan,Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar,Tip Tahlilleri.Dergah Yayınları.İstanbul 1985 S:101-11.

1984'de F.Türkmen,"Prof.Dr.M.Kaplan Hocaya Armağan" adlı kitapta Köroğlu'nun Ortaasya Arapları ve Tacikler arasındaki varyantlar hakkında bir makale yayınlamıştır(83).

Yazar bu makalede Köroğlu'nun yaşayan tüm varyantlarının toplanması ve toplananların da Türkiye'de tanınmaması yüzünden değerlendirmenin yapılmasını engellemesinin öne sürerek Köroğlu hikayelerini birisi doğu,diğeri de batı olmak üzere birbirinden kısmen farklı iki büyük gurupta toplanmasından bahsetmiştir.Bundan başka yazar,Araplar arasındaki Guroğlu varyantını Özbek Guroğlu'su ile mukayese etmiştir.

1985'de Yeni Türk ansiklopedisi'nde bir yazar tarafından kısaca Köroğlu maddesi yazılmıştır.Yazar bu makalesinde kısaca şu bilgileri vermektedir:VI.yüzyıl saz şairi ve bu isimde bir destanı halk hikayesinin şair kahramanı konusunda bilgi yoktur. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kuzey.,batı,Anadolu(Bolu)da eşkiyalık etmiş olan Köroğlu'ndan bahsedilmektedir.Güney ve kuzey Azerbaycan Türk'lerinin Köroğlu Destanı söyleme gelenekleri dolayısıyla destanı Köroğlu hikayeleri ile saz şairi Köroğlu'nun söyledikleri birbirine karışmış destan kahramanı ile şair birleşmiştir(84).

1986'da Bolu ili Halk Edebiyatı Sempozyumu,2-4 Mayıs 1986 tarihinde Bolu'da düzenlenmiştir(85).Bu sempozyumda Dr.C.Dilcan "Köroğlu'nun şiirlerinde Alp'li geleneğinin izleri" ve İsmail Ali Sarar,"Köroğlu destanları üzerine yeni bir varyant" adlı makaleler sunmuşlar.

83-Prof.Dr.M.Kaplan Hocaya Armağan,Dergah Yayınları,İstanbul 1984

84-Yeni Türk Ansiklopedisi,İstanbul 1985.

85-Bolu 2-4 Mayıs 1986,Halk Edebiyatı Sempozyumu.

İ.Ali Sarar makalesinde Seyyit Battalgazi yöresinde Köroğlu varyantı Kümbet köyü sakinlerinden Ahmet isminde bir meddah ağzından alınmış hikayeyi anlatmaktadır.

1987'de Prof.Dr.Enver Konukçu'nun "Köroğlu'na Kadar Bingöl" adlı makalesi yayınlanmıştır(86).Yazar bu makalede eski çapakçur ve çevresini incelerken İslâmiyetten çok evvel Anadolu'ya gelerek bölgeye yerleşmiş Türk'ler ile bu bölgeye İslâmiyeti kabullendikten sonra gelen çeşitli Türk oba ve oymaklarının ortaklaşa geliştirdikleri Milli Kültür değerlerine de yer vermektedir.Ayrıca Köroğlu ağırlıklı olmak üzere onun dönemine kadar geçen geniş zaman içerisinde tarihi,siyasi,etimolojik, folklorik,toponomik,birçok kültürel verinin üzerindeki sis perdesini kaldırarak milli karakterleri ortaya çıkarmıştır.

1987'de Dr.Tahir Kutsi Makal,135 sayfalık Köroğlu adlı bir kitap hazırlamıştır(87).Eserde kısa bir girişten sonra Köroğlunun kimliği menkıbelerdeki Köroğlu,Köroğlu'na ait bir ağıt,Köroğlu zindanda,Çenlibel'de ve Köroğlu'nun sonu ve adamlarının isimleri ele alınmış ve kitabın bir bölümünde ise sevgi şiirleri yazılmıştır.Kitapta yer alan en ilginç konu olarak kırat üzerine deyişler yer almaktadır.

1988'de(11-12 Ekim) günlerinde Konya'da düzenlenen I.Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi'nde(88) Dr. Xeniya,Selnarova,Köroğlu ve Yanoşik,Türk ve Slovak halk kahramanları arasındaki benzerlikler adlı makalesi yayınlanmıştır.

86-Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları,4 Kasım 1986,Bingöl, Özel Baskı,Ankara.

87- Köroğlu,Dr.T.Kutsi.Toker Yayınları,İstanbul 1987.

88- Tebliğler,Selçuk Üniversitesi,Konya 1988,S:93-97,

Yazar makalede iki kahramanın motifleri ve benzer yönlerini mukayese etmiştir.

1989'da Anabiritanika Ansiklopedisi'nin Köroğlu maddesi yazılmıştır.Makalede yazar Köroğlu hakkında şu bilgileri vermektedir.

"Köroğlu XVI-XVII.yüzyılda yeniçeri ocağından yetişmiş aşık,başlangıçta araştırmacılar tarafından halk öyküsü kahramanı Köroğlu'yla karıştırılmasına karşın sonradan bulunan şiirlerle gerçek kimliği ortaya çıkmıştır.Bu şiirlerde yer alan bilgilerden Köroğlu'nun başından beri savaşta yer almış bir ordu şairi olduğu anlaşılmaktadır(89).

1989'da Prof.Dr.F.Türkmen "Köroğlu'nun Özbek Varyantları" adlı makalesi yayınlanmıştır(90).Yazar makalesinde Türkiye'de çok az tanınan doğu versiyonlarının en tipik özelliklerini ihtiva eden Özbek varyantları üzerinde durmuş ve Köroğlu'nun bu varyantlardaki töreyişini anlatmıştır.

1989'da Prof.Dr.Dursun Yıldırım,"Köroğlu Destanı'nın Ortaasya Rivayetleri" adlı makalesini neşretmiştir(91).Bu makalede Orta Asya bozkırlarından Balkan'lara kadar uzanan geniş saha içinde teşekkül eden hala gelişmekte olan Köroğlu Destanı rivayetleri iki versiyon etrafında toplanır.A-)Batı versiyonu,B-) Orta Asya versiyonu.Burada da konuyla ilgili olarak çeşitli bilgiler verilmektedir.

1990'da Hacı Ali Uyduran "Köroğlu Destanı Maraş Ağzı" ile

89-Anabiritanika Ansiklopedisi,İstanbul 1989,13.C.S:593-594.

90-Milli Folklor Dergisi,Ankara 1989,No:4.

91-Milli Folklor Dergisi,1989,No:4,Ankara.

gazetesinde dizi şeklinde birinci bölümünü yayınlamış ve ikinci bölümü ise adı geçen gazetede yayımı devam etmektedir(92).

Birinci bölüm şu başlıklar altında toplanmış ve neşrolunmuştur:

1- Köroğlu'nun Orta Asya çıkışı.
2- Lala Hüseyin Paşa Erzincan'da.
3- Deli Yusuf,
4- Deli Yusuf Konakta,
5- Uyuz tayın hikayesi,
6- Deli Yusuf Kırat'ın peşinde.
7- Acele işe şeytan karışır.
8- Kırat,
9- Bahçe bazarlık oldu.
10- Deniz aygırının dölü,
11- Reyhan Arap,
12- Boz Gedik,
13- Ab-ı hayat,
14- Siftah,
15- Hoylu Bey,
16- Köroğlu'nun kalesi,
17- Deli Yusuf ayrılıyor,

1990'da Prof.Dr.Azad Nebiyev "Türk Dili Halklarda Köroğlu Eposu" adlı K.K.T.C'ında bir tebliğ sunmuştur(93).Yazar,Köroğlu Eposunun Türk halkları arasındaki varyantlarından bahsederken Orta Asya halkları içerisinde yayılmış "Guroğlu"(Mezaroğlu) eposundan bahsetmiştir.A.Nebiyev tebliğinde Şirvan aşıkları ta-

---

92-Andıran Postası,K.Maraş,1990,No:1-84.

93-Türk Dili Halklarda Köroğlu Eposu.Prof.Dr.Azad Nebiyev 5 Ekim 1990 Lefkoşe,Kıbrıs,4 sayfa.

rafından Derbend Varyantı adı andırılan yeni bir destanı kendisi tarafından yazıya alınmasından söz eder.Bu varyant 1963-78 yılları arasında Şirvan'da yaşamakta olan aşıklardan alınmış ve epos 20 meclisten ibarettir.Yalnız şimdiye kadar yayınlanmamıştır.

1990 yılında M.Necati Sepetçioğlu Karşılaştırmalı Türk Destanları(94) adlı kitabında Köroğlu başlıklı bir makalesinde Köroğlu Destanı'nın Türk destanları içerisinde en geç doğduğunu diğerlerine göre çok yeni bir destan olduğunu belirtmekte, bugüne kadar duyulan Köroğlu destanı rivayetlerinin Azerbaycandan Rumeline kadar uzanan çok geniş bir alana yayıldığını,24 çeşitleme halinde bulunduğunu ve bunlar birbirinden farklı gibi görünse de aslında tek bir çekirdeğin çevresinde gelişen parçalar gibi olduğunu söylemektedir.

Yazara göre Köroğlu Destanı,bütün büyük Türk destanları gibi kaynağını Orta Asya'dan almış ve yeni çeşitlemeleriyle günümüze kadar devam etmiştir.Yazar aynı zamanda söz konusu makalede Elazığ rivayetine göre Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırması kolunun özetini de vermiştir.

94- Bütün Eserler:6 M.Necati Sepetçioğlu Karşılaştırma.Türk Destanları.Akran Yayıncılık.İstanbul 1990,S:147-159.

İKİNCİ BÖLÜM

Köroğlu'nun Azerbaycan ve Türkiye Varyantlarının Epizotlarına Göre Özetleri

BİRİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : ALİ KİŞİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Ali Kişi,yıllar boyu Hasan Han'ın yılkısında çalışır (Çalışmaktadır).
2- Bir gün Ali Kişi yılkıyı deniz kenarına götürür.Denizden iki aygır at çıkar.Gelip yılkıya karışırlar,iki madyan (Dişi at) ile birleşerek yine denize dönerler.Ali Kişi bu konuda kimseye birşey söylemez.
3- Ali Kişi o kadar bekler ki sonunda madyanlar doğum yapar,yavrular büyüyüp tay olurlar.
4- Bir gün Tokat Paşası Hasan Paşa,Hasan Han'a misafir gelir ve sohbet sırasında Hasan Han'ın cins atlarından bahsederek ondan at ister.
5- Hasan Han kabul ederek Ali Kişi'yi çağırır ve Paşa'ya vermek için ondan iki iyi at ister.Bu arada Ali Kişi,o iki tayı hatırlatır.
6- Biraz sonra Paşa ile Hasan Han halhala giderler.Orada iki uzun arık tâydan başka birşey göremezler.Paşa onları beğenmez ve istihzada bulunur.Bu mesele Hasan Han'a ağır gelir ve Ali Kişi'ye kızar.
7- Ali Kişi:"Bulardan iyi at bulamazsınız.Eğer Paşa'ya lâyık at istersen bunları ver" der.Han,Ali Kişi'nin bu sözünden hiddetlenip cellâtı çağırır.Tokat Paşa'sı Hasan Han'a der ki:"Madem Ali Kişi bu tayları çok kıymetli bilir,o zaman bu tayların her birini onun bir gözü ile kıymatlendir" Han,emir verir,Ali Kişi'nin iki gözünü de çıkarırlar.
8- Ali Kişi kör olur ve Han'dan gözlerinin karşılığı olarak o iki tayı ister.
9- Hasan Han,tayları ona verir ve kapısından kovar.Ali Kişi taylarla beraber eve gelir.Oğlu Ruşen,meseleyi babasından sorar.
10- Ruşen ve arkadaşları,Hasan Han'dan intikam almak isterler.Ama Ali Kişi mani olur ve der ki:"İntikam zamanı değil,sonra".
11- Atların sırrını oğlu Ruşen'e anlatır ve ondan,atların kırk gün,kırk gece korunmalarını ister.

12- İnsan ve ışık görmemelerini tenbih eder.Amma Ruşen'in 39.gün sabrı tükenir ve tavana (dama) çıkarak bir baca açar ve oradan atlara bakar.

13- Ruşen,atlardan birinin omuzunda iki kanat görür.Dikkat edip bakar ki bu kanatlar yavaş yavaş yok olurlar.Yeniden bacayı kapatır.

14- Ali Kişi,kırkıncı gün Ruşen'den atların durumunu sorar ve onları görmek ister.

15- Ali Kişi,atın beline el sürerek der ki "Bu atlara insan gözü bakmış".Ruşen babasına sorar:"Nereden bildin?" Ali Kişi:"Bunların kanatları olmalıydı" der.Ruşen,baktığını söyleyip özür diler.

16- Ali Kişi,Ruşen'den atları dışarı çıkarmasını ister ve çeşitli sınavlardan (denemelerden) geçirir.Bu atların birincisine Gırat ve ikincisine Durat ismini verir.

17- Ruşen,günlerden birgün sokakta oynarken yerde bir taş bulur. Küçüklüğüne rağmen çok ağır bir taştır bu.Bu taşla bir inek yavrusuna vurur ve yavru ölür.Sahibini bulur ve onun parasını verir.O küçük taşı da babasının tavsiyesile bulup ona götürür.

18- Ali Kişi,Ruşen'den gizli taşı demirciye götürür ve bir kılıç yaptırır.

19- Bu kılıcı Ruşen'e verir,onun ne olduğunu anlatır ve der ki: " Bununla sen düşmanlarına galip gelirsin.Amma bunun yıldırım kılıç olduğunu kimseye bildirme!".

20- Ali Kişi,Ruşen'le Gırat ve Durat'a binip Hasan Han'ın sarayına giderek ona derler ki:"Hasan Han,bu atlar senin beğenmeyip gözlerimi kör edip kapından kovmana sebep olan atlardır.Şimdi intikam zamanıdır".Ve onunla çarpışır,onu yıldırım kılıçla öldürürler.

21- Uzun maceralardan sonra baba ve oğul kendilerine yurt aramağa çıkarlar.Çok yer gezerler,niayet Çenlibel'e (Çamlıbel'e) varır ve buraya yurt tutmağa karar verirler.

22- Ali Kişi bir gün oğluna der ki:"Buradaki dağların biride bir çifte pınar var,ismi GOŞABULAĞ'dır.Yedi yıldan yedi yıla cuma akşamı doğu tarafından iki yıldız doğar.Bu yıldızlar gelip gökyüzünün ortasında birbirleriyle tokuşurlar.Bu sırada Goşa-

pınara nur yağar,köpüklenir.Her kimse bu köpükte çimerse kuvvetlenir,suyundan içerse aşık olur,güzel sesli olur.Bu suyun peşinde olan ve onu arayan çoktur amma şimdiye kadar kimse onu bulamamıştır.Sen git,onu ara ve suyundan bana da getir" der.Ruşen gider,bulur ve babasının dediği gibi yapar.

23- Döner ve babasına macerayı anlatır amma babasına o sudan getiremez.Babası der ki:"Oğul,benim gözlerimin dermanı o köpükte idi.Artık seni görmem imkânsız olacaktır".

24- Ali Kişi,vasiyet ederek oğluna şunları söyler:"Oğul sen ne kadar Gırat'ın belinde ve mısrı kılıç elindedir,hiç kimse sana karşı koyamaz.Senin de ismini KÖROĞLU koydum".Baba bu vasiyetten sonra ölür.Ruşen,Goşapınar'ın yanında babasını mezara koyar ve o günden sonra Çenlibel'de kalmaya karar verir.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Dört hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketi: H — I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Birinci hareketin tipi: Mitoloji İkinci hareketin tipi: İstek Üçüncü hareketin tipi: Sınırlı vasıta kazanılır Dördüncü hareketin tipi: Maddi hediye.

I.HAREKET :

1- Ali Kişi yıllar boyu Hasan Han'ın yılkısında çalışır (a)

2- Bir gün Ali Kişi deniz kenarında görür.Denizden iki aygır at çıkar,gelip yılkıya karışırlar,iki madyan ile birleşerek yine denize dönerler.

3- Bir gün Tokat Paşa'sı Hasan Paşa,Hasan Han'a misafir gelir ve ondan at ister.(y^2)

4- Paşa,tayları gösterir.Paşa beğenmez ve o da Ali Kişi'ye kızar.(Eneg)

5- Ali Kişi tayların Paşa'ya lâyık olduğunu söyler ve Han emir verir,Ali Kişi'nin iki gözünü çıkarırlar.(x^6)

6- Hasan Han tayları ona verir ve kapısından kovar (x^9)

7- Ruşen ve arkadaşları Hasan Han'dan intikam almak isterler (Enegatif)

II.HAREKET :

8- Atların sırrını Ruşen'e anlatır ve atların korunmalarını ister. (y^2)

9- Ali Kişi,Ruşen'den atların dışarı çıkarılmasını ister ve çeşitli sınavlardan geçirir (y^2)

III.HAREKET :

10- Ruşen,günlerden birgün ağır bir taş bulur,babasına verir, Ali Kişi,oğlundan gizli o taştan bir kılıç yaptırır.(F)

11- Ali Kişi,Ruşen'le Kırat ve Durat'a binip Hasan Han'ın sarayına giderler. (⋮)

12- Hasan Han'dan intikam almak için onunla çarpışır Onu öldürürler (T)

13- Uzun maceralardan sonra baba ve oğul yurt aramaya çıkarlar,nihayet Çenlibel'e varırlar.(B^5)

IV.HAREKET :

14- Ali Kişi bir gün oğluna der ki:Bir goşabulag var,yedi yıldan yedi yıla cuma akşamı doğu tarafından iki yıldız doğar.Bu

yıldızlar gelip gökyüzünün ortasında birbirleriyle tokuşurlar.Bu sırada goşapınara nur yağar. (F^2)

15- Her kim bu köpükte çimerse kuvvetlenir,suyundan içerse aşık olur,güzel sesli olur.Sen git,onu ara ve suyundan bana da getir.(F^2)

16- Ruşen gider,bulur ve babasının dediği gibi yapar.(F^3)

17- Ruşen döner ve macerayı babasına anlatır.(Î)

18- Babası vasiyetten sonra ölür. (B^2)

$$I = \frac{\text{a mito } y^2 \text{ Eneg } A^6 \ A^9 \text{ Eng}}{}$$

$$II = \frac{y^2 \ y^2}{}$$

$$III = \frac{F \vdots C \ I \ B^5}{}$$

$$IV = \frac{F^2 \ F^2 \ F^3 \ \hat{I} \ B^2}{}$$

İKİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU İLE DELİ HASAN
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Günlerin birinde Köroğlu,Çenlibel'i gezerken bir grup atlı görür.Başları çok yiğit biridir.Köroğlu'nu aralarına almak ister.
2- Köroğlu'na kim olduğunu,nereden geldiğini sorar.Köroğlu kızar ve onun atından inmesini ister ve yiğidin kim olduğunu sorar.Yiğit "Bana Deli Hasan derler" diye cevap verir.
3- Köroğlu onu tanır.Bir süre aralarında konuşmalar ve şiirle atışmalar olur.Deli Hasan,Köroğlu'nun atını almalarını emreder. Aralarında savaş çıkar.
4- Köroğlu,Deli Hasan'ı yener.Böyle olunca Köroğlu'na "Ben,beni her kim yenerse onunla dost ve kardeş olacağım diye söz vermiştim" der.Köroğlu,onu yerden kaldırır ve kılıcının altından geçirerek onunla dost olur.
5- Deli Hasan,Köroğlu'na "Şimdiye kadar aldığım haraçları,altın ve mücevherleri sana vermek isterim" der.
6- Köroğlu şüphelenir.Kendisi Kırat'a ve o da kendi atına biner ve büyük bir kayanın dibindeki taşa varırlar.
7- Önce Deli Hasan attan iner ve mallarının yanına gimelerini söyler.Köroğlu onu önden gönderir ve kendisi onun arkasından gider. Bir padişah hazinesi gibi hazinesi olduğunu görür.
8- Köroğlu,Deli Hasan'a "Bunlar burada kalsın.Çenlibel'de yurt edindikten sonra deliler için lâzım olacak" der.
9- O günden sonra yiğiler Köroğlu'nun etrafında toplanır ve Çenlibel kaçaklar meskeni olur.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden iki hareketli bir hikayedir.
I.Hareketin Tipi : Hain kahraman hakkında soruşturma yapar.
II.Hareketin tipi : Paylaştırma teklifi.

I.HAREKET :

1- Günlerin birinde Köroğlu,Çenlibel'i gezerken bir grup atlı görür (a)
2- Köroğlu'nu aralarına almak ister,Köroğlu'na kim olduğunu,nereden geldiğini sorar (E^{1})
3- Köroğlu kızar ve yiğidin kim olduğunu sorar (E) nega
4- Yiğid "Bana Deli Hasan derler" (5^{2})
5- Deli Hasan,Köroğlu'nun atını almalarını emreder (y^{1})
6- Aralarında savaş çıkar (H^{1}).
7- Köroğlu,Deli Hasan'ı yener (E^{9})
8- Deli Hasan:"Beni her kim yenerse onunla dost ve kardeş olacağım diye söz vermiştim" der.(D^{5})
9- Köroğlu,Deli Hasan'ı kılıcının altından geçirerek onunla dost olur.(E) pozitif E^{2}

II.HAREKET :

10- Deli Hasan,Köroğlu'na "Şimdiye kadar aldığım haraçları,altın ve mücevherleri sana vermek isterim" der.(D^{6})
11- Deli Hasan,attan iner ve mallarının yanına gitmelerini söyler(G)
12- Köroğlu,Kırat'a biner ve büyük bir kayanın dibindeki taşa varırlar. (G^{2})
13- Köroğlu,Deli Hasan'a "Bunlar burada kalsın.Çenlibel'de yurt edindikten sonra deliler için lâzım olacak" der.(§)

$$I = \frac{a\ E^{1}\ Eneg\ 5^{2}\ y^{1}\ H^{1}\ E^{9}\ D^{5}\ Epos\ E^{2}}{}$$

$$II = \frac{D^{6}\ G\ G^{2}\ \S}{}$$

ÜÇÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN İSTANBUL SEFERİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB.AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu'nun şöhreti her yöreye yayılır.Her zulum gören artık onun kapısını çalar.Çenlibel,canlı bir yurt olur.Kendine göre kanunları vardır.İş zamanı,meşk zamanı vardır.Aynı zamanda bir askerî garnizondur.Dört bir köşesinde nöbetler tutulur,gelen giden kontrol altındadır.
2- Köroğlu'nun ve Çenlibel'in şanı şöhreti İstanbul kapılarına dayanır.İstanbul köylerinin birinde Belli Ahmet diye bir yiğit yaşamaktadır.Bunun da kulağına Köroğlu'nun ünü,şöhreti ulaşır.Uzaktan uzağa ona hayranlık duyar.Kendi kendine "Yiğit,yiğit kulluğunda olmalıdır" der.
3- Belli Ahmet,Çenlibel'e gitmek üzere hazırlanır.İstanbul'a gelir.O gün de İstanbul Paşası'nın kızı Nigar Hanım çarşıya çıkar. Çarşı seyrektir.Belli Ahmet,ahvali öğrenince bir dükkana girer. Nigar Hanım onu görüp azarlar.Belli Ahmet,yabancı olduğunu,Köroğlu'na gitmek üzere İstanbul'a uğradığını söyler.
4- Nigar Hanım onun doğru söylediğine kanaat getirerek Köroğlu'na verilmek üzere bir mektup yazar ve Belli Ahmet'e verir.Kulağına da gizlice şöyle der "Razı olursa kendisi gelsin,razı olmazsa cevabı seninle göndersin".Bazubendini de nişan olarak verir.
5- Belli Ahmet,Çenlibel'e gelir.Nöbetçiler onu yakalar.O Köroğlunu ziyaret etmek istediğini söyler.Köroğlu'nun yanına götürürler. Ahmet,Nigar Hanım'ın mektubunu Köroğlu'na verir.Köroğlu mektubu alır,okur."Kırat'ı getirin,İstanbul'a gideceğim" der.Koçaklar onun İstanbul'a yalnız gitmesine razı olmazlarsa da o,yalnız gitmekte ısrar eder.Çenlibel'i,koçaklarından Hasan'a emanet ederek Nigar Hanım'ı getirmek üzere İstanbul'a doğru yola çıkar.
6- Köroğlu İstanbul'a varır.Şehir kıyısında bir kapıyı çalar.İhtiyar bir kadın kapıyı açar.Köroğlu'nu misafir eder.Karının oğlu İstanbul Paşası'nın kızı Nigar Hanım'ın hizmetçisidir.Aralarında bir hayli sohbetler olur.Bu sohbetler esnasında Köroğlu niyetini bildirir,onlardan yardım ister.

7- Karının oğlu Nigar Hanım'ın bahçesinin durumunu öğrenir ve Köroğlu'na anlatır.Köroğlu kendisinin kim olduğunu,İstanbul'a ne ne niyetle geldiğini bunlara anlatır.Kendisini ele vermemelerini ve kendisine yardım etmelerini ister.Garı ve oğlu yardım edeceklerine ve tenbihlere uyacaklarına söz verirler.

8- Bir gece Köroğlu çarşıya çıkar,İstanbul Paşası'nın adına bir damga yaptırır.Bir dua yazan bulur.Annesini bahane ederek eve getirir.Köroğlu ona İstanbul Paşası'nın ağzından kızına bir mektup yazdırır,damgasıyla mühürler,hizmetçi kılığında Nigar Hanımın köşküne gelir.Yalnız kalınca elbiselerini çıkarır,selam verir.Nigar Hanım cevap vermez.Köroğlu selamı tekrarlar.Yine cevap alamayınca bu defa saz ile selamlar.İşaret olarak Belli Ahmet'e verilen bazubend Köroğlu'nun sazında asılıdır.Nigar Hanım bunu görünce hemen Köoğlu olduğunu anlar ve gönülden ona bağlanır.

9- Köroğlu onu Çenlibel'e götürmek istediğini söyler.Nigar Hanım telaşlanır,"Kimse durumu farketmeden şimdilik çek git,yarın ben nar bahçesine gideceğim,oraya gelir beni kaçırırsın" der.

10- Köroğlu eve gelir.Karının oğluna nar bahçesinin yerini sorar. Oğlan:"Sen bir kişisin,Osmanlı ordusunun içinden Nigarı nasıl kaçırırsın?" diye sorar.Köroğlu "Sen nar bahçesinin yerini göster,gerisine karışma" der.

11- Köroğlu nar bahçesini öğrenince önceden gelir bahçede gizlenir. Az sonra Nigar Hanım bahçeye gelir.Köroğlu Nigar Hanım'ı terkisine alır ve kaçar.

12- Nigar Hanım'ın kardeşi Burcu Sultan ordusunu alarak Köroğlu'nun peşine düşer.Köroğlu yolda mola verir.Bu esnada Burcu Sultan'ın ordusu yetişir.

13- Çenlibel'de tedirgin bekleyen koçaklar,Köroğlu'nun gecimesinden şüphelenerek Deli Hasan'ın başkanlığında İstanbul'a doğru yola çıkarlar.Yolda Köroğlu'nu Burcu Sultan'ın ordusuyla savaşır bulurlar.Hemen savaşa girerek Burcu Sultan'ı yenerler.Köroğlu,Nigar Hanım'ın hatırı için Burcu Sultan'ı affeder.Nigar Hanım'la birlikte Çenlibel'e dönerler.

14- Köroğlu,göz hapsinde olan Belli Ahmet'i serbest bırakır,ona hediyeler verir.Belli Ahmet,onun yanında kalmak istediğini bildirince onu da koçakları arasına alır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Üç hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi : Yasağın ihlâli.

İkinci hareketin tipi : Müsaade etmek.

Üçüncü hareketin tipi : Gönderme.

I.HAREKET :

1- Köroğlu'nun şöhreti her yöreye yayılır.Her zulum gören artık onun kapısını çalar. (a)

2- İstanbul Paşası'nın kızı Nigar Hanım çarşıya çıkmak için,çarşıya çıkma yasak olduğundan çarşı seyrektir.

3- Belli Ahmet,ahvalatı öğrenince bir dükkana girer.(δ^1)

4- Nigar Hanım onun doğru söylediğine kanaat getirerek Köroğlu'na verilmek üzere bir mektup verir. (J^2)

5- Razı olursa kendisi gelsin,razı olmazsa cevabı seninle göndersin.Bazubendini de nişan olarak verir. (J^3)

II.HAREKET :

6- Koçaklar,onun İstanbul'a yalnız gitmesine razı olmazlarsa da o,yalnız gitmekte ısrar eder. (B^3)

7- Karının oğlu Nigar Hanım'ın bahçesinin durumunu öğrenir ve Köroğlu'na anlatır. (G^4)

8- Köroğlu ona İstanbul Paşası'nın ağzından kızına bir mektup yazdırır,damgasıyla mühürler,hizmetçi kılığında Nigar Hanım'ın köşküne gelir (K^3)

9- Yalnız kalınca elbiselerini çıkarır,selâm verir. (D^2)

10- İşaret olarak Belli Ahmet'e verilen bazubend Köroğlu'nun sazında asılıdır.Nigar Hanım bunu görünce hemen Köroğlu'nu anlar(Q)

11- Köroğlu nar bahçesini öğrenince önceden gelir,bahçede gizlenir. (KF^2)

12- Köroğlu,Nigar Hanım'ı terkisine alır ve kaçar.(A^1)

13- Nigar Hanım'ın kardeşi Burcu Sultan,ordusunu alarak Köroğlunun peşine düşer. (Pr)

III.HAREKET :

14- Deli Hasan'ın başkanlığında İstanbul'a doğru yola çıkarlar (B^2)
15- Yolda,Köroğlu'nu Burcu Sultan'ın ordusuyla savaşır bulurlar(H^1)
16- Hemen savaşa girerek Burcu Sultan'ı yenerler. (I^1)
17- Nigar Hanım'ın hatırı için Burcu Sultan'ı affeder.(Uneg)
18- Nigar Hanım'la birlikte Çenlibel'e dönerler.(Î)
19- Köroğlu,göz hapsinde olan Belli Ahmet'i serbest bırakır (E^4)
20- ...Ona hediyeler verir.(F^2)

$$I = \frac{a\ \delta^1\ J^2\ J^3}{}$$

$$II = \frac{B^3\ G^4\ K^3\ D^2\ Q\ KF^2\ A^1\ Pr}{}$$

$$III = \frac{B^2\ H^1\ I^1\ Uneg\ Î\ E^4\ F^2}{}$$

DÖRDÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : DEMİRÇİOĞLU'NUN ÇENLİBEL'E GELMESİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Çenlibel'de Köroğlu'nun delilerinin sayısı 777'ye ulaşır.Köroğlu onları destelere ayırır,her desteyi bir serkerde emrine verir.En meşhur serkerdeler şunlardır:Deli Hasan,Deli Mehter,Çopur Cafer,Tanrıtanımaz,Dilbilmez,Gürcüoğlu,Korkukanmaz,Geridönmez, Belli Ahmet,İsabali.
2- Köroğlu,yeni deliler bulmak için Kırat'ı biner,gezer.Yolu Nahcivan'a düşer.Orada bir nalbantın dükkanının yanında durur.Nalbant iyi bir insandır.Onunla arkadaş olmak ister.
3- Köroğlu,Kırat'ı nallatmak ister.Nalbantın dükkanındaki nalları birer birer alır,elinde bükerek nalbanta verir.Nalbant daha iyi nallar bularak Kırat'ın iki ayağını çakar.Arka ayaklarına sıra gelince Köroğlu onları kaldıramaz.Nalbantın genç oğlu vardır. İsmi Demirçioğlu'dur.Çok igittir.Atın arka ayaklarını kaldırabilir ama Köroğlu'nun nalları ezmesine kızmıştır.
4- Köroğlu,nalların parasını verir.Demirçioğlu parayı iki parmağı arasında ezerek Köroğlu'ndan düzgün para vermesini ister.Köroğlu birşey demez,yeniden para çıkarıp nalbente verir.
5- Köroğlu,Demirçioğlu'nu da Çenlibel'e götürmek ister.Götüremeyince moralsiz olarak Çenlibel'e döner.Delileri hiçbirşey soramazlar.
6- Nalbent,Köroğlu gittikten sonra oğlunu azarlar.Onun kim olduğunu oğluna söyler.Oğlan bu defa babasına "Neden önceden bana söylemedin ki ona bir zorumu göstereydim" der.
7- Oğul aklına koyar ki ben onun Kırat'ını bir haftaya getiririm. Babasından gizli Çenlibel'e gider.
8- Çenlibel'de,gece karanlığında Köroğlu'na rastlar.Köroğlu:"Burada senin ne işin var" der.O da "Köroğlu'nu ve atını arıyorum" der.Köroğlu "Kendisi yok ama atı içeride" diyerek tavlayı gösterir.
9- Sonra Kırat'ı çıkarıp Köroğlu ile binerek yola düşerler.Demirçioğlu Köroğlu'na korkmamasını söyler.Çenlibel'den epey uzaklaşınca Köroğlu onun kulağının dibinde öyle bir nara vurur ki

Demirçioğlu baygın halde atdan yere düşer.Köroğlu,onun kollarını bağlar.

11- Demirçioğlu ayıldıktan sonra onun Köroğlu olduğunu anlar.Köroğlu'na "Kollarımı aç,bugünden sonra senin küçük gardaşınam" der,Köroğlu ihtiyaten "Yok" der.Demirçioğlu zincirini kırar, "Ben verdiğim sözde dururum,buyur gidelim" der.

12- Her ikisi de Çenlibel'e dönerler.Deliler sevinir.Meclis kurarlar,Demirçioğlu da Köroğlu'nun delileri arasına karışır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi: Üçlenen unsurlar.

İkinci hareketin tipi : Kahraman hain hakkında bilgi edinmek için soruşturma yapmak.

I.HAREKET :

1- Çenlibel'de Köroğlu'nun delilerinin sayısı 777'e ulaşır.(a)
2- Köroğlu'nun en meşhur serkerdeleri şunlardır:Deli Hasan,Deli Mehter,Çopur Cafer...(⋮)
3- Köroğlu yeni deliler bulmak için Kırat'ı biner,gezer,yolu Nahcivan'a düşer.(↑)
4- Köroğlu,Kırat'ı nallatmak ister.(y^2)
5- Nalbent daha iyi nallar bularak Kırat'ın iki ayağını çakar($\S^2$)
6- Köroğlu,Demirçioğlu'nu götüremeyince moralsiz Çenlibel'e döner.(↓)

II.HAREKET :

7- Demirçioğlu,Çenlibel'de,gece karanlığında Köroğlu'na rastlar. Köroğlu:"Burada senin ne işin var"der ($\in^2$)
8- O da "Köroğlu'nu ve atını arıyorum"der ($\in^1$)
9- Kırat'ı çıkarıp Köroğlu ile binerek yola düşerler (F S)
10- Demirçioğlu ayıldıktan sonra onun Köroğlu olduğunu anlar (Q)
11- Her ikisi de Çenlibel'e dönerler (⌄)

$$I = \frac{a \vdots \uparrow y^2 \downarrow \S^2}{}$$

$$II = \frac{\in^2 E^1 F^{\S} Q \downarrow}{}$$

BEŞİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN ERZURUM SEFERİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Erzurum'lu Cafer Paşa'nın Cünun isminde bir aşığı ile kara bir pehlivanı vardır.Bu şehirde pehlivan ve aşıkların yarıştığı bir meydan vardır.Şimdiye kadar ne Karapehlivan'ı ne de Cunu-nu yenen olmuştur.

2- Aşık Cunun Çenlibel'e gidip Köroğlu'nu görmek ister ama ne yazık ki Cafer Paşa'dan korkmaktadır.

3- Cafer Paşa ile Köroğlu arasında düşmanlık vardır.Çünkü Köroğlu onun kervanının yolunu kesmiş,Hodkar'ın kızı Nigar'ı kaçırıp Çenlibel'e götürmüştür.Ayrıca onu rahatsız etmekte ve ortadan kaldırmayı düşünmektedir.

4- Hodkar,Köroğlu'nu tutuklama emrini aldıktan sonra Köroğlu'nu ortadan kaldırmak için tüm beylere birer mektup yazar.Aksi takdirde bu mümkün bir iş değildir.

5- Cunun bunu görünce hazırlanır ve Çenlibel'e gider.Oraya varınca adamları onun gelişini Köroğlu'na haber verirler.

6- Cunun,orada 15 gün kalır.Sonra izin alarak dönmeye karar verir.Köroğlu,ısrarla kalmasını ister ama izini olmadığı için kabul etmez.Kendisine verilen at ve bahşişlerle yola çıkar.

7- Cafer Paşa'nın kız kardeşi Telli Hanım,onun Çenlibel'den at ve bahşişlerle döndüğünü haber alınca Cunun'u yanına getimelerini emreder.

8- Cunun gelir ve ona herşeyi anlatır.Telli Hanım'ın güzelliği Cunun'un aklını başından alır.Cunun,Köroğlu'ndan bahsederken onun güzelliğinden de söz eder.Telli Hanım "O koç oğlan nerede ise gelip beni kaçırsın" der.

9- Bir süre aralarında şiirli,sözlü atışmalar olur.Bir müddet sonra şehirde ikisi hakkında bazı sözler yayılır.Cafer Paşa Cunun'u huzuruna çağırmalarını ister ama bulamazlar.

10- Her yeri ararlar.Nihayet Cafer Paşa,Cunun'u Telli Nigarın evinde bulur.Paşa ona Köroğlu'nu takdir ettiğinden dolayı kızar.

11- Cafer Paşa: "Yarın Köroğlu asılacak,eğer sen de ondan hoşlanırsan seni de ondan ayırmam" der ve onu tutuklamalarını emreder.

12- Cunun,"Köroğlu haklıymış,onun sözünü kabul etmedim" der. Telli Nigar,erkek elbisesi giyer,zindanın kapısına gelir.Nöbetçilerin birini etkisiz hale getirdikten sonra diğerine "Ben Köroğlu'yum" der.

13- Telli Hanım,bir süre mücadeleden sonra Cunun'u zindandan kurtarır ve bir kaç gün saklar.

14- Nöbetçi,Cafer Paşa'ya,Köroğlu'nun gece gelip Cunun'u kurtardığını haber verir.Cafer Paşa korkmaya başlar.

15- Telli Nigar'ın hizmetçisi Aşık Cunun'u şehirden dışarı çıkarır ve bir ata bindirir.Telli Hanım,Cunun ile Köroğlu'na haber gönderir ve ona cesaretinden bahseder.Cunun,Çenlibel'e gelir.

16- Cunun,nasıl ve kimin vesilesiyle kurtuluşunu izah eder ve Telli Nigar'ın sözlerini aktarır,onun güzelliğini anlatır.Sonra da:

17- "Telli Nigar'ı Çenlibel'e getirmeniz gerekir" der.Köroğlu da bir süre adamlarıyla görüştükten sonra Demirçioğlu'nu bu iş için görevlendirir.O da Arap atı ile Erzurum'a gider.

18- Demirçioğlu bir süre sonra Erzurum dağlarına varır,biraz istirahat eder.Uyandığında atını göremez.Bir nahırcı görür,atını ondan sorar.aralarında bir müddet atışmalar olur.Nihayet atını bulur ve Erzurum'a varır.

19- Erzurum'da kalmak için yer ararken yarış için meydanın hazırlandığını ve Arabistan'dan Karapehlivanla güreşmek için pehlivan geldiğini öğrenir.

20- Demirçioğlu,bir ihtiyardan meydana düzülen tahtların sahiplerini sorar.O da "Cafer Paşa'nın ve Telli Nigar'ın" der.

21- Demirçioğlu,o ihtiyardan güreş kurallarını sorar.Güreş başlar,Karapehlivan rakibini yener.Demirçioğlu şiirle,güreşe hazır olduğunu söyler ve güreşte Karapehlivanı yener.

22- Cafer Paşa,Demirçioğlu'nu huzuruna çağırtır.Aralarında konuşmalar olur.Telli Hanım,onun Çenlibel'den geldiğini anlar.Sonunda Demirçioğlu,Cafer Paşa'ya kim olduğunu anlatır ve Arapat'a atlar,Telli Hanım'ı atın terkisine bindirerek Çenlibel yoluna koyulur.

23- Kaçarken arkalarından ordunun geldiğini görünce Telli Hanım'la aralarında atışmalar olur.Telli Hanım'ı yolun kenarında bir mağaraya saklar,kendisi savaşa başlar.

24- Cafer Paşa,Demirçioğlu'na rakip olamayınca hileye başvurur.Onun üzerine ilaç atar,bayıltırlar.Atı da diğer atlara karışır ama Telli Hanım'ı bulamazlar.

25- Cafer Paşa,mektupla durumu Hodkara bidirir.Telli Hanım mağarada,Demirçioğlu pehlivan da darağacı meydanında kalırlar.

26- Köroğlu Demirçioğlu'nun gecikmesinden şüphelenir,adamlarıyla beraber onun peşine düşer.Niayet Erzurum'a varırlar.

27- Her gün Cafer Paşa Demirçioğlu'nu meydanda sorguya çeker ve Telli Hanım'ın yerini sorar.Cevap vermeyince derisinden biraz yüzer yerine saman koyar.

28- Elçi,Hodkar'dan onu darağacından asmalarına dair haber getirir.Paşa,Demirçioğlu'nu ertesi gün darağacınan asmaya karar verir.Köroğlu meydana gelditen biaz sonra adamını bir tepenin üzerinde asacaklarını görür.

29- Köroğlu adamlarına talimat verir,kendisi de sazıyla meydana girer.Cafer Paşa onun çağırır ve ondan saz çalıp söylemesini ister.

30- Bir müddet sohbetten sonra Köroğlu sazı ile Demirçioğlu'na orada olduğunu bildirir.Demirçioğlu'nun yarası çoktur ama yine de yerinde hareketlenir.Daha sonra Demirçioğlu Köroğlu'ndan sazı alır ve bir şiir söyler.Aralarında atışırlar.Cafer Paşa şüphelenir.

31- Nihayet Köroğlu bir nara atar,adamları gelirler,büyük bir savaştan sonra Demirçioğlu'nu kurtarırlar.Telli Hanım'ın yerini söyler ve onu da getiriler.

32- Köroğlu,Cafer Paşa'yı öldürmek istemektedir ama Telli Hanım bağışlamasını ister ve sonunda onu affeder ama "Bir daha karşıma çıkarsa öldürürüm" der.

33- Köroğlu'nun adamları hemen Çenlibel'e giderler ve Köroğlu'nun hekim arkadaşını getiriler ve hekim Demirçioğlu'nu tedavi eder,sıhhatına kavuşur ve Telli Hanım'la evlenir.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfın üç hareketli hikayesi:

Birinci Hareketin Tipi:Kahramanı yok etme teşebbüsü
İkinci Hareketin Tipi : Sihirli vasıtanın eksikliği
Üçüncü hareketin tipi : Başka şahıslarla soruşturma.

I.HAREKET :

1- Aşık Cunun,Çenlibel'e gidip Köroğlu'nu görmek ister ama ne yazık ki Cafer Paşa'dan korkmaktadır. (a)
2- Ayrıca onu rahatsız etmekte ve ortadan kaldırmayı düşünmektedir. (Pr^6)
3- Kendisine verilen at ve bahşişlerle yola çıkar.(F^2)
4- Telli Hanım "O koç oğlan nerede ise gelip beni kaçırsın"der.(y^2)
5- Eğer sen de ondan hoşlanırsan seni de ondan ayırmam der ve onu tutuklamalarını emr eder.(y^2)
6- Telli Hanım bir süre mücadeleden sonra Cunun'u zindandan kurtarır. (B^6)
7- Köroğlu bir süre adamlarıyla görüştükten sonra Demirçioğlu'nu bu iş için görevlendirir.(M)
8- O da Arap atı ile Erzurum'a gider.(G^2)

II.HAREKET :

9- Demirçioğlu bir süre sonra Erzurum dağlarına varır,biraz istirahat eder.uyandığında atını göremez.(a^2)
10- Nihayet atını bulur ve Erzurum'a varır (F^5)
11- Demirçioğlu,bir ihtiyardan meydana düzülen tahtların sahiplerini sorar. (E^3)
12- Demirçioğlu,Kara Pehlivan'ı yener (H^2)
13- Telli Hanım'ı atın terkisine bindirerek Çenlibel yoluna koyulur. (A^8)
14- Kaçarken arkalarından ordunun geldiğini görünce Telli Hanımla aralarında atışmalar olur (Pr)
15- Telli Hanım'ı yolun kenarında bir mağaraya saklar,kendisi savaşa başlar.(H^1)

16- Cafer Paşa,Demirçioğlu'na rakip olmayınca hileye başvurur. Onun üzerine ilaç atar,bayıltırlar.(K^3)

III.HAREKET :

17- Hergün Cafer Paşa Demirçioğlu'nu meydanda sorguya çeker ve Telli Hanım'ın yerini sorar. (E^3)

18- Paşa,Demirçioğlu'nu ertesi gün darağacından asmaya karar verir. (A^{13})

19- Köroğlu bir nara atar,adamları gelirler,büyük bir savaştan sonra Demirçioğlu'nu kurtarırlar. (B^6)

20- Köroğlu,Cafer Paşa'yı öldürmek istemektedir ama Telli Hanım bağışlamasını ister.(D^4)

21- Sonunda onu affeder. (E^4)

22- Demirçioğlu sıhhatine kavuşur ve Telli Hanım'la evlenir.(W*)(N)

$$I = \frac{a\ Pr^6\ F^2\ y^2\ y^2\ B^6\ M\ G^2}{\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad}$$

$$II = \frac{a^2\ F^5\ E^3\ H^2\ A^8\ Pr\ H^1\ K^3}{\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad}$$

$$III = \frac{E^3\ A^{13}\ B^6\ D^4\ E^4\ W^*\ N}{\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad\qquad}$$

ALTINCI HİKAYE

HİKAYENİN ADI : AYVAZ'IN ÇENLİBEL'E GETİRİLMESİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Yaz başlamıştır.Köroğlu delilerle yılkısını,yağı koruğunu,bendergâhları,karavulhaneleri gözden geçirip Çenlibel'de bezm meclisi kurar.Cunun'a bakar ve o da saz çalar ve söyler.Köroğlu Nigar Hanım'ın ah çektiğini görür.

2- Ondan ah çekmesinin nedenini sorar.O da ağlayarak çocuğunun olmadığından şikayet eder ve bayatılar söyler.Köroğlu ağlar. Aşık Cunun onları bu şekilde görünce saz ve sözü ile bayatılar söyler.

3- Aşık Cunun,Köroğlu'nun Alacalar dağında yedi gün yedi gece muhasarada kaldığını ve ondan sonra çocuk sahibi olamadığını bilir.Cunun Köroğlu'na "Senin benim gibi bir aşığın var,dolaşırım, Rüstem gibi yiğit,Yusuf gibi güzel bir oğul bulurum" der.

4- Aşık Cunun Köroğlu'na çocuk bulmak için dağlar,dereler gezer,bir Türkmen ovasına varır.Çocuklar çevresini alır ve onu düğüne davet ederler.

5- Aşık Cunun düğüne gider ve Köroğlu'nun aşığı olduğunu söyler.Oradakiler Köroğlu'nu tarif etmesini isterler.Cunun sazı ile şiirler söyler.Aşık Cunun Türkmen delikanlısı arar.Meclistekiler de Ayvaz'ı gösteriler.Cunun Ayvaz'da aradığı sıfatların tamamını bulur.Sevinçten sazı ile şiirler söyler.Ayvaz ile Cunun arasında bir süre şiirle atışmalar olur.

6- Aşık Cunun aradığını bulduktan sonra Çenlibel'e döner ve macerayı olduğu gibi Köroğlu'na anlatır,onun fikrini sorar.

7- Cunun'un sözleri biter bitmez Nigar Hanım,sofranın kurulmasını emreder.

8- Köroğlu,Ayvaz'ı almak için Teke Türkmen'lerin yanına gider.Uzun yoldan sonra Teke Türkmen'e varır,orada bir çoban görür. Aç olduğu için çobandan yemek ister.O da süt filan getirir,yerler.

9- Köroğlu obaya girmek için çobanla elbiselerini değişir ve koyun taciri kılığına girer.Kırat'ı çobana bırakır ve obaya gider. Kasap dükkanını arar ve bulur.

10- Köroğlu,ihtiyar kasabı Ayvaz'la beraber görür.İhtiyar kasaba koyun aldığını söyler,çok konuşmadan sonra anlaşırlar.Köroğlu

koyunlara kasden kıymetinden fazla para verir ve bizim orada koyun çok pahalıdır,helal olması için böyle yapıyorum der.

11- Ayvaz,Köroğlu'nun bu hareketinden şüphelenir ve onu bir kaçakçıya benzetir.Köroğlu Ayvaz'a "Ben sana sermaye vermek için böyle yaptım,sen neden beni kaçakcıya benzetirsin?" der.

12- Köroğlu alışverişten sonra kasaptan,koyunları dağın arkasında ki sürüsüne götürmelerini ister.Kasap Ayvaz'ı Köroğlu'na yardım etmeye gönderir.

13- Çobanın yanına vardıklarında atı ve elbiseleri alıp sürünün yarısını çobana ve yarısını da kasaba bağışlar,Ayvaz'ı kaçırıp götürür.

14- Kasap Ali durumu görür,aralarında şiirle uzun atışmalar olur. Köroğlu,Ayvaz'ı oğulluğuna götürdüğünü söyler.Sonuda kasap razı olur.

15- Ayvaz'ın babası kasap Ali Teke Türkmen'e ve onlar da Çenlibel'e dönerler.

16- Arap Reyhan Türkmen beyleridendir.Yolda 100 atlısıyla Kasap Ali'yi görür ve halını hatırını sorar.Kasap Ali,Köroğlu'nun Ayvaz'ı kaçırdığını söyler.

17- Arap Reyhan'ın da Ayvaz'da gözü vardır ama Ali onu hiç sevmez. Arap Reyhan delileri ile Köroğlu'nun peşine düşer.

18- Köroğlu,yolda Arap Rehan ile karşılaşır.Bir müddet birbirleri ile savaşırlar.Uzun kavgadan sonra nihayet Arap Reyhan'ı yener.

19- Köroğlu,Ayvaz ile Çenlibel'e gelir.Deliler ve Nigar Hanım çok sevinir.Köroğlu macerayı anlatır.7770 deli toplanır ve büyük bir eğlence meclisi kurarlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten meydana gelen bu hikayenin hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi : Zor vazife.

İkinci hareketin tipi : Takip.

I.HAREKET :

1- Yaz başlamıştır.Köroğlu delilerle yılkısını,yağı koruğunu,karavulhaneleri gözden geçirip Çenlibel'de bezm meclisi kurar.(a)
2- Nigar Hanım çocuğunun olmadığından şikayet eder,bayatılar söyler.Köroğlu ağlar. (Eneg)
3- Aşık Cunun,Köroğlu'na çocuk bulmak için dağlar,dereler gezer, bir Türkmen ovasına varır. (M)
4- Aşık Cunun Türkmen delikanlısı arar.Meclistekiler de Ayvaz'ı gösterirler.(E^3)
5- Aşık Cunun aradığını bulduktan sonra Çenlibel'e döner ve maceraya anlatır.(KF^2)
6- Cunun'un sözleri biter bitmez Nigar Hanım,sofranın kurulmasını emreder.(y^2)
7- Köroğlu Ayvaz'ı almak için Teke Türkmen'lerin yanına gider(G^2)
8- Orada bir çoban görür.Aç olduğu için yemek ister.(D^7)
9- Köroğlu obaya girmek için çobanla elbiselerini değişiiir ve koyun taciri kılığına girer.(T)
10- Köroğlu ihtiyar kasabı Ayvaz'la beraber görür.(:)
11- Köroğlu alışverişten sonra kasaptan koyunları dağın arkasındaki sürüsüne götürmelerini ister.Kasap Ayvaz'ı Köroğlu'na yardım etmeye gönderir (B^2)
12- Köroğlu sürünün yarısını çobana ve yarısını kasaba bağışlar(F^2)
13- Ayvaz'ı kaçırıp götürür. (A')
14- Köroğlu,Ayvaz'la Çenlibel'e dönerler.(İ)

II.HAREKET :

15- Arap Reyhan delileri ile Köroğlu'nun peşine düşer.(Pr)

16- Uzun kavgadan sonra nihayet Arap Reyhan'ı yener.(I)
17- Köroğlu Ayvaz ile Çenlibel'e gelir.Deliler ve Nigar Hanım çok sevinir.(↓)(î)

$$I = \underline{a\ Eneg\ M\ E^3\ KF^2\ y^2\ G^2\ D^7\ T \vdots B^2\ F^2\ A^1\ İ}$$

$$II = \underline{Pr\ I\ \downarrow\ î}$$

YEDİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : DURNA TELİ

HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMABS-AZERBAYCAN

HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Nigar Hanım ve Köroğlu'nun her ikisi de Ayvaz'ın Çenlibel'e gelmesinden dolayı çok sevinçlidirler.Köroğlu boş zamanlarında adamlarıyla beraber at biner,onlarla tatbikat yapar.Bu tatbikatın birinde Ayvaz,şapkasına durna teli takarak at koşturur.

2- Demirçioğlu'nun hanımı Telli Hanım,Nigar Hanım'a şöyle der:"Bak durna teli Ayvaz'a ne kadar yakışmış.Bence bu durna teli kadınlara daha çok yakışır.Söyleyelim bize de getirsinler.

3- Bu sırada Ayvaz gelir ve durna teli bulmak için Köroğlu'ndan izin ister.Demirçioğlu'na Ayvaz ve Belli Ahmet'e izin verir. Atlara biner,Bağdat civarına varırlar.Durna avlar,kebap eder yer ve yatarlar.

4- Bağdat Paşa'sı Aslan Paşa'nın adamları bunları görür,paşaya ihbar ederler.Aslan Paşa meseleden haberdar olur,ordu ile gelir onları yakalamak ister ve üçünü de yakalayıb şehre getirirler.

5- Köroğlu'nun Hoca Aziz isminde bir tüccar arkadaşı vardır. O da o sırada Bağdat'ta bulunmaktadır.Üç adamı şehre getirdiklerinde Hoca Aziz,Ayvaz'ı ve atlar arasında Kırat'ı tanır.

6- Adamları hapse,atları da gözden geçirdikten sonra Kırat'ı haberciye,öteki atları da Aslan Paşa'nın seyisine verirler.

7- Hoca Aziz birçok konuşma ve pazarlıktan sonra atı o adamdan satın alır.Kendini ata bağlayıp bu haberi Köroğlu'na ulaştırmak için Çenlibel'e doğru yola çıkar.

8- Köroğlu'na gelir,olayı ona haber verir.Nigar çok üzülür ve hüzünlü şiirler söylemeye başlar.Köroğlu,adamlarına "Ben sizi Bağdat bağlarında beklerim" der ve gider.Adamları da hemen varırlar,Köroğlu'yla buluşurlar.

9- Yolda şehirden gelen bir adama rastlarlar.Çok sevinçlidir. Sevincinin sebebini sorarlar.Köroğlu'nun adamlarının bugün öldürüleceklerini söyler.Köroğlu'nun adamları onu hemen öldürürler ve mezarının üstüne 222 delinin her biri bir taş atar.

10- Bağdat'a gelirken ağlayan ihtiyar bir çiftçi görürler.Ondan ağlamasının sebebini sorarlar.İhtiyar,Köroğlu'nun adamlarının asılacaklarından dolayı üzüldüğünü ve Köroğlu taraftarı oldu-

ğunu söyler.Deliler ona yardım edip kısa zamanda tarladaki işini bitirip onunla beraber şehire gelirler.

11- İhtiyar,Köroğlu'na bazı önerilerde bulunur ve şehire azar azar girmelerini tavsiye eder.

12- Köroğlu delilerine:"Ben bıyıklarıma el sürünce siz meydana girersiniz" der.Aşık elbisesi giyer ve meydanda hazır olur. Aslan Paşa meydanda aşık görünce ondan saz çalıp söylemesini ister."Bugün Köroğlu'nun üç delisini astıracağım,biraz Köroğlu'ndan söylersen iyi olur" der.Köroğlu söylemeye başlar,adamları onu tanırlar.

13- Bağdat civarında Kiziroğlu Mustafa isminde bir yiğit vardır.Daha önce Köroğlu ile karşılaşmıştır.Dağlarda gezer,koçaklık etmektedir.

14- Kiziroğlu Mustafa adamlarının asılmasını duyar duymaz koçaklarını toplar ve Aslan Paşa'nın meydanına gelir.

15- Biraz bekler sonra meşhur şeşperini meydanın ortasına atar.Aslan Paşa ve adamları Kiziroğlu Mustafa'nın meydanda olduğunu anlar ve oradan çıkmaya başlarlar.Aslan Paşa da çıkmak ister ama çıkamaz.

16- Aslan Paşa'nın veziri ona aşıktan şüphelendiğini söyler, Köroğlu onun sözünü yalanlar sazı ile şiirler söyler.

17- Deliler,Köroğlu'nun işaretini beklemektedirler.Cellat Ayvaz'a yaklaşınca Köroğlu dayanamaz ve işareti verir,bir nara atıp şiirler söyler.

18- Köroğlu,kılıcı çeker,önce Aslan Paşa'yı öldürür o sırada ihtiyar çiftçiyi görür.Köroğlu vuruşa vuruşa hazineye kavuşur oradan ihtiyara bir kese altın verir.

19- Kiziroğlu onlara bir iş kalmadığını görünce koçaklarıyla gider.Köroğlu meydanda onu göremez ve işin aslının ne olduğunu anlar.

20- Kiziroğlu Mustafa,gelir,Köroğlu'nun yolunu keser.Köroğlu Çenlibel'e giden yollardan birine adamlarını gönderir,diğer bir yoldan kendisi gider.

21- Köroğlu,Kiziroğlu Mutafa ile yolda,yalnız karşılaşır aralarında bir müddet tartışmalar geçer.Barışıp dost olurlar ve herkes kendi yolunda gider.

22- Kiziroğlu Mustafa'nın adamları Köroğlu'nun başını getirip getimediğini sorarlar.O da durumu anlatır.Sözünün doğru olup olmadığının isbatı için Çenlibel'e gitmelerini ister.

23- Adamlar kurtardıkları üç kişiyle beraber Çenlibel'e gelirler.Nigar,Köroğlu'nu sorar.Bu sırada Köroğlu gelip kavuşur.

24- Köroğlu ve delileri büyük bir meclis kurup eğlenmektedirler.Nigar sorar:"Ay Köroğlu,acaba bu dünyada senden başka yiğit var mı?"Köroğlu sazı ile anlatır ve "Evet Kiziroğlu Mustafa Bey var" der.

26- Kiziroğlu Mustafa Bey saklandığı yerden çıkar ve ona teşekkür eder,kucaklaşır ve yeni meclis kurulur,eğlenilir.

HİKAYENİN TAHLİLİ

M-N çiftini ihtiva eden sınıfın iki hareketli hikaye.
Birinci hareketin tipi: Gençlerin ayrılışı.
İkinci hareketin tipi : Tepki gösterme kararı verme.

I.HAREKET :

1- Nigar Hanım ve Köroğlu'nun her ikisi de Ayvaz'ın Çenlibel'e gelmesinden dolayı çok sevinçlidirler. (a)
2- Bu sırada Ayvaz gelir ve durna teli bulmak için Köroğlu'ndan izin ister.(B^3)
3- Demirçioğlu'na Ayvaz'a ve Belli Ahmet'e izin verir.(:)
4- Aslan Paşa,ordu ile gelir,onları yakalayıp şehre getirirler(A^{15})
5- Köroğlu'nun Hoca Aziz isminde bir tüccar arkadaşı vardır.O da o sırada Bağdat'ta bulunmaktadır.Üç adamı şehre getirdilerinde Hoca Aziz,Ayvaz'ı ve atlar arasından Kırat'ı tanır.(§)
6- Kırat'ı haberciye verirler.(F^2)
7- Hoca Aziz birçok pazarlıktan sonra Kırat'ı o adamdan satın alır.(F)
8- Köroğlu adamlarına "Ben sizi Bağdat bağlarında beklerim" der ve gider.(↑)
9- Köroğlu'nun adamları onu hemen öldürürler (1^{15})
10- İhtiyar,Köroğlu'na bazı önerilerde bulunur ve şehire azar azar girmelerini tavsiye eder.(G^4)
11- Köroğlu,aşık elbisesi giyer ve meydanda hazır olur (T)
12- Adamları onu tanırlar (Q)

II.HAREKET :

13- Cellat Ayvaz4a yaklaşınca Köroğlu dayanamaz ve işaret verir(C)
14- Köroğlu kılıcı çeker,önce Aslan Paşa'yı öldürür (H)
15- İhtiyara bir kese altın verir.(F^2)
16- Köroğlu,Kizirioğlu Mustafa ile yolda,yalnız karşılaşır,aralarında tartışmalar geçer.(H^4)
17- Bu sırada Köroğlu gelip kavuşur.(↓)

$$I = \frac{a\ B^3\ :\ A^{15}\ §\ F^2\ F^4\ ↑\ 1^{15}\ G^4\ T\ Q}{}$$

$$II = \frac{C\ H\ F^2\ H^4\ ↓}{}$$

SEKİZİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : HAMZA'NIN KIRAT'I KAÇIRMASI
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Bağdat meselesinden sonra Hodkar etrafa mektuplar yazar.Büyükleri,ağaları,pehlivanları çağırır ve o mecliste Köroğlu'nu ortadan kaldırma önerisinde bulunur.
2- Hodkar'ın uzun konuşmasından sonra mecliste her ağızdan bir söz çıkar ve meclis karışır,sonuç alınamaz.
3- Tokat'lı Hasan Paşa Köroğlu'nun babasını kör eden adamdır,o da bu mecliste bulunur.Hodkar,Hasan Paşa'dan bir fikir ister.O da "Babasının gözlerini çıkarttığım gibi onu da İstanbul'da dar ağacında asarım" der.
4- Hasan Paşa gizli bir öneride bulunur ama meclistekiler bu öneriden rahatsız olurlar.
5- Hodkar,Hasan Paşa'ya 40 gün mühlet verir ve Köroğlu'nu ortadan kaldırdığı taktirde onu sadrazam yapacağına,başaramazsa cezalandıracağına dair şart koşar,o da şartı kabul eder.
6- Hasan Paşa ağalarını toplar ve Hodkar'ın sözlerini ve imzalı fermanı gösterir ve Köroğlu'nu tutuklayacak bir yiğit arar.
7- Erzincan'lı Bolu Bey,bu işi üstlenir.Çünkü Hasan Paşa'nın kızında gözü vardır ve onu elde etmek istemektedir ama kız "İti göreyim,kürdü göreyim de tek onu görmeyeyim" der.Bolu Bey fırsatı kaçırmadan bu işte kızını vermesini şart koşar.
8- Ayrıca Paşa'dan Gecer Ali ve Mehter Mürtüz'ü de ister.Paşa şartlarını kabul eder.
9- Hasan Paşa ikinci gönüllüyü ararken haberci,Arap Reyhan'ın da Köroğlu'nu tutuklamaya hazır olduğu haberini getirirler.
10- Hasan Paşa mektup yazar ve razı olduğunu Arap Reyhan'a bildirir.
11- Mehter Mürtüz "Köroğlu'nun gücü Kırat'tadır,onu çalmaya bir yiğit lazımdır" der.
12- Mecliste oturan Hamza isminde bir keloğlan bu işe hazır olduğunu bildirir ve atı getirdiği taktirde paşanın kızını ona vermesini şart koşar.Paşa birçok pazarlıktan sonra kabul eder.
13- Kel Hamza izin alır ve yola çıkar.Hasan Paşa ise çok sevinerek Bolu Bey'i yola çıkarır ve Beyazıt'lı Tacirbaşı Ahmet Bey'e bir mektup yazar.

14- Kel Hamza gelip Çenlibel'e varır ve Akkaya'da Köroğlu ile karşılaşır.Bir sürü soru cevaptan sonra kendisine bir iş ister. Köroğlu acır ve ona bir iş verir.

15- Köroğlu onun diribaşlılığını görünce onun adını keloğlan koyar ve atlara bakmakla görevlendirir.Tavlada uzun süre kurnazlıklardan sonra Kırat'a ve Durat'a yaklaşmak için Köroğlu'nun güvenini kazanır.

16- Nihayet Köroğlu ona güvenir ve Durat'ın anahtarını ona verir. Deliler ve hanımlar itiraz ederler.Bir müddet sonra bir gece Durat'ı kaçırmaya karar verir ve ata binerek Tokat'a kaçar.

17- Deli Mehter atlara bakmak ister,tavlada Durat'ı göremez.Ayrıca Keloğlan da ortada yoktur.

18- Deliler,hanımlar hep Köroğlu'nu suçlarlar.Köroğlu Kırat'a biner ve Durat'ın peşine düşer.

19- Keloğlan durmadan at sürer ve Çenlibel'den uzaklaşır.Kırk değirmen adlı değirmende durur.Yoldan bir atlının geldiğini görür.

20- Değirmene girer ve ihtiyar değirmenciyi kandırarak elbiselerini onunla değişir.Köroğlu gelir,değirmenciden Durat'ın sahibini sorar.

21- Değirmencinin elbiselerini giyen keloğlan Köroğlu'nu kandırır. Köroğlu içeri girip keloğlanı aradığı sırada Hamza dışarı çıkar ve Kırat'a biner ve Tokat'a doğru yola çıkar.

22- Köroğludeğimenden dışarı çıkar ve keloğlanı Kırat'la kaçarken görür.Bir süre onula uzaktan uzağa sohbet eder.Keloğlan onun mertliğini metheder ve "Köroğlu,namertlik istemezdim ama Hasan Paşa'nın kızını almak için bundan başka çare yoktur" der.Ama söz veriyorum atı almak için gelisen ilk üzengiye ben basacağım der.Köroğlu da bu sözü mertçe kabul eder.

23- Köroğlu keloğlana Kırat hakkında bilgi verir ve keloğlan yoluna gider.Kööğlu ise Durat'la değirmene geri döner.

24- Köroğlu ve Durat,aç,susuzdurlar,değirmene gelen müşterilerin arpasından Durat'a,undan da kendisine birşeyler yapıp yer ve onların parasını mal sahibine öder.

25- Köroğlu Çenlibel'e gelir,deliler ve hanımlar onun başından geçen olayları duyunca onu suçlarlar.Köroğlu bu duruma çok üzülür ve deliler de Kööğlu'na küserler.

26- Deliler Nigar Hanım'ı çok severler.Nigar Hanım Köroğlu'nu azarlar ve o da suçunun büyüklüğünü anlar.Bir süre sonra Ayvaz ve

27- Köroğlu hazırlanır ve Tokat'a gelir.Gece yarısı ihtiyar bir kadının kapısını çalar ve orada misafir olur.Yemek gelir yerler. İhtiyar onun fazla yemesine şaşırır ve bazı sorular sorar.

28- Köroğlu "Kaf dağnın eteklerinde bizim yerin isanları benim gibi olur" diye cevap verir.Aralarında uzun konuşmalar olur.ihtiyar sonunda ona ertesi gün Hamza Bey'in düğününe gitmesini söyler.

29- Köroğlu ihtiyardan onun hakkında soru sorar.Kadın cevabında "Kööğlu'nun Kırat'ını Çenlibel'den kaçırıp getirdi.Hasan Paşa da kızını ona vermiş,yarın da onların düğünleridir" der.

30- Köroğlu kadından Kırat'ın yerini sorar.O da Hasan Paşa'nın tavlasında olduğunu söyler.

31- İhtiyar kadın Kööğlu'nun kendisiyle düğüne gimesini ister.Gece yatar ve sabahleyin Köroğlu sazını alır ve Hasan Paşa'nın sarayına gelir.

32- Mecliste paşaların biri nereden geldiğini ve Köroğlu'nu tanıyıp tanımadığını sorar.

33- Köroğlu sorulara cevap verir ve uydurma bir hikaye anlatarak "Köroğlu'nun atının cini var ve onun kimyager arkadaşı bu atın başı üstünde üç gün üç gece saz çalınıp söylenmesinin gerektiğini söyler ve ben zavallıyı bulup getirmiş,atı iyileştirmişim, bu atın adetidir,ayda 15 gün cinli olur" der.

34- Hasan Paşa aşık elbisesini giyen Köroğlu'nun doyurulmasını aşcıbaşına emr eder.Köroğlu Paşa'nın yanına gidip "Gidelim Köroğlu'nun sözlerinden okuyup saz çalayım belki Kırat düzelir" der.

35- Tavlaya giderler,Köroğlu çalar ve söyler,Kırat Köroğlu'nun sesini duyunca ayağa kalkar.Hasan Paşa durumu görcek Köroğlu'nu tavlaya iter.Köroğlu tavlada Kırat'ın yanında saz çalar ve şarkı söyler.Kapının arkasında duran Paşa'ya "Kapıyı biraz aralayın, Kırat'ı dışarı çıkarıp gezdimem gerek" der.

36- Köroğlu Kırat'ı tavladan çıkarır ve eyerler,paşalar ise bir tarafta durur ve Kırat'ı seyreder.

37- Bugün de Hamza'nın düğün günüdür.Nişanlısı Dona Hanım'la bir araya gelir ve onunla bir süre tartışırlar.Dona Hanım Kırat'ı çalmasına namertlik der ve onu suçlar.

38- Dona Hanım "Ya gidip Köroğlu'nun kendisini getirisin ya da seninle evlenmem" der.Keloğlan bu söze üzülür ve bir çare bulmaya çalışır.

39- Keloğlan meydana gelir,herkesin kaçtığını görür.Paşalar da burcun tepesinde oturmuşlardır.Keloğlan durumu anlar.Tavlanın kapısına gelir.Kırat çıktığında üzengiye basar ve "Köroğlu,söz değirmendeki'dir" der.

40- Keloğlan başına gelenleri Köroğlu'na anlatır ve onun sağ salim kaçması için yol gösterir.Köroğlu atı meydanda oynatır ve şiirler söyler.Keloğlan da oradan Dona Hanım'ın yanına gider ve ona Köroğlu'nun getirdiğini haber verir.

41- Köroğlu meydanda şiir okurken Paşa'lardan birisi şüphelenir.Hasan Paşa inanmaz ve Hamza'yı çağırıp ona sorar.

42- Keloğlan bakar,Köroğlu atın sırtında ve kılıçta belinde.Paşa'ya "Evet Köroğlu'nun ta kendisidir" der.Haberi duyunca Hasan Paşa'nın dünyası kararır.Hemen askerlerine yolların kapatılması emrini verir.

43- Köroğlu bütün yolları birer birer dener.Çıkış yolu bulamaz çünkü Tokat Kalesi'nin üç tarafı kara,bir tarafı su idi.Köroğlu, atı Tuna nehrine sürer.

44- Köroğlu suyun çok akıntılı olduğunu görünce kuvvetli bir nara çeker.Kırat Köroğlu'nun narasını duyunca bütün gücü ile sudan çıkar.Köroğlu,Hasan Paşa'nın burcun üstünde olduğunu görür.Hasan Paşa'ya "Hasan Paşa bu sefer de elimden sağ salim kurtuldun, yine karşılaşırız" der.

45- Köroğlu Çenlibel'e doğru yola çıkar.Birkaç gün sonra Çenlibel'e varır.Deliler ve hanımlar çok sevinir ve meclis kurup eğlenirler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Altı hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi : Yok etme teşebbüsü.
İkinci hareketin tipi : Sahte kahramanın iddiaları.
Üçüncü hareketin tipi : Zor vazife.
Dördüncü hareketin tipi : Harikulâde nesnenin eksikliği.
Beşinci hareketin tipi : Kahramanın reaksiyonu.
Altıncı hareketin tipi : Başka şahıslarla soruşturma.

I.HAREKET :

1- Bağdat meselesinden sonra Hodkar,etrafa mektuplar yazar.(a)
2- Hodkar meclis kurar,mecliste Köroğlu'nu ortadan kaldırma önerisinde bulunur.(Pr^6)

II.HAREKET :

3- Hasan Paşa "Babasının gözlerini çıkarttığım gibi onu da İstanbul'da dar ağacında asarım" der. (L)
4- Hodkar,Hasan Paşa'ya kırk gün mühlet verir ve Köroğlu'nu ortadan kaldırmasını ister.(M)
5- Kaldırdığı taktirde onu sadrazam yapacağına,başaramazsa cezalandıracağına dair şart koşar.(D^7)
6- Hasan Paşa da şartı kabul eder.(d^7)
7- Bolu Bey bu işi üstlenir ve bu işte kızını vermesini şart koşar. (L)
8- Ayrıca Paşadan Gecer Ali ve Mehter Mürtüz'ü de ister. (:)
9- Paşa şartlarını kabul eder.(d^7)

III.HAREKET :

10- Kel Hamza izin alır ve Köroğlu'nun Kırat'ını kaçırmak için yola çıkar. (M)
11- Bir gece Keloğlan Durat'ı binerek Tokat'a kaçırır.(A^8)

IV.HAREKET :

12- Deli Mehter,tavlada Durat'ı göremez.(a^3)
13- Köroğlu Kırat'a biner ve Durat'ın peşine düşer.(G^2)
14- Keloğlan değirmenciyi kandırarak elbiselerini onunla değiştirir.(T)
15- Köroğlu gelir,değirmenciden Durat'ın sahibini sorar.(5^2)
16- Elbise değişen Keloğlan,Köroğlu'nu kandırır.(K^3)
17- Köroğlu içeri girip Keloğlan'ı aradığı sırada Hamza dışarı çıkar ve Kırat'a biner ve Tokat'a doğru yola çıkar.(θ')
18- Köroğlu namertlik istemezdim ama Hasan Paşa'nın kızını almak için bundan başka çare yoktur.Köroğlu da bu sözü mertçe kabul eder.($\S^2$)
19- Köroğlu ise Durat'la değirmene geri döner.(Î)

V.HAREKET :

20- Deliler ve hanımlar onun başından geçen olayları duyunca onu suçlarlar ve Köroğlu bu duruma çok üzülür,deliler de Köroğlu'na küserler.(Eneg)
21- İhtiyar sonunda ona ertesi gün Hamza Bey'in düğününe gitmesini söyler.(KF^2)
22- Köroğlu ihtiyardan onun hakkında sorar.(5^2)
23- Köroğlu,kadından Kırat'ın yerini sorar.O da Hasan Paşa'nın tavlasında olduğunu söyler.(KF^2)
24- İhtiyar kadın,Köroğlu'nu Hasan Paşa'nın sarayına götürür.(G^3)
25- Paşaların biri nereden geldiğini ve Köroğlu'nu tanıyıp tanımadığını sorar.(ϵ^3)
26- Hasan Paşa aşık elbisesini giyen Köroğlu'nun...(T)

VI.HAREKET :

27- Paşa inanmaz ve Hamza'yı çağırıp ona sorar.(ϵ^3)
28- Paşa,yolların kapatılması emrini verir.(y^2)
29- Köroğlu,Kırat'ı tavladan çıkarır ve Keloğlan,Kırat çıktığında üzengiye basar.(F^8)
30- Köroğlu,Çenlibel'e doğru yola çıkar.(İ↓)

$$I = \frac{a\ Pr^{6}}{}$$

$$II = \frac{L\ M\ D^{7}\ d^{7}\ L : d^{7}}{}$$

$$III = \frac{M\ A^{8}}{}$$

$$IV = \frac{a^{3}\ G^{2}\ T\ 5^{2}\ K^{3}\ \theta'\ \delta^{2}\ \hat{I}}{}$$

$$V = \frac{Eneg\ KF^{2}\ 5^{2}\ KF^{2}\ G^{3}\ E^{3}\ T}{}$$

$$VI = \frac{E^{3}\ y^{2}\ F^{8}\ \hat{I}\ \downarrow}{}$$

DOKUZUNCU HİKAYE

HİKAYENİN ADI : MAHBUB HANIM'IN ÇENLİBEL'E GELMESİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Aşık Cunun Çenlibel'den ayrılalı uzun zaman olur.Hamza'nın gelmesinden,Kırat'ı kaçırmasından,Köroğlu'nun Tokat macerasından,Kırat'ın yeniden Çenlibel'e gelmesinden haberi yoktur.
2- Cunun,köyden köye,kentten kente gezip Köroğlu'nu över,yeni deliler bulur ve Çenlibel'e gönderir.
3- Günlerin birinde Cunun,Rum ülkesine gelir.Sokaklarda gezerken birden bir sarayda güzel bir kız görür.Kız,Rum Paşası'nın kızı Mahbub Hanım'dır.
4- Mahbub Hanım aşığı görünce nedimelerinden birini aşığın peşine gönderir.Cunun,önce korkar,sonra nedime Cunun'a "Aşık,seni Mahbub Hanım çağırıyor" der.
5- Saraya girer.Mahbub Hanım,Cunun'a nereli olduğunu ve kimin aşığı olduğunu sorar.O da herşeyi anlatır.Mahbub Hanım onun Köroğlu'nu tanıyıp tanımadığını sorar.
6- Mahbub Hanım,Cunun'dan onun tarifini ister ve sonuda aşığın Köoğlu'nu iyi tanıdığını anlar.Aşığın ondan biraz çekindiğini görür.Cunun'a yaklaşır ve Köroğlu'nun hanımının ismini sorar.
7- Cunun,"Erzurum'lu Cafer Paşa'nın kızı Telli Hanım'dır" der. Mahbub Hanım "Neden Telli Hanım ve Nigar herşeylerini bırakarak Çenlibel'e gitti" diye sorar.
8- Cunun birçok konuşmadan sonra açıkca "Hanım,ben Köroğlu'nun aşığı Cunun'um,sözün nedir söyle" der.
9- Mahbub Hanım,Cunun'a iki soru sorar.1-İlkönce Köroğlu nasıl bir adamdır.Cunun da sazı alır ve sazı ile sözü ile bir güzel anlatır.2-Çenlibel'de ne olduğunu sorar.Cunun yine saz ve sözü ile anlatır.
10- Mahbub Hanım,Cunun'un sözü biter bitmez kulağına fısıldayarak "Köroğlu'na söyle Rum Paşası'nın kızı Mahbub Hanım'ın ona demesi gereken bir sırrı var ve burada olmaz.Çenlibel'de söylemeliyim" der.
11- O gece Cunun,Mahbub Hanım'ın sarayında misafir olur ve saz çalıp söyler.Sabahleyin gitmek ister ve giderken Mahbub Ha-

nım'ı Çenlibel'e götürmek için adam göndereceğini ve "O adamın nişanesi benim elimdeki saz olacaktır" der.

12- Cunun gelir Çenlibel'e varır.Cunun bütün macerayı Köroğlu'na anlatır.Köroğlu hemen peşine gitmek için atını ister.Deliler bırakmazlar,nihayet Belli Ahmet bu sefere hazırlanır.Cunun'un sazını alır ve Rum diyarına doğru yola çıkar.

13- Mahbub Hanım kızlara "Eğer bu günlerde çiğninde saz olan bir aşık görürseniz bana haber verin" diye tenbihler.

14- Belli Ahmet sazla birlikte gelir,Rum diyarında Mahbub Hanımın sarayının yanında durur.Kızlardan biri onu görür.Hanımına haber verir ve gelip onu içeri çağırır.

15- Belli Ahmet hanımın sarayında saz çalar ve şiirler söyler. Mahbub Hanım'ın Şirin isminde bir amca kızı vardır.Çok zeki bir kız olduğundan aşık Mahbub Hanım'ın ismini söylediğinde kızların şüphelendiğini anlar ve hemen kızlara "Bakın,hak aşığı böyle olur" der.

16- Belli Ahmet gece geç vakite kadar saz çalar.Belli Ahmet nihayet Mahbub Hanım'ın emri ile sazı susturur.Hanım sorar "Sen Köroğlu musun?" Belli Ahmet "Hayır" der.

17- Mahbub Hanım biraz Belli Ahmet'i küçümser.O da "Adamına bakıp peşine adam gönderirler" der.Mahbub Hanım Belli Ahmet'e "Çabuk ol,hemen gidelim,zaman geçiyor" der.

18- Belli Ahmet bahane olsun diye "Saz,emanet sazdır,gece bozulmuş,sabah yaptırır sonra da Çenlibel'e gideriz" der.

19- Gece yatar,sabahtan Belli Ahmet sazı bir ustanın yanına götürür.Usta sazı yapmaz,onunla aralarında uzun tartışmalar olur. Sonunda tartışma kızışır ve sazı ustanın başında kırar.

20- Ustanın bağırtısından etraflarına adamalar toplanır.Olayın yankısı Rum Paşası'nın kulağına gider.Onu tutuklayıp huzuruna getirmelerini emreder.

21- Belli Ahmet,Paşa'nın adamlarıyla savaşa başlar ve çok adam öldürür.Ordu hile ile onu bir kuyuya düşürür ve paşanın adamları korkudan kuyuya yaklaşamazlar.

22- Mahbub Hanım durumdan haberdar olur.Amcasının kızı ile paşa babasının yanına gider ve ondan durumu sorar.Paşa da Belli Ahmet'i öldürüp Hotkara göndereceğini söyler.

23- Mehbub Hanım "Eğer öldürürsen Köroğlu'na ne cevap vereceksin" der.Babası "Bu Köroğlu'dur" der.Kızı "Hayır bu onun delilerinden biridir" der.Paşa kızının sözlerinden sonra Köroğlu'ndan korkar.

24- Paşa,Hotkar'a mektup yazıp yardım etmesini istemeleri için emir verir ve bir hile yaparak Köroğlu gelir,delisini kurtarırsa kendisi ve delilerinin bu kuyulara düşmesi ve onu tutuklamaları için 777 kuyu kazdırır.

25- Mahbub Hanım,nedimesini çağırarak ona durumu izah ve "Çenlibel'e haber vermemiz gerek,bu haberi kim ulaştıracak" der.Nedime kendinin hazır olduğunu bildirir.

26- Nedime tavlada Durat'ı görür,derhal Çenlibel'e doğru yola çıkar.Köroğlu hergün olduğu gibi Akkaya'da durup yollara bakar. Yolda birinin geldiğini görür.Geldiğinde bu atlının bir kız olduğunu görürler.

27- Kızın kim olduğunu sorarlar.O da kim olduğunu ve ne için geldiğini anlatır ve bir mektup verir.Durum anlaşılınca Köroğlu Kırat'ı hazırlatır.

28- Bu sefer de deliler ve Nigar Hanım gitmesine mani olurlar. Tanrıtanımaz adlı bir delisini birkaç adamla Belli Ahmet'i getirmek için gönderir.Topdağıdan bunlarla beraber gider.Nedimeyi de Çenlibel'de alıkoyarlar.

29- Deliler gecenin bir vaktında Rum diyarına varırlar.Şehrin meydanında birkaç nöbetçi görürler.Yaklaşıp durumu öğrenirler. Bu sırada bir okuma duyarlar ve sesinden onun Belli Ahmet olduğunu tanırlar.Deliler nöbetçileri öldürerek Belli Ahmet'i kuyudan çıkarırlar.

30- Deliler atlarının yanına döner ve orada başka bir at daha görürler.Yaklaştıklarında Mehbub Hanım'ı görürler.Belli Ahmet işi anlar.Üçü de atlara binerler.Yola çıktıklarında karanlıkta birisi Belli Ahmet'in atının yularından tutar.

31- Deliler onun Mahbub Hanım'ın amca kızı Şirin Hanım olduğunu görürler.Onu da alır ve yola koyulurlar.Sabah erkenden Çenlibel'e gelirler.

32- Köroğlu Mahbub Hanım'dan o sırrı sorar ama o utanır.Şirin Hanım izin alır ve "Köroğlu,bizim sırrımız Nigar Hanım'ı İstanbuldan,Telli Hanım'ı Erzurum'dan getiren sırdır" der.

33- Mahbub Hanım Köroğlu'nun şakaya başladığını görünce güler ve "Köroğlu bu sır her yerde söylenmez,ben Belli Ahmet'e,Şirin de Topdağıtan'a söyleyecek" der.

34- Deli Mehter de Mehbub Hanım nedimesi ile evlenmek için Köroğlu ve Nigar Hanım'dan izin ister.Yedi gün yedi gece toy düğün olur ve muratlarına ererler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfın üç hareketli hikayesi.

Birinci hareketin tipi:Selâmlanır ve sorguya çekilir.

İkinci hareketin tipi:Müsaade etmek.

Üçüncü hareketin tipi:Tutukluluktan kurtulma.

I.HAREKET :

1- Aşık Cunun günlerin birinde Rum ülkesine gelir.(a)
2- Mahbub Hanım,Cunun'a nereli olduğunu ve kimin aşığı olduğunu sorar.(D^2)
3- Mahbub hanım onun Köroğlu'nu tanıyıp tanımadığını sorar.(E^3)
4- Cunun'a yaklaşır ve Köroğlu'nun hanımının ismini sorar(E^3)
5- Mahbub Hanım,Cunun'a iki soru sorar.1-Köroğlu nasıl bir adamdır? 2-Çenlibel'de ne olduğunu sorar.(E^1)
6- Mahbub Hanım "Köroğlu'na söyle Rum Paşa'sının kızı Mahbub Hanım'ın ona demesi gereken bir sırrı var"der.(y^2)

II.HAREKET :

7- Cunun gelir Çenlibel'e varır.(↓)
8- Köroğlu hemen peşine gitmek için atını ister.Deliler bırakmazlar. (B^3)
9- Mahbub Hanım kızlara "Eğer bu günlerde çiğninde saz olan bir aşık görürseniz bana haber verin" diye tenbihler.(y^2)
10- Mahbub Hanım sorar "Sen Köroğlu musun?" (E^3)
11- Olayın yankısı Rum Paşası'nın kulağına gider.Onu tutuklayıp huzuruna getirmelerini emreder. (A^{15})
12- Belli Ahmet,Paşa'nın adamlarıyla savaşa başlar ve çok adam öldürür.(H^1)
13- Ordu hile ile onu bir kuyuya düşürür.(K^3)
14- Paşa,Hodkar'a mektup yazıp yardım etmesini istemeleri için emir verir.(y^2)(B^1)
15- Paşa,bir hile yaparak Köroğlu gelir delisini kurtarırsa kendisi ve delilerinin bu kuyulara düşmesi onu tutuklamaları için

777 kuyu kazdırır.(K^3)
16- Köroğlu hergün olduğu gibi Akkaya'da durup yollara bakar.Yolda birinin geldiğini görür.(§)
17- Kızın kim olduğunu sorarlar.(D^2)
18- Bu sefer de deliler ve Nigar hanım Köroğlu'nun gitmesine mani olurlar.(B^3)
19- Köroğlu,Tanrıtanımaz adlı bir delisini birkaç adamla Belli Ahmet'i getirmek için gönderir.(B^2)
20- Nedimeyi de Çenlibel'de alıkoyarlar.(A^{15})

III.HAREKET :

21- Deliler gecenin bir vaktinde Rum diyarına varırlar.(↑)
22- Deliler nöbetçileri öldürerek Belli Ahmet'i kuyudan çıkarırlar.(K^{10})
23- Köroğlu,Mahbub Hanım'dan o sırrı sorar.(D^2)
24- Deli Mehter de Mahbub Hanım nedimesi ile evlenmek için Köroğlu ve Nigar Hanım'dan izin ister.(⋮)(W*)

$$I = \frac{a\ D^2\ E^3\ E^1\ y^2}{}$$

$$II = \frac{\downarrow B^3\ y^2\ E^3\ A^{15}\ H^1\ K^3\ y^2\ B^1\ K^3\ \S\ D^2\ B^3\ B^2\ A^{15}}{}$$

$$III = \frac{\uparrow K^{10}\ D^2\ \vdots\ W*}{}$$

ONUNCU HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN BAYAZIT SEFERİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Hasan paşa Bolu Bey'ini Erzincan'a,Kel Hamza'yı da Çenlibel'e gönderdikten sonra Bayazıt'lı tacirbaşı Ahmet Bey'e bir mektup yazıp onu Tokat'a davet eder.Tacirbaşı mektubu alır,hemen Hasan Han'ın yanına gelir.
2- Hasan Paşa,tacirbaşına güçlü bir kervan kurmasını önerir.Bu işin Köroğlu'nu tutuklamak için bir hile olduğunu hatırlatır ve "Bu ferman Hodkar'ın fermanıdır" der.
3- Tacirbaşı gelir,güçlü bir kervan hazırlar.Yola çıkmadan Bayazıt Paşa'sı Halil Paşa'nın yanına gider ve sefere çıktığını bildirir ve "Ben bir hile ile Köroğlu'nu buraya göndereceğim onu hemen yakalayıp haber ver" der.
4- Tacirbaşı,Halil Paşa'nın yanından dönen siyah kölesini hileli sözlerle kandırır ve koçak olmak için Köroğlu'nun yanına gönderir ve "Orada 40 gün kalmalısın daha sonra ben sana ne yapacağını bildiririm" der.
5- Siyah köle Çenlibel'e gelir.Köroğlu onun kim olduğunu sorar, o da "Ben sana koçak olmak için geldim" der,Köroğlu onu imtihan eder ve sonra "Oğul,benim sazım,sözüm sana etki etmedi,senden bana deli olmaz" der.Köroğlu ona görev vermez ama siyah köle Çenlibel'de kalır.
6- Ahmet Tacirbaşı kervan hazırlar ve Çenlibel'in yakınlarına gelir ve orada durur.Tacirbaşı Köroğlu'nun nöbetçilerini görür,yanındakiler dönmek isterler ama tacirbaşı bırakmaz.
7- Tacibaşı adamlarına hareket emri verir.Köroğlu'nun nöbetçileri gelir durumu haber verirler.O da Deli Hasan'ı birkaç deli ile kervandan hesap almak için gönderir.
8- Gelir ve kervandan hesap alarak dönerler.Tacir de yoluna devam eder ve Kaf Dağının öteki tarafına gelir.Hasan Paşa'nın sipariş ettiği malları almaya başlar.40 gün sonra tekrar Çenlibel'in yakınlarına gelir.
9- Köroğlu,Tacibaşının geri dönmesini beklemektedir.Tepebaşından onu görür,tacir geri dönmeye başlar.Köroğlu kestirmeden iner ve kervanın önünü keser,malını ve servetini alır.Tacir "Ben bu durumda geri dönemem,bizi de götür" der.

10- Köroğlu "Biz misafirperver insanız,ona sözüm yok" der ve tacirbaşı ve adamlarını Çenlibel'e götürür."Canınız ne isterse onu hazırlayalım" der.Tacirbaşı hile yapıp onları Beyazıt yaylasına ceylan avına gönderir.

11- Ayvaz,Halaypozan ve Tokmakvuran'la beraber ceylan avı için Beyazıt'a gitmeye hazırlanırlar ve bir çimenlikte ertesi sabah avlanmaya başlamak için biraz istirahat ederler.

12- Ahmet Tacirbaşı,deliler ceylan avına gittikten sonra o gece siyah kölesinin yanına gider ve ona at çalıp Tokat'a giderek onların yağmalanmasını Tokat Paşasına haber vermesini söyler.

13- Köle gece yarısı yağı koruğuna gider ve Arapatı alır,biner ve Tokat'a doğru yola çıkar.

14- Beyazıt Paşa'sı Halil Paşa tacirbaşının söz verdiği gün gelip geçti der ve her yere adamlarından nöbetçi koyar.

15- Halil Paşa'nın adamları ona beklediği adamların geldiğini haber verirler.Paşa araştırır ve onların Köroğlu olmadığını görür ama Köroğlu'nun delilerindendirler.Onları tutuklama kararı alınır.

16- Ayvaz,arkadaşları hiçbir şeyden habersiz av ile meşgullerdir. Gece olur,dinlenirler,sabahleyin işlerini bitirip Çenlibel'e dönmeye karar verirler.

17- Deliler karşılarında Halil Paşa'nın adamlarını görürler.Onlarla savaşa başlarlar.Paşa durumun kötü olduğunu görünce birden hücuma girip her üç delinin atlarını öldürür,delileri yakalar ve hapseder.Tokat'lı Hasan Paşa'ya bir mektup yazarak durumu anlatır ve onu Beyazıt'a davet eder.

18- Halil Paşa adamlarıyla onların yanına gelir,uyumalarını beklerler.Halaypozan tedbirlidir,uyumamıştır.Sesler duyar ve arkadaşlarını uyandırır.Onları yakalamak istediklerinde deliler yerlerinden fırlar ve hepsini öldürürler.

19- Nigar Hanım akşama kadar Ayvaz ve delilerin dönüşünü beklediten sonra meraklanır ve huzursuz olur.Rüyasında kan denizi görür.Ayvaz bu denizin içinde boğulmak üzeredir.Deli gibi uykudan uyanır ve Köroğlu'na saz ile Ayvaz'ın durumunun iyi olmadığını anlatır ve ağlar.Nigar'ın ağlaması Köroğlu'nu coşturur.

20- Köroğlu hay vurur,Ayvaz'ların grupları hazırlanır,kendisi de

Kırat'ı ister.Delilere "Her grup kendi serkerdesinin peşine gitmelidir" diye emir verir.

21- Bu sırada Deli Mehter gelir ve Arapat'la siyah kölenin olmadığını haber verir.Köroğlu Deli Hasan'ı çağırır ve "Ben gelene kadar tacirbaşını zincirleyip zindana atın der.

22- Köroğlu tacirbaşına "Dostum rahatsız olma köle bulunur bulunmaz seni serbest bırakacağım" der.Hazırlanır ve Köse Sefer'e "Hazırlanıp Beyazıt'a gelin" der.

23- Köroğlu Demirçioğlu'na birtakım siparişler verir.Cunun da sazı ile bir süre Köroğlu'yla konuşur ve sonunda Köroğlu'na "Git yolcu yolunda gerek" der.

24- Köle Çenlibel'den çıktıktan sonra gelir ve bir pınar başında bir süre dinlenir.Sonra yola koyulur.Bir yol ayrımına gelir. Bu sırada bir ses duyar.Bakar ve Köroğlu'nu görür.Kendi kendine belki durum anlaşılmış ve Köroğlu benim peşime düşmüştür der ve yolunu değiştirir.

25- Köroğlu sabah erkenden Bayazıt'a varır.Bir yere gelir birçok silahlı adam görür.Onlardan orada durmalarının sebebini sorar. Onlar da "Köroğlu'nun tutuklanan delilerine nöbet tutuyoruz" der.

26- Mısri kılıncı çeker ve onlardan çoğunu öldürür.Haber Paşa'ya ulaşır.O da ordunun hücuma geçmesini emreder,savaş kızışır. Bu sırada Köroğlu,Halil Paşa'nın yüksek bir yerden orduya emir verdiğini görür.

27- Köroğlu deli bir nara atar ve adamların arasından vuruşa vuruşa yol açmaya çalışır.Birden delilerini görür,coşkuya gelir ve zindanın kapısına varır.Omuz ile kapıyı kırar ve delileri serbest bırakır.

28- Sonra ata biner ve Hali Paşa'yı takip eder.Kırat ağzı ile Halil Paşa'nın kafasını koparır.Köroğlu delilere savaşı bırakmalarını emrini verir.Köroğlu,Ayvaz,Halaypozan,Tokmakvuran ve diğer delileri ile beraber Çenlibel'e gelirler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfın dört hareketli hikayesi.

Birinci hareketin tipi:Zor vazife.

İkinci hareketin tipi: İstek

Üçüncü hareketin tipi: Üçlenen unsurlar.

Dördüncü hareketin tipi:Yol işaretinde ayrılma hali.

I.HAREKET :

1- Hasan Paşa Tacirbaşına güçlü bir kervan kurmasını önerir.(a)
2- Bu işin Köroğlu'nu tutuklamak için bir hile olduğunu hatırlatır.(M)
3- Bu ferman Hodkar'ın fermanıdır der.(y^2)
4- Tacirbaşı gelir güçlü bir kervan hazırlar.(§)
5- Ben bir hile ile Köroğlu'nu buraya göndereceğim onu hemen yakalayıp haber ver der.(A)
6- Tacibaşı siyah kölesini hileli sözlerle kandırır ve koçak olmak için Köroğlu'nun yanına gönderir.(A^8)
7- Siyah köle Çenlibel'e gelir,Köroğlu onun kim olduğunu sorar. O da ben sana koçak olmak için geldim der.(D^7)

II.HAREKET :

8- Tacirbaşı adamlarına hareket emri verir.(y^2)
9- Köroğlu da Deli Hasan'ı birkaç deli ile kervandan hesap almak için gönderir.(y^2)
10- Gelir ve kervandan hesap alarak dönerler.($§^2$)
11- Tacibaşı hile yapıp onları Bayazıt yaylasına ceylan avına gönderir.(O^1)

III.HAREKET :

12- Ayvaz,Halaybozan ve Tokmakvuran'la beraber ceylan avlamaya Bayazıt'a gitmeye hazırlanırlar. (:)
13- Köle gece yarısı yağı koruğuna gider ve Arap atı alır,biner ve Tokat'a doğru yola çıkar.(F^8)

14- Onları tutuklama kararı alınır. (A^{15})
15- Deliler karşılarında Halil Paşa'nın adamlarını görürler,onlarla savaşa başlarlar.(H^{1})
16- Paşa,durumunun kötü olduğunu görünce birden hücuma girip her üç delinin atlarını öldürür,delileri yakalar ve hapseder.(A^{15})
17- Köroğlu,Kırat'ı ister.Delilere "Her grup kendi serkerdesinin peşine gitmelidir" diye emir verir.(y^{2})
18- Bu sırada Deli Mehter gelir ve arapatla siyah kölenin olmadığını haber veri.(a^{3})
19- Köroğlu Deli Hasan'ı çağırır ve "Ben gelene kadar Tacirbaşını zincirleyip zindana atın" der.(U)
20- Köroğlu,Köse Sefer'e "Hazırlanıp Beyazıt'a gelin" der.(y^{2})

IV.HAREKET :

21- Köle,sonra bir yol ayrımına gelir.(<)
22- Bu sırada bir ses duyar.Bakar ve Köroğlu'nu görür.Kendi kendine belki durum anlaşılmış ve Köroğlu benim peşime düşmüştür der ve yolunu değiştirir.(§)
23- Köroğlu Bayazıt'a varır.Bir yere gelir,birçok silahlı adam görür.Onlardan orada durmalarının sebebini sorar. (E^{3})
24- Haber Paşa'ya ulaşır.O da ordunun hücuma geçmesini emreder(A^{18})
25- Omuz ile kapıyı kırar ve delileri serbest bıratır.(K^{10})
26- Kırat ağzı ile Halil Paşa'nın kafasını koparır.(I^{5})
27- Köroğlu savaşı bırakmalarını emrini verir.(E^{6})
28- Köroğlu,Ayvaz,Halaypozan,Tokmakvuran ve diğer delileri ile beraber Çenlibel'e gelirler. (↓) (:)

$$I = \frac{a\ M\ y^{2}\ \S\ A\ A^{8}\ D^{7}}{}$$

$$II = \frac{y^{2}\ y^{2}\ \S^{2}\ 0^{1}}{}$$

$$III = \frac{:\ F^{8}\ A^{15}\ H^{1}\ A^{15}\ y^{2}\ a^{3}\ U\ y^{2}}{}$$

$$IV = \frac{<\ \S\ E^{3}\ A^{18}\ K^{10}\ I^{5}\ E^{6}\ :\ \downarrow}{}$$

ONBİRİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KULUN KAÇMASI
HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Kul Köroğlu'nun korkusundan yol değiştirdikten sonra Elemgulu Han'ın yanına gider.Bu adam çok zengin bir adamdır.ata karşı da çok tutkusu vardır.Han'a haber verirler;siyah bir köle,güzel bir atla gelir.
2- Han köleyi çağırır,gelir gelmez,gözü kölenin atına takılır.Onun kim olduğunu sorar.O da "Ben Tacirbaşı Ahmet Bey'in kölesiyim" der ve macerasının tamamını anlatır.
3- Elemgulu Han "Eğer bu haberi Hasan Han'a verirsem bana ne verirsin?" der.Köle "Benim birşeyim yok ama belki Hasan Han sana birşeyler verir" der.
4- Han,köleden atı ister.Köle kabul eder ve "Hasan Han'a haber göndereceğiniz adama birkaç kelime sözüm var" der.
5- Elemgulu Han bir gasıd gönderir,köle de Hasan Han'a bir mektup yazar,mektupta tacirbaşının macerasını anlatır.
6- Demirçioğlu,Gürcüoğlu,Mehmet ve Tanrıtanımaz sabahleyin yol ayrımına gelir ve biri Bayazıt'a diğeri ise başka bir yola giden ayak izlerini görürler.Kırat'ın ayak izlerinden Bayazıt'a gittiğini anlarlar.
7- Bayazıt yolunu seçer ve yola düşerler.Gelip Elemgulu Han'ın yerine ulaşırlar.Şehirden gelen bir atlı görünür.Beklerler atlı gelir yaklaşır,bu Hasan Paşa'nın yanına giden gasiddir.
8- Tanrıtanımaz gaside nereye gittiğini sorar.Gasid "Elemgulu Han'ın gasidiyim,Tokat'a Hasan Paşa'ya mektup götürüyorum" der. Deliler nasıl bir mektup olduğunu sorarlar.Gasid "Guldurlar tacirbaşının malını almış ve esir etmişler" der.Bunu nereden haber aldığını sorarlar.Gasid "Tacirbaşının kölesi güzel bir at ile gelip haber verdi ve o atı Elemgulu Han'a verdi,bunun karşılığında beni Paşa'ya haber vermek için gönderdi" der.
9- Bunu duyan Tanrıtanımaz hemen gasidin boğazına sarılır ve mektubu zorla alır.Onu Köroğlu yakaladı,at da Kırat'tır,onu çalıp kaçtı der.
10- Gasidi Elemgulu Han'ın yanına gönderirler.Kırat ve köleyi isterler.Gasid,Han'ın yanına gelir ve olayı anlatır.Demirçioğlu Han ile adamlarının savaşa geldiklerini görür.Gürcüoğlu Mehmet,gelenleri ikiye bölelim,yarısı senin,yarısı benim der ve savaşa başlarlar.

11- Elemgulu'na şiir ile onun amacını sorarlar ama Elemgulu Han tutup kollarını bağlayın emrini verir.Böyle görünce savaşa devam ederler.Han savaştan dolayı pişman olur.Geri döner ve şehirin kapılarını kapatırlar.

12- Bu durumda deliler kendi aralarında "Bu şekilde atı ve köleyi alamayacağız" derler ve görüşmeye başlarlar.Sonra gelir Han'ın yılkısını yakalarlar.Yılkıcıyı hana haberci olarak gönderip Han'a "Ya köle ve kıratı verirsin ya da atların tümünü Çenlibel'e götüreceğiz" derler.

13- Yılkıcı gelir Han'a haber verir.Han söylenenleri yerine getirmekten başka çare olmadığını görür ve büyüklerle görüşme yapar. Nihayet çok bilgili ve tedbirli bir kız olan Han'ın kızı Rukiye babasını korkutur.

14- Rukiye Hanım,Han tarafından bir mektup yazar.Özür diler ve Köroğlu ile dost olmak istediğini belirtir.Vezir,vekil ve aksakallıları yanına alarak Taşlıdereye gider.

15- Deliler bir grupun geldiğini görürler.Grup gelir onların yanına vezir maksatlarını bildirir.Gürcüoğlu Mehmet,Rukiye Hanım'a aşık olur.

16- Demirçioğlu,Rukiye Hanım'a "Önce birimiz atı ve köleyi Köroğlu'na götürmeliyiz daha sonra biz de geliriz" der.Rukiye Hanım bu şartları kabul eder.Tanrıtanımaz önce kabul etmez ve başka bir fikir ileri sürer ama deliler diğer fikri kabul eder.Bu sırada atı ve köleyi getirdiklerini görürler.

17- Tanrıtanımaz atı ve köleyi Çenlibel'e götürmek üzere hazırlanır. Gürcüoğlu ile Demircioğlu ise Han'ın yanına gideceklerdir.Bir gece kalacaklarını hatırlatarak Tanrıtanımaz'a "Eğer dönmezsek peşimize gelin" derler.

18- Yolda,köle yalvarmaya başlar.Tanrıtanımaz "Ne varsa Köroğlu'na anlatırsın" der.Demirçioğlu,Rukiye Hanım ve Gürcüoğlu Mehmet ve Han'ın adamları şehire dönerler.Elemgulu Han onları karşılar sarayına götürür.Meclis kurar.Gürcüoğlu hiçbirşey görmez,gözü sadece perde arkasında duran Rukiye Hanım'dadır.

19- Yemek,içmek gelir,sonra büyük şenlik başlar ve Han,onlardan özür diler.Geceyi orada geçirirler,sabahleyin Gürcüoğlu gitmek istemez ve kızı da kendileri ile götürmek ister.

20- Demirçioğlu "Kızı böyle götürmek uygun olmaz.Ben durumu Köroğlu'na bildireyim,o bir çare bulur" der.Gürcüoğlu birgün daha kalmasını ister.Mecburen kalırlar.

21- Tanrıtanımaz atı ve köleyi sağ selamet Çenlibel'e getirir ve Köroğlu'na teslim eder.Köroğlu Deli Hasan'a "Köleyi götür ağasının yanına sal" der.

22- Demirçioğlu zamanında gelmeyince Köroğlu 7770 deli gelip Elemgulu Han'ın şehrini kuşatırlar.Tanrıtanımaz ile Köroğlu şehire girmek için görüşürler.

23- Tanrıtanımaz bir süre konuşmadan sonra "Benim için rahat belki de hiçbirşey yok,Gürcüoğlu kızın yanından ayrılmak istememiştir" der.

24- Tanrıtanımaz biraz beklemelerini ister ve deliler onun sözünü uygun görürler ve beklerler.

25, Sabahleyin şehirin adamları askerlerin şehrin çevresini kuşattığını görürler ve bu haber Han'a ulaşır.Adamlarını toplar,veziri bu işin ne olduğunu öğrenmesi için şehrin dışına gönderir.

26- Vezir gelir,Köroğlu'nu görür.Köroğlu şiir ile birşeyler anlatır. Vezir bunları duyunca geri döner,durumu anlatır.Rukiye yine işe el koyar.

27- Rukiye,Demirçioğlu'nun yanına gelir ve durumu anlatır.Onlar atlara binerek Köroğlu'nun yanına gelirler.Köroğlu delileri sağ görünce onlara kızar,deliler özür dilerler.

28- Köroğlu onları denemek ister.Kimin suçlu olduğunu sorar,her ikisi de "İkimiz suçluyuz" derler.Köroğlu zorlar ama Demirçioğlu "İkimiz de suçluyuz" der.Nihayet Köroğlu arkadaşını koruduğundan dolayı ona aferin der ve bağışlar.

29- Sonra Gürcüoğlu'na Rukiye Hanım'ı sevip sevmediğini sorar.Bu sırada Han vezileri ile Köroğlu'nun yanına gelir ve dost olmalarını ister ve misafir eder.

30- Köroğlu önce kabul etmez ama Rukiye Hanım'ın ısrarı ile kalır ama şehire gimez,çadırlar kurulur,ziyafet verilir,3 gün kalırlar.Elemgulu Han'a teşekkür ederler.

31- Köroğlu Han'dan sorar,"Bir isteğin varsa söyle yerine getirmeye hazırız" der.Han "Bir isteğimiz yok" der.Köroğlu sazı eline alarak Rukiye Hanım'ı ister.Han,kabul eder ve molla çağırarak Rukiye Hanım'ın nikahını Gürcüoğlu'na kıyar.

32-. Orada düğün yapılmaz.Çenlibel'e gelirler.Orada herkes işden haberdar olur,Köroğlu delileri ve hanımları çevresinde görünce coşar,sazını eline alıp güzel şiirler söyler ve şenlikler başlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfın iki hareketli hikayesi.

Birinci hareketin tipi:Selamlanır ve sorguya çekilir.

İkinci hareketin tipi: Hapsetme.

I.HAREKET :

1- Kul Köroğlu'nun korkusundan yol değiştirdikten sonra Elemgulu Han'ın yanına gider.(a)
2- Han'ın gözü kölenin atına takılır.Onun kim olduğunu sorar.(D^2)
3- Demirçioğlu,Gürcüoğlu Mehmet ve Tanrıtanımaz (⋮)
4- Demirçioğlu,Gürcüoğlu Mehmet ve Tanrıtanımaz sabahleyin yol ayrımına gelir ve biri Bayazıt'a (<)
5- Diğeri ise başka bir yola giden ayak izlerini görürler (Y)
6- Tanrıtanımaz gaside nereye gittiğini sorar.(D^2)
7- At da Kırat'tır,onu çalıp kaçtı der.(A^8)
8- Gürcüoğlu Mehmet,gelenleri ikiye böler ve savaşa başlarlar(H^1)
9- Elemgulu Han tutup kollarını bağlayın emrini verir.(y^2)
10- Han'a "Ya köle ve Kırat'ı verisin ya da atların tümünü Çenlibel'e götüreceğiz" derler. (D^7)
11- Han,söylenenleri yerine getirmekten başka çare olmadığını görür ... (D^{*7})
12- Gürcüoğlu Mehmet,Rukiye Hanım'a aşık olur (W*)

II.HAREKET :

13- Köroğlu Deli Hasan'a "Köleyi götür,ağasının yanına sal"der(A^{15})
14- Köroğlu onları denemek ister.Nihayet Köroğlu arkadaşını koruduğudan dolayı ona aferin der ve bağışlar.(E^1)
15- Bu sırada Han vezirleri ile Köroğlu'nun yanına gelir ve dost olmalarını ister ve misafir eder.(E^2)
16- Han,kabul eder ve molla çağırarak Rukiye Hanım'ın nikahını Gürcüoğlu'na kıyar.(W*)
17- Çenlibel'e gelirler.(↓)

$$I = \frac{a\ D^2\ \vdots\ <\ Y\ D^2\ A^8\ H^1\ y^2\ D^7\ D^{*7}\ W^*}{}$$

$$II = \frac{A^{15}\ E^1\ E^2\ W^*\ \downarrow}{}$$

ONİKİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : DURAT'IN KAYBOLMASI
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Çenlibel'de yaz aylarıdır.Her taraf yemyeşil ve kırmızı çiçeklerle süslenmişti.Köroğlu bu yaz Durat'ı yılkıya katar.Durat bu yemyeşil ovada yerinde duramaz olur.Yılkıyı önüne katarak dağlara,düzlere gider.Yılkı Ballıca'da Karahan denen bir hanın korusuna girer.

2- Karahan,huysuz bir handır ve çok da gözü aç biridir.Birinin malına ya da başka birşeyine göz koyarsa,ya hile ile ya da zorla o malı elde etmeye çalışır.Kendini İran padişahının akrabalarından tanıtır.Millet de bu sebepten dolayı ondan korkar.

3- Bir gün adamları bir yılkının kendi korularına girdiğini haber veriler.Karahan,yılkıyı getirmelerini emreder.

4- Köroğlu Elemgulu Han'ın ziyaretinden sonra başka bir sefere çıkmaz.Yılkıcı gelir ve yılkının kaybolduğunu haber verir. O atların içinde Durat'ın olması Köroğlu'nu kızdırır.Bir nara atar,deliler toplanır ve sazı ile onlara durumu anlatır.

5- Deli Mehter birkaç deli ile yılkının peşine düşer ama Çenlibel'in hiçbir tarafında yılkıyı bulamaz,geri dönerler.

6- Deliler Köroğlu'nu yatıştırmaya çalışırlar.Her biri ayrı bir söz söyler,üzüntüsünün sebebini sorar.Sazı ile durumu anlatır ve delilere Durat'ın ne olduğunu izah eder.

7- Deliler hazırlanır.Bu sırada Köroğlu nöbetçilerden birinin bir adam getirdiğini görür.Onun kim olduğunu sorar,"Bilmiyoruz " derler.

8- Köroğlu adamın kendisine sorar,genç çoban selam verir,sonra "Söyleyin bakalım,sizin yılkınız kayboldu mu?""Evet" derler.

9- Çoban oturur ve "Koç Köroğlu,Ben Ballıca'lı Karahan'ın mehteriyim,Karahan,üç gündür senin yılkını tuttu.Sana haber vermek için geldim,Durat da yılkının içindedir" der.

10- Köroğlu Deli Hasan'ı çağırır ve "Ben gelinceye kadar bu gençoğlanı burada tutun" der.Sonra delilere sazı ile Ballıca'ya gideceğini haber veri.

11- Köroğlu delilerle Ballıca'ya doğru yola çıkar.Nihayet Ballıca'ya varırlar.Kendisi yılkıcı elbisesi giyer ve Karahan'ın yanına gelir.

12- Karahan üç gündür yılkısına bir yılkıcı arar.Kimse de bu işi kabul etmez.Doğrusu herkes bu yılkının Köroğlu'nun malı olduğunu bildiği için korkarlar.

13- Karahan yılkıcıya benzeyen birinin geldiğini görür.Köroğlu yaklaşır,selam verir.Han onun kimliğini sorar,"Yılkıcıyım" der ve senelerdir Köroğlu'nun yanında olduğunu ancak bir aydır onu işten kovduğunu söyler.

14- Karahan sebebini sorar,o da "Bana deli olacaksın dedi, ben de kabul etmeyince beni kovdu" der.Karahan sorar "Seni Köroğlu'nun yılkısına yılkıcı gönderirsem gider misin? Köroğlu bu yılkıyı nasıl getirdiğini sorar ve Han "Seni ilgilendirmez" der.

15- Köroğlu "Eğer Köroğlu öğrenirse ne olur?" diye sorar. Han "Birşey yapamaz" der.Köroğlu dayanamaz şiir ile Köroğlu'nu metheder.Han kızar ve "O hırsızın biridir ama ben İran Padişahının akrabasıyam,Köroğlu bana bir şey yapamaz" der.

16- Köroğlu ile Karahan arasında tartışmalar olur.Karahan şüphelenir."Sen bana lâzım değilsin çık git" der.Köroğlu yılkıcı elbiselerini çıkarıb bir nara atar.

17- Karahan derhal adamlarını çağırır.Öte yandan deliler Köroğlu'nun sesini duyunca gelirler.Büyük bir savaş başlar,Karahan ölür,deliler eline geleni alır,yılkı ile Çenlibele doğru yola çıkarlar.Karahan'ın adamlarının her biri bir tarafa dağılır.

18- Gelip Çenlibel'e vardıklarında Nigar Hanım onları karşılar.Karahan'ın mehteri genç oğlan'a bir at ve bir kılıç bağışlar ve onu deliliğe kabul eder.Köroğlu meclis kurdurur,Nigar Hanım Ballıca seferini Köroğlu'na sorar,o da sazı ile uzun uzun meclis-te anlatır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi:Ortadan kaybolmaya sebeb olma.

İkinci hareketin tipi:Harikulâde nesnelerin eksikliği.

I.HAREKET :

1- Çenlibel'de yaz aylarıdır.Köroğlu bu yaz Durat'ı yılkıya katar(a)
2- Durat başka atlarla beraber Karahan denen bir hanın korusuna girer.(A^7)
3- Karahan'ın adamları atların geldiğini Karahan'a haber verir ve o da yılkıyı zabt etmelerini emreder.(y^2)

II.HAREKET :

4- Yılkıcı,yılkının kaybolduğunu Köroğlu'na haber verir.(a^3)
5- O atların içinde Durat'ın olması Köroğlu'nu kızdırır.(E)negat
6- Deli Mehter birkaç deli ile yılkının peşine düşer (a^3)
7- Deli Mehter yılkıyı bulmaz,geri döner ($\downarrow$)
8- Bu sırada Köroğlu nöbetçilerden birinin bir adam getirdiğini görür ($\vdots$)
9- Adam:"Karahan üç gündür senin yılkını tuttu.Sana haber vermek için geldim,Durat da yılkının içindedir"der.(KF^2)
10- Köroğlu delilerle Ballıca'ya doğru yola çıkar ($\uparrow$)
11- Köroğlu yılkıcı elbisesi giyer ve Karahan'ın yanına gelir(0)
12- Karahan,Köroğlu'nun kimliğini sorar.(V_1)
13- Köroğlu dayanamaz şiir ile Köroğlu'nu metheder(Eneg)
14- Köroğlu,yılkıcı elbisesini çıkarıb bir kenara atar.(Q)
16- Köroğlu ile savaş başlar.(H_1)
17- Karahan ölür.(I_1)
18- Deliler yılkıyı alır ve Çenlibel'e doğru yola çıkarlar.(K^7)
19- Gelip Çenlibel'e varırlar.($\downarrow$)
20- Karahan'ın mehteri gençoğlan serbest bırakılır(E^4)
21- Karahan'ın mehteri gençoğlana bir at ve kılıç bağışlar (F^2)

$$I = \frac{a\ A^7\ y^2}{}$$

$$II = \frac{a^3 a^3\ Eneg \downarrow \vdots\ KF^2 \uparrow 0\ V_1\ Eneg\ H\ Q\ H^1\ I^1\ K^7 \downarrow E^4\ F^2}{}$$

ONÜÇÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU İLE BOLU BEY'İ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu ile Elemgulu Han'ın dostluğu haberi yayılır.Hasan Paşa da bu haberi Tokat'ta duyar.Bolu Bey'i ve Arab Reyhan'ı çağırır.Meclis kurup bu konuda görüşme yaparlar.

2- Nihayet Bolu Bey'i Erzincan'dan,Arap Reyhan Kars'tan adamlarını toplar ve Hasan Paşa'nın ordusuyla birleşerek Köroğlu'nun peşine gitmeyi kararlaştırırlar.

3- Toplantı biter bitmez herkes kendi yerine gider.Bunların üçü de hilekâr ve çok bilmiş adamlardır.Her birinin başka düşünceleri vardır.

4- Bolu Bey'i Hasan Paşa'nın toplantısından çıktıktan sonra hazırlanır ve Çenlibel'e doğru yola çıkar.Çenlibel'e yaklaşır,onun mehteri Deli Mürtüz bu yerleri çok iyi tanımaktadır.Zira bir müddet Köroğlu'nun yanında çalışmıştır.

5- Deli Mürtüz "Ben buraları çok iyi tanırım,gündüz buraya yaklaşamayız,gece adamlarımızı götürür tavlaya bırakırız" der.Bolu Bey'i Mürtüz'ün bu teklifini kabul eder ve ordusu ile istirahate çekilir.

6- Mürtüz,birkaç serkerde ile etrafı gezmeye çıkar.Köroğlu, Çenlibel'in anrı eteğinde birçok adamın olduğunu görür.Delilere haber vermeden adamlara doğru yürümeye başlar.Bu sırada Bolu Beyi ve adamları gezmektediler.Aniden Köroğlu ile Bolu Bey'i karşı karşıya gelirler.Köroğlu bir yere saklanamaz.

7- Bolu Bey'i onun kim olduğunu sorar.O da "Korukçuyum" der. Bolu Bey'i sevinir ve ona Çenlibel ve Köroğlu hakkında sorular sorar.Bu sırada Deli Mürtüz arkadan gelir ve Köroğlu'nu görür.

8- Mürtüz arka tarafa geçer ve Bolu Beyine onun Köroğlu olduğunu işaret eder.Derhal Köroğlu'nuyakalayıp ellerini,kollarını bağlarlar.Köroğlu,Mürtüz'ü görür ve kendisini satanın o olduğunu anlar.

9- Köroğlu Çenlibel'den ve delilerden uzak olduğu için Köroğlu olduğunu inkar eder.Çünkü adet üzere yalnız kaldığında ve düşman eline geçtiği zaman bu işi yapar.Ne kadar zorlarlarsa da Köroğlu'luğunu kabul etmez.

10- Bolu Bey'i emir verir ve adamları Köroğlu'nu dövmeye başlarlar.Ama yine de inkar eder.Onu yakındaki bir göle atarlar ve sonunuda Bolu Bey'i onun Köroğlu olmadığına inanır.Ancak Deli Mürtüz serbest bırakılmasına izin vermez.

11- İş bu hadde vardığında Köroğlu sazı ile Bolu Bey'ine bikaç şiir söyler.Sonra Geçer Ali ve Mehter Mürtüz'ü şiir ile ağır bir biçide eleştirir.Sözleri Bolu Bey'e tesir eder.Onun Köroğlu olup olmadığı hakkında bir toplantı yapar ve görüşürler.

12- Bolu Bey ile Köroğlu arasında bir konuşma olur.Sonunda Bolu Bey Köroğlu'na inanır ve onun kollarını çözdürür.O da gerçeği,Köroğlu olduğunu açıklar.Bolu Bey'i hile yapmaya başlar ve "Paşa seni yakalamam için beni gönderdi.Seni yakalarsam kızı Dünya Hanım'ı bana verecek" der.

13- Köroğlu "Görüyorum ki Hasan Paşa benim uğrumda kızlarını feda ediyor.Olsun,madem Hasan Paşa benim karşılığımda kızını bana verecek,gitmeye hazırım" der.

14- Köroğlu Çenlibel'e döner.Durumu delilere anlatmaz.Ata biner ve Bolu Bey'inin yanına gelir ve ona "Ben sözümü tuttum,şimdi benim isteğime göre savaşacağız,birbirimizin gücünü görürüz,sonra beni istediğin yere götürebilirsin" der.

15- Bolu Bey ve Köroğlu arasında savaş başlar.Köroğlu,şiirler söyler ve kendini metheder.Orduya bir saldırır ve birçok adam öldürür.Köroğlu yine şiir ile Bolu Bey'inin ordusunun halini anlatır ve kendini metheder.

16- Bolu Bey'i,en büyük savaşcısı Gecer Ali'den tedbir ister.O da meydana girer ve Köroğlu'nun elinde ölür.Bolu Bey'i durumu böyle görünce Köroğlu'nun ayaklarına sarılır ve yalvarmaya başlar.Köroğlu,onun göğsüne oturur ve şiirler söyler.

17- Köroğlu onu öldürmez,ayağa kalkar ve Bolu Bey'ine "Şimdi tamam beni nereye götüreceksen götür" der.Bolu Bey'i Köroğlu'dan korktuğu için yine hile ile Köroğlu'nun kollarını bağlar ve Erzincan'a doğru yola çıkarlar.

18- Yolun yarısında Köroğlu,Bolu Bey'ine "Bolu Bey'i,unutma,Hasan Paşa'dan kızı almadan beni verme!" der.Bolu Bey,Köroğlu'nu kendi elleriyle yakaladığına inandırmak için aniden namerdçe Köroğlu'nun kafasını kılıç ile yaralar ve her tarafını kan içinde bırakır.Köroğlu bu namerdliği görünce bayatılar söyler.

19- Bu halde bir süre giderler.Köroğlu,yolda bir kervan görür.Bezirganbaşı Hoca Eziz de kervanın içindedir.Yüzünü ona çevirir ve şiirle gizli bir şekilde durumu ona anlatır.

20- Hoca Eziz bu durumu görünce durmadan Çenlibel'e gider.Delilerin hiç birşeyden haberlerinin olmadığını görür.Deliler görüşürler.Aşık Cunun çok yorgun bir şekilde gelir Köroğlu'nu sorar.Durumu ona da anlatırlar.

21- Aşık Cunun da Tokat'ta olup bitenleri anlatır ve Bolu Bey'inin Erzincan'dan,Arap Reyhan'ın da Kars'tan Çenlibel'e geleceklerini söyler.

22- Deli Hasan at ister.Delilerin hepsi hazırlanır.Nigar Hanım " Önce Köroğlu'nu ne tarafa götürdüklerini biri öğrenip gelsin sonra işe başlarız" der.İsabalı gitmeye hazırlanır,yola çıkar.Nigar Hanım,önce Erzincan,Tokat,oralarda bulamazsa İstanbul'a gitmesini ister.

23- Bolu Bey'i Köroğlu'nu Erzincan'a getirir ve hapsederek orada derin bir kuyuya atar.Sonra Hasan Paşa'ya bir mektup yazarak Köroğlu'nu yakaladığını yazar ve kızını Erzincan'a göndermesini ister.

24- Hasan Paşa mektubu alır ve Bolu Bey'inin kendisine inanmadığını anlar.Biraz düşünür ve Bolu Bey'inin Köroğlu'nu İstanbul'a götürmesiden korkar.Bunun için gezme amacı ile adamlarını Erzincan'a gönderir,kendisi de müjde verip durumu anlatmak için İstanbul'a gider.

25- Bolu Bey'ine Dünya Hanım'ın Erzincan'a geldiği haberi verilir. Onu karşılar ve kendi sarayında yer verir.Dünya Hanım,Bolu Bey'inden hiç hoşlanmaz ama Köroğlu'nun peşine gitmesine sevinir ve kendi kendine "Belki Köroğlu bunu benim yolumdan uzaklaştırır da rahatlarım" der.Ama iş tersine olur.

26- Dünya Hanım bu haberi duyunca rahatsız olur ve düşünmeye başlar.Bir taraftan da Hasan Paşa'nın Erzincan'a geldiğini duyar ümitleri biden yok olur ve çaresiz kalır.

27- Gece olur,Dünya Hanım,pencereden bakarken kulağına bir ses gelir.Ama ses çok deriden gelmektedir.Himetçisini çağırıp sesin kimden geldiğini sorar.O da Köroğlu olduğunu söyler.

28- Dünya Hanım,hizmetçisinden gizli olarak onu kuyuya götürmesini ister,o da kabul eder.İkisi de kuyunun yanına gelir.Hizmetçi Köroğlu'na seslenip Dünya Hanım'ın geldiğini söyler.

29- Köroğlu çok sevinir.Dünya Hanım nasıl yakalandığını sorar ama Köroğlu hiç birşey söylemez.Yardım etmek istediklerini söylerler ama Köroğlu "İkiniz bu işi yapamazsınız.Ancak benim peşime gelecek delilere yerimi gösterin" der.

30- Köroğlu'na yiyecek hazırlar ve gece götürürler.Dünya Hanım yemekleri verir,dönmek ister.Köroğlu kuyu dibinden şiirler okur.

31- Isabalı,Erzincan'a yeni ulaşmıştır.Şehirde gezerken Bolu Bey'inin sarayının önüne gelir.Pencereden yollara bakan Dünya Hanım birden İsabalı'yı görür.Ama garip bir adama benzetir.Buralı değil diye düşünerek onu çağırır ve kim olduğunu sorar.

32- İsabalı,şiirle kendini tanıtır.Dünya Hanım "Attan in gel Köroğlu buradadır" der.İçeri gireceği zaman nöbetçiler bırakmaz ama hizmetçi İsabalı'yı onların elinden kurtarır,içeri alır ve "Dünya Hanım'a Hasan Paşa'dan haber getirmiş" der.

33- Gece olur,İsabali biraz dinlenmek ister ama nöbetçiler İsabali'nin içeriye girdiğini Bolu Bey'ine haber verirler.Dünya Hanım askerlerin evin etrafını sardığını görür ve hemen İsabali'nin yanına gelerek saz ve söz ile onu uyandırıp durumu izah eder.

34- İsabali uyanır ve evin çevresinin askerlerle sarıldığını görür.Dünya Hanım ağlamaya başlar.İsabali ile Dünya Hanım birbirleriyle şiir ile konuşurlar.

35- İsabali,Köroğlu'nun yerini Dünya Hanım'a sorar.Beraber kuyunun başına giderler.Dünya Hanım durumu Köroğlu'na anlatır ve delilerden kimin geldiğini sorar.Köroğlu şiirle kuyudan İsabali'nin geldiğini söyler.

36- İsabali ip atar,Köroğlu'nu kuyudan çıkarır,sonra tavladan atları alıp binerler ve Dünya Hanım'a "Hazırlan,seni de götüreceğiz" derler.Mısrı kılıcı çeker ve ordunun içine girerler. Askerler Köroğlu'nu görünce kaçmaya başlar.

37- Meydan boşalınca Bolu Beyi de kaçmak ister.Köroğlu önünü keser şiirle namerdliğini söyler.Sonra Bolu Bey'ine bir kılıç vurur,kellesini ikiye böler.O sırada Mehter Mürtüz kendini kıratın ayaklarının önüne atar ve yalvarmaya başlar.

38- İsabali,Mehter Mürtüz'ü tanır.Köroğlu "Evet Çenlibel'i yağılara gösteren ve beni Bolu Bey'in eline veren bu haramzadadır"

der.İsabali öldürmek ister ama Köroğlu bırakmaz.

39- Köroğlu ve İsabali Dünya Hanım'ın yanına gelirler.Bir kız daha olduğunu görürler.Köroğlu onun kim olduğunu sorar.Dünya Hanım "Benim hizmetçim" der.

40- Köroğlu,Mehter Mürtüz'ü önüne salar,Dünya Hanım,hizmetçisi ve İsabali Çenlibel'e gelir.Köroğlu Çenlibel'in dağlarını görünce gözleri dolar ve dağlara bayatı söylemeye başlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Beş hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi : İstek.

İkinci hareketin tipi : Aldanma.

Üçüncü hareketin tipi : Sakatlama.

Dördüncü hareketin tipi : Hapsetme.

Beşinci hareketin tipi : Başka şahıslar vasıtasıyla soruşturma.

I.HAREKET :

1- Köroğlu ile Elemgulu Han'ın dostluğu haberi yayılır.Hasan Paşa bu haberi Tokat'ta duyar.(a)

2- Bolu Bey'i ve Arap Reyhan'ı çağırır.Köroğlu'nun peşine gitmeye emir verir.(y^2)(A)

3- Bolu Bey'i Erzincan'dan,Arap Reyhan Kars'tan ve Hasan Paşa'nın ordusuyla birleşerek Köroğlu'nun peşine gitmeyi kararlaştırırlar.(⋮)($\S^2$)

4- Deli Mürtüz "Ben buraları çok iyi tanırım,gündüz buraya yaklaşamayız,gece adamlarımızı götürür tavlaya bırakırız" der.(G)

5- Mürtüz birkaç serkerde ile etrafı gezmeye çıkar.Köroğlu,Çenlibel'in anrı eteğinde birçok adamın olduğunu görür.Delilere haber vermeden adamlara doğru yürür.(B)

6- Bolu Bey'i Köroğlu'nun kim olduğunu sorar.O da "Korukçuyum" der.($5'$)

7- Bolu Bey'i sevinir ve ona Çenlibel ve Köroğlu hakkında sorular sorar.(Є)

8- Mürtüz arka tarafa geçer ve Bolu Bey'ine onun Köroğlu olduğunu işaret eder.(Y)

9- Derhal Köroğlu'nu yakalayıp ellerini,kollarını bağlarlar.(A^{15})

10- Bolu Bey'i emir verir ve adamları Köroğlu'nu dövmeye başlarlar.Köroğlu yine de inkar eder,onu yakındaki bir göle atarlar.(A^{10})

11- Deli Mürtüz serbest bırakılmasına izin vermez.(D^4)

12- Bolu Bey'i hile yapmaya başlar.(θ)

II.HAREKET :

13- Köroğlu Çenlibel'e döner,durumu delilere anlatmaz.Ata biner ve Bolu Bey'inin yanına gelir.(θ^{1})
14- Ben sözümü tuttum,şimdi benim isteğime göre savaşacağız.(H^{1})
15- Orduya bir saldırır ve birçok adam öldürür.(I^{1})
16- Bolu Bey'i böyle görünce Köroğlu'nun ayaklarına sarılır ve yalvarmaya başlar.(D^{5})
17- Köroğlu onu öldürmez.(E^{5})

III.HAREKET :

18- Bolu Bey namerdçe Köroğlu'nun kafasını kılıç ile yaralar ve her tarafını kan içinde bırakır.(A^{6})
19- Köroğlu,yolda bir kervan görür.Bezirganbaşı Hoca Aziz de kervanın içindedir.Yüzünü ona çevirir ve şiirle gizli bir şekilde durumu ona anlatır.(B^{1})
20- Nigar Hanım,önce Erzincan,Tokat,oralarda bulamazsa İstanbul'a gitmesini ister.(B^{2})

IV.HAREKET :

21- Bolu Bey'i Köroğlu'nu Erzincan'a getirir ve hapsederek orada derin bir kuyuya atar.(A'^{5})
22- Hizmetçi Köroğlu'na seslenip Dünya Hanım'ın geldiğini söyler, Köroğlu çok sevinir.(E,pozitif)
23- Yardım etmek istediklerini söylerler ama Köroğlu "İkiniz bu işi yapamazsınız.Ancak benim peşime gelecek delilere yerimi gösterin" der.(d^{7})

V.HAREKET :

24- İsabali Köroğlu'nun yerini Dünya Hanım'a sorar.(E^{3})
25- İsabali ip atar,Köroğlu'nu kuyudan çıkarır.(Rs)
26- Köroğlu mısrı kılıcı çeker ve ordunun içine girerler.(H^{1})
27- Bolu Bey'i kaçmak ister.Köroğlu önünü keser.Sonra Bolu Bey'ine bir kılıç vurur,kellesini ikiye böler.(I^{5})

28- Mehter Mürtüz kendini Kırat'ın ayaklarının önüne atar ve yalvarmaya başlar.(D^{5})

29- Atları alıp binerler ve Dünya Hanım'a "Hazırlan seni götüreceğiz" derler.(A^{8})

30- Köroğlu ve İsabali Dünya Hanım'ın yanına gelirler.(:)

31- Köroğlu,Mehter Mürtüz'ü önüne salar.Dünya Hanım,hizmetçisi ve isabali Çenlibel'e gelirler.(Î)

$$I = \frac{a\ y^{2}\ A^{13} : \S^{2}\ G\ B\ 5^{1}\ E^{1}\ Y\ A^{15}\ A^{10}\ D^{4}\ \theta}{}$$

$$II = \frac{\theta^{1}\ H^{1}\ I^{1}\ D^{5}\ E^{5}}{}$$

$$III = \frac{A^{6}\ B^{1}\ B^{2}}{}$$

$$IV = \frac{A^{15}\ E\ \text{pozitif}\ d^{7}}{}$$

$$V = \frac{E^{3}\ R\S\ H^{1}\ I^{5}\ D^{5}\ A^{8} : Î}{}$$

ONDÖRDÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN KARS SEFERİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu'nun Erzincan'dan dönmesi delileri çok sevindirdi. Ona,Aşık Cunun'un getirdiği haberi anlatırlar.Aşık Cunun kendisini Nigar Hanım'ın Tokat'a gönderdiğini,Hasan Paşa yaptıklarını öğrenip gelmesini istediğini söyler.

2- Köroğlu "Keşke onu Kars'a gönderseydiniz,Hasan Paşa bizim üzerimize gelemez,Arap Reyhan mert adamdır" der.

3- Deli Hasan,Köroğlu'nun yorgunluğunu öne sürerek toplantının sona ermesini söyler.Herkes istirahate çekilir.Sabahleyin, Köroğlu delilerle beraber Çenlibel'in bütün geçitlerini sığınak ve siperlerini gözden geçirirler.

4- İşler biter bitmez Köroğlu,Deli Mehter'den aşık elbiselerini ister.Deliler bunun nedenini sorar.Köroğlu Kars'a gideceğini söyler.Deliler bırakmazlar ama o,elbiselerini değiştirir ve yola çıkar.Alaca Dağlarına vardığında Kars tarafından birinin geldiğini görür.

5- Adam,Köroğlu'na yaklaşır.Köroğlu ona nereden geldiğini sorar,o da Kars'tan geldiğini ve Çenlibel'e gideceğini söyler.

6- Köroğlu,neden Çenlibel'e gideceğini sorar.O da Köroğlu ile işi olduğunu,ayrıca Köroğlu'nun arkadaşı olduğunu söyler.Köroğlu "Ben Köroğlu'yum ne işin var" der.Adam inanmayınca Köroğlu, aşık elbiselerini çıkarır ve adam böyle görünce ondan özür diler.

7- Kars'tan gelen adam Köroğlu'na "Köroğlu beni Kars Paşasının kızı Huru Hanım,sana Arap Reyhan'ın Çenlibel'e gelmek için ordu hazırlandığını,paşanın da ona eğer Çenlibel'i ele geçirirse Huru'yi ona vereceğine dair söz verdiğini haber vereyim diye gönderdi" der.

8- Köroğlu ona Kars'ın durumunu sorar ama adamın bu konuda bilgisi yoktur.Biraz düşündükten sonra adama Kars'ta evinin olup olmadığını sorar.Sonra onunla Kars'a gidip birkaç gün onlarda kalmak istediğini söyler.O da sevinerek kabul eder ve "Bir anam bir de ben varız,başka kimse yok" der.

9- Köroğlu,o adam ile Kars'a gelir.Önce Huru Hanım'ın yanına gitmek isetr.Atı adama verir,kendisi yürümeye başlar.

11- Adam,atı tavlaya getirir,bağlar ve anasına "Misafirimiz var, hazır ol ben de çarşıya çıkacağım" der.Anası misafirin kim olduğunu sorar.Adam "Köroğlu'dur ama sakın bu haberi kimseye söyleme' der.

11- Köroğlu,bir sokaktan gider ve sarayın önüne çıkar.Pencereden bir kızın baktığını görür.Çok güzel bir kızdır.Köroğlu,kızı görünce coşkuya gelir,sazı ile kızı methetmeye başlar.

12- Bu kız,Kars Paşası'nın kızı Hürü Hanım'dır.Köroğlu'nun methini duyunca yüzünü kapatır.Köroğlu sazı ile yeniden onun bu hareketiyle ilgili şiirler söylemeye başlar.

13- Bu sırada adam gelir ve Köroğlu ile Hürü Hanım'ın görüştüğünü görür.Oradan sevinerek çarşıya çıkmak ister ama onların gerçekten birbirlerini tanıyıp tanımadığını bilmez,yanlarına varır,Hürü Hanım'a selam verir.Sonra işaret ederek Köroğlu'nun yüzüne güler ve "Hürü Hanım'ı nasıl buldun" der.

14- Köroğlu,adamdan bu kızın kim olduğunu sorar.Adam "Hürü Hanım" der.Bu sırada Hürü Hanım dışarı çıkıp onunla tanışmak istediği anda Paşa ve Arap Reyhan'ın geldiğini görür,kız hemen içeri girerken onları da haberdar eder.

15- Köroğlu ile adam,hemen oradan uzaklaşırlar ve camının yanına gelirler.Köroğlu eve,adam da çarşıya gider.Adam çarşıya geldiğinde dükkanlar kapanmak üzeredir.Bakkal dükkanına gider, pirinç alır.Oradan kasap dükkanına gider.Kasapta çok sıra olduğundan sıraya girmeden et almak ister ama müşteriler mani olurlar.Bir süre aralarında tartışmalar olur.Sonra kasapla ters düşerler.

16- Kasap "Et vermiyorum" der.Adam,misafirim önemlidir.Kasabın kulağına fısıldar ve "Misafirim Köroğlu'dur" der.Onunla bir süre alay ederler ve bu haber ağızdan ağıza dolaşarak Reyhan ve Paşa'nın kulağına ulaşır.

17- Paşa,onu tutuklamaya hazırlanınca Reyhan Arap bırakmaz "Sen Köroğlu'nu iyi tanımıyorsun acele etme" der.

18- Arap Reyhan,geceyi bekleyip evin etrafını sardıktan sonra onu yakalamalarının daha uygun olacağını söyler.Gece,şehrin etrafına adamlar yerleştirir,evin etrafını sararlar.Köroğlu,evin sarıldığını,ancak işin işten geçmiş olduğunu anlar.Bir süre mücadeleden sonra askerle dolu evden bir küçük kapı bulup kendisini dışarı atar.

19- Gece karanlığında hiçbir tarafı tanımadığından ve askerler arkasından yetiştiği için bir kapı bulup açarak içeri girer. Meğer burası caminin minare kapısıdır.

20- Minarenin içine girer.Merdivenden yukarı çıkarken çıktığı basamakları kırarak minarenin tam üstüne çıkar.Arap Reyhan'ın emri ile minarenin etrafı sarılır.Gece sabaha kadar beklerler. Öte yandan Köroğlu'nun kaldığı evin sahibi,gece karanlıktan yararlanarak sokağa çıkar ve Hürü Hanım'ı görür ve ona durumu anlatır.

21- Huru Hanım ile adam arasında bir süre konuşmalar olur.Adam Köroğlu'nu kurtarmak ister ama Hürü "Seni de tutuklarlarsa ne olacak" der.Adamdan çare ve tedbir ister.Hürü,bir at alırsın,şehirin dışından askerler çekildiğinde Çenlibel'e gidip yardım istersin" der.Adam sabahleyin çıkar.

22- Sabah olunca Köroğlu,minarenin dört tarafının sarılmış olduğunu görür.Delileri hatırlayıp şiirler ve acı acı bayatılar söyler.Reyhan Arap,Köroğlu'nun dertli dertli şiir söylediğini duyunca çok sevinir.Paşa ile minarenin önüne gelir ve onunla uzun süre konuşurlar.Konuşmadan sonra Paşa ve Reyhan Arap korkmaya başlarlar.

23- Paşa,ev sahibi adamı ister,ararlar ama bulamazlar.Paşa,Arap Reyhan'dan tedbir ister.

24- Arap Reyhan minareyi kazmak için emirler verir.Köroğlu minarenin üstünden bu durumu seyreder.

25- Adam atı o kadar koşturur ki at,Çenlibel yakınlarında yıkılır ve ölür.Deliler onu görür ve derhal yakalarlar.Deli Hasan onun kim olduğunu sorar,adam tam olayı anlatır ve "Çabuk olun Köroğlu'nu kutarın" diye yalvarmaya başlar.

26- Deliler biraraya gelir ve Nigar Hanım'la görüşürler.Sonunda Eyvaz'ın bin deli ile Köroğlu'nu kurtarmaya gitmesine karar verilir.Oğlan da bir at alır delilerle Kars'a doğru yola çıkarlar.

27- Eyvaz'ın tedbiri ile 700 deli ayrılır ve her bir 100 deli bir grup başı ile şehre yayılır.Eyvaz ise 100 deli ile içeri girer.Geri kalan deliler şehrin etrafını sararlar.Deliler tertiple şehre girer,her grup bir sokağa,oğlan da 10 kişi ile Hürü Hanım'ın sarayının olduğu sokağa girer.Hürü Hanım'ın pencereden dışarı baktığını görür.Hemen yaklaşıp durumu anlatır.

Hürü Hanım'ın gözü delilerin önünde gelen delikanlı Ayvaz'a takılır.Sazı eline alarak şiirler söyler.

28- Kazmacılar minarenin dibini o kadar kazarlar ki minare yıkılacak duruma gelir.Köroğlu,minarenin kapısına iner,bir türkü sesi duyar,"Bu ses Ayvaz'ın sesi olmalıdır" der.Terar minarenin başına çıkar,şiirler söyler.

29- Şehirde büyük bir savaş başlar.Arap Reyhan,her taraftan bir grup atlının geldiğini görür,kendini toparlayıp kaçmaya çalışırken Kars Paşasının serkerdelerinden birkaçı gelir.Arap Reyhan'a "Bunlar elçidir (Öncüdür),şehrin etrafı sarılmış" derler.

30- Bu sırada Arap Reyhan,Ayvaz'ı nara çekerek bir grubun önünde görür,Ayvaz yaklaşır ve Kööğlu'nu ister.Arap Reyhan "Köroğlu minarenin başındadır" der.Ayvaz'ı tehdit ederek "Köroğlu benim elimdedir,kise kırılmadan gel savaşalım,beni öldürürsen herşey senin,aksi takdide benim dediğim gibi olacak" der.

31- Köroğlu Ayvaz'a bu işden uzak durmasını söyler,Ayvaz kabul etmez.Bir deli aslana dönmüş Ayvaz meydana girer.Aralarında vuruşma başlar,Ayvaz önce tehlikeli duruma düşer.Köroğlu durumu görünce Ayvaz'ı methetmeye başlar.Bu sözlerden Ayvaz'ın canına can gelir ve tehlikeden kurtulur.Arap Reyhan'ı yener ve onu öldürür.

32- Askerler teslim olur ama Paşa yoktur.Köroğlu minareden iner deliler gitmeye hazırlanır.Ayvaz'ın gitmeye niyetinin olmadığını görür ve sebebini sorar.Ayvaz cevap vermez.Hürü Hanım'ı orada görünce Köroğlu durumu anlar.

33- Köroğlu ata binip Hürü Hanım'ın yanına gelir,elini uzatır ve onu atın terkisine alır.Ayvaz da ata biner,birlikte Çenlibel'e gitmek için şehirden çıkarlar

34- Bir süre yol gittikten sonra Köroğlu,o oğlanın annesini de atının terkisinde geldiğini görür ve nedenini sorar.Oğlan "Bundan böyle Kars'ta kalamam,temelli kalmak için Çenlibel'e geliyorum" der.

35- Deliler Çenlibel'e varınca Köroğlu'nun emri ile 777 kuban,Hürü Hanım'ın önünde kesilir.Köroğlu düğün meclisi kurmak ister deliler önce kabul etmezler ama Köroğlu "Tam zamanıdır,Hesen Pa-

şa Bolu Beyi ve Arap Reyhan'la anlaşmak istiyordu ama Bolu Beyini yok edip nişanlısı Dünya Hanım'ı Arap Reyhan'ının öldürüp nişanlısı Hürü Hanım'ı getirdim,inşallah Tokat'ı da dağıtıp Hasan Paşa'yı da getireceğim" der.

Meclis kurulur,deliler toplanır,40 gün,40 gece toy tutarlar ve Ayvaz,Hürü Hanım'la evlenir.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Üç hareketten müteşekkil olan bu hikayenin bütün hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci Hareketin tipi: İstek veya emir.

İkinci hareketin tipi: Başka şahıslar vasıtasıyla soruşturma.

Üçüncü hareketin tipi: Başka şahıslar vasıtasıyla soruştuma.

I.HAREKET :

1- Köroğlu'nun Erzincan'dan dönmesi delileri çok sevindirdi.Ona Aşık Cunun'un getirdiği haberi anlattılar.(a)
2- İşler biter bitmez Köroğlu,Deli Mehter'den aşık elbiselerini ister.(y^2)
3- O elbiselerini değiştirir ... (T)
4- Ve yola çıkar.(↑)
5- Alaca dağlarına vardığında Kars tarafından birinin geldiğini görür.Ona nereden geldiğini sorar.(5^2)
6- Köroğlu "Ben Köroğlu'yum,ne işin var" der.(Q)

II.HAREKET :

7- Köroğlu bu adamdan bu kızın kim olduğunu sorar.(E^3)
8- Köroğlu bir süre mücadeleden sonra askerler dolu evden bir küçük kapı bulup kendisini dışarı atar.(Rs)
9- ...ve askerler arkasından yetiştiği için bir kapı bulup açarak içeri girer.(Pr)
10- Köroğlu,delileri hatırlayıp şiirler ve acı acı bayatılar söyler.(B^7)
11- Paşa,ev sahibini ister.(y^2)

III.HAREKET :

12- Deli Hasan onun kim olduğunu sorar.(E^3)
13- Çabuk olun Köroğlu'nu kutarın.(B^1)
14- Sonunda Eyvaz'ın bin deli ile Köroğlu'nu kurtarmaya gitmesine karar verilir.(δ^2)

15- Şehirde büyük bir savaş başlar.(H')
16- Arap Reyhan,Ayvaz'ı tehdit ederek "Köroğlu benim elimdedir. Kimse kırılmadan gel savaşalım,beni öldürürsen herşey senin,aksi taktirde benim dediğim gibi olacak der.(θ')
17- Bu sözlerden Ayvaz'ın canına can gelir ve tehlikeden kurtulur(I
18- Arap Reyhan'ı yener ve onu öldürür.(I)
19- Ayvaz da ata biner,birlikte Çenlibel'e gitmek için şehirden çıkarlar.(Î)
20- 40 gün,40 gece toy tutarlar ve Ayvaz,Huru Hanım'la evlenir(W*)

$$I = \frac{a\ y^2\ T\ \uparrow\ 5^2\ Q}{}$$

$$II = \frac{E^3\ Rs\ Pr\ B^{\dagger}\ y^2}{}$$

$$III = \frac{E^3\ B'\ \S^2\ H'\ \dot{O}'\ Rs\ I\ \hat{I}\ W*}{}$$

ONBEŞİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN DERBEND SEFERİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu'nun gençlik çağlarıdır.Yeni yeni Deli Hasan ile birleşerek Çenlibel'i kurarlar.Deliler yeni yeni toplanmaktadır ama Köroğlu'nun ünü yurdun her tarafına yayılır.

2- Günlerden birgün deliler bir araya gelerek görüp geçirdilerini anlatırlar.Demirkapı Derbend'den gelen bir deli Derbendi,onu güzelliğini ve güzel kızlarını,özellikle de Mümine Hanım'ı anlatır.

3- Mümine Hanım,Derbend Paşa'sı Arap Paşa'nın kızıdır.Derbend'den gelen deli,Mümine Hanım'ı o kadar över ki Köroğlu onu görüp tanımadan aşık olur.

4- Köroğlu düşüncesini Deli Hasan' anlatır.O da Köroğlu'nun bu düşüncesini beğenir.Köroğlu hazılanır ve Derbend seferine çıkar.Birgün gelir Derbend'de ulaşır,şehirde gezmeye başlar.

5- Şehirde bir garip adam görülür ve onun yiğitliği halk arasında anlatılmaktadır.Bu sözler Arap Paşa'nın kulağına gider. Adam gönderir ve sarayına çağırır.

6- Paşa,Köroğlu'nun kim olduğunu sorar.Sazı ile Köroğlu olduğunu açıklar.Paşa onun ismini duyup yakından görmemiştir.Köroğlu'na "Hoş geldin" der ve ondan ne istediğini sorar.

7- Köroğlu bu defa saz ve söz ile ne istediğini anlatır.Paşa,kızı Mümine Hanım'ı istediğini anlar.Sazı Köroğlu'ndan alır ve Mümine Hanım'ı tarif eder ve deli dolu bir kız olduğunu anlatır.Köroğlu sözün sonunda "Bana da böyle bir hanım lâzım" der.

8- Köroğlu'nun mertçe konuşması Paşa'nın hoşuna gider.Vezir ve vekilleri ile görüşür.Onlar da razı oldularını bildirirler. Mümine'den sorarlar,"Babam razı olursa ben de razıyım" der.

9- Düğün meclisi kurulur.Mümine Hanım'ı Köroğlu'na verirler. Bir süre Derbend'de kalır.Birgün Mümine Hanım'dan Çenlibel'e gitmelerini ister ama o "Ata baba yurdunu terketmem" der.

10- Mümine Hanım'ın Çenlibel'e gelmeyeceğini gören Köroğlu bazubendini açar ve ona verir,"Eğer kızımız olursa satıp onun masrafını karşılarsın,yok oğlan olursa koluna bağlarsın,gelir beni bulur" der.İzin alarak yalnız başına Çenlibel'e döner.

11- Köroğlu Çenlibel'e gelir.Deliler çevresini alır ve neden yalnız geldiğini sorarlar.Köroğlu,meseleyi sazı ve sözü ile anlatır.

12- Mümine Hanım 9 ay sonra doğum yapar,bir oğlu olur.İsmini Hasan koyar.Çocuğa tayalar,mollalar tutar.Çocuk büyür,serkerdelere verir.Ata binmek,kılıç vurmak,ok atmak öğretirler.

13- Hasan,yaramaz bir çocuk olur.Arap Paşa birkaç kez onu yanına çağırır ve ona nasihatler eder ama o,yaramazlığına devam eder.Babannesi ona bu yaramazlığından dolayı Kurtoğlu der ve herkes bunu o isimle çağırır.

14- Kürtoğlu 17 yaşına gelir.Günlerin birinde bir keloğlanla kavga eder ve onu döver.Keloğlan ona "Atasından habersiz" der.

15- Kürtoğlu hemen oradan annesinin yanına gelir ve babasının kim olduğunu sorar.Annesi önce söylemek istemez ama oğlunun ısrarını görünce atasının Çenlibel'de olan koç Köroğlu olduğunu söyler.

16- Kürdoğlu annesine şimdiye kadar neden söylemediğini sorar.Annesi "Şimdiye kadar küçüktün.Babanın da düşmanı çok;eğer bunu bilirlerse seni öldürürlerdi" diye cevap verir.Annesinden babasının yanına gitmek için izin ister.

17- Mümine Hanım,babası Arap Paşa'nın yanına gider ve konuyu ona anlatır.Paşa Kürdoğlunu çağırır ve ona "Sen bu işten vazgeç,ben ihtiyarım,paşalığı sana devredeyim,burada kal,yazarız Köroğlu buraya gelir" der.

18- Kürtoğlu kabul etmez.Paşa "Madem gitmek istiyorsun anneni unutma" der ve hazinesinden ona para,yılkıdan da bir at verir. Kürtoğlu boztayı alarak pazara gelir.Kendine bir kılıç yaptırır. Feteli usta ona güzel bir kılıç yapar ama hemen kırar.Nihayet birkaç kılıçtan sonra istediği kılıcı sazı ile anlatır.

19- Usta meseleyi anlar ve iyi bir kılıç yapar.Yeniden annesinin yanına gelir.Aralarında saz ile bir süre atışmalar olur.Sonunda annesinden helallik alır;annesi bazubendini ona verir ve nasihat eder.Kürtoğlu Çenlibel'e doğru yola çıkar.

20- Kürtoğlu 3 gün,3 gece yol gittikten sonra Kürdistanlı Ahmet Han'ın vilayetine ulaşır.Şehrin yanında pınar başında,güzel bir kürt kızını su doldururken görür.Ona aşık olur.Atını durdurur.Kızın ismi Mihri Hanım'dır.Ondan su ister.Kız su verir.Kız da onu denemeye başlar.Aralarında şiirle birbirlerine soru sorar,

cevap verirler.Nihayet sözler biter.Kürtoğlu atı ile onu takib eder ve onun Ahmet Han'ın kızı olduğunu anlar.

21- Kürtoğlu hemen atı Paşa'nın kapısına sürer.Nöbetçiler Paşa'ya haber verirler.Kürtoğlu saraya girer.Paşa,ona ne istediğini sorar.O da sadece kızını istemeye geldiğini söyler.

22- Ahmet Han ve Kürdoğlu arasında saz ve şiirle konuşma geçer.Nihayet Paşa kızını vermek istemez ama o "Ben,Kürdoğluyum,kızı almadan gitmem" der.

23- Paşa kızar ve "Sen kimsin ve kimlerdensin" diye sorar. Kürdoğlu sazı ile Çenlibel'e gittiğini anlatır.Paşa bu sözden şüphelenir ve onu Köroğlu'nun delilerinden sanır ve tutuklanması için emir verir.

24- Kürdoğlu bu adamların babasının düşmanlarından olduğunu anlar.Kılıcını çeker,adamları yaralayarak dışarı çıkar;ata biner ve orduya saldırır.Askerler piyade,o at üzerinde olduğu halde savaşa başlar.Paşa ile aralarında saz ile söyleşiler olur.Nihayet orduya büyük zararlar verir.

25- Mehri Hanım durumu böyle görünce babasının yanına gider ve "Bu oğlan,Çenlibel'li Koç Köroğlu'nun oğlu Kürdoğlu'dur.Eğer onu öldürürsen babasına ne cevap verirsin" der.

26- Paşa,serkerdeleriyle biraraya gelir ve görüşmeye başlar. Nihayet ateşkes kararı alır.Kürdoğlu'na haberi iletirler.O da : "Mehri Hanım'ı bana vermediğiniz sürece savaşa devam edeceğim" der.

27- Vezir "Tamam,kız senindir,ben de onun için senin yanına geldim" der.Kürdoğlu savaştan el çeker.Nihayet Mehri Hanım'ı ona verir ve şenlikler başlar.

28- Kürdoğlu Mehri Hanım'dan izin alır ve "Önce babamı bulup sonra gelip seni alırım" der.O da,Ahmet Han da razı olurlar.Herkesle görüşür ve yola çıkar.

29- Çenlibel'e gelirken henüz az bir yol kalmıştır ki bir ihtiyara raslar.Ona selam verir sazla ve sözle ihtiyara Köroğlu ve Çenlibel hakkında sorular sorar.O da:"Oğul burası Çenlibel'dir doğru gelmişsin" der.

30- Kürdoğlu gelir yağı koruğuna varır.Atı bırakır ve çimenlere uzanır ve delilerin birkaçı,Demirçioğlu,Ayvaz,İsabali,eğitim yaparken yağı koruğunda atı görürler.

31- İsabalı atı ile hemen yağı koruğuna gider ve Kürdoğlu'ndan atını orada boş bırakmasının sebebini sorar.Kürtoğlu cevap vermeden hemen İsabalı'yı attan düşürüp ellerini bağlar ve yine yere uzanır.

32- Deliler İsabalının gecikmesinden şüphelenirler.Demirçioğlu onun peşine gider.Kürtoğlu onu da tutup ellerini,kollarını bağlar.Ayvaz da gelir.Kürtoğlu onu da aynı şekilde yapar.Deliler bu haberi Köroğlu'na iletirler.O da hazırlanır,gelir ve delilerinin elleri kolları bağlı yerde uzandıklarını görür.

33- Köroğlu ihtiyatla Kürdoğlu'na yaklaşır ve ondan kim olduğunu sorar.O da yerinden kalkarak Köroğlu'nun kim olduğunu sorar.Biraz tartışırlar.Sonra Köroğlu "Önce sen bunların ellerini çöz,sonra benim kim olduğumu anlarsın" der.Kürtoğlu kızar,şiirle Dağıstan'dan geldiğini ve kim olduğunu anlatır.

35- Kürtoğlu "Bunları ben bağladım,elinden geliyorsa onları çöz" der ve kılıcını eline alır.Köoğlu da mısri kılıncını alır. Çok vuruşurlar.Sonunda her ikisi de çok yorulurlar.Biraz sonra vuruşma yeniden başlar.Bu sefer Kürtoğlu,Köoğlu'nu yere vurur ve göğsünün üzerine oturur.

35- Kürtoğlu Köroğlu'na "İsmini söylemediğin sürece seni öldürmem" der.İkisinin arasında şiirle sorular sorulur,cevaplar alınır.Yine de Köroğlu ismini söylemez.

36- Yeniden savaşa başlarlar.Bu kez Köroğlu hileye başvurur. Bu arada delilerden biri koşar ve durumu Nigar Hanım'a haber verir.Bu kez Kürtoğlu'nu yere vurur ve göğsü üzerine oturur,başını kesmek ister.Nigar Hanım yetişir.

37- Nigar Hanım,hançeri Köroğlu'nun elinden alır ve ona kızarak "Köroğlu'na namertlik hiç yakışır mı?" der.O seni iki sefer yenmiş ama başını kesmemiş der.

38- Kürtoğlu onun Köroğlu olduğunu anlar.Kendini tutamaz ve şiirle Dağıstanlı ve Köroğlu'nun oğlu olduğunu anlatır.Köroğlu inanmaz ama o "Ben Arap Paşa'nın kızı Mümine Hanım'ın oğluyum,o da senin hanımındır" der ve kolundaki Köroğlu'nun verdiği bazubendi gösterir.

39- Bunu öğrenen Köroğlu coşar ve Çenlibel'de şenlik başlar. Sonra Kürtoğlu babası Köroğlu'ndan izin alır ve Mehri Hanım'ı getimek için Ahmet Han'ın yanına gider.

HİKAYENİN TAHLİLİ

H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfın dört hareketli hikayesi.

Birinci hareketin tipi: İstek.
İkinci hareketin tipi: Evlilik.
Üçüncü hareketin tipi: Başka şahıslarla soruşturma.
Dördüncü hareketin tipi: Tanımadan varış.

I.HAREKET :

1- Günlerden birgün deliler bir araya gelerek görüp geçirdiklerini anlatırlar.(a)
2- Köroğlu hazırlanır ve Derbend seferine çıkar.(↑)
3- Şehirde bir garip adam görülür ve onun yiğitliği halk arasında anlatılmaktadır.(§)
4- Bu sözler Arap Paşa'nın kulağına gider.adam gönderir ve sarayına çağırır.(y^2)
5- Paşa,Köroğlu'nun kim olduğunu sorar.Köroğlu'na "Hoş geldin" der ve ondan ne istediğini sorar.(D^2)

II.HAREKET :

6- Düğün meclisi kurulur.Mümine Hanım'ı Köroğlu'na verirler.(W*)
7- Birgün Mümine Hanım'dan Çenlibel'e gitmelerini ister.(y^2)
8- Bazubendini açar ve ona verir,"Eğer kızımız olursa onun masrafını karşılarsın,yok oğlan olusa koluna bağlarsın,gelir beni bulur.(J')
9- İzin alarak yalnız başına Çenlibel'e döner.(↓) (Î)
10- Deliler çevresini alır ve neden yalnız geldiğini sorarlar(E^3)

III.HAREKET :

11- Kürtoğlu annesinin yanına gelir ve babasının kim olduğunu sorar.(E^3)
12- Annesi,atasının Çenlibel'de olan Koç Köroğlu olduğunu söyler.(KF^2)
13- Babasının yanına gitmek için izin ister.(B^3)
14- Hazinesinden ona para,yılkıdan da bir at verir.(F^2)

15- Annesinden helallık alır ve Çenlibel'e doğru yola çıkar.(B^3)
16- Kız Kürtoğlunu denemeye başlar.(D^1)
17- Kürtoğlu saraya girer.Paşa ona ne istediğini sorar.(y^2)
18- Paşa kızar ve "Sen kimsin ve kemlerdensin" diye sorar.(E^1)
19- Dışarı çıkar;ata biner ve orduya saldırır.(H^1)
20- Nihayet orduya büyük zararlar verir.(A^5)
21- Nihayet ateşkes kararı alır.(E^6)
22- Kürdoğlu:"Mehri Hanım'ı bana vermediğiniz sürece savaşa devam edeceğim" der.(D^7)
23- Nihayet Mehri Hanım'ı ona verir ve şenlikler başlar.(W*)
24- Kürdoğlu Mehri Hanım'dan izin alır ve herkesle görüşür ve yola çıkar.(B^3)

IV.HAREKET :

25- Ona selam verir,ihtiyara,Köroğlu ve Çenlibel hakkında sorular sorar.O da "Oğul burası Çenlibel'dir,doğru gelmişsin" der.(O)
26- Demirçioğlu,Ayvaz,İsabali eğitim yaparken yağı koruğunda atı görürler.(⁝)
27- Köroğlu ihtiyatla Kürdoğluna yaklaşır ve ondan kim olduğunu sorar.(E^2)
28- Köroğlu "Önce sen bunların ellerini çöz,sonra benim kim olduğumu anlarsın" der.(y^2)
29- Biraz sonra vuruşma yeniden başlar.(H)
30- Bu kez Köroğlu hileye başvurur.(K^3)
31- Köroğlu'nun oğlu olduğunu anlatır.Köroğlu inanmaz ama o "Ben Arap Paşası'nın kızı Mümine Hanım'ın oğluyum"der.(F^6)
32- Kürtoğlu babası Köroğlu'ndan izin alır.(B^3)

$$I = \frac{a \uparrow \S\ y^2\ D^2}{}$$

$$II = \frac{W^*\ y^2\ J^1 \downarrow \hat{\imath}\ E^3}{}$$

$$III = \frac{E^3\ KF^2\ B^3\ F^2\ B^3\ D^1 y^2\ E^1\ H^1\ A^5\ E^6\ D^7\ W^*\ B^3}{}$$

$$IV = \frac{O\ \vdots\ E^2\ y^2\ H\ K^3\ F^6\ B^3}{}$$

ONALTINCI HİKAYE

HİKAYENİN ADI : HASAN PAŞA'NIN ÇENLİBEL'E GELİŞİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TAHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Hergün İstanbul'a ardı ardına kasidler gelir ve birbirinden kötü haberler getirirler.Arap Reyhan'ın ölümü Köroğlu'nun oğlunun kurtulması ve bunun gibi kötü haberleri alan Hodkar,bir mektup yazarak Hasan Paşa'yı İstanbul'a çağırır.

2- Hasan Paşa mektubu alır almaz acele İstanbul'a gider.Hodkar Hasan Paşa'ya hakaret eder ve onu tehdit ederek "Sana 40 gün mühlet veriyorum,eğer bu sürede Köroğlu'nun başını getirisen ne alâ,aksi takdide 41.gün seni dar ağacından astırırım" der.

3- Hasan Paşa çok korkar.Tek başına Tokat'a döner.Serkerdelerini toplayarak onlarla bu konuda görüşür.

4- Aşık Cunun bu haberleri gizlice öğrendikten sonra Çenlibel'e gelir ve olan biten herşeyi Köroğlu'na anlatır.

5- Deli Hasan Köroğlu'nu uyarır ve "Hasan Paşa başkalarına benzemez,hepimizin tedbirli olması gerekir" der.Sonra Deli Hasan üçbin seçkin deli ile Çenlibel-Tokat yolunun önemli yerlerini tutar ve Paşa'yı bekler.Üç beş gün beklerler ama Paşa'dan bir haber çıkmamaktadır.

6- Günlerden birgün Köroğlu nöbetçinin bir adam getirdiğini görür.Ona kim olduğunu sorar.O da "Ben senin dostun Elemgulu Han'ın elçisiyim.Han,adamları ile size misafir geliyor" der.Köroğlu sevinir ve delilere bu konuda emirler verir.

7- Hazırlıklara başlanır.Köroğlu Deli Hasan'a adam gönderir sonra elçiye Han'ın ne zaman geleceğini sorar.

8 Elçi "Koç Köroğlu,onlar şimdi Çenlibel'in yakınındaki pınar başında seni bekliyor" der.Ayrıca Köroğlu onların 150 kişi olduğunu öğrenir.Kendisi de 200 deli alır,Kırat'ı hazırlar ve gitmeden önce elçinin tutuklanmasını Belli Ahmet'e emreder.

9- Elçi rahatsız olur ve itiraz eder.Köroğlu birden mısri kılıcı çeker ve elçinin üzerine yürür.Boğazından yapışarak onun gerçek kimliğini sorar.Elçi korkar,ağlayarak yalvarmaya başlar ve "Beni ödürme,doğruyu söyleyeceğim" der.

10- Köroğlu onu affeder.Adam,"Beni buraya gönderen Tokat'lı Hasan Paşa'dır.15 bin kişilik ordusu ile seninle savaşa geldi,hile ile önce seni tutuklayacak,sonra Çenlibel'e gelecek" der.

11- Köroğlu ordunun ne tarafta olduğunu ve nasıl hile yapacağını sorar ve ordunun çevreyi kuşattığını,Hasan Paşa'nın 100 kişi ile pınarbaşında onu beklediğini öğrenir.

12- Deli Hasan'ın peşine giden deli gelir ve onu bulamadığını Köroğlu'na haber verir.

13- Köroğlu kızar ve yeniden Deli Hasan'ın peşine adam gönderir.Onlar da bulamaz ve geri dönerler.Nigar Hanım Köroğlu'nu bu durumda görünce yanına gelir ve ona:"Şimdi bu işlerin zamanı değil,ne yapacağımızı düşün" der.

14- Köroğlu Ayvaz'a "2000 deli al,giriş çıkışları tut ve Çenlibel'e bir ecnebi girerse başını kendin kes" der.Kendisi de 70 deli alır ve Deli Mehter'le Paşa'nın yanına gitmeye hazırlanır.

15- Demirçioğlu kalan delilerin tamamını alır ve Yağı Koruğu geçidini keser.Köroğlu "Eğer savaş başlarsa hemen hücum edersin" der ve herşey hazırlandıktan sonra Deli Mehter'le Paşa'nın yanına gider.

16- Çenlibel karışır.Hanımlar da bu durumu görünce kılıç kalkan alıp kendilerini savaşa hazırlarlar.

17- Köroğlu delilerle elçinin tarif ettiği pınarın yanına gelir ve Köroğlu gerçekten orada 100 kişinin olduğunu görür ve yüksek sesle "Hoş geldiniz" der ve Han'ın nerede olduğunu sorar. Hasan Paşa öne çıkar ve "Han yoktur,gelen Hasan Paşa'dır" der.Beni affet ona gelmeyeceğini sandığım için dostun Elemgulu'nun ismini verdim" der.

18- Köroğlu yine de hoşgeldin der ve onları ağırlamak ister. Paşa kabul etmez ve sohbet etmek ister.Hile ile Köroğlu'nu atından indirmek istemektedir.Köroğlu atından iner ve pınar başında karşı karşıya otururlar.

19- Paşa Hotkar tarafından onunla Köroğlu'nu barıştırmaya ve bu işten el çekerse Hotkar'ın yanına gidip ordunun başına geçebileceğini söylemeye geldiğini söyler.

20- Köroğlu Paşanın sözleri üzerine yine eski sözlerini tekrarlar ve "Dünya durdukça ve Hotkar yaşadıkça ben ona düşmanım, senin buraya ne amaçla geldiğini ve ne için gönderildiğini biliyorum.Maksadın beni kandırmaktır.Buradan adamlarınla beraber sağ

salim çık git,ben sana ve Hotkar'a düşmanım" der.

21- Her ikisi ayağa kalkar,paşanın gizli işaretiyle ordu dört taraftan onları sarar.Köroğlu "Madem maksadın beni İstanbul'a götürmekti,niçin bu kadar ordu getirdin?" der.Paşa "Şimdi elimde esirsin" der.Köroğlu atına doğru gitmek ister,ona paşanın adamları engel olur.

22- Paşa ve Köroğlu arasında uzun tartışmalar olur.Köroğlu Paşa'yı teke tek savaşa çağırır ama Paşa Köroğlu'nun tutuklanması emrini verir.Köroğlu şeşperi ile kendine yol açar.Deli Mehter Kırat'ı bırakır,Kırat yaklaşır ve ata biner.

23- Köroğlu Kırat'ın üstünde kendisini metheder ve şiirler söyler.Sonra bir nara atarak orduya saldırır.Paşa'nın ordusu dört taraftan hücum eder ve Köroğlu yüzünü Yağı Koruğuna çevirerek şiirle,orada bekleyen Demirçioğlu'na işaret verir.

24- Demirçioğlu delilerle meydana girer.Savaş gittikçe kızışır.Köroğlu delilerini överek güzel şiirler söyler.Savaşın tam kızıştığı anda ordunun arkasından bir nara sesi gelir.Köroğlu Deli Hasan'ın 3000 deli ile o taraftan Hasan Paşa'nın ordusuna saldırdığını görür.

25- Savaş daha da kızışır.Hasan Paşa'nın ordusu dağılmaya başlar.Bu durumu gören Ayvaz da 2000 atlısı ile sol taraftan orduya saldırır.Köroğlu yine delilerini böyle görünce güzel şiirler söyler.

26- Hasan Paşa durumun kötü olduğunu görünce "Eğer bu iş böyle devam ederse bir kişi sağ kalmaz" der ve bir grup alarak Köroğlu'na saldırır.Köroğlu ise mısri kılıçla onları önler.Nihayet ordu dayanamaz ve teslim olur.

27- Köroğlu ateşkes emri verir.Hasan Paşa'yı da esirlerin önüne katarak Çenlibel'e getirir.Dünya Hanım,babası Hasan Paşayı görünce Köroğlu'nun önüne koşar ve başörtüsünü babasının kurtarmak için onun ayaklarının altına sermek ister ama Köroğlu buna mani olur.

28- Dünya Hanım'a "Sen düşünme,babanı öldürmeyeceğim.Başka bir düşüncem var" der ve Deli Hasan'ı çağırır.Deli Hasan kılıcını çıkarır ve Köroğlu'nun önüne koyar,kendi suçunu anlatır."Ben Paşa'nın geldiğini önceden anlamıştım ama sana haber verirsem herkesin öğreneceğini sandım,onun için bu işi gizli olarak yaptım"

der.

29- Köroğlu Hasan Paşa'ya "Paşa sen benim yolumda kızlarının her birini bir adama verdin,duyduğuma göre Bulgar Hanım isminde bir kızın daha varmış,onu da bu Deli Hasan'a vermelisin" der.

30- Hasan Paşa bakar ki başka çare yoktur.Bir mektup yazarak Bulgar Hanım'ı oraya ister.Köroğlu mektubu alır ve Hasan Paşa'ya ikinci şartını söyler.

31- Deli Mehter'den Kırat ve Durat'ı ister;Paşa'ya gösterir ve "Benim babam seni adam bilip bu iki atı sana hediye etmek istemişti.Sen bu iyiliğin karşılığında onun iki gözünü çıkarttın. Ben de kendi kendime "Eğer elime geçerse gözlerini çıkarttıracağım" diye söz vermiştim.Ömrünün sonuna kadar bu iki ata mehterlik yapacaksın" der.

32- Bulgar Hanım birkaç gün sonra Çenlibel'e gelir.Köroğlu onu Deli Hasan ile evlendirir ve şenlik kurdurur.Hasan Paşa da ömrünün sonuna kadar atlara seyislik yapar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Üç hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi: İstek.

İkinci hareketin tipi: Başka şahıslarla Soruşturma.

Üçüncü hareketin tipi: Gönderme.

I.HAREKET :

1- Hasan Paşa mektubu alır almaz acele İstanbul'a gider.(a)
2- Hodkar Hasan Paşa'ya "Sana 40 gün mühlet veriyorum,eğer bu sürede Köroğlu'nu başını getirirsen ne alâ,aksi taktirde 41.gün seni darağacından astırırım" der.(y^2)
3- Aşık Cunun,bu haberleri gizlice öğrendikten sonra Çenlibel'e gelir ve olan biten herşeyi Köroğlu'na anlatır.(KF^2)

II.HAREKET :

4- Günlerden birgün Köroğlu,nöbetçinin bir adam getirdiğini görür.Ona kim olduğunu sorar.(ϵ^3)
5- Han,adamları ile size misafir geliyor der.Köroğlu sevinir ve delilere bu konuda emirler verir.(y^2)
6- Köroğlu Deli Hasan'a adam gönderir.(B^2)
7- Sonra elçiye Han'ın ne zaman geleceğini sorar.(E^3)
8- Kırat'ı hazırlar ve gitmeden önce elçinin tutuklanmasını Belli Ahmet'e emreder.(A^{15})
9- Köroğlu birden mısri kılıcı çeker ve elçinin üzerine yürür,boğazından yapışarak onun gerçek kimliğini sorar.(5^2)
10- Elçi korkar,ağlayarak yalvarmaya başlar ve "Beni öldürme,doğruyu söyleyeceğim" der.(D^4)
11- Köroğlu onu affeder.(E^5)
12- Adam,"Beni buraya gönderen Tokat'lı Hasan Paşa'dır.15.000 kişilik ordusu ile seninle savaşa geldi,hile ile önce seni tutuklayacak,sonra Çenlibel'e gelecek" der.(η^3)
13- Köroğlu,ordunun ne tarafta olduğunu ve nasıl hile yapacağını sorar ve ordunun çevreyi kuşattığını,Hasan Paşa'nın 100 kişi ile pınarbaşında onu beklediğini öğrenir.(ϵ^2)

III.HAREKET :

14- Köroğlu kızar ve yeniden Deli Hasan'ın peşine adam gönderir(B^2
15- Köroğlu Ayvaz'a "2000 deli al,giriş çıkışları tut ve Çenlibel'
bir ecnebi girerse başını kendin kes" der.(M)(y^2)
16- Köroğlu yüksek sesle "Hoşgeldiniz" der ve Han'ın nerede olduğunu sorar.(ϵ^3)
17- Paşa hile ile Köroğlu'nu atından indimektedir.(n^3)
18- Köroğlu atından iner ve pınar başında karşı karşıya oturular(O^1
19- Her ikisiayağa kalkar,paşanın gizli işaretiyle ordu dört taraftan onları sarar.(y^2)
20- Paşa,Köroğlu'nun tutuklanması emrini verir.(A^{15})
21- Demirçioğlu delilerle meydana girer,savaş gittikçe kızışır(H^1)
22- Nihayet ordu dayanamaz ve teslim olur(I)
23- Köroğlu ateşkes emri verir.(E^6)
24- Köroğlu,Hasan Paşa'yı esirlerin önüne katarak Çenlibel'e getirir.($\downarrow$)
25- Dünya Hanım,babası Hasan Paşa'yı görünce Köroğlu'nun önüne koşar ve başörtüsünü babasını kurtarmak için onun ayaklarının altına sermek ister.(D^5)
26- Ama Köroğlu buna mani olur.(E negatif)
27- Hasan Paşa bakar ki başka çare yoktur.Bir mektup yazarak Bulgar Hanım'ı oraya ister.(y^2)
28- Bulgar Hanım birkaç gün sonra Çenlibel'e gelir.($\S^2$)
29- Köroğlu onu Deli Hasan ile evlendirir ve şenlik kurdurur.(W*)

$$I = \frac{a\ y^2\ KF^2}{}$$

$$II = \frac{\epsilon^3\ y^2\ B^2\ \epsilon^3\ A^{15}\ 5^2\ D^4\ E^5\ n^3\ \epsilon^2}{}$$

$$III = \frac{B^2\ y^2\ E^3\ n^3\ O^1\ y^2\ A^{15}\ H^1\ I\ E^6\downarrow\ D^5 Eneg\ y^2\ \S^2\ W*}{}$$

ONYEDİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : MERCAN HANIM'IN ÇENLİBEL'E GELMESİ
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Hasan Han'ın oğlu Mahmut Han her bakımdan kardeşlerinden üstün biridir.Bu sebeple Hodkar'ın nezdinde büyük bir itibar kazanmıştır.Bayazıt Paşa'sı Hasan Han'ın ölümünden sonra Hodkar Mahmut Han'ı çağırır ve ona "Hasan Han'ın küçük oğlu olsan dahi onun intikamını Köroğlu'ndan sen almalısın.Bu işi yaparsan Bayazıt Paşalığını da sana veririm" der.

2- Mahmut Han büyük bir sevinçle bu işi kabul eder ve her yerde en kısı zamanda Köroğlu'nu öldüreceğini söyler.

3- Rum Paşası Aslan Paşa'nın kardeşinin kızı Leyla Hanım'ın amca kızı Mahbub Hanım'la çok yakın dostluğu vardır.Onun Mahbub Hanım'ın Çenlibel'e mektup yazarak Belli Ahmet'i davet ettiğinden haberi vardır.Mahbub Hanım onu da diğer amcasının kızı Şirin Hanım'la birlikte Çenlibel'e götüreceğine söz verir.

4- Belli Ahmet Rum'a geldiğinde onuyakalayarak kuyuya atarlar.Bu haber Çenlibel'e ulaşır.Köroğlu delilerini gönderir,onu kurtarırlar ve Mahbub Hanım ile Şirin Hanım'ı da Çenlibel'e götürürler ancak Leyla Hanım'ı bulup götüremezler.

5- Leyla Hanım,amca kızının kıskançlıktan dolayı onu götürmediğini sanır.Bu sebeple Köroğlu'na bir mektup yazar ve "Sie önemli bir sözüm var.Eğer mert isen gelir beni götürürsün" der.

6- Mahbub Hanım,Belli Ahmet'le gitmiş olmasına rağmen çok perişan bir haldedir.Nigar onu böyle görünce Telli Hanım'ı onun derdini anlamak için görevlendirir.

7- Leyla Hanım'ın üzüntüsü amcasının kızından dolayıdır,zira onu Çenlibel'e getirememiştir.Telli Hanım bunu öğrenir ve Nigar Hanım'a bildirir.Ondan Leyla Hanım'ı getirmesini ister.

8- Köroğlu meclis kurar ve meseleyi delilere anlatır.Önce kendi kızı getirmek için hazırlanır ama deliler razı olmayınca Ayvaz Arapat'a biner ve kasid ile Rum diyarına gider.

9- Yolda Çenlibel'den gelen bir atlı görürler.Ayvaz,gelen yolcuya doğru gider ve karşısında durup nereye gittiğini ve kim olduğunu sorar.Yolcu yalandan kendini Ayvaz olarak tanıtır.Ayvaz da bu un karşılığında kendisinin Köroğlu olduğunu söyler.

10- Çapar'ın yalanı ortaya çıkınca Ayvaz'dan özür dilemeye başlar ve "Ben Köroğlu'na deli olmak istiyorum" der.Ayvaz onu imtihan eder;aralarında kılıç ile vuruşma olur.Ayvaz onu yener. Çapar "Beni öldürme,ben Mahmut Paşa'nın elçisiyim ve Köroğlu' na mektup götürüyorum" der.

11- Ayvaz,kendini Köroğlu olarak tanıttığı için mecbur mektubu alır bakar ve "Eğer mertsen gel Bayazıt'ta teke tek vuruşalım" yazdığını görür.Ayvaz Leyla Hanım'ın kasidine bir mektup yazar ve "Beni beklesin geleceğim" der.Sonra Mahmut Paşa'nın yanına döner ve Bayazıt'a doğru yola çıkar.

12- Mahmut Paşa Hotkarın yanından dönerken çok düşünür ve sonunda hile için Çenlibel'den Bayazıt'a gelen yolun kenarında kuyular kazdırır,üzerlerini kapattırır ve o mektubu Köroğlu'na gönderir.

13- Ayvaz önde,kasid arkada gelir,kuyulara yaklaşırlar.Arapat kuyu olduğunu hisseder,çapraz gitmeye başlar.Ayvaz da orada hile olduğunun farkına varır.Nihayet kuyulardan selametle geçer,şehre girer.

14- Mahmut Paşa bir grup adamı ile şehrin meydanına gelir.Bu meydan Paşa'nın kızkardeşi Mercan Hanım'ın sarayının karşısındadır.

15- Mercan Hanım Köroğlu'nun geldiğini işitir ve saraydan bakar. O Ayvaz'ı,Ayvaz da onu görür.Bu sırada Mahmut Paşa'nın adamlarını görür ve Ayvaz şiir ile onula muhataplık kurar.

16- Mahmut Paşa kasidden gelenin Köroğlu'nun kendisi mi olduğunu sorar.Kasid ise onu Çenlibel'den getirdiğini söyler.Ayvaz Paşanın onu tanımadığını görür,sazı ve sözü ile kendini tanıtır. Paşa ile Ayvaz arasında tartışmalar olur,sonra savaşa başlarlar.Paşa hile ile Ayvaz'ı yener.Kolları bağlı zindana attırır. Ayvaz zindanda yaptığı işe pişman olur,düşünmeye başlar.

17- Hotkar bütün adamlarını başına toplayarak Köroğlu hakkında konuşur.Onun sesini nasıl keseceği hakkında tedbirler alır. O sırada Mahmut Paşa'nın gasidi meclise girer ve Ayvaz'ın tutuklandığını haber verir.

18- Hotkar,Mahmut Paşa'ya mektup yazarak Ayvaz'ın başını kesip göndermesini emreder.Emirhan,amcasından gidip Ayvaz'ın başını kesip getirmek için izin ister.İzin verilir.

19- Emirhan'ın Bayazıt'a gitmek istemesinin nedeni vardır.Zira

Kars Paşası'nın kızı Huri Hanım'a aşıktır ve rıza almıştır ama düğün hazır olduğunda Köroğlu'nun onu kaçırıp Ayvaz'a verdiğini haber verirler.Bayazıt'a Kars için gitmek ister.Ayrıca Mercan Hanım'ı görüp sevinsin ve kendini ona göstererek belki onunla evlensin.Gerçi nişanlı idiler ama Mercan Hanım onu sevmezdi.

20- Akşam olunca Nigar Hanım rahatsızlanmaya başlar.Ayrıca deliler, Köroğlu ve Hanımlar rahatsızdırlar ama Ayvaz'dan haber çıkmaz. Nigar Hanım rüyasında Ayvaz'ı ceylan avında görür.Ceylan ejderhaya döner ve Ayvaz'a sarılır.Nigar Hanım bağırarak uyanır, Köroğlu ile saz ve şiirle konuşurlar.Nigar Hanım rüyasını anlatır.

21- Köroğlu delileri biraraya toplar.Sazı ile durumu onlara anlatır.Atını ister ancak Kürdoğlu kardeşinin peşine gitmek ister ve izin alır.Köroğlu:"Bugün getir,eğer getirmesen kendim gelirim" der.

22- Aslan Paşa,Leyla Hanım'ın gasidi geldikten sonra kendini Ayvaz ile savaşmaya hazırlar ve Ayvaz'ı oraya kapatıp yakmak için bir oda hazırlar.

23- Deli Hasan akşam sıralarında Rum'a varır varmaz bir kişi ona yaklaşır ve "Leyla Hanım seni bekliyor" der.Onunla evin önüne gelirler.İçeri girer girmez odanın kapıları kilitlenir ve tuzağa düştüklerini anlarlar.Kürdoğlu kapıyı kırmak ister ama Deli Hasan bırakmaz.

24- Leyla Hanım kapının arkasından bunları dinler ve onların Ayvaz olmadığını anlar.Biri Kürdoğlu diğeri de Deli Hasan'dır. Bunlardan öc almak istemez ve kapıdan içeri girerek konuşmadan Ayvaz'ın yazdığı mektubu Deli Hasan'a verir ve düşünmeye başlar.

25- Leyla Hanım,evin anahtarlarından birini onlara verir ve eğer yakalanırlarsa canlarını kurtarmalarını ister.Kendisi işleri düzeltmek için babasının yanına gider.

26- Aslan Paşa kapının aralığından Kürdoğlu ile Deli Hasan'a sözler söyler.Aralarında bir süre konuşmalar olur.Deli Hasan "Köroğlu sandığın adamlardan değildir,işi halletmek için 7770 delisi ile gelecek" der.

27- Deli Hasan ve Kürdoğlu oradan nasıl çıkacaklarını planlarlar. Leyla Hanım acele evine girer "Benimle gelin" der.Onları gö-

türerek sağlam bir yere saklar sonra da evi yaktırır.

28- Paşa bir yandan sevinir ama diğer taraftan Deli Hasan'ın söylediği sözler onu rahatsız eder.Ordusunu iki kısıma ayırır ve Köroğlu ile savaşa hazırlar.Diğer tarafta Leyla Hanım ve deliler görüşmektedirler.

29- Bayazıt'ta Mahmut Paşa üç gün bekler,hotkardan cevap gelmez, dedikodular çoğalır.Paşa endişelenir.Dördüncü gün yakın adamları ile görüşür.Paşanın en yakın adamı Koçu Mehdi "En iyisi Ayvaz'ı asalım,ne zaman cevap gelirse başını kesip hotkara göndeririz" der.Paşa kabul eder.

30- Mahmut Paşa Koçu Mehdi'ye "Kankanoğlu'nu da Ayvaz ile beraber as" der.Ona bu hususta çeşitli talimat verir.Koçu Mehdi,Kankanoğlu'nu aramaya başlar.

31- Kankanoğlu,büyük kişi Rızagulu adlı Kankan'ın oğludur.Babası öldükten sonra iki kızkardeşi ve bir annesi onunla kalır ve büyük kişi onların geçim masraflarını elde eder.

32- 20 yaşında yakışıklı bir delikanlıdır ve birçok kız onun hasretindedir.Onun güzelliğinin şöhreti her tarafa yayılır.Günlerden birgün Hasan Han'ın kızı Mercan Hanım'ı görür ve ona gönül verir.Bir mektup yazıp ona göndermekten başka birşey yapamaz.

33- Bu sırada İrevan serdara razılık verirler.Kankanoğlu işi böyle görünce eve döner ve Mercan'ı unutmaya çalışır ama yapamaz, günden güne zayıflar.

34- Günlerden birgün bir adam gelir ve Mercan Hanım'ın yazdığı mektubu Kankanoğlu'na verir.Mektubu açar okur,hüzünlenir.Bacıları onun derdine çare bulmak isterler ama bir yol bulamazlar.

35- Sonunda Kankanoğlu bir dilenci elbisesi bulup kıyafet değiştirerek Mercan Hanım'ın sarayına gider.Hüseynalı Han'ı orada görür.Mercan Hanım'a yalvarmaktadır ama Mercan Hanım ona olumlu cevap vermez.Hüseynalı Han onu tehdit eder ama Mercan Hanım yine de olumlu cevap vermez.

36- Kankanoğlu bu durumu görür ve kendi kendine bir dörtlük mırıldanır.O sırada Hüseynalı Han Mercan Hanım'ın ellerinden tutup bırakmaz,Mercan Hanım ise birden zorla ellerini onun elinden kurtarır.

37- Han,ağaç dibindeki Kankanoğlu'nu görür,hançeri çekip onu öldürmek ister ama bunu yapamaz.Kankanoğlu onun elinden hançeri alır.Han dışarı çıkar.İki aşık,hasretle birbirlerine bakıp şiir söylerler.

38- Han,Hasan Han'ın oğulları ile saraya döner,Kankanoğlu'nu vurmak istediğinde Mercan Hanım bırakmaz.Bir süre tartıştıktan sonra Mercan Hanım'ın kardeşleri Han'a itiraz ederler ve bacılarının namuslu olduğunu savunurlar.

39- Kankanoğlu saraydan çıkarken Mercan Hanım ona bir parça ekmek verir.Kentten dışarı çıkar,ekmeğin arasını açar,bir mektup olduğunu görür.Mektupta "Seni şimdi İrevan'da bekliyorum,ya seninim yada kara toprağın" yazılıdır.

40- Bu sırada Hüseynalı Han,Hasan Han'ın oğullarının sözüne dayanarak düğün hazırlığı yapmak için İrevan'a döner.

41- Köroğlu'nun Hoy'dan dönerken Hüseynalı ile karşılaşır.Aralarında ağır savaş olduğunu Hüseynali Han'ın öldüğü haberi gelir.

42- Aylar,günler,Hotkar Mahmut Han'ı Bayazıt Paşası tayin eder, kızkardeşi Mercan Hanım'ı da veliahtı olan Emirhan'a nişanlar.

43- Mercan Hanım ise bundan böyle hiç kimseye gitmeyeceğine dair söz verir.Mahmut Paşa buna sebep olarak Kankanoğlu'nu görüp onu öldürür,ortadan kaldırmak ister.

44- Ayvaz'ı tutup zindana attıktan sonra Kankanoğlu ve bir grup genç sözbirliği edip zindanı dağıtarak Ayvaz'ı çıkarmaya karar verirler.

45- Gece yarısı Kankanoğlu'nun yakın arkadaşı Selim içeri girer. Mercan Hanım'ın onunla görüşmek istediğini söyler.

46- Kankanoğlu Selim'in elbiselerini giyer ve Mercan Hanım'ın yanına gider.Önce Mercan Hanım ondan ne kadar sevindiğini sorar sonra onu bodrum katına götürür,orada bir süre konuşurlar.Nihayet Mercan Hanım Kankanoğlu'nu oradan kaçırmaya teşvik eder.

47- Kankanoğlu önce kabul etmez,Mercan Hanım "Eğer bu gece kaçmazsak beni yarın götürecekler" der.Kankanoğlu ve Mercan Hanım arasında bir süre şiir ile tartışmalar olur.

48- Kankanoğlu arkadaşları ile arasındaki sırrı açıklamaya çok istemesine rağmen açıklayamaz ama sonunda mecbur kalır ve zindanı basarak Ayvaz'ı kaçıracaklarını söyler.Mercan Hanım çok

sevinir ve "Sevgilim ben de seni onun için çağırmıştım.Ayvaz'ı kurtaralım ve onunla Çenlibel'e kaçalım" der.

49- Mercan Hanım,onların planlarını beğenmez ve kendi planını öne sürer.Kankanoğlu döner ve arkadaşları ile Mercan Hanım'ın planını görüşürler.Arkadaşları da bu planı kabul ederler.

50- Mercan Hanım'ın evinin bodrum katından zindana yol açarlar. Girip Ayvaz ile konuşurlar ama Ayvaz önce kabul etmez ve "Benim zamanım tamam Çenlibel'den benim peşime gelecekler tanımak isterseniz silahlı kuşamlı bir adamdır.Görürseniz Mercan Hanım'ın ismini verin kendisi meseleyi anlar" der.

51- Kankanoğlu ahvalatı,Mercan Hanım'ın durumunu anlatır.Geceyi beklerler.Mirza Ali isminde bir adamı Çenlibel'den gelen adamdan haber almak için gönderir.

52- Mercan Hanım yine Selim ile Kankanoğlu'na oraya gelmeleri için haber gönderir.Gelirler,Mercan Hanım hazırlanmasını ister ve "Mehdi'nin onları gece öldüreceğini sanıyorum" der.

53- Kankanoğlu kaçmaları için atları şehrin dışına çıkarır.Şehire dönerken onu yakalayıp zindana getirirler.Elini,ayağını bağlarlar.Bakar ve Ayvaz'ın yanında olduğunu görür.

54- Kankanoğlu,Ayvaz'a yolu görüp görmediklerini sorar.O da "Yok görmediler" der.Ayvaz,Kankanoğlu'nun elini,ayağını çözer,o da açtıkları yoldan Mecan Hanım'ın yanına çıkar ve durumu anlatır.

55- Saraydan çıkar,şehri dolaşır ve bahane ile diğer atı da şehrin dışına çıkarır.Bu sırada silahlı bir adamın at üstünde geldiğinin görür.Çenlibel'den gelen adam olduğunu sanır ve hemen atlıya "Ağam,Mercan Hanım sizi bekliyor" der.

56- Kankanoğlu bu adamı Mercan Hanım'ın sarayına getirir.Mercan Hanım bir bakar ve bu adamın Emirhan olduğunu görür.Sesini çıkarmaz,onunla yumuşak konuşmaya devam eder ve Kankanoğlu'nu çağırarak ona durumu anlatır ve "Ben ne dersem sen Baş üstüne de" der.

57- Mercan Hanım,Emirhan'a yer gösterir,o da Mercan Hanım'a "Senin öcünü Köroğlu'ndan alacağım ve Ayvaz'ın başını senin önüde kesip Hotkar'a götüreceğim" der.

58- Emirhan ile Mercan Hanım arasında bir süre sohbetler olur.Mercan Hanım acı sözler söyler sonunda "Sen ve arkadaşın Behlül, bu gece benim misafirimsiniz" der.

59- Mercan Hanım,Kankanoğlu'na "Behlül'ü yerine götür rahatlasın yorgundur" der.Behlül bu işten şüpheye düşer.Mercan Hanım onların peşinden gider ve kapıda Kankanoğlu'na "Onu rahatlat ve beni bekle" der.

60- Kankanoğlu kapıdan çıkar çıkmaz Behlül'ü öldürür.Ağacın yanına bırakır,Mercan Hanım' bekler.Hanım gelir ve "Emirhan'ı sarhoş ettim" der.

61- Kankanoğlu arkadaşlarını bulur ve Emirhan'ı bodruma götürürler.Ayvaz'ın elbisesini ona giydirip ağzını,elini bağlar ve zindanda Ayvaz'ın yerine koyarlar,Ayvaz serbest olur.Dışarı çıkıp Behlül'ün üstüne de Kankanoğlu'nun elbiselerini giydirip zidana götürürler.

62- Üçü de şehrin dışına çıkarlar ve Emirhan'ın atına Mercan Hanım'ı bindirirler.Çenlibel'e doğru yola çıkarlar.Yolda Kankanoğlu macerasının Mercan Hanım'a anlatır.

63- Bu sırada Deli Hasan'ların mühletleri geçmiştir.Köroğlu'nun sabrı tükenir ve hay vurarak delileri biraraya toplar.Ata binerek gelir ve Rum'u muhasaraya alır.

64- Birkaç delisini durumu öğrenmek için şehre gönderir.Paşa'nın adamları şehrin yanında onlara hücum eder.Köroğlu saz ile deliere hücum emri verir.Aslan Paşa'nın da bir grup ile karşısına çıktığını görür,sazı ile ona birşeyler söyler.

65- Aslan Paşa,Köroğlu'nun dört tarafını sarılmış görünce boşboğazlığa başlar ama Köroğlu delilerine hücum emri verir.Aslan Paşa hemen yakalanır.Ordu bunu görür ve kaçmaya başlar.

66- Köroğlu,Paşa'dan Ayvaz'ın yerini sorar.O da "Şimdiye kadar öldürmüşlerdir" der.Köroğlu onu öldürmek ister.Bu sırada Deli Hasan'ın bir kız ile geldiğini görür.

67- Deli Hasan macerayı sazı ve sözü ile anlatır ve "Ayvaz başka bir tarafa gitmiş" der.Leyla Hanım,gasidi çağırır ve o da herşeyi Köroğlu'na anlatır.Bu sözleri dinledikten sonra Leyla Hanım,gasidi Topdağıdan'a Çenlibel'e götürmesi için verir.

68- Köroğlu birkaç deli ile Bayazıt'a,delilerin bir kısmı da Deli Hasan'la Kars'a giderler.

69- Köroğlu Bayazıt'a giderken ağlaya ağlaya gelen bir atlı görür. Köroğlu'nu sorar.Köroğlu kendini tanıtır.Yolcu,Bayazıt'tan geldiğini söyler ve "Ayvaz'ı asacaklar,yardıma koşun" der.

70- Köroğlu nara atar ve delilerle Bayazıt'a gitmeye başlar.

71- Koçu Mehdi gecenin olması için acele ediyordu.Gece yarısı mahpusların ikisini asar.Sabah erkenden Mahmut Paşa'ya Hotkar'dan gasidin geldiğini haber verirler.Gasid mektubu Paşa'ya verir.Mektupta Ayvaz'ın başını kesip göndermesini ister.

72- Paşa,Koçu Mehdi'yi çağırır,ondan işin ne durumda olduğunu sorar.Mehdi de onların asıldığını söyler.Paşa çok sevinir ve aferin der.

73- Paşa,Ayvaz'ın başını kesip getirmesini emreder.Ayrıca Kankanoğlu'nu da yaralayıp gece kaçarken nöbetçiler öldürmüş diye haber yay ve Ayvaz'ın cesedini de şehrin giriş kapısına asın der.

74- Öğleye doğru Kırat Köroğlu'nu Bayazıt'a getirir.Birden Ayvazın başsız cesedini asılı görür ve gözleri kararır.Attan iner ve cesedi kucaklayıp ağlar.Bu sırada Mahmut Paşa pusudan çıkar.Kırat ayaklarını yere vurur ve Köroğlu'nu haberdar eder. Köroğlu Kırat'ın bir insan gibi savaştığını görür.Köroğlu'nun etrafını sararlar ama Deli Hasan'ın narası ile deliler meydana girerler.Büyük bir savaş başlar.Mahmut Paşa'nın ordusu büyük kayıplar verir,bazıları kçar.

75- Paşa'nın peşine giderler ama bulamazlar.Diğer taraftan şehir adamları siyah bir kecave yapıp Ayvaz'ın başsız cesedini ona bindiriler,mahzun bir halde kervanla Çenlibel'e hareket ederler.

76- Teke Türkmen,Ayvaz'ın annesi Zergelem,Ayvaz'ın düğününe gitmemiştir ama babası gider ve Zergelem Hanım'a dönerken Ayvaz'ı ve gelini getirip toy tutacağına söz vermiştir ama arzusuna kavuşamaz.Gece gündüz acı acı ağıtlar söyler.Nihayet Kasap Ali onu Çenlibel'e götüreceğine söz verir.

77- Kasap Ali yakın akrabalarına ve eşe dosta Çenlibel'e gitmeleri için hazırlanmalarını haber verir.Büyük bir kervan hazırlanır yola çıkar.

78- Bu taraftan cenaze götüren grup Çenlibel yakınlarına gelir. Bu arada kasap Ali'nin grubu da yaklaşır.Siyahlarla süslenmiş bir kecave görürler.Kasap Ali şiirle bu kara kervanın kim olduğunu sorar.

79- Deliler onu tanırlar ama hiç kise cüret edip onlara yaklaşamaz.Köroğlu gelir onlara yetişir.Ali'ye yaklaşır,onu kucaklar ağlar.Köroğlu o ana kadar hiç ağlamamıştır.

80- Kasap Ali onu böyle görünce şüphelenir.Köroğlu ile aralarında bir süre şiirle konuşmalar geçer.Kasap Ali işin ne olduğunu anlar.Ağlaya ağlaya acı bayatılar söyler.

81- Kasap Ali grubu da durumu öğrenince kervanlarını siyahla süslerler.Zergelem Hanım bayılır.Kasap Ali yana yana acı bayatılar söylemeye başlar sonra da Köoğlu'na "Takdir böyle imiş yürü cesedi defnedelim" der.

82- Bu kara haber Çenlibel'e ulaşır ulaşmaz Çenlibel birbirine girer.Grup yaklaşır.Aşık Cunun durumu öğrenir;acı ve gönülyakan sözleri ile bayatılar söyler.Nigar Hanım da ağıtlar yağdırır.Nihayet cesedi mezarlığa götürürler.

83- Mezarlıkta Zergelem,Aşık Cunun,Hürü Hanım ağıtlar söyler.Hürü Hanım birden kılıç ile kendini öldürmek ister,kendini yaralar ama onu bırakmazlar.

84- Köroğlu coşarak ağıtlar söylemeye başlar.Ceset defnedilir.Mezarlıktan dönerken Belli Ahmet Demirçioğlu'na yaklaşır ve "Bu adam Ayvaz değildi" der.Aralarında bir süre tartışmalar olur ama Belli Ahmet sözünde ısrar eder.

85- Belli Ahmet,Demirçioğlu'na Ayvaz'ın kolundaki siyah beni hatırlatır ve "Onu yıkarken onu kolunda ben görmedim" der.Demirçioğlu yine de kabul etmez,çadırlara dönerler.O gece sabaha kadar ağlama sesleri kesilmez.

86- Ayvaz'giller Bayazıt'tan dönerken yolları Aladağ'a düşer.Kıble Bulağ'ın başında istirahat ederler.Yer,içer ve yatarlar. Akşam olur yola devam eder ve sabahleyin Çenlibel'e yetişirler.

87- Ayvaz,Bayazıt'a ayrılan yolu görünce morali bozulur.Mercan Hanım meseleyi sorar.Ayvaz cevap vermez,Mercan Hanım küser geri dönmek ister.Ayvaz onu ağlar görünce bayatılar söyler ve döndürmeye çalışır.

88- Ayvaz ve Mercan arasında şiirle bir süre konuşmalar olur.Mercan Hanım Ayvaz'a "Ben Köroğlu ile konuşurum seni affeder" der.Sonra atlara biner Çenlibel'e gelirler.

89- Gelir Çenlibel'e girerler.Her tarafı siyahlarla dolmuş görünce "Ya Köroğlu'nun ya da Nigar Hanım'ın başına birşey gelmiştir ki her taraf siyah ile dolu" der,Ayvaz bayılır.Mercan'la Kankanoğlu onu ayıltırlar.

90- Sabahleyin deliler Köroğlu'nun halının çok kötüleştiğini görürler.Topdağıtan'ı ve delilerden bir kaçını karakollara gönderirler.Topdağıtan da Akkaya'ya gelir.

91- Topdağıtan Akkaya'ya varır,atlar ve adamlar görür yaklaşır, Ayvaz olduğunu görür.Ayvaz güzel bir kızın dizlerinde uyur biri de onun yüzüne su dökmektedir.Önce inanmaz,ağlamaya başlar,bayatılar okur.

92- Bu sese Ayvaz ayılır,yavaş yavaş Topdağıtan'a yaklaşır.Topdağıtan yakından Ayvaz'ı görünce bağıra bağıra Köroğlu'nun yanına gelir ve Ayvaz Ayvaz diye ona bağırır ve Akkaya tarafını gösterir.

93- Köroğlu'nun gözlerinden iki damla yaş gelir ve kendi kendine "Topdağıtan da deli oldu,yazık" der.

94- Topdağıtan'ın dili açılır "Müjde,Ayvaz geliyor" der.Akkaya'ya doğru koşar.Köroğlu "Tutun bırakmayın,kendini telef eder" der.Delilerden birkaçı peşine düşer.Deliler yetiştikleri zaman at düzünde Topdağıtan'ın birini kucaklayıp öptüğünü görürler.

95- Deliler de onun Ayvaz olduğunu yakından görür ve birşey söylemeye imkan bulamazlar.Topdağıtan Ayvaz'ın elinden tutup Çenlibel'e getirir.

96- Çadırda herkes onu görür,gözlerine inanamazlar.Ayvaz milletin içinde Hürü Hanım'ı göremez.Ayvaz,Çenlibel'in kara giymesinin sebebini anlar.Mercan Hanım ve Kankanoğlu Ayvaz'ın günahının ne olduğunu anlarlar.

97- Köroğlu Ayvaz'dan macerayı sorar.Ayvaz "Cenazenin kim olduğunu Mercan'dan sorun" der.O da anlatır ve Köroğlu'dan Ayvaz'ın affedilmesini ister.Onu affeder.Kankanoğlu Bayazıt'tan Çenlibel'e kadar olup biteni geniş bir şekilde anlatır.

98- Konuşma biter bitmez 7770 deli eğlenceye başlar.Ayvaz'ı öperler.Meclis kurulur.Zergelem Hanım,Nigar ve diğer hanımlar mecliste biraraya gelirler.Kankanoğlu mecliste Mirzaali'yi görür ve ona macerayı sorar.

99- Mirzaali "Şehirden çıkarken tutuklandım ve beni Mahmut Paşa'nın yanına götürdüler.Çok işkence ettiler,sonra elimi kolumu

bağlayıp atın yanına attılar" der.

100- "Birgün tavlaya,baktım birisi geldi ve atı çözüp götürmek istediğinde beni gördü,elimi ayağımı çözdü ve Mahmut Paşa'nın düğününe gitmek için bir at da bana verdi,dışarı çıkıp ondan ayrıldım buraya geldim" der.Köroğlu'gil alay edip gülerler. Mirzaali şaşkın bir vaziyette kalır.

101- Mecnun hepsini bir arada görünce saz ile şiirler söylemeye başlar.Aşıkın sesine Leyla Hanım karşılık verir,onu meclise getirirler.Köroğlu "Şimdi herkes kendi günahını ikrar edip kendi cezasını verecek" der.Aslan Paşa,suçlarını ikrar eder ve yalvarmaya başlar.

102- Gasid başlar,sıra Leyla Hanım'a gelir.O da başına gelenleri anlatır ve suçunu ikrar eder.Köroğlu "Aslan Paşa korktu,aslında onun cezası ölümdü şimdi serbesttir,bir daha elime düşerse öldürürüm.Gasid de serbesttir" der.

103- Köroğlu sonra düğün meclisi kurdurur.Ayvaz ile Hürü'yü,Kankanoğlu'yla Mercan Hanım'ı,Deli Hasan ile Leyla Hanım'ı evlendirir,40 gün,40 gece toy tutup eğlenirler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Yedi hareketten mürekkep olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi: Zafer.
İkinci hareketin tipi: Müsaade etmek.
Üçüncü hareketin tipi: Evlilik tasarısı.
Dödüncü hareketin tipi: Kaçırma.
Beşinci hareketin tipi: Matem şarkısı söyleme.
Altıncı hareketin tipi: Üçlenen unsur.
Yedinci hareketin tipi: Evlenme.

I.HAREKET :

1- Hasan Han'ın oğlu Mahmut Han her bakımdan kardeşlerinden üstün biridir.(a)
2- Hasan Han'ın intikamını Köroğlu'ndan sen almalısın.(y^2)
3- Belli Ahmet geldiğinde onu yakalayarak kuyuya atarlar.(A^{15})
4- Köroğlu delilerini gönderir.(B^2)
5- Onu kurtarırlar.(B^6)
6- Mehbub Hanım ile Şirin Hanım'ı da Çenlibel'e götürürler.(A^8)
7- Size önemli bir sözüm var.Eğer mert isen gelir beni götürürsün.(y^2)
8- Nigar onu böyle görünce Telli Hanım'ı onun derdini anlamak için görevlendirir.(y^2)
9- Ondan Leyla Hanım'ı getimesini ister.(y^2)
10- Ayvaz gelen yolcuya doğru gider ve karşısında durup nereye gittiğini ve kim olduğunu sorar.(E^3)
11- Yolcu yalandan kendini Ayvaz olarak tanıtır.(L)
12- Ayvaz onu imtihan eder.(D^1)
13- Aralarında kılıç ile vuruşma olur.Ayvaz onu yener.(I)

II.HAREKET :

14- Ayvaz önde kasid arkada gelir.(G^3)
15- Ayvaz da orada hile olduğunun farkına varır.(K^3)
16- Mahmut Paşa kasidden,gelenin Köroğlu'nun kendisi mi olduğunu sorar.(5^1)

17- Ayvaz,Paşa'nın onu tanıdığını görür,sazı ve sözü ile kendini tanıtır.(Q)
18- Ayvaz ile Paşa arasında savaş başlar.(H)
19- Paşa,hile ile Ayvaz'ı yener.(K^3)
20- Kolları bağlı zindana attırır.(A^{15})
21- Hodkar,Mahmut Paşa'ya mektup yazarak Ayvaz'ın başını kesip göndermesini emreder.(y^2)
22- Emir Han,amcasından gidip Ayvaz'ın başını kesip getirmek için izin iter,izin verilir.(B^3)
§= Emirhan'ın Bayazıt'a gitmek istemesinin nedeni vardır.Zira Kars Paşası'nın kızı Huri Hanım'a aşıktır ve rızı almıştır ama düğün hazır olduğunda Köroğlu'nu onu kaçırıp Ayvaz'a verdiğini haber verirler.Bayazıt'a Kars için gitmek ister.Ayrıca Mercan Hanım'ı görüp sevinsin ve kendini ona göstererek belki onunla evlensin.Gerçi nişanlı idiler ama Mercan Hanım onu sevmezdi.

III.HAREKET :

23- Ceylan ejderhaya döner ve Ayvaz'a sarılır.(X)
24- Kürdoğlu kardeşinin peşine gitmek ister ve izin alır.(B^3)
25- Bugün getir,eğer getirmezsen kendim gelirim.(Y^2)
26- Aslan Paşa,Ayvaz'ı oraya kapatıp yakmak için bir oda hazırlar.(Pr^6)
27- Leyla Hanım,evin anahtarlarından birini onlara verir ve eğer yakalanırlarsa canlarını kutarmalarını ister.(G^4)
28- Leyla Hanım,acele evine girer "Benimle gelin" der.(D^7)
29- Paşa'nın en yakın adamı Koçu Mehdi "En iyisi Ayvaz'ı asalım" (Pr^6)
30- Mahmut Paşa,Koçu Mehdi'ye "Kankanoğlunu da Ayvaz ile beraber as" der.(⋮)(y^2)
§= Kankanoğlu,büyük kişi,Rızagulu adlı Kankan'ın oğludur.Babası öldükten sonra iki kızkardeşi ve bir annesi onula kalır ve büyük kişi onların geçim masraflarını elde eder.
31- Günlerden birgün Hasan Han'ın kızı Mercan Hanım'ı görür ve ona gönül verir.(a)
32- Sonunda Kankanoğlu,bir dilenci elbisesi bulup kıyafet değiştirerek Mercan Hanım'ın sarayına gider.(T)

33- Huseynalı Han,onu tehdit eder ama Mercan Hanım yine de olumlu cevap vermez.(A^{15})
34- Kankanoğlu saraydan çıkarken Mercan Hanım ona bir parça ekmek verir.(F^{2})
35- Bu sırada Hüseynali Han,Hasan Han'ın oğullarının sözüne dayanarak düğün hazırlığı yapmak için İrevan'a döner.(W*)

IV.HAREKET :

36- Aylar,günler,Hodkar Mahmut Han'ı Bayazıt Paşası tayin eder(a)
37- Kız kardeşi Mercan Hanım'ı da veliahtı olan Emirhan'a nişanlar.(W^{1})
38- Mahmut Paşa,buna sebep olarak Kankanoğlu'nu görüp onu öldürür, ortadan kaldırmak iter.(y^{2})
39- Kankanoğlu,Selim'in elbiselerini giyer ve Mercan Hanım'ın yanına gider.(T)
40- Şehire dönerken onu yakalayıp zindana getirirler.(A^{15})
41- Kankanoğlu kapıdan çıkar çıkmaz Behlül'ü öldürür.(A^{14})
42- Ayvaz'ın elbisesini Emirhan'a giydirip ağzını,elini bağlar ve zindanda Ayvaz'ın yerine koyarlar,Ayvaz serbest olur.(B^{6})
43- Üçü de şehrin dışına çıkarlar ve Emirhan'ın atına Mercan Hanım'ı bindirirler,Çenlibel'e doğru yola çıkarlar.(A^{1})

V.HAREKET :

44- Köroğlu'nun sabrı tükenir ve hay vurarak delileri biraraya toplar.(E.negat.)
45- Ata binerek gelir ve Rum'u muhasaraya alır.(G^{2})
46- Köroğlu sazı ile delilere hücum emri verir.(A^{18})
47- Yolcu,Bayazıt'tan geldiğini söyler ve "Ayvaz'ı asacaklar,koşun" der.(B^{1})
48- Koçu Mehdi gece yarısı mahpusların ikisini asar.(U)
49- Paşa,Ayvaz'ın başını kesip getimesini emreder.(y^{2})
50- Köroğlu,biden Ayvaz'ın başsız cesedini asılı görür.Attan iner ve cesedi kucaklayarak ağıtlar söyler ve ağlar.(B^{7})
51- Köroğlu mahzun bir halde kervanla Çenlibel'e hareket ederler. (↓)

VI.HAREKET :

§= Teke Türkmen,Ayvaz'ın annesi Zergelem,Ayvaz'ın düğününe gitmemiştir ama babası gider ve Zergelem Hanım'a dönerken Ayvaz'ı ve gelini getirip toy tutacağına söz vermiştir ama arzusuna kavuşamaz.Gece gündüz acı acı ağıtlar söyler.Nihayet kasap Ali onu Çenlibel'e götüreceğine söz verir.

52- Gece gündüz acı acı ağıtlar söyler.(B^{7})

53- Kasap Ali şiirle bu kara kervanın kim olduğunu sorar.(E^{3})

54- Kasap Ali işin ne olduğunu anlar,ağlaya ağlaya acı bayatılar söyler.(B^{7})

55- Mezarlıkta Zergelem,Aşık Cunun,Huri Hanım ağıtlar söyler(:)

VII.HAREKET :

56- Ayvaz'giller Bayazıt'tan dönerken yolları Aladağ'a düşer.(a)

57- Köroğlu Ayvaz'dan macerayı sorar (E^{3})

58- Mercan Hanım Köroğlu'ndan Ayvaz'ın affedilmesini ister.(D^{5})

59- Köroğlu onu affeder.(E^{5})

60- Aslan Paşa,suçlarını ikrar eder ve yalvarmaya başlar.(D^{4})

61- Gasid de serbesttir.(E^{4})

62- Ayvaz ile Huri'yi,Kankanoğlu'yla Mercan Hanım'ı Deli Hasan ile Leyla Hanım'ı evlendirir.(W*)

$$I=\frac{a\ y^{2}\ A^{15}\ B^{2}\ B^{6}\ A^{8}\ y^{2}\ y^{2}\ y^{2}\ E^{3}\ L\ D^{1}\ I\ \S}{}$$

$$II=\frac{G^{3}\ K^{3}\ 5^{1}\ Q\ H^{1}\ K^{3}\ A^{15}\ y^{2}\ B^{3}}{}$$

$$III=\frac{X\ B^{3}\ y^{2}\ Pr^{6}\ G^{4}\ D^{7}\ Pr^{6}\ :\ y^{2}\ \S\ a\ T\ A^{16}\ F^{2}\ W*}{}$$

$$IV=\frac{a\ W^{1}\ y^{2}\ T\ A^{15}\ A^{14}\ B^{6}\ A^{1}}{}$$

$$V=\frac{E\ nega.G^{2}\ A^{18}\ B^{1}\ U\ y^{2}\ B^{7}\ \downarrow}{}$$

$$VI = \frac{\S\ B^{7}\ E^{3}\ B^{7}\ \vdots}{}$$

$$VII = \frac{a\ E^{3}\ D^{5}\ E^{5}\ D^{4}\ E^{4}\ W*}{}$$

ONSEKİZİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN İHTİYARLIĞI
HİKAYECİNİN ADI : M.TEHMASB-AZERBAYCAN RİVAYETİ
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu ihtiyarlamış,kavgadan savaşmaktan bitkin düşmüştür.Ömrünün son günlerini sakin bir şekilde Çenlibel'de geçirmektedir.Kırat'ın nallarını çıkarır ve çöle bırakır ama vefalı hayva Çenlibel'i terketmemiştir.Delilerin tamamını canı istemeyerek de olsa çevresinden uzaklaştırır.Çenlibel'de sadece Köroğlu, Nigar Hanım ve Kırat kalmıştır.

2- Günlerden birgün babasının mezarını ziyaret etmek için Çiftepınar'a gider.Dönerken Akkaya'dan gelir ve Nigar Hanım'ın tek başına Akkaya'da yollara baktığını görür.Sebebini sorar ve Nigar Hanım geçen günleri düşündüğünü söyler.Köroğlu,Nigar'ı teselli eder ve gönlünü almaya çalışır.

3- Köroğlu,Nigar Hanım'a içi açılıp gönlü hoş olsun diye çevreyi gezdirmek ister.Birinin yolun kenarında öküz otlattığını görürler.Omuzunda yarı ağaç yarı demir garip birşey vardır.Köroğlu bunun ne olduğunu anlamaz.

4- Köroğlu o adamdan bunun ne olduğunu sorar.O da "Tüfenk" der.Duymadığı kelimedir.Onun ne işe yaradığını sorar."Adam öldürür,yani öldürücü bir alet" der.Köroğlu düşünmeye başlar.

5- Nigar Hanım Köroğlu'nun bu halini görünce onu oradan uzaklaştırmaya başlar ve Köroğlu kendine gelir,şiir söylemeye başlar. Sözü biter bitmez mısri kılıncı belinden çıkararak yere atar."Namerd zamanı olmuş,mertlik bir kuruş etmez" der ve yalnız başına yola gitmeye başlar.Nigar Hanım ne kadar çağırırsa da duymaz.Nigar kılıcı yerden alır ve onu takib eder.

6- Köroğlu,nereye,hangi tarafa gideceğini şaşırır.Hiç konuşmadan yürürler ve bir şehire varırlar.Köroğlu şehire girerken büyük bir sarayın yanından üç kişi telaşla yukarı çıkarlar,Köroğlu durur.

7- Nigar Hanım,onun durmasının sebebini sorar.Köroğlu o,üç adamdan şüphelendiğini söyler ve saraya hırsızlık için girmek istedilerini anlatır.Nigar "Gel biz yolumuza devam edelim,bizim ne işimiz var,bizi ilgilendirmez" der.

8- Bu saray,İran Padişahının hazinesinin bulunduğu saraydır ve o üç kişi ise bu hazineyi çalmak için saraya girmek istemektedirler.Köroğlu bir süre onları bekler ve hırsızlar,işlerini bitirip çıktıklarında önlerini keser ve kim olduklarını sorar.

9- Hırsızlar ile Köroğlu bir süre münakaşa ederler.Nihayet hırsızlar onu vurmaya kalkışırlar ama Köroğlu onlara fırsat vermez ve onları yakalayarak ellerini,kollarını bağlar.Hırsızlar yalvarmaya başlar.

10- Hırsızlar ona kim olduğunu sorarlar.O da kendini tanıtır. Hırsızlardan biri gülerek "Bu sarayın sahibi senin düşmanındır. Neden bizi bu hale soktun.Sen,paşalardan alıp fakir fukaraya yedirirdin,ne zaman tövbekâr oldun" der.

11- Köroğlu hırsıza "Ben savaşıp mertlikle onların malını aldım,sizin gibi hırsızlık etmedim" der.

12- Köroğlu sabaha kadar bekler.Sabahleyin hırsızları hazineciye teslim eder.Nigar'la şehirde gezmeye başlar.Bu haber şaha ulaşır;o da birini gönderir.Köroğlu'nu saraya getirirler.

13- Padişah durumu sorar.Köroğlu da herşeyi anlatır.Sultan, hırsızları hapse atar.Köroğlu'na teşekkür eder ve ona kim olduğunu sorar.Bu soru Köroğlu'nun gençliğini hatırlatır;dünyanın namertliği hakkında şiirler söyler.

14- Şah,Köroğlu'nu tanır ve "Ben İran Sultanıyım.Kendi ayağınla bana misafir geldin ve bana büyük hizmet ettin.İhtiyarlamışsın.Düşmanlığımı unuturum;benim sarayımda kal" der.Köroğlu kabul etmez.Nigar'a ve ona bir at verir,serbest bırakır.

15- Köroğlu gittikten sonra Padişah vesveselenir.Serdarlarından birini onları tutuklamak için görevlendirir.O da birkaç asker alarak silahlandırır ve onların peşine düşer.

16- Nigar ve Köroğlu herşeyden habersiz şehirden çıkar,gedik başına ulaşırlar.Her taraftan tüfenklerin ucu görünür ve onlara durmaları söylenir.

17- Köoğlu ve Nigar attan inerek askerlerin emri ile üzerlerindeki eşyaları yere atarlar.Adamlar Köroğlu'nun kollarını bağlarlar ve ikiye ayrılarak bir grup Köroğlu'nu diğer grup da Nigar Hanım'ı götürür.Bu ayrıma Köroğlu itiraz eder.

18- Köroğlu kolları bağlı halde iken itirazına cevap alamayınca kederli kederli bayatılar söyler.Konuşma biter.Köroğlu askerlerin başından onu Nigar Hanım'dan ayırmamalarını ister,yine olumsuz cevap verilir.

19- Serkerde Köroğlu'na "Bize böyle emir verildi,bu padişahın emridir,seni öldürüp Nigar Hanım'ı Sultan'a götüreceğiz" der. Kööğlu bunu duyunca bir nara atıp yine şiirler söyler.

20- Söleri bitince biraz zorlanarak kollarındaki zincirleri kırar.Sultan'ın adamları şaşırıp kalırlar.Nigar elbiselerin altından mısri kılıncı alıp Kööğlu'na verir.Köroğlu yine coşar ve askerleri dağıtır.Nigarla atlarına biner,Çenlibel'e doğru giderler.

21- Bu olayın üzerinden birkaç gün geçer.Haber şaha ulaşır ve korkmaya başlar.Serkerdelerini biraraya toplar ve görüşme yapar.Sonunda iş işten geçmeden hazırlık yapmaya başlamalarının gerektiğine karar verirler.

22- Aşık Cunun İran Padişahı'nın hazırlanmasını duyar.Tek başına Çenlibel'e gelir.Köroğlu'yla Nigar Hanım Akkaya'da oturmaktadırlar.Cunun'u görür ve ayağa kalkarlar,kucaklaşır,sevinirler.Cunun onlara herşeyi anlatır.

23- Köroğlu saz ve söz ile Cunun'a tekrar delilerin çağırılmasını emreder.Cunun yola çıkar.Çok gezer;Ayvaz'dan eser bulamaz. Demirçioğlu'nu görür.Saz ile durumu anlatır.İkisi de Ayvaz'ın peşine düşerler.

24- Demirçioğlu Cunun ile Ayvaz'ı bulurlar.Ayvaz ikisini görünce sazı ile durumu sorar.Aşık Cunun vaziyeti anlatır.Ayvaz Çenlibel'e,Demirçioğlu ile Aşık Cunun da Deli Hasan'ın peşine giderler.

25- Demirçioğlu ve Aşık Cunun Deli Hasan'ı bulurlar;ama çok ihtiyarlamış bir durumdadır.Cunun onu öyle görünce sazı ile şiirler okur;ama o yine de Deli Hasan'dır.Sazı Cunun'dan alır ve şiirle cengaverliği hakkında şiiler söyler.Üçü de atlara binerek Çenlibel'e gelirler.

26- Köroğlu Aşık Cunun'u delilerin peşine gönderdikten sonra onların gecikmesinden endişelenerek sazı alır,namertlik ve fani dünya hakkında şiirler söyler.

27- Nigar Hanım Köroğlu'na nasihat verir.Bir bakar yollar duman ve fazla doludur.Birazdan Ayvaz yetişir ve delilerin geleceğini haber verir.Köroğlu Ayvaz'ı Kırat'ın peşine gönderir.Bu sırada Demirçioğlu,Deli Hasan ve Aşık Cunun gelir yetişirler.Köroğlu gelmelerine sevinir ve saz ile şiire başlar.

28- Bu sırada Kırat kendisi gelir ve Köroğlu'nun önünde durur.Deliler yavaş yavaş Çenlibel'e toplanırlar.

29- İran Padişahı hazırlık yapar ve serkerdelerinden Ali Han ve Mehdi Han'ı çağırır.Nihayet Çenlibel'e gelirler.Deliler bu haberi Köroğlu'na verir.Sazı ile delileri över ve hücum emri verir.

30- Köroğlu mısri kılıncı alır;Kırat'a biner ve delilerle meydana girer.Deliler hücuma geçer.Düşmanın ordusu hileye kalkışır;ama Köroğlu onları yener.

31- Nigar,Köroğlu'nun ve delilerin cengaverliğini görüp sevinçten ağlar.Köroğlu sazı alır ve delileri över.Savaş biter bitmez Köroğlu Çenlibel'e gitmeye karar verir.

32- Aşık Cunun Köroğlu'nu bırakmaz ve "Köroğlu,delileri başından dağıtmıştın,şimdi de yalnız kalmak ister misin?"der.Köroğlu "Hayır,aslında ben yalnız kalmak isterdim ama bu namerd şahlar ve hanlar olduğu sürece ben de varım" der.Yüzünü delilere doğru çevirir ve "Onlar olduğu sürece biz de varız" der.

33- Köroğlu'nun bu sözünü duyan delilerin tümü yeniden hep beraber Çenlibel'e dönerler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Dört hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva eden sınıfa dahildir.

Birinci hareketin tipi: Kahramanın hain hakkında soruşturma yapması.

İkinciharekетin tipi: Hapsetme.

Üçüncü hareketin tipi: İstek.

Dödüncü hareketin tipi: Harp ilanı.

I.HAREKET :

1- Günlerden birgün babasının mezarını ziyaret etmek için Çiftepınar'a gider.(a)
2- Köroğlu bir süre onları bekler ve hırsızlar,işlerini bitirip çıktıklarında önlerini keser ve kim olduklarını sorar.(E)negatif.
3- Hırsızlar yalvarmaya başlar.(D^4)
4- Hırsızlar ona kim olduğunu sorarlar.(ϵ^1)
5- O da kendini tanıtır.(Q)

II.HAREKET :

6- Sultan hırsızları hapse atar (A^{15})
7- Nigar'a ve ona bir at verir ve serbest bırakır.(F^2)
8- Serdarlarından birini onları tutuklamak için görevlendirir(M)
9- Adamlar Köroğlu'nun kollarını bağlarlar ve ikiya ayırarak bir grup Köroğlu'nu diğer grup da Nigar Hanım'ı götürür.(N)
10- Köroğlu bu ayrıma itiraz eder ve bayatılar söyler.(E)negat.
11- Köroğlu askerlerin başından onu Nigar Hanım'dan ayırmamalarını ister.(D^7)
12- Bize böyle emir verildi,bu padişahın emridir,seni öldürüp Nigar Hanım'ı Sultan'a götüreceğiz der.(y^2)
13- Sözleri bitince biraz zorlanarak kollarındaki zincirleri kırar.(E pozitif)(K^{10})
14- Köroğlu yine coşar ve askerleri dağıtır.(E^5)
15- Nigar'la atlarına biner ve Çenlibel'e doğru giderler.($\downarrow$)

III.HAREKET :

16- Köroğlu saz ve söz ile Cunun'a tekrar delilerin çağırılmasını emreder.(y^2)
17- Demirçioğlu Cunun ile Ayvaz'ı bulurlar.(:)(8^2)
18- Köroğlu Ayvaz'ı Kırat'ın peşine gönderir.(y^2)
19- Bu sırada Kırat kendisi gelir ve Köroğlu'nun önünde durur(F^5)

IV.HAREKET :

20- Köroğlu sazı ile delileri över ve hücum emri verir.(A^{18})
21- Köroğlu mısri kılıcı alır,Kırat'a biner ve delilerle meydana girer.(H^1)
22- Düşmanın ordusu hileye kalkışır.(A^8)
23- Ama Köroğlu onları yener.(I^1)
24- Köroğlu'nun bu sözünü duyan delilerin tümü yeniden hep beraber Çenlibel'e dönerler.(↓)

$$I = \frac{a\ E^2\ \text{negatif}\ D^4\ E^1\ Q}{}$$

$$II = \frac{A^{15}\ F^2\ M\ N\ \text{Enegatif}\ D^7\ y^2\ K^{10}\ \text{Epozitif}\ E^9\ \downarrow}{}$$

$$III = \frac{y^2\ :\ 8^2\ y^2\ F^5}{}$$

$$IV = \frac{A^{18}\ H^1\ A^8\ I^1\ \downarrow}{}$$

BİRİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN ZUHURU
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Ürüşün Baba Bolu beylerinin yanında imrahurbaşı olarak çalışmaktadır.

2- Birgün Bolu Beyleri imrahorbaşı Ürüşan Baba'dan iki tane cins at getirmesini isterler.

3- Ürüşan Baba atları bulmak için mühlet isteyerek anadoluya çıkar.Epey dolaştıktan sonra Tercan'a gelir.Nahırda dor ile kır bir tay görür.Bunların anaları deniz aygırından kulun tutmuş taylardır.Bunların cins taylar oluşundan sahibi habersizdir.

4- Tayları takib eden Ürüşan Baba onları harman yerinde gözler.Taylar harmanın bir başından öbür başına sıçramakta,birbirlerini dolandırmaktadır.Ürüşan Baba tayların cins oluşunu tesbit ederek sahibini aratır.

5- Tayların sahibi başka atları satmak isterse de Ürüşan Baba bu iki ata talip olur.Uzun pazarlıktan sonra iki altından çeyrek noksana tayları satın alır.Bolu Beylerine gider.

6- Bolu Beylerine Ürüşan Baba'nın geldiği haber verilir.Beyler Ürüşan'ı karşılarlar."Atlar hani?" diye sorarlar.Ürüşan,kır ve doru tayı göstererek:"Bu hayvanların dengini ararsanız bulamazsınız,bunlar kanatsız birer kuştur" der.

7- Bolu Beyleri Ürüşan Baba'ya kızarlar,"Nas görse üstümüze güler,Bolu Beylerinin paraları yokmuş da at yerine iki taylak almışlar derler" deyip emir verirler ki Ürüşan'ın kolları bağlanıp gözlerine mil çekilsin.

8- Beyler,gözlerine mil çekilen imrahorbaşını kovar,atları da kendilerine verirler.

9- Ürüşan Baba'nın koluna giren milciler taylarıyla birlikte evinin önüne bırakırlar.

10- Ürüşan'ın 12 yaşlarında Ali adında bir oğlu vardır.Babasının halini görünce ne olduğunu sorar.Babası başına gelenleri anlatır.

11- Ürüşan Baba,oğluna hiçbir yerinden ışık sızdırmayan bir tavla yaparak atlara burada bakmasını tembihler.

12- Bolu Beyleri Ürüşan Baba ve ailesine günde üç öğün yemek tahsis ederler.Bu yemekleri Ali getirmekte ancak hergün çocuklar önüne çıkarak yemekleri elinden almaktadırlar.Nihayet birgün Ali bu çocuklara karşı koyar,onlara yemekleri kaptırmaz ve kendi kendine "Demek yiğitlik denen şey buymuş" diye öğünür.

13- Ali,yiğitliğe ilk adımı bu şekilde atar.Halk arasında Köroğlu diye çağrılır.Adı hergün başka yiğitlikle anılır.Köroğlu adı dillerde destan olmaya başlar.

14- Ürüşan Baba'nın talimatları doğrultusunda bakılan atlar, onun istediği şekilde yetişirler.

Ürüşan Baba oğluna:"Bu Kırat kanatsız bir kuştur.Bu at altında olduğu müddetçe dost-düşman kimse seni tutamaz ve eğer benim helal evladım isen Bolu Beylerinden benim intikamımı alırsın" der.

15- Birgün Köroğlu,babasının tarif ettiği Erzurum'a yakın Kemah dağlarında Köroğlu kalasına çıkar.Köroğlu Kırat üstünde Dorat yedeğinde,geceleri dinlenir,gündüzleri dağları,ovaları dolaşır.

16- Geçim için haramiliğe başlar;yolcuları eyler,parasını, malını alır.Ünü payitahta ulaşır ve padişah Sultan Murat:"Her kim Köroğlu'nu yakalar getirirse dünyalığını veririm" diye ferman çıkarır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin hareketleri H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir.

Tipi : İstek.

I.HAREKET :

1- Ürüşan Baba Bolu Beylerinin yanında imrahurbaşı olarak çalışmaktadır.(a)
2- Birgün ürüşan Baba'dad iki tane cins at getirmesini isterler(y^2)
3- Epey dolaştıktan sonra Tercan'a gelir,nahırda dor ile kır bir tay görür.Bunların anaları deniz aygırından kulun tutmuş taylardır.(mito)
4- Ürüşan Baba tayların cins oluşunu tesbit ederek sahibini aratır.(ϵ^3)
5- Uzun pazarlıktan sonra iki altından bir çeyrek noksana tayları satın alır.(F^3)
6- Bolu Beylerine gider.(*N)
7- Bolu Beyleri emir veriler ki Ürüşan'ın kolları bağlanıp gözlerine mil çekilsin.(A^6)
8- Beyler,gözlerine mil çekilen imrahorbaşını kovar.(A)
9- Atları da kendilerine veriler.(F^2)

II.HAREKET :

10- Ürüşan Baba,oğluna hiçbir yerinden ışık sızdırmayan bir tavla yaparak atlara burada bakmasını tenbihler.(y^2)
11- Nihayet birgün Ali bu çocuklara karşı koyar,onlara yemekleri kaptırmaz.(I^4)
12- Ünü payitahta ulaşır ve padişah sultan Murat:"Her kim Köroğlu'nuyakalar getirirse dünyalığını veririm"diye ferman çıkarır(y^2)

$$I = \frac{a\ y^2\ \text{mito}\ \epsilon^3\ F^4\ *N\ A^6\ A^9\ F^2}{}$$

$$II = \frac{y^2\ I^4\ y^2}{}$$

İKİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU İLE DEMİRÇİOĞLU
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu üç aydan üç aya Erzurum'a gelip Armenik isminde bir ermeniye Kırat'ın nalını çaktırmaktadır.Ermeni Köroğlu'ndan korktuğundan onun Köroğlu olduğunu söylemez.Bu yüzden Köroğlu ermeniyi sevmektedir.

2- Bir gelişinde ermeniyi yerinde bulamaz.Dükkanda bir başkası vardır.Boylu boslu,yiğit yapılı bir kalfadır.Asıl adı Kenan olan bu kalfanın babası demirçi olduğu için ismi Demirçioğlu olarak bilinmektedir.

3- Köroğlu atına nal çaktırmak ister.Nalları kontrol etmek ve yiğitliğini göstermek için eline bir nal alır.Nalı bir eliyle ikiye katlar.Demirçioğlu bunu görünce rahatsız olur.Bu sırada Armanik gelir.Kalfasının bakışlarından birşeyler olduğunu anlar.

4- Armanik Köroğlu'nu misafir eder.Demirçioğlu onların konuşmalarını dinler.Köroğlu parayı Demirçioğlu'na verir.Demirçioğlu ikiparmağı arasında sıkarak paranın yazı ve turasını siler ve Köroğlu'na iade ederek düzgün para vermesini ister.Köroğlu kalfasının yiğitliğini,kuvvetini beğenir.

5- Demirçioğlu'nun Erzurum'da kendisi gibi üçyüz yiğit arkadaşı vardır.Arkadaşlarına haber salar,kapıları tutmalarını,Köroğlu'nu yakalamalarını tenbihler.

6- Demirçioğlu da İstanbul kapısını tutar.Köroğlu gecenin bir vaktinde İstanbul kapısından,şehirden çıkarken Demirçioğlu tarafından yakalanır.

7- Köroğlu yakalanınca aklını işletir.Demirçioğlu'na "Eğer yiğitsen git Köroğlu'nu tut;çünkü devlet onun başına mükafat koymuştur" der.

8- Demirçioğlu "Onun bir atı varmış,kanatlı kuş gibiymiş,onu tutmam imkansızdır" der.Köroğlu "Eğer beni bırakır ve benimle gelirsen ben onu sana tanıtırım" der.

9- Demirçioğlu bir nara çekerek arkadaşlarını çağırır.Onlara "Ustam Armenik'e haber verin,atına nal çaktığım adam beni Köroğlu'nun yanına götürür.Onu tutarsam devletimize teslim edeceğim"

der.Arkadaşlarıyla helallaşarak atın beline biner,Köroğlu onu kendi kulesine getirir.

10- Demirçioğlu bu kulede bir at daha görür,sorar,Köroğlu bu atın Dorat olduğunu,bunun da Köroğlu'na ait olduğunu söyler.

11- Kulede oturup karınlarını doyururlar,sohbet ederler.Demirçioğlu Köroğlu'nun halâ neden gelmediğini sorar.Köroğlu "Nerdeyse gelir" diye cevap verir.Uzun sohbetten sonra Köroğlu sazını eline alarak kendisini tanıtır.Demirçioğlu'nu eş(arkadaş) olmaya davet eder.Demirçioğlu da arkadaş olmayı kabul eder.

12- Armenik Demirçioğlu'nun yiğitliğini haber alınca Erzurumun Valisine durumu bildirir.Vali Kurban Mustafa Paşa bir elçi ile İstanbul'a name gönderir.

13- Padişahtan ferman gelir ki "İkisinin de ölüsünü veya dirisini isterim".

14- Vali üçyüz atlıyı Köroğlu ve Demirçioğlu'nun üzerine salar.

15- Köroğlu derviş kıyafetine girerek Kemah dağlarına çadır kuran askerler arasına karışır.Bunların maksatlarını öğrenir.Kulesine dönerek durumu Demirçioğlu'na anlatır.

16- Demirçioğlu,savaşmak taraftarıdır;fakat Köroğlu "Karşımızda düşman yok,bunlar kendi vatandaşlarımızdır,biz onlara düşman değiliz,sadece padişaha asiyiz" diyerek savaşmanın uygun olmadığını söyler.

17- Demirçioğlu önde Kırat'la Köroğlu arkada kılıç kuvvetiyle yol açа açа çemberi yarar.Keman dağlarından kaçarlar.

18- Köroğlu ve Demirçioğlu'nun kaçtığı haberi İstanbul'a ulaşır.Bu sırada Kenan diyarından padişaha bir mektup gelir.Mektupta ya üç ülke ya da Reyhan Arap isimli kahramana rakip istenir.

19- Padişah,meclisine fikir danışır.Meclis ileri gelenleri "Padişahım,en iyi tedbir odur ki Köroğlu ve Demirçioğlu'nu affedesin,Kenan eline gönderesin" diye fikir belirtirler.Padişah uygun bulur.Köroğlu'nu bir haber gönderilir.Köroğlu Kırat'ı biner padişah huzuruna varır.Padişah Köroğlu'nu affettiğini söyler.Reyhan Arap konusunu anlatır ve "Eğer onu bana diri getirirsen sana resmen ferman veririm,yurt veririm.Gelen geçen bezirgandan baç alırsın" der.Köroğlu kabul eder.

20- Padişahtan bahşişler alarak Demirçioğlu'na dönen Köroğlu durumu ona anlatır.İkisi birlikte Reyhan Arap'ın peşine giderler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I çiftini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:İstek. İkinci hareketi M-N çiftini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:Gönderme.

I.HAREKET :

1- Köroğlu üç aydan üç aya Erzurum'a gelip Armenik isminde bir ermeniye Kırat'ın nalını çaktırmaktadır.(a)
2- Köroğlu atına nal çaktırmak ister.(y^2)
3- Demirçioğlu arkadaşlarına haber salar,kapıları tutmalarını, Köroğlu'nu yakalamalarını tembihler.(A^{15})
4- Köroğlu yakalanınca aklını işletir,Demirçioğlu'na "Eğer yiğitsen git Köroğlu'nu tut;çünkü devlet onun başına mükafat koymuştur" der.(K^1)
5- Köroğlu sazını eline alarak kendisini tanıtır.(Q)

II.HAREKET :

6- Vali Kurban Mustafa Paşa bir elçi ile İstanbul'a name gönderir(B^2)
7- Padişahtan ferman gelir ki "İkisinin de ölüsünü veya dirisini isterim" (A^{13})
8- Köroğlu derviş kıyafetine girerek Kemah dağlarına çadır kuran askerler arasına karışır.(T)
9- Demirçioğlu önde Kırat'la Köroğlu arkada kılıç kuvvetiyle yol açа açа çemberi yarar.Kemah dağlarından kaçarlar.(E^9)
10- Bu sırada Kenan diyarından padişaha bir mektup gelir.Mektupta ya üç ülke ya da Reyhan arap isili kahramana rakip istenir.(D^7)
11- Köroğlu Kırat'ı biner,padişah huzuruna varır.(İ)
12- Padişah Köroğlu'nu affettiğini söyler.(E^7)
13- Padişah Köroğlu'na "Eğer Reyhan Arap'ı bana diri getirirsen sana resmen ferman veririm,yurt veririm,gelen geçen bezirgandan baç alırsın" der.(y^2)
14- Köroğlu kabul eder.Demirçioğlu ile birlikte Reyhan arap'ın peşine giderler.($\S^2$)

$$I = \frac{a\ y^2\ A^{15}\ K^1\ Q}{}$$

$$II = \frac{B^2\ A^{13}\ T\ E^9\ D^7\ İ\ E^7\ y^2\ \S^2}{}$$

ÜÇÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : DEMİRÇİOĞLU REYHAN ARAP
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Demiçioğlu gece gündüz demeden Kanan'a yol alır.Günlerin bir günü Kenan eline yaklaşır.Kimse onun kim olduğunu sormasın diye şehre akşam karanlığı çökerken girer.Bir durur ve Arap Reyhan'ı nasıl yakalayacağını ve ne iş yapacağını düşünür.

2- Reyhan Arap,Kenan Sultani'nin pehlivanıdır.Onun,Alpaça adında bir atı vardır ki Kırat'tan geri kalan at değildir.Reyhan Arap bu atın sırtında,gece şehrin dışında kalan karakolları dolaşmaktadır.

3- Reyhan Arap,gece gezerken Alpaça atı karşıdan bir atlının geldiğini anlar.Reyhan,yüksek bir sesle karşıdan gelen adama kimliğini sorar.Demirçioğlu cevap vermez.Reyhan'a doğru gelir.İkisi de birbirlerini görmezler.

4- Demirçioğlu,Reyhan'ı sesinden tanır ama kendisini tanıtmaz.Nihayet Reyhan Arap ona yaklaşır yaklaşmaz onu Alpaça'dan yere düşürür,kollarını bağlar.Arap,Demirçioğlu'na kim olduğunu sorar.O da saz ile kendisini tanıtır.Reyhan Arap şaşırır.Demirçioğlu onu Köroğlu'na götüreceğini söyler ve "Ya benimle kardeş olup kendi isteğinle Çenlibel'e gelirsin ya da ölürsün" der.

5- Reyhan Arap,Demirçioğlu'na dönerek "Ey pehlivan seni kendimden yiğit gördüm.Gel,kollarımı aç,ölene kadar seninle kardeş olacağıma söz veriyorum" der.Demirçioğlu kollarını çözer,atını verir,kendinden önce Çenlibel'e gönderir.

6- Reyhan Arap Alpaça'yı Çenlibel'e sürer.Demirçioğlu Kenan şehrine girer.Orada Kenan Sultan'ın kızı Mine Hanım'ın has bahçesini görür.Kapı açık olduğundan içeri girer.

7- Demirçioğlu cebinden ilaç çıkarır ve uyuyan bahçıvanın burnuna tutarak onu bayıltır.Kollarını bağlar,atı ile içeri girer ve dolaşmaya başlar.O sırada Mine Hanım cariyelerinden birini su getimesi için bahçeye gönderir.Cariye bahçede onu görür ve azarlar.Aralarında bir süre konuşmalar olur.

8- Cariye,durumu Mine Hanım'a anlatır.O da duyar duymaz cariye ile bahçeye iner ve Demirçioğlu'na bağırır,onu azarlar.Demirçioğlu Mine Hanım'ın güzelliğini görünce sazı ile onu metheder.

Sözleri biter bitmez bahçeden çıkmak için atını sürer.Kız,onun arkasından onu Arap Reyhan ile tehdit eder ama Demirçioğlu gülerek "Kızım,onu bu gece Çenlibel'e gönderdim" der.

9- Günlerden bir gün Reyhan Arap Çenlibel'e ulaşır.Köroğlu Reyhan Arap ile Demirçioğlu'nu beklemektedir.Reyhan Arab'ın geldiğini ama delisinin ortalarda olmadığını görür.

10- Köroğlu bu gelişin bir dost gelişi olduğunu görür.Reyhan Arap gelir ve macerayı anlatır.Köroğlu sevinir ve onu deliler defterine kaydeder.

11- Bir süre sonra Demirçioğlu da Çenlibel'e ulaşır.Onu karşılarlar.Köroğlu,Reyhan Arap'a "Seni İstanbul'a Sultan'ın yanına götüreceğim.Korkma ben de söylerim,inşallah seni affeder.Ancak senin kolların açık bir durumda götürürsem Sultan bana kızar.senin kollarını bağlayarak atınla beraber götüreceğim" der. ve o da kabul eder.

12- Köroğlu,Reyhan Arap'ı İstanbul'a,padişahın huzuruna götürür. Sultanla onların arasında bir süre konuşmalar olur.Nihayet Köroğlu sazı ile Sultan'dan onun affedilmesini ister.Sultan Reyhan Arap'ı affeder ve Köroğlu'na söz verdiği için "Türk topraklarından gelip geçen bezirganlardan kırkta bir baç alacağına dair ferman verin" der.

13- Köroğlu fermanı alır,Sultan'dan izin isteyerek Arap Reyhan'la beraber Çenlibel'e döner ve gelip geçen kervanlardan baç almaya başlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Üç hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi M-N çiftini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:Hain hakkında bilgi edinmek.İkinci hareketi,H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:Hapsetme.Üçüncü hareketi:H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:Dostça cevap vermek.

I.HAREKET :

1- Demirçioğlu gece gündüz demeden Kanan'a yol alır.(a)
2- Reyhan Arap,gece gezerken Alpaça atı karşıdan bir atlının geldiğini anlar.Reyhan Arap,yüksek sesle karşıdan gelen adama kimliğini sorar.(5^2)
3- Demirçioğlu Reyhan'ı sesinden tanır.(Q)
4- Reyhan Arap ona yaklaşır yaklaşmaz onu Alpaça'dan yere düşürür, kollarını bağlar.(A^{15})
5- Demirçioğlu,Reyhan Arap'a "Ya benimle kardeş olup kendi istediğinle Çenlibel'e gelirsin ya da ölürsün" der.(D^7)
6- Arap Reyhan "Ey pehlivan gel kollarımı aç,ölene kadar seninle kardeş olacağıma söz veriyorum" der.($*D^7$)
7- Demirçioğlu kollarını çözer.(E^4)
8- Atını verir,kendinden önce Çenlibel'e gönderir.(B^2)

II.HAREKET :

9- Demirçioğlu cebinden ilaç çıkarır ve uyuyan bahçıvanın burnuna tutarak onu bayıltır.Kollarını bağlar.(A^{15})
10- Cariye durumu Mine Hanım'a anlatır,o da duyar duymaz cariye ile bahçeye iner ve Demirçioğlu'na bağırır ve onu azarlar.(C)

III.HAREKET :

11- Günlerden birgün Reyhan Arap Çenlibel'e ulaşır.(↓)
12- Reyhan Arap gelir ve macerayı anlatır,Köroğlu sevinir ve onu deliler defterine kaydeder.(E^2)

13- Köroğlu,Reyhan Arap'a "Senin kollarını açık bir durumda götürürsem Sultan buna kızar,senin kollarını bağlayarak atınla beraber götüreceğim" der.(D^{7})

14- Ve o da kabul eder.(E^{7})

15- Köroğlu sazı ile Sultan'dan onun affedilmesini ister.($*D^{7}$)

16- Sultan,Reyhan Arap'ı affeder.(E^{7})

17- Sultan söz verdiği için "Türk topraklarından gelip geçen bezirganlardan kırkta bir baç alacağına dair ferman verin" der.(y^{2})

18- Köroğlu fermanı alır,Sultan'dan izin iteyerek Arap Reyhan'la beraber Çenlibel'e döner.($\downarrow$)(B^{3})

$$I = \frac{a\ 5^{2}\ Q\ A^{15}\ D^{7}\ *D^{7}\ E^{4}\ B^{2}}{}$$

$$II = \frac{A^{15}\ C}{}$$

$$III = \frac{\downarrow\ E^{2}\ D^{7}\ E^{7}\ *D^{7}\ E^{7}\ y^{2}\ B^{3}\ \downarrow}{}$$

DÖRDÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN AYVAZ'I KAÇIRMASI
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu hergün Kırat'ın üstünde dağı taşı dolaşır.Günlerin birinde bir yere gelir.Orada gördüklerine hayran olur.

2- Orada dolaşırken bir çadırın önüne gelir ve orayı güzel kızlarla dolu görür.Aralarında ihtiyar bir adam vardır.

3- Köroğlu orada birkaç tanesaz görür.Güzelleri görmek için kendi sazının bozulmasını bahane ederek çadıra yaklaşır ve ihtiyarı sesler.Kızlar ve ihtiyar başlarını kaldırır.Kırat'ın üzerinde Köroğlu'nu görürler.

4- Köroğlu ihtiyardan sazını tamir etmesini ister.O Köroğlunu azarlar ve "Sazını başka bir yerde yaptır" der.Bu söz Köroğluna ağır gelir.Kendi sazını alır ve türküler söyler.

5- Köroğlu'nun sazı ve sözü biter bitmez onun kim olduğunu anlar ve korkarlar."Buyur delikanlı" derler ama Köroğlu başka bir şiir daha okur ve ihtiyar korkudan titrer.

6- Kızlardan birisi meğer ihtiyarın kızıdır.İhtiyar kızını gösterir ve "Kızımdan vazgeç de kızların hepsini al götür" der. Köroğlu da "Kızları almadan bu çadırın önünden gitmem" der.

7- İhtiyar Köroğlu'nun dağda taşta gezdiğini söyler ve "Kızım tek başına oralarda yaşayamaz" der ve başka kızları gösterir.

8- İhtiyar şöyle der:"Eğer bunlardan daha güzelini istersen İstanbul'un Üsküdar semtinde Kasap ermeni Antik vardır.Onun Ayvaz adlı bir oğlu var.Bu ermeni çok zengindir.O ordaki kızlardan daha kıymetlidir" der.

9- Köroğlu "Ayvaz'ı göreyim,eğer dediğin gibi güzel olmazsa çadırını başına yıkarım" deyip İstanbul'a doğru yola koyulur.

10- Kasapbaşına nasıl yaklaşıp Ayvaz'ı nasıl alacağı hakkında düşünür.Üsküdar'ı sorup kasap dükkanını bulur.

11- 14 yaşlarında olan güzel Ayvaz'ı görür ve kendi kendine "Gerçekten de kırk kızdan daha güzel bu Ayvaz" der.

12- Ayvaz'ın babası kasaba "Buyur efendi birkaç sürü koyun getirdim" der.Kasap onu kahve içmeye davet eder ama Köroğlu kabul etmez.

13- Kasap başı sürüye bakmak ister.Ayvaz "Beybaba ben de ge-

leyim" der.Babası kabul etmez.Köroğlu babasından Ayvaz'ın da gelmesine müsaade etmesini söyler ve "Ona dört boynuzlu bir koç hediye ederim" der.

14- Ayvaz bu sözü duyunca babasına çok yalvarır.Köroğlu,babasından cevap gelmeyince onu Kırat'ın terkisine alır ve hediye vereceğini tekrar eder.

15- Kasap ve Köroğlu sonunda yalı kenarına çıkarlar.Şehirden çıktıklarında sürüleri sorar."Şuradadır" der.

16- Köroğlu "Kasapbaşı beni tanıdın mı? Bana Köroğlu derler, sürü nerede,olmayan sürüler senin,Ayvaz benimdir" deyip Kırat'ı kamçılar.

17- Kasap bağırıp feryad eder,sonunda feryad ile,ağlaya ağlaya Sultan Murat'ın huzuruna çıkar ve hadiseyi anlatır.

18- Sultan şaşırır ve "Demek ki buna ferman vermem yanlıştır, bundan sonra onun bunun yavrusunu kaçıracak" der.Kenan'lı Köse, Cihan pehlivanı Sultan Murat otumaktadırlar.

19- Köse'ye seslenir ve "Git ve Köroğlu'nu getir,ne kadar asker alırsan al" der.

20- Köse Köroğlu'na söz vermiştir ama ferman padişah fermanı olduğundan kendi kendine "Ne olursa olsun bu padişahtır.Ben padişahın emrine nasıl karşı gelirim.Eğer şimdi buna düşman olsam ileride eş olamam ama düşman olmaya mecburum ne yapayım" der.

21- Köse gizlice Köroğlu'nun önüne çıkar ve şöyle der "Türk ordularının arkasında Kenan'lı Köse'nin olduğunu bilmedin mi?"

22- Kenan kendini anlatır "Benim esas babam Kenan elinde bir araptır.Bana Arapoğlu Demirden Köse derler".

23- Köroğlu'na "Şu terkindeki çocuğa ne yaptın,nereye götürüyorsun" diye sorar.Meğer Ayvaz'ın ayaklarını ve kollarını bağlamıştır.Terkisinde Ayvaz inlerken Köse'den bir şeyler sorar ve o da şiirle cevap verir.Aralarında bir süre konuşurlar.

24- Köse sorar:"Bu çocuğu ne yapacaksın?".Köroğlu:"Bu çocuk bir ermeni çocuğu,ben bunu müslüman etmeye,kendime evlat etmeye, büyütüp kendime kaçak etmeye götürüyorum" der.Köse bu sözden hoşlanır ve der ki "Bunu şimdi elinden almış olsam Allah bana kızar, götür ama arkandan süvari geliyor".

25- Sonunda Köroğlu'na "Gel,benim ellerimi bağla,hem senin hem de benim için iyi olur" der.

Köroğlu Kırat'tan inip onu bağlar ve birkaç yerinden hafifçe yaralar.Köse Köroğlu'na "Sen Kırat'a bin ve Ayvaz'ı al,kaç" der.Kööğlu da öyle yapar.

26- Arkadan Kasapbaşı ağlayarak gelir ve Köse'yi kanlar içinde bağlı olarak görür.Köse gelenleri korkutur ve Köroğlu'nun peşinden gitmelerini önler.

27- Onlar da korkar ve Köse'nin bağlarını çözerler.Kanlı kanlı padişahın huzuruna gelir.Sultan Murat'a gördüğünü anlatır.Sultan meseleyi anlayınca o da razı olur.

28- Sultan Kasapbaşını çağırır ve ona "Gördün oğlum ardından gitti,birşey yapamadı.Eğer sen kurtarabilirsen git kurtar" der. Kasapbaşı boynunu büküp çaresiz evine döner.

29- Köroğlu Ayvaz'ı iki dağın arasına getirir.Bir an nefsine yenilerek Ayvaz'a tecavüz etmeye kalkışır.Ayvaz,cebinden mendil çıkarır ve gözlerini bağlamak ister.

30- Köroğlu bunun sebebini sorar.Ayvaz da "Senin yüzünün suyu dökülsün ama benim yüzümün suyu dökülmesin" diye cevap verir. Ayvaz'ın bu sözü Köroğlu'nu kendine getirir ve Ayvaz'a "Ey oğul sen 14 yaşındasın,ben senin üç misli yaşındayım ama sen beni irşad ettin" der.Bundan böyle sen benim evladımsın,ben seni bu cevaba karşılık evlat ettim" der.

31- Köroğlu'nu bütün dünyaya tanıtan Ayvaz'ın bu sözü olmuştur.Köroğlu da Ayvaz'a 1999 kaçaktan daha fazla sevgi besler.

32- Nihayet Ayvaz'ı gömleğinden geçirip evlât nazarı ile ona bakar.

33- Köroğlu 1999 kaçak ve Ayvaz'la beraber zenginden alır, fakirlere dağıtır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Bir hareketten mürekkep olan bu hikayenin hareketi M-N çiftini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:Diğer istekler.

I.HAREKET :

1- Köroğlu hergün Kırat'ın üstünde dağı taşı dolaşır.Günlerin birinde bir yere gelir.Orada gördüklerine hayran olur.(a)
2- Köroğlu ihtiyardan sazını tamir etmesini ister.(D^{7})
3- O,Köroğlu'nu azarlar ve bu söz Köroğlu'na ağır gelir.Kendi sazının alır ve türküler söyler.(C)
4- Köroğlu da "Kızları almadan bu çadırın önünden gitmem"der.(D^{7})
5- İhtiyar şöyle der:"Eğer bunlardan daha güzelini istersen İstanbul'un Üsküdar semtinde kasap ermeni Antik vardır.Onun Ayvaz adlı bir oğlu var.Kızlardan daha kıymetlidir" der.(KF^{2})
6- Köroğlu İstanbul'a doğru yola koyulur.(↑)
7- Kasapbaşına nasıl yaklaşıp Ayvaz'ı nasıl alacağı hakkında düşünür.Üsküdar'ı sorup kasap dükkanını bulur.(E^{3})
8- Köroğlu babasından Ayvaz'ın da gelmesine müsaade etmesini söyler.(B^{3})
9- Köroğlu "Kasapbaşı beni tanıdın mı? Bana Köroğlu derler.(Q)
10- Sürü nerede,olmayan sürüler senin,Ayvaz benimdir" deyip Kırat'ı kamçılar.(A^{1})
11- Köse'ye seslenir ve "Git Köroğlu'nu getir,ne kadar asker alırsan al" der.(y^{2})
12- Köse bu sözden hoşlanır ve der ki "Bunu şimdi elinden almış olsam Allah bana kızar,götür ama arkandan süvari geliyor" (Pr)
13- Köroğlu Kırat'tan inip onu bağlar ve birkaç yerinden hafifce yaralar.(I^{7})
14- Onlar da korkar ve Köse'nin bağlarını çözerler.(K^{10})

$$I = \frac{a\ D^{7}\ C\ D^{7}\ KF^{2}\ \uparrow\ \epsilon^{3}\ B^{3}\ Q\ A^{1}\ y^{2}\ Pr\ I^{7}\ K^{10}}{}$$

BEŞİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU NİĞDELİ GEYİK AHMET
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu Türkiye'de kendine deliler aramaya başlar.İkinci kaçak Kenan'dan Reyhan Arap'ı getirir.Üçüncü deli Geyik Ahmet'i Niğde'den getirmek ister.

2- Köroğlu bu görevi Demirçioğlu'na verir.Niğdeli Geyik Ahmet'in peşine gönderir.

3- Demirçioğlu Niğde'de bir kahvede aşık şenliği dinlemek için oturur.Orada cuma günü Geyik Ahmet'in pehlivanlık yapacağını duyar "Ama rakibi yok,rakip arıyor" derler.

4- Demirçioğlu "Ben güreşmeye hazırım" der.Meydan hazırlanır,davullar vurulur,her ikisi de hazırlanır,güreş başlar.

5- Geyik Ahmet Demirçioğlu'ndan kim olduğunu sorar,o da anlatır.Geyik Ahmet "Eğer seni yenersem Köroğlu'nu terkedeceksin, yok ben yenilirsem o zaman ben Köroğlu'na deli olacağım" der.

6- Demirçioğlu rakibini yener.Geyik Ahmet "Senile ölünceye kadar beraberim kardeşim" der.Böylece beraber Çenlibel'e giderler.

7- Köroğlu Reyhan Arap'ı karşılar.Seviniler ve onu üçüncü deli olarak defterine kaydeder.

8- Köroğlu bunlardan başka Tokat'tan Dede Daşat,Bursa'dan Topal Dursun,Kayseri'den Abulobut,Değirmen Avurt,Fırkırık Burun, Tozkoparan'dan Tepedelen adlarında deliler toplar ve sonunda delilerin sayısını 1999 a çıkarır.

9- Köroğlu delilerin hepsini bir arada görünce çok sevinir ve bunlara 55 tane aşcı takımı tertib eder.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Bir hareketten mürekkep olan bu hikayenin hareketi H-I çiftini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:İstek.

I.HAREKET :

1- Köroğlu Türkiyede kendine deliler aramaya başlar.(a)
2- Köroğlu Geyik Ahmet'i Niğde'den getirme görevini Demirçioğluna verir.(y^2)
3- Geyik Ahmet Demirçioğlu'ndan kim olduğunu sorar.(E^3)
4- Demirçioğlu rakibini yener.(I^2)
5- Böylece beraber Çenlibel'e giderler.(↓)

$$I = \frac{a\ y^2\ E^3\ I^2\ \downarrow}{\qquad\qquad}$$

ALTINCI HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖSE KENAN-DANA HANIM
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Erzurum diyarında tekman köyünde Kürt beyi Adov'un yedi hanımı,kırk oğlu ve Dana Hanım adında bir kızı vardır.Kardeşlerinden daha kuvvetlidir.Dana babasına "Her kim beni meydanda yıkarsa onunla evleneceğim" der.

2- Bu haberi Köse Kenan duyar duymaz Köroğlu'ndan onunla güreşmek için izin ister.Ayvaz'dan sazı alır.Delilerden ve Köroğlu'ndan helallık alır.Köroğlu delilerle birlikte gitmesini ister. Köse kabul etmez ve yalnız gitmek için ısrar eder.Çenlibel'den çıkıp yola koyulur.

3- Köse Teman'a varır.Bir kişiye Adov Bey'i sorar.Adam Köseyi Adov Bey'in bahçesine götürür.Adov Bey onu misafir eder ve Köse'ye kim olduğunu ve Tekman'a niçin geldiğini sorar.O da kendini ve ne için geldiğini sazı ile anlatır.Adov bey konuyu anlar ve "Eğer kızımı yenersen sana 300 koyun,bir at,40 kat çeyiz veririm" der.O da kabul eder.

4- Adov,40 oğluna,Çenlibel'den Köroğlu'nun amcası Köse Kenanın Dana Hanım'la güreşmek için geldiğini haber verir ve köylüler ile adamların bu güreşi seyretmek için gelmelerini ister.

5- Bütün köylü ve seyirciler meydana toplanır.Dana Hanım ve Köse Kenan meydana girer.Aralarında bir süre konuşma olur ve sonra güreş başlar.Hünerlerini gösterirler.Nihayet Köse,Dana Hanım'ı yener,Adov Bey kızının yenildiğini görünce "Bu kahramanı yanıma getirin" der.

6- Köse'yi Adov Bey'in yanına getirirler.Onu kutlar ve vaad ettiği şeyleri verir ve ona "İstersen burada kal,istersen Çenlibel'e git" der.Köse sazı ile Dana Hanım'ı Çenlibel'e götüreceğini anlatır.Adov Bey "Dana Hanım'ı istediğin yere götürebilirsin" der.

7- Kızın kardeşleri bu işe razı olmazlar ama Adov Bey Kösenin peşine düşüp rahatsız etmemelerini emreder.Köse de eşini alıp bahşişlerle birlikte Çenlibel'e doğru yola çıkar.

8- Köse Kenan,Çırpıcı çayırına varır varmaz derife atlıları onun gelişini Köroğlu'na haber verirler.Köroğlu sevinir.Dana Hanım için bir çadır kurdurur.Köse,macerasını ve Adov Bey'i anlatır.

9- 1999 deli Köroğlu'nun emri üzerine Köse'nin düğünü için toplanır ve düğüne davet etmek için Tokat'a,Sivas'a,Kayseri'ye deliler gönderilir.7 gün şenlik yapılır.Köse'ye sağdıç olurlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Ayrılık.İkinci hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

I.HAREKET :

1- Erzurum diyarında Tekman köyünde Kürt beyi Adov'un yedi hanımı,40 oğlu ve Dana Hanım adında bir kızı vardır.(a)
2- Bu haberi Köse Kenan duyar duymaz Köroğlu'ndan onunla güreşmek için izin ister.(B^3)
3- Köroğlu delilerle birlikte gitmesini ister.(y^2)
4- Köse kabul etmez ve yalnız gitmek için ısrar eder.Çenlibel'den çıkıp yola koyulur.(↑)
5- Köse Tekman'a varır.Bir kişiye Adov Bey'i sorar.(ϵ^3)
6- Adam Köse'yi Adov Bey'in bahçesine götürür. (G)
7- Adov Bey onu misafir eder ve Köse'ye kim olduğunu ve Tekman'a niçin geldiğini sorar.(5^1)
8- O da kendini ve ne için geldiğini sazı ile anlatır.(Q)
9- Adov Bey konuyu anlar ve "Eğer kızımı yenersen sana 300 koyun, bir at,40 kat çeyiz veririm" der.(y^2)
10- O da kabul eder.(δ^2)
11- Hünerlerini gösterirler.Nihayet Köse,Dana Hanım'ı yener.(I^2)

II.HAREKET :

12- Kızın kardeşleri bu işe razı olmazlar ama Adov Bey Köse'nin peşine düşüp rahatsız etmemelerini emreder.(y^2)
13- Köse de eşini alıp bahşişlerle birlikte Çenlibel'e doğru yola çıkar.(↓)
14- 1999 deli Köroğlu'nun emri üzerine Köse'nin düğünü için toplanır.7 gün şenlik yaparlar,Köse'ye sağdıç olurlar.(W*)

$$I = \frac{a\ B^3\ y^2\ \uparrow\ \epsilon^3\ G\ 5^1\ Q\ y^2\ \delta^2\ I^2}{}$$

$$II = \frac{y^2\ \downarrow\ W*}{}$$

YEDİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU-HAN NİGAR
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Dağıstan'da iki derviş karşılaşır.Biri diğerine durumunun iyileşmesinin sebebini sorar.O da "Çenlibel'de bir koç Köroğlu var,giden dervişin kesesini para ile doldurur.Hediye filan kabul etmez.Hele bir yiğit veya bir güzel haberi götürürsen daha fazla para verir" der.

2- Yine Dağıstan'da Han Nigar adında,üç kardeşi olan bir güzel vardır.Nigar'ı kardeşleri kimseye vermemektediler.Nigar da evlenmeyeceğine söz vermiştir.

3- Derviş,bu Dağıstan güzeli Han Nigar'ın haberini Köroğluna götürmek ister ama Nigar'ı yakından görmeden gitmez.

4- Nigar'ın cariyelerle bahçesinde gezindiği cuma günü bahçeye girer ve Köroğlu'na götürmek için onun resmini çizer.

5- Derviş Çenlibel'e gelir.Aşcılar onu görür ve içeri davet ederek Köroğlu'nun yanına götürürler.

6- Köroğlu'nun çevresinde 360 deli oturmaktadır.Dervişten hal hatır sorar.Derviş Köroğlu'na "Size bir şikar getirdim" der. Köroğlu resmi alır ve bakar.

7- Köroğlu dervişten doğru olup olmadığını sorar.Derviş:"Bu Han Nigar'ın bir bezirgan nişanlısı vardı.Halep'te öldü,ondan sonra bu güzel evlenmeye yemin etmiş" der.

8- Köroğlu Han Nigar'ı almaya karar verir.Dervişin elinden keseyi alır ve ona para koyar.

9- Akşam,herkes çadırına gittikten sonra Köroğlu resmi önüne koyar,bakar ve ona aşık olur.

10- Köroğlu gitmeye karar verir ama Köse Kenan onun yalnız gitmesine razı olmaz.

11- Ertesi gün Köroğlu Kırat'a biner.Köse'ye birşeyler tenbih eder ve sazını alarak beraber Dağıstan'a doğru yola çıkar.

12- Köroğlu bir yere gelir ve Han Nigar'a nasıl sahip olacağını düşünür.Hile yapmaya karar verir.Kağıt kalem alır.Halep'e giden Han Nigar'ın sevgilisinin dilinden ona bir mektup yazar ve hayatta olduğunu bildirir.

13- Köroğlu "Bu dervişle mektubu gönderiyorum,ona hizmet et" diye yazar.Mektup biter bitmez yoluna devam eder.

14- Dağıstan'dan içeri girip Han Nigar'ın sarayına yaklaşır. Bekçiler onu yakalarlar.Köroğlu "Han Nigar'a Halep'ten mektup getirdim" der.

15- Bahçıvanlar hanıma müjde verirler.Han Nigar sevinerek dervişi içeriye ister.

16- Köroğlu saraya girer ve mektubu verir ve orada misafir edilir.Böylece orayı da yakından tanıma fırsatı bulur.Dördüncü gece Köroğlu Han Nigar'ın odasına girmek ister.

17- Han Nigar Köroğlu'na "Gecenin bu vaktinde burada ne işin var derviş baba" diye sorar.

18- Köroğlu derviş olmadığını ve Köroğlu olduğunu sazla ve şiirle anlatır.

19- Köroğlu Nigar'a "Eğer bana yar olursan olursun,olmazsan başını keser giderim.Senin nişanlın ölmüş,diri değildir" der.Han Nigar Köroğlu'na aşık olur.

20- Han Nigar dayanamayıp yerinden kalkar,kollarını açarak "Ey yiğit,demek sen Çenlibel'deki Köroğlu'sun"diyerek onu sevdiğini açıklar;nikahlanmalarını ister.

21- Nigar,komşuları şahitlik yapmaları için çağırır.Onlar bir araya gelir ve "Alan razı satan razı ise bizim diyeceğimiz yok"derler ve nikahları kıyılır.

22- Bu arada Kırat'ın tavlada bir küheylan doğurduğu haberi gelir.

23- Bir hafta sonra Köroğlu'nun aklına Çenlibel düşer.Nigarı götürmek ister.Nigar "Kardeşlerimden izin almam gerekir" der.

24- Han Nigar'ın kardeşleri çöl beyidirler.Haber gönderir ve onları çağırır.Onlar gelir ve kardeşlerinin Köroğlu'yla evlenmiş olduğunu görürler.

25- Köroğlu kardeşlerin durumu anlar anlamaz kılıcını duvardan indirip onların önüne koyar."Bu evliliğimize razı olursanız olun,yok olmazsanız işte kılıç"

26- Köroğlu'ndan yarım saat süre isterler.Sonra rızalarını bildirirler.

27- Kardeşler Köroğlu'na "Eğer bir yerde savaş olursa bacımızı kime teslim edersin?"derler.O da "Köse'nin sevdiği Dana Hanım'a teslim ederim" der.

28- Bu konuda bir süre konuştuktan sonra Nigar'ı Dağıstanda bırakır.Ona vasiyetler eder.Ben ölürsem benden bir evlat olursa,kız olursa adını sen koy,erkek olursa adını Hasan Bey koyarsın ve büyüyüp akıl kemal olduktan sonra baban Köroğlu'dur dersin"

der.

29- Köroğlu bazubendini ve kılıcını ona emanet eder.Kırat'a biner ve "Kırat'ın tayının ismini de sen koyarsın" der.Çenlibel'e doğru yola çıkar.

30- Köroğlu Çenlibel'e gelir ama kimse ona birşey sormaz.

31- Nigar'ın bir oğlu olur.Adını Hasan Bey koyar.Köroğlu'ndan bir haber gelmeyince onun öldüğüne inanır.Aradan yedi sene geçer.Köoğlu yavaş yavaş onları unutur.

HİKAYENİN TAHLİLİ :

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir. Tipi:Soruşturma.İkinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir.Tipi:İstek.

I.HAREKET :

1- Dağıstan'da iki derviş karşılaşır.Biri diğerine durumunun iyileşmesinin sebebini sorar.(a)
2- Köroğlu'nun çevresinde 360 deli otumaktadır.Dervişten hatır sorar.(E^2)
3- Köroğlu dervişten doğru olup olmadığını sorar.(5^2)
4- Ertesi gün Köroğlu Kırat'a biner,Köse'ye birşeyler tenbih eder ve sazını alarak beraber Dağıstan'a doğru yola çıkar.(↑)
5- Hile yapmaya karar verir.Kağıt kalem alır.Halep'e giden Han Nigar'ın sevgilisinin dilinden ona bir mektup yazar ve hayatta olduğunu bildirir.(K^3)
6- Han Nigar Köroğlu'na "Gecenin bu vaktinde burada ne işin var derviş baba" diye sorar.(8^1)
7- Köroğlu derviş olmadığını ve Köroğlu olduğunu sazla ve şiirle anlatır.(Q)
8- Han Nigar dayanamayıp yerinden kalkar,kollarını açar.(E^4)
9- Demek sen Çenlibel'deki Köroğlu'sun" diyerek onu sevdiğini açıklar,nikahlanmalarını ister.(y^2)
10- Nigar,komşuları şahitlik yapmaları için çağırır.(y^2)
11- Onlar biraraya gelir.(8^2)
12- Ve "Alan razı satan razı ise bizim diyeceğimiz yok" derler ve nikahları kıyılır.(W*)

II.HAREKET :

13- Köroğlu "Kardeşlerin durumunu anlar anlamaz kılıcını duvardan indirip onların önüne koyar."Bu evliliğimize razı olursanız olun, yok olmazsanız işte kılıç" der.(D^7)
14- Köroğlu bazubendini ve kılıcını ona emanet eder. (J^3)
15- Çenlibel'e doğru yola çıkar.(↓)

$$I = \frac{a\ E^2\ 5^2\ \uparrow\ K^3\ \delta^1\ Q\ E^4\ y^2\ y^2\ \delta^2\ W*}{}$$

$$II = \frac{D^7\ J^3\ \downarrow}{}$$

SEKİZİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU-NİGAR HANIM-HASAN BEY-TELLİ NİGAR
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Han Nigar kendi kendine "Demek ki benim kaderim böyle imiş" der.Hasan Bey de 7 yaşına gelir,okula gider.Nihayet 15 yaşında bitirir.

2- Hasan Bey okuldan dönüşte arkadaşları ile oyun oynamaktadır.Hasan bir marangoza tahta kılıç yaptırmıştır.Arkadaşlarıyla oynamaya hazırlanırken bir ihtiyara raslar ve "Bununla seni vurayım mı?" der.İhtiyar "Ne deyim oğul sana? Piç kısmının marifeti böyle olur" der.

3- Hasan,ihtiyardan neden piç olduğunu sorar.İhityar "Evet anan var ama babandan haber yok" der.

4- Hasan gelir,anasının elini öper ve babasının kim olduğunu sorar.Nigar yalan söylemeye kalkar ama o inanmaz.

5- Nihayet Nigar,bütün olayı oğluna açıklar.Kılıcı ve babasının bazubendini verir ve "Oğlum senin baban Ali Osman Devleti Sultan Murat bayrağı altında dalgalanır" der.

6- Nigar,Kamer atın Kırat'tan olduğunu söyler.Hasan onu sefere hazırlar.Nigar'dan ayrılarak babasının peşine gider.

7- Günlerce yol aldıktan sonra İran'dan gelen bir bezirgana rastlar.Onun adamları Hasan Han'ı durdururlar.Hasan Han bezirgan başının yanına gider.

8- Bir süre aralarında anlaşmazlık olur.Hasan Han bezirgan başının kollarını bağlar.Adamları korkup ona yaklaşamazlar.Hasan Han kervanı götürür,yola düşerler.

9- Bezirgan adamlarına "Çenlibel'den sessiz geçelim de Köroğlu'nun baçından kurtulalım" der.O gece bir yerde istirahat ederler.Sabahleyin kervancıbaşı Hasan Han'a seslenir,yükle bu kervanı! Ve oradan sessiz geçmeleri için adamlarına emir verir.

10- Çenlibel'de sabah olur.Köroğlu kervan sesi duyar.Köse "Yok kervan gelmiyor" der.Aralarında kervanın gelip gelmediğini tartışırlar.

11- Bu sırada kervan gelir ve Çırpıcı Çayırı'na varır.

12- Kervanın başında Hasan Bey vardır.Bu çayırda yemek molası verir.

13- Köroğlu ile Köse kervanı görür.Köroğlu Ayvaz'ı çağırır. "Doğru ata bin ve kervan sahibine buradan çıkmalarını söyle" der.

14- Ayvaz gelir ve Köroğlu'nun dediğini onlara söyler.Onun önünü keserler.Hasan'la Ayvaz karşı karşıya gelirler.Bir süre aralarında tartışmalar olur.

15- Köroğlu Ayvaz'ın gecikmesinden endişelenir.Reyhan Arap'ı gönderir.Ayvaz'ın bağlı olduğunu görür.Hasan Bey'le savaşa girer. Hasan Bey onu da bağlar.

16- Köroğlu bu iki delinin peşine düşer.Baba oğul karşılaşırlar.Oğul babasını tanır ama Köroğlu tanımaz.

17- Köroğlu delilerini bağlı görünce sazı ile söylemeye başlar.

18- Baba oğul şiir ile atışırlar.Sonra Hasan Han babasına zarar vermemek için onu güreşe davet eder.Köroğlu kabul eder ve güreşirler.Hasan,Köroğlu'nu göğsünün üzerine yere yıkar ve "Ey baba Kelime-i Şahadetini getir.Sana koç Köroğlu bana da Dağıstanda Han Nigar oğlu Hasan Bey derler"der.

19- Köroğlu oğlunu tanır,sazı ve sözü ile bunun oğlu olduğunu delilere anlatır.Köse,Hasan Bey'e "Şimdiye kadar neden söylemedin?" der."Sormadınız ki ben de söyleyeyim" der.

20- Bezirgan bu durumu seyreder.Köroğlu Hasan'dan bu kervanın kime ait olduğunu sorar.Oğlu durumu anlatır.Köroğlu Bezirgan'ın kollarını çözdürür;baç almaz ve onları üç gün misafir eder.

21- Bezirgan sevinir ve Köroğlu ile arkadaş olur.Bir zaman sonra izin alarak yoluna devam eder.

22- Ayvaz ile Reyhan Arap,Hasan Beye kin tutmaktadırlar.Ancak onun Köroğlu'nun oğlu olduğunu öğrenip kinlerini atarlar.

23- Köroğlu Ayvaz'ı çağırır ve Hasan Han'ı ona senin kardeşindir diyerek emanet eder ve Dağıstan'a Han Nigar'ı getirmeye gider.

24- Ayvaz,Hasan Han'ı delileriyle tanıştırır.40 gün Köroğlunu beklerler,Çenlibel'i adım adım gezer,dolaşırlar.onlar her gece başka bir süslü odada otururlar.Hasan Bey 40.odaya gitmek ister ama Ayvaz "Olmaz" der.

25- Hasan Bey odayı zorla açar.Babasının mücevherlerini dolapların birinde anası Telli Nigar'ın resmini zincirle asılı olarak görür.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen hikayeler sınıfına dahildir. Tipi:Soruştuma.İkinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden hikayeler sınıfına dahildir.Tipi: İstek.

I.HAREKET :

1- Hasan Bey de 7 yaşına gelir,okula gider,nihayet 15 yaşını da bitirir.(a)
2- Hasan,ihtiyardan neden piç olduğunu sorar.(E^3)
3- Hasan gelir anasının elini öper ve babasının kim olduğunu sorar.(5^3)
4- Nigar,bütün olayı oğluna açıklar.Kılıcı ve babasının bazubendini verir ve "Oğlum,senin baban Ali Osman Devleti Sultan Murat bayrağı altında dalgalanır" der.(KF^2)
5- Nigar'dan ayrılarak babasının peşine gider.(B^3)
6- Hasan Han bezirganbaşının kollarını bağlar.(A^{15})

II.HAREKET :

7- Köroğlu Ayvaz'ı çağırır,"Doğru ata bin ve kervan sahibine buradan çıkmalarını söyle" der.(y^2)
8- Ayvaz gelir ve Köroğlu'nun dediğini onlara söyler.(δ^2)
9- Reyhan Arap,Ayvaz'ın bağlı olduğunu görür,Hasan Bey'le savaşa girer.(H)
10- Sonra Hasan Han babasına zarar vermek için onu güreşe davet eder.(H^2)
11- Köroğlu Hasan Han'ın teklifini kabul eder.(θ')
12- Hasan,Köroğlu'nu göğsünün üzerine yere yıkar.(I^2)
13- Köroğlu Hasan'dan bu kervanın kime ait olduğunu sorar.(ϵ^2)
14- Köroğlu bezirganın kollarını çözdürür.(E^4)
15- Köroğlu Ayvaz'ı çağırır ve Hasan Han'ı ona senin kardeşindir diyerek emanet eder.(y^2)

$$I = \frac{a\ E^3\ 5^3\ KF^2\ B^3\ A^{15}}{}$$

$$II = \frac{y^2\ \delta^2\ H\ H^2\ \theta'\ I^2\ \epsilon^2\ E^4\ y^2}{}$$

DOKUZUNCU HİKAYE

HİKAYENİN ADI : TELLİ NİGAR CENGİ
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Hasan Bey resmi görünce aşık olur ve bayılır.Köse'ye haber verirler.

2- Bu sırada Köroğlu Dağıstan'dan geri döner ve Çıracı Çayırlarına iner inmez bir atlısını görür.Atlı Hasan Han'ın durumunu bildirir.Köroğlu durmaksızın Çenlibel'e gelir.

3- Köroğlu oğlunu baygın olarak bulur.Sazı ile oğluna hitaben şiirler söyler.Hasan Bey ayılır.Babasına karşılık o da şiirler söyler.

4- Baba oğul arasında atışmalar devam eder.Köroğlu konuyu öğrenir.Hasan Han gitmek ister ama onu yalnız başına bırakmak istemezler.

5- O sıralarda Akkabak şehrinde Abdurrahman isminde bir arkadaşı vardır.Ona "Dağıstan'dan oğlum Hasan Bey gelir,Akşehir güzeli Telli Nigar'ın resmini görüp ona aşık olup Hasan'a sahip ol" diye bir mektup yazarak Hasan'a verir.

6- Köroğlu oğlunu yolcu ettiğinde ona şehir hakkında bilgi ve siparişler verir.

7- Hasan Bey Akşehir'e varır varmaz Telli Nigar'ın peşine düşer.Telli Nigar hasbahçededir.Hasan Bey babasının tavsiyesi üzerine önce baytar Abdurrahman Bey'i aramak ister.

8- Hasan Bey bir ahçı dükkanına gelir.Usta yerine çırağını koyup kendisi bir kız seyretmek için dışarı çıkmıştır.

9- Hasan Bey kendi yaşlarında bir çırakla karşılaşır.Çırak çalışırken kendi kendine konuşmakta ve gözyaşı dökmektedir.

10- Hasan Bey ağlama sebebini sorar.Çırak "Bugün,şehrin güzeli gezecek.Usta onu görmeye çıktı ve beni azarladı.Biraz sonra ben de çıkacağım" der.

11- Hasan o dilberin adını sorar."Telli Nigar" der.Hasan Bey yanına çırağı da alır.İkisi bahçeye çıkarlar.

12- Bahçenin çevresini gezerek içeri girebime imkanı ararlar. Nihayet içeri girip bahçenin ortasına gelirler.

13- Hasan Bey güzeller görür.Biraz sonra Telli Nigar görünür.

Telli Nigar görünür görünmez ağlayarak sevdalı şiirler söyler.

14- Topal Nergis isminde bir güzel,sazın sesini duyar,o tarafa koşar.Telli Nigar onun saçlarından tutarak "Benden nasıl önde gidersin!"diye azarlar.

15- "Tellerimi bırak,izin ver" der.Hasan Hanı ve arkadaşlarını gösterir.Telli Nigar "Sizi buraya kim gönderdi?"diye sorar. Nihayet saz ve şiirle atışırlar.

16- Telli Nigar da Hasan Beye aşık olur.Onu kendi köşküne gönderir.Onun,Köroğlu'nun oğlu olduğunu anlar."Beni almaya mı geldin,beni nasıl götüreceksin?"diye sorar.

17- Hasan Bey "Kırat'ın tayı Kemer tayı getirdim" der.

18- Telli Nigar buna razı olmaz.Hasan Beyi korkutur."Ya gider Çenlibel'den Kırat'ı getirirsin,ya da Akşehir Akkabak'ta yeniçeri çöl beyinin atı Esgardar'ı getirirsin.Ancak o zaman seninle gelirim" der.

19- Hasan Bey bahçeden çıkar.Babasının verdiği mektubu çıkarır.Sora sora gidip onu bulur.Hizmetkârlar atını alırlar.İçeriye girer.Baytar gelir,izzet ve ihtiamla zarfı verir.

20- Baytar,mektubun sahibinin Köoğlu olduğunu anlar.Hasan Beyin gözlerinden öper,"Hoş geldin" der.Biraz konuşurlar.Baytar Hasan Bey'in derdini anlar.

21- Hasan Bey,Esgerdar atın peşinde olduğunu söyler.Baytar "Oğul,hangi atı istersen alırım ama onun ismini getirip hem beni hem kendini belaya sokma" der.

22- Birçok maceradan sonra at meydanında baytardan Eşgerdarın yerini sorar.

23- Baytar "Atın sahibi benim kardeşimdir,oğlum git öldür ve atı al" der.

24- Hasan Bey baytarın ayaklarına sarılır,af diler ve "Ben senin kardeşin olduğunu bilmiyordum" der.

25- Baytar "Oğul senin suçun yok,sen istediğini tam olarak söyle bakalım nedir?"der.

26- "Amca doğrusu bu şehrin güzeli Telli Nigarı kaçıracağım" der.

27- Baytar "Oğul,o bir hükümdar kızı,yedi kardeşi vardır.Bu işi yapmak zordur" der.

28- Hasan Bey "Amca kızla anlaşmışız ve bu şartı koştu.Onun için gidip o atı getirmem lâzım" der.

29- Baytar,hiç bir şey almadan bir kefenlik alır.Kılıcını alır,yola çıkar.Kardeşine Abdurrahman Beyin geldiğini haber verirler.

30- Kardeşi Eşgerdor'u hazırlamalarını emreder.Hazırlar ve getirirler.Baytar ata binmez yaya gider.

31- Kardeşinin çadırına girerek başını ve kılıcını kardeşinin önüne uzatır ve ondan atı ister.Kardeşi ağlayarak "Canım,malım sana feda olsun" der ve birbirlerine sarılırlar.

32- Baytar atı 40 günlüğüne emanet alır ve geri döner.

33- Hasan Bey hizmetçi ile yolda bekler.Baytarın atı getirdiği haberi gelir.Atı getirir ve Hasan Bey'e verir.

34- Baytarın komşusu olan yaşlı bir kadını Telli Nigar'a Eşgerdoru'nun geldiği haberini vermesi için gönderirler.

35- Telli Nigar gitmeye hazır olduğunu ve yatsı geçtikten sonra gelip kaçırmasını söyler.

36- Nine cevabı getirir ve baytardan bahşiş alır ve Hasan Beyi sevindirir.

37- Baytar atları hazırlar.Telli Nigar'ı almaya giderler.Kızı evinden alır ve onları gönderir.Kendisi de konağına döner.

38- Kız ve oğlan sabah erkenden kapılar açıldıktan sonra kaleden çıkarlar ve Akşehir'i terkederler.

39- Sabahleyin kızlar Telli Nigar'ın kaçtığını öğrenir öğrenmez anne ve babasına haber verirler.Kardeşlerin büyüğü "Kendi ayağıyla giden kızın peşine gitmezler" der.

40- Hasan ile Nigar bir hayli yol alır.Bir pınar başında dinlenirler.Telli Nigar Akşehir tarafından atlılar geldiğini görür. Hasan kalkar,onların karşısına çıkar.

41- Kız yaralı olan Hasan Beyi dizlerine yatırır,Hasan Bey babasının vasiyetnamesini çıkarır ve orada olan üç tane kılı kıza verir.Kılları ateşe tutar.Köroğlu rüyasında durumu görür ve hemen uykudan uyanır.Kırat'ı çeker ve yola düşer.

42- Kız Hasan Bey'in ağır yaralanmasından ve kimsesizlikten ağlar,Allah'a yalvarır.Hızır İlyas Allah'ın emri ile hazır olur. Eğilir,bir çiçek koparıp kıza verir.Sonra Hızır kaybolur.Kız çiçekle yaralara merhem sürer;yaralar iyileşir.

43- Köroğludelileriyle yanlarına varır.Telli Nigar önce bunları düşman sanır.Köroğlu ile Telli Nigar saz ile atışmalar yapar.

Köroğlu kendini tanıtır.Kız da Telli Nigar olduğunu açıklar.

44- Köroğlu ile gelen deliler Telli Nigar ve Hasan Beyi alır ve Çenlibel'e gelirler.Demirçioğlu'nu baytarı getirmesi için Akkavak şehrine gönderilir.Zile'den,Tokat'tan,Sivas'tan,Kayseri'den misafiler davet edilir.Çırpıcı Çayırı'nda büyük bir ziyafet verilir ve Hasan Bey'e toy düğün yaparlar.

45- Köroğlu Eşperdor'u baytara teslim eder ve herkes kendi yoluna gider.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Bir hareketten müteşekkil olan bu hikayenin hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Geri gönderme.

I.HAREKET :

1- Hasan Bey resmi görünce aşık olur ve bayılır.Köse'ye haber verirler.(a)
2- Bu sırada Köroğlu Dağıstan'dan geri döner.(↑)
3- Köroğlu oğlunu yolcu ettiğinde ona şehir hakkında bilgi ve siparişler verir.(y^2)
4- Hasan o dilberin adını sorar.(5^3)
5- Telli Nigar da Hasan Bey'e aşık olur.Onu kendi köşküne gönderir.(B^2)
6- Telli Nigar buna razı olmaz.Hasan Bey'i korkutur."Ya gider Çenlibel'den Kırat'ı getirirsin ya da Akşehir Akkabak'ta yeniçeri çöl beyinin atı Esgardar'ı getirirsin.(D^7)
7- Hasan Bey'in gözlerinden öper,"Hoşgeldin" der.(F^2)
8- Birçok maceradan sonra at meydanında baytardan Esgardar'ın yerini sorar.(F^6)
9- Baytar "Atın sahibi benim kardeşimdir,oğlum git öldür ve atını al" der.(C)
10- Baytar "Oğul,o bir hükümdar kızı,yedi kardeşi vardır.Bu işi yapmak zordur" der.(M)
11- Kardeşi Eşgerdor'u hazırlamalarını emreder.(y^2)
12- Hazırlar ve getirirler.($\S^2$)
13- Kardeşinin çadırına girerek başını ve kılıcını kardeşinin önüne uzatır ve ondan atı ister.(y^2)
14- Baytar atı 40 günlüğüne emanet alır ve geri döner.(F^8)
15- Yaşlı bir kadını Telli Nigar'a Eşgerdoru'nun geldiği haberini vermesi için gönderirler.(B^2)
16- Kız ve oğlan sabah erkenden kapılar açıldıktan sonra kaleden çıkarlar ve Akşehir'i terkederler.(B^3)
17- Telli Nigar Akşehir tarafından atlılar geldiğini görür.(Pr)
18- Hasan kalkar,onların karşısına çıkar.(H^1)
19- Köroğlu rüyasında durumu görür ve hemen uykudan uyanır,Kırat'ı çeker ve yola düşer.(↑)

20- Kız Hasan Bey'in ağır yaralanmasından ve kimsesizlikten ağlar, Allaha yalvarır.(D^{u})

21- Hızır İlyas Allahın emri ile hazır olur.Eğilir,bir çiçek koparıp kıza verir.(E^{2})

22- Sonra Hızır kaybolur,kız çiçekle yaralara merhem sürer;yaralar iyileşir.(Mito)

23- Köroğlu kendini tanıtır.(Q)

24- Köroğlu ile gelen deliler Telli Nigar ve Hasan Bey'i alır ve Çenlibel'e gelirler.(↓)

25- Demirçioğlu'nu baytarı getirmesi için Akkavak şehrine gönderirler.(B^{2})

26- Çırpıcı Çayırı'nda büyük bir ziyafet verilir ve Hasan Bey'e toy düğün yaparlar.(W*)

27- Köroğlu Eşgerdor'u baytara teslim eder ve herkes kendi yoluna gider.(F^{1})

$$I - \frac{a\ \uparrow\ y^{2}\ 5^{3}\ B^{2}\ D^{7}\ E^{2}\ F^{6}\ G\ M\ y^{2}\ 8^{2}\ y^{2}\ F^{8}\ B^{2}\ B^{3}\ Pr\ H^{1}\ \uparrow\ D^{11}\ E^{2}}{Mito\ Q\ \downarrow\ B^{2}\ W^{*}\ F^{1}}$$

ONUNCU HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KELOĞLAN'IN KIRAT'I KAÇIRMASI
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Silistre hükümdarı Hasan Paşa at meraklısı biridir.Birgün şehirde mahiyetiyle dolaşırken bir gencin bindiği at dikkani çeker.Adamlarına at hakkındaki fikirlerini sorar.İyi bir at olmadığını beyan ederler.

2- İçlerinden biri "Ben Kırat adındaki ata at derim" der.Hasan Paşa saraya döner.Kahya'ya "Ya bana Kırat'ı getirirsin ya da ölürsün" der.

3- Kahya Hasan Bey'i kandırarak "Atı Köroğlu'ndan satın alalım" der.

4- Kahya Köroğlu'na "Ya Kırat'ı satarsın ya da zorla senden alırız" diye mektup yazar ve mektubu bir elçi ile gönderirler.

5- Elçi çırpıcı Çayırlarında Köoğlu'nun atlılarına rastlar ve kendini tanıtır.Köroğlu'nun yanına götürürler.

6- Köroğlu mektubu Geyik Ahmet'e okutur ve mahiyetini anlar. Ayvaz'dan sazını ister.Saz ile Silistre Hükümdarına cevabını verir ve bir de mektup yazarak elçi ile gönderi.

7- Elçi mektubu Hasan Paşa'ya verir.Hasan Paşa Köroğlu'nun Kırat'ı satmayacağını öğrenir.Ancak fikrinden vazgeçmemiştir.

8- Kahya canını kutarmak için "Her kim Kırat'ı getirirse ihya edilecektir diye duyuru çıkaralım" diye bir fikir ortaya atar.Oradakiler bu fikri uygun bulurlar.

9- Silistre'de Keloğlan lakaplı kaz çobanlığı yapan biri vardır.Kırat'ı getirmeye taliplidir.Hasan Paşa'nın huzuruna getirirler.

10- Hasan Paşa'nın Perişat Sultan isminde bir kız kardeşi vardır.Keloğlan "Atı getirirsem onu isterim" der.

11- Hasan Paşa meclis kurdurur ve Keloğlan'ın şartlarını onların huzuruda kabul eder ve nikah yapılır.

12- Keloğlan'ın ismi Mutazadır."Eğer Kırat'ı getirirse kız onun helalidir.Aksi taktirde boynu vurulacaktır" şeklinde bir şartname yazılır,kağıt ona verilir.

13- Keloğlan hazırlanır ve Silistre'den çıkar.Çenlibel'e ge-

lir.Bir ağacın altında oturur ve Kırat'ı suya getirdiklerini görür.

14- Kırat Keloğlan'ı görür,su içmez.Köroğlu'na söylerler.Ayvaz'ı gönderir ve "Belki bir hile filan vardır ki Kırat su içmiyor" der.Keloğlanı bulur ve döverler.

15- Ayvaz onu serbest bırakır.Gelip Köroğlu'na durumu anlatır.Onun durumuna acır ve Köroğlu'ndan ona uygun bir iş ister.

16- Keloğlan'ı ahırda çalışanların arasına katarlar.Ancak bu konuda Köroğlu'ndan izin almazlar.

17- Birgün tavlaya gidip atlara bakarken Köroğlu Keloğlan'ı görür.Keloğlan onun ayaklarına kapanır.Köroğlu ona atlara iyi bakmasını söyler ve orada kalmasına izin verir.

18- Keloğlan tavlada iyi çalıştığı için onu 40 ahırcının amiri yapar.Aradan aylar geçer.Keloğlan Kırat'ı kendisine alıştırır.

19- Keloğlan uzun süren olaylardan sonra rakı almak için Telli Nigar'dan başka biri için izin alır ve arkadaşlarına içirir. Onlar sarhoş olur ve uyurlar.

20- Keloğlan tavlada Kırat'ın zincirini kıramaz.Kendi kendine "Hasan Paşa Kırat'ı nerede görmüş,Doru atı götürür,ona Kırat'ı getirdim derim" diye düşünür.Doruatı çözer ve Çenlibel'den kaçar.

21- Köroğlu delilerle oturuken birden tavladan bir takım sesler duyar.Tavlaya gider bakarlar ve ahırcıların hepsinin sarhoş olduğunu Keloğlan'ın ise Dorat'la birlikte ortada olmadıklarını görürler.

22- Köroğlu Kırat'ı tavladan çıkarır ve Keloğlan'ın peşinden gider.

23- Dorat yavrudur.Keloğlan yolda ne kadar zorlarsa da yürümez.Keloğlan arkasına bakar ve Kırat'ın geldiğini görür.Yer aramaya başlar.Etrafta bir değirmen görür.

24- Değirmenciye "Köroğlu'nun unlarını iyi öğütmemişsin ve eksik tartmışsın,Köroğlu Kırat'a binmiş geliyor" der ve elbiselerini değiştirmeleri konusunda değirmenciyi kandırır.

25- Değirmenci korkar,elbiselerini Keloğlan ile değiştirir, kendisi gizlenir.

26- Köroğlu değirmene gelir.Değirmenciyi çağırır.Değirmenci diye çıkan Keloğlan'a Keloğlan'ı sorar,atını ona verir ve içeri girer.

43- Köroğlu atın zayıflamış olduğunu görünce "Paşam,bu atın yedi cini var,kırk gün beslememiz gerekir" der.Paşa ve vezirler dervişe onu iyileştirmesi için teslim ederler.

44- Ertesi gün Kööğlu atı hazırlar.Üç beş gün Köroğlu sarayı dolaşır,saray ehli ondan atın durumunu sorarlar.Kööğlu da saray hakkında bilgiler toplar.

45- Köroğlu'nun iteği üzerine Kırat'a bir takım yaparlar.Paşadan onu dolaştırması için izin ister.Paşa kabul eder.

46- Bahçede dolaşırken aniden Kırat bahçeden çıkıp kendini Silistre denizine atar.Vezirler ve Hasan Paşa onun Köroğlu olduğunun farkına varırlar.

47- Silistre denizinin ortasındaki adaya Kırat'la birlikte çıkar.Köroğlu adadaki çukura bakar,yedi tane kız görür.Köroğlu onların ortasındaki güzel kızı çok beğenir ve onu Ayvaz'a götürmeyi düşünür.

48- Kızlar Köroğlu'nu derviş elbisesinde görünce onu derviş sanırlar ve yanlarına çağırırlar.Kızların içinde dolaşan Hasan Paşa'nın nişanlısı dervişe para verir.Köroğlu onları sazı ve sözü ile meşgul eder.

49- Kız (Hasan Paşa'nın nişanlısı) para vermek için elini at üstünde oturan Köroğlu'na uzattığında Köroğlu onu atın terkisine alır ve kaçırır.

50- Haber Hasan Paşa'ya ulaşır.Keloğlan'ı suçlarlar.Keloğlan suçu üstlenmez.Hasan Bey de buna dayanamaz ve Silistre halkı ile Köroğlu'nun peşine düşerler.

51- Köroğlu bir süre yol aldıktan sonra Kırat'ı bir kayanın üzerine çıkarır.Kızı orada bırakır ve atı kırlığa sürer.

52- Hasan Paşa'nın adamları gelirler ama o kırlığa Kırat,Kiziroğlu'nun Fener adlı atı ve Reyhan Arap'ın atı Alapaça'dan başka hiçbir at çıkamaz.Köroğlu o gece kırda kalır.

53- Köroğlu gecikince Köse Kenan delilerle bir müddet konuştuktan sonra 1999 kaçakı ile Köroğlu'nun peşine düşerler ve Reyhan Arap'ı Alapaça atı ile Silistre'ye haber almak için gönderir.

54- Silistre askeri kırlığın etrafını sarar.Hasan Paşa çadır kurup oturur.Köroğlu gece yarısı Paşa'nın çadırının arkasına yanaşır.Onların sohbetlerini dinler ve sazı ile onlara cevap verir.

55- Reyhan Arap bir gediğin üstünde yanan bir ateş görür ve

27- Keloğlan Kırat'ın dizginini alır ve binerek kaçar.

28- Köroğlu değirmenciyi bulur.Herşeyi anlar ve Keloğlan için "Helal olsun sana seni kaçak defterine yazmak gerek" der.

29- Gelir Keloğlan'a yetişir.Keloğlan "Hile ile bana yaklaşma Allah senden razı olsun,Kırat'ı bana teslim ettin" der.

30- Keloğlan Perizat Sultan meselesini ona anlatır."Eğer kıza kavuşursam söz veriyorum ben de Silistre'de Kırat'ın dizginini sana teslim ederim" der.

31- Keloğlan Silistre'ye Köroğlu da Doruatla Çenlibel'e gider.

32- Çırpıcı Çayırlarında Ayvaz ile karşılaşır.Ona acı sözler söyler.Ayvaz da küser.Köroğlu oradan Keloğlan'ın yanına döner.

33- Keloğlan yolda bir kişi görür ve "Git Hasan Bey'e haber ver ve eğer karşılamazsa atı geri götüreceğimi söyle" der.

34- Yolcu gelir,Hasan Han'a haber verir.Şehir halkı ve Hasan Paşa'nın adamları Keloğlan'ı karşılarlar.

35- Akşam olur,Perişat Sultan'ı Keloğlan'la gerdeğe gönderirler.Kırat'ı da tavlaya bağlarlar.

36- Köroğlu gece gündüz yol alır.Nihayet derviş elbiseleriyle Silistre'ye ulaşır.Gece camide kalır ve dua yazmakla kısa sürede meşhur olur.

37- Vezirin hanımı da bu durumdan haberdar olur.Gelir ondan muska alır ve kaybettiğini bulur.

38- Bir gün sonra Hasan Paşa'nın yanında bundan söz eder.Hasan Paşa "Acaba Kırat'ın iyileşmesi için de bir dua yazabilir mi?" diye sorar.

39- Köroğlu'na adam gönderirler.Köroğlu kabul eder.Gelir orada Keloğlan'ı görür.Her ikisi birbirini tanırlar.Keloğlan Köroğlu'na işaret ile korkmamasını anlatır.

40- Hasan Paşa Kırat'ı iyileştimesini ister.Köroğlu kabul eder.Sazını alıp Hasan Paşa'yı över.

41- Hasan Paşa sofra kurdurur.Köroğlu lokmayı büyük tutmaktadır.Paşa'ya "Sakın bu Köroğlu olmasın" derler ama Keloğlan onların yanıldığını söyler.

42- Yemekten sonra Kırat'ın yanına giderler ama kapıyı açmazlar.Keloğlan bu dervişin kerameti olduğunu,kapıyı onun açmasının iyi olacağını söyler.Köroğlu kapıyı açar.Kırat onu görünce sakinleşir.

durumu anlar.Kayaya çıkar,orada Hasan Paşa'nın nişanlısını görür. Kız korkudan bağırır ve Köroğlu onun feryadına yetişir ve Reyhan Arap'ı görür.

56- Reyhan Arap'a bir şeyler söyler.O da geri dönerek Köse Kenan'a haberi ulaştırır.Deliler gece yarısı Silistre askeri uyurken dört bir yandan baskın yaparlar.

57- Hasan Paşa tutuklanır.Askerler ise kaçarlar.Kızı Kıratın üstünden indirirler.Köroğlu kılıcı Hasan Paşa'nın önüne koyar ve "Eğer ben senin nişanlına zarar vermişsem başım senindir" der.

58- Kıza sorarlar "Hayır zarar vermedi" der.Hasan Paşa gelir vè Köroğlu'na sarılır ve onu düğününe davet eder.

59- Deli Mehter'i Köroğlu'nun hanımı Han Nigarı ve Dana Hanım'ı alıp gelmesi için Çenlibel'e gönderir.

60- Hasan Paşa şehrin içinde Köroğlu dışında düğün yapar.Bu vesile ile halkı Hasan Paşa'nın korkak olduğunu ve Köroğlu'nun yiğitliğini anlar.Köroğlu deliler ve çevresi ile Çenlibel'e geri döner.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Dört hareketten müteşekkil olan bu hikayenin birinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

İkinci hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Aldanma.

Üçüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Suret değiştirme.

Dördüncü hareketi H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir. Tipi:Gönderme.

I.HAREKET :

1- Silistre Hükümdarı Hasan Paşa birgün şehirde mahiyetiyle beraber dolaşırken bir gencin bindiği at dikkatini çeker.(a)
2- Hasan Paşa saraya döner.Kahya'ya "Ya bana Kırat'ı getirisin ya da ölürsün" der.(y^2)
3- Kahya Köroğlu'na "Ya Kırat'ı satarsın ya da zorla senden alırız" diye mektup yazar...(y^2)
4- Köroğlu saz ile Silistre hükümdarına cevabını verir ve bir mektup yazarak elçi ile gönderir.(B^2)
5- Silistre'de Keloğlan lâkaplı kaz çobanlığı yapan biri vardır. Kırat'ı getimeye taliplidir.Keloğlan'ı Hasan Paşa'nın huzuruna getirirler.(§)
6- Keloğlan "Atı getirirsem Paşa'nın kızı Perişat Sultan'ı isterim" der.(D^1)
7- Hasan Paşa meclis kurdurur ve Keloğlan'ın şartlarını onların huzuruda kabul eder ve nikah yapılır.(W*)
8- Keloğlan'ı bulur ve döverler.(H^4)
9- Ayvaz onu serbest bırakır.(E^4)
10- Onun durumuna acır ve Köroğlu'ndan ona uygun iş ister.(E^5)

II.HAREKET :

11- Keloğlan,Köroğlu'nun ayaklarına kapanır.(θ^1)
12- Keloğlan uzun süren olaylardan sonra rakı almak için Telli Nigar'dan başka biri için izin alır.(B^3)
13- Keloğlan Durat'ı çözer ve Çenlibel'den kaçar.(A^1)

14- Köroğlu delilerle otururken birden tavladan bir takım sesler duyar.Tavlaya gider bakarlar ve Keloğlan'ı Dorat'la birlikte ortada olmadıklarını görürler.(a^3)
15- Köroğlu değirmene gelir.Değirmenciyi çağırır.Değirmenci diye çıkan Keloğlan'a Keloğlan'ı sorar.(5^2)
16- Keloğlan,Perizat Sultan meselesini ona anlatır."Eğer kıza kavuşursam söz veriyorum ben de Silistre'de Kırat'ın dizginini sana teslim ederim" der.Keloğlan Silistre'ye Köroğlu da Durat'la Çenlibel'e döner.(θ^1)

III.HAREKET :

17- Köroğlu gece gündüz yol alır.Nihayet derviş elbiseleriyle Silistre'ye ulaşır.(T)
18- Köroğlu'na adam gönderirler.(B^2)
19- Hasan Paşa Kırat'ı iyileştirmesini ister.(y^2)
20- Köroğlu kabul eder.(δ^2)
21- Saray ehli Köroğlu'dan atın durumunu sorarlar.(D^7)
22- Köroğlu,Paşa'dan onu dolaştırması için izin ister.(B^3)
23- Paşa kabul eder.(δ^2)
24- Vezirler ve Hasan Paşa onun Köroğlu olduğunun farkına varırlar.(Q)
25- Hasan Paşa'nın nişanlısı para vermek için elini at üstünde oturan Köroğlu'na uzattığında Köroğlu onu atın terkisine alır ve kaçırır.(A^1)
26- Hasan Bey de buna dayanamaz ve Silistre halkı ile Köroğlu'nun peşine düşerler.(Pr)

IV.HAREKET :

27- Köroğlu gecikince Reyhan Arap'ı Alpaça atı ile Silistre'ye haber almak için gönderir.(B^2)
28- Kız korkudan bağırır ve Köroğlu onun feryadına yetişir.(B^1)
29- Hasan Paşa tutuklanır.(A^{15})
30- Deli Mehter'i Köroğlu'nun hanımı Han Nigar'ı ve Dana Hanım'ı alıp gelmesi için Çenlibel'e gönderir.(B^2)
31- Hasan Paşa şehrin içinde Köroğlu dışında düğün yapar.(W*)
32- Köroğlu,deliler ve çevresi ile Çenlibel'e geri döner.($\downarrow$)

$$I = \frac{a\ y^2\ y^2\ B^2\ \S\ D^7\ W^*\ H^4\ E^4\ E^5}{}$$

$$II = \frac{\theta^1\ B^3\ A^1\ a^3\ 5^2\ \theta^1}{}$$

$$III = \frac{T\ B^2\ y^2\ \S^2\ D^7\ B^3\ \S^2\ Q\ \Phi^1\ Pr}{}$$

$$IV = \frac{B^2\ B^1\ A'^5\ B^2\ W^*\ \downarrow}{}$$

ONBİRİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KENAN KOLU
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Kenan hükümdarının kızı Mine Sultan'ı Han Ayvaz'a almak ister.

2- Günlerin birinde dervişin biri Kenan elinden Türkiye'ye gelerek bir başka dervişe rastlar.Ondan Köroğlu'nun ahvalini ve ne olduğunu sorar.Diğer derviş "O,zenginlerden alır,fakirlere verir,eğer sen de istersen Çenlibel'e git ve gör" der.

3- Kenan'dan gelen dervişin yanından Hükümdarın kızı Mine Sutan'ın resmi vardır.Kendi kendine eğer bu resmi Köroğlu'na gösterirsem bire bin bahşişte bulunur,diye düşünür ve Çenlibel'e doğru yola koyulur.

4- Derviş gelir,Çırpıcı Çayırlarına varır.Köroğlu ve deliler oradadırlar.Köroğlu dervişi görür ve çay içmeye davet eder,yemek ikram eder.

5- Köroğlu,dervişin nereden geldiğini sorar.O da durumu izah eder ve "Ey Köroğlu senin için Kenan Hükümdarı'nın kızının resmini getirdim" der.

6- Köroğlu alır ve resme bakar ve dervişe onun bekar olup olmadığını sorar.O da "Bekar kızdır" der ve şimdiye kadar evlenme teklifi almadığını söyler.

7- Köroğlu hemen kızı Han Ayvaz'a almayı düşünür.Dervişin keşkülüne bir avuç para koyar.Köse dervişten hoşlanmadığı için para vermez,diğerleri birşeyler verirler.

8- Derviş Köroğlu'ndan keşkul ve paraları aldıktan sonra Çenlibel'i terkeder.

9- Köroğlu evlenme meselesini Ayvaz'a haber verir ve delilerden Demirçioğlu'nu Kenan eline göndererek kızı yeniden görmesini ister.

10- Demirçioğlu Kenan eline gidip bir müddet maceradan sonra kızı görür ve Çenlibel'e geri döner.Köroğlu'na tarif eder.

11- Köse Köroğlu'na bu işten vazgeç demesine rağmen Köroğlu onun sözünü kabul etmez ve birkaç delisi ile kızı getirmeye gider.

12- Köroğlu gelir,saraya varır.Hükümdar ile bu konuda konuşur ve Mine Sultan'ı Ayvaz'a ister.

13- Hükümdar ağır şartlar koşar.Köroğlu ise şartların hepsini kabul eder.Bir müddet orada kaldıktan sonra şartları yerine getirmek için Çenlibel'e geri döner.

14- Çamlıbel'de Köse Kenan'a Köroğlu'nun geldiğini haber veriler.Köroğlu ona herşeyi anlatır.Aradan üç dört ay geçer.

Deliler Mine Sultan'ın Ayvaz'a nikahlandığını duyarlar ve Mine Sultan'ı kaçırmak isterler.

15- Ayvaz delilerin sözüne uyar ve kızı kaçırmak ister.Delilerin büyüklerinden birkaçı da onunla beraber kızın peşine gider.

16- Köroğlu Kenan elinden döndükten sonra Kenan Hükümdarı şehrin çevresine pusu kurar ve asker yerleştirir.

17- Deliler ve Ayvaz bu durumu görünce savaşa hazırlanırlar. Şehre yaklaşınca Kenan askerleri bunları Çembere alır.Köroğlu'nun bundan haberi yoktur.

18- Askerler Köoğlu'nuyakaladıklarını sanırlar.Hepsini tutuklayıp Kenan Padişahına müjdelerler ve onun emirlerini beklerler.

19- Ayvaz'ın da elini kolunu bağlayıp padişahın sarayına getiriler.Padişah önce öldürülmelerini daha sonra fikrini değiştirip hapse atılmalarını emreder.

20- Akçadağ yaylalarında Kiziroğlu Mustafa bu olayı duyar. Baş koçağı olan Aydın'lı Dönek Ahmet'e "Köroğlu'na haber ver eğer ihtiyacı olursa yardım edelim" der.

21- Aydınlı Dönek Ahmet Çamlıbel'e gelir.Köroğlu durumu öğrenince haber almak için Deli Mehter'i onların peşine gönderir ve Dönek Ahmet'e "İhtiyacım yok evlâdım" der.

22- Dönek Ahmet Köroğlu'ndan izin alarak döner ve durumu Kiziroğlu'na bildirir.

23- Deli Mehter gelir ve Kenan eline varır.Bir kahveye uğrar ve orada tutukluların durumunu öğrenir.

24- Deli Mehter durumu öğrenince Çamlıbel'e geri döner ve Köroğlu'na anlatır.O da Kenan eline gitmeye karar verir.

25- Köroğlu Kenan dağlarına varınca Kenan Sultanı'na Köroğlu'nun geldiğini haber verirler.Köroğlu'nu dört bir taraftan çembere alırlar.Köse ile savaşmaya karar verirler.Sazı ile Kırat'ın sırtından vur emri verir.

26- Deliler savaşa başlarlar.Bir süre savaşırlar.İki günlük savaşta çok zayiat verdirirler.

27- Kenan Sultan'ı vezirleri ile görüşür ve savaşta hile yapmaya karar verirler.Hendekler kazdırarak üstlerini örttürürler.

28- Köse Kenan savaş sırasında Ayvaz'ı Çamlıbel'e götürür. Düşman bir ara hile yaparak kaçmaya kalkışır.Köroğlu delilerle onların peşine gider ve bir kısmı hendeklere düşer.

29- Köroğlu durumu öğrenince oradan yok olur.Askerler Padişah'a haber verirler.Padişah,Kırım hükümdarı ile otumaktadır.Tutukluları öldürmeleri emrini verir ama yanındakilerden biri hapse atmalarını söyler.

30- Köroğlu gelir,bir köye varır.Kendi kendine düşünerek kabristana gelir.Bir müddet düşündükten sonra bir mezarın içine girer.Çevredeki çocuklar gelip onun eşyalarını çalar.Kırat'ta sahibini göremeyince Çamlıbel'in yolunu tutar.

31- Çocuklar çaldığı elbiseleri evlerine götürür.Bu haber köyde yayılır.Köy çocukları gelip mezarlığa bakarlar ve mezarın biride bir kafa görürler.

32- Köroğlu mezardan çocukları görür.Hemen kendini dışarı atar.Çocuklar gittikten sonra tekrar mezara girer.

33- Çocuklar mezardaki Köroğlu'na taş yağdırırlar.Köroğlu tekrar dışarı çıkar.Akşam köyün yaşlıları bu haberi duyunca Köroğlu'na yemek getiriler.

34- Kırat,gece yarısı Çamlıbel'e varır.Ayvaz atın sesini duyunca Köroğlu'nun geldiğini sanar ama Kırat'ın geldiğini Köroğlunun olmadığını görürler.

35- Köse Kenan ve deliler bu konuda uzun süre tartıştıktan sonra gece yatarlar.Sabahleyin Köse Kırat'ı boyar ve bir Arap atına benzetir,biner ve Kenan'a doğru yola çıkar.

36- Köse Ayvaz'ı da siyaha boyamıştır.Kendisi de Kenan'lı olduğu için kimse onların yabancı olduğunun farkına varmaz.

37- Köse Kenan'da her yerde ağızlardaki söylentilere dikkat eder.Kaçakların zindanda olduğunu,sadece Köroğlu'nun kurtulduğunu ancak onun da ortalarda olmadığını görür.

38- Köse durumun ne olduğunu iyice anlar.Kendi kendine "Herhalde Köroğlu bu civardadır" diye düşünür.

39- Köse kendine bir iş bulmak için bir cami avlusuna yerleşir.Birisi oradan geçerken Ayvaz ile Köse'yi görür.Onları duacı sanır ve "Geceleri uyuyamıyorum bana dua yazın" der.

40- Köse bir dua yazar ve verir.O adam duanın faydasını görür.Bu haberi her yerde söyler.Köse'nin müşterisi çoğalır.Bu haberi Sultan'ının kızı Mine Sultan da işitir.

41- Mine Sultan birkaç cariye ile Köse'nin yanına gelir.Köse Ayvaz'a onun kim olduğunu söyler.Ayvaz aldırmaz.

42- Kız Köse'ye "Benim talihime bak ve akıbetim ne olacak söyle" der.Köse defteri açar,onun geleceğini söyler ve "Nihayet siz önceki nikâhlınıza kısmet olacaksınız" der.Kız memnun olur.

43- Mine Sultan dervişin yanındaki gencin kim olduğunu sorar. Köse benim kalem der ve kendi maharetinden bahsederek siyahı beyaza çeviririm der.Kız o kalemin beyaz olmasını ister.Köse "Bu işi yarın yaparım" der.

44- Akşam olduğunda Ayvaz'ı hamama götürür,yıkandırır,temiz elbiseler giydirir.Sabahleyin Mine Sultan gelir ve Ayvaz'ı görür, ona candan aşık olur.

45- Mine Sultan Köse'ye bu adam düntü kalemi diye sorar.Köse de evet der.Eğer istersen yine siyah ederim der.Kız yok der ve kalemi satın almak ister.Köse akşamları satarım senin olsun ama sabahları benim olsun der.

46- Mine Sultan razı olur.Gece cariyelerinden birini gönderir ve Ayvaz'ı saraya götürür.Gece beraber olurlar.Sabah olunca Köse'ye gönderir.

47- Köroğlu mezarlıkta kalır ve çocukların elinden kurtulmak için sağa sola kaçar.Birgün yolun kenarından bir kervan geçer. Bezirgan Köroğlu'nu görür ve onu tanır.Çocukların elinden kurtarır.

48- Köroğlu gittikçe aklını kaybetmektedir.Bezirganın adamları onu zorla tutar ve elini kolunu bağlarlar.Kenan eline gelir onu bir odaya hapsederler.

49- Bezirgan Kenan elinde macerasını anlar ve şehirde Köseyi görür,tanır fakat Köse onu tanımaz.

50- Bir süre sohbetten sonra bezirgan Ayvaz'ı ve Köse'yi menziline getirir ve "Benim bir hastam var,ona çare bulun" der. Köse Memik gelir ve Köroğlu olduğunu görür.

51- Bezirgan kendini tanıtır ve "Ben sizlerden çok iyilik gördüm" der.Köse Köroğlu'nu kendine getirmek için sazı ile şiirler söyler.

52- Köroğlu'nun biraz aklı başına gelir.Bezirganla kaçakları kurtarmak için anlaşırlar.

53- Ertesi gün bezirgan Kenan elinin büyükleriyle Sultan'ın yanına gelir ve "Köroğlu'ndan aldığınız atları sattığınızı duyduk" der.Sultan bir süre konuşmadan sonra atları bezirgana satar.

54- Bezirgan atları aldıktan sonra Köroğlu ve Köse'nin yanına döner.Atlardan sonra savaş malzemeleri de temin eder.

55- Deliler yedi zindanda tutulmaktadırlar.Ayvaz ise Mine Sultan'ın sarayında kalmaktadır.Gecelerin birinde Köroğlu Kırat'ın sırtında eğri kılıç elinde Köse ile zindan kapısının bekçilerinin kellelerini uçururlar.

56- Köse Bezirgan ve Köroğlu zindanı açarak delileri kurtarır ve her birine bir at ve bir kılıç verirler.

57- Kenan Sultan'ı da delilerin kurtulduğunu ve şehre zarar vermeye başladıkları haberini verirler.

.58- Bezirgan Sultan'a gelerek Köroğlu'ndan şikayetçi olur, "Sizden aldığım atları Köroğlu ve delileri aldı ve vermiyorlar" der.

59- Kenan Sultanı şaşırır kalır.Sabah olduğunda Köroğlu ve kaçakları yine Kenan ordusunun arasında kaldıklarını görürler.

60- Demirçioğlu yüz deli ile meydana gelir.Diğer taraftan Reyhan Arap Köroğlu ve Köse Kenan dört taraftan savaşa başlarlar.

61- Ayvaz ile Mine Sultan durumu anladıktan sonra gece yarısı Köroğlu'nun yanına gelirler.Köroğlu onları Deli Mehterle Çenlibel'e gönderir.

62- Kızın Çenlibel'e kaçtığını hükümdara haber verirler.Hükümdar kendi kendine "Bu kız belki kendi isteği ile kaçmıştır. Fazla kan dökülmeden Köroğlu ile dost olalım" der.

63- Hükümdar mektup yazar ve bir elçi ile Köroğlu'na gönderir.Köroğlu mektubu okur ve kaçakları ile hükümdarın meclisine gelirler.

64- Mecliste Hükümdarla arasında uzun konuşmalar olur.Hükümdarın arkadaşı Kırım Hükümdarı ve bezirgan da bu mecliste bulunur ve uzun uzun tartışırlar.Köroğlu sazı eline alır ve dost olacağına dair söz verir.

65- Köroğlu yaptığı iyiliklerden dolayı bezirgana sarılır ve teşekkür eder.Köse ile Çenlibel'e gelirler.

66- Köroğlu Deli Mehter'e emir verir ve "Mine Sultan'ın düğününe herkes davet edilsin ve Çırpıcı Çayırında toplansınlar" der.

67- Çevre vilayetlerden gelen davetliler Çenlibel'de toplanırlar.Bir hafta düğün yapılır ve Mine Sultan'la Ayvaz Han muratlarına erişirler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Üç hareketten müteşekkil olan bu hikayenin birinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:Soruşturma.

İkinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:Kahramanın tanınması.

Üçüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Tutuklu bırakılır.

I.HAREKET :

1- Günlerin birinde dervişin biri Kenan elinden Türkiye'ye gelerek bir başka dervişe rastlar.(a)
2- Köroğlu dervişi görür ve çay içmeye davet eder.(E^2)
3- Köroğlu bu dervişin keşkülüne bir avuç para koyar.(F^2)
4- Delilerden Demirçioğlu'nu Kenan eline göndererek kızı yeniden görmesini ister.(D^7)
5- Demirçioğlu Kenan eline gidip bir müddet maceradan sonra kızı görür ve Çenlibel'e geri döner.($\S^2$)
6- Köroğlu birkaç delisi ile kızı getirmeye gider.($\uparrow$)
7- Köroğlu gelir,saraya varır.Hükümdar ile bu konuda konuşur ve Mine Sultan'ı Ayvaz'a ister.(D^7)
8- Köroğlu ise şartların hepsini kabul eder.(θ')
9- Bir müddet orada kaldıktan sonra şartları yerine getirmek için Çenlibel'e geri döner.($\downarrow$)
10- Askerler Köroğlu'nu yakaladıklarını sanırlar.Hepsini tutuklayıp Kenan Padişahına müjdelerler ve onun emirlerini beklerler.(A^{15})
11- Padişah,hapse atılmalarını emreder.(y^2)
12- Köroğlu durumu öğrenince haber almak için deli Mehter'i onların peşine gönderir.(B^2)
13- Dönek Ahmet Köroğlu'ndan izin alarak döner ve durumu Kiziroğlu'na bildirir.(B^3)
14- Köroğlu'nu dört bir taraftan çembere alırlar.Köse ile savaşmaya karar verirler.Sazı ile Kırat'ın sırtından vur emri verir(A^{18})
15- Deliler savaşa başlarlar.(H')
16- Hendekler kazdırarak üstlerini örttürürler.(K^3)
17- Tutukluları öldürmeleri emrini verir.(A^{13})

18- Kırat,gece yarısı Çenlibel'e varır.(F^6)
19- Köse Ayvaz'ı da siyaha boyamıştır.(T)
20- Kız Köse'ye "Benim talihime bak ve akıbetim ne olacak söyle" der.(D^7)
21- Köse defteri açar,onun geleceğini söyler.($\S^2$)
22- Mine Sultan dervişin yanındaki gencin kim olduğunu sorar.(5^3)

II.HAREKET :

23- Birgün yolun kenarından bir kervan geçer.Bezirgan Köroğlu'nu görür ve onu tanır.(Q)
24- Bezirganın adamları onu zorla tutar ve elini kolunu bağlarlar.(A^{15})

III.HAREKET :

25- Gecelerin birinde Köroğlu Kırat'ın sırtında eğri kılıç elinde Köse ile zindan kapısının bekçilerinin kellelerini uçururlar ve zindanı açarak delileri kurtarırlar.(E^4)
26- Diğer taraftan Reyhan Arap,Köroğlu ve Köse Kenan dört taraftan savaşa başlarlar.(H^1)
27- Köroğlu onları Deli Mehter'le Çenlibel'e gönderir.(B^2)
28- Köroğlu Deli Mehter'e emir verir ve Mine Sultan'ın düğününe herkes davet edilsin.(y^2)
29- Bir hafta düğün yapılır ve Mine Sultan'la Ayvaz Han muratlarına erişirler.(W*)

$$I = \frac{a\ E^2\ F^2\ D^7\ \S^2 \uparrow D^7\ \theta^1 \downarrow A^{15}\ y^2\ B^2\ B^3\ A^{18}\ H^1\ K^3\ A^{13}\ F^6\ T\ D^7\ \S^2\ 5^3}{}$$

$$II = \frac{Q\ A^{15}}{}$$

$$III = \frac{E^4\ H^1\ B^2\ y^2\ W*}{}$$

ONİKİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : BAĞDAT KOLU
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu delileri ile beraber Çardaklı Çenlibel'de oturmaktadır ama onun şöhreti her tarafa yayılmıştır.Günlerin birinde dervişin biri bir dervişten Köroğlu'nun mertliğini duyar ve Çenlibel'e gelir.

2- Çırpıcı Çayırında Köroğlu'nun devriye atlısı dervişi görür ve onu Köroğlu'nun yanına götürür.Yeme,içme ve ikramda bulunurlar.Sonra derviş Köroğlu'nu över.

3- Derviş meclisteki delilere bakar ve "Bu hizmet eden delikanlının bir noksanı var" der.Köroğlu dervişe "Söyle bakalım ne imiş bu delikanlının noksanı derviş baba" diye sorar.Derviş "Ayvaz'ın yakasında bir turna çığası olursa o zaman noksansız ve daha güzel görünür" der.

4- Köroğlu çığanın nerede bulunduğunu sorar.Derviş "Telli turnada olur ve turnalar da Bağdat elinde bulunular" der.

5- Herkes dervişin keşkülüne para koyar;fakat Köse Kenan koymaz.Köroğlu dervişi yola vurur.Sonra Ayvaz'a "Yedi kadeh doldur.Yedi kaçağı Bağdat'a göndereceğim" der.

6- Köroğlu'nun sazı ve sözü üzerine yedi kaçak yerinden kalkar,Bağdat'a gitmeye hazır olurlar.Demirçioğlu Kenan'lı Reyhan Arap,Niğdeli Geyik Ahmet,Bursalı Topal Dursun,Kayserili Abulabut Köroğlu'nun oğlu Hasan Bey,Bir süre tartışmadan sonra Ayvaz da bu delilere katılır.

7- Sonunda yedi kaçağı Bağdat'a gönderir.Köse ise gitmemelerini ister.

8- O günlerde Bağdat Şeyhoğlu Şah Abbas'ın idaresi altındadır.Altı ay Bağdat'ta,altı ay da İsfehan'da kalır.

9- Köroğlu Demirçioğlu'nu altı kaçağa reis tayin eder,altı kaçak kabul ederler.

10- Gece gündüz yol giderek Bağdat yakınlarında Şeyh oğlu Şah Abbas'ın avlanma yasağı koymuş olduğu yere gelirler.

11- Demirçioğlu Bağdat yakınlarında bir köylüye rastlar ve ona turnaların ne tarafta olduklarını sorar.Köylü ise "Sakın kuşlara dokunmayın çünkü Şeyhoğlu yasak koydu" der.

12- Demirçioğlu her türlü bilgiyi alır ve kaçaklara hendek kazmaları için emir verir.Atlarıyla o hendeklerde kalır ve akşam vakti yerlerinden çıkarlar ve turna avına başlarlar.

13- Şeyh oğlu Şah Abbas veziri Yakup Han ile sabah kahvesi içerken turnaların feryadını duyar ve "Acaba bunları rahatsız eden mi var" diye sorar.

14- Yakup Han,bu işin ne olduğunu anlamak için turna çayırlarına elli kişi gönderir.

15- 50 kişi gelir ve turnaların avlandıklarını görürler ve iki kişiyi haber vermek için Bağdat'a gönderirler.Onlar da gelip Yakup Han'a meseleyi anlatırlar.

16- Yakup Han onlara yardım için 2000 atlı gönderir ve canlı olarak ele geçirilmelerini ister.

17- Atlılar çayıra gelirler,Demirçioğlu ve 6 kaçak dört taraftan gelen süvarilerle savaşa başlarlar.Aralarında uzun süre mücadele olur.Sonunda süvariler yardım için Bağdat'a adam gönderirler.

18- Şah Abbas tekrar onbin süvari yardım gönderir.Savaş yeniden başlar.Savaş bu şekilde birkaç gün devam eder.

19- Yedinci akşam Köroğlu'nun oğlu Hasan Bey,Demirçioğlu'na "Bu gecenin nöbetini bana ver" der ve uzun tartışmalardan sonra nöbeti alır.

20- Gece kementle Hasan Bey'i ve 6 kaçağı yakalarlar ama Demirçioğlu arkadaşlarını kurtarır.Sonuçta yedisi de tekrar düşman eline geçerler.

21- Esirleri şahın huzuruna götürürler.Nereden ve hangi milletten olduklarını sorarlar.Esirler kimliklerini ve Köroğlu'nun kaçakları olduklarını söylerler.

22- Şah Abbas Köroğlu'nun kim olduğunu sorar ve daha sonra delilerin öldürülmelerine dair emir verir.Yakup Han aracılığı ile öldürülmezler ama yedisi de hapsedilirler.

23- Aradan bir süre geçer.Köroğlu delilerinden haber alamayınca Köse ile konuşur.O da "Belki deliler Şah Abbas tarafından öldürülmüştür" der.

24- Deli Mehter'in yiğitliği ve 12 dil bilmesinden dolayı Köroğlu onu Bağdat'a gönderir.Deli Mehter gelir ve Bağdat'a ulaşır.

25- Deli Mehter Bağdat'a girmeden önce elbise değiştirir. Bağdat çarşısına gelir ve cemaatin içine girer.

26- Kahvede delilerin mertliğinden ve onların hapse düşmelerinden konuşulur.Deli Mehter durumu öğrenir öğrenmez oradan çıkar ve doğru Çenlibel'e gelir.

27- Çenlibel'de Köroğlu'na herşeyi anlatır.Köroğlu Şah Abbasa bir mektup yazarak Deli Mehter'i yeniden bağdat'a gönderir.

28- Bağdat'a gelen Deli Mehter sarayı sorar.Kapıcılar Sultan'a haber verdikten sonra onu içeri alırlar.O da mektubu Şah'a verir.

29- Şah Abbas mektubu alır ve "Köroğlu'nun gelirsem Bağdat'ı yıkarım,beylerimi bırak" yazdığını görür.Yüzünü Deli Mehter'e çevirerek "Gelsin,Bağdat'ı yıksın" der.

30- Deli Mehter bu cevabı alır,Çenlibel'e geri döner.Tokat taraflarında derife atlıları onu görür ve Köroğlu'na haber verirler.Deli Mehter gelir ve durumu anlatır.

31- Köroğlu Köse ile anlaşır.Tüm delilerin Bağdat seferi için hazırlanmalarına karar verilir ve Bağdat'a hareket ederler.

32- Köroğlu ve Köse delilerin önünde Bağdat'a giderken Bağdat'a nasıl ve ne tip bir elbise ile gireceklerini düşünüp kararlaştırırlar ve Bağdat'a girerler.

33- Derviş elbiseleri giyerek şehre beşer beşer girerler. Köroğlu Bağdat yakınlarında bir tarlada buğday biçen ihtiyar bir kadınla bir delikanlı görür.

34- Köroğlu delikanlıdan sevincinin sebebini sorar.Delikanlı Köroğlu'nun delilerinin yakalandığını,Şah Abbas'ın onların asılmalarını emrettiğini,bundan dolayı sevinçli olduğunu söyler. Aralarında tartışma çıkar.Köroğlu mısri kılıncı çeker ve delikanlıyı öldürür.

35- Bu sırada Köse,kırk-elli deli ile yetişir.Yolda karısı ile ekin biçen başka bir ihtiyar görürler.İhtiyar ekin biçerken sık sık Bağdat tarafına bakar.Köroğlu ihtiyara rahatsızlığının sebebini sorar.

36- İhtiyar derdini söyler ve "Şeyhoğlu,Köroğlu'nun delilerini yakalayıp darağacına çekecek,onun için endişeliyim,onlara yazık olacak" der.

37- Köroğlu ihtiyarı sıkı bir imtihana çeker.Fakat ihtiyar hep Köroğlu'nu ve delilerini savunur.Bir anne-baba böyle yiğitle-

ri kırk yılda yetiştiremez,bunların yiğitliğine acıyorum der.

38- Köroğlu ihtiyarın ağlamasına dayanamaz,hemen külahını başından çıkarıp Köroğlu olduğunu ve onları kurtaracağını ihtiyara söyler.

39- Köroğlu geri döner.Köse ve delilerle birlikte toplanıp ihtiyarın tarlasını kısa zamanda biçer,toplar ve evine gönderirler.

40- Köroğlu Kırat'ının kırmızıya boyar,derviş elbiseleriyle Bağdat'ın içine yerleşir.Köroğlu darağaçlarının hazır olduğunu ve şehrin meydanını delilerin idamını seyretmek için büyük bir kalabalığın doldurduğunu görür.

41- Köroğlu sorar ve üç gün sonra asılacaklarını öğrenir.Köroğlu Köse ile biraraya gelir ve ellerini bıyığına götürmeden vur emrini vermemesini söyler.

42- O gece geçer,sabah olur.Köroğlu derviş elbisesini giyerek Şah Abbas'ın sarayını sorar.Nöbetçilerden Şah'ın huzuruna çıkmak için izin ister.Sonunda izin alır ve içeri girerek şikayete geldiğini söyler.

43- Köroğlu:"Ondört yıldır gurbetteyim;Mekke'yi,Medine'yi, İran'ı dolaşıp Türkiye'ye geldim.Çenlibel'deki Köroğlu'nun dervişe ihsan verdiğini duydum.Bir süre maceradan sonra bana çok yardım ettiler.Köroğlu'na teşekkür ederek oradan çıktım.Köroğlu peşime düşüp ikram ettiği paraları yolda zorla elimden aldı ve beni yoldan aşağı yuvarladı.Birkaç saat sonra bir kervan yardımıma geldi ve kurtuldum.Bağdat'a gelince onun delilerinden yedisini asacağınızı duydum.Onları bana verin;intikam alayım.Bunun için divanınıza şikayete geldim" der.

44- Derviş kılığındaki Köroğlu dışarı çıktıktan sonra çeşit çeşit yorumlar ortaya atılır.Sonuda Köoğlu'nu içeri alıp yedi delinin asılma emrini ona gösterirler.Yirmi dört saat zamanımız var gidip yarın gelirsin derler.Köroğlu'na sarayda yer gösterirler ve Köroğlu oturur.

45- Köroğlu'nun sazı görünür.Ona "Derviş,senin aşıklığın da var mı?" diye sorarlar."Evet" der.Saz çaldırırlar,o da sazı ile şiirler okur.

46- Köroğlu'na para verirler ve ertesi gün erkenden huzura gelmesini söylerler.O çıktıktan sonra onu takip ederler.Köroğlu ise işi anlar ve kimseyle görüşmez.

47- Sonunda Şah'a dervişin doğru söylediğini haber verirler. Ertesi sabah olunca derviş huzura gelir ve Şah ona mahpusların idam emrini verir.

48- Köroğlu zindana giderken delilerin onu görünce birbirlerini tanıdıklarını belli etmelerinden endişelenir.Sonunda başgardiyandan zindanın anahtarlarını alır,kapıyı açıp içeri girer.

49- Köroğlu delileri görür,öyle davranır ki ona inanırlar.

50- Şah emir verir,darağaçlarından uzağa çadırlar kurulur. Mahpusları getirerek ters olarak ağaçlardan asarlar ve "Bunları saz ile öldüreceksin" der.

51- Şah "Ahçıbaşılara kurulan ağaçlardan adamlara yemek dağıtmalarını emreder.Şah Köroğlu'nun yemesine gülenleri susturur. Köroğlu bir bahane bularak dışarı çıkmak için izin alır.

52- Köroğlu çadırdan çıkar çıkmaz Kırat'a biner.Köse ise onu karşılar.Birlikte kılıç vurmaya başlarlar.Şah'ın adamları çadıra yaklaşır ve ona bu haberi iletirler.

53- Bu esnada Köroğlu delileri serbest bırakır ve Bağdat'tan çıkarlar.Şah Abbas peşlerinden ordu gönderir.

54- Köroğlu bu durumu görünce sazı alır ve delilerine vur emri verir.Deliler savaşa başlar.Aralarında büyük bir kanlı savaş olur.Gece dinlenirler ve sabah her iki taraf yeniden savaşa hazırlanır.

55- Sekiz gece sekiz gündüz amansızca savaşırlar.Nihayet tepenin birinde bir derviş Köroğlu'nun bu halini görünce kendini yerlere atar.Etraftakiler dervişe bu işin sırrını sorarlar.O da Köroğlu'nun mertliğinden bahseder.Onlardan Köroğlu'nu kurtarmak için yardım ister.

56- Derviş,Kiziroğlu Mustafa,Aydınlı Dönek Ahmet'in delilerini bir araya toplar ve Köroğlu'nun Bağdat'taki halini anlatır. Kiziroğlu fikrini değiştirir ve yardım yerine Çenlibel'i yıkmaya hazırlanır.

57- Kiziroğlu Mustafa,Tokat tepelerine yaklaşır.Çenlibel'de hanımlar bu haberi duyar duymaz atlar üstünde Çırpıcı Çayırı'nda onun önüne çıkarlar.Telli Nigar'la Kiziroğlu arasında bir süre atışmalar olur.Kiziroğlu bu hareketinden dolayı utanır.

58- Kiziroğlu diğerlerine döner ve "Geri dönün,Köroğlu'na yardım edelim" der.Telli Hanım'a "Kızım hiç korkma yardıma gidiyorum"der.Telli Nigar ise "Boş dönme bari" der.

59- Kiziroğlu Akçadağ yaylalarına varır,çevresine toplanan 909 atlı gelip onun elini öperler,savaşa hazır olduklarını söylerler.

60- Kiziroğlu Çenlibel'den ayrılır ayrılmaz,Telli Nigar ve Dona Hanım izin alıp kıyafet değiştirir ve onun peşinden Bağdat'a giderler.

61- Telli Nigar ve Dana Hanım Bağdat'a Kiziroğlu'ndan önce varırlar.Köroğlu'nun delilerinden savaşcı olarak 350 kişi kalmıştır.Bu iki hanım derhal yüzlerine nikap çekerek ordunun içine girer ve yiğitçe savaşa başlarlar.

62- Köroğlu Telli Nigar'ın kılıç vuruşunu görünce onu tanır ve sazı ile Köse'ye anlatır.Köse "Bu kız yalnız gelmez" der.Köroğlu Dana Hanım'ın da orada olduğunu söyler.

63- Köse Dana Hanım'ın orada olduğunu duyunca sağa sola kılıç vurarak onun yanına gitmeye çalışır.Bu arada deliler cesaretlenir ve savaş şiddetlenir.Köroğlu birden Kiziroğlu Mustafa'nın geldiğini görür ve sazı ile Köse'ye anlatır.

64- Kiziroğlu Mustafa'nın delileri meydandaki yaralıları kurtarır ve düşmana ağır kayıplar verdirir.Bu haberi Şeyhoğlu Şah Abbas'a haber verirler ve durumun kötü olduğunu anlatırlar.

65- Şah çok kızar,Yakup vezirinden tedbir almasını ister. "Sultanım zararın neresinden dönsek kardır" der ve bir hafta ara verip Köroğlu'nu davet edelim ve bakalım bu savaşın sebebi nedir der.Bu fikir beğenilir.

66- Köroğlu ve Kiziroğlu'nun delileri dinlenmekle meşguldurlar.Köroğlu,Kiziroğlu,Köse,Demirçioğlu,Reyhan Arap ve diğerleri Şah Abbas'ın elçisi ile bir araya gelir ve anlaşırlar ve elçiye "Yarın Şah ile görüşmeye geleceğim" der.

67- Köroğlu,Kiziroğlu ve Köse ertesi gün Şah'ın huzuruna çıkarlar.Sarayda Sultan'a meselenin ne olduğunu anlatırlar ve bir süre sohbet ederler.

68- Şah Abbas'ın savaşın sebebinin bir turna teli olduğunu anlayınca Köroğlu'na o teli kime vereceğini sorar.Köroğlu ise "Ayvaz'a vereceğim" der.Şah onun bu tele layık olup olmadığını sorarken Köroğlu Ayvaz'ı Şah'ın huzuruna çağırır.

69- Ayvaz,Hasan Bey ve Demirçioğlu birlikte Şah'ın huzuruna gelirler.Köroğlu Şah Abbas'a Ayvaz'ı gösterir.Sazı eline alır.Sa-

zı ve sözü ile Ayvaz'ın yiğitliğini,Hasan Bey'in kim olduğunu,Demirçioğlu'nun pehlivanlığını anlatır.Şah ise onların cesaretlerini imtihan eder.

70- Şah Abbas,bu kahramanlara lâyık hediyeler verir.Köroğlu sazı ile son olarak Şah'tan bir istekte bulunur.Ancak bu isteğin devamını yarına bırakırlar.

71- Yakup Han bir hile düşünerek Şah Abbas'a onları İsfahan'a davet etmesini önerir.Ertesi gün cevaba gelince Köroğlu'ndan 6 ay mühlet isterler.7.ay sözlerinizi kabul ederiz derler.

72- Köse,Şah'tan savaş tazminatı alır.Kiziroğlu ve Köroğlu delilerle beraber Bağdat'ı terkederler.Yolda Kiziroğlu Köroğlu'ndan izin alarak kendi tarafına gider.Köroğlu da delilerle birlikte Çenlibel'e gelir.

73- Köroğlu delilerin İran'a düğüne gitmeleri için para ve altın toplamak üzere Çenlibel'den çıkar.Bir gün Kırkharamilerin makamına gelir.Kırat ayaklarını sihirli toprağa basar.Kamçı vurur fakat at yürümez.

74- Köroğlu attan iner,sağa,sola bakar.Kulağına "Ey Köroğlu sen de bizim gibi sihire kapıldın.Kırkharamiler geldiği zaman Kırat'a bin,dizgini bırakma,eğer bırakırsan bizim gibi şehit düşersin,bir seccade vardır,işte sana ne kadar in derlerse de sen dizgini teslim etme,atın seni selamete erdirecektir"diye bir ses gelir.

75- Köroğlu bu sesi duyar duymaz karşıdan gelen haramileri görür.Köroğlu hemen Kırat'a biner.Haramiler attan inmesini isterler;inmez ve "Sizlerde bir seccade olduğunu duydum,onu karşımda açın,göreyim ve atımdan ineyim,yoksa inmem" der.

76- Haramiler ne kadar uğraşırlarsa da yaklaşamazlar.İçlerinden biri seccadeyi getirmeye gider.Bütün tılsımlar bu seccadededir.Getirir ve Köroğlu'nun önüne açar.Köroğlu,Harami'nin elinden bu seccadeyi kapar.

77- Köroğlu seccadeyi alır almaz Kırat başını çevirir,geri döner.Haramiler atın peşine ne kadar koşarlarsa da ona yetişemezler.

78- Kırat gece gündüz yol giderek bir yüksek tepede durur. Gözlerinden kan akar ve kan işer.Kırat'ın bu durumu Köroğlu'yu endişelendirir.Ağlamaya başlar;Allah'a dua eder ve yalvarır.

79- Köroğlu'nun Kırat'ı iyileşir.Kendi kendine "Bu seccade benim ne işime yarar,onu götürür İstanbul'da devlete hediye veririm" der.

80- Gelir İstanbul'a varır.Sultan Murat'a Köroğlu'nun geldiğini haber verirler.Huzura çıkar.Seccadeyi Sultan'ın önüne koyar.

81- Sultan seccadeyi açar.Kufi yazıya bakarak nereden aldığını sorar.Köroğlu da tüm macerayı anlatır.Sultan "Köroğlu dile benden ne dilersen" der.O da "Sultanım sen ne verirsen ben razıyım" der.

82- Köroğlu delilerin düğüne gideceğinden de bahseder.Sultan da ona bir kese altın verir.Saraydan çıkar,Kırat'a biner ve Çenlibel'e gelir.

83- Deliler uzaktan onun geldiğini gördüklerinde her biri bir hüküme vararak ,biri boş geliyor,bir kısmı dolu geliyor derler.Nihayet Köroğlu gelir.Onların yanlarına varır.Altın kesesini Ayvaz'a verir.O da Demirçioğlu'na teslim eder.

84- Deliler söz birliği ile keseyi Demirçioğlu'na vererek tüm masrafları onun karşılamasını isterler.

85- Kiziroğlu Mustafa da kendi atlılarıyla düğüne hazırlanmaktadır.Şah Abbas ise Bağdat'tan İsfahan'a gelir.Aradan bir müddet geçer.Veziri Yakup Han'a "Kiziroğlu Mustafa ve Köroğlu'yu kimsenin haberi olmadan nasıl ortadan kaldırabiliriz" der.

86- Yakup Han önce Kiziroğlu ve adamlarının ortadan kaldırılmalarının daha uygun olacağını söyler.Bir mektup yazılarak düğüne davet edilir.Aynı zamanda da şehirde düğün havası estirilir.

87- Günlerin birinde elçi mektubu Akçadağ yaylasına getirir. Kiziroğlu,İsfahan'dan elçi geldiğinin haberini alır.Elçiden mektubu alır ve mahiyetini öğrenir.Cevabını yazar elçiye verir.Elçi İsfahan'a döner.

88- Kiziroğlu'ndan sonra Köroğlu'na da bir davetiye gelir. Elçi ondan da cevabı alır ve İsfahan'a döner.

89- Köroğlu Köse'ye "Benim yaralarım henüz iyileşmedi,Kiziroğlu'na gidelim,eğer o giderse beraber gidelim,ben yalnız gidemem" der.

90- Köroğlu Deli Mehter'i Kiziroğlu'na gönderir ve "Bizden ona selam söyle ve de ki,biz onsuz İran'a gitmeyiz,bak ne diyor" der.Bir de mektup yazar,onunla gönderir.

91- Kiziroğlu İran'a gitmek için hazırlanmış,sabah yola çıkacaktır.Öğlene Deli Mehter varır.Köroğlu'nun mektubunu Kiziroğlu'na verir.

92- Kiziroğlu mektubu okur ve Deli Mehter'e "Köroğlu'na bizden selam söyle ve bizim ayrı gideceğimizi bildir" der.

93- Deli Mehter cevabı alır ve Çamlıbel'e gelir.Cevabı Köroğlu'na verir.Köroğlu ve deliler bu cevaptan dolayı güceniriler.

94- Kiziroğlu yola çıkar.Köroğlu da delileri ile kılıçlarını elbiselerinin altına takarak bir hafta sonra yola çıkarlar.Deli Mehter'i Kiziroğlu'nun durumundan haber almak için onun peşine gönderir.

95- Deli Mehter gece gündüz at sırtında yol gider ve Kiziroğlu'nun yurduna gelir.Aşçılardan başka kimsenin olmadığını görür. Geri döner ve bu haberi Köroğlu'na iletir.

96- Yakup Han yollara karapapak dizer.Kiziroğlu İran toprağına girer girmez İsfahan'a haber ulaşır.Şehirde toy havası başlar.Bayraklar çekilir.Kiziroğlu İsfahan'da hürmetle karşılanır.

97- Kiziroğlu delileri ile saraya girer ve eğlenmeye başlar. Birkaç gün bu şekilde eğleniler.Bir gece delilerin hepsi sarhoşluktan sızdığı sırada Yakup Han Şah'a delilerin uyuduklarını haber verir.Şah emir verir ve delilerin el-ayaklarını bağlayarak zindana atarlar.

98- Kiziroğlu delileri ile zindanda kendine gelince bakar el ve kollarının bağlanmış olduklarını görür ve Köroğlu'na verdiği cevaptan pişman olur.

99- Köroğlu Köse ile bir süre fikir alışverişinde bulunur ve işin nasıl olması gerektiğini tartışırlar.Sonra Köroğlu yalnız başına Kiziroğlu'nun durumunu öğrenmek üzere İsfahan'a gelir.

100- Derviş elbisesiyle İran toprağına gelir.Orada askerlerle konuşur,ona bir takım sorular sorarlar.Ters cevaplar verir,onu bırakırlar.Nihayet üç gün sonra İsfahan'a gelir.

101- Köroğlu İsfahan'ı dolaşa dolaşa bir kahvehaneye girer. Kimse korkudan birşey konuşmaz.Köroğlu birkaç gün boş boş dolaşır. Bir gün yorgun halde kaldığı hana gelir.Biraz kuru ekmek yer ve uzanır.

102- Handa olan adamlar dervişin uyuduğunu sanırlar ve toplanıp sohbete başlarlar.Kiziroğlu ve delilerinin zindana düşmelerini konuşmaktadırlar.Köroğlu bunların hepsini duyar ve durumu öğrenir.

103- Derviş kalkar,su ister.Bir süre sohbetten sonra bunlarla arkadaş olur.Onlara ikramlarda bulunur ve onları zindan civarına gezmeye götürür.Zindanın yanından geçerken pencereden onları görür.Kiziroğlu su bahanesi ile sazını alır ve dertli dertli sazı ile şiir söyler.

104- Derviş arkadaşlarını orada yemeğe davet eder.Bir ara yemekhaneye çıkar.Hana gelir,atını alır,handan çıkar.Arkadaşları dervişin gecikmesinden dolayı dükkandan çıkar hana gelip hancıdan sorarlar,o da "Gitti" der.

105- Köroğlu durumu yakından görür ve atı ile İsfehan'dan çıkarak delilerine ulaşır.Herşeyi izah eder.İsfehan'a nasıl gireceklerini ve zindan kapılarına nasıl yaklaşacaklarını anlatır.

106- Köroğlu Şah huzurunda nasıl davranacaklarını ve vezirin hilesini boşa çıkarmak için ne gibi tedbirler alacaklarını geniş bir şekilde açıklar.

107- Köroğlu Kırat'ın sırtında delileri ile İsfehan'a gelir. Vezir ve emirlerden büyük hürmet görerek şehire girerler.

108- Köroğlu herşeyden önce şehri gezmek ister.Saray adamları mecburen bu teklifi kabul ederler.Geze geze zindanın yanına yaklaşırlar ve deliler zindanın yerini öğrenirler.

109- Köroğlu "Delilerimi şehrin dışına çıkarmam gerek,ne olur ne olmaz belki yaramazlık yaparlar,ayıp olur" der.Şah'ın adamları bunu da kabul ederler.

110- Sonunda Köroğlu 55 kaçakla Şah sarayına girer.Sarayda yerlerini alırlar.Köroğlu sazı ile şah meclisini över,yer,içerler. Demirçioğlu hizmet eder.Kadehleri değiştirir.İçinde nuşdaru olan kadehleri Şah'ın adamlarına diğer kadehleri delilere ikram eder. Aradan bir süre geçer ve Şah'ın adamları derin uykuya dalarlar.

111- Köroğlu Demirçioğlu'na "Hapishaneye gidip Kiziroğlu ve kaçaklarını oldukları şekilde meclise getirmelerini emreder.İki saat içinde mahpusları Şah'ın sarayına getirirler.Kiziroğlu ve Köroğlu bir süre konuşur,sonra Köroğlu delileri ile atlara binip şehrin dışına Köse'nin yanına giderler.

112- Şah Abbas bir süre uyuduktan sonra durumu anlar.Köroğlu bu davranışından dolayı Şah'a zarar vermeden İsfahan'dan çıkacağına dair söz verir ve Şah'dan Bağdat şehrinin verilmesine dair cevabı bekler.

113- Bu sırada Köroğlu,dört tarafının Şah'ın adamları tarafından sarılmış olduğunu görür.Kiziroğlu'na işaret vererek savaşa girerler.Deliler de durumu anlayınca savaşa katılırlar.Savaş, 8 gün,8 gece devam eder.

114- Sultan Murat,Köroğlu'na yardım için yirmibin kişi ve erzak gönderir.Bu yardımlar birkaç gün sonra Kööğlu'na ulaşır.Ancak bu adamlar telef olur.Nihayet Sultan Murat kendisi derviş kılığında yardıma gelir.Durumu yakından öğrenir ve geri döner.

115- Sultan,gördüklerini serkerdelerine anlatır.Onlar da 18 yaşında Genç Osman isminde cesaretli bir oğlanı gösterirler.Bir ordu kurarak onu ordu kumandanlığına tayin eder.

116- Genç Osman,askerlerine amirlik ederek Bağdat etrafına dayanır ve Bağdat çenber altına alınır.Köroğlu ve Kiziroğlu'nu kurtarmak için Bağdat'ın etrafına kazılan hendeklerden atlar ve karapapakların üstüne hücum ederler.

117- Genç Osman Türk bayrağını Bağdat kalesine diker.Bağdat kapılarını açar,Köroğlu'nu,Kiziroğlu'nu ve delileri kurtarır.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Altı hareketten müteşekkil olan bu hikayenin birinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:Yer gösterme.

İkinci hareketin H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi : Yasak.

Üçüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:Müsaade etmek.

Dördüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

Beşinci hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

Altıncı hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Gönderme.

I.HAREKET :

1- Köroğlu delileri ile beraber Çardaklı Çenlibel'de oturmaktadır ama onun şöhreti her tarafa yayılmıştır.(a)
2- Derviş "Telli turnada olur ve turnalar da Bağdat elinde bulunurlar" der.(KF^2)
3- Herkes dervişin keşkülüne para koyar.(F^2)
4- Sonunda yedi kaçağı Bağdat'a gönderir.(B^2)
5- Köse ise gitmemelerini ister.(y^2)

II.HAREKET :

6- Şeyh oğlu Şah Abbas'ın avlanma yasağı koymuş olduğu yerlere gelirler.(y')
7- Demirçioğlu atlarıyla akşam vakti yerlerinden çıkarlar ve turna avına başlarlar.($\S^2$)
8- Yakup Han,bu işin ne olduğunu anlamak için turna çayırlarına elli kişi gönderir.(B^2)
9- Yakup Han onlara yardım için 2000 atlı gönderir ve canlı olarak ele geçirmelerini ister.(y^2)
10- Demirçioğlu ve altı kaçak dört taraftan gelen süvarilerle savaşa başlarlar.(H')
11- Sonunda süvariler yardım için Bağdat'a adam gönderirler(B')

12- Şah Abbas tekrar onbin süvari yardım gönderir.(B^2)
13- Gece kementle Hasan Bey'i ve 6 kaçağı yakalarlar.(A^{15})
14- Ama Demirçioğlu arkadaşlarını kurtarır.(E^4)
15- Esirleri şahın huzuruna götürürler,nereden ve hangi milletten olduklarını sorarlar (5^2)
16- Yakup Han aracılığı ile öldürülmezler ama yedisi de hapsedilirler.(A^{15})
17- Deli Mehter'in yiğitliği ve 12 dil bimesinden dolayı Köroğlu onu Bağdat'a gönderir.(B^2)
18- Deli Mehter Bağdat'a girmeden önce elbise değiştirir.(T)
19- Köroğlu tüm delilerin Bağdat seferi için hazırlanmalarına karar verirler ve Bağdat'a hareket ederler.(y^2)
20- Derviş elbiseleri giyerek şehre beşer beşer girerler.(T)
21- Köroğlu ihtiyarı sıkı bir imtihana çeker;fakat ihtiyar hep Köroğlu'nu ve delilerini savunur.(E^1)
22- Köroğlu geri döner,Köse ve delilerle birlite toplanıp ihtiyarın tarlasını kısa zamanda biçerler.(Î)

III.HAREKET :

23- Nöbetçilerden şahın huzuruna çıkmak için izin ister.(B^3)
24- Köroğlu'na para verirler ve ertesi gün erkenden huzura gelmesini söylerler.(F^2)
25- Ertesi sabah olunca derviş huzura gelir ve şah ona mahpusların idam emrini verir.(A^{13})
26- Şah emir verir,darağaçlarından uzağa çadırlar kurulur.Mahpusları getirerek ters olarak ağaçlardan asarlar ve "Bunları saz ile öldüreceksin" der.(A^{13})
27- Köroğlu bir bahane bularak dışarı çıkmak için izin alır(B^3)
28- Bu esnada Köroğlu delileri serbest bırakır.(E^4)
29- Şah Abbas peşlerinden ordu gönderir.(Pr)
30- Köroğlu bu durumu görünce sazı alır ve delilerine vur emri verir.(y^2)
31- Deliler savaşa başlar.(H^1)
32- Onlardan Köroğlu'nu kurtarmak için yardım ister.(B^1)

IV.HAREKET :

33- Telli Nigar ise "Boş dönme bari " der.(y^2)

34- Telli Nigar ve Dana Hanım izin alıp kıyafet değiştirir.(T)
35- Şah çok kızar,Yakup vezirinden tedbir almasını ister.(Enega)
36- Şah ise onların cesaretlerini imtihan eder ve bu kahramanlara lâyık hediyeler verir.(E')
37- Köroğlu sazı ile son olarak şahtan bir istekte bulunur.(D^{7})
38- Yolda Kiziroğlu Köroğlu'dan izin alarak kendi tarafına gider. (B^{3})

V.HAREKET :

39- Köroğlu hemen Kırat'a biner,haramiler attan inmesini isterler. (D^{7})
40- Köroğlu ağlamaya başlar;Allaha dua eder ve yalvarır.(D")
41- Köroğlu'nun Kırat'ı iyileşir.(F")
42- Sultan da ona bir kese altın verir.(F^{2})

VI.HAREKET :

43- Köroğlu Deli Mehter'i Kiziroğlu'na gönderir.(B^{2})
44- Kiziroğlu İsfehan'da hürmetle karşılanır.(E^{2})
45- Şah emir verir ve delilerin el ve ayaklarını bağlayarak zindana atarlar.(A^{15})
46- Köroğlu herşeyden öce şehri gezmek ister.(D^{7})
47- Saray adamları mecburen bu teklifi kabul ederler($\S^{2}$)
48- Köroğlu Demirçioğlu'na "Hapishaneye gidip Kiziroğlu ve kaçaklarını oldukları şekilde meclise getirmelerini emreder.(y^{2})
49- Kiziroğlu'na işaret vererek savaşa girerler.(y^{2})
50- Sultan Murat,Köroğlu'na yardım için 20.000 kişi ve erzak gönderir.(B^{2})
51- Genç Osman Türk bayrağını,Bağdat kalesine diker.Bağdat kapılarını açar,Köroğlu'nu,Kiziroğlu'nu ve delileri kurtarır.(E^{4})

$$I = -\frac{a\ KF^{2}\ F^{2}\ B^{2}\ y^{2}}{}$$

$$II = \frac{y'\ \S^{2}\ B^{2}\ y^{2}\ H'\ B'\ B^{2}\ A^{15}\ E^{4}\ 5^{2}\ A^{15}\ B^{2}\ T\ y^{2}\ T\ E'\ \hat{I}}{}$$

$$III = \frac{B^3\ F^2\ A'^3\ A^{13}\ B^3\ E^4\ Pr\ y^2\ H^1\ B^1}{}$$

$$IV = \frac{y^2\ T\ Eneg\ E^1\ D^7\ B^3}{}$$

$$V = \frac{D^7\ D''\ F''\ F^2}{}$$

$$VI = \frac{B^2\ E^2\ A^{15}\ D^7\ \varsigma^2\ y^2\ y^2\ B^2\ E^4}{}$$

ONÜÇÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KİZİROĞLU MUSTAFA BEY
AFGANİSTAN-GÜRCİSTAN
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Bu hikayenin dört kolunun birinde Kars'ın Ardahan'ında 22 bin atlı sahibi Kara Bey,Merzan yaylalarında 35 atlıya sahip Kanlı Arap İran tarafında Cazi Kars ve Paşaoğlu isimlerinde iki kardeş Hindistan ülkesinde Akçadağ yaylalarında ise Kiziroğlu Mustafa Bey hüküm sürmektedir.

2- Günlerin birinde Kiziroğlu Mustafa Bey delilerini bir araya toplar ve "Neden Köroğlu ve delilerini meth ederler de bizden bahsetmezler" diye konuşur.Nihayet yaşlı bir adam bulup ona akıl danışır.

3- İhtiyar Kiziroğlu'na "Evet Köroğlu zenginden alır,fukaraya verir.Onun için adı dillerde olup methedilir,sen de ihsan kapılarını açarsan,onun gibi olursun" der.

4- Kiziroğlu her tarafa "Bundan böyle dervişler Çamlıbel'e değil,Akçadağ yaylalarına gelsinler.Köroğlu'ndan fazla bahşiş vereceğim" şeklinde haber salar.Bu haberi duyan dervişler Kiziroğlu'nun yaylasına gelir ve bahşişler alırlar.

5- Çamlıbel'de Köroğlu'nun yanına gidenler azalır.Köroğlu meseleyi öğrenir.Kiziroğlu yaptığına bir müddet devam eder.

6- Dağıstan Sultanının bir kızı,üç oğlu vardır.Kızı Suna,çok güzeldir.Gürcistan'da bir derviş Kiziroğlu Mustafa Bey'in ihsanda bulunduğunu duyar.Dağıstan diyarını dolaşırken bir derviş raslar ve bu sözün doğru olup olmadığını sorar.Derviş,doğru olduğunu söyler."Onun yanına eli boş gitmek iyi değildir.O da Köroğlu gibi iki şeye muhtaçtır.Ya bir güzel,ya da bir yiğit haberi götür" der.

7- Derviş,diğer dervişten bu bilgileri öğrenir ve ayrılır. Suna Hanım'ın resmini Akçadağ'da Kiziroğlu Mutafa Bey'e götürür. Kiziroğlu,Kiziroğlu gibi onun karnını doyurur,kesesini doldurur. Derviş,Dağıstan'dan geldiğini söyler ve "Sana hatıra geldim" der. Resmi Kiziroğlu dervişten alır,bakar ve dervişi memnun eder.

8- O gece Kiziroğlu Mustafa,beylerini başına toplar.Suna Hanım'dan söz eder ve "Onu getirmeye gideceğim" der.Hazırlanır ve delileri ile Afganistan toprağına varır.Oranın hakimi bundan haberdar olur.

9- Afganistan hükümdarı,Kiziroğlu Mustafa'ya bir mektup yazar ve ona Afganistan'a gelişinin sebebini sorar.O da "Davam yok ama Gürcistan'a gitmek istiyorum" diye cevap verir.

10- Elçi gelir hükümdarlarına haber verir.Afganistan Şah'ı Gürcistan Hükümdarına mektupla durumu bildirir.O da adamları ile görüştükten sonra Afganistan Şah'ına "Gönderin gelsin" şeklinde bir haber gönderir.

11- Kiziroğlu savaşmadan Gürcitan toprağına gelir.Orada ne için geldiğini sorarlar.O da "Suna Hanım isimli güzeli almaya geldim;eğer veriseniz birşey olmaz,yoksa zorla alır götürürüm"der.

12- Gürcistan Şah'ına haberi ulaştırırlar.O da "Gelsin" emrini verir.Kiziroğlu birkaç gün delisi ile saraya yaklaşırlar.O isteğini sultana tekrarlar.Onu ve delilerini ihtiramla karşılarlar.

13- Gürcistan Şah'ı onlara uyku ilacı içirtip baygın halde zindana attırır.

14- Kiziroğlu ve deliler uykudan uyanır ve kendilerini zindanda,eli kolu bağlı olarak görürler.

15- Şah'ın adamları onu "Bu adamlar Sultan Murat'ın adamlarıdır,eğer öldürürsek Köroğlu'nu bize gönderir,o pehlivan kurnazdır.Bunları bir müddet zindanda tutalım" diyerek korkuturlar.

16- Bu söz ağızdan ağıza dolaşır ve nihayet Köroğlu'na ulaşır.Köse ile görüşür.Sonra Kiziroğlu'nu zindandan kurtarmaya karar verirler.Köroğlu hazırlanır ve Dağıstan seferine çıkar.

17- Köroğlu Dağıstan'a girmeden atını arapatı gibi boyar ve kendisi de derviş kıyafetine giyer,Afganistan'a girer.Çarşıda bir dükkanda Afganistan Şah'ının torunu olan Esabali isminde bir çocukla karşılaşır.Onun gelecekte büyük bir pehlivan olacak yapıda olduğunu görür.

18- Esabali dükkanda altınlar ile oynarken Köroğlu altınların sikkesinin bozuk olduğunu görür.Gece gündüz yol alır ve Gürcistan'a varır.Bir handa kalır.Orada Kiziroğlu Mustafa'nın hapiste olduğunu ve birkaç gün sonra Köroğlu asılacağını öğrenir.

19- 9.gün Köroğlu handan çıkar ve Çamlıbel'e gelerek durumu delilerine anlatır.Deliler hazırlanır.Atlara biner ve Kiziroğlu'nun peşinden giderler.

20- Sultan Murat mekan derdine çare bulmak için kıyafet de-

ğiştirerek İstanbul'da dolaşırken çekmece satan bir ihtiyara raslar.Aralarında bir süre sohbetler olur.

21- Deliler Köoğlu'nun tenbih ettiği gibi gece gündüz yol alarak Afganistan topraklarına girerler.Şah'a,çok anlayışlı,zengin ve mert bir adamın geldiğini haber verirler.

22- Köroğlu saraya gelir.Şah bunlardan hoşlanır ve "Sizi hatemi tacı ama derviş kıyafetinde gördüm.Gurbete çıkmanızın sebebi nedir?" diye sorar.

23- Birkaç gün ziyafetten sonra Köroğlu,Gürcistan yaylalarına gelir.Bu arada Afganistan Şah'ı durumu Gürcistan'a bildirir.

24- Köse birkaç deli ile Gürcistan sarayına gelir,gelmelerinin sebebini Sultan'a anlatır ve "Biz 12 ayda 3 ay gezeriz.Bu her sene böyle olur.Seyahate çıkarız,dostuz,düşman değiliz"derler.

25- Köroğlu Kiziroğlu'nun nerede olduğunu önceden öğrenir. Gelir zindanların önüne ve nuşdaruyu gardiyanlara şifadır diyerek ısırtır.

26- Zindan kapılarını açar ve Kiziroğlu ile delilerini serbest bırakır.Onların eşyalarını,atlarını ve Akçadağ'a gönderir ve "Mahpuslar hapishaneden kaçarak benim de eşyalarımı alıp bizi yaraladıktan sonra gittiler" şeklinde ortalığa haber yayar.

27- Sultan emir verir,ordusu gece göçebe Türkmen'in barhanesine gelir ve yakından onun dediklerini görür,tasdik eder ve üzülürler.

28- Köroğlu'nun barhanesini kurduğu yerde bir cazı nine bulur ve ona Gürcistan Şah'ının kızının resmini verir ve "Eğer ben gelince bunun sahibini bulursan seni dünya malından doyururum" der.Cazı kabul eder.

29- Cazı nine nihayet o güzelin sarayına gelir,o sırada Afganistan hükümdarının kızı ile (Suna Şah) ile konuşmaktadırlar.

30- Diğer taraftan Köroğlu Kiziroğlu Mustafa Bey'i takip ederek Türk topraklarına girer.Köroğlu orada kıyafet değiştirerek Kırat'a biner ve yeniden Afganistan'a gelir.Göz koyduğu 7 yaşındaki Esabalîyi derviş kıyafetinde terkisine bindirerek kaçırır.

31- Köroğlu çocuğu getirir ve onu Kiziroğlu'na müjde verir ve çocuğu Deli Mehter'e vererek onu Han Nigar'a teslim etmesini emreder.

32- Köroğlu kıyafet değiştirir ve Gürcistan'a gider.Ninenin evine varır.Macerasını ve gecikme sebebini anlatır.Nine'ye "Eğer

kızı elime verirsen ben de altınları senin eline veririm" der.

33- Nine kızın evine gider ve dervişin geldiğini haber verir. Kız hazırlanır.Köroğlu gelir,onu atın terkisine alır,nineye bir kamçı vurur ve altın vermeden kızı kaçırır.

34- Köroğlu kıza "Sakın endişe etme sana lâyık bir delikanlı var,adı Kiziroğlu'dur,seni ona götüreceğim" der.Kiziroğlu,Akçadağ yaylalarına varmadan kızı ona yetiştirir.Büyük bir meclis kurar ve eğlenirler.

35- Ardahan yaylalarında herkesin ondan korktuğu Karabey adlı biri vardır.Köroğlu'nun namını duyunca kendi kendine onu nasıl yeneceğini düşünür ve serdarlarından akıl danışır.

36- Serdarlar bu işin kolay olduğunu söylerler ama "Tedbirli olmak gerekir" derler.Kocabey hemen atına binip Çamlıbel'e gider ve "Benim işimden kimsenin haberi olmasın" diye herkese tenbihler.

37- Çırpıcı çayırlarına iner inmez atlılar,derviş elbisesinde olan Kocabey'i davet ederler.Kim olduğu sorulur.

38- Koca Bey "Fakir bir adamım,İran diyarından gelirken yolum Ardahan yaylalarına düştü.Kocabey adında bir derebeyinin 36 bin atlısı var.Onun çadırında yemek yerken onun Köroğlu'nun namını kaldırmak için serdarları ile görüştüklerini işittim."Çamlıbel'i yıkalım,Köroğlu'nun kellesini keselim,delilerini öldürelim, sonra da Akçadağ yaylalarına girelim diye konuştuklarını duyunca sizi haberdar etmek için geldim" der.Ancak Köroğlu,bu dervişin Kocabey olduğunu anlar.

39- Köroğlu bu haberi Demirçioğlu'na verir ve tedbir ister. Demirçioğlu "Düşman kendi ayağı ile gelmiş,demek ki bize bir devlet kuşu geliyor" der.Deliler de bu fikri beğenir.

40- Kocabey kendine gelir,şüphelenir ve birgün sonra Köroğlundan izin iter.Köroğlu ona "Kocabey'e benden selâm söyle ve de ki Köroğlu ölümden korkmaz,eğer yerinde otururbut iyi,yok üzerimize gelirse sonu olur" der.

41- Kocabey ormanda bıraktığı atına biner ve geri döner.Ardahan yaylalarına varır.Serdarlar onun geldiğini duyar,yanına gelir,onunla görüşürler.

42- Kocabey serdarlara Köroğlu'nun yiğitliğinden,onun delilerinin mertliğinden bahseder ve Köroğlu ile savaşırlarsa kayıp edeceklerini dile getirir ve ondan uzak durmayı tavsiye eder.

43- Köroğlu Demirçioğlu'na "Oğlum,atına bin ve Ardahan diyarına git,onların planlarını öğren,gel" der.

44- Susam sümbül yaylalarında irfanda çok ilerlemiş ellik ağası Ahmet Bey isminde biri vardır.Fakir adamlar ve binlerce derviş ona gelir,o da karınlarını doyurup,gönderir.Bu adamın dört oğlu bir de Zeynep Hanım isminde kızı vardır.

45- Zeynep Hanım çok güzeldir.Demirçioğlu Ardahan yaylalarına gelirken bir dolaşayım der ve başka bir yola sapar.

46- Kanlı Arap isminde bir adam Zeynep Hanım'ın güzelliğini duyar.Çoban kıyafetine girerek Demirçioğlu'ndan evvel bu yaylaya gelir.O sırada Zeynep Hanım cariyeleri ile sürünün yanına gelir. Kanlı Arap,kızı yakından görür görmez aşık olur.

47- Kanlı Arap'ın 150 bin atlısı vardır.Onların yanına döner ve "Susam sümbül yaylalarında taş taş üstünde koymayacaksınız ve o kızı bana getireceksiniz" diye emir verir.

48- Atlılar Susam Sümbül yaylasına gelir,çok zarar verir ve kan akıtırlar.Kızı da yakalayarak götürürler.

49- Ahmet Bey'in sofrasında artık pek adam bulunmamaktadır. Hiç kimse korkudan onun yanına gelemez.Birgün oğluna "Hiç olmazsa bir adam bul getir de soframda otursun" der.

50- Demirçioğlu o taraflarda dolaşırken Ahmet Bey'in oğluyla karşılaşır.Onun davetini kabul eder.Sofrada Ahmet Bey perişan bir halde oturmakta,ağlamaktadır.Demirçioğlu bu durumun sebebini sorar.İhtiyar adam anlatır.

51- Demirçioğlu derhal ihtiyarın elini öper ve dışarı çıkarak atına biner.Çamlıbel'e gelir ve meseleyi Köroğlu'na anlatır. Köroğlu haberi alınca delilerine emir verir,atlara binerler ve hepsi Susam Sümbül Yaylaları'na gelirler.

52- Köoğlu yaylanın halini görünce sinilenir.Demirçioğlu atından iner ve ihtiyardan durum hakkında bilgi alır.Sonra Köroğlu öne düşerek 999 delisi ile ihtiyar adamın serdarı Molla Arap isimli adamı da yanlarına alarak o zalimin peşine düşer.

53- Köroğlu ve delileri Mercan Yaylaları'na yaklaşırlar.Molla Arap'ı soyundurup Keloğlan'a benzetirler.Köroğlu ise çerçi kıyafetine bürünür.Kanlı Arap'ın toprağına girerler.Kanlı Arap'a haber verilir.O da "Serbest bırakın ekmek parası kazansınlar" der.

54- Çerçi yumurtalarını Kanlı Arap'a satmak ister,izin veri-

lir.Köroğlu içeri girer,kızı görür.Kıza asla bakmaz.Yumurtaları satar.Kanlı Arap Köroğlu'na "Çerçinin malına kimse hain bakmayacak,bu bölge çerçiye serbesttir"yazılı bir kağıt verir.

55- Köroğlu bu kağıtla Kanlı Arap'ın mülkünün her tarafını iyice gezer ve sonra delilerinin yanına döner.Köroğlu elbiselerinin altından silah takar ve doğru Kanlı Arap'ın kapısına yaklaşır.

56- Köroğlu eşyalarının içinde bihuşdaru getirir.Kapıcılara verir.Onları bayıltır ve Kanlı Arap'ın sarayına girip saklanır. Kanlı Arap'a da nuşdaru verir ve onu uyutur.Elini kolunu bağlar. Kızın bağlı ellerini çözer,dışarı çıkarıp atın terkisine bindirir ve köprü başına varır.

57- Köprü başında Köroğlu ve Molla Arap'ı bekleyen Köse Kenan ve deliler Köroğlu ve diğer delilerinin geldiklerini görürler. Sonra Susam Sümbül Yaylaları'na gelir ve ihtiyara haber verirler.

58- Köroğlu kızı ve Kanlı Arap'ı ihtiyarın kapısına kadar getirir ve kızın annesine müjde verir.Onların ellerine üç kılıç verir ve "Düşman sizindir,intikam alacak sizlersiniz" der.onlar da Kanlı Arap'ı öldürürler.

59- Kööğlu delileri ile geri döner.Kılıcının ucunda Kanlı Arap'ın kellesi ile onun topraklarına girerler.7 gün,7 gece kılıç vururlar.Bin kişiden bir kişi bile kalmaz.

60- Bu haber Hindistan yaylalarında Paşaoğlu ile Kanlı Arapın kız kardeşi cazı karıya ulaşır.Paşaoğlu'nun emrinde 250 bin atlı vardır.Köroğlu ile savaşa gelir ama cazı karı ondan önce varır ve kardeşinin yurdunda herşeyi yakından görür.

61- Günlerin birinde Paşaoğlu da gelir ve Kanlı Arap'ın yaylalarında o durumu gören Paşaoğlu bacısının yanına varır.Köroğlu yanındakilerden bunların kim olduğunu sorar.Molla Arap,bu gelen kuvvet Hindistan'dan gelen Paşaoğlu'dur.Bunlar hilekâr ve tılsım sahibi kimselerdir,der.

62- Köroğlu beyleriyle görüşür.Görüşmelerden sonra yatar.Sabah olur,herkes at binmeye hazırlanır.Paşaoğlu da kendi ordusuna emir verir.Her iki taraf savaş meydanında hazır olur.Paşaoğlu kendisini tanıtır.Aralarında bir süre konuşma geçer ve savaş başlar.

63- Paşaoğlu yenileceğini anlayınca hile düşünerek Demirçioğlu'nu teke tek savaşmaya çağırır ve kendi çadırlarına götürür.

Savaşa bir gün ara verirler.Paşaoğlu gizlice Köroğlu'nun delilerinin arasına girer ve onların konuşmalarını dinler.

64- Bir süre konuşmadan sonra nihayet Paşaoğlu adamlarına savaş emri verir.Savaş başlar ve o gün akşama kadar şiddetle devam eder,Paşaoğlu yaralanır.

65- Cazı karı haberi alır ve ertesi gün de savaş devam eder. Paşaoğlu çok zarar görünce kılıcını çekip cazı karıyı öldürmek ister.Cazı karı küp üzerine binerek delilerin üstünden geçer.Onun toz ve dumanı rüzgar gibi gelip Köroğlu'nun çadırlarının üzerinden geçer ve herşeyi birbirine karıştırır.

66- Köroğlu'nun çadırlarından hiçbir eser kalmamıştır.Bu haberi Paşaoğlu'na ulaştırırlar.Gece yarısı gelir,bacısını uykuda yakalayıp bağlar,atının sırtına yükler ve Köroğlu'nun barhanesine doğru gelir.Onu Köroğlu'nun çadırına götürürler.

67- Köroğlu beyleri ile görüşür ve Paşaoğlu bacısının öldürülmesini ister.Demirçioğlu Paşaoğlu'nun elinden kılıcı alır ve cazı karıyı öldürür.Paşaoğlubundan memnun kalır.Köroğlu'ndan af diler.Tüm delilerle helallaşır ve Köoğlu'na epey ganimet bağışlar.

68- Köroğlu bu ganimeti Susam Sümbül Yaylası'ndaki ihtiyara bağışlar ve delileriyle Çamlıbel'e döner.Çırpıcı Çayırlarında çadırlar kurulur.Herkes kılıcını kalkanını bırakıp eğlenmeye başlar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Beş hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Soruşturma.

İkinci hareketi M-N sınıfına dahildir.Tipi:Suret değiştirme.

Üçüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

Dördüncü hareketi H-I ve M-N çiftlerinin her ikisini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:İstek.

Beşinci hareketi H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:Soruşturma

I.HAREKET :

1- Günlerin birinde Kiziroğlu Mustafa Bey delilerini biraraya toplar "Neden Köroğlu ve delilerini meth ederler de bizden bahsetmezler" diye konuşur.(a)
2- Derviş,diğer dervişten bu bilgileri öğrenir ve ayrılır(ϵ^3)
3- Gürcistan Şah'ına haberi ulaştırırlar.O da "Gelsin" emrini verir.(y^2)
4- Onu ve delilerini ihtiramla karşılarlar.(B^2)
5- Gürcistan Şah'ı onlara uyku ilacı içirtip baygın halde zindana attırır.(A^{15})
6- Köroğlu hazırlanır ve Dağıstan seferine çıkar.(↑)
7- Köroğlu Dağıstan'a girmeden atını Arapatı gibi boyar ve kendisi de derviş kıyafetine girer.(T)
8- Zindan kapılarını açar ve Kiziroğlu ile delilerini serbest bırakır.(K^{10})
9- Onların eşyalarını,atlarını Akçadağ'a gönderir.(B^2)
10- Sultan emir verir,ordusu gece göçebe Türkmen'lerin barhanesine gelir.(y^2)

II.HAREKET :

11- Köroğlu orada kıyafet değiştirerek Kırat'a biner ve yeniden Afganistan'a gelir.(T)
12- Köroğlu göz koyduğu 7 yaşındaki Esabali'yi derviş kıyafetinde terkisine bindirerek kaçırır.(A^1)

13- Çocuğu Deli Mehter'e vererek onu Han Nigar'a teslim etmesini emreder.(y^2)
14- Köroğlu gelir,onu atın terkisine alır,nineye bir kamçı vurur ve altın vermeden kızı kaçırır.(A^1)

III.HAREKET :

15- Kocabey hemen atına binip Çamlıbel'e gider ve "Benim işimden kimsenin haberi olmasın" diye herkese tenbihler.(y^2)
16- Köroğlu bu haberi Demirçioğlu'na verir ve tedbir ister.(D^7)
17- Kocabey kendine gelir,şüphelenir ve birgün sonra Köroğlu'ndan izin ister.(B^3)
18- Kocabey ormanda bıraktığı atına biner ve geri döner.(?)
19- Köroğlu Demirçioğlu'na "Oğlum atına bin ve Ardahan diyarına git,onların palnlarını öğren,gel" der.(y^2)

IV.HAREKET :

20- Kanlı Arap'ın 150 bin atlısı vardır.Onların yanına döner ve "Susam sümbül yaylalarında taş taş üstünde koymayacaksınız ve o kızı bana getireceksiniz" diye emir verir.(y^2)
21- Atlılar,Susam sümbül yaylasına gelir,çok zarar verir.(A^3)
22- Kızı da yakalayarak götürürler.(A^1)
23- Köroğlu ise çerçi kıyafetine bürünür.(T)
24- Kızın bağlı ellerini çözer,dışarı çıkarıp atın terkisine bindirir ve köprü başına varır.(A^1)
25- Köroğlu onların ellerine üç kılıç verir ve "Düşman sizindir, intikam alacak sizlersiniz" der.Onlar da Kanlı Arap'ı öldürürler. (A^{13})
26- Köroğlu delileri ile geri döner.(?)
27- Köroğlu,Kanlı Arap'ın kellesi ile onun topraklarına girerler. 7 gün,7 gece kılıç vururlar.(H^1)
28- Bin kişiden bir kişi bile kalmaz.(I^1)

V.HAREKET

29- O durumu gören Paşa oğlu bacısının yanına varır.Köroğlu yanındakilerden bunların kim olduğunu sorar.(E^3)

30- Her iki taraf savaş meydanında hazır olur.(H^{1})

31- Savaş başlar ve o gün akşama kadar şiddetle devam eder,Paşaoğluyaralanır.(I^{7})

32- Köroğlu,beyleri ile görüşür ve Paşaoğlu bacısının öldürülmesini ister.(D^{7})

33- Tüm delillerle helalleşir ve Köroğlu'na epey ganimet bağışlar.(F^{2})

34- Köroğlu bu ganimeti,Susam Sümbül Yaylası'ndaki ihtiyara bağışlar ve delillerle Çamlıbel'e döner.(↓)

$$I - \frac{a\ \epsilon^{3}\ y^{2}\ F^{2}\ A^{15}\ \uparrow\ T\ K^{10}\ B^{2}\ y^{2}}{}$$

$$II - \frac{T\ A^{1}\ y^{2}\ A^{1}}{}$$

$$III - \frac{y^{2}\ D^{7}\ B^{3}\ ?\ y^{2}}{}$$

$$IV - \frac{y^{2}\ A^{3}\ A^{1}\ T\ A^{1}\ A^{13}\ ?\ H^{1}\ I^{1}}{}$$

$$V - \frac{\epsilon^{3}\ H^{1}\ I^{7}\ D^{7}\ F^{2}\ \downarrow}{}$$

ONDÖRDÜNCÜ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : BOLU BEYİ
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Köroğlu Sultan Murat'ın emri ile yoldan geçen kervanlardan baç alır ve çevresine her taraftan deliler toplar.

Esabalı adlı bir delisi de Afganistan Padişahı'nın torunudur. Han Nigar'ı ana ve Köroğlu'nu da baba bilir.

2- Bezirganlar bu baçı vermemek için biraraya gelir,padişaha bir mektup yazarak Köroğlu'na iftira atarlar.Köroğlu'nun ise bundan haberi yoktur.

3- Padişah bir süre meşveretten sonra Köroğlu'nun tutuklanması için ferman çıkarır.Lalanın kızı Danek Hanım çok güzel olduğu için Bolu Bey'i ona göz koymuştur.

4- Bolu Bey'i çok zengindir.Bir kez Danek Hanım'ı kaçırmak isterken tutuklanıp hapse atılmıştır.Onun hizmetçisi Keloğlan, Köroğlu'nun tutuklanma emrini duyar ve Bolu Bey'ine haber verir.

5- Bolu Bey'i hapisten padişaha bir mektup yazar ve Köroğlunu tutuklayıp elleri bağlı huzuruna getireceğine dair söz verir.

6- Bolu Bey'ini huzura getirirler.Orada yazdığı sözleri tekrar eder ve "Eğer Köroğlu'nu eli bağlı getirirsen idam cezan affolacak" der.

7- Bolu Bey'i 10.000 asker ister.Asker verilir.Onbin de piyade ister.

8- Köroğlu ise kışın ağır olması dolayısıyla bezirganlar oradan geçmedikleri için geçim sıkıntısı çekmektedir.Sazı ile delilerden birinin biraz harçlık getirmesi için çağrıda bulunur ama delilerden hiçbirisi kabul etmeyince mecbur kalır ve kendisi Kırat'a binerek saz ve derviş elbisesi ile İstanbul seferine çıkar.

9- Bolu Bey'i padişahtan aldığı süvari ve piyadenin önüne düşer.Bir yerde dinlenmeye başlar.Karşı taraftan ise Köroğlu İstanbul'a gelmektedir.Bolu Bey'i Kemah Dağlarında istirahat ederken Köroğlu gelir ve orduyu görür.Kendi kendine acaba bu kimdir? diye sorar.

10- Köroğlu Kırat'ı bir taşa bağlar,derviş elbiselerini giyer ve dereye iner.Bolu Bey'inin askerlerinden bikaçı onu görüp yaklaşır.Köroğlu askerden kimin askeri olduğunu sorar.Nihayet asker-

lerden biri "Derviş baba Köroğlu'nutanıyor musun?" diye sorar. O da "Evet" der.

11- Asker sonunda "Padişahımızın emrine itaat etmediği için Bolu Beyi ile onu tutuklamaya Çamlıbel'e gidiyoruz" der.

12- Köroğlu saz elinde gelip paşaların çadırına girer."Sağ olun,karnımı doyurdum.Sizleri eğlendirmek için geldim" der.Köroğlu sazı ile Bolu Beyi'ne şiirler söyler,o da gazaplanır.

13- Köroğlu kendini kötüler ve Bolu Beyi'ne "O zalim önce bana bahşişte bulundu.Sonra verdiklerini elimden tutup aldı.İyi yapıyorsunuz,onu tutulamaya gitmekle.Eğer benim de elime geçerse hesabını sorarım" der.

14- Köroğlu,Bolu Beyi'ne saz çalarken askerler çadırın önünde toplanırlar.Askerlerden biri Köoğlu'nu tanır.Zira o asker Köroğlu'nun yanında 6 ay koçaklık yapmıştır.Derhal Bolu Beyi'ne haber verir.

15- Bolu Beyi emir verir,adamları hemen onu kement ile yakalayıp kollarını bağlarlar.

16- Köroğlu inkar ederek "Ben,Köroğlu değilim,istersen kollarım bağlı beni İstanbul'a götür,o zaman benim kim olduğum ortaya çıkar" der.Bolu Beyi onun sözüne inanır,ondan af diler ve ellerini çözer.

17- Köroğlu,gece onlarla beraber kalır.Sabahleyin Bolu Beyi ve paşalarının önüne düşerek Çamlıbel'e doğru hareket ederler.Tokat'a varırlar.Köroğlu "İşte Çamlıbel sınırlarına yaklaştık" der. Etrafa nöbetçi koyarlar.Köroğlu derviş elbisesinde Köroğlu'nun peşine gider.

18- Bolu Beyi'ne siparişler eder.Akşama doğru Çırpıcı Çayırlarına iner.Köse Kenan'a Köroğlu'nun geldiğini haber verirler.

19- Köoğlu derviş kıyafetinde Köse'nin yanına çıkar,durumu anlatır.Demirçioğlu'nu çağırır ve emirler verir,"Sizden yalnız Bolu Beyi'ni isterim.Askerlerin kanı dökülmeyecek" der.

20- Bolu Beyi askerleri ile dinlenirken deliler onların etrafını sarar.Çadıra gidip Bolu Beyi'nin kollarını bağlarlar ve kaçırırlar.Paşalar bu haberi duyunca gülmeye başlarlar ve ordunun geri dönmesi için emir verirler.

21- Bolu Beyi'ni Çamlıbel'e getirirler.Kolları ve ayakları bağlıdır.Hanımlar bu olaydan haberdar olup onu görmeye gelirler.

22- Sofra kurulur,yemekler gelir,Bolu Beyi korkudan titrer ve ağlar,Köse Kenan "Korkma Bolu Beyi,yemeğini ye,seni serbest bırakacağım,geldiğin yoldan geri döneceksin" der.Köroğlu "Kalk, ben seni azat ediyorum,kılıcımdan kurtuldun" der.

23- Bolu Beyi elleri bağlı olduğu halde Köroğlu'nun yanına varır.Ağlaya ağlaya "Madem muradıma ermedin,geri gitsem de gitmesem de kellem gidecek" der.Köroğlu onun muradının ne olduğunu sorar ve Bolu Beyi de hapishaneden Çamlıbel'e gelmesinin gayesini anlatır.

24- Köroğlu sorar "Eğer beni beraber götürürsen Dönek Hanım'ı sana verecekler mi?" "Evet" der.Köroğlu "Ben de şimdi senin muradına ermen için bu canımı feda edeceğim ama sakın bana ihanet ve hile yapma,sorularıma doğru dürüst cevap ver" der.Bolu Beyi yalandan ağlayarak Köroğlu'nun elini öper ve doğru olduğuna yemin eder.

25- Köse Kenan ve deliler Köroğlu'nun sözlerini duyar duymaz ona itiraz ederler.Köse kızarak Köroğlu'na "Eğer başın derde girerse benim Çamlıbel'de 999 delim var diye güvenme" der.

26- Köroğlu ile Bolu Beyi divanhaneden çıkarlar.Kimse ayağa kalkmaz.Köroğlu Kırat'ı kendisi hazırlar.Bolu Beyi'ni terkisine alarak Çamlıbel'i terkeder.

27- Köroğlu giderken sazı ile dertli dertli şiirler söyler. Deliler pencerelerden bakar ama hiç kimse dışarı çıkmaz.Bu haber Han Nigar'a ulaşır ve ağlamaya başlar.

28- Bolu Beyi Köroğlu'nun delilerine yakalandıktan sonra paşalar geri dönme emri vermişlerdir.Kırat,Köroğlu ve Bolu Beyini orduya kavuşturur.Paşalar Bolu Beyini görünce Köroğlu'nun teslim olduğunu sanırlar.

29- Ordu bir derede durur.Çadırlar kurulur.Paşalar Bolu Beyine "Köroğlu'nun kollarının açık olduğunu,eğer padişah görürse kızı sana vermez" derler ve onun kollarını bağlamasını tavsiye ederler.

30- Bolu Beyi Köroğlu'nun kollarını bağlamalarını emreder. Onun kolları bağlandığında ona işkence etmeyeceğine dair söz vermiş olmasına rağmen kama ile Köroğlu'nu dövmeye başlar.Paşalar bu namertliğe itiraz ederler ama Bolu Beyi dinlemez.

31- Köoğlu ellerini gevşetmelerini ister,gevşetirler.Sazı ile Bolu Beyi'ne "Eğer elime fırsat geçerse kendini sağ olarak bilme" der.Bolu Beyi Kırat'a biner.Köoğlu'nu zincire çekerek "Seni İstanbul'a kadar böyle götüreceğim" der.

32- Gece gündüz yol giderler.Bir derede sete rastlarlar.Paşalar Köroğlu'nu sete atmaya karar verirler.Bolu Beyi Köroğlu'nun yanına gelerek vura vura onu sete atmak ister.Köroğlu sazı ile şiirler söyler.Ellerini çözmesini ister ama Bolu Beyi kabul etmez. Köroğlu kendini selin derin akan yerinden suya atar.Su onu götürür.Paşalar korkularından Bolu Beyi'ne birşey söyleyemezler.

33- Su Köoğlu'nu taşlara vurur ve ellerindeki kelepçeler açılır.Dereden çıkar,bir kayaya oturur.İki Türk askerinin geldiğini görür.Onu görür görmez geri döner ve Bolu Beyi'ne haber verirler.

34- Bolu Beyi'i kementçilerden birkaç tane götürür ve Köroğlu'nu yakalamaya gider.Köroğlu bunların ayak seslerini duyar.Bolu Beyi yine yemin ederek hile ile Köroğlu'nu tutuklar ve kollarını bağlatır.

35- Bolu Beyi Kırat'a biner,yola çıkarlar.Nihayet İstanbul'a yaklaşılır ve Sultan'a haber gönderilir.Kadın erkek herkes saray önünde eli kolu bağlı Köroğlu'nu görmek için toplanır.Padişah balkondan görür ve seslenir "Köroğlu böyle bir lekeye bulaşmaya hiç utanmadın mı?"

36- Saray önünde toplanan adamlar birbilerine "Bu iş Bolu Beyi'nin işi değil,ya uykuda yakalamış ya da hile ile yapmış" derler.

37- Köroğlu "Sultanım eğer emir verirseniz halimi anlatırım" der.Elleri çözülür ve macerayı sazı ile Sultan'a anlatır.Sultan kızar ve Bolu Beyi'ne Köroğlu'nu öldürmesi için emir verir.

38- Lalanın kızı Dönek Hanım önceden cariyelerden birisini saray önüne,haber almak için göndermiştir.Bu haberi alır almaz geri dönüp Dönek Hanım'a haber verir.Hanım iki hat yazı yazarak acele cariye ile Bolu Beyi'ne gönderir.

39- Dönek Hanım,mektupta Köroğlu'nu öldürülmeden önce görmeyi rica etmektedir.Bolu Beyi bu haberi alınca Kırat'a biner ve Köroğlu'nu Dönek Hanım'ın sarayının önüne getirir.Dönek Hanım görür görmez "Bu işte hile olmasın?" der.Sarayın çevresi kalabalıklaşır.Köroğlu sazı ile Bolu Beyi'ne kötü sözler söyler.

40- Dönek Hanım Bolu'ya yeniden bir küçük mektup yazarak Köroğlu'nu kendi elleri ile öldürmesini rica eder.Bolu Beyi kabul eder.Dönek Hanım cariyelerine bazı emirler verir.Köroğlu içeri

girer,sıra Bolu Beyi'ne gelince kapılar kapanır.Bolu Beyi buna itiraz eder.Dönek "Sen git,milleti dağıt ve padişaha Köroğlu'nun haberini götür" der.

41- Millet Köroğlu'nun ölüm haberini duyar duymaz dağılmaya başlarlar.Bolu Beyi ise Kırat'a biner ve saraya gider.

42- Dönek Hanım Köroğlu'na "Ben senin Bolu Beyi gibi lekeli bir adamın elinde öldürülmeni istemedim" der.Ayrıca sana birkaç sözüm var,benim sözümden çıkmayacaksın der ve bir odaya alarak yemek verir.

43- Bolu Beyi padişahın huzuruna çıkar ve ölüm haberini verir.Sultan "6 ay sonra düğünün olacak" der.Bolu Beyi çok sevinir ve saraydan çıkar.

44- Bolu Beyi ve Köroğlu Çamlıbel'den çıkar çıkmaz hiç kimse Köse'ye ondan bahsetmeye cesaret edememektedir..Han Nigar bir gün Esabalı'yı çağırır ve "Git koçakları dinle,gör bakalım hiç Köroğlundan söz ediyorlar mı,bana haber ver" der.Esabalı hiç kimsenin Köroğlu'nun adından bahsetmediğini döner,Nigar Hanım'a haber verir.Nigar Hanım ağlar ve çok üzülür.Kendisi Köroğlu'ndan haber almak için hazırlanır ama Esabalı gitmek için Köse'nin yanına gelir ve izin ister.

45- Köse Esabalı'yı iki sefer azarlar ama o sözünde ısrar eder ve gitmek ister.Nihayet Köse git emri verir ve azarlar.Esabalı Nigar'dan izin alır ve Köroğlu'nun peşine düşer.

46- Esabalı gittikten sonra Han Nigar çok ağlar.Esabalı ise gece gündüz yol gider.Gece bir gedikte yatar.40 harami onu takip eder.Uyuduktan sonra atını çalmak için yaklaşırlar.Esabali'nin atı kişner ama yine de uyanmaz.

47- Haraminin biri ayağının ucu ile Esabali'yi kaldırır.Onun kim olduğunu sorarlar.O "Ben Köroğlu'nun oğluyum,babamın peşine gidiyorum" der.Harami başı Köroğlu ismini duyar duymaz çocuğa "Ben dostum,düşman değilim,o benim canımı kurtardı " der.

48- Harami başı Esabali'ye bir güzel kılıç ve pulukıra adlı bir at verir ve yanına iki harami katar.Üçü de atlara binerek İstanbul'a doğru yola koyulurlar.

49- Haramiler Esabali'yi İtanbul'a getirir,orada ondan izin alarak geri dönerler.Esabali o güne kadar İstanbul'u görmemiştir. Şehire varır,bir handa oda kiralar.Bir kahveye girer.Kahvede ne

olduğunu sorar.Kahveci "Burası Bolu Beyi'nindir,burada soru sorulmaz" der.

50- Millet buraya Bolu Beyini görmek için gelirler,millet Esabali'nin elinde saz görünce onu şair sanarlar ve "Aşık mısın?" diye sorarlar."Evet" der.Bolu Beyi onu görür ve "Benim yiğitliğimi öv" der.

51- Esabali sazı ile acı sözler söyler.Bolu Beyi'nin hoşuna gitmeyince dışarı atılmasını emreder.Millet,Esabali'nin tarafını tutar.Esabali çıkmaz.Birkaç kişi kılıçla karşısına çıkarlar ve "Seni buradan hiç kimse dışarı atamaz" derler.

52- Dönek Hanım'ın cariyelerinden biri kahvenin önünden geçerken sazı,sözü duyar ve "Bu kimdir?" diye sorar.Birisi "Bu delikanlı aşıktır.Sazıyla Bolu Beyi'ne acı sözler söylüyor ama Bolu Beyi korkusundan ona birşey yapamıyor" der.

53- Kız kahveye girer,biraz dinler,sesine hayran olur ve zamanı unutur.Bu arada Dönek Hanım Köroğlu'nun halini,hatırını sormak için odasına gider.

54- Dönek Hanım'ın cariyelerinden diğeri kahvehanenin önünden geçerken oradaki kızı görür,çağırır ve döverek saraya getirirken Hanım onları görür ve ona şimdiye kadar nerede olduğunu sorar.

55- Cariye,maverayı başından sonuna kadar anlatır.Hanım,doğru söylediği için onu affeder ve Bolu Beyine bir mektup yazarak cariyelerinin birisiyle ona gönderir.Bolu Beyi mektubu alır okur. Dönek Hanım ondan kahvehanedeki genç aşığı istemektedir.

56- Esabali'nin düşüncesi Dönek Hanım'dan intikam almaktır ama hiçbir şeyden haberi yoktur.Bolu Beyi onu Dönek Hanım'ın sarayına saz çalmaya davet eder ve saraya getirir.

57- Dönek Hanım onun kimliğini sorar ve o "Ben,saz ile anlatırım" der ve kim olduğunu anlatır.Babasının eğri kılıcını duvarda görür ve ağlar.Dönek Hanım sebebini sorar.Esabali de açıkca Köroğlu'nun oğlu olduğunu ve Çamlıbel'den geldiğini söyler.

58- Dönek Hanım Esabali'ye "Sen hiç ağlama,senin aradığın adam sağdır;fakat Bolu Beyi onun öldüğünü sanmaktadır der.Hemen beraber Kooğlu'nun yanına giderler.

59- Kooğlu ile Dönek Hanım arasında bir süre sohbet ve soru cevaptan sonra Esabali ağlayarak babasıyla görüşür ve Köroğlu onu bağrına basar.Baba,oğuldan Çamlıbel'in ve delilerin durumunu sorar.İstanbul'a nasıl geldiğini anlatır.

60- Köroğlu Dönek Hanım'dan oradan çıkmalarını rica eder.Hanım "Gece olsun sonra" der.O arada Köroğlu Dönek Hanım'ın gözünün Esabali'nin olduğunu farkeder.Ancak hiçbir şey söylemez.

61- Gece yarısı kız Esabali'nin atı Pullu ve Kırat'ı getirir. Evden çıkarken Köroğlu Dönek Hanım'ın ağladığını görür.Köroğlu Kırat'a,Esabali de Pullu'ya biner.Köroğlu hazır olduktan sonra Dönek Hanım'ı terkisine bindirir ve İstanbul'dan çıkarlar.

62- Köroğlu,Esabali ve Dönek Hanım bir yere gelir,dinlenirler.Köroğlu "Ben dönmeliyim.Zira Bolu Beyi ile bir hesabım var" der.Esabali de gitmek ister ama Köroğlu izin vermez ve onlara oradan uzaklaşmalarını emreder.

63- Cariyeler o gece sırrı saklarlar ve onlar İstanbul'dan uzaklaşınca kızın anne ve babasına "Bir derviş kızını kaçırdı" derler.

64- Bolu Beyi bu haberi duyar duymaz şaşırır.Diğer taraftan çavuşlar gelirler ve "Padişah seni istiyor" derler.Bolu Beyi saraya çıkar ve büyük bir meclisin kurulduğunu kızın babasının da orada olduğunu görür.

65- Bolu beyine bu işi sorarlar.Bolu Bey'i onu Köroğlu kaçırmış der.Padişah "Yoksa onu öldürmemiş miydin?" diye sorar ve "Hadi git onu öldür" diye emreder.Bolu Beyi 300 atlı ve Sultan'ın tüfeğini alarak tavuk meydanında süvariler düzmeye başlar.

66- Bu taraftan Köroğlu gelir.Bolu Beyi'ni tavuk meydanında süvariler ile görür.Bolu Beyi onunla savaşamayacağını anlayınca tüfeğine mermi koyar ve Köroğlu'na doğru atar.

67- Bolu Beyi'nin mermileri bitince kaçmaya başlar.Köroğlu arkasından koşar onu yakalar ve bağırta bağırta atın terkisine alır ve İstanbul'dan çıkar.Süvariler geri döner ve durumu Sultan'a haber verirler.Sultan güler ve "Peşine gitmeyin" emrini verir.Kırat oradan uzaklaşır.

68- Köroğlu kolları bağlı Bolu Beyi'ni bir yere getirir ve aralarında bir süre konuşmadan sonra Kırat'ı taşlığa sürer.Atın terkisinden düşen Bolu Beyi ölür.Boş tüfeği Köroğlu alır.

69- Dönek Hanım'ın babası Lala Köroğlu'nun ölmediğini anlar ve kendi kendine "Bu kez Köroğlu Bolu Beyi'ni öldürür.Lâkin kız gitti" der ve gizlice Akçadağ Yaylalarında olan kardeşi Kiziroğlu Mustafa'ya mektup yazarak durumu bildirir.

70- Kiziroğlu mektubu alır,durumu öğrenir.Alpaça'ya biner ve Köroğlu'nun yanına gider.Köroğlu İstanbul'dan gelirken devamlı dönüp arkasına bakmaktadır.Bir seferinde Alpaça atın gelişine görür.Atı çevirir ve Kiziroğlu'nun tarafına döner.

71- Kiziroğlu ve Köroğlu karşı karşıya gelir.Kiziroğlu kızı sorar.Birçok sohbetten sonra güreşmeye karar verirler.Kim kimi yıkarsa onun kafasını kesecektir.Kiziroğlu Köroğlu'nu yener.Kiziroğlu göğsüne elini koyup başını kesmek ister.Aralarında bir süre sohbet olur.

72- Kiziroğlu Köroğlu'nu affeder ve onun bu durumu delilerine nasıl anlatacağını öğrenmek için derviş kılığında peşinden gider.

73- Esabali ile kız Çamlıbel'e gelirler.Köseye haber verilir. Bunları karşılar,ehvalatı sorar.Esabali anlatır.

74- Derife atlısı akşam zamanı Tokat tepelerinden Kırat'ın geldiğini haber verir.Han Nigar ve Köse'ye Köroğlu'nun geldiği müjdesi verilir.

75- Kiziroğlu onun peşinden gelir.Çırpıcı çayırlarına varır, atı bir yere bağlar.Köroğlu Köse ile bir süre görüşür.Sonra Han Nigar'ın yanına gider.Kiziroğlu da gelir,Han Nigar'ın çadırına yaklaşır.

76- Han Nigar "Kiziroğlu ile karşılaştın mı?" diye sorar. Köroğlu sazı ile macerayı anlatır ve Kiziroğlu'nu metheder.Kiziroğlu çadırın arkasında Köroğlu'nun mertliğinden utanır.Atını alır,biner,geri döner ve kendi kendine "Hakikaten bu benden daha mert bir adamdır" der.

77- Kiziroğlu gece gündüz yol gider.Nihayet Akçadağ Yaylalarına ulaşır.Kardeşi Lala'yı çağırtır.Ona,Köroğlu'nun mertliğinden bahseder ve kızı kendisine değil Esabali'ye götürdüğünü söyler. "Kızını kaçırmamışlar,kendi rızası ile gitmiş" der.

78- O gece geçer,Köroğlu sabahleyin koçakların arasına gelir. Kendi aralarında olup bitenleri bir bir anlatırlar.Köse de macerayı açıklar.Köroğlu Deli Mehteri çağırır ve düğün haberini yaymak için Tokat'a,Zile'ye,Kayseri'ye,Sivas'a gitmesini ister.

79- Davetliler Çırpıcı Çayırında bir araya gelir.Demirçioğlu da Kiziroğlu Mustafa'yı çağırır.Deliler ve tüm davetliler 40 gün,40 gece düğün yaparlar ve Dönek Hanım'ı Esabali'yle evlendirirler.

HİKAYENİN TAHLİLİ

İki hareketten mürekkep olan bu hikayenin birinci hareketi H-I çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipi:İftira.

İkinci hareketi M-N çiftini ihtiva eden sınıfa dahildir.Tipu:İstek veya emir.

I.HAREKET :

1- Köroğlu Sultan Murat'ın emri ile yoldan geçen kervanlardan baç alır ve çevresine her taraftan deliler toplar.(a)
2- Bezirganlar bu baçı vermemek için bir araya gelir;padişaha bir mektup yazarak Köroğlu'na iftira atarlar.(A^{20})
3- Padişah bir süre meşveretten sonra Köroğlu'nun tutuklanması için ferman çıkarır.(y^2)
4- Bolu Bey'ini huzura getirirler.Orada yazdığı sözleri tekrar eder ve "Eğer Köroğlu'nu eli bağlı getirirsen idam cezan afolacak" der.(D^7)
5- Bolu Bey 10.000 asker ister.(y^2)
6- Asker verilir.($\S^2$)
7- Delilerden hiçbirisi kabul etmeyince mecbur kalır ve kendisi Kırat'a binerek saz ve derviş elbisesi ile İstanbul seferine çıkar.(G^2)
8- Köroğlu askerden kimin askeri olduğunu sorar.(S^2)
9- Askerlerden biri Köroğlu'nu tanır.(Q)
10- Bolu Bey'i emir verir,adamları hemen onu kement ile yakalayıp kollarını bağlarlar.(y^2)
11- Bolu Bey'i onun sözüne inanır,ondan af diler ve ellerini çözer.(Rs)
12- Köroğlu,Demirçioğlu'nu çağırır ve emirler verir,"Siden yalnız Bolu Bey'ini isterim.Askerlerin kanı dökülmeyecek" der.(y^2)
13- Çadıra gidip Bolu Bey'inin kollarını bağlarlar ve kaçırırlar.(A^1)
14- Paşalar bu haberi duyunca gülmeye başlarlar ve ordunun geri dönmesi için emir verilir.(y^2)
15- Bolu Bey'i yalandan ağlayarak Köroğlu'nun elini öper ve doğru olduğuna yemin eder.(n^3)
16- Köroğlu Kırat'ı kendisi hazırlar.Bolu Bey'ini terkisine alarak Çamlıbel'i terkeder.(↑)

17- Bolu Bey'i Köroğlu'nun kollarını bağlamalarını emreder.(y^2)
18- Köroğlu ellerini gevşetmelerini ister.(D^7)
19- Ellerini çözmesini ister ama Bolu Bey'i kabul etmez.Köoğlu kendini selin derin akan yerinden suya atar.(A^7)
20- Bolu Bey'i yine yemin ederek hile ile Köroğlu'nu tutuklar ve kollarını bağlatır.(A^8)
21- Sultan kızar ve Bolu Bey'ine Köroğlu'nu öldürmesi için emir verir.(A^{13})
22- Dönek Hanım,mektupta Köroğlu'nu öldürmeden önce görmeyi rica etmektedir.(D^7)

II.HAREKET :

23- Han Nigar birgün Esabali'yi çağırır ve "Git kaçakları dinle, gör bakalım hiç Köroğlu'ndan söz ediyorlar mı,bana haber ver"der(y^2)
24- Esabalı gitmek için Köse'nin yanına gelir ve izin ister.(B^3)
25- Esabali Nigar'dan izin alır ve Köroğlu'nun peşine düşer.(Pr)
26- Haraminin biri ayağının ucu ile Esabali'yi kaldırır,onun kim olduğunu sorarlar.(D^7)
27- Haramibaşı Esabali'ye bir güzel kılıç ve Pulkıra adlı bir at verir.(F^2)
28- Esabali sazı ile acı sözler söyler.Bolu Bey'inin hoşuna gitmeyince dışarı atılmasını emreder.(y^2)
29- Köroğlu hazır olduktan sonra Dönek Hanım'ı terkisine bindirir ve İstanbul'dan çıkarlar.(A^1)
30- Köroğlu,Esabali ve Dönek Hanım bir yere gelir.(:)
31- Esabali de gitmek ister ama Köroğlu izin vermez ve onlara oradan uzaklaşmalarını emreder.(y^2)
32- Padişah "Yoksa onu öldürmemiş miydin?" diye sorar ve "Hadi git onu öldür" diye emreder.(A^{13})
33- Sultan güler ve "Peşine gitmeyin" emrini verir.(y^2)
34- Kiziroğlu,Köroğlu'nu yener.(I^2)
35- Köroğlu Deli Mehter'i çağırır ve düğün haberini yaymak için Tokat'a,Zile'ye,Kayseri'ye,Sivas'a gitmesini iter.(D^7)
36- 40 gün,40 gece düğün yaparlar ve Dönek Hanım'ı Esabali'yle evlendirirler.(W*)

a A^{20} y^2 D^7 y^2 δ^2 G^2 5^2 Q y^2 Rs y^2 A^1 y^2 n^3 ↑ y^2 D^7 A^7 A^8 A^{13} D^7

I –

y^2 B^3 Pr D^7 F^2 y^2 A^1 : y^2 A^{13} y^2 I^2 D^7 W*

II –

ONBEŞİNCİ HİKAYE

HİKAYENİN ADI : KÖROĞLU'NUN SONU
HİKAYECİNİN ADI : B.MAHİR
HİKAYENİN ÖZETİ :

1- Bolu Bey'i Köroğlu'nu tüfekle karşılar.Bu tüfeği Avrupalılar Sultan Murat'a hediye vermiştir.Üç mermisi boşa gittikten sonra Köroğlu onu Bolu Bey'inin elinden alır.

2- Köroğlu tüfeği Köse'ye verir ve "Bizim yiğitliğimiz bugüne kadardı,artık bundan böyle yiğitliğimiz fayda vermez" der.

3- Köroğlu tüfeği Kırat'ın terkisine alır.İstanbul'a gider. Yıldız sarayı önünde atından iner.Devlet karşısında durur ve "İşte devletûm,emanetini teslim al" der.

4- Divandan 40 şikayetçi dosyası çıkarırlar ve onları çağırıp devlet huzuruna getirirler.Bezirganlar gelir,Köroğlu'nu görünce renkleri kaçar ve korkarlar.Sultan emir verir ve "Şikayetlerini ispatlayan herkese bir kılıç vereceğim ve Köroğlu'nun kellesini kesecek,ancak isbat edemezlerse Köroğlu affolunur.

5- Devlet,derebeyliği kaldırır,deliler Köroğlu'nu terkederler.Delilerden biri Lezgi Ahmet Erzurum dağına gelir.Kalaylı dağlarında bir göze başına varır.Orada üç ihtiyar adamla karşılaşır.

6- Lezgi Ahmet selam verir.İhtiyarlar ona kim olduğunu sorarlar."30 seneden beri Köroğlu'nun yanında kaçaklık ediyorum" der.Ağamız herkes hür yaşasın dedi.Ben de köyümüze dönüyorum ama ondan da haberim yok devlette bulamadı bizde.

7- İhtiyarlar Lezgi Ahmet'e "Tepenin başına çık bak ne göreceksin" derler.Ahmet tepenin başına çıkar.İhtiyar bir adam görür. İhtiyar ona ne aradığını sorar ve Ahmet,Köroğlu'nun peşinde olduğunu söyler.İhtiyar "Buradan yukarı git,belki orada bulursun"der.

8- Bir saat yukarı çıkan Lezgi Ahmet 40 kişinin bir pınarın başında oturmuş olduğunu görür.Köroğlu Kırat'ı yanında 40 kişi ile birlikte oturmaktadır.Köroğlu başını kaldırır,Lezgi Ahmet'i görür.

9- Köroğlu Ahmet ile kucaklaşır.Ahmet "Ağam,neredesin? İnsanlar,deliler,devlet herkes seni arıyor" der.Köroğlu ayağa kalkar. Ahmet'e "Ben,yaptığım işler sayesinde bir makama sahip oldum,ey oğul artık köyüne git,ben bunlar ile birlikte oldum ve dünyanın sonuna kadar uçacağım" der.

10- İşte Köroğlu destanı Lezgi Ahmet'ten kalmıştır.Köroğlu'ndan sonra Lezgi Ahmet 247 sene yaşar.

HİKAYENİN TAHLİLİ

Bir hareketten mütegekkil olan bu hikaye H-I ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyen sınıfa dahildir.Tipi:Yola çıkma.

I.HAREKET :

1- Bolu Bey'i Köroğlu'nu tüfekle karşılar,bu tüfeği Avrupalılar Sultan Murat'a hediye vermiştir.(a)
2- Köroğlu tüfeği Kırat'ın terkisine alır.İstanbul'a gider.(↑)
3- Sultan emir verir ve "Şikayetlerini ispatlayan herkese bir kılıç verecağim...(y^2)
4- Devlet derebeyliği kaldırır,deliler Köroğlu'nu terkederler(B^1)
5- Lezgi Ahmet selam verir,ihtiyarlar ona kim olduğunu sorarlar(ϵ^2)
6- Köroğlu,Ahmet ile kucaklaşır,ey oğul artık köyüne git,ben bunlar ile birlikte oldum ve dünyanın sonuna kadar uçacağım" der(Pr^1)

$$I - \frac{a \uparrow y^2 \; B^1 \; \epsilon^3 \; Pr^1}{}$$

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Köroğlu Destanının Epizotları

A: KÖROĞLU DESTANI'NIN TASNİFİ

Bu çalışmada incelediğimiz Köroğlu'nu Azerbaycan ve Türkiye varyantını özetlediğimiz propp metoduna göre tasnif ettik.Propp metoduna göre sınıflandırma iki çift fonksiyonun varlığına veya yokluğuna göre yapılmaktadır.Sınıflandırmanın elementlerini teşkil eden bu iki çift hainle mücadele-zafer (H-1) ve zor vazife-çözümü (M-N) olmaktadır.

Bu çiftlerin durumlarına göre Köroğlu Destanı dört sınıfa ayrılmaktadır.

1- H-1 ve M-N çiftlerini ihtiva etmeyenler.

2- H-1 çiftini ihtiva edenler.

3- M-N çiftini ihtiva edenler.

4- H-1 ve M-N çiftlerinin her ikisini birden ihtiva edenler.

B: FONKSİYON LİSTESİ

Köroğlu Destanı'nın tasnifine başlamadan önce işaretleri ile birlikte fonksiyonların kısa tariflerini vermeyi uygun gördük.

a İlk Durum.

B^1 Büyüklerin Ayrılışı.

B^2 Ana babanın ölümü.

B^3 Gençlerin ayrılışı.

y^1 Yasak.

y^2 İstek veya emir.

δ^2 İstek veya emir yerine getirilir.

δ^1 Yasağın ihlâli.

ϵ^1 Hain kahraman hakkında bilgi edinmek için soruştuma yapar.

ϵ^2 Kahraman hain hakkında bilgi edinmek için soruşturma yapar.

ϵ^3 Başka şahıslar vasıtasıyla soruşturma.

5^1 Hain kahraman hakkında bilgi edinir.

5^2 Kahraman hain hakkında bilgi edinir.

5^3 Diğer vasıtalarla bilgi elde edilir.

η^1 Hain aldatarak razı eder.

η^3 Aldatma veya zorlamanın diğer şekilleri.

θ^1 Kahraman hainin teklifini kabul eder (Aldanır).

A Hainlik.

A^1 Bir şahıs kaçırılır.

A^2 Sihirli vasıtanın veya yardımcının ele geçirilmesi.

A^3 Ürünlere zarar verilir.

A^5 Yağmanın diğer şekilleri.

A^6 Sakatlama.

A^7 Ortadan kaybolmaya sebeb olma.

A^8 Aldatma,kaçırma veya devralma talebi.

A^9 Kovulma.

A^{10} Denize atma.

A^{12} Bir şahsın yerine geçme.

A^{13} Öldürme emri.

A^{14} Cinayet.

A^{15} Hapsetme,alıkoyma.

A^{16} Evliliğe zorlama.

A^{18} Harp ilanı.

A^{21} İhanet.

a^3 Harukulâde nesnelerin eksikliği.

a^6 Başka eksikler.

B Tavassut,bağlayıcı olay.

B^1 Yardım çağrısı.

B^2 Gönderme.

B^3 Müsaade etmek,ayrılık.

B^5 Kovulan kahraman evden dışarı taşınır.

B^6 İdama mahkûm edilen kahraman serbest bırakılır,kurtarılır.

B^7 Ağıt veya matem şarkısı söylenir.

C Tepki göstermeye karar verilir.

$\hat{I}$ Ayrılık,kahramanın evden gönderilmesi.

D^1 Kahraman denenir.

D^2 Selâmlanır ve sorguya çekilir.

D^4 Tutuklunun serbest bırakılması için ricası.

D^5 Merhamet dilenir.

D^6 Paylaştırma teklifi.

D^7 Diğer istekler.

$*D^7$ Diğer istekler,çaresiz durumdaki bir şahsın istekleri.

d^7 Yardım yapma imkanı.

D^8 Yok etme teşebbüsü.

D^{11} Tanrıya yalvarma.
E Kahramanın reaksiyonu.
E^{1} İmtihan başarılır.
E^{2} Dostça cevap verilir.
E^{4} Tutuklu serbest bırakılır.
E^{5} Zavallıya merhamet edilir.
E^{6} Kavgacılar ayrılır.
E^{7} Bir istek yerine getirilir.
E^{9} Mücadele kazanılır.
F Sihirli vasıta kazanılır.
F^{2} Maddi hediye verilir.
F^{3} Vasıta hazırlanır.
F^{5} Vasıta bulunur.
F^{6} Vasıta kendi usulüne göre ortaya çıkar.
F^{8} Vasıta ele geçirilir.
G Gösterilen yere götürme,kılavuzluk.
G^{1} Kahraman havada uçar.
G^{2} Kahraman atla gider veya taşınır.
G^{3} Kahraman götürülür.
G^{4} Kahramana yol gösterilir.
H Kahraman hainle mücadele eder.
H^{1} Açık sahada kavga.
H^{2} Yarış,müsabaka.
H^{4} Tartılma.
I Hain mağlup edilir.
I^{1} Açık savaş kazanılır.
I^{2} Müsabakada zafer veya üstünlük elde edilir.
I^{5} Mücadele etmeden hain öldürülür.
I^{7} Hain yaralanır.
J^{2} Bir yüzük veya mendil verilir.
J^{3} Kahraman diğer karakterleri damgalar veya onlara birşey verir.
K^{2} Birkaç yardımcı ile beraber birden kazanma.
K^{3} Hile veya tuzakla başarıya ulaşılır.
K^{7} Aranan nesne zaptedilir.
K^{10} Tutukluluktan kurtulma.

KF^{1} Aranan nesne verilir.

KF^{2} Aranan nesnenin yeri gösterilir.

Î Kahraman geri döner.

Pr Kahraman takip edilir.

Pr^{2} Suçlu istenir.

Pr^{6} Kahramanı yok etme teşebbüsü.

Rs Kahraman kurtulur.

L Sahte kahramanın iddiaları.

M Zor vazife.

N Vazifenin çözümü.

*N Verilen zaman dolmadan vazifenin çözümü.

Q Kahramanın tanınması.

T Suret değiştirme.

T^{5} Tanınmamak için çirkileşme.

U Sahte kahramanın veya hainin cezalandırılması.

U Neg.Sahte kahraman veya hainin affedilmesi.

W* Evlilik.

w* Evlilik tasarısı.

w^{1} Nişan,evlilik vaadi.

X Açık olmayan veya yabancı unsurlar.

< Yol işaretide ayrılma hali.

Y İşaret veren nesne.

mot.Maksatlar ve sebebler.

Pos,or + Fonksiyonun pozitif neticesi.

neg,or - Fonksiyonun negatif neticesi.

§ Bağlayıcı unsur.

⋮ Üçlenen unsurlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Köroğlu Destanı'nın Azerbaycan Varyantı

ALİ KİŞİ

Ali kişi neçe iller idi ki hesen hana ilhi otarırdı.Ömrünün gününü onun kapısında çürüdüb,sa[illegible] sakalını ilhiçilığda ağartmışdı.Hergün seher dan yeri ağaranda Ali Kişi ilhını çöle aparar bütün günü otarar,geceden bir pas geçenden sonra halhala getirirdi.Dağlarda,daşlarda,kövşenlerde Ali Kişinin ayağı değmemiş bir garış yer kalmamışdı.

Bir gün Ali Kişi ilhini sürüb derya kenarına aparmışdı.Atlar deryanın kenarında otlayırdı.Ali Kişi özü de bir terefde daşa söykenip oturmuşdu.Dan yeri yemice ağarmışdı,goca ilhiçi bir de bahdı ki budur,deryadan iki aygır at çıhdı.Atlar gelib ilhiya karışdılar.İki madyana yahınlaşandan sonra yine gayıdıp deryaya girdiler.Ali Kişi ne kadar ilhiçilik elemişdi,bele şey görmemişdi.Tez kalkıb madyanları manşırladı;amma bu barede hiçbir söz demedi.

Bu işin üstünden bir neçe vaht geçdi.Ali Kişi ayları,günleri sayıb madyanları gözden koymurdu.Ele ki ve de başı yahınlaşdı,Ali Kişi madyanların yanından el çekmeden o kadar gözledi ki ahırda onlar doğdu.Bunlar büyüyüb day oldular.Birgün Tokat Paşası Heseh Paşa Hesen hana konak geldi.Hesen han Paşayı konak eledi.Paşa sohbet arasında hana dedi :

- Hesen han,eşitmişem senin yahşi cins atların var.Gerek ilhından mene iki aygırlık at veresen.

Hesen han o saat " beçeşm " deyib Ali Kişini yanına çağırdı ve tapişirdi.

- Sabah ilhini çöle aparma,Paşa iki aygırlık at tutturacağın.

Hesen han bu sözü deyen kimi daylar Ali Kişinin yadına düsdü.O,hanın başını üca eylemek için seher tezden dürdü,dayları tutub halh[illegible]la bağladı.İlhini sürüb çöle ötürdü.

Bira[illegible] sonra Hesen han,Paşa da yanında,halhala geldi.Paşa bahdı ki halhalara iki uzun ortali,arık çöpüklü day bağlanıb bildi bu da[illegible]rı ona vermek isteyirler.Gülüb dedi :

des[illegible]han,mene demişdiler ki senin yahşi cins aygırlık at[illegible]ın var Bunlar[illegible]dir? İş bele elenge-ülengeye kalsa bunlardan

menim özümde çoḥdur.Paşanın sözü Hesen ḥana oḥ kimi değdi.Üzünü Ali Kişiye tutub dedi:

- Ahmek koca,men sene dememişdim mi at tutturacağım,ilḥini saḥla,niye saḥlamamısan?

Ali Kişi dedi:

- Han sağ olsun,men goca ilḥiçiyam.İlḥidaki atların hamısını ovcumun içi kimi taniyiram.Sen bu dayların beleliğine baḥma.Eğer başının üca olmağını isteyirsense Paşaya bunları ver.

Ali Kişinin yeke-yeke danışmağından Hesen ḥan daha da gezeblendi.Onun üstüne gişgırıb dedi:

- Menim ilḥımda alemde söylenen cins aygırlık atlar var.Bu elengeleri konağa gösterib meni ḥacalat elemekde meksedin nedir?

Ali Kişi dedi:

- Ḥan sağ olsun,menim meksedim Paşanın yanında senin başını üca elemekdir.Sen bilirsen ilḥinda bunlardan yaḥşi at yoḥdur.Bütün dünyayı gezsen de bele at tapmazsan.

Hesen Ḥan gezeblenib dedi:

- Bilirem,bir saata kadar yerde de olsa göyde de olsa gerek Paşaya layık iki dene yaḥşi aygırlık at seçesen.Bu saat get,seç getir.

Ali Kişi dedi:

- Ḥan,onda izin ver Paşa için aygır seçmeye başka adam getsin.İlḥida bu daylardan yaḥşi at yoḥdur.Men özüm başa düşe düşe yaḥşı atı goyub pis at seçebilmerem.Bu menim adıma layık olmaz.

Bu söz Ḥanı cin atına mindirdi.Cellad çağırıb emr eledi ki Ali kişinin boynunu vursun.Paşa da gezeblenmişdi.Ali kişinin aḥir sözü onu da deli elemişdi.Odur ki dedi:

- Hesen Ḥan,men görürem ki senin ilḥiçin bu daylara çoḥ böyük gımet verir.Yegin ki ele o haklıdır.Onda sen bele ele.Bu dayların her bimini onun bir gözüne gimet ele.

Paşanın sözü Hesen Ḥanın ḥoşuna geldi.Emretdi,Cellad,Ali kişinin gözlerini çıḥartdı.Ali kişi ne dindi ne de sesini çıḥartdı,bir defe uf da elemedi.Ele ki cellad işini kurtardı,Ali kişi ayağa kalkıb dedi:

- Hesen Ḥan,insan uçun dünyada her naz,ne metden şirin şey gözdür.Sen meni ondan binesib eledin.Men senin kapında can çürütdüm,ilan kimi gabıg göydüm,saç-sakal ağarttım,amma sen bunları heç birini bilmedin,gedr gımet vermedin,bir paşanın sözü ile

meni kör eledin,ancak aybi yoḥdur bizimki bele gelib.İndi ki menim gözlerimi bu daylara gimet eledin bari heç olmazsa sözünün ağası ol,bu dayları mene ver.

Ḥesen Ḥan,dayların heresini onun bir koluna bağlatdırıb kapısından kovdu.Kör Ali,daylar da yedeğinde,tapdana tapdana öz evine geldi.Kende ḥeber düşdü.Cemaat onun başına yığıldı.Ḥeber gedib Ali kişinin oğlu Roşen'e çatdı.Roşen,Rüstem kimi igit,yeniyetme bir oğlan idi.Onbeş onaltı yaşı ya ola ya olmaya idi.Amma ele güçlü ki ağacın budağından yapışsa kökünden çıḥarar,öküzün buynuzundan yapışsa yerinden kaldırardı.Roşen,atasını bu halde görcek soruşdu,"Ata sene ne oldu?" de görüm,seni kim bu hala saldı?

Ali kişi ehvalati oğluna danışdı.Roşen,gızmış pelenge döndü,ayağagalḥdi dedi:

- Oğlun senin kısasını yerde koymaz,ata!indi Hesen Ḥan menim gabağımda dayansın,görüm nece dayanır.

Kendin cavanları da gaḥdılar,Ali kişi işi bele görende oğlunu çağırıb yanında eyleşdirdi.Elini onun çinine koyub dedi:

- Hele kısasın vaḥdi değil,bala!vaḥdında men özüm diyeceğem. İndi dikkatle kulak as!Menim gözlerim bu dayların üstünde çıḥarılıb bu dayların üstünde de gerek menim kısasım alına.Bu dayları sene tapişiriram.Bunlar ele bele atlardan değil.Bunlar derya atından emele gelibler.İndi sen,gerek büyük bir tövle tikesen. Bu tövleye gerek heçbir yerden ışık değilen şey düşmeye.Kırk gün tamam atlar bu tövlede kalacak,bayır-bacak yüzü görmiyecekler. Bir beni insan gözü de bu kırk günün erzinde gerek bu atlara baḥmaya.

Rovşen dedi:

- Yahşi,ata bele olanda bes men onları nece yemleyeceğim?Nece suvaracağım?

Ali kişi dedi:

- Sen tövlede her day uçun kırk gözlü bir aḥır gayıracaksın. Atların kırk günlük arpasını,samanını ḥemin bu aḥırlara doldıracaḥsan.Kendin başındaki zümrüt bulakdan tövlenin içerisine bir arḥ açacağsan.Her aḥurun yanında da balaca bir çarḥovuz tökecekseн.Atlar kırk gün burada yeyib içib beslenecekler.İndi helelik tövle hazır olanacan dayları çek,bir yerde bağla.

Rovşen,gabağca atasını rahtladı,sonra dayların yerini sehmanlayıb tövleni hazırlamaya başladı.Ele ki,tövle hazır oldu,Ali

kişi gelib eli ile çarhovuzu,arhı,ahırları yohlayıb dedi:

- Yahşidir.İndi sen ahurları doldur,suyu da hovuzlara bağla ancak yine de sene deyirem;gerek tövleye ne ışık düşe ne de atlara beni insan gözü baha.

Rovşen,atasının dediği kimi ahurları doldurdu,suyu bağladı,atları içeriye çekib ahurların gabağında helgebend eledi,kapını,bacanı berkidib çıhdı.

Bu işden duz otuz gün keçdi.Atalar deyibler ki insan sebirsiz olar.Rovşen,otuzsekiz günü başaverdi.Otuzdokkuzuncu gün ne kadar eled özünü sahlaya bilmedi ki bilmedi,ele bil ki bir adam onun yüreğine girib hey deyiddi: "Kırk güne başa gelebilen iş otuz dokkuz güne de geler.Get bir atlara bah" ahır Rovşen gelib tövlenin üstüne çıhdı,balaca bir deşik açıb içeriye bahdı.Rovşen evvel gözlerine inanabilmedi.Sağ ahurdaki atın çiyinlerinde iki dene kanat var idi.Kanatlar alev kimi yanir gizil kimi parildayirdi.Rovşen tez sol ahırdaki ata bahdı,gördü yoh,bu atın kanadı yohdu.Gözlerini dolandırıb yine de sağ terefdeki ata bahdı,gördü kanad yavaş yavaş sönür.Rovşen tutduğu işden peşman oldu.Tez deşiyi örtmek istedi,ancak iş işden keçmişdi.Kanadlar yavaş yavaş eriyib tamam yoh oldular.Rovşen'in bim eli oldu,bir başı.Ancak hara çatacak?Olan olmuşdu.Kör peşman deşiyi örtüb geri gayitdi.Amma bu barede atasına heçbir söz demedi.

Beli,bir gün de gelib geçdi.Kırkıncı gün Ali kişi Rovşeni çağırıb dedi:

- Bala,gel meni atların yanına apar.

Rovşen,atasının elinden tutub tovleye apardı.Ali kişi gabağca sağ ahırdaki ata yahınlaşdı.Elini atın suysunundan göyüb sağrısına kadar çekdi,sonra Rovşen'e teref dönüb dedi:

-.Oğlum,bu atlara beni-insan gözü bahıb.

Rovşen bilmeden ne desin,soruşdu:

- Ata,sen ne deyirsen?

Ali kişi dedi:

- Oğul,menden gizletme,men sene deyirem ki bu ata beni-insan gözü bahıb.Bu atın gerek kanadı olaydı,düzünü de görüm,bu nece olan işdir?Rovşen ehvalatı atasına danışdı.Ali kişi dedi:

- Oğul,sabırsızlık adama hemişe ziyan verer.İndi sen de öz sebirsizliğinin ziyanını çekirsen.Ancak fikir elemeye gelmez.

Olan olub geçen geçib.Sonra o,sol ahırdaki ata yahınlaşdı.Bu at uzun caydag çekme sağrılı,nazık ortalı bir at olmuşdu.Eli ile atın yüzünü gözünü,yalini,sağrısını tumarladı.Andan sonra yine de sağ terefdeki atın yanına gayitdi.Bu at çok gözelleşmişdi.İre başlı,dolu gözlü,karabirçekli,uzun boyunlu,tekme döşlü,yoğun,enli sağrılı ..... İki göz isteyirdi ki ona temaşa elesin.At fınhırıb iki dal ayagları üste göye galhdı.Ağzını açıb Ali kişiye yönlemek istedi.Goca ilhiçi atın üstüne gışgırdı.At sesinden onu tanıyıb sakit oldu.Ali bey atın da başını,yüzünü,yalini,belini, sağrısını tumarladı,sonra dedi:

- Oğul,hele bir neçe gün de atları bayıra çıharmak olmaz.Kapını bağlamak lazım değil.Özün günde gelib yemleyib sulayırsan.

Rovşen atasını eve aparıb özü tovleye gayitdi.Atlardan muğayıt olmaşa başladı.Belelikle bir neçe gün de geçdi.Birgün yine atası Rovşen'den soruşdu:

- Oğul,atlar necedirler?Nece yeyirler?

Rovşen dedi:

- Ata,sağ terefdeki at değirmen kimi yuyudur.Arpa saman yetirmek olmur.Özü de dinçdir.Amma sağ terefdeki at heç durub dincelmir.Gizmiş ner kimi öyür öyür oynuyur.

Goca ilhiçi yine de oğlu ile beraber tovleye geldi.Atları, yohlayıb dedi:

- Rovşen,oğlum,atlar daha boyuyub minilmek heddine çatırlar. İndi onları bir bir berke-boşa salib,sınagdan çıharmak lazımdır. Ezel bunu sonra o birisini min,tezece sulanmış şumda seyirt,kara tikanlığa sur,sonra da sıldırım daşlı dağa çap.

Rovşen,atasının öğretdiği kimi ezel sağ terefdeki atı mindi.Yenice sulanmış şumda seyirtdi,sonra goca ilhiçinin yanına gayitdi.Tecrübeli goca atın bumnunu tutdu,at oskurmedi.Sonra yüreğine kulak asdı,bahdı ki atın yüreği heç töyüşmür.Ondan sonra dırnahlarını yohladı.Bir kırıkda palçık tapa bilmedi.Rovşen indi de o biri atı mindi,şüma sürdü,seyirdib yine atasının yanına gaytardı.Ali kişi onunda yüreğini dinledi,burnunu tutdu,sıhdı, dırnağını yohladı.Bu at da öskürmedi,yüreği töyüşmedi,ancak dırnağının birinden bir gırıg palçık tapıldı.Rovşen bu defe birinci atı minib karatıkanlara vurdu.At karatıkanlığı yarıb,yıldırım kimi suzub ilhiçinin yanında dayandı.Goca ilhiçi onun baldırlarını çeçiklerini yohladı.Hiçbir yerinde ne bir tikan izi tapabil-

di ne de bir yara.O biri at da sınakdan pis çıḫmadı.Ancak dal ayağının birini tikan azacık çizmişdi.

Rovşen aḫırıncı sınak uçun yene de birinci atı minib sildirim daşlığa saldı.At gülle kimi sildirim daşlığa endi,gızılguş kimi uçub goca ilḫiçinin beraberinde dayandı.Goca Ali atın gabağ ayaglarının üylerini berk sıḫdı,at ne diksindi,ne de gırpandı. İndi novbe ikinci atın idi.Rovşen bu atı da minib sıldırım aşağı elden goydu.At çeçiklerini daşlara çırpa çırpa sıldırımı endi.

Goca Ali dedi:

- Oğul,Rovşen,birimci at sınakdan çoḫ yaḫşi çıḫdı.İkinci at da pis çıḫmadı,emek itirmedi.Ancak birinci ata çatıa bilmez.Bu atın tayi berberi çarḫ altında tapılmaz.Birinci atın adını gırat ikinci atın adını durat goyuram.Hemişe goḫulu seferlere,düşmen üstüne,kalalar almağa gedende gıratı minersen,gırat seni çoḫ darlardan,çoḫ ölümlerden gurtaracaḫ.Gıratın gedrini yaḫşi bil,onu candan eziz saḫla.

Sonra Ali kişi dedi:

- Oğul,atlar buyudu,Sınakdan çıḫdı,indi Hesen ḫandan kısas almak vaḫdi çatıb,çek atları yeherle,gedib Hesen ḫanla hakk-Hesabımızı çekek.

Hele uşaḫlıkda birgün Rovşen çölde oynadığı vaḫt yerden bir daş tapmışdı.Daş balaca idi,amma çoḫ ağır,çoḫ da sanballi,parpar parıldayirdi.

Rovşen daşı yerden götürüb,örüşde oḫlayan bir bizöva atdı. Daş bizöva değmedi,amma ele yeli bizövu yıḫdı ki öldü.Rovşen gayıtdı,envalati atasına danışdı.Ali kişi Rovşenin sözlerine gulak asıb dedi :

- Oğul,Rovşen,get bizöv yiyesini tap,bizövün cerimesini ver, razı sal,sonra da hamam daşı tap,menim yanıma getir.

- Rovşen getdi,ezel bizöv yiyesini razı saldı,sonra da daşı tapıb getirdi.Ali kişi daşı o yüzüne,bu yüzüne çevirib yoḫladı. Baḫdı ki daş göyden düşmüş yıldırım parçasıdır.

Sabahısı gün Ali kişi Rovşenden ḫelvet yıldırım parçasını götürüb bir ustanın yanına apardı.Salam-eleykesselamdan sonra daşın bir balaca tikesini ustaya verib dedi:

- Usta,bu daşdan mene bir biz gayir.Usta bir daşa baḫdi,bir de dönübdikkatle Ali kişiye baḫdi.Daşı gaytarib dedi:

- Ali kişi,sen bir dünya görmüş gişisen,heç daşdan da biz

olar?Çoḫ çene boğazdan sonra aḫırı Ali kişi usdayı razı eledi ki daşı bir zindanın üstüne goyub döysün görsün döyülür,ya yoḫ.Usta baḫdı ki doğrudan da bu daş mum kimi birşeydir.Ali kişiye dediği sözlere peşman oldu.Daşdan bir biz gayirib ona gaytardi.Ali kişi ustanın hakkını verdi,bizi cebine gizletdi,daşın galanını bir kılınç kayıranın yanına aparıb dedi:

- Usta,bundan mene bir kılınç çek.Bu usta evvelkinden de uzuncu idi.Gerez,uzun çek çevirden sonra Ali kişi bu ustayı razı eledi.Usta yeddi güne daşdan bir kılınç gayırdı,ele ki gılınç hazır oldu,usta baḫdı ki gılınç...ne gılınç.Vallah bu ele bir kılınçdır ki gün kimi yanar,ay kimi ışık salar.

Ustanın kılınca gözü düşdü.Ele ki ve de tamamlandı Ali kişi kılınç üçün geldi,usta ona öz kılıncını vermeyib evezinde başka bir kılınç verdi.Ancak Ali kişi evvelden işini möhkem tutmuşdu.Dinmez,söylemez cibinden bizi çıḫarıb kılıncın tiyesine basdı. Biz kılıncı delib o biri terefine geçdi.Usta baḫdı ki Ali kişiyi aldadabilmeyecek,naçar galıb onun öz kılıncını özüne verdi.Ali kişi kılıncı götürüb evlerine geldi.Amma bu barede oğlu Rovşene hiçbir söz demedi.Ele ki Rovşen gıratı,duratı ifcin yeherleyib atasının beraberinde çekdi,Ali kişi herşeyi hazır görende eve girdi,haman kılıncı gizlettiği yerden götürüb oğlu Rovşen'e verib dedi:

- Rovşen,al bu kılıncı beline bağla,bu kılınç sen gören kılınçlara benzemez.Bu kılınç yıldırım kılınç diyerler.Bu ele bir kılınçdır ki gabağında hiçbirşey dayanmaz,her neye vursan keser, töker.Bu kılınç ile sen ḫanlara,beylere,paşalara gan yudduracaksan.Bu kılınç ile müḫennetler,namertler senin elinden dad çekecekler.Bu kılınç ile sen galalar sındıracaksan,sedeler dağıdacaḫsan.Ancak bunun yıldırım kılınç olduğunu heç kese bildirme,bundan sonra bunun adını misri kılınç diyesen.Ne kadar ki sen gıratın belindesen bu kılınç da senin belindedir,heç bir düşmen sene batabilmeyecek.

Rovşen,kılıncı atasından alıb beline bağladı.Ali kişi durat,Rovşen de gırata minib yola düşdüler.Az getdiler çoḫ getdiler aḫırda gelib Hesen ḫanın imaretine çatdılar.Rovşen bir terefde dayandı.Goca Ali kişi duratı imaretin gabağına sürüb Hesen ḫanı çağırdı.Hesen ḫan çıḫıb Goca Ali kişinin yalmanına el çat-

mayan,uzun yallı bir atın üstünde gördü.Han o terefe baḥanda gördü Ali'nin oğlu da burdadı.Özü de bir ata minib bir ata minib ki rüzgarın gözü hele bele at görmeyib.Ali kişi dedi:

- Hesen ḥan,bu atlar senin beğenmediğin o çöpüklü gulanlardır. Sen bunların üstünde menim gözlerimi çıḥarttırdın.Baḥ gör indi nece at olublar? Ali kişi sonra dedi:

- Hesen ḥan men sene yaḥşilik elemek istedim,sen anlamadın.Menim yaḥşiliğimin evezine meni dünya ışığına hesret goydun.İndi senden kısasımı almağa gelmişem.Elinden geleni esirgelsen,kişi değilsen.Hesen ḥan alimin . bu sözünden acıklandı,kılınç çekib kişinin üstüne cumdu.Rovşen,gıratı onun üstüne sürdü.Yıldırımdan gayrılmış misri kılıncın göyde parıldamağı ile ḥanın başının yere dığırlanmağı bir oldu.Ses kuy kopdu.Goşun onların üstüne yeridi.Rovşen özünü koşuna vurdu.Bir yandan gırat bir yandan durat da Rovşen misri kılınçla goşunun gabağ destesini girib dağırtdılar.Ancak goşunun dalı kesilmirdi,deste destenin dalınca gelirdi.Garışganınsayi var idi,goşunun sayi yoḥ idi.Ali kişi bunu başa duşub dedi:

- Oğul,bu kadar goşuna tek cevab verebilmezsen.Aḥırda ya öldürürler yada diri tutarlar.

Sür atları,özümüzü bu goşundan salamat kurtarak.

Rovşen ezel atasının sözüne bahmadı,yine de özünü goşuna vurdu,başlar kesdi,kollar gırdı,merd merdana dava eledi.Ancak kör atasının ele geçeceğinden gorḥub elacsız davadan el çekdi.Atası ile beraber atları çöle teref üz goydular.Goşun da el çekmeyib onların dalına düşdü.Bir ḥeyli getmemişdiler ki bir de Rovşen gıratın başını çekdi.Dönüb geri baḥanda gördü ki bir deste keher atlı yıldırım kimi gelir. Dedi:

- Ata!bir deste keher atlı yetirhayetirdedir.Ali kişi dedi:

- Oğlum! Rovşen,ağızlarını sulanmış şuma sal.

Rovşen atları şuma saldı.Keher atların hiçbiri şumdan çıḥabilmedi.Hamisi batıb kaldı.Gırat ile durat yıldırım kimi şumdan çıḥıp yola düşdüler.Biraz daha getmişdiler ki yine Rovşen gıratın yuyenini çekib geri baḥdı.Gördü ki bu defe de bir deste gara atlı budur,ley kimi gelir. Dedi:

- Ata! bir deste gara atlı yetirhayetirdedirler.Ali kişi dedi:

- Bala! ağızlarını garatikanlığa sal.

Rovşen atları garatikanlığa saldı.Gara atlar da özlerini tıkanlığa vurdular amma hiçbiri kenara çıhabilmedi.Hamısının baldırları gızıl gana boyanıb galdı.Rovşen biraz daha getmişdi bir de atın cilovunu dartdı,ganrılıb geri bahanda gördü indi de bir deste ağ atlı çathaçatdadır. Dedi:

- Ata! bir deste ağ atlı yetirhayetirdedirler.Atası dedi:
- Oğul! gohma ağızlarını daşlığa sal.

Rovşen atları daşlığa dırmaşdırdı.Ağ atlar sıldırım daşlığlara çıhabilmeyib yarı yolda kaldılar.Gırat ile durat gizil guş kimi suzub sıldırım kayaların dalında gözden itdiler.

Ata,oğul ahşama kadar yol gedib ahşamüstü bir çayın gırağına çatdılar.Ali kişi buranın neçe yer olduğunu oğlundan heber aldı.

- Ata,bura ağaçlı,otlu bir yerdir,ortadan da bir çay ahır.

Ali kişi dedi :

- Oğul,burada yurd salmak olmaz.İlhinin,mal,garanın elinden dincelebilmerik.Bir de ki hanlar,paşalar heber tutar,bize namerd lik eleyer.Ata,oğul o gece çay gırağında galdılar.Sabah açıldı, yene kalhıb yola düşdüler.Az getdiler,çoh getdiler,ahşam bir düzengaha çatdılar.Ali oranın da neçe yer olduğunu Rovşenden soruşdu.Rovşen cevab verdi ki :

- Ata,bura ucu bucağı görüşmeyen bir düzengahdır.

Ali kişi dedi:

- Burada kalmak olmaz,orada atlanan burada düşer,kervanların ayakları altında galarıg.

Bu geceyi de burada geceleyib sabah yine yola düşdüler,getdiler getdiler,bir uca dağın beline çatdılar.Ali kişi soruşdu:

- Oğul,bura nece yerdir? Rovşen dedi:
- Ata,bura her teref sıldırım gayalıg,çenli,çiskınlı bir dağ belidir.Ali kişi soruşdu :
- Oğul,bah gör,bu belki deyirsen bunun her terefinde bir uca kaya görünür ki !

Rovşen dedi:

- Ata,görünür.Biri sağında biri de solunda,özü de başları gardır. Ali dedi:
- Oğul,menim ahtardığım yer ele buradır.Men buranı çoh yahşi tanıram.Cavanvahtlarda burada çoh at oynatmışam,çoh ceyranlara oh atmışam,çoh cuyurlar ovlamışam.Bura menim köhne oylağımdır.Buraya Çenlibel diyerler.Biz burada yurt salmalıyık.İndi özümüze bir olacak,atlarımıza da bir tövle tik.

Rovşen özleri için bir olacak,atlar için de bir tövle tikdi. Ata-oğul Çenlibel'de yurd saldılar,yaşamaya başladılar.Günlemin bir günü Ali kişi Rovşen'i yanına çağırıb dedi:

- Oğul,buradaki dağların birinde bir cüt bulak var,adına goşabulak diyerler,Yeddi yılden yeddi ile cüme aḥşamı meşrik terefden bir üldüz doğar.Bu üldüzler gelib goyun ortasında togguşarlar.Onlar togguşanda goşabulağa nur töküler,köpüklenib daşar.

Her kim goşabulağın o köpüküden çimse ele kuvvetli bir igid olar ki dünyada misli beraberi tapılmaz.Her kim goşabulağın suyundan içse aşık olar.Özününde sesi ele güçlü olar ki narasından meşede aslanlar ürker,kuşlar kanat salar,atlar,gatırlar dırnak töker.Çoḥ igitler,şahzadeler bu üçün gelibler,ancak birinin baḥti yar olmayıb.İndi yeddi il tamam olhaoldur vede çatıb,get,aḥtar, goşabulağıtap.Ancak köpüğünden bir gab da doldurub mene getir.

Rovşen getdi,dağları,daşları ender ender eledi.Aḥırda bir dağa çatdı.Gördü dağın bir terefinde uca,sıldırım,elçatmaz,un yetmez bir kaya var.Gaya ele bir kayadır ki igit isteyir üstüne çıhsın.Rovşen kayanın dörd terefini dolandı,göz gezdirdi,el tutan bir yer tapa bilmedi.Aḥırda kemendini açıb kayaya atdı.Min enva-i müsibetle kayaya dırmaşdı.Baḥdı ki bura ele çemenzar,lalezar bir yerdir,daha ne deyim gül gülü çağırır,bülbül bülbülü.Ele bil ki bu sıldırım kayanın üstünde bir bağa şekili çekilib yetmiş iki gelemle yetmiş iki reng vurulub.Ortalıkda goca bir ağaç,altında da goşabulak durna gözü kimi kaynayir,gözyaşı kimi aḥıb etrafı sud gölüne dönderib.Rovşen o kadar gözledi ki aḥşam oldu.Geceden bir ḥayli geçdi,bir de gördü ki meşrikden bir ulduz,megribden de bir ulduz doğdu.Ulduzlar gelib düz goşabulağın üstünde toggüşdüler. Ulduzların toggüşmasından goşabulag daşdı,ağ köpük adam boyu galḥdi.Rovşen köpükden bir gap doldurub başına tökdü,bir gap da doldurub içti.Tezeden bir de doldurmak isteyende baḥdı ki ey dadı bidad... köpük hayandaydı.Bulaklar yine de ele durulub ki ele bil gözyaşıdır aḥır.Rovşen bir başına,bir dizine vurdu,ancak hara çatacak gabı da götürüb kör peşman geri döndü,ehvalatı atasına danışdı.Ali kişi bir ah çekib dedi:

- Menim gözlerimin dermanı o köpükde idi,o da ki ele gelmedi. Rovşen'in derdi bir idi,beşoldu,başına,gözüne döymeye başladı ki men niye gabağca özüm içtim.Ali kişi dedi:

- Oğul,ceza feza elemekden birşey çıkmaz.Geçene guzeşt diyerler.

Görünür ki bir de seni görmek mene qısmet değilmiş.Day menim ecelim tamamdır.İndi gulak as,sene bir sözüm var.Rovşen atasının yanında eyleşdi,Ali kişi dedi:

- Bala,ay geçer,il dolamar,senin adın megribden meşrigden bütün dünyada meşhur olar.

O köpükden senin gollarına kuvvet,özüne de şairlik verildi, Bir de senin sesine,nerene ele bir kuvvet gelecek ki israfilin suru onun yanında milçek vızıltısı olacak.Beyler,hanlar,paşalar senin adın gelende gohudan diz çökecekler.

Ne kadar ki misri kılıç senin belinde sen de giratın belindesen,özün de çenlibeldesen,sene hiçkes dov gele bilmeyecek.Ancak bu hendeverde meşhur bir gaçak var.Adına Hesen diyerler... Özünü birce ondan gözle,get senin adını KÖROĞLU goydum.Ali kişi vesiyetini eleyib ömrünü öz oğluna bağışladı.Köroğlu,atasını goşabulağın yanında defn eleyib o günden Çenlibelde yurd yuva saldı.

DEMİRÇİOĞLU'NUN ÇENLİBEL'E GELMESİ

Çenlibelede delilerin sayi günün günden artırdı,iş gelib o yere çatmışdı ki Köroğlu hay vurub düşmen üstüne gedende yeddiyüz yetmişyeddi gılınç birden çekilirdi.Köroğlu,delileri destelere ayırıb her bir serkerdeye tapışırmışdı.Serkerdeler arasında deli Hesen,deli Meter,çopur Cefer,deli Mehdi,Halaypozan, Tüpdağıdan,Toḥmakvuran,Tanrıtanımaz,Dilbilmez,Gürcüoğlu,Gorhu ganmaz,Geridönmez,Belli Ahmed ve İsabalı kimi igidler var idi ki her biri yüz oğlana beraber idi.Köroğlu öz delilerini gözünü üstünde saḥlardı.Onların bir sözünü iki elemezdi.Onun öz delileriile bele refter elemmeyi her yana yayılmışdı.O gün olmazdı ki Çenlibele yeni yeni adamlar gelib delilere goşulmasın.Köroğlu soraklaşır,salgılaşır,harada bir igid olduğunu öğrenirdise elle şib vuruşub Çenlibele getirir,delilerine gatırdi.Bunun için de Köroğlu heftede,onbeşde bir özü gıratı minib etraf kentlere çıḥırdı.

Günlerin bir günü yene de Köroğlu bir deste nımdaş çodar paltari geyib gıratı minib gezmeye çıḥmışdı.

Deyirler ki bu defe Köroğlu'nun yolu Nehcivan şehrine düşdü.Şeheri sağa gezdi,sola gezdi,aḥırda bazarın lap gurtaracağında bir nalbend dükkanının gabağında atı saḥladı.

Nalbend müşterini görcek tez ayağa durdu.Hazır nalları tökdü ortalığa ki beğendiğini seçsin.Köroğlu baḥdı ki nalbend çoḥ hoşsıfat bir kişidir.Deyirler ki Köroğlunun her şehirde bir neçe dostu olardı.Burada da nalbendle dost olmak fikrine düşdü. İşin evveline zarafatla başladı.Nalları birce birce alıb baḥmak behanesine ezişdirib kişiye gaytardı ki:

- Canım,bunlar ki ezik üzük parçalardır.Emelli başlı nal getir.

Kişi bir altdan yuḥarı müşteriye baḥdı,hiçbir söz demedi, tezeden gıratın ayağını ölçüp dört dene yaḥşi nal kesdi.Ele ki nallar hazır oldu,kişi yaḥınlaşdı ki atı nallasın.Gıratın ayağını Köroğludan başka heç kes yerden galdırabilmezdi.Odur ki özü gollarını çırmadı.Atın gabağca sağ elini,sonra da sol elini gal-

dırdı.Beli,atın elleri nallandı,novbe dal ayağlarına gelende gırat başladı bednallık elemeye.Köroğlu ne kadar elleşdise atın ayaklarını saḥlayabilmedi ki bilmedi.Bunlar burada elleşmekte olsunlar indi seni sene kimden deyim,nalbendin oğlundan.

Nalbendin yeniyetme,cevan bir oğlu var idi.Ḥırdalığından uşaklar adını Demirçioğlu goymuşlar.Nece diyerler,Demirçioğlu ille yoḥ,günle,saatla böyümüşdü.Ele kuvvetli gollu bir igit olmuşdur ki bir baḥan deyirdi bir de baḥım.

Köroğlu gıratı nalbendin gabağına çekende Demirçioğlu dükkanın içinde idi.Baḥdı ki atasının yanına bir müşteri gelib paltarlarından çodara amma sur sıfetinden lap pehlevan sur sifetidir.Demirçioğlunun müşteriye kuşu gondu amma ele ki Köroğlu başladı nalbendle zarafat elemeye.Nalları ezib geri gaytarmaya.Demirçioğluna ḥoş gelmedi.Bir istedi ki çıḥıb onun cevabını versin sonra lenet şeytana deyib gözledi ki görsün işiḥ aḥırı ne olur.

Gıratın şıltağı aḥırda o yere çatdı ki çekic nalbendin barmağına deyib yaraladı.Demirçioğlu day bu yerde özünü saḥlaya bilmedi.Bir terefden hırslanmışdı,bir terefden de Köroğlunun atı saḥlayabilmemeyi ona lezzet verirdi.Yavaşca dükkandan çıḥdı,sessiz semersiz onlara yaḥınlaşdı.Köroğlunu bir terefe iteleyib atın dal ayaklarının ikisini de yerden götürdü.At ha çabaladı ha çabaladı,ayaklarını Demirçioğlunun elinden gurtarabilmedi.Aḥırda yorulub dayandı.Demirçioğlu bir altdan yuḥarı Köroğluya baḥdı, dedi:

- Bu boyda adam bir atın ayaklarını da yerden galdırabilmirsen.Ata,gel nalla.

Köroğlu bir ona baḥdı bir gırata,hiçbir söz demedi,amma onun bu gücüne,bu guvvetine lap mat meettel galmışdı.

Gerez,nalbend gıratın dal ayaklarını da nallayıb kurtardı. Köroğlu elini cebine salıb pul çıḥartdı.Demirçioğlu pulları alıb Köroğlu nallara baḥan kimi o yana çevirib,bu yana çevirdi,elinde mum kimi ezib Köroğlunun özüne gaytardı ki:

- Verirsen emelli başlı pul ver,bu ezik üzükleri niye bize verirsen?

Köroğlu alıb pula baḥdı,gördü doğrudan da ezilib eriye dönüb.Cebinden bir geder de pul çıḥardıb verdi.Demirçioğlu bu defe pulları iki baş parmağının arasında ele sürtdü ki sikkeleri

pozuldu.Sonra Köroğlunun üstüne tulladı ki:

- Mene gelb pul lazım değil.Al sahla özüne gerek olar.

Köroğlu meseleni başa düşdü.Bildi ki herif ona meydan oḥuyur.Heçbir söz demeyib bu defe pulu nalbendin özüne verdi,gıratı minib yola düşdü.Amma fikir onu götürmüşdü bilmirdi nece elesin ki Demirçioğlunu Çenlibele getirib delilerin içine gatsın.Bu fikir heyal ile gelib Çenlibele çatdı.Deliler onun gabağına çıḥdılar,baḥdılar ki Köroğlunun keyfi üstünde değil.Ele bil ki dünyanın bütün derdügemi ona galib.Amma ne kadar soruşdularsa heçbir söz demedi.

İndi bunlar burada kalsınlar eşit Demirçioğlundan.

Köroğlu atını sürüb gedenden sonra nalbend oğluna dedi:

- Ay oğlu,sen neyledin? Dinç oturduğumuz yerde başımıza iş açtın.

Demirçioğlu dedi:

- Ay ata,men neyledim,başına ne iş açdım? O,bizim nallarımızı ezdi,men de onun pullarını.Rahat oturaydı da ... bu adam uşak zad değil ki gelib özünü gösterir.

Nalbend dedi:

- Ay bala,heç bilirsen o kimdi? O,paşalar,beylere gan udduran Çenlibelli goç Köroğludu.Men gesden özümü ele gösterirdim ki güya onu tanımıram.

Demirçioğlu dedi:

- Ay ata,bunu niye mene ezelden demedin ki,onu gatlayıb dizimin altına alaydım,Köroğluluğunu ona göstereydim.

Nalbend oğlunu ne kadar danladı ki bala bele fikirlerden daşın,o goç Köroğludur,sen onunla bacara bilmezsen.

Demirçioğlu dedi:

- Yoḥ men gerek onun dersini verem,Köroğlu,Köroğlu.Men de deyirem bes göresen nece adamdı ki bundan bu kadar gorḥurlar.Aḥ,nece bilmemişem...aḥ nece bilmemişem.O hele indiye kimi herif görmeyib.Gördün pullarını ezib özüne gaytaranda ne kırıdı.Gorḥudan sesini de çıḥara bilmedi.

Nalbend dedi:

- Oğul,sen uşaksan deyin o sene baş koşmadı.Onun eleliğine baḥma.Adı gelende paşalar hötkarlar tir tir esirlər.

Demirçioğlu dedi:

- Paşalar eserler de paşalarda kişilik ne gezer? Sen hay küye

bahma.Gördün ki bir yabinin elinde nece avara galmışdı.

Nalbend dedi:

- Bala,yabi nedir.Ona deli Köroğlunun deli gıratı diyerler. Paşalar bir o at üçün var yohundan keçmeye hazırdırlar.

Demirçioğlu dedi:

- Yahşi,ata,eğer men onun haman gıratını bir hefteye kimi senin gulluğuna getirdim getirdim.Getiremedim,bah,bu papah mene haram olsun.Gerez nalbend ne kadar dedise,başa gelmedi.Ahırda Demiçioğlu atasından gizli bir canlı gotan zencirini de götürüb tokka evezine beline bağladı,Çenlibele teref yola düşdü.Bu dağ menim, o dağ senin,o dere menim,bu dağ senen,az getdi,uz getdi,tepe aşıb düz getdi,gecelerin birinde gedib Çenlibelin eteğine çatdı.Ele tezece dağı yuharı gahırdi ki gedikde Köroğlu'ya rast geldi.Gece de berk karanlık idi.Köroğlu soruşdu:

- Eye,kimsen?bu gece vahdi burada ne herlenirsen?

Demirçioğlu dedi:

- Sene ne var kimem.

Köroğlu sesinden onu tanıdı,özünü tanıtmamak için sesini kısıb dedi:

- Day acığın niye tutur? sene bir söz demedim ki.Ele bele soruşdum ki görüm kimsen.Men Köroğlunu ahtarıram.Onunla işim var.

Köroğlu dedi:

- Ele men de onu ahtarıram.

Demirçioğlu soruşdu:

- Sen onu neyleyirsen? Köroğlu dedi:O mene od goyub.Gelmişem onunla hakk hesab çekmeye ona veren Allah ya mene.

Demirçioğlu dedi:

- Men de ele buna göre gelmişem.Bir neçe gün bundan evvel atını nallamağa gelmişdi.Hayıf ki tanımamışam,gedenden sonra bilmişem ki Köroğlu imiş.İndi gelmişem ya gerek bu gece onun özünü buradan aparam,ya atını.

Köroğlu bir istedi ki gucahlayıb onu tütsun,delilerin içine aparsın.Sonra fikirleşdi ki goy hele bunun igidliğini bir de yohlayım.Bonra yine de sesini gısıb dedi:

- Men ahşamdan buradayam,herşeyi öğrenmişem.Bu saat özü burada yohdu amma atı tövledeydi.

Demirçioğlu dedi:

- Sen,o tövleni mene nişan ver,sonrası ile işin olmasın.

Köroğlu dedi:

- Yahşi deyirsen,gedek aparak.Harada olsa,özü birgün atın dalınca gelecek.Onda ya bize veren Allah yada ona.Köroğlu bunu deyib düşdü Demirçioğlunun gabağına,eğri üğrü yollarla getirib çıhardı tövlenin yanına.Bahdılar ki tövlenin kapısında yeke bir gıfıl var.Köroğlu yavaşca soruşdu:

- Yahşi,indi biz bu gıfılı nece sındıracağık?

Demirçioğlu bir eğri eğri onun yüzüne bahdı ki

- Yoh senin üçün burada bir demirci dükkanı da açaram.

Bunu deyib elüstü dırmaşdı tövlenin üstüne.Bir su içim saatda tövlenin belini delib yeke bir yer açtı,sonra belindeki zenciri Köroğluya verib Dedi:

- Gel,içeri gir,bu zenciri atın karnının,döşünün altından salib bağla,ucunu mene ver.

Köroğlu dinmezce tövleye düşdü.Zenciri gıratın garnından, döşünün altından geçirib bağladı,ucunu ona verdi.Demirçioğlu bir güç verdi.Köroğlu bahdı ki gırat ele ayağı buhövlü galhır.Gışgırdı ki:

- Eye,dayan,hele bağlayıb kurtarmamışam.Demircioğlu zencirin ucunu biraz boşaltdı.Köroğlu kasden ucunu durata bağladı.Demircioğlu güç verecek gıratla durat ikisi de gahdı.Köroğlu dedi ki:Yoh bu kergden kimi şeydir,zencirini bend eleyebilse lap dağı göye çeker.Zenciri duratdan açdı.Gerez,Demircioğlu gıratı cekdi damınn üstüne,atın ayağındaki buhövü kirib atdı,sonra Köroğluya dedi:

- İndi gel,min terkime gidek.

Demircioğlu bunu deyib özü gırata minmek istedi.Ğırat ağzını ona teref yöneldi.Az kala ki başını koparıb göye tullasın.Köroğlu tez yugurub özünü gırata gösterdi.At Köroğlunu görcek sakıt oldu.Köroğlu atın başını tutub dedi:

- Gabağca sen min,sonra men.

Gıratda bir hasiyet var idi ki Köroğlu onun yuyunını kime tapışırsaydı at ona el verirdi.Gerez her ikisi terkleşib düşdüler yola.Ele ki dağı aşıb yola düşdüler,Köroğlu ondan soruşdu.

- Ezizim indi işdir,birden Köroğlu gayıdıb gıratın aparıldığını bildi.Delileri de götürüb dalımızca geldi,onda biz ne eleyeceyik?

Demircioğlu dedi:

- Ne olar,bilsin de dünenden gelsin,bu gün de iki gün olsun. Ele menim istediğim de odur de.

Köroğlu dedi:

- Yahşi,bes sen heç ondan gorḥmursan?

Demircioğlu dedi:

- Men onunmgılıncından gorḥuram,ne de şeşperinden,ne de delilerinden.Amma deyirler dava eleyende onun bir ne're çekmeyi var. Gorḥsam gorḥsam birce o ne'reden gorḥam.

Köroğlu dedi:

- O helem helem ne're çekmez,amma zalim oğlunun golları yaman kuvvetlidir,bir şeye ilişdi,gurtardı.

Demircioğlu dedi:

- Aybirce indi gele çıha bura,göstererem ona gollarının kuvvetini.Köroğlu daha danışmadı.Biraz daha getdiler.Köroğlu daha lap arhayin oldu ki Çenlibelden uzaklaşıblar.Day hay küy de düşse deliler ḥeber tutabilmezler.Ağzını onun gulağına dayayıb bir deli ne're çekdi.Demircioğlu aşıb düz gıratın ayaklarının altına düşdü. Köroğlu tez atdan duşub onun gollarını zencirle möhkem möhkem bağladı.Handan hana Demircioğlu özüne gelib galḥıb oturdu.Dedi:

- Olmaya ele sen Köroğlusan.

Köroğlu dedi:

- Beli,özüyem,varam.

Demirçioğlu dedi:

- Ehsen sene,helaldır sene o ad,aç gollarımı gedek.Bu günden men sene kıçık gardaşam.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,aşna,gollarını açabilmeyeceğim.Açaram,sonra delilik e-. dersen.Dur,ele bele gedek.

Demircioğlu dedi:

- Arḥayin ol,aç gollarımı,dedim ki bu günden sene gardaşam. Köroğlu gulak asmadı.Demircioğlu işi bele görende dedi:

- Men merd merdana,söz verdim,elerem sen deyirsen ki bes sen açmayanda men özüm açabilmeyecem.

Demirçioğlu " AHA "deyib birce defe güc verdi.Zencir parça parça olub yere töküldü.Sonra üzünü Köroğluya tutub dedi:

- Köroğlu sen mene etibar etmeyib gollarımı açmadın.Amma menim sözüm sözdür.Haraya deyirsen gedek.Day ölüncen senden ayrılmayacağam,ancak birce şertim var.Kefim isteyende şehre,atamın yanına gedeceğim.

Köroğlu dedi:

- Külli ihtiyar sahibisen.Ne zaman hara getsen gedebilirsen.

Her ikisi durub tezeden gıratı terkleşib Çenlibele geldiler. Deliler yığışdı,meclis guruldu.Demircioğluya hoşgeldin dediler. Nigar Demircioğlunu beli başı açık görüb soruşdu:

- Yahşi,indi bes belin niye açıkdır?

Demircioğlu dedi:

- Hanım,vallah birce tokkam var idi ki Köroğlu gollarımı bağlamışdı hırslanıb dartdım,kırıldı.

Köroğlu zencir ehvalatını danışdı,Hami onun gücüne,guvvetine ehsen dedi.Bele bir igidin Çenlibele gelib delilere goşulmağı Köroğlunu,delileri çoh sevindirdi.

Demircioğlu da sözünün üstünde durdu.Delilere dostlaşıb Köroğlunun arhası,kömeği oldu.

AYVAZ'IN

ÇENLİBEL'E GETİRİLMEYİ

Yaz tezece açılmışdı,Çenlibel yine de gülle nergize boyanmışdı. Bulağlar gayır gayır gaynayır,yürekler oyun oyun oynayırdı.Delilerin ne'resi yine de Çenlibeli başına götürmüşdü.

Köroğlu,Deli Mehteri götürüb atları,ilḥıları gözden geçirmişdi Koca Seferi yanına alıb yağı goruğunu gezmişdi.Tanrıtanımazı çağırıb bendergahları,garovulḥanaları yoḥlamışdı.Deli Hesen delilerin hamısını nizama düzüb onun yanına getirmişdi.

Köroğlu herşeyi öz gaydasında görenden sonra Çenlibelde kef meclisi gurdurdu.

Sagı tulugları meclisin ortasına sürüyüb bada gezdirirdi.Köroğlu,kara bığların altından bir iki bade keçirenden sonra dönüb Aşıg Cununa bahdı.Diyerler ki Köroğlu,bele dönüb baḥanda day Aşıg Cunun da sorgu sual elemezdi.O saat elini üçtelli saza atıb ortaya çıḥardı.

Aşıg Cunun sazı döşüne basıb bir iki ağız diyenden sonra yüzünü Köroğluya tutdu.Min yerden aferin,sed aferin dediler.Köroğlunun üreği atlandı,elini badeye atanda Nigar Hanım derin bir ah çekdi.Köroğlu badeni saḥladı.Dönüb yanında oturan Nigar Hanıma baḥdı.Gördü Nigar ele gemgindir,ele gemgindir ki day nece,gara gaşlar çatılıb gözler doluḥsunub ele ki ele bir haya benddir.Köroğlu dedi ki:

- Nigar Hanım,niye bele gemlisen?

Nigar cevab vermedi.Köroğlu bir de soruşdu.Nigarın ala gözleriden damcı damcı yaş gillenib lale yanağlarından aşağı geldi. Köroğlu elindeki badeni yere goydu.

Deliler,Nigarın ḥatırını çoḥ isteyirdiler.Şüphelendiler ki belke Köroğlu onun yerine deyib.Odur ki yerbeyerden galḥdılar: "Nigar Hanım gerek derdini bize diyesen,bes biz burada ölmemişdik ki sen gem gusse çekesen".Nigar işi bele görende üreği kövreklendi,yüzünü Köroğluya tutub dedi:

Gem gussem başımdan aşıb
Mentek derde dalan yoḥdu,
Ah çekmeden bağrım bişib,
Birce yada salan yoḥdu.

Nece bahım ev eşiye
Yaralı könlüm uşuye
Toz bürümüş boş beşiğe
Şirin layla çalan yohdu.

Çenlibelde gar görünür,
Güller mene har görünür,
Günüm ahu zar görünür,
Bir gaygıma galan yohdu,

Tutun meclisde yasımı,
Geymişem gam libasımı,
Bu felekden kısasımı,
Ne zamandı alan yohdu.

Sene deyim er Köroğlu,
Kesirsen dağlarda yolu,
Bir çare söyle,ne olu?
Derde çare galan yohdu.

Deliler sana düzüler,
Elim elinden üzüler,
Bağban ölse bağ pozular,
Men tek gülü solan yohdu.

Çenlibelin güller bezer,
Güller saralsa kim üzer,
Her guş balasınan gezer,
Niye senin balan yohdu?

Köroğlusan,hay salarsan,
Paşalardan bac alarsan,
Neçe şeherler talarsan,
Sen tek şehri talan yohdu.

Ne derd olsa meni tapar,
Sonsuzluk bir yanım çapar,
Yarılgan uçar,toz kopar,
Görerse ki galan yohdu.

Nigari derde getiren,
Cesedin gerbe yetiren,
Köroğlu namın götüren,
Yurdunda son olan yoḥdu.

Üstad deyir ki Köroğlunu hiç kes ağlayan görmemişdi.Amma nigarın sözünden sonra Köroğlu ele oldu,ele oldu ki nigarın ağlamağı yaddan çıḥdı.Aşıg cununun yüreği tab getirmedi.Sazını döşüne basıb dedi:

Bürüyüb alemi şanın şöhretin,
Bir de goç Köroğlu,neden melulsan?
Adın çekilende titreyir yağı,
Bir de goç Köroğlu,neden melulsan?

Deliler yeriyir,alaylar bukur,
Düşmenler elinden dad,hezar çekir,
Guşlar ganad salır,şahlar tuk tökür,
Bir de goç Köroğlu,neden melulsan?

Dağların başından geçemir kervan,
Ovsarı elinde ağlayır sarvan,
Tacirler elinden çekirler aman,
Bir de goç Köroğlu neden melulsan?

Ne'renden meşede esir aslanlar,
Zerbinden titreyir ḥodkarlar,hanlar,
Sene baş eğirler beyler sultanlar,
Bir de goç Köroğlu,neden melulsan?

Gıratın üstünde dili teng olan,
Paşalar varına talanlar salan,
İskender tek sudan bac-ḥırac alan,
Bir de goç Köroğlu neden melulsan?

Çenlibelde ağır meclisler kuran,
Tuncular döşleyen,öyeşler gıran,
ayaklarda esen,başlarda duran,
Bir de,goç Köroğlu neden melulsan?

Köroğlunun köhne yarası tezelendi.Aşıg Cununun sazını elinden alıb bağrına basdı. Dedi:

Sene deyim Aşıg Cunun,
Gözlerimde yaş inilder,
Bir igit oğul ucundan,
Leş atanda baş inleder.

Telli Nigar melul durar,
El goynunda boynun burar,
Müjganın sineye vurar,
Göz oḫşayar,gaş inleder.

Gönlümü namerdler yıḫsa,
Polad golçag golum sıḫsa,
Mısri kılınç gından çıḫsa,
Leş sereler,baş inleder.

Coşdu deli könlüm coşdu,
Movc vurdu,kelleden aşdı,
Bir meşeye ki od düşdü,
Kuru yanar,yaş inleder.

Köroğluyam,sözüm çoḫdu,
Sözlerim peykanlı oḫdu,
Hansı igidin sonu yoḫdu,
Ocak söner,daş inleder.

Aşıg Cunun bilirdi ki Köroğlunun uşağı olmur.Deyilenlere göre o, bir defe cavanlığda alacalar dağında berk dara düşüb yeddi gün yeddi gece mansırada kalmışdı.ondan sonra day uşağı olmurdu.İndi işi bele görende bu ehvalat Aşıg Cununun yadına düşdü. Dedi:

- Köroğlu,buna göre sen hiç melul olma!Senin menim kimi aşıgın var.Dünyaki var menim ayağımın altında sını kımıdı.Gederem,dolanaram,Rüstem kimi igit,Yusuf kimi gözel bir oğlan taparam,gelib sene ḫeber vererem,getirib özüne oğul elersen.Aşıg Cununun bu fikrine hamı aferin dedi.Aşıg Cunun geyindi,kecindi,pul götürüb,gızıl goturdu,sazını da çiynine salıb yola düzeldi.Dağlar aşdı,dereler keçdi,nece nece kendler,şeherler gezdi.Her yerde meclisler gurdu,dovranlar açıb,çoḫ oğullar gördü,çoḫ igitler sınadı amma Köroğluya, Nigara layık oğlan tapabilmedi.Her yerden her toprağdan gelib teke Türkmende bir obaya çıḫdı.Baḫdı ki budur çoban,çoluk,cahal cumru sürünü malı döşlerden töküb obaya getirirler.Çobanlar Aşıg Cununu

saz çiğninde görcek tutdular yaḥasından ki kentde toy var gerek seni toya aparak.

Aşıg cunun da ele bele meclis lazım idi.Goşulub onlara bir baş toya getdi.Akşam toy meclisi kuruldu.Toy yiyesi dövletli bir adam idi.Türkmenin adlı sanlı igidleri,ağsakal,garasakalları,gızları gelinleri,pepe diyenden meme yiyene kimi hamısı toya gelmişdi.

Yemek içmekden sonra aranı açıb aşıg cununu ortaya çıḥartdılar.Aşıg ustadlardan bir iki ağız demişdi ki toybeyi yüzünü ona tutub dedi:

- Aşıg sen bizim yerlerin adamına oḥşamırsan,bir de görek, haradan gelib haraya gedirsen?kimin aşığısan?

- Aşıg cunun dedi:

- Men adı dillerde destan olan göç Köroğlunun aşığı cununam. Çenlibelden gelirem.

İgitlerden biri Köroğlunun adını eşidib dedi:

- Can aşıg,gurban olum sene,biraz Köroğlundan de!Onu çoḥ igit deyirler.Aşıg cunun gördü fürsetdi.O bele fürsetleri elden vermezdi.Her yerdeki dövran açdı,hökman gerek bir bahane salıb Köroğludan diyeydi,onun igitliğinden,beylere,paşalara düşmenliğinden oḥuyardı.Aşıg cunun çoḥ say-seçme igitlerin Çenlibele gelmeyince,delilere goşulmağına sebeb olmuşdu.Odur ki indi de fürset bilib sazı döşüne basdı:

İgitler oylağı o çenlibelde,
Daşdan gala guran göç Köroğludu,
Kinli paşalar meydan oḥuyan,
Çoḥ köhlenler yoran göç Köroğludu.

Düşmenin üstünü kuş tek aldıran,
Aslanlar dişinden ovlar saldıran,
Hakanlar başına şeşper saldıran,
Gulaç gollar buran göç Köroğludu.

Dağları,daşları duman bürüse,
Kılınçlar pas atıb kında çürüse,
Misir,İstanbul,Şam tamam yerise,
Tek gabağda duran göç Köroğludu.

Kayada tor kurub terlanlar tutan,
Yüz yiğidi birden gol gola çatan,
Ereb at döşüne serdarlar gatan,
Er bağırlar yaran göç Köroğludu

Cunun,eyleşibler erler garşında,
Alaylar boşlanar ter savaşında,
Yeddi min yeddi yüz deli başında,
Şahlar üste varan göç Köroğludu

Aşıg cunun sözünü gurtaracak toybeyi kışkırdı:

- Meni isteyen Köroğlunun aşığına ḫelet!...O kadar helet,o kadar helet nemer yığıldı ki hedsiz hesabsız.

Amma aşıg cununun adeti değildi.Heç yerde yığılan nemeri verilen ḫeleti götürmezdi,yine de hiçbir şey götürmeyib dedi:

- Men Köroğlunun asığıyam.Pula,nemere.ihkiyacım yoḫdu.Biz öz varımızı,dövletimizi fagır fugaraya paylayırık.Bunları da men bu yerin çoban çoluğuna bağışlayıram.

Bunu deyib yene de sazı döşüne basdı ki Köroğlu dandesin, toybeyi onu saḫlayıb dedi:

- Aşıg,biraz da bizim yerin igitlerinden oḫu.

Aşıg cunun dedi:

- Başına dönüm,üstad deyib ki aşıg gördüğünü çağırar.Men sizin yerin igitlerinden görmemişem,tanımiram,onlardan nice oḫuyum.Eğer meclisde bele igit varsa,goy dursun,baḫım taniyim,sonra da özüne layık terefini deyim.Bu söz aşıg cununun ağzından çıḫan kimi meclise bir hay kuy düşdü.Her terefden başladılar ki:"Kassaboğlu Eyvaz ortalığa çıḫsın".Ses kuy garışdı birbirine.Aşıg cunun göz gezdirdi ki görsün bu Kassaboğlu Eyvaz nece adamdı.Amma ne kadar gözledise heçkes yerinden terpenmedi.Aḫırda toybeyi yüzünü öz yasoğullarına tutub soruşdu:

-Kassaboğlu Eyvaz niye durmur?

Dediler:

- Ḫan sağolsun,deyir ki Türkman doludu igidle,men onların yanında neyim ki,ortaya çıḫım?

Toybeyi yüzünü meclisin obir başına tutub dedi:

- Eyvaz,sen bize ağsakkallıg eleme!Kimin ortalığa çıḫmalı olduğunu biz bilirik,dur,çıḫ ortaya!

Aşıg cunun bahdı ki meclisin lap başından bir oğlan durdu ayağa,bir oğlan durdu ki hiç Yusif onun eline su da tökmeye layık değil.Bu ele bir oğlandı ki o boy,buḫun,kaş,göz,ele bil ki kudretin kalemi ile çekilmiş bir şekildi durub.Aşıg cunun baḫdı ki ahdardığın tapip.Göç Köroğluya,telli Nigara layık oğlan ele budur ki var.Sevindiğinden bilmedi ki yerden ya göydedi.Cuşa gelib aldı görek ne dedi:

Meclis başında durubsan,
Kime çatar sözün eyvaz,
Kaşlarını ne burubsan,
Birce benzer boyun,eyvaz.

Gözeller pişvaza geler,
Doğan ana gedrin biler,
Alnın açığ üzün güler,
Ne şirindir suyun,eyvaz.

Sen Yusifi kenanmısın?
Paşasan mı,sultansan mı?
Meleksen mi,insansan mı?
Kime çatar soyun,eyvaz?

Çatmaz gücüne ner senin,
Adın dilde ezber senin,
Köroğlu kimi er senin,
Ahır olur oyun,eyvaz.

Aşıg cunun sene heyran,
Eyleme gönlümü viran,
Çenlibelde sürüb devran,
Bir tutaydım toyun,eyvaz.

Her terefden "Sağol" sesi yucaldı.Aşıg cununun bu ustadlığını hamı "aferin" dedi.Amma aşıg cununun gözleri ele eyvazda idi. Fikirleşdi ki eyvaz gözellikde,boy-buhunda doğrudan da Köroğluya laik oğlandır.Gör indi bir igidliğini de yohlayım.Sazı döşüne basdı dedi:

Çenlibel başında esermiş bir ner,
Eyvaz,geler alar Köroğlu seni,
Yıhar gayaları,atar dağları,
Kemendine salar Köroğlu seni.

- Söz eyvaza tohundu.İreli yeriyib meclisin ortasına çıhdı. Dedi:

- Aşıg,sen nahag yere meni Köroğlu ile gorhudursan?

İgidlikde vardır elde adımız,
Aşıg,bize teke-türkmen diyerler,
Hara varsag gabağımız gayıtmaz,
Aşıg bize teke-türkmen diyerler.

Aşıg cunun dedi©

Dinib danışdığı davadır,dovdur,
Söndüren ruzgardır,yandıran gövdür,
elimi bürüyen sönmez alövdür,
Alövlara galar Köroğlu seni.

Eyvaz dedi:

Düşman gözün oyum oyum oyaram,
Mensur kimi derisini soyaram,
Köroğlunu gızıl gana boyaram,
aşıg,bize teke-türkmen diyerler.

Aşıg cunun dedi:

Dava günü gulaç gölü gayıtmaz,
Ne'resinden gece igitler yatmaz,
Yerde olsan,göyde olsan unutmaz,
Deme,gözden salar Köroğlu seni.

Eyvaz dedi:

Köhlen minib çınar olsan yoluma,
Kim yapışar rikabıma,goluma,
Köroğlu sağıma Hesen soluma,
Aşıg,bize teke-türkmen diyerler.

Aşıg cunun dedi:

Dağların başında yel kimi eser,
Bir kılınca yetmiş yeddi baş keser,
Tarlan gemişdirib çenlide küser,
Geler gıya,çalar Köroğlu seni.

Eyvaz dedi:

Türkmanların say-seçmesin yiğaram,
Bulud olub Çenlibele yağaram,
Köroğlunu özüm tutub boğaram,
Aşıg,bize teke-türkmen diyerler.

Aşıg cunun dedi:

Cunun Köroğluya bir şirin nöker,
Düşmenin üstüne göyden od töker,
Şığıyıb gıratın terkine çeker,
Bize helef gılar Köroğlu seni.

Eyvaz dedi:

Haygırıb meydanda açsam gol ganad,
Garı düşman gabağımda olar mat,
Eyvazı gohutmaz Köroğlu,gırat,
Aşıg bize teke-türkmen diyerler.

- Aşıg cunun aḫtardığın tapmışdı.Odur ki vaḫt itirmeyib toyun sabahısı günü Çenlibele teref yola düşdü.Yel oldu yolda esdi.Az getdi,çoḫ getdi,bir sabah ertesi özünü Çenlibele yetirdi.Çenlibele ses düşdü ki bes Aşıg cunun gelib.Deliler,ḫanımlar hamısı yığıldı onun başına.

- Köroğlu dedi:

- Aşıg cunun de görüm,haralardan gelirsen? Niye bele geçikdin? Bu seferde ne gördün,ne eşiddin?

Aşıg cunun üç telli sazı bağrına basıb dedi:

Gezdim şeherler,obalar,
Geçdi zimisdan,yaz gördüm,
Dolandım çöller,sehralar,
Bulag üste yarpız gördüm.

Den den oldu dağlarda gar,
Bağlar getirdi heyva nar,
Dolandı gış,geldi bahar,
Göllerde ördek,gaz gördüm.

Dolandım neçe oylağı,
Geçdim düzü,aşdım dağı,
Helep gesri,Bağdat bağı,
Döşenmiş payandaz gördüm.

Gedende mene oldu tuş,
Kars,Kağızman,İstanbul,Muş,
Çanakkale,Sarıkamış,
İgitlerin şahbaz gördüm.

Alacalardan aşanda,
Erzurumu dolaşanda,
Genimlertek savaşında,
Gözü ganlı ḫırsız gördüm.

Eğri gılıncı belinde,
Terifi merdler dilinde,
O,teke türkmen elinde,
Gassaboğlu eyvaz gördüm.

Me'rekede başda duran,
Meydanda igitler yoran,
Herden pişvazına varan,
Gırḫ incebelli gız gördüm.

Laçin kimi göyde uçar,
Namerdler bağrını ezer,
Meclislerde sağı gezer,
Ortada sohbet saz gördüm.

Aşıg cunun,de uzbarı,
Dolandım dünyanı yarı,
Göç Köroğlunun Nigarı,
Eyvaz tek eri az gördüm.

Söz tam oldu.Aşıg cunun sazla dediği kimi sözle de danışdı. Eyvazı o kadar terifledi ki hamı görmez-bilmeze ona aşıg oldu. Deliler uzlerini Köroğluya tutub dediler:

- Köroğlu,indi fikrin nedir? Köroğlu bir delilere baḫdı,bir de dönüb Alagöz Nigara baḫdı,dedi:

Tanrıdan dövlet isterem,
Gaḫetde bir bağım ola,
İçinde mermer hovuzu,
Üç güllü otağım ola.

Poladdan golçağ goluma,
Deliler sağı soluma,
At minem,düşmen yoluna,
Çenlibel durağım ola.

Göç Köroğlu er yaşında,
Gudret gelemi gaşında,
Eyleşmem meclis başında,
Han eyvazım sağım ola.

Söz tamam olcak Nigar Hanım sağıye göz eledi.Ara açıldı, süfre döşendi.Sağı ortaya girdi.Deyirler ki,Köroğlunun her piya-

lesi yarim tuluğ şerab idi.Köroğlu birinci bardağı içenden sonra Deli mehder'i çağırdı ki:

- Eye,çek,gir atı yeherle.

Deli Mehder gıratı yeherleyib Köroğlunun bereberine getirdi.Köroğlu,ḥanımlarla,delilerle görüşüb helalleşdi.Gıratı minmek isteyende Nigar ireli yeriyib dedi:

-Ay Köroğlu,teke türkmen kimi görḥülü uzak sefere gedirsen. Goy delilerden de bir neçesi yanınca getsin.Demek olmaz.Biden dava-zad olar,senin üçün yalgız yaḥşi geçmez.Köroğlu dedi:

- Nigar Ḥanım,sen Çenlibelden,delilerden yaḥşi mühayat ol. Menden gorḥma,gırat ki altımdadı,mene zeval yoḥdu.Hardan olsa, vurub,yarıb salamat çıḥacağam.Yüreğini sıḥma,bir neçe güne eyvazı getirib sene çattıraram.

Köroğlu gıratın ziltengini berkitdi.Bir elini atın yalmalına atıb beline sıçradı.Deliler,ḥanımlar Köroğlunun ele gırata sıçramağını gördüler,gırat yel kimi esdi,guş kimi uçdu,gedikler geçdi,beller aşdı,yoḥuşlar çıḥdı,enişler indi,yerin damarını kesib bir neçe günden sonra teke türkmene çatdı.

Köroğlu uzun yol gelmişdi deyin çoḥ acmışdı,berk de yorulmuşdu.İstedi ki düşsün,hem atı dincelsin hem de ki özü biraz yemekden zaddan tapib yesin.O yan bu yana göz gezdirdi,bir de gördü ki yoldan biraz aralı bir çoban goyun otarır.Düşüb gıratı otlamağa oturdu,özü çobanın yanına gelib dedi:

-Çoban gardaş,atalar deyibler ki acdin çobana,yoruldun sarvana çörekden zaddan neyin var.

Çoban dedi:

- Gardaş,süd boldur,ancag çörek gonağa layık değil,dünenden galib guruyub.

Köroğlu dedi:

- Beri ver görüm,ziyan yoḥdur,bu çölün düzünde ne kuru ne yumuşak.

Çoban,canlı,guvvetli,yeke bir adam idi.Çanağı da batman yarım süt tuturdu.Çanağı eline bir neçe goyun sağdı,biraz da çörek getirib dedi:

- Gonak gardaş,gerek meni bağışlayasan.Çörek çoḥ gurudur.Hiç bilmirem nece yiyeceksen.

Çobanın cavabında Köroğlu dedi:

- Fikir eleme,getir beri,ele acam ki,daşdan yumuşag her ne

olsa yiyecağam.

Köroğlu guru çörekleri,doğrayıb südün içine tökdü.Çanak ile ağızbağız süd doğraması eyleyib,eline de bir gaşıg alıb üstüne düşdü.Ona kimi gırat da otlayıb doydu.

Köroğlu öz özüne fikir eleyib dedi:

- Men obaya bu paltarla getsem,tanıyarlar.Yaḫşısı budur ki paltarımı bu çobanla değişdirim.Üzün çobana tutub dedi:

- Çoban gardaş,meni yaḫşıca doyurdun.İnşallah vaḫt olar yaḫşılığından çıḫaram.Ancak indi senden bir teveggüm var.Çoban dedi:

- Buyur gardaş,elimden geleni esirgemerem.

Köroğlu dedi:

- Çoban gardaş,men bu yerin adamı deyirem,çoḫ uzaḫdan gelmişem.Bizim yerlerde davar kısmı biraz çetin tapılan şeydi.Amma sizin bu yerlerde bol olur,özü de ucuz.İndi men gelmişem burdan biraz mal,davar alıb aparam,ancag gorḫuram ki meni bu paltarla,bu yar yasagda görüb gorḫudan hiçkes menimle sövda elemeye,gel biz paltarlarımızı değişdirek.Menim atım da galsın burada,senin yanında.Men gedim alverimi eleyim.Gayındanbaş gene de değişerik.Men de senin yaḫşılığından çıḫaram.

Çoban dedi:

Neynek,gardaş nece deyirsen ele eleyek,ta ki senin işin düzelsin.

Gerez,Köroğlu çobanın paltarını alıb geyindi,çomağını da eline alıb obaya teref yollandı.Aşıg cunun gessab dükkanının yerini,yurdunu öğrenib ona demişdi.Köroğlu bir baş geldi dükkanın gabağına.Baḫdı ki dükkan bağlıdı.Soraḫ salıḫ ile öğrendi ki bes eyvaz atası gassab Ali ile çöle sürüleri yoḫlamaya gedib.Köroğlu buna çoḫ sevindi,sürülerin yerini öğrenib çöle teref yollandı,ele obadan tezece aralanmışdı ki gördü budur bir goca gessab sürüden etlik goyun ayırır.Köroğlu ileri gelib salam verdi.Gassab elyek alıb soruşdu ki:

- Mene göre ne güllüğün?

Köroğlu dedi:

- Gül sahibi olasan,ağa,çodaram,goyun almag isteyirem.

Gassab Ali bunu eşitcek seslendi ki:

- Ede eyvaz,beri gel,müşteri gelib,gel kömek ele.

Köroğlu baḫdı ki sürünün obiri başından bir oğlan gelir,cunun bir demişse bu beşdi.Ele doğrudan da nigara yaraşan oğuldur.

Eyvaz gelib çatdı.Salam eleykesselamdan sonra gassab Ali Köroğludan soruşdu:

- Oğul,sene ne geder goyun lazımdır?

Köroğlu dedi:

- Ağa,men min dene etlik alacağam.

Gassab Ali'nin çiçeği çartdadı.Dedi:

- Oğul bah bu sürü yahşi etlikdir.İçinde bir dene de olsun sağ mal heyvan yohdu.Al ele bunu verim,heyir görersen.

Köroğlu bir iki goyun elledi.bahdı,soruşdu ki:

- Bes ağa,bunların gımeti neçedir?

Gassab Ali dedi:

- Vallah,indi goyun kısmı biraz bahadır,ancah görürem sen uzagdan gelibsen.Sene birini iki tümenden hesab ederem.

Köroğlu dedi:

- Yoh ağa,men o gımete goyun alabilmerem.

Gassab Ali ne dil ağız tokdu gördü ki yoh,müşderi hiç ipe sapa yatan değil,ahırda dedi:

- Oğul, sen de görek bes neçeye alırsan?

Köroğlu dedi:

- Ağa,bizim yerlerde goyunun biri gedir on tümene.Men goyunu senden iki tümene alsam.Heresinde sekkiz tümen gazancım olur.Bu da ki insaf değil,bu ne yere sığmaz,ne göye,men koyunun birini senden beş tümene alacağam.Verirsen ver ayır,pulunu verim.Yoh,vermirsen onda gedim ayrı adam tapim.

Gassab Ali gördü ki bu müşteri lap göyden düşmedi.Dedi:

- Neynek,oğul sen diyen olsun.Eye eyvaz,ayır sürünü.

Eyvaz,sürünü ayırdı.Köroğlu da başladı pulu saymaya.Bir,iki ... beş,on,yüz tümene çatanda bir onbeş tümen de atdı ki:

- - Bu da bu oğlanın payı.Her yüz tümene onbeş tümen,her yüz tümene onbeş tümen.

Eyvaz şüphelendi.Bir Köroğlunun bazburutua bahdı,bir bığlarını bahdı dedi: Ata,

Gedem goyub herdem herdem yerişler
Bu gılıgda çödar olmaz,hay olmaz.
Beş-beş verer,onbeş.onbeş bağışlar,
Bu gılıgda çödar olmaz,hay olmaz.

Gassab Ali dedi:

- Ay bala,çödar olmayıb ne olacak?Görmürsen pal,paltarını? Görünür ki bunların yerlerinde goyun çoh bahadı.Eyvaz atasının cevabına dedi:

Merd igidler kimi yolları basan,
Tülek terlan kimi bereler püsan,
Bu ya Köroğludur ya Deli Hesen
Bu gılıgda çödar olmaz,hay olmaz.

Cunun geldi Çenlibelin elinden,
Eyvaz bülbül olub uçar gülünden,
Bu söz çıḥıb telli Nigar dilinden,
Bu gılıgda çodar olmaz hay olmaz.

Köroğlu gördü ki Eyvaz onu tanıyıb.Bir terefden buna çoḥ şad oldu ki ayıg uşagdır,bir terefden de gorḥdu ki işin üstü açılar,Eyvaz elden geder.Odur ki üzün Eyvaza tutub dedi:

- Bala,men gördüm ki sen bir yeniyetme yaḥşi oğlansan.İstedim sene maya verem,damazlıg düzeldem.Day meni güldür,gaçağa niye oḥşadırsan?İstemirsen,hiç almaram.Gedib ayrı adamdan alaram.

Gassab Ali hırslendi,üzün Eyvaza tutub dedi:

- Bura ne şairlig ne aşıglıg yeridir,goysana alverimizi eleyek.Eyvaz atasına bir söz demeyib,çekilib bir terefde dayandı.Gerez,Köroğlu pulu sayıb verdi,sonra kassab Aliye dedi:

- Ağa,menim çobanlarım,baḥ,bu belenin obiri terefindedirler. İndi bir adam goş,mene kömek elesin,sürünü beleden aşırag.

Kassab Ali,Eyvaza dedi:

- Yeri gonağa kömek ele,goyunları beleden aşır.

Eyvaz heçbir söz demeyib sürünü haylamaya başladı.Köroğlu gesden yolda Eyvaza heçbir söz demedi.İkisi de kirimişce sürünü beleden aşırdılar.Eyvaz baḥdı ki burada doğrudan da ağır bir sürü var. Köroğlu dedi:

- Bacıoğlu,sen bir balaca zehmet çek burada koyunun gabağında dayan men çobana heber verim.Bunu deyib Köroğlu cumdu çobanın yanına:

- Çoban gardaş,men geldim,paltarı,yar yasağı ver.

Ele ki paltarlarını alıb geyindi,yaraklarını gurşandı,atın zeltengini berkiddi hazırlandı.Ondan üzünü çobana tutub dedi:

- İndi yaḥşi yaḥşi mene gulag as,bil agah ol ki men çodar zad değilem.Men Çenlibelli göç Köroğluyam.

Bele deyende çobanın rengi bir tener oldu.İstedi dursun,Köroğul onu çiyninden basıb yere oturtdu,dedi:

- Hay küy salma,men aḥdardığımı tapmışam,şikarımı ovlamışam.

Mene koyun zad lazım değil.Sürünün düz yarısını sene bağışlayıram. Yarısını da kassab Aliya verersen,deyersen ki,Eyvazı Köroğlu apardı.Bunu deyib,Köroğlu ata tullandı.Çoban ele birce bunu gördü.Gırat bayag ha gözden itdi.Eyvaz dayanmışdı.Birde bahdı ki budur, bir atlı gelir,özü de ele gelir ki yıldırım kimi.Bir göz yumub açan saatda atlı onun beraberine çatdı.

Eyvaz başını galdırdı gördü he!Atlı çodardı.Köroğlu dedi:

Gardı Çenlibelin başı,
Varag,a kassabın oğlu,
Gel gedek düşmene garşı
Durag a kassab oğlu

Çoh oldum davada,toyda,
İgit görmedim sen soyda,
El ver,burda sennen soyda,
Vurag,a kassabın oğlu.

Eceli goydum berküme,
Büründüm çodar kürküne,
Gel min,gıratın terkine,
Varag,a kassabın oğlu.

Aslanam,değilem tülkü,
Tanimiram gorhu,hürkü,
Erebi,ecemi,türkü,
Girag,a kassabın oğlu.

Çohdur Köroğlunun yaşı,
Ne gogalar çekib başı,
El ver sennen dağı daşı,
Yarag,a kassabın oğlu.

Eyvaz meseleni başa düşdü,amma Köroğlu ona macal vermedi. Gırata bir taziyane vurdu.Atın burnunun deşiklerinden alov çıhdı. Yiyini gemirib yel kimi kanadlandı.Çenlibele teref baş alanda Köroğlu girdi kimi şigayıb Eyvazı götürdü,atın üstüne goydu. Eyvaz dedi:

- İgid,sen olsan,inandığın,de görüm sen kimsen?

Köroğlu dedi:

- Dünen Köroğlu idim,bugün çodar oldum,indi gene de Köroğlu-

yam.Seni Çenlibele,özüme oğul,delilere serdar elemeye aparıram. Bunu deyib Köroğlu yola düzelmek isteyende ki baḫdı ki Kassab Ali belenin başından gışgıra gışgıra gelir.Köroğlu,atın başını çekib dayandı.Ali kişi çatıb gördü çodar olub bir pehlevan dedi:

Ecem oğlu,deli çodar,
Vermerem Eyvazı sene,
Eyvazsız gelbim gan olar,
Vermerem Eyvazı sene.

Eyvaz igitlerin gözü,
Buraḫ gelsin,eşit sözü,
Ellisi altmışı yüzü,
Vermerem Eyvazı sene.

Sinene çıḫmamış dağı,
Yol al burdan,ganlı yağı,
Bu gözümün odlu çağı,
Vermerem Eyvazı sene.

Küllü meḫlugat yığıla,
Çetindi sövdam dağıla,
Kim gıyar bele oğula,
Vermerem Eyvazı sene.

Kassab Ali kılınç çalar,
Düşmandan kısasın alar,
Başın gider,leşin galar,
Vermerem Eyvazı sene.

Köroğlu,kassabın cevabında dedi:

Canım kassab,gözüm kassab,
Goy aparım men Eyvazı,
Yere salma sözüm kassab,
Goy aparım men Eyvazı.

Eyvaz deyib Nigar ağlar,
Göğsünü çal çarpaz dağlar,
Aparmasam gara bağlar,
Goy aparim men Eyvazı

Eyvazın garadır gaşı,
Tutma menle ter savaşı,
Delilerin olar başı,
Goy aparim men Eyvazı

Tük töker menden paşalar,
Ḥodkarlar çeker haşalar,
Türkmanda erler baş alar,
Goy aparım men eyvazı.

Köroğluyam men,çaparam,
Gıyamet olub goparam,
Razi olma zorla naparam,
Goy aparim men Eyvazı

Köroğlu sazla dediği kimi sözle de dedi:

- Kassab,men ḥodkarlara,paşalara gan yudduran göç Köroğluyam. Menim ovladım yoḥdur,Eyvazı aparıram özüme oğul,yeddi min yeddi yüz yetmiş deliye serdar eleyem.Men bura gelende söz verib gelmişem.Sen gel meni dost düşman yanında ḥecalat eleme.Eyvazı menim elimden alma.Goy aparım,senden kem baḥsam,bu papağ mene heram olsun.Her vaḥdda ki istesen gene de oğlundur.Ele o da,men de.

Kassab Ali fikirleşdi ki bu bele danişir,bunun keyfine deyib Eyvazı almag heç kişilikden değil.O,Köroğlunun yanında olsa, menim de başım uca olar,sözüm ötkün olar.İsteyende gederem,görerem odur ki dedi:

Köroğlu,keyfine deyib Eyvazı elinden almiram.Apar,get,amma gözün üstünde olsun.

Köroğlu dedi:

- Arḥayin ol,men senden yaḥşi ata olacağam.Götür,sürüden beş yüz koyun ayır,apar,beşyüzünü de çobana bağışlamışam.Tezeden Köroğlu,Eyvaz Kassab Ali ile görüşdü,öpüşüb ayrıldılar.Ali teke türkmene Köroğlu ile Eyvaz da Çenlibele teref yola düşdüler.Köroğlu Çenlibele getmekde olsun,indi sene kimden ḥeber verim,ḥeber Reyhandan.

Ereb Reyhan,Türmen beylerindendi.Özü de çoḥ igit adam idi. Bu terefde hele indiye kimi onun sözünün gabağında söz deyen olmamışdı.Köroğluyla Eyvaz Kassab Aliyla ele tezece görüşüb ayrılmışdılar ki bu terefden ereb reyhan başında da yüz atlısı gelib çıḥdı.

Kassab Aliden soruşdu:

-Ele kişi,onlar kimdiler ele?

Ali dedi:

- Köroğlu idi,Eyvazı götürüb apardı.

Ereb Reyhan gışgırdı:

- Nece Köroğlu idi,nece ye'ni Eyvazı apardı?Sen ne danişirsan? Başına at zad tepmiyib ki? Niye verdin ?

Kassab Ali Dedi:

-Nece vermiyeydim?Eğer menim Köroğluya gücüm çatsaydı,kassab niye olurdum?Men de olardım senin kimi pehlevan da.Senin gücün çatmayanda menim gücüm hardan çatsın?

Söz Ereb Reyhana götürdü.Onun fikri vardı ki Eyvaz biraz büyüyenden sonra alıb öz destesine gatsın.Bu barada bir neçe defe Ali Kişiye de demişdi,amma Alinin heç ereb reyhanla arası yoḫ idi. Ḫasiyetinden ḫoşu gelmezdi.Ancag bir söz de diyebilmirdi.İndi odur ki gesden bele deyib ona yanıg verirdi.Bir terefden Eyvazın elden getmeyi bir terefden de Köroğlunun Çenlibelden gelib teke türkmenden bele iş görmeyi ereb reyhana çoḫ ağır geldi.

Başının adamlarına hay vurub Köroğlunun dalına düşdü.Köroğlu yola nabeled onlar beled.Bir kese yol ile gelib geçdi kesdiler. Bura ele geçiddi ki türkmandan gelen yolların hamısı gelib buradan geçirdi.Köroğlu yaḫınlaşanda baḫdı ki geçid kesilib bildi ki ḫeber tutub gabag kesdi eleyirler.Ata vurub sıldırımın başına galḫdı ki oradan düşmeni yaḫşi görsün.Eyvaz dikkatle baḫıb Ereb Reyhanı tanıdı dedi:

- Köroğlu,bu Ereb pehlivandır.Bir teher ele ki onun eline düşmüyek.Hele bu vaḫda kimi bir adam onun elinden salamat gurtarmayıb.Köroğlu Ereb Reyhanı taniyirdi.Yüz yüze gelmemişse de ondan çoḫ eşidmişdi.Bilirdi ki güçlü,guvvetli,igid bir adamdır.Baḫdı ki eğer geçide düşse çoḫ darisgallıgdır,el göl açmag olmayacak.Ayrı bir yol da yoḫ idi.Atı vurub sıldırımın kenarına geldi,gördü yoḫ, burdan da geçmek mümkün değil.Bura bir uçurumdur ki dibi görünmür. Eni de az olsa onbeş irmi adım var.Galdı mat me'ttel ki ne elesin. Amma Ereb Reyhan yolu yaḫşi taniyirdi.Odur ki geçidi kesib rahatca oturmuşdu,gözleyirdi.Bilirdi ki uçurumdan geçmek mümkün değil. Köroğlu,aḫırda ya geçide düşecek yada ki cüret elemese galıb orada acından ölecek.Köroğluya yalgızlıg el verdi.Çenlibel,deliler yadına düşdü.Bu ağır vaḫda onları yanında görmek isteyirdi.Bir de baḫdı ki budur Çenlibel terefden bir deste durna gelir.Üreyi gubar eledi,sazı döşüne basdı,aldı görek ne dedi:

Göyden geden beş durnalar,
Bizim eller yerinde im?
Birbirinden hoş durnalar,
Bizim eller yerinde mi?

Sohbet olurdu sazınan,
Ördek olurdu gazınan,
Neçe incebel gızınan,
Tuti diller yerinde mi?

Sevib seçib beğendim,
Sadasına oyandığım,
Arḥasında dayandığım,
Merd deliler yerinde mi?

Bezirgana sataşdığım,
Gümaşına bulaşdığım,
Dönüb boynundan aşdığım,
Çenlibeller yerinde mi?

Herdem işve,gemze satan,
Menimle iḥtilat gatan,
Gelende at başı tutan,
Şuḥ gözeller yerinde mi?

Çalḥalanıb döğündüğüm,
Arḥa verib soyunduğum,
Govga günü öğündüğüm,
Ner deliler yerinde mi?

Köroğlu heç demez yalan,
İndi olub bağı talan,
Demiçioğlu,Deli Hesen,
İgid erler yerinde im?

Köroğlu,fikirleşdi ki "yol ele uçurumdadır.Men geçide düşmeyecem gel,bir baḥtını sana.eğer bu gatar durnanın başcısını vurabildin.Onda gırat da uçurumdan tullanabilecek,yoḥ,eğer vura-

bilmedin,onda gör başına ne çare taparsan".

Bunu fikirleşib Köroğlu oḫu mindirdi çilleyi,kemane,başcı durnaya bir oḫ attı.Oḫun yaydan gurtarmağı ile değmeyi bir oldu. Durna fırlana fırlana gelib Köroğlunun gabağına düşdü.Köroğlunun yüreği açıldı,könül şad oldu.Durnanın telinden bir deste kesib Eyvazın papağına sancdı.Atı mindi,Eyvazı alıb berk berk özüne bağladı,atı cövlana getirdi.Köroğlu,durnalar uçun oḫuyanda ereb Reyhan aşağıdan bağıb gülürdü.Ele bilirdi ki,Köroğlunun day aḫırı çatıb.Bir de baḫdı ki Köroğlu sıldırımın başında atı cövlana getirib öz adamlarına dedi:

- Eye,hazır olun.Herif diyesen,day cana doyub yola düşmek isteyir.Bu demde Köroğlunun sesi uçaldı.Baḫdılar ki atın boynunu gucaḫlayıb deyir:

Arham gari düşman,gabağım uçurum,
Apar Çenlibele meni gıratım,
Sene sığınmışam gurtar bu dardan,
Apar Çenlibele meni,gıratım.

Olur Çenlibelin söhbeti sazı,
Geler gümrah geçer baharı,yazı,
Almışam terkime indi Eyvazı,
Apar Çenlibele meni,gıratım.

Köroğlu emeği getmesin zaya,
Gerek gan udduram beye,paşaya,
Sıçrayıb guş kimi atıl o taya,
Apar Çenlibele meni,gıratım.

Ereb Reyhan dedi:

- Bu adam ya delidi,ya da...ele delidi ki var.Yoḫsa o uçurumdan da at atlar,özü de üstünde iki adam.

Köroğlu atı bir de cövlana getirdi.Ereb Reyhan gışgırıb dedi:

- Eğer bu uçurumdan atlanabilse,men bir de ona el galdırmaram.

Haminin gözü galmışdı Köroğluda.Köroğlu atı süzdürüb uçurumun başına geldi.Sıldırımın lap kenarında ata bir gırmanç vurdu ki ele bil göyde ildirim oynadı.Gırat dört ayağını yığışdırıb

gızıl guş kimi sıçradı.Uçurumun o terefine düşdü.Özü de ele sıçradı ki Köroğlunun başından papağı da terpenmedi.

At özünü düzeltib yolu eline aldı.Köroğlu,bir ata baḥdı, bir dönüb uçuruma baḥdı,dedi:

Canım gırat,gözüm gırat,
Bu döyranlar erzenindir,
Seni minen alar murad,
uzag yollar erzenindir.

Gıratı minerem körpe,
Haykıranda çıḥar sarpa,
Hei dönende on tas arpa,
İpek çullar erzenindir.

Köroğluyam oḥlarınan,
Döğüş ettim çoḥlarınan,
Başı polat mıḥlarınan,
Gümüs nallar erzenindir.

Ereb Reyhan sözünün üstünde durmadı.Başının adamlarına hay vurub,gine onun dalına düşdü.Köroğlu dönüb gördü ki Ereb Reyhan atları ile gelir.Atın başını gaytarıb geri döndü,Ereb Reyhanın gabağına geldi,yetirib dedi:

Yağı düşmenin herbesi
Gaçırmaz meydandan meni,
Goraḥ müḥennet zerbesi,
Gaçırtmaz meydandan meni.

Gırrem meydana er kimi,
Durram gabağda ner kimi,
Düşmen boylanar her kimi,
Gaçırtmaz meydandan meni.

Herden berede yataram,
ortada şeşber ataram,
Paşanı diri tutaram,
Gaçırtmaz meydandan meni.

Aleme belli hünerim,
Çenlibelde delilerim,
Merd igide pişkeş serim,
Gaçırtmaz meydandan meni.

Köroğluyam,budu düzü,
Cömertin sert olar yüzü,
Muḥennetin te'ne sözü,
Gaçırtmaz meydandan meni.

Köroğlu,sazla dediğini sözle de dedi:

- Ereb Reyhan,men Köroğluyam,men ḥodkarlardan,vezirlerden,kizirlerden gorḥmaram.Onda ki olasan sen.Ancak menim senin bu adamlarına yazığım gelir.Onları nahag yere gırdırıb ganlarına bais olma Menimle dava elemek isteyirsen,buyur bu meydan,bu da şeytan.Merd igid davada başının adamını gırdırmaz.Ondan atı cövlana getirib dedi:

Merdsen gel meydana Reyhan,
Savaşag indi sennen men,
Gör gücümü,çek dad,aman,
Savaşag indi sennen men

Alag elimize neyze,
Merdler ehsen desin bize,
Durag meydanda yüz yüze,
Savaşag indi sennen men.

Deme mene bu hezyanın,
Yeğin bil ki allam canın,
Kılınçla tökerem ganın,
Savaşag indi sennen men.

Gerek dost düşmanım seçem,
Çetin olar gorḥam gaçam,
İsterem ki meydan açam,
Savaşag indi sennen men.

Köroğluyam,durmuşam merd,
Yaman yüreğe düşsün derd,
İgitsense ol meydangerd,
Savaşag indi sennen men.

Ereb Reyhan atını cövlana getirib Köroğlunun üstüne sürdü. Dava başlandı.Yetmiş yeddi fendin hamısını işletdiler amma hiç biri obirine döv gelebilmedi.Ne gılınçdan,kar aşmadı,ne neyzeden iş çıhmadı,ne emuddan murad hasıl olmadı.Ahırda Köroğlu gezeblenib atdan düşdü.Paltarının eteklerini beline sancdı,gollarını çırmadı meydanda gerdiş elemeye başladı.Ereb Reyhan da atdan düşdü. Küştü başlandı.Gah onun dizleri meydanı kotan kimi sökürdü,gah bunun dizleri.Köroğlu gördü yoh,Ereb Reyhan da balaca cavan değil. Ahırda gezeblenib ele bir deli ne're çekdi ki dağ daş sese geldi.

Ereb Reyhanın adamları hamısı gırgı görmüş cüce kimi gaçıp dağıldılar.Köroğlu onu başına galdırıb yere vurdu.Sinesine çöküb hençeri boğazına dayadı.Ereb Reyhan bir defe de olsun ne dindi ne sesini çıhartdı,ne de eman istedi.Köroğlu ayağa galhıp hençeri yüreğine goydu.Köroğlu çoh merd idi.Ağlamayan,yalvarmayan düşmeni öldürmezdi,bağışlayardi.Ereb Reyhanı da belece igidliğine göre bağışladı.Durub atı mindi,üzün Ereb Reyhana tutub dedi:

- Get,seni igitliğine bağışlayıram.

Ereb Reyhan dedi:

- Köroğlu,ne geder ki sen sıldırımın üstündeydin,men ele bilirdim ki sen menden gorhursan,amma ele ki uçurumdan atladın,söz verdim ki sene el galdırmayım.Amma sözümün üstünde durmadım.Ona göre de basıldım.Aybı yohdu.Bir de görüşerik,borcundan çıharam.

Köroğlu dedi:

- Sen ele bilirdin ki men senden gorhub gaçıram.Yoh,Ereb Reyhan.

Goç guzudan guzu törer göç olar,
Goç igidden goçag olar,sultanım,
Merd igidler dava günü şad olar,
Mühennetler naçak olar,sultanım.

Canım gurban merd igidin özüne,
Merdi ölse elin vurmaz dizine,
Fürset düşse düşmanının gözüne,
Burma burma bıçag olar sultanım.

Merd igitler birbirine daldadı,
Çugullar ölmeyib sağı soldadı,
Merd meydandan gaçmaz,gaçsa aldadı,
Gövga günü haçak olar sultanım.

Söz tamam oldu.Köroğlu "Borçlu borçlunun sağlığını ister, Ereb Reyhan",deyib atını başını gaytardı,Çenlibele teref yol başladı.Az sürdü çoḥ sürdü,gelib Çenlibelin eteklerine çatdı.Dağları görçek yüreği atlandı.Üçtelli sazı bağrına basıb dedi:

Meni binadan besledi,
Dağlar goynunda goynunda,
Tülek terlanlar sesledi,
Dağlar goynunda goynunda.

Dolanda igid yaşıma,
Yağı çıḥdı savaşıma,
Deliler geldi başıma,
Dağlar goynunda goynunda.

Sefer eledim her yana,
Şahları getirdim cana,
Gıratım geldi cövlana,
Dağlar goynunda goynunda.

Kesdim yollar,vurdum kervan,
Çekib soydum çoḥ bezirgan,
Düşmanlara uddurdum gan,
Dağlar goynunda goynunda.

Esir çekdim Çenlibele,
Goç Köroğlu düşdü dile,
Ḥan Eyvaz menimle bele,
Dağlar goynunda goynunda.

Nigar hanım çoḥdandı ki Köroğlunun yolunu gözleyirdi.Ve'deden çoḥ geçmişdi amma hele Köroğludan ḥeber çıḥmırdi.Birgün yine Nigar Hanımın yüreği sıḥıldı.Durub Telli Hanımı da yanına aldı. Bir uca tepenin başına çıḥıb yollara bahmaya başladı.Bir de baḥdı ki yollarda toz dumana garışdı,duman toza.Dikkat eleyib gördüler,Köroğlu gıratın üstünde,terkinde de Eyvaz budu gelir.Telesık tepeden enib delilerin yanına geldiler.Nigar Hanım yüzünü delilere tutub dedi:

At beline goç deliler,
Eyvazı peşvaz eyleyin,
Birbirinden hoş deliler,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Eyvazım benzer laçına,
Sonalar heyran saçına,
Vermerem Çine,Maçına,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Dolun libasa yarağa,
Atlılar getsin sorağa,
Koymaram gözden ırağa,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Köroğlu oḥunu gurub,
Sevib seçib,terlan vurub,
Gıratın terkine durub,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Külli maḥlugat yığılı,
Paylaşın,gendi,noğulu,
Köroğlunun goç oğulu,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Goç deliler,açın ganat
Düzeldin meclis,toy busat,
Götürün libas,kılınç at,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Ordu basan,kala yıḥan,
Penceresinde peleng sıḥan,
Genimine garşı çıḥan,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Ḥoş danışan,şirin gülen,
Meclis aparmağı bilen,
Delilere serdan gelen,
Eyvazı pişvaz eyleyin.

Atı getirirler cövlana,
Oḥ atar namerd düşmana,
Nigarda Eyvaza ana,
Eyvazı pişvaz eyleyin

Nigar Hanımın sözü kurtaran kimi yeddi min yeddi yüz yetmiş deli atlandı.Here bir cür ḥelet götürüb Eyvazı pişvaz elediler.Meclis guruldu,keyfler dürüldü.Sagı dolandı,ruh tazalandı, aşıg cunun sazını götürüb kökleyib ortaya çıḥdı.Çaldılar,oḥudular,dediler,güldüler,Nigar Ḥanım Eyvazın gözlerinden öpdü,köyneğinin yaḥasından keçirib özüne oġul eledi.

KÖROĞLU İLE DELİ HESEN

Günlerin bir günü Köroğlu gırata minib Çenlibelin eteğindeki yola çıhmışdı.Bir de baḥdı ki budur,bir deste yaraklı-yasaklı gelir.Amma atların gabağında bir oğlan gelir,bir oğlan gelir ki dünyalara değer.Yüzünden,gözünden igitlik yağir.Oğlan,Köroğlunu görçek destesine hay vurdu.Atlılar o saat Köroğlunu araya aldılar. Köroğlu dayandı,gözledi ki görsün işin aḥırı ne olacak.Oğlan atı cövlana getirdi,süzdürüb düz Köroğlunun gabağında dayandı.Sonra bir Köroğluya baḥdı bir atına baḥdı,soruşdu:

- Eye,de görüm kimsen? Bu yerlerde ne gezirsen?

Köroğlu dedi:

- Yoldan geçenem.

Oğlan bir de Köroğlunun atına baḥıb soruşdu:

- Bu atı haradan alıbsan?

Köroğlu dedi:

- Özümündi.

Oğlan dedi:

- Duş atdan! bu at mene çatacak.

Köroğlu dedi:

- Men sene meslehet görürem ki öz yolunla düz geçib gedesen yoḥsa yaḥşi olmaz.

Oğlan bu sözden gezeblendi.Hirsle atının başını çekdi,at iki dal ayakları üstüne galḥdı.Yüzünü Köroğluya tutub dedi:

- Görünür ki sen meni tanimirsan,eğer tanısaydın bele danışmazdın.Mene Deli Hesen diyerler.Bu yollardan kim geçse mene bac herac vermelidir.Köroğlu onu tanıdı,bildi ki atasının dediği Deli Hesendir.Bir de dikkatla atına baḥdı,gördü ki yoḥ,Deli Hesen doğrudan da igit oğlandır.

Köroğlu atası ölen günden beri onu aḥtarırdı.Onunla dostlaşmak,elbir olmak fikrinde idi.Ancak bilirdi ki bu iş ele bele baş tutmayacak.Dava dalaşsız mesele düzelmeyecek.Fikir onu götürdü ki indi ne teher elesin,ele bu fikirde idi ki Deli Hesen bir de gışgırdı:

- Eye,sen atdan duş demirem mi?Yoḥsa ecelin çatıb?

Köroğlu aramla dedi:

- Deli Hesen sesine kuvvet verme,igit dil açmaz,el açar.

Deli Hesen dedi:

- Eye,sen kimsen ki menim gabağımda bele yeke yeke danışırsan.
- Dayan,deyim kimem.

Bunu da deyib Köroğlu,atın başını çekdi.At ele galḥdı ki dırnağının altından kopan daş bir neçe adam boyu Deli Hesenin başının üstünden keçib o terefe düşdü.Köroğlunun etrafını burumuş atlar çaḥnaşmaya düşdüler.Köroğlu sazı çiğninden aşırıb döşüne basdı dedi:

Menden salam olsun ecem oğluna,
Meydana girende meydan menimdi,
Gıratım köhlendi,özüm kahraman,
Çalaram kılıncı,düşmen menimdi.

Meydana girende meydan tanıyan,
Hakkın vergisine men de ganıyam,
Bir igidem igitlerin ḥanıyam,
Bu etrafda bütün her yan menimdi.

Adımı soruşsan,bil Rovşen olu,
Atadan babadan cinsim Köroğlu,
Menem bu yerlerde bir deli dolu,
Gündoğandan ta günbatan menimdi.

Deli Hesen bir Köroğluya baḥdı,bir dönüb başının adamlarına baḥdı.Hundurden bir şakka çekib güldü,atlılar da güldüler.Onların bu gülmeği Köroğluya değdi.Bir istedi mısri kılıncı çekib özünü onlara göstersin.Sonra le'net şeytana deyib aldı görek ne dedi:

İgit meydana girende,
Kaynayıb coşmamak gerek,
Eğer olsa hak vergisi,
Kısmetden kaçmamak gerek.

Baḥmaram düşmen hayına,
Hakk bela versin ḥayına,
İgit igitin payına,
Köndelen düşmemek gerek.

Köç Köroğlu çıḥar düze,
Baḥmaram elliye,yüze,
Men deliden oyud size,
Heddinden aşmamak gerek.

Köroğlunun bele yeke yeke nesihet vermeyi Deli Hesene lap açık geldi.Başının adamlarına hay vurub Köroğluya hücum elemek istedi.Köroğluya dedi:

Gel sene söyleyim,ay Deli Hesen,
And içmişem bu gün doyuş olmasın,
Yoḥsa aslan kimi cuşa gelerek,
And içmişem bu gün doyuş olmasın.

Merd igitler muḥennetden seçilsin,
Garı düşmen derelere tökülsün,
Bizim aramızda munsif tapılsın,
And içmişem bu gün doyuş olması.

Çekerem kılıncı,keserem yolu,
Menem igitlerde bir deli dolu,
Hele coşmayıbdır bu köç Köroğlu,
And içmişem bu gün doyuş olmasın.

Deli Hesen ele bildi ki Köroğlu ondan gorḥur.Geri ganrılıb başının adamlarına dedi:

- Eye,men de ele bilirdim ki bu doğrudan da igitdi.Sen deme bu yanşak gevezenin birisi imiş.Tutun,yeke yeke danışdığına göre atını elinden alın,özünü de bir iki vurub yola salın.

Köroğlu baḥdı ki iş davasız geçmeyecek,mısri kılıncı çekib aldı görek ne dedi:

Acıklanma,Deli Hesen,
Mısri kılınca kataram,
Atılaram şeşper kimi,
Bağrın başına bataram.

Namerd nedi özün öye,
Meydanda merd igit soye
Kaçıb çıḥar olsan göye,
Kemend tullayıb tutaram.

Ne bahırsan kusur kimi?
Yarpak nece esir kimi?
İndi senin yesir kimi?
Kolların dalda çataram.

Haykırıb açsam meydanı,
Su tek ahırdaram kanı,
Desteleyib beyi,hanı,
Gırat döşüne gataram.

Köç Köroğlu öz karında,
Yalan olmaz ilgarında,
Çekib heleb bazarında,
Seni gul deyib sataram.

Köroğlunun bu sözünden Deli Hesen gızışdı.Özü çekildi bir kenarda durdu,başındaki adamlara hökm eledi ki Köroğlunu tutsunlar.Deli Hesenin destesi Köroğluya hücum eledi.Köroğlu atı cevlana getirib gızmış şir kimi onların üstüne cumdu.Bir yandan Köroğlu,bir yandan gırat az vahtda desteni gatim gatim gatlayıb elden ayakdan saldılar,desteden gırılan gırıldı,kalanlar da kacıb dağıldılar.Köroğlu desteni dağılmış görüb gıratı yıldırım kimi süzdürdü,çekilib bir yanda duran Deli Hesenin üstüne sürdü. Üzünü ona teref tutub aldı görek ne dedi:

Gıratı getirdim cövlana indi,
Varsa igitlerin meydana gelsin,
Görsün men Delinin indi gücünü,
Boyansın endamı al kana gelsin.

Korhum yoh,paşadan sultandan,handan,
Gelsin menem diyen,keçirdim sandan,
Erler daldalanıb korkmasın kandan,
At sürsün gövgaya merdana gelsin.

Köroğlu eğilmez yağıya,yada,
Merdin eskik olmaz başından gada,
Ne'reler çekerem men bu dünyada,
Gösterrem mehşeri düşmana,gelsin.

Deli Hesen ile Köroğlu dava eliyesi oldular.Kılınçlarını çekib birbirine hücum elediler.Kılınçdan murada hasıl olmadı,emuda el atdılar,emuddan murad hasıl olmadı,neyziye el uzatdılar. Neyzeden de kar aşmadı.Ahırda atdan düşdüler,guleşmeye başladılar.Deli Hesen ile Köroğlu çoh güleşdiler.Gah o buna guç geldi gah bu ona guç geldi.Goç Köroğlu ahırda bir deli ne're çekib Deli Heseni götürüb yere vurdu.Dizini sinesine dayadı,elini kılınca atanda Deli Hesen bir ah çekdi.Köroğlu dedi:

- Bir kaşık kanından gorhub neye bele ah çekisen?

Köroğlunun cevabında Deli Hesen dedi:

- Ey igit,men canımdan gorhub ah çekmirem.Ehdim var idi.endime çatmadım.Köroğlu soruşdu:

- Ehdin ne idi?

Deli Hesen dedi:

- Men ehd elemişdim ki her kim meni bassa,onunla dost,gardaş olam.Ölene kadar onun yanında kalam.İndi sen meni basdın ancak öldürürsen ehdime çatabilmerem.

Deli Hesenin bu sözü Köroğlunu sevindirdi,ayağa kalktı,Deli Hesenin kolundan yapışıb kaldırdı.Eleni üç defa onun dalına vurdu. Deli Hesen onun kılıncının altından geçdi.Ölenecen ona gardaş olub kulluğunda durmağa and içti.Ondan sonra uzunu Köroğluya tutub dedi:

- Goç Köroğlu,düz yeddi ildir ki men bu yolların ağasıyam. İndiye kadar hele bir adam menim gabağıma çöp salabilmeyib.Bu yeddi ilin erzinde bir tacir,bir bezirgan mene bac vermemiş bu hendeverden keçe bilmeyib,beylerden,hanlardan,tacirlerden alıb yığdığım mal dövlet,gızıl gümüşün,cevahıratın hamısını sahlamışam. İgitler arasında olan adete göre indi onların hamisi sene çatir. Buyur gedek malına sahib ol.

Köroğlu gabağca ona inanmadı,şüphelendi ki belke hile kurub onu tora salmak isteyir,sonra fikirleşib öz özüne dedi:"Eybi yohdur,ele bele yahşidir,bu baştan yohlaşıb,sınakdan çıhardaram.Goy merd dirse de indiden bilinsin,muhennetdirse de indiden bilinsin"

Özü gıratı mindi sonra da uzunu ona tutub dedi:

- Min atın,sür gidek!

Deli Hesen gabağda Köroğlu dalda az getdiler,uz getdiler, gelib bir sildirim kayanın dibine çatdılar.

Kayanın dibi yaman kol kosdu,Deli Hesen atını kolkosluğa

vurdu.

Köroğlu da onun dalınca,ele bir az getmişdiler ki gabağlarına bir mağara çıhdı.Deli Hesen atdan düşdü,sonra gıratın cilovundan yapışıb dedi:

- Çatmışık.İndi atdan duş,içeriye girek.

Köroğlu yine de Deli Heseni gabağ gabağına salıb mağaraya girdi,bahdı ki burada o kadar gızıl gümüş var ki ele bil yeddi padişahın hezinesi buradadır.Köroğlu mağaranı tamam kamal gezdi. Hamısını gözden geçirdi.Sonra da Deli Hesene dedi:

Goy bunlar heleli ele buradaca kalsınlar.İndi bunlar bize lazım değil.Amma ele ki Çenlibelde yurt yuva saldık,başımıza deliler,igitler yığıldı.Onda bunlar bize lazım olacak.

Doğrudan da ele bele oldu.

Bu günden Köroğlunun başına yavaş yavaş adamlar yığışmaya başladı.Çoh geçmedi ki Çenlibel goçak oğlanların igitlerin meskeni oldu.

KÖROĞLUNUN

İSTANBUL SEFERİ

Köroğlunun adı bütün aleme yayılmışdı.Dünyanın her terefinden öz ḫanından,paşasından zulum gören igid oğlanlar Çenlibele gelib onun destesine goşulurdu.Çenlibel indi dönüb başka alem olmuşdu.Bir kıyamet var idi gel göresen.Ev tiken,yurd salan,meşg eleyen,çadıra çıḫan,at oynadan,herden meşg zamanı kılınçlar çekilende,Çenlibel bir yanar dağ olub dörd etrafa ışık salırdı.Herden bele olurdu ki bir su için saatda çen,duman Çenlibeli buruyurdu.Göy guruldayır,yıldırım çaḫır,yağış yağırdı.Bir ġıyamet gopurdu ki lap eresat mehşer amma ki çoḫ çekmedi,birden külek de yatırdı,yağış da kesirdi,duman da çekilirdi.Yene de keklikler oḫuyur ses sese verirdi.Göyün uzu ayazıy iyib aynaya dönürdü.Garı nene öz gurşağını uzadıb göyün üzüne yeddi kalemle yeddi zinet vururdu.

Çenlibelin öz kayda kanunları var idi.İş zamanı hamı işde meşk zamanı hamı meşkde,kef zamanı hamı kefde olardı.Deliler deste deste dağın dört terefinden keşik çekerdi.Dünyanın ele bir yeri yoḫ idi ki Köroğlunun adı orada belli olmasın.

Ele bir ḫan ele bir paşa yoḫ idi ki Köroğlunun adı gelende canı gızıldamasın.Ele bir igit,ele bir delikanlı yoḫ idi ki Köroğlunun adı çekilende yüreği atlanmasın.Bu ses seda gelib İstanbula da çatmışdı.İstanbul kentlerinin biride Belli Ehmed adında yeniyetme cevan bir oğlan var idi.Belli Ahmedin bığ yerleri hele tezece terleyirdi amma gücde,kuvvetde Rüsdem pehlevana bac vermezdi.Özü de çoḫ gözü könlü toḫ adamdı.

Ömründe bir defe olsun eline düşeni tek yememişdi,kasıbca sufresi hamişe dostların gabağında açık olardı.

Belli Ahmed Köroğlunun sedasını eşidib,ona muştak olmuşdu. Ele bil ki bir adam ona "igid igid gulluğunda olmalıdır"deyirdi.

Belli Ahmed çoḫ düşündü,çoḫ daşındı,çoḫ ölçdü,çoḫ biçdi, çoḫ götür goydan sonra bir seher çarıklarının bağını berkidib Çenlibele teref yol başladı,az getdi çoḫ getdi,az dayandı,bir cüme günü gelib İstanbula çatdı.Ele tezece bazara girmişdi,bir de gördü çarçılar car çekirler.O saat bazara velvele düşdü,bir kaça kaç başladı ki gel göresen.Bir su içim saatda bütün bazar dükkan

kaldı başına.Belli Ehmed mat me'etel dayanmışdı.Bir de baḥdı ki budur bir çolak tacir gıçını çeke çeke gaçir.Belli Ehmed tez onun gabağını kesdi ki:

- Ay emi,bu cemaata ne olub? Bu ne kaça kaçdır?

Tacir aşağıdan yuḥarıya ona baḥıb dedi:

- Bacıoğlu görünür ki gerib adamsan.

Belli Ehmed dedi:

- Beli,geribem.Şehere ele bu saat çatmışam.

Tacir gıçını sürüye sürüye başladı danışmağa ki:Bes ḥotkar gedib Mekkeye ziyarete.Her cüme gününden cüme gününe ḥodkar kızı Nigar Hanım mescide geder.O,evden çıḥanda car çekib heber verirler ki hamı dağılıb evine getsin.Ḥodkar özü tapışırıb ki gerek bir namehrem adam Nigar Hanımın boyunu görmesin.

Belli Ehmed Dedi:

- Yaḥşi,bes dükkanları niye bele açık koyurlar?

Tacir dedi:

- Bu da Ḥodkar kızının emridir.O,bazardan keçende dükkanların hamısı gerek açık ola.Ḥodkar kızı istediği dükkanları gezib hoşuna gelen şeyleri seçir,sonra onun kulluğçuları gelib tacirle sovdalaşırlar.Tacir dili tuta tutmaya bu sözleri deyib kaçarak gözden itdi.

Beli,carçıların sesi başladı yaḥınlaşmaya.Belli Ehmed kaldı me'ettel ki ne elesin,burada kalsın,belke tutuldu.Kaçsın,haraya kaçsın,harada gizlensin? Etrafa göz gezdirdi baḥdı ki yanından bir sebzevat dükkanı var.Herçi badabad deyib girdi dükkana. Kapını çekib örtdü,özü de tahtaların arasından baḥmaya başladı. Az geçdi,çoḥ geçdi,destenin ucu açıldı.Carçılar geçdi,gözetçiler geçti,celladlar da geçenden sonra Belli Ehmed baḥdı ki Nigar Hanım yeddi kalemle özünü zinet verib kırk incebel kızın arasında yüz naz gamze ile sallana sallana gelir.Ḥodkar kızı dükkan bazara tamaşa eleye eleye gelib Belli Ehmed gizlenen dükkanın gabağına çatdı,birden dayandı,Yüzünü kızlara tutub dedi:

- Bu nece olan işdi? Bütün dükkanlar galib başlı başına,büyük serraflar gızıllarını,cevahıratlarını sahibsiz goyub gedibler.Bazarda bir dene bağlı dükkan yoḥdu.Bu sebzevat dükkanının kapıları niye örtülüb? Yegin burada bir sır var.Men gerek oraya baḥam.

Belli Ehmedin üreyi gübbültü ile gırılıb düşdü ayağının altına ki indi Ḥodkar kızı gelib onu burada tutsa,Allah bilir ne olacak

cemaat onun hakkında ne fikirleşecek,yeğin hami diyecek ki ele ḫodkar kızına baḫmak uçun özü gesden girib burada gizlenibmiş amma daha iş işden keçmişdi.Nigar Hanım gabağda,kırk ince bel kız da dalda başladılar dükkana teref gitmeye.Belli Ehmed bir fikirleşdi ki piştihanın dalına girib gizlensin amma bunu öz gayretine sığışdıra bilmedi.Dükkanın ortasında dik durub gözlemeye başladı.

Kızlar dükkanın kapılarını açdılar.Nigar Hanım içeriye girdi,baḫdı ki dükkanın içinde bir cevan yeniyetme oğlan dayanıb.

Nigar Hanımın gaşları çatıldı.Belli Ehmed işi bele görende kirişmişce başını aşağı saldı.Nigar Hanım kızlara gışgırdı ki:

- Görün bu adam kimdi,burada ne gayirir?

Kızlar,bayağ Belli Ehmedi gamarladılar,dartıb Ḫodkar kızının gabağına getirdiler.Nigar Hanım soruşdu:

- De görüm kimsen? burada neyleyirsen?

Belli Ehmed Dedi:

- Hanım,vallah men garib,nabelet bir adamam.Heç cemisi bir saat olmaz ki bu şehere gelmişem.Ele bazarda gezirdim,bir de gördüm ki gaça gaç düşdü,bilmedim ne eleyim,bir yer tapmadım ki gedim.Aḫırda gaçıb burada gizlendim.

Nigar Hanım gördü ki oğlan doğrudan da gerib adama oḫşayır. Özü de diyesen deledüz adam değil.Bir defe de olsun gözlerini galdırıb onun üzüne dik baḫmir.Ele başını aşağı salıb dayanıb.Ancak yine de onun nece adam olduğunu yoḫlamak uçun dedi:

- Sen yalan deyirsen.Sen gesden burada gizlenibsen ki bize baḫasan.Men bu saat seni celladlara vereceğem.

Belli Ehmed dedi:

- Hanım,men celladdan zaddan korḫan adam değilem.Min ölüm de olsa yalan demerem.Men size bahmak uçun gizlenmemişem.Amma doğrusu siz geçende gözlerimi de yummamışdım,kapının deşiyinden baḫırdım.Nigar Hanım baḫdı ki bu doğrudan da yaḫşı oğlandı dedi:

- Görürem ki sen de düz adama oḫşayırsan.İndi ki doğrusunu dedin korḫma,sene birşey elemiyeceyem.De görüm kimsen,necisen,hardan gelib haraya gedirsen?

Belli Ehmed dedi:

- Hanım,vallah men kend adamıyam.Adıma Belli Ehmed diyerler. Özüm de bu ayak Çenlibele gedirem.

Nigar Hanım Çenlibel adını eşidende fikire getdi.Gaşgabağı biraz da çatıldı.Soruşdu ki:

- Yaḫşi,ay Belli Ehmed,deyirler o Çenlibelde Köroğlu adında bir adam var,bir de görüm o nece adamdı?

Belli Ehmed her şeyi tez başa düşen adam idi.Baḫdı ki Nigar Hanım'ın sözünden ışık gelir.O,bilirdi ki çoḫ kızlar Köroğlunun hesretini çekir.İndi Ḫodkar kızının bele Köroğlunu soruşmağından Belli Ehmed başa duşdu ki bu da o derdi çekenlerden biridir.Yoksa Ḫodkar kızının Köroğlu ile ne işi olabiler.Tez özünü düzeldib dedi:

- Hanım,vallah Köroğlunun nece adam olduğunu men hele diyebilmerem.Çünkü özüm hele onu görmemişem.Amma eşittiğime göre çoḫ igit,çoḫ da merd adamdır.Nigar Hanım soruşdu:

- Yaḫşi ,indi ki sen Köroğlunu tanimirsan bes Çenlibele niye gedirsen? Belli Ehmed dedi ki:

- Hanım,bayak erz eledim ki min dene ölüm olsa gene de men yalan demerem.İsteyirsen meni asdır,isteyirsen kesdir.İndi ki sen soruşdun,men de düzünü diyeceğem.Men Köroğlunun destesine goşulmaya gedirem.Nigar Hanım fikre getdi,az fikirleşdi,çoḫ fikirleşdi ahırda kağız götürüb bir name yazdı,ağzını möhürleyib Belli Ehmede verdi,sonra biraz da yaḫınlaşıb dedi:

- İndi ki,Çenlibele gedirsen,bu namemi de Köroğluya vererseń, diyersen ki Ḫodkar kızı Nigar Hanım verdi.Sonra eğilib yavaşcadan onun kulağına dedi:

- Diyersen ki,namemi oḫusun.Eğer razı olsa özü gelsin,razı olmasa cevabını seninle göndersin.

Belli Ehmed "Baş üste" deyib nameni cibine koydu.Sonra başını kaldırıb dedi:

- Hanım,Köroğlu belke namenin senden olmağına inanmadı.Deyirler çoḫ nataraz adamdı.Özü de ki hele meni tanımir.Nigar Hanım kolundan bazubendini de açıb ona verdi üstelik bir ovuç da gizil verdi ki özüne bir at alsın piyada getmesin.Ele ki Belli Ehmed bazubendi de gızılları da yaḫşıca gizletdi.Nigar Hanım dedi:

- Ancak bu sırrı Köroğludan başka bir adam bilse,özünü ölmüş bil!Min canın da olsa biri elinden kurtara bilmez.

Belli Ehmed Dedi:

- Hanım,bayak dedim ki men ölümden korḫan adam değilem.Ancak arḫayın ol,men bir işi boynuma götürmeyim,götürdüm,kurtardı.Mene Belli Ehmed diyerler,menim kanım sellener,sırrım bellenmez.

Nigar Hanım oradan geri dönüb kırk incebel gızla getmekde

olsun,sene kimden deyim,Belli Ehmedden.

Belli Ehmed oradan özünü at meydanına verdi.Tez yeherli yuyenli bir at alıb mindi.Ağamı Allah saḫlasın deyib Çenlibele yola düşdü.Geceni gündüze gatdı,gündüzü de geceye gatdı,bir neçe günden sonra gelib Çenlibelin eteklerine çatdı.Hele etrafa baḫıb dağın yolunu aḫtardı ki bir de baḫdı ki dörd bir etrafını deliler tutublar.Dedi:

- Aye,ne etrafımı helke mereke eleyibsiz?Tacir değilem bac alasınız,paşa değilem öc,men de sizin kimi bir adamam.Mene Köroğlunu gösterin,onunla işim var.

Delilerden biri dedi:

- Sen gabağca sözünü bize de.Eğer lazım olsa biz seni onun yanına aparırık.Belke ele senin cevabını özümüz vereceyik.

Belli Ehmed dedi:

- Eğer menim cevabımı siz verebilseydiniz soruşmazdım ki men Köroğlunu görmeliyem.

gerez,deliler dedi,Belli Ehmed dedi,Aḫırda gördüler yoḫ,bundan heçbir söz almak mümkün değil,götürüb Köroğlunun yanına apardılar.Belli Ehmed Nigar Hanımın namesini Köroğluya verdi.Köroğlu nameni açdı.Oḫuyub gördü ki Ḫodkar kızı yazır:

Başına döndüğüm ay goç Köroğlu,
Eger igitsense,gel apar meni,
Hasretinden yoḫdu sebrim,kararım,
İncirir serseri ahu zar meni.

Çenlibel üstünde esermiş nersen,
Düşmen gabağında dayanan er sensen,
Tamam delilere igit serkerser,
Aḫtarsan,taparsan duzilgar meni.

Men ḫodkar kızıyam,Nigardır adım,
Şahlar,ḫanlar,mehel koymadım,
Bir sensen dünyada menim muradım,
İsterem özüne eyle yar meni.

Ele ki Köroğlu nameni oḫuyub ehvalatdan hali oldu,Deli Mehderi çağırdı ki:Gıratı,men İstanbula gedesi oldum.

Deliler yerbeyerden dediler:"Köroğlu,deli olma;senin İstanbul

da ne işin var? Bilmirsen ki paşalar senin kanına yeriklirler. Gedersen tutularsan. Köroğlu dedi:

- Yoḫ,boynuma gelib getmeliyem.

Deliler dediler:

- Aḫır de görek,ne olub? Niye gedisen?

Köroğlu Nigarın namesini oḫudu.Deli Hesen nameden heberdar olandan sonra üzünü delilere tutub dedi:

- Bu nameden sonra getmemek olmaz.Köroğlu kimi oğlana ele ḫodkar kızı kimi bir buta layıkdı.Ancak Köroğlu,bu heterli,korkulu seferdi.Sen gel,bu sefere tek getme,goy biz de seninle gedek.

Köroğlu bu yerde telli sazı bağrına basıb dedi:

- Yoḫ Deli Hesen:

İndi gerek yar sevmeye,
Özü tek gede tek gede,
Muḫennet geddini eymeye,
Özü tek gede tek gede.

Genimine kılınç kala,
Üreğine talan sala,
Düşmenler üste baş ala,
Özü tek gede tek gede.

Dola polat yarağına
Düşe igit sorağına,
Yüz tülkünün gabağına,
Özü tek gede tek gede.

Nigarın şirin dilleri,
Bağrıma sancıb milleri,
Uzak uzak menzilleri,
Özü tek gede tek gede.

Köroğluyam haşa haşa,
Girrem ḫodkarlara savaşa,
Gırat döşlemeye paşa,
Özü tek gede tek gede.

Köroğlu,sazla dediği kimi sözle de dedi ki:

- Delilerim,Nigar Hanımı getirmeye özüm tek gedeceyem.Siz galın,Çenlibeli goruyun.Bunu deyib Köroğlu galhdı ayağa.Köroğlunun bu igidliği,bu korkmazlığı Belli Ehmedin hoşuna geldi,dedi:

- Köroğlu,men ki Nigar Hanımı ele görmüşem,seni de bele görürem,o kız senden gayrısına hayıfdır:

Hay ver yarin sedasına,
Var Köroğlu ,var Köroğlu,
Gelim onun gadasına,
Var Köroğlu,var Köroğlu.

Tirme salibdir başına,
Benzeyir cennet kuşuna,
Çatıbdır onbeş yaşına,
Var Köroğlu.var Köroğlu.

Adı Nigar,özü peri,
Verem sene bu heberi,
Gören onsuz gelmez geri,
Var Köroğlu,var Köroğlu.

Ehmed deyir,keçmek olmaz,
Her bir suyu içmek olmaz,
Bir bahmakla seçmek olmaz,
Durma aman,var Köroğlu.

Belli Ehmed sözünü tamam eledi.Köroğlu üzünü Deli Hesene tutub dedi:

- Men gedirem.Delilerden yahşi mugayat olarsan.Belli Ehmedi de men gelince burada sahlarsan.

Deli Hesen o saat "Göz üste" deyib Belli Ehmedi garovulhanaya gönderdi,üstüne de iki nefer garovul goydu.

Köroğlunun bele bir hasiyeti vardı.Ona her kim bir heber getirse gabağca haman adamı tutub sahlayardı.Özü gedib işi yohlardı.Eğer duz çıhdı,o adama helet verib hörmet elerdi.Yoh yalan çıhdı,ortada hile mile oldu,onda iş galardı mısri kılınca.

Köroğlu,ele Deli Hesene tapışırdıklarını tezece verib kur-

tarmışdı ki Deli Mehder gıratı getirdi.Köroğlu kılıncını gurşadı,şeşperini götürdi,delilerle halal hümmet eleyib terlan kimi gıratın beline sıçradı.Yola düşdü.Ele ki gırat yiyeni boş gördü ele bil ki oḫ oldu,yaydan uzuldu.Deliler ancak Çenlibelin gediğinde onun tozunu gördüler.

Gırat,yıldırımdan kanat taḫıb yolu ağzına aldı,dağlar aşdı,dereler geçdi,bir heftelik yolu bir güne gelib bir aḫşam üstü İstanbul'a çatdı.Köroğlu,ele şeherin kenarında bir kapıyı döydü.Kapıya goca bir arvad geldi,Köroğlu arvaddan soruşdu:

- Ay ana,geribem,meni bu geceliye konak eleyersen?

Arvad dedi:

- Niye elemirem? Konmayan ev ölüm konsun,duş gel.

Köroğlu duşdu,gıratı tövleye çekdi,özü de eve girib bir terefde oturdu.Arvad çörek getirdi.Köroğlu,yemekden sonra sohbet açıb arvadın kim olduğunu soruşdu.Arvad dedi:

- Ay bala,aman zaman gözümün ağı-karası birca oğlum var.Ḫodkar kızı Nigar Hanımın nar bağında bağbandır.

Köroğlu,bu işi yaḫşi fal hesab eleyib çoḫ sevindi.Diyesen ele bacadan düşen kimi kısmetin üstüne düşmüşdü.Ordan burdan,söz sohbet salıb öğrendi ki Ḫodkar özü burada yoḫdur.Mekke ziyaretine gedib.Sonra arvaddan soruşdu ki:

- Ay ana,bes oğlun indi hardadır?

Arvad dedi:

- Ḫodkar kızı Nigar Hanım her ayda,onbeşde bir kırk incebelli kızla nar bağına gezmeye çıḫır.İndi sabah yoḫ,obiri gün ve'desidir. Bağa gezmeye gelecek.Odu ki oğlan bağı yer yöndeme salır.

Köroğlu ile arvad çoḫ arvad elediler.Amma ne geder gözlediler-se arvadın oğlu gelib çıḫmadı.Aḫırda arvad dedi:

- Bala,oğlan gelmedi,geceni bağda kalacak.Goy yer salım sen yat.Yoldan gelmisen,yorgunsan.

Köroğlu dedi:

- Neynek,salırsan sal.

Arvad başladı yer salmağa.Köroğlu baḫdı ki arvad bunun yerini evin yuḫarı başında,öz yerini kapının ağzında salır.Dedi:

- Sen ele elele,ana menim yerimi kapının ağzında sal,arvad getdi fikre eslinde arvad ele Köroğlunun Ḫodkardan,Ḫodkar kızından söz sohbet açmağından bir de sur sufetinden,yarak yasakından biraz şekke düşmüşdü.İndi de bele demeyi onu lap korkuya saldı.

Dedi:

- Yoḫ,bala,men goca arvadam.Geceler tez tez bayıra bağa çıharam. Köroğlu dedi:

- Heç eybi yoḫdu.Sen ele meni ayaklayıb da geçebilirsen,korkma gabırgalarım sınmaz,amma birden işdi,men çöl-zada çıḫmalı olsam,sen gerek ḫurd ḫeşil olasan.

Arvadın sözü kesildi.Çar naçar Köroğlunun yerini kapının ağzına saldı.Köroğlunu ele yerine gircek geti yuḫuya.Ḫorultu dünyanı götürdü.Amma arvadın gözüne yuḫu getmedi ki getmedi.

Gecenin bir aleminde Köroğlu oyandı,baḫdı ki arvad oyaktı. Soruşdu:

- Ay ana,niye yatmirsan?

Arvad dedi:

- Ne bilim,ay bala,yuḫum gaçıb.

Köroğlu soruşdu:

- Ay arvad,belke menden gorḫursan?

Arvad dedi:

- Yoḫ,ay bala,goḫmuram,ancak ele bele ...

Köroğlu gördü yoḫ,arvad sözlü adama oḫşayır.Dedi:

- ana,sen olasan,oğlunun canı,duzun de görüm niye yatmirsan?

Arvadın dar dünyada eziz-helef birce oğlu var idi.Odu ki bu andan üstünden geçebilmeyib meseleni açdı.

- Vallah ay bala,ele bele üreğime dağdağa düşüb ki göresen sen kimsen.Heç bizim yerlerin adamlarına oḫşamırsan.

Köroğlu soruşdu:

- Yaḫşi,ay ana,senin fikrince men kim olabilirem?

- Ay bala,baḫıram sene...ne bilim,vallah...demeye...demeye de utanıram.Sen ele diyesen Rüstem pehlevansan aḫı.

Köroğlu gülüb dedi:

- Yoḫ,ana tapa bilmedin.

- onda yeğin Ereb Reyhanısan.

Köroğlu dedi: - Yoh,gene tapabilmedin.

Arvad biraz fikre gedib dedi:

- Onda Kiziroğlu Mustafa Bey değilsen ki?

- Yoḫ ana,o da değilem.

Arvad bir durdu,sonra gonağına baḫdı.

- Bala,onda vallah,az galıram...ay bala,birden sen Köroğlu olmuyasan ha...

Köroğlu dedi:

- Baḫ,indi tapmısan.

Arvadın sesi kesildi.Köroğlu bir iki defe onu sesledi,gördü yoḫ,ses yoḫdur.Aḫırda durub arvadın yanına gedib gördü ne...bugün ölübsen,dünen.Arvad tir tap düşüb özünden gedib biraz sudan zaddan töküb onu ayıtdı.Arvad ele özüne gelcek,durdu ayağa ki kaçsın Köroğlu onun bileğinden tutdu ki:

- Ay ana,hara kaçırsan? Men,adam yiyen zad değilem ki niye menden korḫursan?

Arvad dedi:

- Niye senden korkuram?Men çoḫ igit arvadam ki senin adını eşidende korkudan bağrım çatlamayıb.Senin adını eşidende paşalar korkuya düşür,pehlevanlar gizlenmek uçun sıçan deşiği aḫtarırlar. Men bir özümden getmişem çoḫ görürsen.

Köroğlu,biraz gülüb,arvada ürek direk verdi.Sonra tapışırdı ki:

- Baḫ,ana bu sırrı gerek heç yerde açmayasan.Yoḫsa küpe girib yeddinci göye çıḫsan,balık olub deryaya cümsan gene elimden kurtarabilmezsen.

Arvad dedi:

- Ḫeyir,arḫayin ol,sır açmak nedi?Heç gör sen gedenden de bir iki ay sonra men yorgan döşekden durabileceğem ki,bir söz de danışam?

Köroğlu gördü yoḫ,arvad bundan yaman gorḫub dedi:

- Ay ana,diyesen paşalar,tacırlar meni burada çoḫ pıskaleme veribler.Onlar menden korkmaya haklıdırlar.Çünkü men ki varam,onların katiliyem.amma day sen niye menden korkursan?

Gerez,Köroğlu arvadla bir ḫeylek sohbet eledi,Çenlibelden, delilerden danışdı.Paşalarla,ḫanlarla niye düşman olduğunu dedi. Danışdı,güldü,arvadın keyfini açtı.Ondan sonra yerine girib tezeden yatdı.Amma arvad yatabilmedi ki yatabilmedi.Fikir onu yaman götürmüşdü.ahırda çağırıb soruşdu ki:

- Ay bala,bes aḫır heç bir demedin,sen buraya niye gelmisen?

Köroğlu dedi:

- Ana,bir gabağca de görüm,sır saḫlayabilirsen,ya yoḫ,

Arvad dedi:

- - Evvala budu,saḫlaram,niye saḫlamıram?İkincine galan yerde,men kimle bosdan ekdiğimi yaḫşi başa düşürem,korkma de!

Köroğlu dedi:

- Ana,doğrusu budu ki,Ḥodkarın kızı Nigar,mene name yazıb ki gelem,onu aparam,men de onun uçun gelmişem.

Arvad dedi:

- Doğrudan da Nigar Ḥanım ele sene yaraşan candı.Allah mübarek elesin amma ay bala,onu nece aparacaksan?

Köroğlu dedi:

- Bu işde gerek senin oğlun mene kömek eleye.

Arvad sevincek dedi:

- O,menim oğlunun içinde,niye elemir?Sene de kömek elemeyib kime eleyecek?İnşallah sabah geçer,obirisi gün nar bağından birbaş ...Gerez,gecene yatdılar.Seher oldu.Köroğlu durub atı yemledi,suladı,rahatladı.Arvada pul verdi ki şey şuy alıb yemek hazırlasın,hem de gedib oğlunu çağırsın.

Köroğlu evden çıḥıb bir baş geldi bir ustanın yanına bir ovuç gızıl verib Ḥodkarların adına bir möhür gayıtdırdı,goydu cebine.Oradan çıḥıb bir dua yazanın yanına getdi.Dua yazan çeşmeyini burnunun ucuna taḥdı,eyleşib bir sekkinin üstünde müşteri gözleyirdi.Köroğlu onun yanına gelib dedi:

- Efendim,menim bir goca nenem var.Budu,bir neçe aydı ki ölüm yorgan döşeğindedi.Her ne eleyirikse sağalmir.İndi mene seni deyirler.Deyirler ki sen çoḥ yaḥşi dua yazırsan.Gedek,menim nenеme bir dua yaz.Efendi celd ayağa kalktı.Kalem davatını götürüb bir elinde imani,bir elinde tumani düşdü Köroğlunun yanına,gelhagel gelib yetişdiler arvadın heyetine.Efendi baḥdı ki heyetde doğrudan da bir goca arvad var amma yaman elde ayakdadı.Ḥorek zad hazırlayır.Köroğludan soruşdu ki:

- Oğlan,bes sen deyirsin ki nenem naḥoşdu,nenem heyetde gezir ki?Köroğlu efendinin lap yanına gelib dedi:

- - Efendi,eğer canına heyfin gelirse,çıḥart kağız kalemini, ḥodkarın dilinden gızı Nigar hanıma bir name yaz.Dua yazan bir eğri eğri Köroğlunun yüzüne baḥıb dedi:

- Men hara,Ḥodkar hara,sen ne danışırsan?

Köroğlu elini atıb yapışdı onun bileğinden,dedi:

- Efendi,meni nahak kana salma.Çıḥart kağız kalemi,yaz!Dua yazan dedi:

- Canım,men Ḥodkarın dilinden gızına ne yazım?Menim işim değil

- Ne yazacağını men diyeceğim,sen kağız kalemin çıḥart.

Dua yazan bahdı ki,yoḫ,bunun elinden kurtarmak mümkün olmayacak.Elleri ese ese bir parça kağız çıkardı.Köroğlu başladı demeye:

- Ḫodkarın dilinden gızı Nigara yaz ki:"Bu nameni sene veren adam menim çavuşumdur.Menim barigahımda mene olan hörmet gerek ona ola"Efendi altdan altdan Köroğluya baḫa baḫa nameni yazıb kurtardı.Tez istedi ki ağzını bağlasın.Köroğlu dedi:

- Bağlama!ver görüm ne yazmısan.

Efendinin rengi kaçtı.Başladı kekelemeye,dedi:

- Yoḫ,hele kurtarmamışam.Sehv elemişem,tezeden yazacağam.

Köroğlu,oḫuyub gördü ki efendi yazıb:"Nigar Hanım,bu adam guldurdur.Oraya çatacak tutub asdırasan"

Köroğlu bir eğri eğri ona baḫıb dedi:

- Sen ele bilme ki men savadsızam.Men dedim sen yazasan ki sizin dilinizde olsun.Al,düzelt.

Efendi korkusundan kağızı cırıb,tezeden nameni yazıb Köroğluya verdi.Köroğlu baḫdı ki indi düz yazıb,gayıtdırdığı Ḫodkar möhrünü de nameye vurub cibine goydu,sonra dedi:

- Efendi,men seni bir yaḫşi adam bilmişdim,sene yaḫşi hörmet eleyecekdim.Amma sen meni ayrı şeye vadar eledin,men indi seni buradan buḫarabilmerem.Gedib engel çıḫardırsan.Seni öldürmek de istemirem.Yazığım gelir.Menim burada iki günlük işim var.Bu iki gün sen burada kalmalısan.Eğer sessiz semasız kaldın,gedende sene ikinci defa yazdığın nameye göre zehmet hakkı vereceyem.Yoḫ,rahat oturmadın,onda birinci yazdığın nameye layık zehmet hakkı alacaksan.

Bunu deyib Köroğlu dua yazanı gıratın yanına saldı.Kapını da bağlayıb açarını cebine goydu.Oradan bazara gedib bir dest çavuş paltarı aldı.Geyinib,eline de bir tesbih aldı.Ḫodkarın barigahına teref yola düşdü.Kapıcılar onun elinde Hodkarın möhürlü namesini görcek,ikigat olub toprağa düşdüler.Kapılar taybetay açıldı.Köroğlu ele kapıdan başladı gışgırmaya ki:

- Hani Nigar?Menim gabağıma çıḫsaydı ayaklarına soyuk değerdi.

Bütün barigah ehli korkudan başladılar zağ zağ esmeye.

Köroğlu kırk kapıdan gecib Nigar Hanımın otağı olan bağa girdi.Nigar Hanım,kırk incebelli kızla penceresinin gabağında oturub bağa tamaşa eleyirdi.Köroğlunu çavuş paltarında görcek gızlardan birini gönderdi ki getsin görsün kimdi,metlebi nedi?

Karavaş Köroğlunun yanına geldi.Köroğlu kızı görcek gışgırdı ki:

- Hani Nigar? Niye menim gabağıma çıḥmir? Bilir ki men Ḥodkarın yanından gelirem.

Karavaş onu bir otağa aparıb özü kaçdı.Nigara ḥeber verdi. Ele ki Nigar,kırk incebelli gızla onun yanına geldi.Köroğlu baḥdı ki Belli Ehmedin dedikleri doğru imiş.Nigar,doğrudan da ele Köroğluya layık Nigardı.İşare eledi ki gızlar çıḥsın,sene deyilesi gizli sözüm var.Kızlar hamısı çıḥdı.Ele ki tek kaldılar.Köroğlu abanı,emmameni çıḥardıb bir terefe tullandı.Nigar baḥdı ki emmameli çavuş döndü oldu bir igit oğlan.Köroğlu iki elini döşüne koyub Nigar Ḥanıma selam verdi.Nigar,selamı almadı.Köroğlu bir de selam verdi.Nigar yine de selamı almayıb istedi geri dönsün. Aldı Köroğlu görek ne dedi:

Selam verdim,selam almaz,
Görüm kessin selam seni,
Aḥçasız,pulsuz aşığam,
Pulum yoḥdur,alam seni.

Güllü bağlarda gezersen,
Cahiller bağrın ezersen,
Yuḥa kağıza benzersen,
Tutmaz kalem,yazam seni.

Hezinem yoḥ,ağzın açam,
Dövletim yoḥ,tökem saçam,
Elac budu alam kaçam,
Çenlibele salam seni.

Hansi dağların karısan?
Hansi bağların barısan,
Nigar,Köroğlu yarısan,
Bilsin külli alem seni.

Nigar Ḥanım baḥdı ki bu adam aşıg imiş,özü de diyesen fikri başkadı.Aşkden,muhabbetden danışır.Ucadan bir kahkaha çekdi, güldü dedi:

- Sen bir aşık,men bir Ḥodkar kızı,seninle menim ne sevdam?

Senin o varın,karın hardaydı ki meni alasan.Nigar Hanımın cevabında aldı Köroğlu dedi:

Uca uca dağlar başı,
Çenlide olur,çensiz de olur,
Cehd ele bir işde tapıl,
Senli de olur,sensiz de olur.

Ağ yüzde buse tek gerek,
Erenler isatek gerek,
Gözeller isatek gerek,
Telli de olur,telsiz de olur.

Köroğlunun atı gerek,
Demir,polat kati gerek,
Bir igidin zati gerek,
Pullu da olur,pulsuz da olur.

Nigar Hanım gördü ki bu çoh Köroğlu,Köroğlu deyir.Bahdı ki Belli Ehmedle gönderdiği bazubend de onun sazının kolundan asılıb. Yeğin eledi ki bu Köroğludu.Ala gözlerini dolandırıb bir müşteri gözüyle ona bahdı.Deyirler ki muhabbet gözde olar.Ele ki gözler birbirine sataşdı,ürekler başladı döyünmeye.Köroğlu yahın gelib onun kolundan tutdu.Nigar dedi:

- Fikrin ne di?

Köroğlu dedi:

- Çenlibelden buraya,seni aparmağa gelmişem.Day fikrim ne olacak? Nigar dedi:

- Sen meni bu kadar goşunun içinden nece çıharabilersen?ele diyek çıhardın,haraya aparacaksan.Köroğlu dedi:

Ala gözlü Nigar seni
Men Çenlibele aparram
Alıb gıratın terkine
Dönerem yele aparram.

Mayilem gözü gaşına,
Düşerem ter savaşına,
Durub dolanmam başına,
Tutaram dile,aparram.

Tülek terlen korkmaz sardan,
Könül ayrılmaz Nigardan,
Seni zor ile Ḥodkardan,
Alaram.ele aparram.

Saymaram Ḥodkarı,ḥanı.
Goşuna vermem amanı.
Meydan içinde ala kanı,
Döndürrem sele,aparram.

Köroğlu gelse damağa,
Zerbe dözmez sultan,ağa,
Gıratı galdırram dağa,
Çardaklı bele aparram.

Nigar dedi:

- İgitliğinden dem vurma.Zorla iş olmaz.Yaḥşisi budur ki cemaat şüphelenmemiş bu eba gebanı geyib buradan çıḥ get.Bugün geçer sabah men nar bağına gezmeye çıḥacağam,kaçırdabilsen meni oradan götürüb kaçırdarsan.Köroğlubaḥdı ki Nigar ağıllı söz deyir.Oradan çıḥıb bir baş arvadın evine geldi.Baḥdı ki arvadın oğlu da gelib onu gözleyir.Hoş beş eylediler.Oğlan üzünü Köroğluya tutub ne metlebe geldiğini soruşdu.Köroğlu Nigarı görenden sonra ele halda değildi ki sualla dille cevab versin,odu ki aldı sazı,görek ne dedi:

Cevan oğlan,ülkenize üz tutub,
Bir kız sorağına geldim,ha geldim.
Osman gözelinin düşdüm eşkine,
Acik kabağına geldim,ha geldim.

Gıratı çapdırıb yollarda yordum,
Düşmen gabağında merdana durdum,
Öz adım Rovşendi,Çenlibel yurdum,
Laçın oylağına geldim,ha geldim.

Eskik olmaz Köroğlunun govgası,
Düşer paşalarla cengi davası,
İstanbul şehride Ḥodkar balası,
Nigar sorağına geldim,ha geldim.

Oğlan dedi:

- Ay igit,sen bir tek oğlansan,Osmanlı goşunun içinden Nigarı nece çıḥarıb aparacaksan?

Köroğlu dedi:

- Sen meni bağa buraḥ,nece aparmağımla işim olmasın.Evvel oğlan biraz çekindi.Boyun almak istemedi.Ele ki bir terefden anası bir terefden de Köroğlu onu dile tutub yola getirdiler,aḥırda ralaşdı.Geceni yatdılar,seher Köroğlu yerinden durdu.Gıratı yemledi,özü de yedi,içti,ele ki herşey hazır oldu.Dua yazanı tövleden çıḥardı dedi:

- Efendi,sen dünen mene pislik elemek istedin,amma men sene yaḥşılık eleyeceyem.Görürem,goca kişisen,bil ve agah ol,men Köroğluyam!

Bunu deyende dua yazanın rengi ağardı.Başladı esmeye tutmuş adamlar kimi titremeye.Köroğlu dedi:

- Yaḥşi,esme!Al bu gızılları,apar hercle.Amma eşidem,bilem ki bu sırrı bir adama demisen,onda vay halına,indi get!

Dua yazan gızılları cebine goyub dalına baḥa baḥa kapıdan çıḥdı.Köroğlu onu yola salandan sonra gıratı mindi,oğlanla birlikde nar bağına geldiler.Atı bir terefe bağladı,özü de bir nar kölünün dibinde eyleşib Nigar Hanımın yolunu gözlemeye başladı.Az geçdi,çoḥ geçdi,Köroğlu bir de gördü ki budu Nigar Ḥanım kırk incebelli gızla gelir.Köroğlu tez yayınıb,özünü nar kölünün dalına verdi.Gızlar gelib geçdiler.Heçbiri Köroğlunu görmedi.Biraz gezib dolanandan sonra Nigar,yorulduğunu behene eleyib eyleşdi.Kızların da heresin bir terefe işe gönderdi,bağı helvet eledi.Köroğlu püsküdan çıḥıb Nigarın yanına geldi.Selam verib dedi:

- Nigar Hanım,men hazır.

Nigar,soruşdu:

- Yaḫşi,sen meni indi ne ile Çenlibele aparacaksan? atamın derya kimi goşunundan korḫmursan mı? Bir kılınç ile,bir at ile bu kadar goşuna ne elemek olar?

Köroğlu dedi:

- Nigar Ḫanım,korḫma,gıratın üstünde minenden sonra bize heç bir zaval yoḫdu.Nigar Ḫanım soruşdu:

- Bu kadar gırat.gırat ki deyirsen,aḫır o nece bir atdı ki bizim ikimizi bu goşunun içinden çıḫarıb apara?

Aldı Köroğlu dedi:

Uca dağ başında yel kimi eser,
Dar günümde mene ürek gıratım,
Bir aylık menzili bir günde keser,
Köhlen beslemişem,gerek gıratım.

Yolların tozunu göye galdırar,
Muḫennet üstünü birden aldırar,
Meydanın içinde düşmen saldırar,
Olar yiyesiye direk gıratım.

Goç Köroğlu konar olsa yeher,
Yağı düşmenleri salar gehere,
Aḫurda arpasın koymaz sehere,
Dara düşen,mene kömek gıratım.

Nigar dedi:

- İndi ki bu kadar terifleyirsen gedek bir görek o nece atdı?

Köroğlu,Nigarı gıratın yanına getirdi.Nigar baḫdı ki at doğrudan da yaḫşi atdı.Köroğlu yiyeni ağaçdan açıb terlan kimi gıratın beline sıçradı.Nigar ele birce bunu gördü.Köroğlu celd sağ elini atıb Nigarı dik kaldırdı,atın terkine basdı.At,iki dal ayakları üste galḫıb bağın hesarına teref yönlendi.

Nigar dedi:

- Bir dayan görek! Fikirleşek,meslehetleşek.

Köroğlu bayak atı hesardan sıçradıb Çenlibele teref uz koydu.Köroğlu,Nigar da terkinde gıratı süzdürüb getmekte olsun sene kimden deyim.Nigar Ḫanımın gardaşından.

İstanbul Ḫodkarının Burcu Sultan adında bir oğlu var idi.

Ele ki heber çatdı,ses kuy düşdü ki Nigarı götürüb kaçtılar.Burcu Sultan atı minib goşuna hay vurdu.Goşun atlanan kadar Burcu Sultan özü ata bir iki kamçı çekib yola düzeldi.Gırat yelden kanat taḫıb uçurdu.Gelhagel,gelib bir çemenzara çıḫdılar.Bir terefden Köroğlu geçeni yatmamışdı,yuḫusuzdu,bir terefden de Nigarı bele helvet oğurlayıb aparmak ona ağır gelirdi.Odur ki düşüb atı otlağa bıraḫdı,Nigarı da götürüb orada ki bulağın başına geldi. Nigar ne kadar eledi ki "Gel gedek,goşun bize gelib çatar.Seni öldürürler,meni de geri gaytararlar".Köroğlu dedi:

- Korkma,bizim dalımızca heçkes gelebilmez

Nigar gördü ki yoḫ,bu dediğinden dönen adam değil.Getmiyecek ki getmiyecek.Aḫırda razılaşıb oturdu.Köroğlu atı yançıdar eleyib göy çemene buraḫdı,sonra Nigar Hanıma dedi:

- Nigar Hanım,men biraz yatım,senin gözün atda olsun.Ele ki gördün otdan ağzını çekib ayaklarını yere döyür narahatlık eleyir bil ik düşmen gelir.Onda meni tez oyandırırsan.

Köroğlu bunu deyib başını alagöz Nigarın dizinin üste goyub yuḫladı.Aradan biraz keçmişdi,Nigar bir de baḫdı ki gırat bir hereketdedir bir hereketdedir ki gel göresen,ayaklarını yere döyüb kişneyir.Nigar tez Köroğlunu oyadıb dedi:

- Dur gör at niye ele eleyir?

Köroğlu dedi:

- Korkma,birşey yoḫdu,düşmen gelir.Bir de baḫdılar ki budu uzakdan bir atlı ele gelir,ele gelir ildirim kimi.Nigar onu görcek tanıdı,gördü ki Burcu Sultandı,dedi:

- Gardaşım gelir.

Köroğlu dedi:

- Goy gelsin,görek ne deyir.

Kalḫıb ayağa,celd atı mindi,Nigarı da terkine alıb gözlemeye başladı.Burcu Sultan gelib çatdı,Nigarı Köroğlunun terkinde görcek dedi:

- Kızı ver guldur.

Köroğlu dedi:

- Ḫodkar oğlu,hırslenme.Bacını aparmak isteyirsen gel apar, day soyuş niye soyursen?İndi bir işdi oldu.

Burcu Sultan bu sözü eşidib biraz da cüretlendi,gezeble dedi:

- Nece ki yeni bir işdi olub?Men onu senin başınla bir yerde aparacağam.Köroğlu dedi:

- Çok gözel men de razıyam.Ancak Ḫodkar oğlu,diyesen telesmirsen,yeherin kayışını yaḫşi berkitmemişsen,onu düzelt,sonra dava eleyek,birden yıḫılarsan,elersen,Nigar Ḫanımın üreği sıḫılar.Burcu Sultan eyildi ki yeherin kayışına baḫsın.Köroğlu fürset vermeyib tez onun peyserinden yapışdı.Burcu Sultan ne kadar elleşdi ise boynunu onun elinden kurtarabilmedi.Köroğlu dedi:

- Ḫodkar oğlu,istesem bu saat seni yere vurub parça parça elerem amma baḫ heçbirşey elemirem,buraḫıram ki çıḫıb gedesen.Burcu Sultan onun elinden kurtaracak atının başını çevirdi,gefleten dönüb ona hücum eledi.Köroğlu tez atı sağa sıçratdı...Burcu Sultan dönüb elindeki neyzeni Köroğluya atdı.Köroğlu neyzeni göyde tutub onun elinden aldı,özünü de atın üstünden dik kaldırıb yere atdı.Nigar işi bele görende dedi:

- Köroğlu,görürem hırslenmisen,hakkın da var,amma gerek onu mene bağışlayasan.O,menim birce gardaşımdır.

Köroğlu,Burcu Sultanı yerden kaldırdı,üzünü Nigara tutub dedi:

Açılıbdı sinen gülü,
Dönübdü hendana,Nigar!
Şirnen tülkünün ne işi,
Gireydi meydana Nigar!

Lanet namerdin börküne,
Düşer özü öz erkine
Çekerem gırat terkine,
Aparram bir yana,Nigar.

Müḫennetden dad eledim,
Dost aşnanı yad eledim,
Neçe gül azad eledim,
Kast etmedim cana Nigar.

Gelmişem bu yerde kalam,
Düşmenlere kılınç salam,
Seni Çenlibele salam,
Bil merd merdana Nigar.

Köroğluyam bel bükende,
Mısri kılıncı çekende,
Başları yere tökende,
Susayaram kana,Nigar.

Sonra Köroğlu Burcu Sultanı buraḥıb dedi:

- Get,seni Nigara bağışlayaram amma baḥ,deyirem,bir de gabağıma çıḥsan öldüreceyem.

Bunu deyib Köroğlu tezeden gıratı mindi,nigar da terkinde yola düşdü.Burcu Sultan utandığından ne geri dönebildi ne de ki tek gabağa gedebildi.Bir yerde daldalanıb o kadar gözledi ki goşun gelib çatdı.Tezeden onlara da götürüb Köroğlunun dalına düşdü.Köroğlu bir de dönüb baḥdı ki uzakdan goşun gelir.Gıratın başını dönderib dayandı,gözlemeye başladı.Nigar gördü Köroğlu dava elemek fikrindede,dedi:

- Köroğlu,gerek meni götürüb kaçmıyaydın.İndi de aparırsan, dayanma sür gedek.Atamın goşunu çoḥdu,sen teksen,onlarla bacaramazsan,dava eleme.Köroğlu dedi:

- Men seni Çenlibele bucur aparabilmerem.Sonra diyerler ki Köroğlu gedib Ḥodkar gızını oğurlayıb getirib,men gerek dava eleyem.Bu sözde goşun gelib çatdı.Köroğlu,Nigar Ḥanım da terkinde, mısri kılıncı çekib özünü Ḥodkar goşuna vurdu.Bunlar burada dava elemekde olsunlar,sene Çenlibelde delilerden heber verim.

Deli Hesen çoḥ gözledi,gördü Köroğlu gelmedi.Delilere yığıb dedi: - Köroğlu gelib çıḥmadı,birden ele keçer,tutular,başsız kalırık.Dalınca getmek lazımdı.

Delilerin yarısını Deli Deli Mehderle Çenlibele goyub,galan delileri götürüb Köroğlunun dalınca yola düşdü.Gelhagel,gelib o vaḥt yetişdiler ki Köroğlu tek sağa sola kılınç vururdu.Deliler ne're çekib özlerini goşuna vurdular.Dava kızıştı,deliler Burcu Sultanın goşununu araya aldılar.Köroğlu etrafa göz gezdirdi,delilere baḥdı,könlü açıldı.Üreğiatlandı.Aldı görek Nigar Hanıma ne dedi:

Baḥ indi telli Nigarım,
Geldi delilerim,geldi,
Ḥodkar gızı,gözel yarim,
Geldi,delilerim geldi.

Düşmene kılınç çekerem,
Başları biçib tökerem,
Paşalar keddi bükerem,
Geldi,delilerim geldi.

Kurbanam merdin adına,
Dostunu salar yadına,
Bugün serker imdadına,
Geldi,delilerim geldi.

Elde şeşperi,kalkanı,
Yağıya vermez amanı,
Öldürmeye bey,paşanı,
Geldi,delilerim geldi.

İgidin kesmez govgası,
Hemişe olar davası,
Köroğlunun goç arḫası,
Geldi,delilerim geldi.

Köroğlunun neresine deliler daha da gızıştılar.Köroğlu bir yandan deliler obiri yandan Ḫodkarın goşununu ele hale saldılar ki gırılan gırıldı,gırılmayan da gaçıb dağıldı.

Köroğlu terkinde Nigar Ḫanım,başında deliler,Çenlibele teref yollandı.Uzak yolları geçib dağları,yamaçları,aşıb geldiler. Çenlibele çatdılar.Nigar Ḫanım gördü ki çatdıkları yer uca dağların başı,güllü,çimenli bir oylakdır.Dedi:

- Köroğlu,Çenlibel budu mu?Cevabında goç Köroğlu ne dedi:

Çıskınlı dağların başı,
Nigar,Çenlibel budu bu,
İgitler açan savaşı,
Nigar Çenlibel budu bu.

Çekib bezirgan soyduğum,
Gefleleri boş goyduğum,
Paşalar gözü oyduğum,
Nigar,Çenlibel budu,bu.

Üst yanı dağ,tepe,dere,
Müḥennetler düşüb gire,
Merd igide olan bere,
Nigar,Çenlibel budu bu.

Ḥodkarlar bata bilmeyen,
Cömertler tutu bilmeyen,
Köksüne yatıla bilmeyen,
Nigar,Çenlibel budu bu.

Ucalardan uca dağı,
Hergiz gele bilmez yağı,
Köroğlu tek er oylağı,
Nigar,Çenlibel budu bu.

Çenlibele hay düşdü.Deliler hamısı at minib,silah götürüb gabağa çıḥdılar.At çapan,oḥ atan,kılınç oynatan,şeşper herleyen... Çenlibelin etekleri çıdır meydanına döndü.Nigar Hanım atdan düşürülüb kecaveye mindirdiler.Çenlibele çıḥartdılar.Şenlik başladı. Çalanlar,oynayanlar,oḥuyanlar birbirine karışdı.Köroğlu ile Nigarı meclisin başına keçirdiler.Süfre açıldı,deliler kefe başladılar.Hamının keyfi saz,hamının üzü gülürdü.Amma heç birinin keyfi Belli Ehmedin keyfine çatmazdı.O,özünü lap yeddinci göyde bilirdi. Ḥelet ḥelet üstünden yağırdı.Here öz guvvesine göre ona bir cur ḥelet verirdi.Nigar Köroğludan soruşdu:

- Ay Köroğlu,bes sen niye Belli Ehmede heç bir ḥelet vermirsen?

Köroğlu dedi:

- Menim helelik ḥeletim odu ki onu azad eleyib deliliğe götürmüşem.Ele ki özünü gösterdi,Çenlibel delisi olmağa layık olduğunu sabit eledi,menden ḥeleti onda görecek.Men ḥeleti ancak igide vererem.Belli Ehmed dedi:

- Köroğlu,men buraya,açlıktan,korkudan,ürküden gelmemişem.Men igit olmasaydım adıma Belli Ehmed demezdiler.İnşallah gün geler, senden de öz ḥeletimi alaram.Hamı onun bu sözüne ehsen dedi.Meclis tezeden başlandı.Köroğlu bir Nigara baḥdı,üreği tellendi.Üç telli sazı döşüne basıb dedi:

İstanbul'dan buta alıb gelmişem,
İstanbul'da arzumanım kalmadı.
Çenlibel oylağım,gırat dayağım,
At minmekde arzumanım kalmadı.

Gırat çekmesem dağlar sökülmez,
Bezmendim çekmesem sağrı örtülmez,
Gabağımdan kaçan düşmen gurtulmaz,
Kısas aldım,arzumanım kalmadı.

Köroğluyam,Çenlibelde oturram,
Harda gözel görsem,allam getirem,
Delileri muradına yetirrem,
Gözellerde arzumanım kalmadı.

DURNA TELİ

Ayvaz,Çenlibele gelenden beri Nigar Ḫanımın üreği yerine gelmişdi.Koç Köroğlu kimi er bir yanında,Ayvaz kimi oğul bir yanında deliler de ki gözünün gabağında,day dünyada bir kef var o da Nigar Ḫanımda idi.Amma Köroğlunun keyfi ondan da saz idi.

O özüne hem oğul getirmişdi,hem de arḫa,kömek getirmişdi. Ayvaz igitlikte,mertlikte delilerin arasında ad gazanmışdı,canlara değen bir oğlan olmuşdu.

Köroğlunun bir hasiyeti var idi ki boş vaḫtlarda hemişe delilerle meşk eleyerdi.At minmek,neyze oynatmak,kılınç vurmak,kalhan tutmak,oḫ atmak onların seher akşam peşeleri idi.

Yene de bele günlerin biri idi.Deliler bölük bölük olub meşk eleyirdiler.Ayvaz da yaraklanıb,yasaklanıb bir deste atlı ile dava meşkine çıḫmışdı.Köroğlu,Demirçioğlu da yanında bir uca yerde durub meşke baḫırdı.Ḫanımlar da onların yanında idiler,bir de baḫdılar ki budu,bir deste çapa çapa gelir,gabağlarında da Ayvaz.Amma Ayvaz ne Ayvaz,ereb atın üstünde,mısri kılınç destinde.Tülek terlen şestinde,min bir canın gesdinde,ele süzür ele süzür ki ele bil oḫdu yayından kopup durna telini de ki sancıb başına,ele bil geyser balasıdır başına cıkka goyub.

Nigar Ḫanım baḫdı,özünü saḫlaya bilmedi,üzün Köroğluya tutub dedi:

- Köroğlu,bir bu yana baḫ,gör o gelen kimdir?

Sen deme Köroğlu da ele ona baḫırmiş.Nigar diyende Köroğlu sazı basdı döşüne dedi:

Nigar Hanım,sene deyim,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen,
Eyninde polat geyimi,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen.

Ayvazım onbeş yaşında,
Gudret gelemi gaşında,
Durna teli var başında,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen.

Meydanda igitler merdi,
Gabağda er oğlu erdi,
Dava günü gızmış nerdi,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen.

Mısri kılınç destindedi,
Ereb atın üstündedi,
Şirin canın gesdindedi,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen.

Camı Camı delilerin hası,
Meydanda var merd davası,
Köroğlunun koç balası,
Bu gelen Ayvaz,bu gelen.

Telli Hanım da burada idi.Demirçioğlu sağalmışdı deyin onun da keyfi saz idi,bahıb bahıb birden gayıtdı ki:

- Nigar Hanım,görürsen mi durna teli Ayvaza nece yaraşır.Gör o kişilere ele yaraşanda bize nece yaraşar?Gel,uşakları gönderek gedib bize de durna teli getirsinler.Ele bu sözde Ayvaz gelib çatdı onların beraberine.Atdan düşüb Nigar Hanıma,Köroğluya,Hanımlara selam verdi,ondan üzünü Köroğluya tutub dedi:

- Eşidirsen mi?Hanımlar durna teli isteyirler,izin ver gedim onlara durna teli getirim.

Köroğlu bir istedi izin vermesin.Gorhdu ki gede başına bir hatazad gele,bir de fikirleşdi ki getse yahşidi.İgidin başı galda gerek.Berke boşa düşse yahşıdı.Dönüb Nigar Hanıma soruşdu:

- Ne deyirsen,getsin,getmesin?

Nigar dönüb Ayvaza bahdı.Gördü vallah Ayvaz ele bahır,ele bahır ki ele bil gözleri ile dil olub yalvarır.Üreği tablamadı. Onu sındırmak istemedi,izin verdi.Demirçioğlu işi bele görcek ireli yeriyib dedi:

- Köroğlu,izin ver men de gedim.

Koca Cefer dedi:

- Sen hele teze yorgan döşekten durubsan.Demirçioğlu goymadı ki Koca Cefer sözünü gurtarsın,dedi:

- Yoh Koca Cefer,gedeceyem,heç o yan bu yan yohdu.

Köroğlu dedi:

- Sebebi nedi ki,sen bele hökmen getmek isteyirsen?

Demirçioğlu dedi:

- Birinci odu ki Ayvaz hele cevandır,tek gede bilmez.İkinci de odu ki durna telini telli Ḫanım istedi.Yaraşmaz ki men evde oturum,bu sefere başkası gede.

Köroğlu ona izin verdi.Bu demde Belli Ehmed delilerin içinden çıḫdı dedi:

- Köroğlu,izin ver,men de gedim.

Köroğlu,Belli Ehmede de izin verdi.Yol uzak olduğuna göre Ayvaz gıratı mindi.Demircioğlu ile Belli Ehmed de heresi bir seçme at minib yola düzeldiler.At sürdüler,dere geçdiler.düz getdiler,gelib Bağdad etrafına çatdılar.

Baḫdılar burada o kadar durna var,o kadar durna var ki çingil kimi.Atları ota burahıb özleri oḫ yaylarını götürüb başladılar durna ovlamaya.Ha birini,beşini,onbeşini,gerez,bir iki saatin içinde bir alem durna vurdular,eyleşib bunların tellerini yolub heyvelere yığdılar,etlerinden de kebab çekib hurma ağacının dibinde yemeye başladılar,ola durna etinin kebabı,hurma ağacının serini...yeyib içib bir terefde yuḫuya getdiler.

Sen deme Bağdad Paşası aslan paşanın gorugçusu bunlara göz goyurmuş.Ele ki onlar yuḫuya getdiler,goruḫçu daban aldı aslan paşanın yanına ki bes:

- Ne oturursan?Üç nefer nabeled adam gelib bu namda bu nişanda,özleri de filan bulağın başında yatıblar.Amma içlerinde bir nefer var,lap Köroğlunun özüdür ki durub.

Goruḫçu bu sözleri decek ḫodkarın fermanı düşdü Aslan paşanın yadına Köroğlunun türkmana gedib ereb Reyhanla vuruşmağa,Ayvazı Çenlibele getirmeyi bütün aleme ses salmışdı.Ḫodkar bu işden sonra götürüb gene bütün paşalara ferman yazmışdı ki bes Köroğlunun ya özünü ya delilerini öldürene enam verecek,görüb ḫeber vermeyeni dar ağacından asacak.Fermandan birisi de gelib Bağdadda Aslan paşaya çatmışdı.Odu ki indi goruğçu Köroğlu adını çetcek, Aslan Paşa goşun boyuyunu çağırıb hökm eledi ki hazırlaşsın.Beli, tebil vuruldu.Goşun yığıldı yaraklanıb yola düşdüler.

Gırat ayaklarını yere döyüb kişnemeye başladı.Demirçioğlu ile Belli Ehmed gıratın sesine yuḫudan ayılıb gördüler ki goşun dört bir yanı tutub.Belli Ehmed ele eledi kılınca.Demirçioğlu tuttu onun elinden ki:

- Ne eleyirsen?Görmürsen Ayvaz yatıb onu oyatmamış dava elemek olmaz.Sonra bir birimizden ayrı düşmek,Ayvaz ele geçer.

Bunu deyib demirçioğlu başladı Ayvazı oyatmağa.Amma ne kadar eledi Ayvaz oyanmadı.Seslediler,tutub silkelediler,bir netice hasıl olmadı.Goşunun da ki dalı kesilmirdi,dönmüşdü çeyirtkeye,geldikce gelirdi.Demirçioğlu aḥırda alacsız galib aldı,görek ne dedi:

Goşun gelib dört yanımız aldılar,
Bele ne yatmısan,ayıl,Ayvaz han
Her terefden mansıraya saldılar,
Aḥırda olarık zayıl,Ayvaz han.

Gebul gılma muḥennetin sözünü,
Sene erz eleyim sözün düzünü,
Dur gösder yağıya dönmez yüzünü,
Gün kimi aleme yayıl,Ayvaz han.

İnsafdır mı Belli Ehmed tutula,
Gulac golu dal gerdende çatıla,
Demirçioğlu gul adına satıla,
Köroğlu delisi sayıl,Ayvaz Han!

Ayvaz,sazın sesine yuḥudan uyandı,baḥdı ki goşun her terefi alıb istediler ki durub atlansılar.Baḥdılar ki at hayanda idi. Atları çoḥdan halka mereke eleyib kemend atıb tutublar.Galdılar pıyada.Bu terefden de aslan paşa emr verib ki hücum eleyib onları tutsunlar.Goşun herekete gelende Demirçioğlu bir deli nere çekib el atdı mısri kılınca,deliler üç terefden özlerini vurdular deryayı leşkere,sağdan vurdular,soldan çıḥdılar amma ne kadar gırdılarsa ne goşunun dalı kesildi ne de ki bir yol tapıb aradan çıḥabildiler.Piyadelik delileri elden dilden saldı.Amanlarını kesdi.Aḥırda onları birbirlerinden ayrı salıb teklediler,üçünü de tutub atları ile beraber şehere getirdiler.İndi bunlar burada galmakta olsunlar sene kimden deyim,Hoca Ezizden.

Köroğlunun bir bezirgan dostu var idi.Adı Hoca eziz idi.Hoca eziz neçe iller Köroğlu ile dostluk elemişdi.İndi Ayvaz gil tutulan vaḥtda o da mallarını tutmak uçun Bağdada gelmişdi.Goşun

ele ki Ayvazgili tutub şehere teref gelmeye üz goydu,bazara ses düşdü ki bes üç nefer guldur tutulub asmağa aparırlar.Bazar adamı hamısı çıḫdı onların temaşasına.Hoca eziz bu adamların içinde idi.Gözle ha gözle,aḫırda destenin ucu açıldı,Aslan paşa geçdi, goşun büyükleri geçti,atlılar geçdi,bir de baḫdılar ki budu bir bölük goşun dustakları ortalığa alıb getirir.Hoca eziz gördü ki ne?tutulan Ayvazdı,Demircioğludu,bir de Belli Ehmeddi.Dünya alem Hoca ezizin gözünde garardı,dedi: "Ey dadı bidad!bu zalim oğlu zalim uşakları öldürecek" galdı mat me'ttel ki:ne teher eleyim? Menim burada elimden bir iş gelmeyecek.Ticaret değil ki min dene Bağdad tacirini bir horuza yükleyim.Burada kılınç vurmak lazımdır. Ḫebere getsem de burdan Çenlibele azı bir heftelik yoldı.Men getsem,ḫeber versem,Köroğlu gelesi,yeğin ki onları öldürürler.

Hoca Eziz ele bu götür goyda idi bir de gördü budu dustaklardan biraz aralı üç dene at getirirler.Bele baḫanda gıratı tanıdı.Öz özüne dedi:"Ey dilli gafil,tapmişam,ne teher olsa,gerek gıratı ele geçirib Köroğluya heber çatdıram".Bunu deyib Hoca eziz düşdü onların dalına,gelhagel,gelib çatdılar Aslan paşanın imaretinin gabağına.Aslan Paşa dedi:

- Özlerini zindana salın,atlarını buraya getirin.Keşikçiler Ayvazgili aparıp saldılar zindana.Mehterler de atları çektiler aslan paşanın gabağına.Aslan paşa emr eledi,mehterbaşı gabağca Demirçioğlunun atını minib gerdişe getirdi,bir o başa sürdü bir bu başa sürdü,getirib Aslan paşanın gabağında saḫladı.At Aslan paşanın ḫoşuna geldi.Ondan mehterbaşı Belli Ehmedin atını minib cövlana getirdi.Aslan paşa bu atı da beğendi,nobu gırata geldi. Yazık hoca Eziz içini yiye yiye galmışdı.Bilmirdi neylesin,üreğinde goymuşdu ki:"Eğer bütün var yoḫdan da çıḫmalı olsam gıratı ele geçirem".Beli,mehder başı gıratı mindi,ne kadar eledise at yerinden terpenmedi.Mehter başı aḫırda hırslenib ata bir taziyane çekdi.Gırat biraz da gulaklarını salladı.Mehterbaşı bir taziyane de çekende at kuyruğunu gısdı,gözlerinin birini yumdu,aḫsaya aḫsaya yürümeye başladı.Aslan paşa gülüb dedi:

- Görünür ki bunlardan ikisi ağadı birisi nöker.Bu nökerin atıdı.Çünkü ele sır sufetinden de nökere oḫşayır.Sonra üzünü mehterbaşıya tutub dedi:

- O iki atı ilḫıya gat,bu elengeni de ver o gorugçuya,goy aparıb minsin,gene ayağını yerden götürer.

Gıratı verdiler gorukçuya.Aslan paşanın hereketi gorukçuya yaman deymişti.O,getirdiyi hebere göre enam gözleyirdi,helet gözleyirdi indi bir şilhor yabinin birini vermişdiler yedeyine.Odu ki gorukçi yaman pert olmuşdu.Hoca eziz işi bele görende ureyinde gırata aferin dedi:Sonra camaati yarıb özünü gorukçuya yetirdi, dedi:

-Eye,gorukçu neçe verim bu şilhor yabiya?

Söz gorukçunu lap götürdü.Başladı söyüb savaşmağa.

Hoca eziz onu danlayıb başladı delil-delayil elemeye ki"balam day bizi neye soyursen?Biz ne günahin sahıbiyiz".Gerez,o,yan-bu yan hoca eziz yağlı dilini işe salıb gorukçunun hırsını yatırdı.Atalar deyibler ki,tacır-tuccar dili ilanı yuvasından çıhardar. Ahırı ki,hoca eziz bir az pul verib,gıratı gorukçudan aldı.Hoca eziz dayanmayib,ati birbaş çekti duşduyu menzilin heyetine,tez gabağına bir az arpadan,samandan töküb özünü yetirdi bazara,bir batman gır-sakkiz,bir top da bez alıb geldi eve.O kadar gözledi ki gaş garaldı.Ocağı asıb gır sakkizi töktü tıyana,eridib eledi mum kimi.Sonra bunu bezin üstüne sürtüb möhkem-möhkem sarıdı gıratın beline ,özü de çıhıb oturdu üstünde.Gır-sakkiz hoca ezizi ele tutdu ki,kendir gayış kimi.Ele ki,hoca eziz arhayinlaşdi,bildi ki,day yıhılmıyacak atın başini balaca boşaltdi.At götürüldü, ne götürüldü ele bil ki,çenlibelde bala goyub gelib.Yazik hoca ne hocalık galmışdi,ne ezizlik.Bayak huşunu itirdi.At ne kadar yol getdibilmedi,nece getdi bilmedi,bir de at berk kişnedi.Hoca eziz atın sesine gözlerini açıb gördü çenlibeldedir.

Deliler gıratın sesini eşitcek tökülüb geldiler.Bahdılar ki, gırat budu,ele gelir,ele gelir az kalır dırnakları çatlaya.Amma ki tekdi Ayvaz da ustunde yohdu.At bir az yahınlaşdı,gördüler nedise üstünde bir şey karalır.Kaldılar me'ettel ki,göresen bu ne sirdi. Bu demde at özünü yetirdi,suzub,duz Köroğlu'nun gabağında dayandı. Üzünü geldiği terefe tutub,ele kişnedi ki,dağ,daş lerzeye geldi. Sonra Köroğlu'ya bahıb ayaklarını yere döymeye başladı.Köroğlu vefalı atının boynunu gucaklayıb üzünden öptü.Bahdılar ki,atın üstünde bir adam var,amma özünden deyil.Yapışdılar golundan ki, düşürsünler.Ha çektiler,kopmadı ki,kopmadı.Ahırda bahıb gördüler ki,özünü gır-sakkıla ata yapıştırıb.

Gerez,uzun baş ağrısı olmasın,kişini ele bez karışık atdan götürüb yere goydular,Köroğlu baḥdı ki Hoca Ezizdi,de su zad Hoca Eziz özüne geldi.Köroğlu soruşdu:

Bu ne ehvalatdı?

Hoca Eziz dedi:

Koç Köroğlu sene ḫeber söyleyim,
Senin eyvazından heberin var mı?
Karalık könlünü ışık eleyim,
Senin Eyvazından heberin var mı.

İgit de igiden çeker mi minnet?
Paşa gabagında buyurub cellat,
Hanı Demirçioğlu,o Belli Ehmed,
Senin Eyvazından heberin var mı?

Hoca Eziz hocaların gehrinde,
Han Eyvaz da gızıl gülün gehrinde,
Golu bağlı gördüm Bağdad şehrinde,
Senin Eyvazından heberin var mı?

Söz tamama yetişdi,Ḥoca Eziz sazla dediği kimi sözle de dedi:

- Köroğlu,Eyvazı,Demirçioğlunu,Belli Ehmedi Aslan Paşa tutub zindana salıb.Özünü tez yetirmesen,bir de onların üzünü görebilmeyeceksen.Beli,ele bil ki delilerin üstüne su septiler.Ḥanımlar hamısı başlarını aşağıya saldılar.Köroğlu dönüb Nigara baḥdı.Gördü vallah Nigar bir haldadı bir haldadı ki alma yanakları semergende kağızı kimi ağarıb,ala gözlere bahar bulutu kimi dolub.

Yakut dodaklar bir dekikede ele solub ele bil laledi,şahtaya düşüb Köroğlu ele isteyirdi ağzını açsın ki Nigar Hanım yerinden galḥdı,ne Köroğluya baḥdı,ne delilere baḥdı,yavaş yavaş tepenin lap uçgarına geldi.Bir eyvaz geden yollara baḥdı,bir uzakdaki başı garlı dağlara baḥdı.Çenlibelden üç tel ayrıb bastı mermer sinesinin üstüne dedi:

Başı erşe duran dağlar,
Dağlar,eyvazı neynediz?
Üç igid yutan dağlar
Dağlar,Eyvazı neynediz?

Gargasam töküler daşın,
Borandan ayrılmaz başın,
Düşer daşın,galar leşin,
Dağlar,Eyvazı neydedin.

Oğul deyib ağlayaram,
Dağ çekerem dağlayaram,
Coşub kılınç bağlayaram,
Dağlar,Eyvazı neynediz?

Men Nigaram ah çekerem,
Daşın çaylara tökerem,
Yerinde burc bar tikerem,
Dağlar,Eyvazı neynediz?

Dünya Köroğlunun gözünde garaldı.Ele bil ki Çenlibeli başına dolandı.Elini atıb gıratın yüyeninden tutub ele gezeble ata sıçradı ki gıratın evezine ayrı at olsaydı çoḥdan beli sinmişdi. ,ondan uzun Ḥoca Cefere tutub dedi:

Ḥeber verin delilerim oyansın,
Tutulubdu bir eyvazım eldedi,
Mısri kılınç gızıl kana boyansın,
Tutulubdu bir eyvazım,eldedi!

Yatmışıdım aşkara gördüm düşümü,
Ezelinden men bilirdim işimi,
Çekin,yeherleyin çerlemişimmi,
Tutulubdu bir eyvazım,eldedi.

Düşmenlerin tamaşaya durarlar,
Şad oluban kef meclisi gurarlar,
Köroğlu getmezse yeğin gırarlar,
Tutulubdu bir eyvazım,eldedi!

Söz tamam oldu.Köroğlu dedi:

- Men gettim.Siz dalca gelirsiniz,Bağdad bağlarında sizi gözleyirem.Kim seher tezden hamıdan gabağ gelib mene salam verse yüz gızıl alacak.Bunu deyib atın başını boşladı.Gırat iki dal ayakları üste galḥdı,Bağdada teref üz goydu.

Deliler tele tehlil hazırladılar,yaraklanıb,yasaklanıb yola düşdüler.Ne kadar getdiler,ne teher getdiler bilmirem,seher dan yeri sökülende Köroğlu bir de gördü ki Deli Mehder,Koca sefer,Çopur Mehdi,İsabala,Topdağıdan,tokmak vuran,halaybozan,tanrıtanımaz,dilbilmez,onun gabağında el kılınçda dayanıblar.Bele bahanda gördü Bağdad bağlarında hurmanın sayi var,amma delilerin sayi yoḫdur.Dedi:

- Yaḫşi gelibsiz,amma hele tezdi.Biraz gözleyek,belke birşey öğrene bildik,şehere bele girsek,bizi tanıyar,uşakları telef eleyerler,hele Köroğlu sözünü gurtarmamışdır,bir de gördüler budu.Bir atlı çaparak sürüb çöle teref gedir.

Köroğlu dedi:

- Koca Sefer,o adam,şeherden gelir,bir gabağla gör,belke birşey öğrenesen.Koca Sefer atı elden koydu.Bir su içim saatda atlının başının üstünü aldı.Baḫdı ki,bu eyninde çuḫa,ayağında Bağdad başmağı,başında tirme şal,enlikürek,karnıyoğun bir kişidi.

Koca Sefer dedi:

- Ay kişi,bir dayan görüm,bele haraya telesirsen?

Kişi cevab verdi:

- Telesirem,telesirem,çölde biçinçilerim var.Onlara çörek aparıram,tez şehere gayıtmalıyam.

Koca Sefer soruşdu:

- Yaḫşi,şeherde ne var ki bele? heyir ola!

Kişi dedi:

- Aslan Paşa Köroğlunun üç delisini tutub,bugün onları asacaklar.Büyük şadyanlık olacak.İndi gerek men tez şehere gayıtam ki hem asılanda orada olum,hem de basdırılanda heresinin gebrine bir gara daş atam ki Allah o dünyada mene ecir heyir versin.

Kişi ele bunu demeyini gördü.Koca Sefer alıcı kuş kimi onun üstüne sığışıb ḫırtdeyinden yapışdı.Murdar et kimi sallaya sallaya Köroğlunun gabağına getirdi.Yere goyanda Köroğlu baḫdı ki kişi çoḫdan cehenneme vasıl olub soruşdu ki:

- Bunu niye bele eledin?

Koca Sefer ehvalatı danışdı.Köroğlu üzünü delilere tutub dedi:

- Atdan düşüb hereniz bunun üstüne bir kara daş atın.Goy,o dünyada Allah ecr payını çoḫ elesin.Yeddi min yeddi yüz yetmiş deli atdan düşüb onun üstüne bir daş tulladı.O kadar daş yığıldı ki yeke bir dağ oldu.Deyirler ki indi de o dağ gelir.Özü de

atalar deyibler ki oradan geçende lenetleme oḫumak büyük sevabdır.Gerez,Köroğlu bildi ki uşakları bu gün asacaklar.Delilere hay vurdu,hamı atlandı.Yavaş yavaş şehere teref yürmeye başladılar.Biraz da getmişdiler,gördüler bir goca kişi biçin biçir.Amma ele ağlayır ele ağlayır ki yaş gözünden dolu kimi tökülür.

Köroğlu yaḫın gelib soruşdu?

- Ay emi,niye ağlayırsan?

Goca heç başını da galdırmayıb dedi:

- Neyneyirsen?Senden ki menim derdime derman olmayacak,çıḫ yolunla get!

Goca sözü ne kadar yayındırmak istedise,Köroğlu el çekmedi,kişi gördü olmayacak,aḫırda dedi:

- İndi ki el çekmirsen,gabağca mene de görüm sen kimsen?Bu başındaki deste tifak nedi?

Köroğlu dedi:

- Men Muradbeyli tereflerindenem.Buradan mal almağa gelmişdik,yollar sulukdu deyin bele yaraklı yasaklı gelmişdik.

Goca Muradbeyli sözünü eşidende bir fikire cumdu,dedi:

- - Yahşi,deyirsen ki Muradbeyli terefdensen.De görüm Köroğlunu tanıyarsan ya yoḫ?

Köroğlu gördü gocada söz var.Dedi:

- Tanıram,niye tanımıram.

Goca dedi:

- İndi ki tanıyırsan,mene de görüm,Köroğluya dost adamsan, ya düşman? Köroğlu dedi:

- Dost olarak,ne var ki bu şeyleri menden niye soruşursan?

Goca dedi:

- Bala,duzdu,men ne Rüstem Zal olmuşam,ne gızıroğlu Mustafa bey değilem,ne de Köroğluya tay olan değilem.Amma cavanlığımda men de özüme göre bir kişi olmuşam.Sözümü başa düş ey...bele merd olmuşam,düşmene arḫa çevirmemişem.

Kişi biraz dayandı,yenki gözünü silib dedi:

- Bizim bu Bağdadda bir paşa var.Adına Aslan Paşa diyerler. Çoḫ namerd,çoḫ muḫennet,çoḫ da hilekar adamdı,indi üç gündü ki Köroğlunun üç delisini tutub zindana salıb.Dünen car çekib ḫeber verib ki bugün onları asdıracak.Doğrusu ki men ele merd oğulların bele namerd elinde ölmeyini gebul eleye bilmirem.Eğer merd merdana meydan açsaydı,tek betek vuruşub öldürseydi,mene yer ele-

mezdi.Neyneyim,gocalığın üzü kara olsun.İndi menim yüzden artık yasım var.Elimden bir iş gelmir.Atalar deyibler,adam eli ile iş görebilmedi.Güç verer diline.Dil de ki oldu bağlı,ihtiyarı oldu beyler,paşalar elinde,onda elac galır göze.Adam dem verir gözünün yaşına.Goca özünü gurtaran kimi Köroğlu delilere hökm elediki gocaya kömek elesinler.Deliler tutu guşu kimi doluşdular zemiye.Bir su içim saatda gocanın bütün tahılını biçib derzileyib,yığdılar bir terefe.Goca mat metel bahırdı ki göresen bunlar kimdiler,ne elemek isteyirler.Bir fikrinden geçdi ki belke bunlar aslan paşanın adamlarındandırlar.Tahılı yandırmak isteyirler.Amma bahdı ki yoh.Bu düşmençiliğe oḥşamır.Ele ki deliler kurtardılar,Köroğlu gocaya dedi:

- goca,bil ve ağah ol.Dediğin Köroğlu menem.İndi bu saat senin o Aslan Paşanın üreğine bir od goyacağam ki mehşerecen yansın biz bu saat şehere gireceyik.Sen de bir büyük hurcunla Aslan Paşanın hezinesinin gabağında meni gözlersen.

Köroğlu bunu deyib delilere hay vurmak isteyirdi ki yola düşsünler.Goca dedi:

- Köroğlu,ayak saḥla,görürem ki Aslan Paşa seni yaman gezeblendirib odu ki gözlerin gızıb ancak şehere bele girmek olmaz. Seni tanıyarlar.Sen özün şehere tek gir.Adamların da goy beş beş on on olub camaata karışsınlar,ele girsinler.

Koca Sefer dedi:

- Köroğlu,kocanın sözü ağıllı sözdür,ne deyirsen?

Köroğlu üzünü delilere tutub dedi,görek ne dedi:

Uca uca dağ başında,
Yaz bir yana kış bir yana,
Titreşir ağzım içinde,
Dil bir yana,diş bir yana.

Ne edek deliler,ne edek,
Düşmenin bağrını delek,
Han Eyvaza kömek edek,
Dörd bir yana beş bir yana.

Her ne oldu mene oldu,
Kaynadı peymanam doldu,
Gördün ki düşmen güç geldi,
Gov bir yana,gaş bir yana.

Köroğlunun yoḥ elacı,
Mısırdan gelir hıracı,
Çekende mısri kılıncı,
Leş bir yana,baş bir yana.

Serkerdeler o saat here öz destesini böldü.Köroğlu delileri hazır görüb dedi:

- - Delilerim men Aslan Paşanın meclisinde olacağam.Onların o kadar başlarını gatacağam ki siz yerlerinizi tuta bilesiz.Camaatın arasına garışıb meydanı ele halka mereke eleyersiniz ki mısri kılınçlar çekilende bir adamda terpene bilmesin.Amma gözünüz mende olsun.Men elimi bığlarıma çekmemiş bir adam yeriden terpenmesin.Köroğlu sözünü gurtardı.Ondan paltarlarının üstünden bir aşık paltarı geyindi çiynine de bir saz salıb yola düşdü.

Beli Köroğlu aşık paltarında meydana teref getmekde olsun goca hurcun uçun eve getmekte olsun,sene kimden deyim,Aslan Paşadan.

Aslan Paşa car çekdirib bütün cemaati meydana yığmışdı.Meydan bir bezenmişdi,bir bezenmişdi ki ele bil toy bayramdı.Cellatlar delileri golu bağlı getirib dar ağacının yanında saḥlamışdılar.Aslan Paşa bir kef damakda idi ki gel göresen,meydanın başında taht kurdurub eylemişdi.Ele hey üzünü sedr ezeme tutub deyirdi:

- Dayan,gör ḥodkar bize ne enamlar gönderecek...Zarafat değil ha...hele indiye kimi bir paşa Köroğlunun bir delisinin gözünü pılıye bilmeyib.Mene Aslan Paşa deyerler.

Beli,celladlar tenabları yağlayıb hazırladılar tebil vuruldu.Sedriazam ireli gelib cemaata demelisin dedi,tapışırılmasın tapışırdı ondan bir deste yaraklı esker getirib cemaatın gabağında bir cerge düzdüler ki işdi,belke birden garışıklık zad oldu. Ele ki her iş gurtardı,cellad Eyvazı darağacına getirdi.Demirçioğlunun gan başına vurdu,bir guç vurdu,iki guç vurdu ki gollarının ipini gırabilsin,amma her defa guç vurdukca ip onun etini ke-

sib içeriye girirdi.Demirçioğlu başa düşdü ki onun gollarını mumlu kirişle bağlayıblar.İşi bele görende ümidi üzüldü,üreği kövreklendi aldı görek ne dedi:

Hani menim koç Köroğlum.
Gele gire bu meydana!
Çekende mısri kılıncı,
Gebzesi gana boyana.

Gırat bir burdan atıla.
Muḥennet ölken çapıla.
Köroğlu burda tapıla.
Hereniz kaça bir yana.

Ondan üzünü Aslan Paşaya tutub dedi:

Demirçioğlunu dındır,
Suçunu boynuna mindir,
Biz iki delini öldür,
Paşa,goyma eyvaz hana!

Ele bu demde Köroğlu özünü saldı meydana,Aslan Paşa gördü ki budu bir aşık çiyninde saz gırıdı ortalığa,dedi:

- Eye,yanşaksan mı?

Köroğlu dedi:

- Beli paşam,yanşağam.

Aslan paşa dedi:

- Eye,heç Köroğlunun sözleriden bilirsen mi?

Köroğlu dedi:

- Eye paşa,izin ver sene söz oḥuyum,söz olsun.Köroğlu ne adamdı ki onun sözü bele meclisde oḥuna?

Paşa dedi:

- Yoḥ,sen bilmirsen!Köroğlunun üç dəlisini [illegible]rtmuşam.Bu şadyanlık da onun şadyanlığıdı.İndi sen [illegible]az Köroğlunun sözleriden de ki onların ürekleri açılsın.

Köroğlu bir dönüb dar ağacında dayanan [illegible]za,demirçioğluya,belli Ehmede baḥdı,bir de dönüb camaatın [illegible]nde dayanan delilerine baḥıb üçtelli sazı bağrına basdı.Barmaklarını çütleyib ele

vurdu ki meydan sese geldi.Gızıl guş kimi bir defe meydanı fırlanıb dedi:

Delilerim,bugün dava günüdü,
Muḥennet ölkesi talanmak gerek.
Koç igitler yarasından bellener,
Şerbet tek kanını yalanmak gerek!

Merd igitler ne're çeksin davada,
Şahin kimi şikar tutsun yuvada,
Mısri kılınç covlan vursun havada,
Bağırsak cemdeyi dolanmak gerek.

Köroğlu içende düşman kanını,
Merd meydanda ne'residen tanını,
Girin vezirleri,tutun ḥanını,
Leş leşin üstünde galanmak gerek!

Aslan paşa dedi:

- Sağ ol aşık,lap Köroğlu kimi oḥursan.

Köroğlu dönüb darağacındaki delilere baḥdı.Gördü onlar üçü de Köroğlunu tanıyıblar.Demirçioğlu gözünü zilleyib bir darağacına Belli Ehmed de bir darağacına.Bildi ki onlar gollarının açılmağına benddirler ki ağaçları dibinden çıḥarıb işe başlasınlar. Dönüb Eyvaza baḥdı,gördü yoḥ,Eyvaz özge haldadı.Darağacının dibinde dayanıb gözlerini zilleyib Köroğluya.Özü de sevindiğinden gözleri dolub.Köroğlu onu bele görende üreği tab getirmedi.Dedi:

Canım Paşa,gözüm Paşa,
Paşa goy gelsin Eyvazı!
Budu sene sözüm Paşa,
Paşa,goy gelsin Eyvazı!

Göyden ildirim töktürrem,
Yurdunda bostan ektirrem,
Toprağın dara çektirrem,
Paşa,goy gelsin Eyvazı!

Eyleşib paşalar,beyler,
Sinemden baş verib miller,
Köroğlu iltimas eyler,
Paşa,goy gelsin Eyvazı!

Köroğlu oḥumağında olsun,Paşa gulak asmağında deliler de gözlemeyinde.Sene kimden deyim,kimden deyim,Kiziroğlu Mustafa Beyden.

Bağdad tereflerinde Kiziroğlu Mustafa Bey adında adlı sanlı bir igit var idi.Kiziroğlu Mutafa Bey doğrudan da koçak,golu kuvvetli bir adam idi.Atası geçmişde kizir olmuşdu.Sonra Ḥodkarın uzuna af olduğuna göre onu dar ağacından asmışlardır.Deyirler ki Kiziroğlu Mutafa Bey o zamandan gıratı ile dağlara çekilmişdi.Paşalarla edavet saḥlayırdı.Nerden atasının düşmenleriden birinin üstüne gedib tutub darağacından asırdı,yine de çıḥıb dağlara çekilerdi.Kiziroğlu Mustafa bey çoḥdan idi ki Köroğlu ile gabağlaşmak,onunla ayrıd elemek isteyirdi.İki koçun başı bir gazanda gaynamaz diyerler.Odu ki Kiziroğlu da deyirdi:"Ya gerek Köroğlunun adı deyile,ya menim" Köroğlu da Kiziroğlu Mustafa beyden çoḥ eşidmişdi.Üzünü görmemişdise de amma gücüne,kuvvetine beled idi. Özü de bilirdi ki Kiziroğlu o dağ menim,bu dağ senin onun dalıncagezir.

Beli,ḥeber gelib Kiziroğlu Mustafa Beye ki Aslan Paşa Köroğlunun üç delisini tutdurub özlerini de bugün asdıracak.Kiziroğlu öz adamlarını başına yığıb dedi:

Seferimdi şehri Bağdad,
Kimdi mennen geçen gelsin,
Yeddi hokka,hazar peşe,
Menden artık içen gelsin!

Bilirsen mi halın nece?
İle dönüb mene gece.
Yeddi boynu bir kılınca,
Merendi tek biçen gelsin!

Hanı bu bahçanın gülü?
Oḥumur şeyda bülbülü,
Köroğlu,üç esir deli,
Şirin candan geçen gelsin.

Sonra Mustafa bey sazla dediği kimi dille de dedi ki:

- Menim Köroğlu ile hakk hesabım var,bu öz yerinde,birgün geler görüşerik,hakk hesabımızı keserik.Amma Aslan Paşanın bu nakişiliyine men dözebilmerem.Aḥı Köroğlunun delilerinin ki onunla heç işi yoḥ imiş.Bütün görenler deyiler ki çölün düzünde durna ovlayırmışlar.Aslan Paşa bu nakişiliği eleyir ki Ḥodkara hoş gelsin.İndi ki o Ḥodkara guyruk bulayır,men de onun guyruğunu kesib soḥaram gözüne,başkalarına da ibret olar.Men goymayacağam o delileri öldürsün.

Başının adamları Kiziroğlunun sözünü beğendiler.Bu merdliğine aferin dediler.Durub hamısı yaraklandılar,Bağdada geldiler. Meydandan biraz aralı bir tepe kimi yer var idi,Köroğlu çıḥdı tepenin üstüne ki görsün meydanın ortasında ne var ne yoḥ? Baḥdı ki Köroğlu aşık paltarında oḥuyur.Onun bu igitliğine meettel galıb üreğinde aferin dedi:

- Dayanın görek bu işin aḥırı nece olacak.Men heç inanabilmirem ki o bu goşunun içinden öz delilerini gurtarıb gaçırabile.And içirem,dayanıb aḥıracan gözleyeceyem.Eğer gördüm ki gücü çatmir. gedib kömek eleyeceyem.Yoḥ,gücü çatdı,gurtardı,onda dalınca gedib şeherden çıḥandan sonra onunla ayırd eleyeceyem.Yâ ona veren Allah ya mene.Bunu deyib atdan düşdü,başladı gözlemeye,bu zaman Köroğlu da meydanda gerdiş eleyib oḥuyurdu.Baş gatırdı ki deliler özlerinin yaḥşı yerleşdirebilsinler.Köroğlu gözledi,gözleri gördü yoḥ,diyisen Köroğlu heç dava elemek fikrinde değil.Aḥlına geldi ki belke Köroğlunun delileri hele gelib çıḥmayıb tekdi deyen gorḥur.Goy burada olduğumu ona bildirim.Kiziroğlu Mustafa Beyin bir şeşperi var idi ki ucu haça.Bu ele bir şeşper idi ki meşhuri alem.arvadlar uşaklarına gargış eleyende "Seni görüm Kiziroğlunun şeşperine rast gelesen" diyerdiler.Kiziroğlu haman haça şeşperini kaldırdı başına,bir defa hareleyib tulladı.Şeşper gelib meydandaki mescidin gunbezine ele değdi ki şeşperden od töküldü.Aslan Paşa dik yerinden galḥdı ki:

- O nedi?Göyden ot tökülür.

Köroğlu bir de gördü gabağında birşey düşdü.Bele baḥanda gördü Kiziroğlunun haça şeşperidir.O saat başa düşdü dedi:

- Paşa!od göyden tökülmür.O od hemişe senin başının üstündedir.Köroğlu hele sözünü gurtarmışdı,bir de baḥdı ki Aslan Paşanın sedriazamı ekilmek isteyir.Sazı döşüne basıb dedi:

Laf eyleme Aslan Paşa,
Sedriazam gaçdı sandım,
Havadaki humay kuşlar,
Yuvasından uçtu sandım.

Aslan Paşa tez dönüb etrafına baḥdı.Sedrezem doğrudan da ekilmek isteyirdi.Aşıkdan şüphelenmişdi.Deyesen üreğine danmışdı ki bu Köroğludu.Amma ki Aslan Paşanın biden dönüb etrafına baḥmağından gorḥub yeride oturdu.Aslan Paşa üzünü ona tutub dedi:

- Ne var?o ne idi?

Sadriezem ağzını gulağına yapışdırıb dedi:

- Paşa sağ olsun,menim bu aşıkdan gözüm su içmir.Bu Köroğluya oḥşayır.Köroğlu gördü ki sedriezem işi başa düşüb onun sözünü yalansıtmak üçün aldı sözün ikinci hanesini dedi:

Meydanda igitlik satdı,
Gelmedi,günü yubatdı,
Kiziroğlu şeşper atdı,
Şeşper yere geçdi sandım.

Bunu deyib Köroğlu yerdeki şeşperi gösterdi.Aslan Paşa baḥdı ki şeşper doğrudan da Kiziroğlu Mutafa Beyindi,tez cellada hökm eledi ki işi başlasın.Cellad,o saat çökdü Eyvazın üstüne.Tutub yuḥarı galdırmaya başladı.Köroğlu Eyvazı dara geden görüb götürdü sözün üçüncü hanesini dedi:

Köroğluyam,bilin neden,
Gara bağrım oldu zeden,
Eyvazdı mı dara geden?
Yaralarım sancdı sandım.

Köroğlu sözünü tamam eledi,dönüb delilere baḥdı,gördü hamısı hazır dayanıb işare gözleyir.Özleri de elediler,elediler ki acıklarından dodaklarını gemirib bığlarını çiğneyirlir.Bir defa meydanı fırlandı,sonra üzünü Demirçioğlugile tutub dedi:

Arif olun üç igitler,
Ner girer meydana indi.
Gırılar zencirler,ipler,
Ner girer meydana indi.

Çenlibelden laçın gelib,
Gollarını açın gelib
Gabağından gaçın gelib
Ner girer meydana indi.

Cellad,Eyvazı darağacına getirmişdi.Gözleyirdi ki aşık gurtarsın,sonra ipi Eyvazın boğazına geçirsin.Köroğlu gerdiş eleye eleye onun yanına gelib dedi:

Loğa loğa baḥma mene,
Sar gonanmaz yasemene,
Kan uddurram indi sene,
Batar meydan kana indi.

Köroğlu bir de fırlandı.Aldı sözün obiri hanesini dedi:

Delilerim,sef sef durun,
Su üzünde cele gurun,
Bu abdalın boynun vurun,
Dönsün meydan kana indi.

Hay deyende goşa gelin,
Hay deyende coşa gelin,
Köroğluyam hoşa gelin,
Kan karışsın kana indi.

Deliler harekete geldiler.Köroğlu bir deli nere çekib dedi:

Hoydu!delilerim hoydu,
Yeriyin meydan üstüne,
Havadaki şahin kimi,
Tökülün al gan üstüne.

Goyun bedöyler kişnesin,
Mısri kılınçlar işlesin,
Kimi tenab kılınçlasın,
Kiminiz düşmen üstüne.

Köroğlu çeker haşanı,
Beyler eder tamaşanı,
Men özüm Aslan Paşanı,
Hereniz bir han üstüne.

Köroğlu oḥuya oḥuya elini bığına çekdi.Deliler töküldüler. Ara gızışdı,Köroğlu bir hemlede özünü Aslan Paşaya çatdırdı.Mısri kılıncın çekilmeyi ile Aslan Paşanın başının yere düşmesi bir oldu.Deliler tenebları kılıçladılar.Eyvazı,Demirçioğlunu,Belli Ehmedi azad elediler.Köroğlu bir de onu gördü ki meydanın her başında bir dene dar ağacı galḥır düşür her defa on onbeş adamı ḥurduḥeşil eleyir.Baḥdı ki biri Demirçioğlu,biri Belli Ehmeddi, heresi öz dar ağacını çıḥarıb alıb çiynine düşüb goşunun içine.

Köroğlu kılınç vura vura özünü çatdırdı hezinenin kapısına. Gördü goca buradadı.Kapıya bir emud ilištirdi.Bayak ha kapı parça parça olub yere töküldü,çağırdı ki:

- Goca gel!

Goca geldi.Köroğlu soruşdu:

- Bes hurcunun hanı?

Goca dedi:

- Ay bala,vallah sevindiğimden bilmirem heç ne eledim.

Köroğlu dedi:

- Eybi yoḥdur,gir içeriye.

Goca girdi içeriye.Köroğlu ona bir kise gızıl verdi.Delilerden ikisini de goşdu ona ki:

- Aparın bunu sağ salamat goyun evine,sonra gelin.

İndi gel sene kimden deyim.Kiziroğlu Mustafa Beyle Köroğlu-

dan.Ele ki Köroğlu elini bığına çekdi.Meydan garışdı birbirine, evvel evvel Kiziroğlu heç birşey anlamadı.Handan genden başa düşdü ki mesele nece imiş.Başının atlılarına dedi:

- Balam,day burada bizlik heç bir iş yoḫdu.Men day ona gol çekdim.indi galdı birce menim onunla öz hakk hesabım,gedek!

Bunu deyib adamlarını da götürüb çekilib getdi.Ele ki dava gurtardı Köroğlu etrafa nezer salıb gördü Kiziroğlu yoḫdu.O saat meseleni başa düşdü,bildi ki Kiziroğlu onun yolun kesecek.İndi gesden çekilib gedib ki deliler onların savaşmağını görmesinler. ele ki deliler hamısı kefleri saz,damakları çağ atlanıb çardaklı Çenlibele teref yol başladılar Köroğlu üzünü goca sefere tutub dedi:

- Buradan Çenlibele ikiyol var.Biri haman bu yol ki gedirik Biri de dağ yoludu ki baḫ o tepelerin dalından diklenir.Amma o çoḫ çetindi.Özü de bir yarım defe bu yoldan uzaktır.

Köroğluya da ele bu lazım idi.Üzünü delilere tutub dedi:

- Siz bu yol ile gedin,men dağ yolu ile gedeceyem.Eğer siz menden gabağ Çenlibele çatdınız.Demek ki uşakları siz tek mensiz kurtarıbsınız.Aslan Paşanın hezinesi de hamısı size çatacak.Yoḫ eğer men tez çatdım,onda hezine hamısı menimdi.

Bunu deyib Köroğlu day cavab gözlemedi.Bayak ha gırata bir gemçi gösterib tepeni aşdı.Deliler işden biḫeber here öz atına deyib yola düştüler.Köroğlu gıratı gaytarıb tezeden tepeye çıḫdı. Ele ki arḫayın oldu ki day deliler çıḫıb gedibler,ondan yola düşdü,papağını da gözünün üstüne galdırıb gıratı yavaş yavaş çay kenarı ile sürmeye başladı.Ele biraz getmişdi birden gırat gulaklarını dikleyib şaha galḫdı.Bir de uzakdan bir at kişnemeyi eşidildi.Köroğlu dönüb baḫanda gördü Kiziroğlu Mustafa Bey öz alpaca atının üstünde budu,ele gelir ele gelir ki tozu dumana gatıb dumanı toza.Gırat alpaçanın sesini eşitcek dayandı.Köroğlu ne kadar eledise at yerinden terpenmedi.Köroğlu ganrılıb geriye baḫdı ki görsün Kiziroğlu uzaktadı,yaḫında bir de onu gördü ki tepesine bir emud değdi.Köroğlu özünü atın üstünde saḫlayabilmeyib tepesi üste yere geldi,yumbalanıb çaya düşdü.Kiziroğlu tez elindeki emudu yere atıb kılıncını çekdi ki düşüb onun başını kessin,Köroğlu celd sudan çıḫıb onun öz emudunu götürdü,Kiziroğlunun tepesine

ele emud vurdu ki bu defe de Kiziroğlu dığırlanıb çaya düşdü.Celd galḫıb sudan çıḫmak isteyende Köroğlu elini uzatıb yapışdı onun elinden,çekib çıḫartdı bayıra,ondan eledi mısri kılıncına ki dava başlasın.Kiziroğlu dedi:

- Köroğlu,el saḫla!menimle bir edavatın zadın yoḫdu ki?

Köroğlu dedi:

- Menim ḫeyir,senin menimle edavatın var.

Kiziroğlu dedi:

- Yoḫ menim de yoḫdu,men isteyirdim bilem,görem sen güçlü olarsan,ya men?onu da ki gördüm.Day bundan sonra bizim vuruşmağımız ahmaklıktır.El ver dost olak!

Köroğlu ile Kiziroğlu el verdiler,görüşdüler,öpüşdüler,birbiri ile dost olub ayrıldılar.Köroğlu,Çenlibele teref,Kiziroğlu da öz dağlarına teref yol başladılar.Köroğlu getmekte olsun,biz görek Kiziroğlu ne dedi:

Kiziroğlu oradan birbaş gelib çatdı öz adamlarına,soruşdular ki:"Ne oldu?Hani Köroğlunun başi?" Kiziroğlu ehvalat nece olmuşduysa onlara danışdı.Adamların arasında pıçapıç başlandı ki bes yalan deyir.Heç korḫudan köroğlunun gözüne de görünmeyib Kiziroğlu ne kadar dedise inanmadılar.Aḫırda Kiziroğlu gezeblenib dedi:

- İndi ki bele oldu,gelin gedek lap Çenlibele,soruşun onun özünden.O,merd adamdırsa düzünü deyer,yoḫ eğer namerdlik elese yalan danışsa men lap sizin gözünüzün gabağında onunla vuruşum, siz de tamaşa eleyin.Hamı bu sözüne razı oldu.Atlanıb Çenlibele teref yol başladılar.

Köroğlu bir terefde getmekte olsun,Kiziroğlu da başının adamları ile bir terefden getmekte olsun,indi eşidin delilerden!

Deliler at sürdüler,yol yordular,seher dan yeri tezece sökülende gelib Çenlibele çatdılar.Ḫanımlar gabağa çıḫdılar,goca sefer uzakdan Nigar Ḫanımı görçek gışgırdı ki:

- Nigar Ḫanım,birce de görüm Köroğlu gelib ya yoḫ?

Nigar Ḫanım dedi:

- Yoḫ,gelmeyib.

Goca sefer dedi:

- Çoḫ yaḫşi,aḫırı ki heç olmasa birce defa merci biz apardık. Menzil başına ondan tez geldik.

Bele bu demde gırat berk kişnedi.Dönüb gördüler gırat yağı goruğunda otlayır.Köroğlu da böğrünü üste goy otun üstünde uzanıb güle güle deyir:

- Hardasınız?Sizi gözlemekden gözümün göyü saraldı ki...

Goca Sefer dedi:

- Gene de merci sen uddun!

Köroğlu dedi:

- Merci men uddum,ancak bizim bir adetimiz de var aḥı.

Hemişe menzil başında kim mene hamıdan gabağ salam verse, men ona yüz gızıl vererem.O başdan herenize yüz gızıl borçluyam. İndi de ki seher tezden gene de yeddi min yeddiyüz yetmiş deli hamınız birden gelibsiniz.Aslan Paşanın hezinesinde de ki bu kadar gızıl ele ancak olar.Odu ki hezine size çatar.Nece isteyirsiniz elece de öz aranızda da bölüşdürün.

Deliler,hamısı atlardan töküldüler,süfre açıldı.Deliler yeyib içtiler,çalıb oynamakda olsunlar,eşit Kiziroğlunun destesinden.Deste gelib o zaman çatdı ki deliler şirin kefde idiler.Mustafa Bey dedi:

- Bu saat bunların keflerini bozmak heç insafdan değil,gözlayak gurtarsınlar,sonra bir terefde dayanıb gözlemeye başladılar. Ele ki sagı birbaş meclisi dolandı,kefler duruldu,başlar ayazıdı.

Nigar Ḥanım dedi:

- Köroğlu indi danış görek,nece getdiz?uşakları nece gurtardınız? Köroğlu başdan başlayıb aḥıracan ehvalatı ḥanımlara,Bağdada getmeyib Çenlibelde kalan delilere danışdı amma Kiziroğlunun adını çekmedi.O barede bir keleme de kesmedi.Nigar Ḥanım gözlerini bir defa süzdürüb Köroğluya bir geygac baḥdı,dedi:

- Ay Köroğlu,sen ki bele iş üzebilensen,igitsen göresen bu dünyada senin kimi bir adam da var,ya ele anan seni tek doğub?

Köroğlu heç bir söz demedi.Yavaşca galḥıb aşık cununun sazını aldı basdı bağrına dedi:

Anadan oğul doğulubdu,
Kiziroğlu Mustafa Bey,
Bu dünyaya tek gelibdi,
Kiziroğlu Mustafa Bey.

Neyzesinin ucu kanlı,
Delileri demir donlu,
Bir igiddi adlı sanlı,
Kiziroğlu Mustafa Bey.

Bir atı var alapaça,
Aman vermir gırat kaça,
Şeşperinin ucu haça,
Kiziroğlu Mustafa Bey.

Bir atadan kaş olaydık
Birbirinden ḫoş olaydık,
Doğmaca gardaş olaydık,
Kiziroğlu Mustafa Bey

Hay edende haya basar,
Huy deyende huya basar,
Köroğlunu çaya basar,
Kiziroğlu Mustafa Bey.

Köroğlu sözünü gurtaran kimi Kiziroğlu Mustafa Bey gizlendiği yerden çıḫıb meclise geldi dedi:

- Köroğlu,sen doğrudan da merd adamsan.Ancak özgesini çoḫ şişirib özünü çoḫ kıçıdırsen.Dayan,indi men düzünü danışacağam.

Ondan Kiziroğlu başlayıb ehvalatı nece olmuşduysa evvelden aḫıra kimi danışdı.Ne bir keleme o yana eledi,ne bir keleme bu yana.

Köroğlu ile Kiziroğlu tezeden gucaḫlaşdılar,öpüşdüler,görüşdüler,gardaş oldular.Kiziroğlunun adamları da gelib meclise girdiler.Meclis tezeden başlandı.

KÖROĞLU'NUN

ERZURUM SEFERİ

Erzurumlu Cafer Paşanın Cunun adında bir aşığı var idi.Cunun çoḫ dövranlar sürmüş,çoḫ meclisler görmüş bir üstad idi.Çoḫ özünden dem vuran aşıkların sazını elinden alıb yola salmışdı,çoḫ cavanları da öğredib eline saz verib aşık elemişdi.

Cafer Paşanın imaretinin gabağında bir pehlivan meydanı var idi.Bir de aşık meydanı var idi.Pehlivan meydanı kara pehlivanın, aşık meydanı aşık Cununun idi.Cafer paşa bayram günlerinde meydanları bezederdi.Uzaktan yakından gelen pehlivanlar.Aşıklar burada öz güçlerini sınardılar.Cafer Paşa bele bir kanun koymuşdu,meydanlarda basılan yüz tümen verer,basan yuz tümen alardı.Amma sen gel ki bu nece il ruzigar hele bu meydanlarda ne kara pehlevan basılmışdı,ne de aşık Cunun,pehlevan meydanında kara pehlevan ne kadar kol kabırga sındırmışsa,aşık meydanında da aşık Cunun bir o kadar aşığın sazını elinden alıb dilini,ağzını bağlamışdı.

Aşık Cunun çoḫdan idi ki Çenlibele gedib Köroğlunu görmek istiyirdi amma Cafer Paşadan korkurdu.Cafer Paşanın Köroğlu ile edavatı var idi.Köroğlu bir neçe defe onun kervanlarını dağıdıb adamlarını öldürmüşdü indi de ki Köroğlunun Ḫodkar kızı Nigar Ḫanımı Çenlibele aparmağı Cafer Paşanı lap yerinden yurdundan elemişdi.Az kalırdı ki geceler de Köroğlunun korkusundan yatabilmesin.Bu terefden de Ḫodkar bütün Paşalara,koşun büyüklerine ferman göndermişdi ki kim Köroğlunun ya özünü yada başını getirse onu dünya malından geni edecek.Cafer Paşa Ḫodkar fermanını alandan sonra bir yol aḫtarırdı ki birteher Köroğlunu yoḫ elesin.Ele hey öz özüne deyirdi:"Bu zalim oğlu zalim aḫırda işi o yere getirib çattırdı ki İstanbulun göbeğinden Ḫodkarın öz kızını götürüb apardı.Biraz da geçe bunun gabağına çıḫmak olmayacak".

Cafer Paşa çoḫ götür goydan,meslehet meşveretden sonra götürüb Ḫodkara bele bir name yazdı ki:"Kurbanın olum,Köroğlunun başını getirmak tekbeteklikde heçbir paşanın işi değil.Eğer sen Köroğlunun teref olmasını isteyirsense hökm ele bütün paşalar yerbeyerden koşun çekib onun üstüne yerisinler belke bu yol ile

bizim başımızdan eleyersen.Yoḫsa onun min yeddiyuz yetmiş delisi var ki heresi bir leşkere beraberdir".Cafer Paşa nameni kaside verib Ḫodkara gönderdi özü de hazırlık görmeye başladı.O.arḫayın idi ki Ḫodkar nameni alan kimi paşalara hökm verecek.Cafer paşanı da onların üstüne serkerde koyacak ondan sonra bir meclis düzeldib pehlevanları,goşun büyüklerini çağırdı.Ḫodkarın fermanından onları hali eleyib sonra da öz namesini ohudu.Yığılanların hamısı ona aferin dediler.

Aşık Cunun da bu meclisde idi.Bir terefde oturub kulak asırdı.ele ki meclis kurtardı,hamı dağıldı,Cunun da durub paşanın huzurundan murehhes oldu.amma fikir hayal onu götürdü.Öz özüne deyirdi:"Ey dil gafıl,bu neçe olabilir ki men Aşık Cunun olam,ayağım değmemiş yer,gözüm görmemiş adam olmaya amma Çenlibele gedib Köroğlunu göreyim".

Bu fikir heyal ile Aşık Cunun seheri eledi.Dan yeri ağaranda ayağı durdu,desterhanını beline bağladı,sazını çiynine saldı, eline de bir ağaç alıb yola düşdü.Az getdi çoḫ dayandı,çoḫ getdi az dayandı,yolda yel oldu esti,bulakta menzil kesdi,günlerin bir gününde gelib çardaklı Çenlibele çatdı.

Deliler Köroğluya heber verdiler ki bes Erzurumlu Cafer Paşanın Aşık Cununu gelir.

Köroğlu gelib Aşık Cununun gabağına çıḫdı.Onun elinden tutub hörmet-i izzetle öz yanına getirdi.Hoş beş,on beşden sonra sufre açıldı.Köroğlu Aşık Cununa ele bir hoş geldin elede ki ruzigarın gözü hele bele hoşgeldin görmemişdi.Aşık Cunun,bu kalmakala duz onbeş gün burada kaldı.Yedi,içti,çaldı,çağırdı,delilerle gün geçirdi.Onbeş günün tamamında Köroğludan izin istedi ki:

- Koç Köroğlu,onbeş gün sene başağrısı verdim,indi ruhset ver gedim.

Köroğlu dedi:

- Aşık Cunun,sen gel getme,kal burada bizim aşığımız ol!

Aşık Cunun dedi:

- Köroğlu,men senin hakkında çoḫ sözler eşitmişdim.Sana pis deyen de var idi,yaḫşi deyen de vardı.Amma men gördüklerimi gördüm.Burda senin yanında kalmak oraya getmekten çoḫ yaḫşidi.Amma bu dönüş kalabilmerem.Men aşığam,gerek aşık nemekbeharam olmasın

yediği çöreği yaddan çıḥarmasın.Men o kişinin çöreğini yemişem, senin yanına gelmeli de olsam,gerek gedem ondan halallık alam.

Köroğlu dedi:

- Aşık,sözüm yoḥdu,gedirsen,get amma paşalara,ḥanlara bel bağlama.Menim de atam,ömrünü gününü Hesen Hanın kapısında çürütmüşdü,aḥırda müzdü o oldu ki han gözlerini çıḥartdırdı.indi gedersen get amma işdir,buraya gelmeyine göre Cafer Paşa seni incidib elese düz gayıdıb gelersen.

Aşık Cunun Köroğluya razılık eledi.Ondan dönüb delilerle, Nigar Ḥanımla halal hümmet eleyib yola düzelende Deli Mehter onun gabağına yeherli yuyenli bir at çekdi.Aşık Cunun ata minmek istemedi.Köroğlu dedi:

- Min,aşık!bu atı Nigar Ḥanım sene bağışlayır.Yeher kaşında da yüz gızıl pul var,onu da külfetine herclik elersen.

Deli Hesen uzengini bastı,Demirçioğlu onu dik götürüb atın üstüne koydu.Aşık Cunun bir de dönüb Nigar Hanıma razılık eleyenden sonra Erzuruma taraf yol başladı.

İndi Aşık Cunun Erzuruma getmekte olsun,sene kimden ḥeber verim,telli Hanımdan.

Telli Hanım Cafer Paşanın bacısı idi.Gözel göyçek,özü de igit,pehlivan bir gız idi.Diyerler ki Cafer Paşa kırk hasarlı bağın içinde imaret tiktirib telli hanımı orada saḥlayirdi.Bura ele bir yer idi ki kuş kuşluğu ile sekebilmezdi.Telli hanım kardaşının bu işinden çoh narahat idi,amma dil terpedib ona bir söz diyebilmirdi.Günlerin bir gününde Telli Hanım oturmuştu evde.Bir de kenizlerden biri tengenefes geldi ki:

- Hanım,ne oturmusan?Aşık Cunun Çenlibelden,goç Köroğlunun yanından gelib.Özü de deyirler bir keher at getirib bir kise de gızıl.

Telli Hanım dedi:

- A gız,get onu buraya çağır.Biraz Köroğludan desin görek ne teher adamdı.amma ele get,ele getir ki heçkes bilmesin.Yoḥsa kardaşım biler,derimize saman teper.

Keniz bele bir söze bend idi.Söz Telli Hanımın ağzından kurtarmamış kapıdan çıḥdı.Bir saat geçmedi ki aşık Cununu götürüb Telli Hanımın yanına getirdi.Aşık Cunun Telli Hanımı heç görmemişdi.İçeriye girib gördü,vallah bu ele bir gözeldi ki ele bir gö-

zeldi ki aya deyir sen çıḫma,men çıḫım.Suya deyir sen aḫma men aḫım.Aşık Cunun salam verib bir terefde oturdu.telli Hanım dedi:

- Aşık Deyirler Çenlibele gedibsen,doğrudur mu?

Aşık Cunun dedi:

- Beli,Hanım doğrudur.

Telli Hanım dedi:

- Yaḫşı,Köroğlunu gördün mü?

Aşık Cunun dedi:

- Beli Hanım,gördüm,onbeş gün de konak oldum.

Telli Hanım dedi:

- Bir danış,görek o nece adamdır,bu kadar ki onun hakkında danışırlar deyer ya deymez?

Telli Hanımın gözelliği aşık Cununu ele valeh elemişdi ki sazı aşırıb dedi:

- Telli Hanım,sineme uç ḫane söz gelib.İzin ver ezel onu söyleyim,sonra Köroğlundan oḫuyum.

Telli Hanım dedi:

- Aşık,izindir oḫu!

Telli Hanımın cavabında aldı Cunun görek ne dedi:

Bu günkü meclisde bir gözel gördüm,
Gözeller sefinde sana yaraşır,
Geyinib sallanan gözeller çoḫdu,
Terlan kimi süzmek ona yaraşır.

Tutini bend eyler şirin dilleri,
Şumşad barmakları,nazik elleri,
Gülabetun saçı,kara telleri,
Tökülende dal gerdene yaraşır.

Derin derin deryalara boylamak,
Ereb atı döşüne katıb kovlamak,
Senin kimi bir ceyranı ovlamak,
Cunun deyer,goç oğlana yaraşır.

Telli Ḫanım,aşık Cununun oğlan demekden Köroğluya işare

elediğini bilib dedi:

- Aya aşık Cunun,o goç oğlan kimdi ki gelib meni ovlasın?

Telli Ḥanımın cevabında aşık Cunun görek ne dedi:

Eyleşibdi Çenlibelin elinde,
Değil işlerinde naşı Köroğlu,
Mısri kılınç hemayildi belinde,
Geyer her vaḥt al kumaşı Köroğlu.

Bir hay bassa ağır toplar basılar,
Kançırağdan kanlı başlar asılar,
Her içkide yetmiş kuzu kesiler,
Verer aşı,ağ lavaşı Köroğlu.

Bir cidası vardı,başı goşa per,
Meydana girende esermiş bir ner,
Paşalar titreyer,şahlar tuk töker,
Yetmiş yeddi deli başı Köroğlu.

Aşık Cunun bu mecliste kalmasa,
Şirin canın eşk oduna salmasa,
Telli Ḥanım,inan seni almasa,
Çeker,yıḥar,dağı daşı Köroğlu.

Bunlar burada deyib eşitmekte olsunlar,sene kimden deyim. Cafer Paşadan.

Aşık Cununun kayıdıb gelmeyi bir su içimi saatda bütün Erzuruma yayıldı,şehirde bir pıçapıç düşdü ki gel göresen.Kimi deyir Köroğlu Aşık Cununa at bağışlayıb kimi deyir gızıl bağışlayıb kimi deyir kend bağışlayıb kimi deyir ki bes Köroğlu Erzurum paşalığını aşık Cununa tapşırıb.Ḥeber yayıla yayıla aḥırda gedib Cafer Paşaya çatdı.Cafer Paşa cinli olub cin atına mindi.Tez iki nefer adam gönderdi ki gedib aşık Cununu onun huzuruna getirsinler.Adamlar oraya deydiler buraya deydiler,aşık cununu tapabilmediler.Şeheri elek velek elediler.Aḥırda ḥeberden ḥebere öğrendiler ki Aşık Cunun,Telli Ḥanımın yanındadır.Gelib ehvalatı Cafer paşaya ḥeber verdiler.Paşa gezeblendi az kaldı ki özünü didib

dağırtsın,Ayağa kalkıb Telli Hanımın menziline geldi.O zaman yetişdi ki aşık Cunun Köroğlunu terifleyir,Cafer Paşa gezebini gizledib soruşdu:

- Aşık,hara getmişdin,bu iki hefteni harada idin?

Aşık Cunun edeb salamını yerine yetirenden sonra dedi:

- Paşa sağ olsun,Çenlibele getmişdim.

Paşa soruşdu:

- Danış görek ne gördün,ne eşiddin?Köroğlunun özünü görebildin mi?

Aşık Cunun dedi:

- Gördüm,paşa sağ olsun.Ele bu iki hefteni onun yanında olmuşam.Köroğlu çoh gerib adamdı.

Cafer Paşa dedi:

Bir danış görek,nece yeni gerib adamdı?

Aşık Cunu dedi:

- Paşa sağ olsun,men ki köroğlunu ele görmüşem,onun süfetlerini dil ile desem dilim od tutub yanar.İzin ver saz ile deyim.

Paşa dedi:

- De,saz ile de!

Aşık Cunun aldı,dedi:

Gıratın üstünde,deller yanında,
Dağları,daşları gezer Köroğlu,
Herden açıhlanıb ne're çekende,
Yağılar bağrını ezer Köroğlu.

Meydana girende Hüner eleyer,
Leş galar bir yanda,kelle söyleyer,
Yüz sar gelse bir terlana neyleyer,
Laçın tek havada süzer Köroğlu.

Merd meydandan kaçmayıbdır yaşında,
Delilerin cem görmüşem başında,
Düşmeni sindirir ter savaşında,
Cunun deyir şire benzer Köroğlu.

Söz tamam oldu.Paşa aşık Cununa dedi:

- Aşık,diyesen Köroğlu çoḥ ḥoşuna gelib.

Cunun dedi:

- Beli,paşam,çünki merd adamdır.Aşığında ki bu dünyada sevdiği şey merdliktir,koçaklıktır.

Cafer paşa ayağa kalḥıb dedi:

- Bin neçe günden sonra o merde adam dar ağacından asılacak. Ancak men seni ondan ayırmak istemirem.

Sonra üzünü yanındaki adamlara tutub dedi:

- Tutun,salın zindana.Sabah dar ağacından asarsınız.Sonra da bacımla danışarık.Cafer Paşa bunu deyib kapıdan çıḥdı.

Ele o saat aşık Cununu tutub kollarını bağladılar.Telli Ḥanım istedi gabağa dursun.Cunun dedi:

- Yoḥ Telli Ḥanım,sen danışma,bu menim cezamdır,gerek çekem. Mene o kişi demişdi ki Cafer Paşa bele eleyecek.Men onun sözüne baḥmadım.Atalar deyibler ki ulu sözüne baḥmayan ulaya ulaya kalar.

Bunu deyib Aşık Cunun adamların gabağına düşüb kapıdan çıḥdı.Telli Ḥanım bilirdi ki kardaşı ne yuvanın guşudur.Bilirdi ki ele işlerin ustasıdır.Özü de ele inaddır,ele inaddır ki kör kimi tutduğundan el çekmez.Ne dedi eleyecek.Odur ki heç bir söz demeyib geceni gözledi.Ele ki hamı yatdı,ses semir kesildi,el ayak çekildi ayağa durub bir dest pehlivan paltarı getirdi,altdan geyinib üstden gıfıllandı,neyze asdı,emud götürdü,haman gündüzkü kenizi çağırıb tapışırmalısını tapışırdı,öz yerinde yatırddı,özü kapıdan çıḥıb yola düzeldi.Dalda kuçelerle bir baş zindanın kapısına geldi.Baḥdı ki kapıda iki keşikci var.Keşikcilerden biri onu gördü seslendi:

- Adam kimsen?Dayan.

Telli Ḥanım sesini yoğunladıb dedi:

- Gel buraya,deyim kimem.

Keşikci yaḥına gelcek Telli Ḥanım onun tepesinden bir emud iliştirdi serdi yere.Obiri keşikci işi bele görende ses kuy salmak istedi.Telli Ḥanım macal vermeyib onun başının üstünü aldı, dedi:

- Men goç Köroğluyam,cingirini çıḥartsan,dilini boynunun ardından çıḥardaram.De görüm,Aşık Cunun hardadır?

Keşikci onun ayaklarına yıḥılıb,başladı yalvarmağa ki:

Sene gurban olum,ağa Köroğlu.Bir bölük uşağım var,mene yazığın gelsin.Bah,aşık budur,burada zindandadır.Ne buyurursan eleyim.

Telli Hanım dedi:

- Dur,kapını aç,onu buraya getir!

Keşikçi tez durdu,zindanın kapısını açıb Aşık Cununu çağırdı.Ele ki Aşık Cunun çıhdı,Telli Hanım keşikçiye dedi:

- Men aşık Cununu özümle Çenlibele aparıram,amma şeherde adam goyuram Paşaya deyersen ki eşidem bilem,Telli Hanıma gülden ağır söz deyib torpağını torba ile daşıttıraram.Sen de seher açılana kimi hay kuy salsan,özünü ölmüş bil.

Bunu deyib,Telli Hanım Aşık Cununu götürüb gözden itdi.Yine de dalda kuçelerle getirib onu öz menziline çıhartdı.Aşık Cunun bahdı ki bu Telli Hanım imiş.Onun bu igitliğine mat metel kaldı.Telli Hanım dedi:

- Aşık Cunun,sen bir neçe gün burada galasısın.Ele ki ara soyudu söz sohbet kesildi,men seni Çenlibele,Köroğlunun yanına göndereceyem,helelik buraya gel.

Bunu deyib,Telli Hanım onu öz menzilinin altındaki zirzemiye apardı.Aşık Cunun zirzemide kalsın,Telli Hanım da öz otağında sene kimden heber verim,keşikçiden.

Ele ki seher açıldı,keşikçi durub başını yola yola özünü yetirdi Cafer Paşaya ki:

- Ne oturmusan?Gece Köroğlu gelib bizi girib çatdı,zindanı sındırıb Aşık Cununu apardıÖzü de dedi ki,Cafer Paşa Telli Hanıma gülden ağır bir söz dese,gelib şeherin yeride turp ekeceyem. Cafer Paşa emr eledi,goşun atlandı,de o yola,bu yola,Köroğlu hardaydı?Cafer Paşanın derdi bir idi,oldu ikiyüz.

Düşdü garın ağrısına ki işdi Hodkardan hökm çıhınca,paşalar gelince Köroğlu Erzurumun üstüne gelse men ne eleyeceyem?

İndi Cafer Paşanı garın ağrısına koyak,görek Aşık Cununun işi nece oldu?Ele ki aradan bir neçe gün geçdi,ara sakitleşdi,gecelerin birinde keniz geldi Aşık Cununun yanına ki:

- Dur Telli Hanım seni çağırır.

Aşık Cunun durdu ayağa.Keniz gabağda,Aşık Cunun dalda ağaçların arası ile gelib çatdılar çöl darvazasına.Aşık Cunun bahdı ki Telli Hanım yine de pehlivan paltarlarında burada dayanıb,Cunun salam verdi.Telli Hanım dedi:

- Aşık Cunun,danışmak vahdi değil,atı min!

Bu sözde keniz atı çekti Aşık Cununun gabağına.Telli Ḫanım onu ata mindirib dedi:Menden koç Köroğluya selam yetirersen,diyersen ki bundan sonra beş özünden diyende bir de bizden desin.

Bunu deyib Telli Ḫanım ata bir kemçi çekdi.At,aşık Cununu götürdü.Serin hava,aylı gece.At ele bil ki külekten kanat taḫıb uçmağa başladı.At az getdi,uz getdi,dağ aşdı,dere geçti,düz getdi,üç günlük yolu bir güne kesib Aşık Cununun Çenlibele yetirdi.

- Bu atlı kimdise Çenlibele gelir.

Deli Hesen dikkatle baḫıb dedi:

- Köroğlu,bu Erzurumlu Aşık Cunundur.

Köroğlu dedi:

- Men bilirdim,o gelecek.Durma!Delilerden götür,onun gabağına çıḫ gerez Ayık Cunun Köroğlunun yanına getirdiler.Köroğlu soruşdu:

- Aşık Cunun,ne yaḫşi?

Cunun dedi:

- Köroğlu,soruşma!Men çoḫ yerler gezib çoḫ adamlar görmüşem, çoḫ ustalar ağzından çoḫ sözler eşitmişem.Amma senin mene dediklerinin misli beraberi tapılmaz.Senin sözlerin doğru çıḫdı.Köroğlu!Paşa meni tutdurub zindana saldırdı,dara çektirmek isteyirdi.

Köroğlu dedi:

- Bes,seni kim kurtardı?

Cunun dedi:

- Köroğlu.

Deliler hamısı me'tel galdı.

Köroğlu dedi:

- Aşık nece Köroğlu?O Köroğlu kimdir?

Aşık Cunun ehvalatı danışdı.

Deliler hamısı Telli Ḫanımın igitlığına aferin dediler.Nigar Ḫanım dedi:

- Aşık,o Telli Ḫanım ki bu kadar igitdir,bir danış görek sur sufeti necedir?Bari bir gözelliği,zadı var mı? Yoḫsa sur sufetde de Köroğluya oḫşayır?

Aşık Cunun dedi:

- Nigar Ḫanım,men ki Telli Ḫanımda o gözelliği görmüşem,onu dille terif elemek olmaz,izin versen sazla diyerem.

Deliler hamısı dillendiler ki:

- De aşık,de gelsin!

Aşık sazı basdı döşüne dedi:

Erzurumun kenerinden geçende,
Akuşkadan gördü meni,Köroğlu,
Kenizin gönderdi,kesdi yolumu,
Gaytarıb otağa saldı Köroğlu.

Bir mina gerdenli,durna boğazlı,
Bir alma yanaklı,bir şehla gözlü,
Tuti danışıklı,kumru ağızlı,
Şirin dilli canım,aldı Köroğlu!

Deme ki Cununun sözü yalandır,
Huridir,peridir,ne cüre candır,
Dedim ki Köroğlu gözel alandır,
Sözümden hoşlandı,güldü Köroğlu!

Bele ki Cunun sözünü gurtardı,birden ele bil ki boynunun ardına bir ağırlık çöktü.Dinmez söylemez başı sinesine teref eğildi.

Köroğlu soruşdu:

- Aşık,sene ne oldu?

Cunun ele bil yatmışdı,ayıldı dedi:

- Köroğlu,men çoh vecegelmez adam imişem.Men öz başımı götürüb geldim,kızı goydum,galdı o kemfursetin elinde.

Köroğlu soruşdu:

- Ne kemfurset! kemfurset kimdir?

Cunun dedi:

- Cafer Paşa,o Telli Hanımı sağ goymayacak.

Sonra da ehvalatı danışdı ki Cafer Paşa ona neçe hede gorhu getirmiş.Köroğlu getdi fikire,delileri de fikir götürdü.

Nigar Hanım üzün Köroğluya tutub dedi:

- Köroğlu,hele indiye kimi men senden heç bir hahiş elememişem.İndi senden birşey isteyeceyem.Gerek sözümü yere salmayasan.

Deli Hesen Köroğluya macal vermeyib dedi:

- - Nigar Hanım,bu ne sözdür sen deyirsen?Senin sözünü kim

yere salabiler?Sen sözünü de biz canla başla yerine yetirerik.

Nigar Ḫanım dedi:

- Gerek Telli Ḫanımı Cafer Paşanın çenginden gurtarıb Çenlibele getiresiniz.Deliler hamısı Nigar Ḫanımın bu sözüne ehsen dediler.

Köroğlu dedi:

- Nigar Ḫanım,ele men de bu fikirdeyem.Ele igit gızı orada goymak olmaz,aḫır başı onu telef eleyecek.O gerek Çenlibele gele.

Köroğlu hay vurdu,deliler hamısı yığıldı,ehvalatı onlara danışdı. Sonra da sazını döşüne basdı dedi:

İgit delilerim,ḫeberdar olun,
Bugün bir tedbire gelmek gerektir,
Erzurum gızından ḫeber gelibdi,
Metlebi anlayıb bilmek gerektir.

Çıḫın göğasına paşanın,ḫanın,
Zalım muḫennetin geddini eyin,
Merd igit boynuna götürmez deyin,
Düşmeni dünyadan silmek gerektir.

Çenlibele ḫeber gelmez boşuna,
Bu iş gelmez o paşanın ḫoşuna,
Koç Köroğlu leçek örtmez başına,
Düşmen gabağında gülmek gerekir.

Söz tamam oldu.Köroğlu elini uzadıb bir bade doldurdu,sonra yüzünü delilere tutub dedi:

- Deyin görüm,kim badeni içib Telli Ḫanımı getirmeye gedecek?

Delilerin heresi bir yandan gışgırdı ki:

- Men,men ...

Köroğlu dedi:

- Bu sefer ayrı sefere benzemez,Telli Ḫanımı getirmeye ele adam getmelidir ki özü ondan güçlü ola,guvvetli ola,igit ola.

Deli Hesen ayağa durub dedi:

- Köroğlu,izin versen Telli Ḫanımı getirmeye men gederem.

Köroğlu dedi:

- Yoḫ Deli Hesen,seni Çenlibelden kenara goyabilmerem.Belke

ele bir iş oldu ki men de getmeli oldum,onda Çenlibel başsız galar.iş bele olanda Demirçioğlu yeriden durub badeni Köroğludan alıb içti dedi:

Götürüb belime kılınç bağlayıb,
İzin versen,Erzuruma gederem,
Yağı düşmen gezebinden gorḥmaram,
İzin versen,Erzuruma gederem.

Aḥtararam düşmenleri seçerem,
Başlarını yarpız kimi biçerem,
Merd yolunda baştan,candan geçerem,
İzin versen,Erzuruma gederem.

Demirçioğlu,aḥıtsalar kanımı,
Koç igide kurban dedim canımı,
Alıb getirerem Telli Ḥanımı,
İzin versen,Erzuruma gederem.

Köroğlu,Demirçioğlunun dediklerine huş guşla kulak astı. Ele ki söz tamama yetdi,Köroğlu sazı alıb dedi:

Uca uca dağ başında,
Yel teki esdiğin var mı?
Heç tek tenha bu çöllerde,
Ordular basdığın var mı?

Mızrağının ucun salla,
Düşmene deme "Eyvalla"
Her terefden beş on kelle,
Heç kesib asdığın var mı?

Muhennet özün öyende,
Benefşe boyun eyende,
Şeşper kalḥana değende,
Yeherden aşdığın var mı?

Namerd sırrını bilende,
Muḥennet üze gelende,
Yağı düşmen güç gelende,
Meydandan gaçtığın var mı?

Köroğlu geçib canından,
Muḥennet ötmez yanından,
Ovuçundan düşmen kanından,
Doldurub içtiğin var mı?

Demirçioğlu dedi:

- Yoḥ Köroğlu,dediğin sıfetlerden hele heç biri mende yoḥdu. Ancak Telli Ḥanımı getirmeye men gedeceyem.

Köroğlu delilerden soruşdu:

- Ne deyirsen?gedebiler ya yoḥ?

Deliler yerbeyerden dediler ki:

-

güçlüdür,kuvvetlidir.Ancak hele tezedir.Dava dalaş görmeyib berke boşa düşmeyib.

Köroğlu hay vurdu,gıratı yeherlediler.Ayağa durub bir alma götürdü.Saplak terefine uzuk takıb Demirçioğlunun başına goydu. Gayıdıb ata mindi.Cövlana getirib bir o başa sürdü,bir bu başa sürdü.Yay oḥu çilleye mindirib Demirçioğlunun başındaki almaya düz gırḥ oḥ atdı.Oḥların hamısı birce birce yüzüyün halkasından geçti.Deliler,Nigar Ḥanım,Aşık Cunun hamısı durub baḥırdı,Demirçioğlu ne birce defe gözünü gırptı ne yerinde gımıldadı,ne de rengi gaçdı.Nece dayanmışdısa elece de aḥıracan dayandı.Köroğlu atdan düştü.Demirçioğlunu gucaklayıb üzünden,gözünden öptü.Gönlü havalandı,üreği coşdu,aldı görek ne dedi:

Deliler içinde belli igitsen,
Gördüm sınayanda merdana seni,
Şest ile dayandın meydan içinde,
Benzetdim alıcı terlana seni

Çenlibel dediğin dağlar damanı,
Muḥennetler gelse çeker amanı,
Başında nişana aldım almanı,
Gorḥutmadı hedef,nişana seni.

Namerdleri oylaklardan köçürtdüm,
Yağı düşmenlere zeher içirtdim,
Uzuk halkasından gırh oḥ keçirtdim,
Terpenen görmedim bir yana seni.

Kırpınmadı gözün,kaçmadı rengin,
Aleme yayılar savaşın,cengin,
Allam heracını Hindin,Firengin,
Göndererem İrana Turana seni,

Çenlibel başında meclis gurulsun,
Ḥanların,beylerin boynu vurulsun,
Gel eyleş mey içek kefler durulsun,
Köroğlu çağırır dövrana seni.

Kef meclisi başlandı.Aşık Cunun ortaya girdi.Yediler,içtiler,çaldılar,oynadılar,kefler duruldu,damaklar sazaldı.Köroğlu ayağa durub dedi:

- İndi izindir,oğlum,get yaraklan.

Demircioğlu getdi,kılınç,kalkan,cıda,gürz,toppuz götürdü. Köroğlunun yanına gayıtdı.Köroğlu gördü Demirçioğlu o kadar yarak götürüb ki altında terpene bilmir.Aldı görek ne dedi:

Demirciolu,Erzuruma gedisen,
Erzurum dediğin göle nisbetdir,
Çoḥ yarak götürmek başa beladı,
Kılınç hemayıldi,bele nisbetdir.

Söyleyim sözlerim eyle dilezber,
Şirin nesihetim gıl sine defter,
İgide lazımdır gürz,kalḥan,şeşper,
Cida bir boynuzlu kele nisbetdir.

Köroğlu tek düşmenleri seslemek,
Hay deyende yağı üste gesd demek,
Arpa verib candan eziz beslemek,
Ereb at dediğin yele nisbetdir.

Demircioğlu ele bilirdi ki igidin yarağı ne kadar çoḫ olsa bir o kadar yaḫşidir.Köroğlunun bu sözünden sonra Demirçioğlu yarakların heresirden birini götürüb kalanını yere goydu.Ondan sonra gedib öz zencirini de götürüb beline bağladı,geldi.Köroğlu dedi:

- Oğul,atların hansını minmek isteyirsen,get min!

Demircioğlu getdi,tovleden ereb atı çekdi,yeherledi,delilerle,Nigar Ḫanıma,Aşık Cununla salamlaşıb atı mindi,Köroğlunun gabağına geldi.Köroğlu dedi:

- oğul,indi gulak as,sene ahır sözlerimi deyim.

Aldı Köroğlu görek ne dedi:

Erzurumun bazarına varanda,
Mekamda düşmeni atmağın gerek,
Gördün ki metlebin başa varmadı,
Ereb at yalına yatmağın gerek.

İgit gerek meydan açа,düz dura,
Düşmen gabağında bığını bura,
Ayakların üzengide berk vura,
Şeşperi şeşpere çatmağın gerek.

İgit olan neyler ellini yüzü?
Namerdin davada dörd olar gözü,
Budu Köroğlunun,oğul bil sözü,
O Telli Hanımı tapmağın gerek.

Ele ki söz tamam oldu,Demirçioğlu Köroğlu ile de halal hürmet eleyib Erzuruma teref yol başladı.Neçe müddet yol gedenden sonra Erzurumun dağlarına çatdı.Bir terefden özü yaman yorulmuşdu,bir terefden de at ac idi.Baḫdı ki burada yaḫşi bulak var.Atdan düşüb elini yüzünü yudu,atı ota burahdı,özü de bir terefde

dirseklendi ki bir balaca dincini alsın.Bu dirseklenmekle yuḫu apardı.Bir vaḫt oyandı ki her yanı sis duman bürüyüb.ereb at da yoḫdur.O yana at,bu yana at.Ele bil ki at bir parça çörek olub göye çekildi.Götürdü Demirçioğlu görek ne dedi:

Ereb at getdi elimden,
Ereb atı men iterem,
Ayrı düşmüşem elimden,
Ereb atı men isterem.

Bennesiz hörgü hörülmez,
Tebibsiz heste dirilmez,
Baharam heç yan görünmez,
Ereb atı men isterem.

Demirçioğlunun bu vaḫti,
İgidem isterem baḫdı,
Yad ölkede düşmen çoḫdu,
Ereb atı men isterem.

Demirçioğlu dağı elek velek eledi,elden ayakdan saldı,atı tapabilmedi ki bilmedi.Üreği gubar eledi,dedi:

Dünyada heç bir igit yoḫsul olmasın,
Yoksulluk igide yaman ad oldu,
Herkesin ki varı dövleti olsa,
Lezzet çeker,dehanında dad oldu.

Varlı,kasıb bu dünyadan köçerler,
Yaḫşilik yamanı görüb seçerler,
Varın olsa gelib yiyer,içerler,
Yoḫsul olsan gohum gardaş yad olu.

Demirçioğlu,igit çoḫdu dünyada,
Artdı derdim,oldu hedden ziyada,
Yaḫşi at minenler galsa piyade,
Daş düşer başına,ömür bed olu.

Demirçioğlu dağda geze geze ahırda bir kayanın dibinde bir nahırcıya rast geldi.Aldı görek,nahırcıdan ereb atı nece heber aldı:

Başına döndüğüm,nahırcı gardaş,
Menim ereb atım gördün mü ola,
Merd igidin atı candan ezizdi,
Menim ereb atım gördün mü ola?

Aldı nahırcı:

Başına döndüğüm merd,igit oğlan,
Senin ereb atın men dağda gördüm,
Koç igitler kalmasınlar piyada,
Senin ereb atın men dağda gördüm.

Aldı Demirçioğlu:

Yene tezelendi gelbim yarası,
Gözüme görünmür dağlar arası,
İgidin atıdır ciğerparesi,
Menim ereb atım gördün mü ola?

Aldı nahırcı:

Adın nedir senin,hardan gelersen,
Cömerdlerin konlu pasın silerler,
Gezsen ereb atı tapabilersen,
Senin ereb atın men dağda gördüm.

Aldı Demirçioğlu0

Demirçioğlu dolanıbdı elleri,
Mesken eleyibdi Çenlibelleri,
Arada işleyir düşmen felleri,
Menim ereb atım gördün mü ola?

Aldı nahırçı:

Merd igit könlüne gelmesin güman,
Düşmenler elinden çekerler aman,
Ayaziyar etraf,çekiler duman,
Senin ereb atın men dağda gördüm.

Ele tezece söz tamam olmuşdu ki birden külek başladı.Bir su içim saatda duman dağılıb getdi,etraf ayaz idi.Demirçioğlu ereb atı minib getdi.Gün eyilene biraz kalmış özünü Erzuruma yetirdi,bahdı ki şeherin kuçelerinde heç adam görünmür.Ele bil ki şeher yeriden köçüb küçelerde geze geze bir adam aḫtarırdı ki karvansaranı soruşsun,bir de gelib bir meydana çıḫdı.Baḫdı ki şeherin bütün adamı buradadır,vallah burada o kadar adam var,o kadar adam var ki iğne atsan yere düşmez.Ata bir mehmiz vurub adamlara yaḫınlaşdı,üzengiye kalḫıb baḫdı ki adamlar oturan oturub,dayanan dayanıb ortalıkda da süpürgeciler meydanı sulayıb süpürüb selgeye salırlar.

Bir goca kişiden soruşdu ki:

- Emi,burada ne var,cemaat niye yığılıb?

Goca,bir altdan yuḫarıya Demirçioğluya baḫdı dedi:

- Görünür ki geribsen.

Demirçioğlu dedi:

- Beli geribem,uzak yerden gelmişem.

Goca dedi:

- Bura Cafer Paşanın pehlivanı meydanıdı bala!Özüne güvenen pehlevanlar bir gelib bu meydanda paşanın pehlevanları ile güleşseller.İndi Erebistandan bir teze pehlevan gelib bugün gara pehlevanla güleşecek,odur ki cemaat temaşaya yığılıb.

Demirçioğlu baḫdı ki meydanın başında iki dene taḫt gurulub etrafında da yaraklı yasaklı pehlevanlar keşik çekiler,amma taḫtlardan birinin gabağına ipek perde çekilib.

Gocadan soruşdu:

- Bes,o taḫtlar niye gurulub?

Goca dedi:

- O açık taḫt ki görürsen,o,Cafer Paşanın taḫtıdır.Obiri de ki gabağına perde çekibler paşanın bacısı Telli Ḫanım uçundur.Bir neçe gün bundan gabağ Çenlibelli Köroğlu gelib zindandan dağıdıb

keşikçileri öldürüb paşanın aşığını kaçırdıb Telli Ḫanımı da çoḫ aḫdarıb tapabilmeyib.İndi o günden Paşa,Telli Ḫanımı öz yanına köçürüb bir degige gözünden kenara goymur ki gız goşulub gaçar.

Goca hele sözünü tamamlamamışdı ki birden tebil dohul vuruldu.Goca dedi:

- Odur baḫ,Paşa gelir,indi başlanacak.

Demirçioğlu baḫdı ki budur bir deste adam gabağlarında da Paşa tahta teref gelirler.Beli,Paşa gelib öz yeride eyleşdi.Paşanın adamları da heresi bir terefde karar tutdular.Aradan biraz geçmedi ki yine de tebil dohul vuruldu.

Goca dedi:

- Bu da Telli Ḫanımdı.

Demirçioğlu baḫdı ki Telli Hanım,gırḫ incebel gızın arasında meydana gedem koydu.O da geçib öz taḫtında Paşanın dalında eyleşdi.Yine de tebil dohul vuruldu,Demirçioğlu baḫdı ki on nefer pehlevan bir yeke şeyi sürüye sürüye getirirler.

Gocadan soruşdu ki:

- Bu nedi bele bunlar sürüyürler?

Goca dedi:

- Bu,gara pehlevanın emududur.Kim gara pehlevanla gabağlaşmak istese gerek gabağca onun emudunu yerden galdıra,eğer galdırabildi gara pehlivan onun meydanına çıḫar,yoḫ eğer galdırabilmedi onda ele bu başdan pehlevanın elinin altından geçib.Ona helgeguş olar.Beli,pehlevanlar gara pehlevanın emuduna getirib meydanın ortasında yere goydular.Ereb Pehlevan meydana çıḫdı,bir o başa gerdiş eledi bir bu başa gerdiş eledi,gelib emudun destesinden yapışdı.Bir güç verdi,kaldıra bilmedi,iki güç verdi kaldıra bilmedi,üçüncünde dizini yere goyub bir ne're çekdi,emudu kaldırıb çiynine aldı,tebil donul vuruldu,Gara Pehlevan meydana çıḫdı.

Demirçioğlu baḫdı ki bu bir yekeper,kele kotur adamdı,uz gözünden zehm yağır.Gara pehlevan gelib ereb pehlevana el verdi. Ondan ara açtı,kuştu başlandı.Gara Pehlevan yaman güçlü,hem de yaman eyyar idi.Bir o yana çekiştiler,bir bu yana çekiştiler,birden Gara Pehlevan yere yığılıb Ereb Pehlevanı başının üstünden aşırdı,yere vurub sinesine çöktü.Her yerden aferin sedası göye bulend oldu.

Cafer paşa yeriden durub gışgırdı:

- Meni istiyen,Gara Pehlevana ḫelet!

Her terefden Gara Pehlevana helet verdiler.Ereb pehlevanın elinin altından geçib ona helgebeguş oldu.İşi bele görende Demirçioğlu ata bir taziyane çekib düz meydanın ortasına sürdü.Emudun yanından geçende el atıb onu yerden dik galdırdı,başının üstünden hereleyib ele tulladı ki Emud yere düşüb destesine kadar toprağa kuylandı.Ses kuy kalḥdı.Demirçioğlu atı bir baş Cafer Paşanın gabağına sürdü,aşırılıb düşdü,atı taḥtan yanındaki direğe bağlayıb dedi:

Ne're çekib men meydene girende,
Var mı meydanıma gele pehlevan?
Tutub kemerinden çalanda yere,
Menim zerbi destim bele pehlevan?

Menem şir ner tek meydanda gezen,
Hışm ile düşmenin bağrını ezen,
Tülek terlan kimi havada süzen,
Sonra yaḥan geçer,ele pehlevan!

Demirçioğlu,men yarağa dolaram,
Aç kurt kimi düşmen üste ularam,
Kılınç çeksem leş leş üste galaram,
Dönderrem al ganı sele,pehlevan!

Gara Pehlevan Demirçioğlunun bu işinden acıklanıb meydana girdi.Tebil vuruldu,ara açıldı,kuştu başlandı.İkisi de gızmış ner kimi birbirine girişdiler.Gara Pehlevan gördü ki yoḥ,herif çoḥ guvvetlidir.İş güce kalsa birşey eleyebilmeyecek.Odur ki eyyarlığa başladı.Birden dizini yere goyub Demirçioğlunu başından aşırmak istedi.Ancak ne kadar güç verdi birşey çıḥmadı.Ele bil ki Demirçioğlu yüz ıllık bir ağaç olub yere kök atmışdı.Gara Pehlevan ele bir onu bacardı ki bir teher yerden galḥıb özünü onun elinden gurtardı.Demirçioğlu güldü,dedi:

İki leke mecliste varanda,
O meclisin hali perişan oldu,
Bir koç igit bir meydanda tapılsa,
Bezener o meydan,zernişan olu.

Serçeye baḫ,karankuşa don biçer,
Merd igitler dolu badeler içer,
Namerd adam dava gününde gaçar,
Geder daldalarda pehlevan olu.

Demirçioğluyam,gorḫmaram merdden,
Tülkü deyer:Aslan kovaram yurtdan,
Bir keçi gaçıban kurtulsa kurddan,
Bahar boynuzuna gergeden olu.

Söz tamam oldu.Yene meydan gızışdı.Demirçioğlu bu defa macal vermeyib onun kemeriden yapışdı.Dizini yere goyub ele bir ne're çekti ki tebili dohulun sesi batıl oldu.Gara pehlevanı dik götürüb yere vurdu.Ehsen,aferin sesi meydanı bürüdü.Cafer Paşa Demirçioğlunu huzuruna çağırdı.Soruşdu ki:

- Pehlevan,de görüm kimsen?Kimin pehlevanısan?Buraya neye gelmisen?Demirçioğlu gözlerini dolandırıb bir defa Telli Ḫanıma baḫdı,dedi:

Galḫıb Çenlibelden düşmüşem yola,
Erzurumun bazarına gelmişem,
Ecel köyneğini geyib eynime,
Ceng cidalına gelmişem.

Cafer Paşa dedi:

- Senin aşıklığın da var imiş ki...

Demirçioğlu Cafer Paşaya cevab vermedi.Bir de Telli Ḫanıma teref baḫıb dedi:

Eyleşmişdim orda sohbetin geçdi,
Galḫdı gönlüm kuşu,dolu mey içti,
Telli Ḫanım,sedan geldi,yetişdi,
Sen gözelin ilgarına gelmişem.

Telli Hanım metlebi anladı.Bildi ki bu Çenlibelden gelendi. Ancak kim olmağını bilmedi,bilmedi ki Köroğlu özüdür,ya onun delilerindendir.Burada Demirçioğlu aldı üçüncü haneni.Dedi:

Demirçioğluyam,yalan gelmez dilime,
Muḥennet yapışar çetin elime,
Mısri kılınç bağlamışam belime,
Terlanların bazarına gelmişem.

Telli Hanım bildi ki,Köroğlu değil.Onun delilerinden biridir.Amma baḥdı ki kim olur olsun,kişinin ne koçaklığına ne de gözelliğine söz olabilmez.

Cafer Paşa dedi:

- Men senin dediklerinden heç zad başa düşmedim.Bir emelli başlı de görüm.Kimin pehlivanısan?Seni özüme pehlevan götürsem galarsan?

Demirçioğlu dedi:

- Cafer Paşa,izin ver,atımı minim,sonra sene cevab verim.

Bunu deyib Demirçioğlu gızılguş kimi tullanıb Ereb atın beline gondu.Cafer Paşaya üz tutub dedi:

- Cafer Paşa,bil ve agah ol!Menim adım Demirçioğludur özüm de Çenlibelli koç Köroğlunun delilerindenem.Gelmişem Telli Ḥanımı aparam.Bunu deyib Demirçioğlu atı harekete getirdi.Kaçakaçta elini atıb Telli Ḥanımı perde karışık götürüb atın terkine goydu.Ara karışdı.Adamlar birbirine değdiler.Demirçioğlu meydandan çıḥıb Çenlibel terefe yol başladı.

Handan hana Cafer Paşa özüne gelib hay saldı.Goşun atlanıb Demirçioğlunun dalına düşdü.

Demirçioğlu ele tezece şeherden çıḥmışdı,gördü şeher terefden büyük bir goşun gelir.Telli Hanım goşunu görcek dedi:

Osmanlı goşun gelir kurt kimi,
Var get,ecem oğlu durma bu yerde!
Başın geder,göyden kalar yurt kimi,
Var get ecemoğlu,durma bu yerde!

Demirçioğlu onun cevabında dedi:

Osmanlı goşunu gelse gur kimi,
Öler ecem oğlu,getmez bu yerden,
Başım getse,göyden galsa yurd kimi,
Öler ecem oğlu getmez bu yerden.

Telli Ḫanım dedi:

Goşun gelib,indi seni tutarlar,
Gollarını dal gerdende çatarlar,
Gul deyiben hebeşede satarlar,
Var get,ecemoğlu,durma bu yerde.

Demirçioğlu dedi:

Goşun gelse,meni burda tutsalar,
Gollarımı dal gerdende çatsalar,
Gül deyiben hebeşede satsalar,
Öler ecemoğlu,getmez bu yerden!

Telli Ḫanım dedi:

Telli Ḫanım erzin sene eylesin,
Dili tutmur beş kelmeni söylesin,
Birce igit min goşuna neylesin?
Var get ecemoğlu durma bu yerde!

Demirçioğlu dedi:

Demirçioğlu derdin kime söyleyer?
Şirin canın sene gurban eyleyer,
Yüz min tülkü bir aslana neyleyer?
Öler ecem oğlu getmez bu yerden!

Telli Hanım gördü yoḫ,Demirçioğlu geden değil,goşun da yaḫınlaşır.Dedi:

- Onda men de sene kömek eleyeceyem.

Demirçioğlu bir etrafa baḫıb gördü yolun kenarında bir mağara var.Kılıncını,galḫanını Telli Ḫanıma verib dedi:

- Yaḫşi,al,bu senin üçün kılınç,bu da galḫan.Gir bu mağaraya, pal paltarını yör yöndeme sal gel!

Telli Ḫanım atdan düşdü,kılıncı,galḫanı götürüb mağaraya girdi.Demirçioğlu da ele bunu isteyirdi.Mağaradan biraz aralı yeke bir daş var idi ki.Tez onu yumbalayıb getirdi,mağaranın ağzı-

na tıḥdı .Dedi:

- Telli Ḥanım,Köroğlu mene deyib ki gerek yerde de olsa göyde de olsa Telli Ḥanımı getirersen.Nigar Ḥanım senin yolunu gözleyir.İndi sen meni dava meydanına goyabilmerem.Başına bir iş geler,onda gerek men Nigar Ḥanımın,Köroğlunun delilerinin üzünü çıḥmayan bir de sen dava elesen,deliler deyerler ki Demirçioğlu arvad kömeğine galıb.Sen otur orada,men davanı eleyim,işimi görüm, gurtarım,sonra çıḥıb gederik.Demirçioğlu sözünü gurtardı gayıdıb atı mindi.Cafer Paşanın goşunu gelib çatdı.Demirçioğlu yayı çiyninden aşırıb oḥları bir bir çilleyi kemene mindirib yeriden terpeşeni vurub yere saldı.Cafer Paşa baḥdı ki meydana çıḥmak isteyen yoḥdur.Gorḥudan bir adam gabağa getmek istemir.Goşun büyüklerine gışgırdı ki:

- Ne dayanmısınız?Bir nefer adam ne oldu ki,hamının gözünü gorḥuddu.Bu saat tutun,gollarını bağlayın!Demirçioğlu dedi:

Hedyan deme,Cefer Paşa,
Demirçioğlu menem,menem!
Çektirerem sene haşa,
Demirçioğlu menem,menem!

Gulaç gollarımı gerrem,
Meydanda hüner gösterrem,
Cemdeyini yere serrem,
Demirçioğlu menem,menem!

Ereb at çetin tutular,
Gargı gulluglar çatılar,
Haykırıb dağdan atılar,
Demirçioğlu menem!menem.

Şeherlerini talayan,
Yurdunda ocak yalayan,
Özü de ganın galayan,
Demirçioğlumenem,menem!

Demirçioğlu düşmez gücden,
Gorḥmaz muḥennetden biçden,
Bac allam nağdıdan,vecden,
Demirçioğlu menem,menem!

Sözünü gurtarıb Demirçioğlu elini atdı oḫ gabına baḫdı ki gırḫ oḫun gırḫı da gurtarıb.Goşun büyükleri de bunu başa düşdüler. Yeriden onun üstüne hücum elediler.Demirçioğlu üstünde ne kadar yarak yasak var idise hamısını çıḫarıb atdı.Belindeki kotan zencirini açıb eline aldı.Atı cövlana getirib dedi:

Cefer Paşa,bugün döğüş günüdür,
Yığıbsan başına ne lohulengi?
Yarpak kimi baş bedennen tökerem,
Menem cezirenin esli pelengi.

Bizim deller er meydanda merd olar,
Govga günü iki gözü dörd olar,
Talaram şehrini yeri yurd olar,
Mene de burda deryaların nehengi.

Çay kimi coşmuşam daha sönmerem,
Esker nedi goşun nedi ganmaram,
Gesem olsun bu meydandan dönmerem,
Aḫır suda sinar suyun sehengi.

Goşun yine birşey eleyebilmedi.Demirçioğlu her defe zenciri tovlayanda beş altı adam cehenneme vasıl olurdu.Aḫırda Cefer Paşa eyyarları çağırdı ki:

- Bu kafir oğlu goşunu gırdı gurtardı.Bir tedbir tökün!

Eyyarlar başladılar Demirçioğlunun üstüne binuşdaru sepmeye.Her terefden o kadar bihuşları sepdiler ki aḫırda Demirçioğlu ḫuşdan gedib yıḫıldı.Goşun sevincek onun dovresini aldı.Amma bir nefer adam fırlanmaya başladı.Gelen gelen dişi ile tepiyi ile gızıl gana boyuyub şilkut eledi.Demirçioğlu üç gün orada galdı,atın gorḫusundan bir adam yaḫına gelebilmedi.Ancak herden birden Demirçioğlu huşa gelende her terefden bihuşdaru sepip yine de onu yuḫladırdılar.Bu minval ile üç gün geçdi,dördüncü gün ilḫini haylayıb buraya getirdiler.Ereb at ilḫini görüb Demirçioğlundan el çekdi,ilḫiya govuştu otlamağa başladı.Demirçioğlunu götürüb şehere getirdiler.

Amma ne kadar aḫtardılarsa Telli Ḫanımı tapabilmediler.Ce-

fer Paşa götürüb ḫodkara bir name yazdı ki:"Köroğlunun bir delisini tutmuşam.Ne teher deyisen ele eleyim".

Nameni bir gasıde ile Cefer Paşa ḫodkara gönderdi,Demirçioğlunu da pehlevan meydanında bir ağaca sarıtdı,üstüne keşikçiler goydu.Demirçioğlu pehlevan meydanında galsın,Telli Ḫanım mağarada,ereb at ilḫida,indi kimden deyim,Köroğludan.

Ve'deden çoḫ keçmişti.Demirçioğludan heber gelmedi,Köroğlu fikir götürmüşdü.Üreğine dammışdı ki Demirçioğlunun başına bir iş var amma hele gözleyirdi ki bir iki gün geçsin,görsün ne olur.Gecenin bir vaḫti bir de yuḫuda gördü ki bir dişi laḫlayıb ağzı gan ile doldu,seksenib yuḫudan ayıldı.ele bir nere çekdi ki bütün deliler yuḫudan galḫdılar.Köroğlu delileri yanında görende aldı görek ne dedi:

At beline delilerim,
Size gurban can,yerisin,
Tutulubdu Demirçioğlu,
İgid pehlevan yerisin.

Yağılar çeksin amanı,
Gözüm görmesin yamanı,
Leş leşeverek düşmanı,
Aḫsın gızıl gan yerisin.

Koç Köroğlu geler cuşa,
Polat galḫan tutar başa,
İgitler dursun savaşa,
Giran Sultan,han yerisin.

Deliler işi bele görende yaraklanıb atlandılar.Köroğlu özü de kılıncı beline bağladı,galḫan asdı,neyze götürdü,sıçrayıb terlan gıratın beline gondu.Çenlibelden ildirim kimi endiler.Yüz tutub Erzuruma getdiler,dağları,daşları uz elediler,dereleri,tepeleri düz elediler gelib Erzuruma çatdılar.

Cefer Paşa o günden ki Demirçioğlunu tutmuşdu,her gün yanına gelib Telli Ḫanımın yerini soruşurdu.Demirçioğlu da her defeside ona cevab verirdi ki:

- Cefer Paşa,menim adım Demirçioğludur,özüm de Köroğlunun delisiyem,biz ölerik düşmene sır vermerik.Sen bir de Telli Ḥanımı görmiyeceksen.

Cefer Paşa da her gün onu yeddi pehlevana doydurub sonra da derisiden bir garış soydurub yerine saman teptirerdi.Bele bele bir neçe gün geçdi gasıd Ḥodkardan heber getirdi ki:"Cefer Paşa,Köroğlunun delisini tutdurmusan,namen sene çatan kimi onu dar ağacından asıb heberini mene getirersen.Özün de goşunu hazırla, yaḥın zamanda Köroğlunun üstüne yeriş eleyeceyik".

Cefer Paşa nameni alan kimi car çektirib hamıya heber verdi ki:"Pehlevan meydanında yığılın,Köroğlunun delisini dara çekeceyem".

Köroğlu o zaman gelib Erzuruma çatdılar ki hamı pehlevan meydanına yığılmışdı.Köroğlu işi bele görende şeherin kenarında atdan düşdü,paltarlarını değişib bir aşık paltarı geydi,bir saz götürüb delilere dedi:

- Biz şehere bele girsek işi bilib Demirçioğlunu telef ederler.Siz burada dayanıb meni gözleyin,ele ki men ne're çekdim,onda özünüzü goşuna vurun!

Bunu deyib özü pehlevan meydanına yollandı.Köroğlu o vaḥt Pehlevan Meydanına yetişdi ki cellatlar dar ağacını hazırlayırdılar.Köroğlu baḥdı ki meydanın ortasında torpağdan bir tepe düzeldibler.Dar ağacını da tepenin üstünde gurublar.

Ḥodkarın namesi gelenden sonra Cefer Paşa arḥayınlaşmışdı. Ḥodkar yazmışdı ki,goşun hazırlayır,Çenlibele yeriş olacak.Odur ki Cefer Paşa day Köroğludan gorḥmurdu.İndi Demirçioğlunu ele öldürmek isteyirdi ki Köroğlunun üreğine dağ çeksin.Bu torpak tepeni onun uçun hazırlamışdı,adını da goymuşdu,Çenlibel,Demirçioğlunu ele salıb deyirdi ki seni Çenlibelde asdıracağam.

Cefer Paşa,Köroğlunu çiyninde saz görcek çağırdı ki:

- Eye aşık,yaḥşi gelibsen,bu gün bizim bayramımızdır.Gel sen de biraz çal,oḥu!

Köroğlu dedi:

- Hemişe bayramda olasan,Paşa,ancak hansı bayramdır?

Paşa lovğalana lovğalana dedi:

- Yanşak,Köroğlunu tanıyarsan mı?

Köroğlu dedi:

- Tanıyaram,paşa,çoḥ gansız adamdır.

Paşa dedi:

- Odur,baḥ!onun bir delisini tutdurmuşam,indi asdıracağam. Bayram onun bayramıdır.

Köroğlubele baḥanda gördü meydanın başında Demirçioğlunu zencire çekibler.Gıçlarının derisini ele soyublar ki parça parça sallanır.Rengi ağappağı ağarıb ele bil ki eyni meyit rengidir. Hırs Köroğlunun tepesine vurdu,bir istedi ki ele elini uzadıb tutsun paşanın ḥırtleğinden,çekib ceceğini ayırsın,bir de fikirleşdi ki deliler hele uzaktadır,ele elese ara garışar.

Paşa başının adamları ile Demirçioğlunun yanına geldi,Köroğlu da gelib biraz aralı dayandı.Demirçioğlu o kadar gan itirmişdi ki huşu başında değildi.Paşa ayağı ile onu vurub dedi:

- Yarım saatlik ömrün galıb.Baḥ,o dağı görürsen mi?yarım saatdan sonra seni orada dara çektireceyem.

Demirçioğlu bunu eşidende gözlerini yumdu,üzünü o yana çevirdi

Paşa Dedi:

- Sen gel,inad olma.Telli Ḥanımın yerini de,seni buraḥım,çıḥ get!

Demirçioğlu,Cefer Paşanın cevabında dedi:

- Cefer Paşa,her gün bu sözü mene niye deyirsen?Men,Köroğlu delilerindenem,biz ölerik,yağıya sırr vermerik,Telli Ḥanım Çoḥdan Çenlibeldedir.Bu yerde Köroğlu özünü saḥlayabilmedi,sazı döşüne basıb dedi:

Demirçioğlu,delilerim,
Kısasını alar indi,
Sultana,paşaya,ḥana,
Mısır kılınç çalar indi.

Demirçioğlu Köroğlunun sesini eşitcek dik gözlerini açtı. İstedi galḥsın,Köroğlu ona göz basıb dedi:

Olum men senin gurbanı,
Merd igitsen,giydin canı,
Cömerd deliler düşmanın,
Yanar oda galar indi.

Uyma yağının feline,
Gerek Köroğlu beline,
Gızıb Erzurum eline,
Bir velvele salar indi.

Cefer Paşa soruşdu:

- Yanşak,o seni görcek ayağa durmak istedi.Yoḫsa birbirinizi tanıyirsiniz?

Köroğlu dedi:

- Taniyiram Paşam.Bu heyvere oğlu heyvere bir defe meni soyub bütün var yoḫumu elimdin alıb.

Paşa dedi:

- Eybi yoḫdur,o mene de az dağ çekmeyib,indi gısasımızı alarık.

Köroğlu dedi:

- Paşa sağ olsun!Sineme üç hane söz gelib icaze ver,onu deyim.

Paşa icaze verdi.Aldı Köroğlu dedi:

Cefer Paşa,bugün gısas günüdü,
Muḫennet ölkesi gerek talana,
Merd igitler govga günü düşende,
Şerbet deyib öz ganına yalana.

Demirçioğlu başa düşdü ki Köroğlu ona işare edir,ona ürek direk verir.Dedi:

- Paşa meni öldüreceksiniz,heç olmazsa sazımı verin,bunun cevabını verim,sonra ölüm.

Demirçioğlunun sazını verdiler.Alıb sazı döşüne basdı dedi:

Çenlibelden Erzuruma gelende,
Cefer Paşa düşdü menim destime,
Aḫtarırdım şikarı,yerinde tapdım,
Goymadılar tez yetirem dostuma.

Köroğlu dedi:

Sam yeli tek üstlerinden esende,
Dava günü öz canından küsende,
Mısri kılıncı kelleleri kesende,
Bağırsaklar cemdeklere dolanda

Aldı Demirçioğlu dedi:

Aslan kimi merd meydende dururdum,
Her terefe mısri kılınç vururdum,
Eskerleri,paşaları gırırdım,
Namerd eyyar derman septi üstüme.

Köroğlu dedi:

Eşitginen Köroğlunun sözünü,
Men bilirem eğrisini düzünü,
Birce göster Telli Ḫanım üzünü,
Könül cilvelene,can havalana.

Demirçioğlu dedi:

Aḫtardığın bir punhanda yatıbdır,
Düşmenlerim metlebine çatıbdır,
Cefer Paşa indi meni tutubdur,
İsteyir ki saman tepe postuma.

Aḫır ḫanelerden Cefer Paşa şüphelendi.Gördü yoḫ,bunlar düşmen kimi danışmırlar.Yavaşca yanındaki pehlevanlardan birine pıçıldadı ki:

- Bu adamdan menim gözüm su içmir.Diyesen bu da Çenlibelden gelendi,hazır olun,bunu tutmak lazımdır.Ondan üzünü Köroğluya tutub dedi:

- Yanşak,indi de görüm sen özün kimsen?Kimin yanşağısan?

Cefer Paşa isteyirdi ki onu ham salsın.Ta ki pehlevanlar hazırlansınlar.Amma Köroğlu da meseleni başa düşmüşdü,dedi:

- Paşa sağolsun,gulak as,indi deyim men kimem.

Gul deyerler gulun boynun burarlar,
Gullar gabağında geden tirem men,
Hesabıya dağ da olsam eyillem,
Bed hesaba yaman kinligerem men.

Gırram goşununu haki pay kimi,
Bir kılınç vuraram emiray kimi,
Men coşmuşam boz bulanık çay kimi,
İnanma ki nece ile senem men.

Köroğlu da yatıb yatıb oynamış,
Mısri kılınç gızıl gana boyanmış,
Men poladam,demirçide dayanmış,
Şişe deylem el değende sınam men.

Sözü gurtarıb Köroğlu bir deli ne're çekdi.Deliler her terefden töküldüler.Burada bir savaş oldu,bir savaş oldu ki ruzigarın gözü hele bir bele savaş görmemişdi.

Köroğlu macal vermeyib paşanı tutdu.Goşundan gırılan gırıldı,gırılmayan da Cefer Paşanı tutulmuş görüb davadan el çekdi.

Köroğlu hökmeledi ki Demirçioğlunu açıb Cefer Paşanı onun yerine zencire vursunlar.Deliler Demirçioğlunun yanına geldiler. Bahdılar ki Demirçioğlu lap elden düşüb Köroğlu onu bele görende üreği gubar eledi.Aldı,görek ne dedi:

Melul melul ne bahırsan,
Demirçioğlu,Demirçioğlu,
Canım odlara yahırsan,
Demirçioğlu,Demirçioğlu.

Dost dostdan aralı gerek,
Govgaya varalı gerek,
İgitler yaralı gerek,
Demirçioğlu,Demirçioğlu.

Koç Köroğlu eyler savaş,
Keser,töker çoh ganlı baş,
Telli Hanım sene peşkeş,
Demirçioğlu,Demirçioğlu.

Demirçioğlu,Telli Hanımın adını eşidende gözlerini açdı.Dedi:

- Köroğlu,Telli Hanım mağaradadır,adam gönder gedib getirsinler.Deli Hesen,mağaranın yerini yurdunu öğrenib delilerden de bir neçesini götürdü.Gedib Telli Hanımı getirdi.Demirçioğlu ,Telli Hanımı görcek dedi:

Edeb ile erkan ile,
Telli gelir garşımıza
,Men gurbanam o dildara,
Eceb gelir tuşumuza.

Durub daldada baḫanda,
Canım odlara yaḫanda,
Yarin seyrine çıḫanda,
Ne hoş gelir hoşumuza.

Demirçioğlu ne olacak,
Bülbül ölse gül solacak,
Gadir Mevladan gelecek,
Ne yazılıb başımıza.

Demirçioğlunun sözü Köroğluya eser eledi.Dedi:

- Demirçioğlu,dünyanı dağıdaram,seni ölmeye goymaram.

Sonra Cefer Paşaya üzünü tutub dedi:

- Düş gabağıma,görek seni özüm öz elimle bu darağacından asam.

Bunu deyib Köroğlu gıratı mindi.Cefer Paşanı gabağına saldı.Tepenin etrafında onu dörd dolandırmağa başladı. Dedi:

- Sen menim delimi bu dağda asdırmak isteyirdin.İndi dolan bu dağı.Onda sazı döşüne basıb dedi:

Goymam gala,Cefer Paşa,
Sen de bu dağı bu dağı,
Çekdin çal çarpaz sineme,
Sen de bu dağı bu dağı.

Tutdurmuş idin delimi,
Sındırmış idin belimi,
Satın gezdirdin ölümü,
Sen bu dağı bu dağı.

Delimi saldın zindana,
Bais oldun nahak gana,
Namerdlikle vurdun cana,
Sen de bu dağı bu dağı.

Acışdırdın aç aslanı,
Kılınç kınında paslanı,
Goymam gırram beyi,hanı,
Sen de bu dağı bu dağı.

Köroğluyam saldım talan,
Özün öz ganına yalan,
Gırat döşünde dörd dolan,
Sen de bu dağı,bu dağı.

Köroğlu,Cefer Paşanı dar ağacına getirende Telli Ḫanım ireli gelib yaylığını onun ayağının altına atdı.Dedi:

- Koç Köroğlu,gardaşımı mene bağışla!

Köroğlu Cefer Paşanı buraḫdı.Ancak dedi:

- Cefer Paşa get,seni Telli Ḫanıma bağışladım amma bir de girime geçsen öldüreceyem.

Ondan sonra hay vurdu,deliler atlandılar.Deli Hesen,Cefer Paşanı kecavesini tapıb getirdi.Demirçioğlu ile Telli Ḫanımı kecaveye goyub yola düşdüler.Az getdiler,çoḫ getdiler,yolun bir yarısında Köroğlu,Deli Hesene dedi:

- Gedek,görek,Demirçioğlu necedir?

Gelib gördüler ki Telli Ḫanım eyleşib kecavenin içinde,Demirçioğlu da başını alıb dizinin üstüne.

Köroğlu soruşdu:

- Telli Ḫanım,Demirçioğlu necedir?

Demirçioğlu sese gözlerini açıb dedi:

- Köroğlu gorḫma!daha mene ölüm yoḫdur.Ancak sen ele bilme ki men gorḫaḫlık elemişem,ya düşmenle bacara bilmemişem.Galḫıb Telli Ḫanıma soykendi,dedi:

Goşa gelib sef sef olub düzüldü,
Halay vurub geldi menim üstüme,
Can Köroğlu,öz canımdan gorḫmadım,
Gorḫum oldu zefer deye dostuma.

Aḫıracan men merdana durmuşam,
Goşunundan el tutanı gırmışam,
Bir diz üste gırḫ neferin vurmuşam,
Oḫ yay deyib yara salıb şestime.

Demirçioğlu hey çağırdı kerimi,
Dost yolunda goymuş idim serimi,
Cefer Paşa soydururdu derimi,
Gesdi buydu saman tepe pustuma.

Gerez,deste ne durdu ne de dinceldi,gelib Çenlibele çatdı. Nigar Ḫanım gabağa çıḫdı,delilerle,Köroğlu ile görüşdü.Telli Ḫanıma hoş geldin eledi.Demirçioğlunu yaralı görende özünü saḫlayabilmeyib ağladı.Köroğlu,Nigarın yanına geldi,aldı görek ne dedi:

Ağlama,alagöz Nigar,
Demirçioğlu sağalacak,
Bağrıma basma köz Nigar,
Demirçioğlu sağalacak.

Çenlibeldi mene penah,
Tapdıraram hekim,cerrah,
Köksünü ötürüb çekme ah,
Demirçioğlu sağalacak.

Köroğlu heç eymez boyun,
Tutacam telliylen toyun,
Kesecem tuncu,goç,goyun,
Demirçioğlu sağalacak.

Deyirler ki Köroğlunun kimyager derviş adında bir hekim dostu var idi.Çağırıb Demirçioğlunu haman kimyager dervişe tapışırdı.Dava derman...Demirçioğlu sağalıb durdu ayağa.Nigar Ḫanım Çenlibelde bir meclis düzeldib yaḫşi bir toy eledi.Telli Ḫanımı Demirçioğluya verdiler.

HEMZE'NİN

GIRAT'I APARMASI

Bağdat ehvalatından sonra Ḫodkar etrafa nameler yazıb adlı sanlı paşaları,serkerdeleri,pehlevanları,goşun büyüklerini yanına çağırdı,büyük bir meclis gurdurdu.Ele ki meclis areste oldu, herkes öz yerini tuddu,Ḫodkar dedi:

- Ne kadar ki bu Köroğlunun sesi kesilmeyib dünya üzünde zindeganlık bize haram olacak.Sizi çağırmışam ki meslehet tökesiniz, görek,nece eleyek ki onu dünya üzünden silek.

Budu,günü günden onun başının adamları çoḫalır.Dünyanın hansi yerinde bir deledüz varsa gedib ona goşulur.Aḫırda birgün göreceyik ki budu goşun düzelib şehirlerimizi,kendlerimizi alır. Ondan sonra ya gerek gedib ona nökerden nayibdan olak,yada ki gaçıb dağlara,daşlara gaçaklık eleyek.

Ele ki Ḫodkar sözünü gurtardı,paşalar,vezirler ağız ağıza heresi bir cür tedbir tökdü.Biri dedi:

- Aldadak,gonak çağırak,tutub darağacından asak.

Biri dedi:

- Adamlarından ele geçirib pul verek,gızıl verek,öldürtek.

Biri dedi:

- Adam gönderek,görek ne isteyir,verek barışık eleyek.

Biri Dedi:

- Sen başa düşmürsen.

Obiri dedi:

- Sen gorḫursan.Gerez bu meclisde bir ses kuy kalḫdı ki ağız diyeni kulak işitmedi.

Bunlar deyimekde olsunlar,sene kimden deyim,Tokatlı Hesen Paşadan.Bu Hesen Paşa kim ola,kim olmaya,haman Tokatlı Hesen Paşa ola ki atların üstünde Ali Kişinin gözlerinin çıḫarılmasını meslehet görmüşdü,Hesen Han da onun gözlerini çıḫartdırıb dünya ışığına hesret goymuşdu.Hesen Paşa,Ḫodkarın sağ eli idi.Hemişe onun eziz günlerinde sufrasının başında oturar.Ağır günlerde de yastığının dibini keserdi.Özü de hem paşa idi hem de çoḫ bacarıklı goşun büyüğü idi.Daha desgahının minbin fend felini sine defter elemişdi.İndiye kimi Ḫodkar onu hansı gulluğa buyurmuşdusa, bire beş yerine getirmişdi.

gerez,Hesen Paşa da bu meclisde idi.Ele ki ses kuy galḥdı, Ḥodkar fikir verib gördü ki bu danışanların heç biri goşun çekib Köroğlunun üstüne getmek fikirinde değil.

Hami ondan gorḥur.ele bir teher elemek isteyirler ki yılanı Seyid Ehmed eli ile tutalar.Ḥodkar Yüzünü Hesen Paşaya tutub dedi:

- Hesen Paşa,söz senindi.

Hesen Paşa durub zemine edeb öpdü,dedi:

- Ḥodkar sağ olsun,Ḥodkar emri ki var,Allah emridir.

Sen doğru buyurursan.Köroğlu,doğrudan da çoḥ tufan eleyib. Men indiye kimi ona fikir vermirdim.Deyirdim paşalar,özleri onun öhdesiden gelerler.

İndi ki iş bu endazeye minip baş üste.

Onun atasının gözlerini men çıḥarttırmışam,inşallah Ḥodkarın sayesinde özünü de bu istanbul şehride dar ağacından asaram. Ancak Ḥodkar sağ olsun,onun çoḥlu adamları var ki gelib lap büyük büyük meclislere girib sohbetlere gulak asırlar.Sonra ona heber vererler,odu ki men öz fikrimi teklikde sene diyeceyem.

Meclis adamları Hesen Paşanın bu sözünden ürekde rencide oldularsa da Ḥodkarın gorḥusundan bürüze verebilmediler.Ḥodkar Hesen Paşaya ehsen deyib meclisi dağıttı.Ele ki tek galdılar,Hesen Paşa dedi:

- Ḥodkar sağ olsun,Köroğlu bu saat çoḥ güclenib onu aldatmakla tora salmak olmaz,biz gerek üç terefden goşun çemib onu halga merkez eleyib hamısını bir yerde gırıb gurtarak.Yoksa onu tek öldürmekden bir kar aşamaz.Ḥodkar dedi:

- Hesen Paşa,sene gırḥ gün möhlet verirem.Eğer onu müzmehel eledin,seni özüme sedre'zem eleyeceyem.Yoḥ eleye bilmedin onda...

Hesen Paşa dik kalḥdı dedi:

- Sene gurban olum,men eğer onu golu bağlı senin gabağına getirib bilmesem,özüm özüme helak eleyerem.Ancak sen bütün paşaların goşun goşun büyüklerinin iḥtiyarını mene ver.

Ḥodkar dedi:

- Külli iḥtiyarsan,nece isteyirsen ele de ele.

Hesen Paşa zemini edeb öpüp mürehhes olmak istiyende Ḥodkar dedi:

- Bir de zalim oğlu zalim bu terefe bir dene karvan bırahmir. Hamısını soyur.gerek bir teher eleyib yaraklı yasaklı kervan düzeldesen,biraz şehere mal getiddiresen,yoḥsa bütün şeherde danı-

şırlar ki bes Ḥodkar galıb Köroğlunun elinde aciz.Şehere mal getiddirebilmir.Hesen Paşa elini gözünün üstüne goyub dedi:

- O da menim gözüm üste.

Onda Ḥodkar,Hesen Paşaya ruhset verdi.Özü de bütün paşalara name yazdı ki bes Hesen Paşa onların ütünde külli ihtiyardı. Kim onun buyuruğuna emel elemese dar ağacından asılacak.

Gasid nemeleri aparmağda olsun,sen eşit Hesen Paşadan.

Hesen Paşa oradan bibaş Tokata gayıdıb bir meclis düzeltdi. Tanıdığı,bildiği büyük serkerdeleri,goşun büyüklerini,pehlevanları yanına çağırdı.Ele ki,yerli yerin tutdu Hesen Paşa özü meclise geldi.Evvel evvel bir meclise göz gezdirdi.Hamını gözden geçirtdi.Arḥayın oldu ki hamısı öz bildiği,tanıdığı,etibar elediği adamlardır.Başladı Ḥodkar meclisinde olanların hamısını onlara danışmağa.Hami ehvalatdan halı olandan sonra çıḥardıb Ḥodkarın möhürlü namesini onlara ohudu.Ondan dedi:

- Bilin ve agah olun! Bizim tedbirimiz beledi ki Köroğlunun üstüne üç terefden goşun çekek.Gerek ele eleyek ki o,göz açmağa macal tapa bilmesin.İndi sizi bura yığmağdan menim muradım budur ki deyesiniz görüm,bu işe kim boyungoya biler? Kim bu üç goşundan birinin serkerdesi olabiler?

Meclisin üstüne ele bil su sepdiler.Daşdan,duvardan seda çıḥdı,mecliden sede çıḥmadı.Onda Hesen Paşa dedi:

- Goşunun birisini men özüm aparacağam.Özü de genşer terefden gedeceyem.Obiri goşunların biri sağ terefden,biri sol terefden gelib baş gatacaklar ki onlara da men her bir kömek eleyeceyem.

Yine de meclisden ses çıḥmadı.Hesen Paşa bele görende emir eledi,iki bade doldurub getirdiler,el atıb her badeye bir dane kımetli lal saldı,ondan dedi:

- O,kimdi ki bu badeni alıb içe.Bu la'li cibine goyub bu işe boyun goya.Men ehd eleyirem ki Tokat Paşalığını ona bağışlayım. Üstünde de perdeyi ismetde olan kızlarımdan birini ona verim.

Bu sözde meclisin baş terefinden bir nefer cavan adam ayağa durdu.Bu adam kim ola kim olmaya,Erzincanlı Bolu Bey ola.

Bolu Bey,Erzican kalasında goşun beyi idi,igit oğlanlardan biri idi,özü de çohdan idi ki Hesen Paşanın büyük kızı dünya hanıma aşık idi.Ancak indiye kimi neçe defa el altından adam salmış-

dı,kızın üreğini almak istemişdise de kız her defa demişdi ki iti görüm,kürdü görüm onu görmeyim o da cüret eleyib Hesen Paşanın yanına elçi gönderebilmemişdi.Çünkü bilirdi ki Hesen Paşa kızlarını çoḫ isteyir.Onların bir sözünü iki elemez.

İndi ki Hesen Paşa işi getirib bu endazeye mindirdi.Bolu Bey fürseti genimet bilib ayağa durdu.Ele o ayağa ducak Hesen Paşa sevicek dedi:

- Merhaba Bolu Bey,ele men bilirdim ki bu işe aḫırda sen gedeceksen Bolu Bey ireli yeriyib badenin birini Hesen Paşadan aldı.Dedi:

- Paşa sağ olsun,sen bilirsen ki men bu işin öḫdesinden gelerem.Ancak menim bir şertim var.

Hesen Paşa dedi:

- Şertin ne? Her ne olsa yerine yetireceyem.

Bolu Bey,çoḫ hilekar adam idi.O,nece diyerler,şeytana papak tikib tepesini de deşik goyardı.Bir defa gözlerini dolandırıb meclise baḫdı,sonra üzünü Hesen Paşaya tutub ucadan dedi:

- Paşa,men bilirem ki bu Ḫodkar emridi.Odu ki,burudaki ende arḫayanam.Bilirem ki burada hılaf söz olmaz.Nece ki ehd elemisen Tokat Paşalığını vereceksen,meni de özüne nöker eleyib gızını vereceksen.Menim sözüm onda değil,menim şartım budu ki gerek pehlevan Gecer Alini bir de Mehder Mürtüzü mene veresen.

Gecer Ali,Tokadın lap arzuman pehlivanlarından idi.Hele indiye kimi onun arḫasını yere vuran,kılıncının gabağında galḫan olmamışdı.Mehder Mürtüz de düz yeddi il Köroğluya mehterlik elemişdi.Çenlibeli yahşi taniyirdi.Hesen Paşa dedi:

- Şertin şeker üste,hamısına razıyam.

İş bele olanda Bolu Bey badeni içdi.Le'li götürüb gayıtdı yeride oturdu.Ondan Hesen Paşa ikinci badeni galdırdı,dedi:

- İndi,novbe ikincinindi.

Ele bu sözde bir gasıd toz toprağa bulenmiş özünü saldı meclise.Hesen Paşa nameni oḫuyub gördü ki Ereb Reyhanıdandır.Yazıb ki "Hesen Paşa,eşitmişem Köroğlunun üstüne goşun çekirsen,bil ve agah ol!Köroğlu menim düşmanımdır.Eğer razı olsan,men de onun üstüne gederem".

Hesen Paşa şadlığından bimedi ki ne elesin.O,Ereb Reyhanı tanıyırdı,bilirdi ki zor adamdı.Köroğlu ile olan ehvalatının da eşitmişdi.Üzün meclise tutub dedi:

- İkinci adam da öz ayağı ile geldi.

Bunu deyib Hesen Paşa badeni galdırıb gaside verdi,dedi:

- Badeni iç,içinden le'li de aparıb ağana var,deynen ki yolunu gözleyirik,tez gelsin.Gözümün üste yeri var.

Gasid badeni içdi.Le'li öpüp cibine goydu.Mürehhes olmag isteyende Hesen Paşa vezirine tapışırdı ki gasıdı aparıb yedirsin, içirsin,biraz da pul verib yola salsın,nameye de bir cevab yazsın. Vezir gasidi de götürüb getdi.Meclidekiler soruşdular ki name kimden idi? Hesen Paşa dedi:

- Ereb Reyhandan.

Hamı şad oldu.Hesen Paşa emr eledi çalanlar,ohuyanlar,oynayanlar geldiler.Kef başlandı.Ele ki yediler,içtiler,damaklar duruldu,Mehter Mürtüz zemini edeb öpüp dedi:

- Paşam sağ olsun,Ḥodkara da gurban olum,sene de.Sizin buyruğunuz Allah buyruğudur.İndi ki bizi gönderirsen gedeceyik,ancak orasını deyim ki Köroğlunun igitliğinin düz darısı gıratındadı. Ne kadar ki o,gıratın üstündedi,biz ona heç ne eleyebilmerik.Eğer Köroğlunu müzmehel elemek isteyirsense birteher ele o atı onun elinden çıḥart.

Söz deyesen Hesen Paşanın beynine batdı.Meclisdekiler de Mehter Mürtüzün sözünü tesdiklediler.Hesen Paşa dedi:

- Mürtüz,derdi bilen dermanın da biler.De görüm,ne teher,elemek olar ki gıratı onun eliden çıḥardak?

Mehter Mürtüz dedi:

- Paşa,vallah ne bilim! Day onun atını pul ile alası deyilik ki gerek ele bir adam ola ki canından geçe,Çenlibele gede.Ya getire,yada ki başını Köroğluya teslim vere.

Paşa,bir meclise baḥdı,hamı başını aşağı dikdi.Hesen Paşa özü de bilirdi ki bu çoḥ çetin bir işdi.Heçkes gol goymaz.Fikirleşib yol aḥtarırdı ki ne elesin,bir de meclisin lap başmak çıḥanından bir cin cindir adam galhdı ayağa.Paşa baḥdı ki bu,Keçel Hemzedi.

Keçel Hemze sayılmayan,urvatı olmayan bir adam idi.Meclisde goymazdılar ki başmak oğurlar,tövleye goymazdılar ki guşgun oğurlar.Keçel Hemze kef meclisi başlananda gelib birteher özünü salmışdı içeriye ki karnını doyursun.

Gerez,Hemze meclisin ortasına yeriyib dedi:

- Paşa sağ olsun,bu işe men gederem,gıratı getirerem.Getirmişem,yoḥ getirebilmedim Köroğlu işi başa düşdü,ne olsun? Bir Keçel başdı,goy gurban olsun sene.Hesen Paşa dedi:

- Bala,Hemze,eğer sen gedib gıratı getirersen,men seni dünya malından geni elerem.Hemze dedi:

- Paşa,mene tek dünya malı lazım değil.Paşa dedi:

- Sene beylik vererem.

Hemze dedi:

- Yoḥ paşa,o da mene lazım değil.

Hesen Paşa dedi:

- Seni özüme oğulluğa götürerem.

Hemze dedi:

- Yoḥ,gurbanın olum.Mene tekbeteklide heçbiri lazım değil. Üçünü de biden ne sen vermezsen nede ben istemiem.Gel,men senden ele birşey isteyim ki menim için bunların hamısından kımetli olsun,senin üçün hamısından uçuz.

Hesen Paşa dedi:

- İste görüm o nedi ele.

Hemze dedi: - Deyirsiniz ki Köroğlunun ne kadar igitliği varsa onun ten yarısı gıratdı.Bu yarısını men getireceyem.Size kalacak yarısı o yarısından de bir pay düşecek Bolu Beye.Sene gurban olum,bu pay uçun sen ona Tokat Padişahlığını verdin,le'l verdin,bir de büyük gızın Dünya Hanımı verdin.Gel,bu yarısı üçün de küçük gızını ver mene,gedim,gıratı getirim.

Hesen Paşa dedi:

- Ay ahmak,niye beyem,bir gız ne oldu ki beylikden,mal devletden mene oğul olmakdan gımetli oldu?

Hemze dedi:

- Paşa,sen bilirsen ki Keçel çoḥbilmiş olar.Men de gelir çıḥarımı bilen adamam.Men bilirem ki sen bu üç şeyin üçünü de mene veren değilsen.amma gızı versen men olaram senin kürekenin.Kürekken ki var ele oğula beraber bir şeydi.Ondan sonra ele beylik de öz özüne gelecek,mal devlet de.Meclisdekiler hamısı Keçelin ferasetine aferin dediler.Hesen Paşa getdi fikre,bimedi ne elesin,gızı,Keçel Hemzeye vermeye ürekden razı değildi.Amma bu terefden de fikirleşirdi ki gırat gelse Köroğlu basılacak.Ona da ki sedr'iazalık çatacak.Dedi:

Hemze razıyam.

Hemze dedi:

- Yoḫ Paşa sağ olsun,zehmet çek öz diliden bir dene kağız yaz möhürünü de bas üstüne,ver goyum cibime.Ondan sonra mene möhlet goy.Ve'de başına getirdim,hakkımı ver,getimedim boynumu vur.

Hesen Paşa,çar naçar öz diliden bir dene gol kağızı yazdı, möhrünü de üstüne basıb verdi Hemzeye.Hemze,kağızı alıb goydu goltuğ na.Ondan Hesen Paşaya dedi:

- İndi mene izin ver mürehhes olum.Yolçu yolda gerek.Bunu deyib Keçel Hemze mecliden çıḫdı.Hesen Paşa bu işe çoḫ şad oldu. Meclisi dağıtdı,Bolu Beye demelisin dedi,tapışırılmasın tapışırdı,yola saldı ki gedib hazırlaşsın.Özü de bir name yazıb bir gasıdle Bayazıdlı Ehmed Tacir başıya gönderdi ki "Seninle çoḫ vacib işim var.Başını orada ıslat,burada gırḫtır".

Beli,Gasıd Ehmed tacirbaşı uçun bayezıda gitmekte olsun,Bolu Bey halaşmak uçun Erzincana getmekte olsun,sene kiden deyim, Keçel Hemzeden.

Keçel Hemze,çarığını geydi,patavasını berkitdi,desterhanına bir iki çörek goydu beline bağladı,düşdü yolun ağına.

Payi piade,güne bir menzil,teyyi menazıl,orda ayla,pille, burda muhteser dille az getdi çoḫ dayandı,çoḫ getdi az dayandı, bir aḫşam üstü gelib çardaklı Çenlibele çatdı.

Deyirler ki Köroğlu ağ gayada durub kervan yollarına baḫırdı.Bir de gördü ki budu,bir nefer gelir.O geder gözledi ki Hemze gelib ayağının dibine çatdı.Başladı çığır yuharı dırmaşmağa.Köroğlu gayadan düşüb kesdi onun gabağını ki:

- Dayan,de görüm kimsen?haradan gelib,haraya gedirsen?

Hemze baḫdı ki gabağındaki bir oğlandı,bir oğlandı ki adam üzüne baḫmaya ürek elemir.Boy buḫun,gol bilek,suysunun eti gat gat tökülüb,gara bağlar.Kel buynuzu kimi "Deşerem ha deşerem" deyir.Gözler terlan gözü kimi oyur oyur oynayır.Belinde bir kılınç var ki Allah göstermesin.Hemze bildi ki bu Köroğludu.Hile nigabını çekdi yüzüne,özünü tanımamazlığa vurub dedi:

- Köroğlunu aḫtarıram.

Köroğlu soruşdu:

- Neyleyirsen Köroğlunu?

Hemze dedi:

- gadan balan menim bu canıma gelsin.Men ilḫiçiyam.Ömrümü,günümü bey paşa kapısında çürüdüp ilḫiya getmişem.O,neçe deyerler gurbağalı gölmeclerden su içmekden dodaklarım ziyil töküb.anamı görüm ki meni doğan gün bir kara daş doğaydı.Başım keçeldi.Onun

ucbatından heçbir kapıda duruş getirebilmirem.Ne kadar işe can yandırsam da ele keçel olduğumu bildiler çıḥardıb kovullar.Day bu keçelliğim yüzünden gen dünya mene dar olub indi başına dönüm, Köroğlunu deyib gelmişem.Deyirler o çoḥ merd adamdı.Çöreye gızırganan değil.Ya budu meni goysun ele kapısında süfresinden gırıḥ guruğundan yeyib dolanım,yada bu başımı çekib bedenimden kopartsın,bu dünyanın derd geminden azad olum.

Bunu deyib Keçel Hemze ele ağladı,ele ağladı ki gözünün yaşınıbıldır bıldır tökdü.Köroğlunun keçele yazığı geldi. Dedi:

- Dur! gedek,o Köroğlu dediğin ele menem.

Bunu eşitcek Hemze düşdü Köroğlunun ayaklarına ki:

- Kurban kesilim sene Köroğlu,meni kapıdan kovma!Köroğlu onu kaldırıb dedi:

- Dur ayağa kişisen.Kişi bir garın çörekden öteri ayağa yıḥılmaz.Keçel Hemze durdu.Köroğlu dedi:

- De görüm,elinden ne iş gelir?

Hemze dedi:

- Can Köroğlu,men bilirem ki bu başla sen meni ne kababcı elemiyeceksen nede şarabçı.Ele mene bir dene at tapışır,besleyim senin için.Dede baba senetim odu.

Köroğlu,Keçel Hemzeni götürüb geldi.Deliler Hemzeni görüb dediler:

- Ay Köroğlu,bunu haradan tapıb getirdin? Bunun gözleri üç tepe sağsağanın gözleri kimi gayır gayır gaynayir.Heç emelli adama oḥşamir.Reddele getsin.

Hanımlar da delilerin sözlerini tesdilediler.

Köroğlu,hanımları,delileri sakıt eleyib dedi:

- Görürsünüz,yazığın birisidir,bize ne eleyecek?Goyun süfremizin gırık gurukundan yeyib kapıda,bacada dolansın.

Keçel Hemze,gırık kurukdan yeyib kapıda bacada gurdalanmağa başladı.Hanımlar,deliler neye buyurardıysalar gederdi,getdiği işi yahşi de yaradardı.Bele zirekliğine göre get gede delilerin,hanımların yanında Keçel Hemzenin hörmeti de artdı.

Köroğlu da Keçel Hemzenin diribaşlılığını görüb onun adını değişdirib Kaloğlan goydu.Tövlede bir yük yabısı var idi.O geder yüklemişdiler ki sümükleri çıḥmışdı.Ona baḥmağı da Keçel Hemzeye tapışırdı.Keçel Hemze yabıa mügayat olmağa başladı amma başladı

ne başladı...

Ahşam tumarlayır,seher tumarlayır,yabia bir can yandırırdı ki gel göresen.Tövledeki atların otundan,arpasından oğurlayıb yabının garnına tökürdü.Bir neçe günde yabını ele köketdi,ele köketdi ki derisine sığmaz eledi.Birgün Köroğlu tövleye atların yanına gelmişdi.Yabiya bahıb mat metel galdı.Dedi:

- Ay Kaloğlan,sen ata ne yahşi mügayat olurmuşsan,indi ki bele ata bahmak eliden gelir,durat bu il çoh sınıkdı,tapişiriram onu sene,gerek onu da gırata çattırasan.

Bu işe hanımlar,deliler razı olmadılar amma Köroğlu onlara gulak asmadı.Keçeli Hemze bir neçe gün durata çoh yahşi bahdı. Ele ki at başladı dirçelmeye,biden arpasını hırpadan kesdi.Durat yine de başladı arıklamaya.Köroğlu işi bele görüb soruşdu:

- Ay Kaloğlan,bu ata ne oldu bele,gene gün günden dala gedir? Olmaya yahşi bahmirsan?

Keçel Hemze dedi:

- Men elimden geleni eleyirem,ağa,amma at ,o nece deyerler gece gündüz içeride başından bağlıdı,ayaklarından buhovludu.Ne eşik üzü görür ne gün üzü,yeğin ki ondan sınıhır.

Gırat ile durat bir tövlede bağlanırdı,atların ikisinin de ayağında buhov var idi,özleri de ayrı ayrı açarlarla açılırdı. Köroğlu çıhartdı duratın açarını Keçel Hemzeye verdi.Hanımlar,deliler bunu eşidende dediler:

- Ay Köroğlu,sen ne eleyisen? Tanımadığın,bimediğin bir adama etibar eleyib duratın bıhov açarını niye verirsen?

Köroğlu yine de hanımları,delileri sakit eledi,dedi ki:

- Gorhmayın,heç zad olmaz.

Keçel Hemze bir neçe günde yine de duratı derisine sığmaz eledi.Amma ki vaht geçirdi.Keçel Hemze Çenlibele geleni de galırdı bir ay olsun.Hesen Paşaya verdiği vede tamam olurdu.

Çoh fikir heyaldan,çoh götür goydan sonra gecelerin birinde öz özüne dedi:" Men bir ilde burada galsam,Köroğlu gıratın ne mehterliğini mene verecek,nede bıhovunun açarını.Tokatda ne tanıyırlar ki gırat hansıdı,durat hansıdı.Ele bunu aparım,paşanı aldadım,gızı alım,beş gün bu dünyada kef çekim".

Keçel Hemze bunu deyib gece helvetce duratı yeherledi.Minib

asta kaçan namerddi,birbaş tokat deyib daban aldı.Saban açıldı. Deli Mehter yerinden kalhıb atlara baş çekmek uçun tövleye geldi. Gördü ne durat var ne de Keçel Hemze.Başı lovlu geldi Köroğlunun yanına ki:

- Ne durubsan? ne durat var ne de Keçel Hemze...

Deliler çahnaşıb birbirlerine değdiler.Hanımlar da bir yandan düşdüler Köroğlunun üstüne de başladılar mezemmet elemeye ki:

- Biz sene demedik mi tanımadığın adama etibar eleyib atı tapışırma.İgidin atını apardılar,ya arvadını,ikisi de namusdan sayılır.Bizim gorhumuzdan guş guşluğu ile Çenlibelin hendeverine gelebilmirdi.Köroğlunun,Çenlibelin,delilerin adı gelende paşalar, beyler tir tir esirdiler.Gör indi iş ne yere geldi ki bir keçel gedenin birisi gelib buradan at apardı.İndi bu heber etrafa yayılacak.Düşmenler üstümüze ayak alacak.Özün öz elinle ele iş eledin ki alem yığılsaydı sene eleyebilmezdi.İndi de görek,duratı hardan tapacaksan nece getireceksen?

Köroğlu dedi:

- Durat gedip gırat durur,minib gedib tapıb getirrem.Az meni mezemmet eleyin.Deliler başladılar deyinmeye ki:Gedesen...getiresen...Sen ne bilirsen ki o kimdi? Hardan gelmişdi? Atı haraya apardı?

Köroğlu gezeblenmişdi.Teksirkardı deyin bir söz deyebilmirdi amma ki acağından bığlarını gemirirdi.Birden dik galhdı ayağa. Üzünü Eyvaza tutub dedi:

- Eyvaz,mene şereb!

Eyvaz şereb getirdi.Köroğlu yeddi badeni dalbadal içti.Ondan Deli Mehtere dönüb çağırdı ki:

- Atı yeherle!

Gıratı ifcin yeherleyib Köroğlunun gabağına çekdiler.Ele bil ki Köroğlunun dili lal olmuşdu.Bir kelme nedi heç dodağını da terpetmedi.Atı minib yola düşdü.

Köroğlu gıratı sürmekde olsun,sene deyim Hemzeden.

Hemze canının gorhusundan bir yerde düşüb dincelmeyib at sürürdü.Yolun üstünde kırk deyirmanlar deyilen bir yer var idi. Oraya çatmağa av var idi.Oraya çatmağa az kalmışdı ki dönüb geri bahdı.Gördü vallah yolda toz duman karışıb duman toza,bir de dikket eleyende gördü budu,Köroğlu gıratın üstünde ele gelir,ele

gelir ki ley kimi.

Keçel Hemzenin tüpürceği gurudu.Ha udgundu gördü yoḫ,ağzının suyunu da yudabilmir.Ele onu eleye bildi ki duratı gamçılayıb özünü tez kırk deyirmanların kapısına saldı.Atdan düşdü,atı değirmanın kapısında direğe bağlayıb telesik çağırdı:

- Ay değirmenci,bir tez eşiye çıḫ!

Değirmancı tez eşiye çıḫıb soruşdu:

- Gardaş ne isteyirsen,ne var?

Hemze dedi:

- Bah o,yol ile gelen goç Köroğludur.Çenlibelden gelir.İlḫısına kotur düşüb ne kadar dava derman eleyib birşey çıḫmayıb.Aḫırda hekim hükemaya değirmancı beyni buyurub indi değirmancı beyni ahtarır ki atların koturunu kurtarsın.Meni Hesen Paşa gönderib ki değirmancılara heber verem.Tez başına çare kıl ki yetişse ömrünü tamam eleyecek.

Değirmancı,dili tutar tutmaz dedi:

- Ay gadan alım,bes men ne eleyim? Onun eliden nece kurtarım? Bir bölük kür külfetim var.Gel meni terkine al bir yana kaçak.

Hemze dedi:

- Soyun paltarını,al menim paltarımı gey,get değirmanın domuzluğunda gizlen.Men Köroğlunun ağzını bir yana salaram çıhar geder.Salabilmesem de goy meni öldürsün,sen yazıksan.Uşakların yetim kalar,men subay salak adamam.Değirmançı tez paltarlarını çıharıb onun paltarını geydi,kaçıb domuzluğa girdi,Hemzeye de ele bu lazım idi.Tez onun paltarını geyinib değirmanın içine girdi.Özünü kuppadan unluğun içine salıb,üzünü gözünü o ki var una buladı.

O terefden Köroğlu özünü değirmanın kapısına yetirib çağırdı ki:

- Ay değirmançı,çöle çıḫ!

Keçel Hemze,değirmançı paltarında kapıya çıḫıb soruşdu:

- Ne buyurursan? Mene göre ne gulluğ?

Köroğlu dedi:

- İndice menim gabağımca buraya gelen atlı nece oldu?

Keçel Hemze dedi:

- Odu,girib içeride değirmanın domuzluğuna gizlenib.Bilmirem ne işi varsa,seni gören kimi kaçıb domuzluğa girdi.Mene dedi ki:

- Yerimi demiyesen.

Köroğlu atdan sıçrayıb düşdü.Dedi:

- Bir bu atı saḥla görüm.

Hemze atı tutdu.Köroğlu,değirmana girdi,ağzını domuzluğa tutub dedi:

- Eye! Ay Keçel! Çıḥ!

Değirmançı biraz da o yana çekilib dedi:

- Haraya çıḥım? Menim senin ilḥinin koturuna derman olası beynim yoḥdu.Ölsem de çıḥmaram.

Köroğlu dedi:

- Eye!Ay Keçel kotur nedi? Beyin nedi? Bele çıḥ seninle işim yoḥdu.

Köroğlu gördü yoḥ,bu öz hoşuna çıḥmak istemir,ireli yeridi. Değirmançı gorḥub lap dibe çekildi,Köroğlu bir adım da ireli atdı.Değirmançı korkudan lap günce gısılmak isteyende paltarı ilişdi değirmanın çarḥına,çarḥ az kalmışdı değirmançını birteher elesin ki Köroğlu aman vermeyib celd onun kıçından tutdu,çekdi bayıra baḥdı ki Hemze ne Hemze,Hemze ne gezir,bu değirmançı imiş.Başa düşdü ki Hemze onu aldadıb tez bayıra tullandı.Eşit,gör indi Hemze ne eledi.

Keçel Hemze,Çeṇlibelde durata bahdığı zaman gıratın da yan yövresine herlenib özüne mehriban elemişdi.Bir de gıratın bele bir hasiyyeti var idi ki Köroğlu onun yuyenini kime tapışırsaydı ona üzengi vererdi.Odur ki Köroğlunun başı içeride değirmançıya meşgul olan müddetde Hemze gıratın gözlerini tumarlayıb minmişdi.

Köroğlu,değirmandan çıḥıb baḥdı ki Keçel Hemze gıratın belinde,değirmandan da biraz aralı durub.Köroğlu gezeblendi,mısri kılıncını çekib hücum elemek istedi.Ancak baḥdı ki bundan bir fayda olmuyacak.Gırat ayağını götürse heç kuş da ona çatabilmez. Başladı onu dille tutmağa.Dedi:

- Eye Kaloğlan,atı yeyin sürmüşem,terleyib ele minib incitme düş,al yedeğine,biaz gezdir,teri soyusun.

Hemze dedi:

- Eybi yoḥdu.Men ele yavaş yavaş sürüb gedeceyem,soyuyar.

Bunu deyib Hemze başladı atı gerdişe getirmeye.Köroğlu baḥdı ki Hemze at minmekde çoḥ naşıdı.Yuyeni korḥudan ele dartır ki dehene az galır atın cevçelerini kessin.Köroğlunun yüreği tablamadı.Dedi:

Canım Hemze,gözüm Hemze,
Hemze incitme gıratı,
Budu sene sözüm,
Hemze incitme gıratı.

Gıratdı menim direğim,
Eriyer,kalmaz yüreğim,
Sen olasan düz çöreğim,
Hemze inicitme gıratı.

Gırat menim iki gözüm,
Bele derde nece dözüm?
Hemze,sene budu sözüm,
Oğul,incitme gıratı.

Eşider paşalar,beyler,
Şadlık heberini söyler,
Köroğlu iltimas eyler,
Bala,incitme gıratı.

Hemze dedi:

- Köroğlu,igitliğin var,adın sanın var.Merd adamsan.Bir ay sufrenin gırık guruğundan yemişik onu niye diline getirib başımıza vurusan? Heç sene yaraşan sıfet değil.Bir de bir at neden ki onun uçun bu kadar yalvarıb yaḥarırsan?

Köroğlu dedi:

- Hemze,men bilirem ki sen bu atı aparıb saḥlayan,minib değilsen.Düzünü de görüm,seni kim öğredib gönderib?

Hemze dedi:

- Köroğlu eşit ve agah ol! Men Çenlibelde sene ne demişsemse hamısı doğrudur.Bu keçel baş bu gen dünyanı mene dar eleyib.Bir adam rağbet eleyib meni kapısına koymur.İndi bu atı aparıram Tokata verem Hesen Paşaya,belke bu yolla bir ağ güne çatam.

Köroğlu dedi:

- Aye,bu tedbir Hesen Paşanındır,ya ele sen özün bu fikre düşmüsen?

Hemze dedi:

- Hayır,Hesen Paşanındır,meni o gönderdi.

Köroğlu dedi:

- Bala,indi ki beledi,düş,atı ver özüme,dünya malından ne diyersen,ne kadar pul istiyersen,sene verim.

Hemze güldü,dedi:

- Köroğlu,sen dünya görmüş adamsan,niye sen bilmirsen ki keçeli Allah da aldadabilmez.Yaḫşi,men atdan düşenden sonra sen Köroğlu meni sağ bıraḫarsan?Yoḫ,aşna,üz vurma!Keçel suya getmez.

Köroğlu dedi:

- Aye,kaloğlan,indi sen ele atı menim eliden alıb aparıb Hesen Paşaya vereceksen?

Keçel Hemze dedi:

- Köroğlu,Keçel merd olar,men senin ne inki atını heçbir tükünü de gıyıb Hesen Paşaya vermerem.Men bilirem ki sen aḫırda gelib öz atına sahib olacaksan.Men ona göre bele eleyirem ki ortada bir ağ güne çıhım.Her ne vaḫt ki Tokata geldin,atın üzengisini özüm basıb seni ona mindireceyem.İndi day meni bağışla,gedim, yolum uzaktı.

Köroğlu gördü Hemze atı aparır,dedi:

- Hemze,indi ki yola gelmirsen,atı aparırsan,bari eylen,onun gımetini deyim,aldanıb ucuz vermiyesen.

Bunu deyib Köroğlu basdı sazı döşüne dedi:

Eylen deyim gıratın gımetini,
Seksen min serkerde,mala da verme,
Seksen min ağ tüklü gemer öyece,
Seksen min hezine pula da verme!

Seksen min ilḫıya,seksen min ata,
Seksen min mahaldan gelen barata,
Seksen min kotana,seksen min cüte,
Seksen min kotanlı,kala da verme.

Hemze dedi:

- Köroğlu,arḫayın ol,men atı dünya malına vermiyeceyem.Hesen Paşa ile şertim var.Atı ona verib onun küçük kızı Dona Hanımı alacağam.

- Köroğlu dedi:

- A zalım,bele atı bir kıza vererler mi?

Sazı döşüne basıb,aldı sözün ahır hanesini dedi:

Köroğlu dövletin endirsin düze,
Say götür hamısın seksen min yüze,
Seksen min geline,seksen min kıza,
Seksen min ergene,dula da verme!

Hemze dedi:

- Köroğlu,men işin olanını sene dedim.İndi özün bil.Mene ne ad verirsen ver,day men gedirem

Köroğlu dedi:

- Hemze,indi ki bele oldu,apar get,muradına çat,ancak men gelince atı yaḫşi saḫla,koyma incitsinler.Sen ki bilirsen at ki var igidin gardaşıdır.Bu sözde Köroğlunun yüreği kövreldi.Sazı yine de döşüne basdı dedi:

Hemze,atı yaḫşi saḫla!
At igidin gardaşıdır,
Günde mügayat olub yoḫla!
At igidin gardaşıdır.

Yay olanda dağa yollat,
Yaz olanda ifcin nallat,
Kış olanda mehmer çulla,
At igidin gardaşıdır.

Atı sevib besle körpe,
Haykıranda çıḫsın sarpa,
Her yiyende kırk tas arpa,
At igidin gardaşıdır.

Uzak uzak yollarınan,
Beli ipek çullarınan,
Hokka yarim nallarınan,
At igidin gardaşıdır.

Meclis kurdum çoḫlarınan.
Dava etdim oḫlarınan,
Kara polat mıḫlarınan,
At igidin gardaşıdır.

Serin serin iy suyunan,
Kuyruğun bağla muyunan,
Goç Köroğlu çoḥ öğünen,
At igidin gardaşıdır.

Hemze dedi:

- Köroğlu,arḥayin ol!İnşallah gelersen,görersen.

Köroğlu dedi:

- Hemze,get,amma menim bu siparişimi de Hesen Paşaya çatdır.

Get de Paşaya,köç eylemesin,
Gıratı getirrem,gala koymaram,
Goşunun gıraram,varın talaram,
Hılasında bir day gala koymaram.

İçmişem badeni indi meyḥoşam,
Gıratın derdinden deli,serhoşam,
Sözlerimi eşit,yaḥşi bil,paşam,
Dağıdıb ölkende gala koymaram!

Köç Köroğlu ha ḥışmınan yerise,
Duman,çıskın dağlarını bürüse,
Ne ki perde altda gizin var ise,
Getirerem,birini gala goymaram.

Hemze dedi:

- Gözüm üste! Çattıraram.Ancak sen tez gel!

Keçel Hemze bunu deyib gıratı seyirtdi,gözden itdi.Köroğlu duratı gaytarmağa gelmişdi,gıratı da elinden verdi.Değirmanın kapısında yere oturub aldı görek ne dedi:

Çünkü oldun değirmançı,
Çağır gelsin den Köroğlu,
Verdin gırı,aldın duru,
Döy başına yan,Köroğlu!

Gırat elden getti barı,
Candan galdı intizarı,
Yuyut arpa,buğda,darı,
Al şahidin sen Köroğlu.

Yüce dağları döşlettin,
Ağır alaylar boşaltdın,
Yüz yıl lotuluk işletdin,
Ahır oldun ham,Köroğlu.

Gırat burdan getdi buyun,
Sineme vurdu dağ,duyun,
Gedim delilere ne deyim?
Öl burada gal Köroğlu.

Köroğlu özü de acıdı,atı da arpasız.Değirmançı da suyu sovub kaçmışdı.Köroğlu,geceni aç susuz yatdı.Ele ki sabah açıldı, bir de bahdı ki bir kişi gabağında da iki yüklü öküz gelir.Kişi gelib yetişdi.Bir Köroğluya bahdı,bir paltar maltarına,şesti bestine,dedi:

- A gardaş,değirmancı hani?

Köroğlu dedi:

- Değirmançı yohdu.İndi değirmanda men dururam.

Kişi inanmadı amma Köroğlu da macal vermedi.Bayag ha öküzlerin üstünden çuvalları düşürüb değirmana apardı,sonra kişiden soruşdu:

- Gardaş,bunların içinde heç arpa var mı?Menim atım arpasızdır,gorhuram damag ola,biraz ona arpa verim yesin.

Kişi dedi:

- Çuvalların ikisi arpadı,ikisi de buğda.

Köroğlu bahdı ki arpa çuvalları yarım çıhdı.Tez ikisini karışdırdı bir çuval eledi.Duratın gabağına goydu.Kişi istedi goymasın.Köroğlu ona bir ters bahdı.Kişi gördü ki bu,o değirmançıdan değil.Biraz oyana buyana elese çekib çeçeyini ayıracak.Yavaşca çekilib bir terefde durdu.Köroğlu özü de aç idi.Durat arpasını yiyene kadar buğdanı da töküb yüyütdü.Unluğa biraz su burahıb tez hemir gatdı,ocak çatdı,çörek pişirdi,öküzün de birini ke-

sib kebap çekdi.Yeyib,tokkanın altını berkitdi.Doyandan sonra dönüb kişiye baḥdı.Gördü kişi kirimişce durub,maddım maddım baḥır onun yüzüne. Dedi:

- Emi özünü itirme,bu şeyleri ki men yedim,pulu neçe eleyir?

Kişi dinmedi.Köroğlu gördü ki kişi ondan gorḥub.Çıḥartdı tahılın da öküzün de iki kat pulunu verib onu razı saldı.Sonra duratı minib yola düşdü.

Deliler,hanımlar Köroğludan çoḥ nigeran idiler,gözlerini yola dikib onu gözleyirdiler.Bir de gördüler ki budu,Köroğlu gelir.Gelir amma nece gelir,durat yedeğinde,başın dikib aşağıya. Özü de eledi eledi ki ele bil değirmançıdı.Deliler,hanımlar o saat başa düşdüler ki Keçel Hemze değirmanda Köroğlunu aldadıb gıratı kaçırıb hamı başını aşağı saldı.Ne bir salam,ne bir kelam, heç kefini,halını da soruşmadılar.

Köroğlu gelib çatdı.Eyvaz onun gabağına çıhdı.Aldı görek nen dedi:

Teze sevdakar olubsan,
Bu sevdan mübarek olsun,
Alış veriş öğrenibsen,
Bu şevdan mübarek olsun!

Niye girdin değirmana?
Bizi koydun yana yana,
Atı verdin kaloğlana,
Bu sevdan mübarek olsun!

Sen Eyvazı koydun heste,
Get,cömertden metleb iste,
De bir neçe verdin üste?
Bu sevdan mübarek olsun!

Köroğlu neçe neçe seferlere getmişdi,amma heç olmamışdı ki gayidanda deliler bele elesinler amma bu defa...hele obir terefe dursun ki ḥanımlar onun yüzüne baḥmirdi.Deliler salam vermirdi. Eyvazın töhmetli sözleri Köroğluya dağdan ağır gelmişdi.Köroğlu ele bir hala düşmüşdü ki az galırdı gözlerinden yaş gelsin.Sazı sinesine basıb gemli gemli dedi:

Geçer devran bele kalmaz,
Şad ol könül,ne melulsan,
Delilerim salam almaz,
Şad ol könül,ne melulsan?

Geydiğim igit kürküdü,
Dünya Süleyman mülküdü,
Dövlet ki var el çırkıdı,
Şad ol Könül ne melulsan?

Köroğluyam deyim sene,
Od tutub alışdı sine,
Aşıklığım besdi mene,
Şad ol könül ne melulsan?

Deliler o kadar incimişdiler ki bu sözler de yüreklerini yumuşaltmadı.Heç birisi Köroğlunun yüzüne baḥmadı.Hele be'zileri başladılar dinib danışmağa,birisi dedi:

- İndi ki biz delilerin sözü Köroğlunun yanında bir çürük kozdu,day bizim burda galmağımızdan ne çıḥsın? Söz Köroğluyu açık geldi.Bir terefden gırat elinden getmişdi.Bir terefden Hemze kimi bir keçelin biri onu aldatmışdı.Öz derdi özüne bes değildi,indi de deliler bele deyirdiler.Özünü saḥlıyabilmeyib birden gayıtdıki:

- Men heçkesi burada gücle saḥlamiram.Kim getmek isteyir,çıḥıb getsin at menimdir,vermişem,özüm billem.Bu söz delileri götürdü.Hamısı velveleye düşdü,getmek uçun hazırlaşmağa başladılar. Nigar,işi bele görende ayağa durdu.Deliler dayandılar.Nigarın deliler arasında o kadar hörmeti var idi ki bir sözün iki elemezdi. Deli Hesen gayıdıb oturdu.Eyvaz oturdu,Demirçioğlu oturdu.Deliler hamısı birer birer gayıdıb oturdular.Nigar özü de onların arasında oturub yüzün de Köroğludan o yana çevirdi.Bu melul,müşkül vaḥtında küsmeyi Köroğlunun üreğini lap gubarlandırdı.Yüzünü ona tutub dedi:

Uca dağların başına,
Çıḥmayı kimden öğrendin?
Sen menim deli könlümü,
Yıḥmayı kimden öğrendin?

Ne durubsan haçın kimi,
Maç görmedim maçın kimi,
Acıḫlanmış laçın kimi,
Baḫmağı kimden öğrendin?

Erisin dağların karı,
Tökülsün çaylara sarı,
Köroğlunun gözel yari,
Küsmeyi kiden öğrendin?

Söz tamam oldu amma Nigar heçbir cavab vermedi.Heç başını galdırıb onun yüzüne de baḫmadı.Köroğlu gördü yoḫ,bu ele küsmet değil,Nigar da yüz çevirib.Bu,Köroğluya hamısından berk yer elədi.Sazı döşüne basıb görek ne dedi:

Ala gözlü Nigar Hanım,
Yüzün menden niye döndü?
Sene kurban şirin canım,
Yüzün menden niye döndü?

Koyun otlar kuzu ile,
Ayağının tozu ile,
Muḫennetin sözü ile,
Yüzün menden niye döndü?

İgidin yatmasın baḫdı,
Yana çevrilmesin taḫtı,
Köroğlunun melul vaḫtı,
Yüzün menden niye döndü?

Nigar bir ters ters ona baḫdı.Dedi:
- Sen işi o yere çatdırmısan ki delilere gedin,deyisen.
Elini uzadıb sazı ondan alıb dedi:

Binadan gözel olmayan,
Telin kedrini ne bilir?
Çölde gezen boz serçeler,
Gülün kedrini ne bilir?

Kel koşub kotan ekmeyen,
Nanın sofraya tökmeyen,
Arının kaḫrını çekmeyen,
Balın kedrini ne bilir?

Utan,koç Köroğlu,utan!
Dağların damenin tutan,
Senin kimi başa çatan,
Elin kadrını ne bilir?

Ustad deyir ki Köroğlu,Nigar Hanımın bu sözünden sonra bir kelme de kesmedi.Öz taksırını başa düşdü.Üç gün,üç gece tamam aç, susuz yatdı.Deliler de başa düşdüler ki pis eleyibler.Ona ürek direk vermek yerine biraz da üreğini sıḫıblar.Gelbine toḫunublar.

Ne kadar o yan bu yana geçtilerse Köroğlu oyanmadı.Deyirler ki o bele vaḫtlarda üzü üste düşüb düz üç gün üç gece yatardı.

Demirçioğlu dedi:

- Nigar Hanım,bu iş Eyvazla senden aşacak.Siz gerek onun üreğini alasız.Nigar dedi:

- Yaḫşi,goy yatsın.Durana macal siz dağılıb gedin.Gözüne görünmeyin.Eyvaz onu menim yanıma getirer,men işi yoluna koyaram. Deliler tedbir tökmekde olsunlar,size kimden deyim,Köroğlundan.

Üç günün tamamında Köroğlu yuḫuda gördü ki Tokatda Hesen Paşanın gabağındadır,gırat da altında,diksinib yuḫudan oyandı. Baḫdı ki Eyvaz oturub onun başının üstünde.Özü de dedi,eledi ki birce söze benddi ağlasın.Köroğlunun üreği semender kimi alışdı, yandı.Sazı bağrına basıb dedi:

Eyvaz menden ne istersen,
Candımı başdımı nedi,
Aḫıdırsan ala gözden
Gandımı,yaşdımı,nedi?

Meclisde dolanmır sağın,
Sinem üste getmez dağın,
Tökülübdü gaşgabağın,
Boran mı gışdı mı,nedi?

Dayan,koç Köroğlu,dayan,
Sözlerini ele beyan,
Yatıbsan gefletden oyan,
Gördüğün,düşdüğün nedi?

Eyvaz dedi:

- Dur gedek!Deliler,ḥanımlar seni gözleyir.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,Eyvaz!yalan deyisen,men ki delileri,ḥanımları özümden ele incitdim,onlar bir de menim yüzüme baḥmazlar.

Eyvaz ne kadar eledise,Köroğlu durmadı.Dedi:

- Yoḥ,Eyvaz men gedib gıratı getirmeyince onların yüzüne çıḥa bilmerem.

Eyvaz dedi:

- Bu fikre men de razıyam.Di onda dur ayağa,geyin,yar yarak götür,get.Köroğlu durdu ayağa,ele bir addım atmışdı,bir de baḥdı vallah kimdise bir saz çalır,bir oḥuyur ki gel göresen.Kulak verib gördü,çalıb oḥuyan Nigardır,amma ele çalır,ele oḥuyur ki göyde geden kuşlar az kalır kanat sahlayıb tamaşaya dursun.Bele bahanda gördü Nigar yağı goruğunun yanındaki çemenliğin başında dayanıb üzünü de ona tutub deyir:

Ay ağalar,ay gaziler,
Ay bu gelen yar olaydı,
Hakda biliymiş yazılar,
Ay bu gelen yar olaydı.

Baḥçalar olmasın narsız,
Heyvalar olmasın barsız.
Heç gözel olmasın yarsız,
Ay bu gelen yar olaydı.

Ay bimurved,çıḥdı canım,
Müjganların tökdü ganım,
Sene kurban Nigar Ḥanım,
Ay bu gelen yar olaydı.

Eyvaz dedi:

- Gördün ki? di gel!

Köroğlu Nigara teref yönlendi,gelib çemene çatanda ne gördü? Burada bir meclis kurulub ki gel göresen.Deliler,ḫanımlar hamısı geyinib keçinib onu gözleyirler.Köroğlu meclise girdi.Eyvaz özü sağı dolandırmağa başladı.Yediler,içtiler,kefler,damaklar çağladı,inciklik yaddan çıḫdı.Yine de evvelki kimi oldular. Köroğlu,Keçel Hemzenin işini nece ki olmuşdu onlara danışdı.Sonra sazı götürüb dedi:

Allahı çağırıb düşerem yola,
Bu derdi sinemde gala koymaram,
Gıratım hesretdi,yolum gözleyir,
Düşmenler elinde kala koymaram.

Ah çekerem,herden goysun ötürrem,
Yola düşüb metlebimi bitirrem,
Ya ölerem,ya gıratı getirrem,
Ayı dolansa da ile koymaram.

Köroğluyam,koç oğluyam,koçam men,
Çetindi ki merd meydandan kaçam men,
Havada devr eden terlan kuşam men,
Sarlar şikarımı ala koymaram.

Köroğlu ayakdan geyindi,başdan gıfıllandı,başdan geyindi, ayakdan gıfıllandı,mısri kılınç bağladı,kalḫan asdı,emud götürdü. Dava libasının üstünden bir kürk geyindi.Çiynine de bir saz geçirtdi.Tek başına payi piyade Tokata yola düşdü.Az getdi,geceni gündüzü katdı,gündüzü geceye katdı,özünü Tokat şehrine yetirdi.Baḫdı ki hava karanlıklaşır.Bir garının kapısını döyüb dedi:

- Ay karı nene,bu geceliğe meni konak sahlayarsan mı?

Karı dedi:

- Niye saḫlamiram,konak Allah konağıdı.

Köroğlu,karıya bir ovuc pul verib dedi:

- indi ki eledi,al,mene yemek hazırla!

Karı pulu çoḫ görüb soruşdu:

- Pulun kalanını ne eleyim?

Köroğlu dedi:

- Kalanı nedi? Hamısına al!

Garı soruşdu:

- Tek canına bu kadar şey neynirsen?

Köroğlu gülüb dedi:

- Konağım var,on adamlık hörek bişir!

Köroğlu içeri girib oturdu.Karı da tez ayağa durub bazara üz koydu.Yağdan,düyüden etden alıb getirdi.On adamlık ḫorek hazırladı.Ele ki ḫorek hazır oldu.Garı geldi ki:

- Yaḫşi,horek hazırdı.Senin yoldaşların gelmedi bes ne eleyek?

Köroğlu dedi:

- Onlar day gelesi olmadılar.Çek getir buraya!

- Beli,ele hamısını.

Köroğlu dedi:

- Beli ,ele hamısını.

Karı evvelce inanmadı,sonra gördü ki yoḫ balam,bu ele düz deyirmiş.Fikileşdi ki yaḫşi,çekib apararam,bu day ejdeha zad değil ki... Bir karnı var da...yediğini yiyer,kalanı da menim on onbeş günüme besdi.Gerez,karı ortalığa yeke bir mecme'i koyub pilovu çekdi.Mecme'yi tepe kimi galandı.Yazık karı ne kadar hikkandı,mecmeyeni yerden götürebilmedi.Köroğlu işi bele görende durub geldi.Mecmeyini götürüb eve getirdi,ortalığa koydu,kollarını da çırmayıb eyleşdi.Karı fikirleşdi ki menim oturub bununla bir yerde yemeyim yaḫşi değil.O yiyer doyar,kalanını men ḫırda ḫırda yiyerem.Köroğlu karını çağırdı ki:

- Karı nene,gel yiyek!

Karı dedi:

- Sen ye! Men aç değilem.

Köroğlu dedi:

- Ne yemisen ki aç değilsen?Gel,sonra peşman olursun.

Karı dedi:

- Yoḫ,sen ye,men ele koḫusu ile doymuşam.

Köroğlu bir de dedi:

- Karı nene,gel,sonra peşman olursan ha...

Karı gene de naz eledi.Köroğlu ilişdi pilova.Birinci tikede

pilovun üreği üzüldü,ikinci,üçüncü... karı gördü bu bir iki tike de vursa mecmeyide birşey kalmıyacak.Düşdü el ayağa ki,pilovdan şişeceyem.Ancak day bir defe yemerem demişdi,düşmüşdü boynuna.Yaḫınlaşa bilmirdi.Ele bu fikirde idi ki "Ay Allah,bir de çağıraydı,bir iki tike de men yiyerdim".

Köroğlu dedi:

- Karı nene,gel peşman olarsan.

Karı,tez çökdü mecmeyinin başına.Gerez,yediler,içdiler,karınlarını doyurdular.Köroğlu bir düzeldi.Pele bığlarını eşib,kulaklarının dalına geçirdi.Karı da ortalığı yığışdırdı.Eyleşib sohbete başladılar,karı soruşdu ki:

- Konak,sazından görürem yanşaksan amma heç bizim yerlerin yanşağına oḫşamırsan.

Köroğlu dedi:

- Men gafın anrı terefleridenem.Bizim yerleri adamları ele bele olar.Karı dedi:

- Yaḫşi,evin eşiğin,kurun külfetin var mı?

Köroğlu baḫdı ki karı birteher danışır.Dedi:

- Yoḫ,tekem,heç kesim yoḫdu.

Karı bir gımcandı,dedi:

- Bes niye indiye kiki evlenmemisen?

Köroğludedi:

- Ne bilim? bir ele halal süt emmişin tapa bilmemişem.

Karı güldü,dodaklar ki açıldı.Köroğlu baḫdı ki karının ağzına diş adına birce dene kötük var.Dedi:

- Karı nene,niye soruşursan?

Karı ḫırslanıb başladı donguldanmağa ki:

- Mene karı niye deyirsen- Dişlerime baḫırsan.Hamısı nuzludan tökülüb.

Köroğlu dedi:

- Yaḫşi,gelin bacı ol!Budan sonra sene gelin bacı diyerem.

Karı dedi:

- Çoḫ naḫak yere,men hardan oldum senin bacın?

Köroğlubaḫdı ki karının fikri başkadı.Dedi:

- Yaḫşi karı nene,senin neyin var,neyin yoḫdu?

Karı dedi:

- Dövletinden her neyim var.Baḫ evim var,heyetim var,ineğim var,danam var,toyuğum var,özü de her gün yumuddayır.

Köroğlu dedi:

- Kur külfet sarıdan neyin var?

Karı irişe irişe dedi:

- Heç neyim,ele men de senin kimi subay salığam.

Köroğlumeseleni lap başa düşdü.Day dinmedi.Karı gördü konak day danışmir dedi:

- Senin gonakların gelmedi.Bu sazı da ki bir çalmadın.

Köroğlu dedi:

- Eybi yoḫ.Sabah gelerler,çalarık.

Karı dedi:

- Sabah men evde olmayacağam.Hemze Beyin toyuna gedeceyem.

Köroğlu dedi:

- Ne Hemze Bey? Hemze Bey kimdi?

Karı başladı ki:

- Hemze Bey,Hesen Paşanın kürekenidir,çoḫ igit oğlandı.

Gedib o Köroğlu var ha...eşidibsen ki...?

Köroğlu dedi:

- He eşidmişem.

Karı dedi:

- He,Hemze gedib o Köroğlunun atını getirib Hesen Paşa da ona beylik verib.Üstelik de gızı Dona Ḫatunu verir ona.Sabah toylarıdır.Men de gelinlerin,gızların içinde olacağam.

Köroğlu soruşdu:

- Ay karı nene,bele ay gelin ḫanım,bes Köroğlunun o atını harada saḫlayırlar?

Karı dedi:

- Hesen Paşanın tövleside amma çer deymiş deyirler yaman beddi.Yanına bir adam koymur.Day Hesen Paşanın tövlesinde mehter kalmayıb hamısını şil şut eleyib.İndi arpa samanını bacadan tökürler.

Gerez,Köroğlu öğrenmelisin öğrendi,bilmesin bildi,ondan karıya dedi:

- Gece geçib,gelsene yatak.

Karı dedi:

- Ne olar? Ele men de seher tezden toya gedeceyem.İstersen sen de gelersen.Biraz çalıb oḫuyarsan,nemerden zaddan alarsan.

Gerez,geceniyatdılar,seher Köroğlu durdu.Geyindi,keçindi. Karını çağırıb bir ovuç da pul verdi.

Dedi:

- Eğer gece geldim,şeyden meyden alarsan yiyerik.Yoḫ,gelmedim özün üçün herclersen.Ancak dayan,sene bir iki kelme sözüm var.Onu deyim üreğimde kalmasın,bunu deyib Köroğlu sazı aşırdı dedi:

Bir garıya gonağ oldum,
Ne yaman çamḫanası var,
Dövletini ḫeber aldım,
Bir inek,bir danası var.

Garı gelir bize yavuk,
Ele bil ki tutub soyuk,
Çeşteliye birce toyuk,
Aḫşama kayganağı var.

Garı deyende tozlanır,
Gelin deyende nazlanır,
Gabakda karpuz gizlenir,
Dalında buzḫanası var.

Köroğlunun hedyan işi,
Govgadan açılmır başı,
Düşüb otuziki dişi,
Bir kötük nişanası var.

Köroğlu özünü kurtarıb sazı çiynine saldı.Yavaş yavaş gelib Hesen Paşanın imaretine çatdı.Baḫdı ki bir toydu...bir toydu... gel göresen.Meclis,paşa,bey,ḫan,tacirlerle dolu.Beli eşittiler ki aşık gelib,hamı sevindi.Köroğlunu çekib meclise apardılar amma baḫdılar ki bu aşık heç onlar gören aşıklardan değil.Boy uca,kürekler enli,suysun eledi ki gel suysunu kimi...boynunun eti girdingirdin,bığlar kel boynuzu kimi.Surundan sıfatından zehm tökülür.Meclideki paşalardan biri dedi:

- Aşık,hara aşıkısan?

Köroğlu dedi:

- Gafın anrı tayındanam,ağrın alım!

Paşa dedi:

- Köroğlunu taniyirsan mı?

Köroğludedi:

- Çoḫ yaḫşi taniyiram.Bir defe o menim başıma ele bir iş getirdi ki dünya durdukca yadımdan çıḫmayacak.

Hesen Paşa dedi:

- Ne iş?

Köroğlu dedi:

- Paşa sağ olsun,o Köroğlunun bir çeren deymiş atı var,adına da gırat diyerler.

Paşalardan birisi istedi danışsın,Hesen Paşa goymadı.

Hesen Paşa dedi:

- Danış! danış!

Köroğlu dedi:

- He Paşa,at çoḫ yaḫşi atdı amma ki delidi.Günlerin bir günü yolla gedirdim.Ele baḫ bu saz da çinimde.Bir de onu gördüm ki meni gamarladılar.Gözümü bağlayıb dik götürdüler.Hara getdik,nece getdik bilmedim.Bir de gözümü azdılar,baḫdım ki bir dağın üstündeyim.Gabağımda da bir kelpeyserin birisidayanıb,sen deme,bura Çenlibel imiş,o kelpeyser de Köroğlu.İndi denen meni buraya niye getiribler?Sen deme,bu atın yine de deliliği tutub.Ne kadar dava derman eleyirler,birşey çıḫmir.Yanına adam goymur ki goymur,girine kim geçirse şil kutu eleyir.

aḫırda Köroğlunun bir kimyager hekim dostu var,onu tapırlar, hekim gorbagor deyir ki bes bu atın cini var.Gerek bunun yanında üç gün,üç gece saz çalına,söz oḫuna ki belke bunun cini yata.O vaḫtlar hele Köroğlu çalıb oḫumak bilmezdi.Sen deme,men başı daşlını bunun üçün getiriblermiş.Gerez,başağrısı olmasın,meni iteleyib bu atın yanına.O üç günde men ne çekdim Allah bilir.Day o nece diyerler.anadan emdiğim süd burnumdan geldi.

Hesen Paşa tes soruşdu:

- At nece oldu? sağaldı mı?

Köroğlu dedi:

- Sağaldi! ele Köroğluda ondan sonra çalıb oḫumak binasını goydu.Deyirler indi genede beşde,onbeşde atın cini tutur.Day Köroğlu özü çalıb oḫuyub onu sağaldır.

Yine de paşalardan biri istedi danışsın,Hesen Paşa gözünü ona ağartdı sonra aşpazı çağırdı ki:

- Apar aşığı yedirt,içirt,doyur,sonra buraya getir.

Aşpaz Köroğlunu götürüb aşpazḫanaya apardı.Hesen Paşa o ka-

dar gözledi onlar,meclisden çıḥdılar,ondan sonra yavaş yavaş paşalara dedi:

- Goy yesin doysun,gelsin.Atın derdini dedi,dermanını da özüne elettireceğam.

Paşalar,hamısı bu fikre ehsen dediler.Kef başlandı,paşalar kef çekmekte olsunlar,görek Köroğlu nece oldu.

Aşpaz Köroğlunu getirdi aşpazḥanaya.Bir büyük sini pilov çekdi,bir gap da şerab koydu gabağına,Köroğlu soruşdu:

- Bu nedi?

Aşpaz dedi:

- Senin üçün goymuşam da ... ye!

Köroğlu dedi:

- Eye,bu heç menim dişimin dibinde kalmaz.Burada ne var ki, men ne yiyim?

Aşpaz dedi:

- Gedek aşık!

Köroğlu dedi:

- Paşa,gedek amma bu başdan şertimi size deyim.Hamımız bele gedek tövlenin ağzına.Men Köroğlunun sözlerinden birini oḥuyum,siz d kapının deşiklerinden baḥın.Eğer menim çalmağım ata eser eledi, sözüm yoḥdu.Girerem,yoḥ,eğer elemedi,onda lap isteyir boynumu vur,men bunun yanına giren değilem.Men ondan gördüğümü görmüşem. Paşa razı oldu.Köroğlu gabakda,paşalar dalda düzeldiler yola.

Hesen Paşa üzde razı olmuşdu amma daldada adamlarına tapışırmışdı ki göz eleyende aşığı iteleyib gıratın yanına salsınlar. Kapını da bağlasınlar ki belke öz canının gorḥusundan atı sağalda.

Beli,gelhagel hamısı bir yerde gelib çıḥdılar tövlenin gabağına,Köroğlu kapının deşiğinden baḥdı,gördü vallah gırat ele bil goḥu alıb gözlerini dikib kapıya.Ele baḥır,ele baḥır ki adamın üreği yanır.Tez geri çekildi.Dedi:

- He paşam,indi men çalıb oḥuyacağam.Siz ata baḥın.Paşalar arı kimi suvaşdılar kapının çatlarına.Köroğlu başladı:

Bizim elin delileri,
Girer meydana merd olu,
Ölünce meydandan kaçmaz,
Girende meydangerd olu.

Sarp kayalarda yurt olmaz,
Müḫennete söz der olmaz,
Çakkal en iyi gurd olmaz
Yine gurdoğlu gurd olu.

Delilerin fovcu fovcu,
At minib düşman kovucu,
Belinde mısri kılıncı,
Köroğlu kimin merd olu.

Gırat,Köroğlunun sesini eşitcek az kaldı ki tövleden başına götürsün.Ele oynadı,ele oynadı ki gel göresen.

Hesen Paşa,yanındaki adamlarda sağ ıslahat koymadı.Sevindiğinden onu dürtmeledi,bunu disekledi,hamısını çimdikden keçirdi. Köroğlu kurtaracak Hesen Paşa özünü onun atdı üstüne ki:

- Aşık,tez ol,gir içeriye.Seni dünya malından geni eleyeceyem indi Köroğlu tanıyar ki biz kimik.Goy indi beş özünden diyende, onbeş de bizden desin.

Kapını açtılar,Köroğlunu iteleyib saldılar gıratın yanına. At Köroğlunu görçek kişnedi,ele kişnedi ki damdaş lerzeye geldi. Köroğlunun üreği atlandı.Sazı basdı döşüne,dedi:

Çenlibelden seni deyib gelmişem,
Alma gözlüm,gız birçeklim,gırat,gel!
Demir libas,polat geyib gelmişem,
Alma gözlüm,gız birçeklim,gırat gel!

Ezelden bileydim senin halını,
Eşrefiden kesdirerdim nalını,
Yüz gözele toḫudardım çulunu,
Alma gözlüm,gız biçeklim,gırat gel.

Nece vaḫti meni goydun piyada,
Muḫennetler yaḫşi yetdi murada,
Günbegünden derdim oldu ziyada,
Alma gözlüm,gız birçeklim,gırat gel.

Gabakta galır mı arpan sehere,
Uzengiler ne yaraşır yehere,
Deliler salmışdı meni gehere,
Alma gözlüm,gız birçeklim,gırat gel.

Menim atım,atım atım atılar,
Kulakları gargı kimi çatılar,
Ucuzlukda min tümenu satılar,
Alma gözlüm,gız birçeklim,gırat gel.

Köroğlu sözü kurtardı,sazı bir terefe goydu,gucaḥlayıb atın üzünden gözünden öpüb duz kimi yalamağa başladı.Gırat da burnunu onun koynuna,koltuğuna soḥub ele iyleyirdi ki ele bil inek balasın iyleyir.Köroğlu ele bil yuḥudan ayıldı.Öz özüne dedi:"Ey dili gafil,ne eleyirsen? sen yağı içindesen.Özünü tanıdarsan".Tez kapıya yaḥınlaşıb dedi:

- Paşa,indi siz biraz aralı durun,men atı çıḥardım,gezdirim, biraz hava zad deysin,sonra tapışırım özünüze.Amma Paşa,bilmirem gerek meni razı salasan,Hesen Paşa dedi:

- Arḥayın ol,aşık! Seni gızıla guyluyacağam amma hele biz çekilmemiş çıḥartma,ziyanlık zad eleyer.

Hesen Paşa gabakda,kalan paşalar da dalda daban aldılar.Haraya,haraya? Bir baş kalanın burcuna.Orada oturub başladılar gözlemeye.Ele ki paşalar getdiler,Köroğlu etrafa baḥıb gördü yeher bir terefdedi götürüb getirdi basdı atın beline.

Köroğlu atı yeherlemekte olsun.Paşalar burcda gözlemekte, sene kimden deyim Keçel Hemzeden.

Keçel Hemze olmuşdu Hemze Bey.Bu günde ki toy idi.Aḥırı ki metlebine çatmışdı,day dünyada bir kef
var idi,o da Hemzedeydi.

Ele kitoy günü oldu,seher tezden Hemze durdu bey paltarlarını geyindi.Bey papağını başına koydu,keçelini örtdü,admaların gözünden yayınıb özünü verdi Dona Ḥanımın penceresinin gabağına. Dona Ḥanımın imareti meydanın yanında idi,o pencerede oturub camaata tamaşa eleyirdi.Bir de gördü ki budu Hemze bir tozlana tozlana gelir ki ele bil Ḥodkar oğludu,gözledi,gözledi.Hemze gelib pencerenin altına çatanda başını çıḥardıb dedi:

- Ede,Hemze!

Hemze,sesinden onu tanıdı.Üreği meydan kimi açıldı.Tez başını kaldırıb dedi:

- Can Hemze! diyen delilerine Hemze gurban olsun,ne buyurursan?

Dona Ḫanım dedi:

- Hemze,göresen menim başı batmış atam meni vermek üçün day bir adam tapabilmedi,ele gerek sene vereydi.

Hemze dedi:

- Ḫanım,hanı menim kimi adam ki o da tapaydı? Kim menim kimi igit bilir ki gedib Köroğlunun gıratını getire?

Dona dedi:

- Ede,Keçel,bes sen heç utanmadın mı bir gızdan ötrü gedib ele bir igidin atını oğurladın.

Hemze dedi:

- Hanım,niye ele deyisen? Bu oğurluk değilBuna oğurluk demezler,bu igitlikdi.Köroğlunun atını getirmek özünü getirmekle ten yarıdı.Hele biraz da ondan artık.

Dona Ḫanım dedi:

- Hemze,indi ki bele oldu,baḫ,budu sene diyirem,ya gerek gedib Köroğlunun özünü de getiresen,men baḫım görüm o nece oğlandı, ya da ki menden sene arvad olmayacak.

Hemzeni gülmek tutdu,ucadan bir şakkanak vurdu,güldü dedi:

- Rahmetliğin gızı,men hele onun dilsiz ağızsız,kılınçsız gemesiz atını getirmişem,atan onun elinde aciz avara galıb.Day az galıb ki bütün Osmanlı goşunun yığıb buraya soksun.Yine de o atın oḫdesinden gelebilmir.Köroğlu özü buraya gelse,gör ne olar?Onda gerek atan kelmeyi şehadetini başdan diye ki...

Ondan Hemze dedi:

- Bir de ki,hanım day iş işden geçib.Bugün bizim toyumuzdu. İnşallah metlebime çatıb,koyacağım bu keçel başı o mermer döşün üst

Dona Ḫanım dedi:

- İsteyir bir toy olmasın,min toy olsun.Köroğlu buraya gelmeyince menden sene arvad olmayacak.

Dona Ḫanım,sözünü deyib hırsla pencereden çekildi.Hemzenin derdi artdı.Galdı meettel ki ne elesin,bu da paşaya deyilmeli söz değil ki gedib diye,ya şikayet eleye,ya gol kağızından zaddan ala. Diyer ki:"Ay efel oğlu efel,sen menden gız istedin,men de verdim. Day gelib size yer de salıb yığası değilim ki?Get,o,sen.O da se-

nin arvadın,ne eleyirsiniz,özünüz bilirsiniz" Dona Hanım da ki yezid kızı yeziddi,dediğinden çetin döne.

Hemze ele bu fikir heyalla gelib çatdı meydana.Baḥdı ki meydanda gaça gaçtı.Soruşdu:

- Eye,ne var? Haraya kaçırsınız?

Eḥvalatı ona danışmışdılar.Hemze bele baḥanda gördü paşalar da hamısı dırmaşırlar burca.Meseleni başa düşdü.Bildi ki aşık zad sözdü,gelen Köroğlu özüdü.Tez özünü verdi tovlenin gabağına.Ele Hemze tovlenin gabağında,tövlenin kapısı açıldı.Hemze baḥdı ki beli goç Köroğlu gırat da yedeğinde tövleden çıḥır.Tez yuğurub basdı ki:

- köroğlu,söz değirmandakidir.

Köroğlu bele baḥanda gördü yüzengini basan Hemzedi.Dedi:

- Eye,Kaloğlan!De görüm,bir gızı alabildin,ya yoḥ?diyisen sur sufetini düzeldibsen?

Hemze dedi:

- Can Köroğlu,sır sufetimi düzeltmişem.Gızı da almışam.Senin bu gelmeyin lap işi düzeltdi.Sen gelmeseydin işim şuluk idi.

Köroğlu soruşdu:

- Nece?

Hemze Dona Ḥanımın herbe gadağasını ona dedi,Köroğlu güldü dedi:

- Aye,bes Hesen Paşa hanı?

Hemze dedi:

- Gıratın gorḥusundan gaçıb dırmaşab galanın burcuna.İndi senin olduğunu bilende gorḥuram gaça dırmaşa arvadının çinine.

Köroğlu dedi:

- Dayan,dayan,gör indi onun başına ne hengame açacağam.

Hemze dedi:

- Köroğlu,sen gırat uçun gelmişdin,onu da minmisen,men senin yerine olsam,sessiz semirsiz çıḥıb gederem.

Köroğlu dedi:

- Eğer atı sessiz semersiz aparsan,men de olaram Hemze de.Onda senle menim aramda ne tefavut galar?

Hemze başını saldı aşağıya.Köroğlu dedi:

- Utanma,de görüm,bu galadan çıḥmak uçun nece yol var?

Hemze dedi:

- Bes,ancak gerek goşun bendleri kesmemiş sen galadan çıḥasan yoḥsa sonra çetin olar.

Köroğlu,Hemze ile görüşüb ata bir uzengi gösterdi.Atbayak

ha özünü yetirdi meydana.Süzüb düz dayandı meydanın ortasında.Hesen Paşa dedi:

- Aye,aşık,bir o başa,bir bu başa sür görüm,nece yeriyir.

Köroğlu atı bir o başa,bir bu başa sürdü.Hesen Paşa dedi:

- Aye,aşık,senin at minmeyin de varmış ki...ne yahşi sürürsen?

Köroğlu dedi:

Laf eleme,Hesen Paşa,
Ağır ağır ellerim var,
Bir temaşa eyleyesen,
Kılınç çalan gollarım var.

Uca dağlardan daşlanı,
Ağır alaylar boşlanı,
Gelseler dava başlanı,
İgit igit dellerim var.

Men anadan merd olmuşam,
O Çenlibelden gelmişem,
Köroğluyam,at minmişem,
Yüz min bele fellerim var.

Köroğlu meydanda gerdiş elemekde olsun,eşit sene deyim.Hemzeden.Hemze oradan özünü birbaş yetirdi Dona Hanımın penceresine. Çağırdı ki:

- Ay Dona Hanım! Ay Dona Hanım!

Dona Hanım geldi pencereye ki:

- Ne var,ede?

Hemze dedi:

- Muşduluğumu ver! Gelmişem seni atanın toyuna çağıram.

Dona Hanım dedi:

- ede,ne danışırsan? Atamın toyu nedi?

Hemze dedi:

- Atanın toyudu da...indi bu saat başlanar.Seher bizim toyumuz idi.İndi de Hesen Paşanın toyudu.Bir meydana bah!

Dona Hanım bahdı ki meydanın düz ortasında bir oğlan gıratın üstünde dayanıb dedi:

- Ede,o kimdi ele?

Hemze dedi:

- Dona Ḫanım,aḫır ki bu bahane kesildi.Goydum bu keçel başı o mermer döşün üstüne.Köroğludu,Köroğlu.

Dona Ḫanım evvel inanmadı.Bir de baḫanda gördü vallah bu atla meydanda bir gerdiş eleyir ki uzun tutub Hesen Paşaya deyir:

Muradbeyli derler bize,
Meydanda merdlik işleni,
Goç igitden oğul törer,
Düşman gözünde beşleni.

Uca dağlarda duraram,
Çekib bezirgan vuraram,
Günde uç içki kuraram,
Yüz min tümenler hercleni.

Hay deyende haylarım var,
Hoy deyende hoylarım var,
Gurdlarım var,ayılarım var,
Hay vursam şehrin boşlanı.

Köroğlu oḫuyanda paşalardan biri eğilib Hesen Paşaya dedi:

- Hesen Paşa,mene diyeceksen de,senin bu aşığından gözüm su içmir.Bu,diyesen Çenlibel adamıdı.Hele lap az galıram diyem ki ele Köroğlu özüdü.Hesen Paşa ele bil yatmışıdı,yuḫudan oyandı. Diksinib galḫdı dedi:

- Yoḫ eşi,yeni biz o kadar aḫmak olduk ki o gelib bizi bele bileğine sarıdı.

Paşa dedi:

- Hesen Paşa,sen menim sözümü geribçiliğe salma,bu Köroğludur. Adam yolla Hemze beyi çağırtdır,ondan soruşak.

Hemzeni çağırdılar.Hesen Paşa soruşdu:

- Eye Hemze Bey.Baḫ gör o Köroğlu değil ki?

Hemze baḫdı ki Köroğlu gıratın üstünde,bundan sonra min dene Hesen Paşa gelsin ona birşey eleye bilmez.Yalandan bir elini gözlerini üstüne goyub baḫdı,kışgırdı ki:

- Eviniz yıḫılsın,Köroğlu olmayanda bes kimdi?Atı ona kim

- Ede,o kimdi ele?

Hemze dedi:

- Dona Ḫanım,aḫır ki bu bahane kesildi.Goydum bu keçel başı o mermer döşün üstüne.Köroğludu,Köroğlu.

Dona Ḫanım evvel inanmadı.Bir de baḫanda gördü vallah bu atla meydanda bir gerdiş eleyir ki uzun tutub Hesen Paşaya deyir:

Muradbeyli derler bize,
Meydanda merdlik işleni,
Goç igitden oğul törer,
Düşman gözünde beşleni.

Uca dağlarda duraram,
Çekib bezirgan vuraram,
Günde uç içki kuraram,
Yüz min tümenler hercleni.

Hay deyende haylarım var,
Hoy deyende hoylarım var,
Gurdlarım var,ayılarım var,
Hay vursam şehrin boşlanı.

Köroğlu oḫuyanda paşalardan biri eğilib Hesen Paşaya dedi:

- Hesen Paşa,mene diyeceksen de,senin bu aşığından gözüm su içmir.Bu,diyesen Çenlibel adamıdı.Hele lap az galıram diyem ki ele Köroğlu özüdü.Hesen Paşa ele bil yatmışıdı,yuḫudan oyandı. Diksinib galḫdı dedi:

- Yoḫ eşi,yeni biz o kadar aḫmak olduk ki o gelib bizi bele bileğine sarıdı.

Paşa dedi:

- Hesen Paşa,sen menim sözümü geribçiliğe salma,bu Köroğludur. Adam yolla Hemze beyi çağırtdır,ondan soruşak.

Hemzeni çağırdılar.Hesen Paşa soruşdu:

- Eye Hemze Bey.Baḫ gör o Köroğlu değil ki?

Hemze baḫdı ki Köroğlu gıratın üstünde,bundan sonra min dene Hesen Paşa gelsin ona birşey eleye bilmez.Yalandan bir elini gözlerini üstüne goyub baḫdı,kışgırdı ki:

- Eviniz yıḫılsın,Köroğlu olmayanda bes kimdi?Atı ona kim

verdi?

ele bil ki dünya alem Hesen Paşanın gözlerinde garaldı.Tez koşun büyüklerine emr eledi ki bütün yolları,bendleri tutsunlar. Koşun harekete geldi.Köroğlu baḫdı ki koşun yolunu birini tutdu. Yüzünü Hesen Paşaya tutub dedi:

Bir gasidden ḫeber aldım,
Beşdi galanın yolları,
Haygırdım toplar dağıdım,
Boşdu galanın yolları.

Bunu deyib Köroğlu özünü ikinci yola vurdu,koşun gabağı kesdi.Köroğlu mısri kılıncı çekib özünü goşune verdi.De birini beşini,onbeşini koşun dağıldı.Körolu atı vurdu yola.Gördü at çetinlik çekir.Gesden yola o kadar daş tökmüşdüler ki Köroğlu gördü atın ayakları incinecek,bir terefden de onu burclardan oḫa basırlar.Atın başını dönderib yine meydana gayıtdı.Dedi:

Kamandar atar oḫunu,
Al eyledim men çoḫunu,
Gırat töker nal mıḫını,
Daşdı galanın yolları.

Sözünü deyib özünü vurdu üçüncü yola.Bir terefden gırat bir terefden de Köroğlu özü day Hesen Paşanın goşununda goşunluk goymadılar.Gırıb tökdüler amma sen gel ki goşunun dalı kesilmirdi.Biri olurdu,beşi gelirdi.Köroğlu yolların hansına özünü vurdusa çıḫa aradan çıḫa bilmedi,day yollarda leş leşin üstüne galandı.Köroğlu tezeden atı meydana gaytardı.Dedi:

Köroğlu demez yalanı,
Hay vursam ölken talanı,
Leş leşin üste galanı,
Leşdi galanın yolları.

Tokat kalasının üç terefi guru idi,bir terefi su.Buda ki Tona çayı idi.Hesen Paşa kasden uç tarafı tutdurub çay tarafı açık goymuşdu ki Köroğlunu ya bu yollarda öldürsünler,yada ki özü-

nü çaya vurub orada boğulsun.O bilirdi ki Tona Çayından salamat çıḥmak olmaz.

Köroğlu bir etrafa baḥdı,bir de dönüb çaya baḥdı.Sonra eğildi gıratın boynunu gucaklayıb dedi:

Mindin gıratın beline,
Kaş ki düşman yüz olaydı,
Çekende mısri kılıncı,
Dere,tepe düz olaydı.

Atı minmişem gezmeye,
Düşman bağrını ezmeye,
Tona çayını yüzmeye,
Gırat da bir gavvas olaydı.

Verin yeddi yıllık hıracı,
Paşalar getirsin bacı,
Köroğlu çekib kılıncı,
Düşmen yüzbeyüz olaydı.

Bunu deyib Köroğlu atı vurdu Tona çayına.At kulaklarına kadar batdı suya.Su çıḥdı Köroğlunun gurşağına.Köroğlu baḥdı ki su ata güc eleyir,at suya güç eleyir,gördü yoḥ,bele olsa su atı yıḥacak,bir deli nere çekib dedi:

Ceyrana benzer kaçışın,
Addımla gurban goluna,
Terlana benzer uçuşun,
El çatmaz ipek yalına.

Kesdirrem gümüşden yeher,
Tumarlaram aḥşam seher,
Götür burdan kaç bir teher,
Sikke vurdurram nalına.

Köroğluya,güman bele,
Demeyinen gelmez dile,
Meni çıḥart Çenlibele,
Gotaz düzdürrem çuluna.

Köroğlunun sözleri ata ele bil,gol kanat verdi,odu ha uzub çaydan çıḥdı.Köroğlu dönüb geriyebaḥdı.Gördü Hesen Paşa hele de burcdadı.Çağırdı dedi:

- Hesen Paşa,bu defe burca çıḥdın elimden gurtardın.Görüm gelen defa haraya çıḥacaksan.Eybi yoḥdu,borçlu borçlunun sağlığını ister,görüşerik.Sözünü deyib Köroğlu yola başladı,

Gelhagel,gelhagel gelib Çenlibele çatdı,gırat Çenlibelin goḥusunu alcak ele kişnedi ki dağlar.daşlar dile geldi.Deliler töküldüler atı tutdular.Köroğlunu getirdiler.Hamı yığıldı.Soruşdular ki:

- Köroğlu,danış görek ne eledin?Atı nece getirdin?

Köroğlu ta değirmandan Hemze ile olan sohbetden Tona çaynacan bütün ehvalatı danışdı.Deliler onu incitdiklerine peşman oldular.Başlarını aşağı saldılar.Köroğlu dedi:

- Utanmayın,siz haklı idiniz.Men gerek itibar eleyib açarları ona vermeyeydim.Ancak bir işdi oldu amma siz de yadınızdan çıḥarmayın ki men Köroğluyam.

Nigar Hanım gördü ki Köroğlu yine gızışır.Tez sohbeti zerefata çevirdi.Delilere göz basıb dedi:

- köroğlu,biz senin Köroğlu olmağını bilirik.Eğer bilmeseydik senin başına yığılmazdık.Düzdü,igitsen,goçaksan,iş uzu bilensen amma bele sır sufetden çoḥ garasan ey...

Deliler hamısı güldüler.Köroğlu özü de güldü.Sonra sazı döşüne basıb dedi:

Mene kara diyen gözel,
Kaşların kara değil mi.
Tökülübdü dal gerdende,
Saçların kara değil mi?

Çenlibelde gurdum bina,
Benzeyirsen aya güne,
Ağ üzünde dene dene,
Halların kara değil mi?

Köroğlu mayildi size,
Kulak verin saza söze,
Siyah sürme ala göze,
Çekibsen kara değil mi?

KÖROĞLUNUN

BAYEZIT SEFERİ

İndi eşit,sene kimden danışım. Tokat'da Hesen Paşadan.

Biz galmışdık o yerde ki Hesen Paşa,Bolu Beyi Erzincan'a,Keçel Hemzeni de Çenlibele yola salandan sonra bir name de Bayezıta Ehmed bazırganbaşıya göndermişdi.Ele ki,gasıd gelib Bayazıte çatdı, Ehmed tacirbaşı nameni oḫuyub gördü,Hesen Paşa yazıb: "Seninle çoḫ vacib işim var.Başını orada ıslat,burada gıḫdır".

Ehmed tacırbaşı ele oradaca yeriden durub tovleye geldi.Bir yüyürek at minib,durma geldim-özünü Hesen Paşanın yanına çatdırdı.De ḫoş on beş eyleşdiler danışmağa,Hesen Paşa dedi:

- Ehmed tacırbaşı,sen tüccarlık işini beş barmağın kimi bilirsen özü de igit bir adamsan.Başında yarağlı yasaklı adamların,nöker nayibin da var.Budu,sene deyirem eşit ve agah ol! bir dene kervan Köroğlunun elinden gurtarıb bizim toprağa geçebilmir,hamısını tutub mallarını garet eleyir,özlerini de öldürdüğünü öldürür, öldürmediğini de iki guruşa mohtac eleyib yola salır.İndi sen gerek güçlü bir kervan düzeldesen.Gedib mal getiresen.Onu da deyim ki bunu tapışıran Ḫodkar özüdü.

Ehmed tacırbaşı biraz fikirleşdi.O nece deyerler,ölçdü,biçti,götürdü,goydu,aḫırda razı olub tedarik görmeye başladı.De düşdü şeherbeşeher gezmeye,beş gün,on gün,bir ay almalısın aldı,bağlamalısın bağladı,develeri,gatırları çatdı,yükünü tutdu,güçlü bir kervan yola düşdü amma getmemişden iki dene çoḫ bilmiş,haramzada iş gördü.Bu işlerin biri bu oldu ki getmemişden gabağ Bayazıd Paşası Helil Paşa'nın yanına getdi.Dedi:

- Paşa sağ olsun,men gedirem,hele bu yaşa gelmişem,indiye kimi menim kervanımı bir guldur,gaçak destesi soyabilmeyib.Yeddi ağaçdan yeddi ağaca bir garaltı görcek baḫmışam,seçmişem,guldur, gaçak olduğunu bilen kimi kervanı götürüb yolu azdırmışam.İndi gene de gedirem.Allah mene yar olsa,inşallah bu defe sağ salamat getireceyem.Amma ki şer demesen,ḫeyir gelmez.Bu defe seferim gorḫuludur.Köroğlunu çoḫ haramzada deyirler.İşdi eyhana,birden tutulsam onda bir gurgu gurdurub Köroğlunu Bayazıda göndereceyem.Göz-

de gulahda ol ki gelende onu tutub Hesen Paşaya heber çatdırasan.

Helil Paşa Ehmed tacırbaşının bu tedbirine aferin dedi:

- Ehmed tacırbaşı,paşanın yanından mürehhes olub evine geldi. Bir dene özü kimi haramzada gara gulu var idi.Erebistandan alıb getirmişdi.Onu yanına çağırıb dedi:

- İsteyirem seni evlendirem,gulluğdan azad eleyem,özünü de maya verib bir dükkan açam,ne deyirsen?

Gul yıhıldı Ehmed tacirbaşının ayağlarına.Ehmed tacirbaşı dedi:

- Ancak bu işin bir şerti var.Eğer o şerti yerine yetirebilsen dediklerimi eleyeceyem.Yoh yetire bilmesen,ömrünün ahırınacan ele belece gul oğlu gulsan.

Gul dedi:

- Ağa,sen şerti de,her ne olsa canla başla yerine yetirmeye hazıram.

Ehmed tacirbaşı dedi:

- Budu,bir neçe günden sonra men sefere gedirem.Sen gerek ele bugün gedesen Çenlibele,koç Köroğlu'nun yanına,gorhma,sene heç birşey elemez.Diyersen ki,bes gelmisen ona deli olasan.Galasan onun yanında,ta o vahta kadar ki ya men özüm sene heber gönderib çağırtdıram ya da ki özüm oraya gelem.Özü de sene deyim ki bu gırh günden artık çekmiyecek.

Gul razı oldu.Seher tezden almalısın aldı,götürmelisin götürdü,payi piyada Çenlibele teref yola düşdü.Nece deyerler,çekdi çarığının dabanını,girdi yerin damarını,güne bir menzil,az getdi, uz getdi,dere tepe düz getdi,günlerin birisinde gelib Çenlibele çatdı.Keşikçiler onu Çenlibelin hendeverinde görüb tutub Köroğlunun yanına getirdiler.Köroğlu dedi:

- Bala,kimsen? necisen? haradan gelmisen?

Gul dedi:

- Koç Köroğlu,Erebistandan gelirem,gulam,adım da İmirzedi. Senin adını eşidib gelmişem sene deli olam.

Köroğlu bir onun bazbutuna bahdı,gördü golu bacaklı yekeper bir adamdı.Bir boynu var ki ele bil kel boynudu.Özü de kapkaradır. Ele ikice gözleri ağarır,bir de dişleri.

Dedi:

- Oğul,heç kılınç zad oynatmağı,at minmeyi,şeşper atmağı bacarırsan mı?

Gul dedi:

- Yoḫ,men ele hemişe gul olmuşam.Onun bunun kapısında işleyib dolanmışam,öğredirsiz,öğrenerem.

Köroğlu bele dönüb bir delilere baḫdı.Gördü hamı dövre vurub oturub,Demirçioğlu da oturub lap gulun böyründe.Hay vurub dedi:

- Eye,verin menim sazımı!

Sazı verdiler Köroğluya.Ondan üzünü Demirçioğluya tutub dedi:

- Eye,Demirçioğlu!

Demirçioğlu dedi:

- Can Köroğlu!

Köroğlu dedi:

- Sen onun gollarını al eline,gözlerini de dik gözlerine.Men çalıb oḫuyacağam.Baḫarsan,eğer menim sazım,sesim,sözüm ona eser eledi,bil ki namerd adamdı.

Demirçioğlu gulun gollarının garısını aldı eline,gözlerini de dikdi gözlerine.Köroğlu sazı basdı döşüne.Başladı görek ne dedi:

Söyle görüm,ereb oğlu,
Canından küsdüğün var mı?
Dost yolunda bu dünyada
Başından geçtiğin var mı?

Ḫan Eyvaz oturmuşdu.Köroğlunun yanında.Köroğlu dönüb bir ona baḫdı,ondan uzun gula tutub,aldı sözün obiri hanesini dedi:

Eyvazım onbeş yaşında,
İgitdi er savaşında,
Uca dağların başında,
Yel teki esdiğin var mı?

Eyvazım ḫırac alanda,
Helebe talan salanda,
Düşmen çoḫ,sen tek olanda,
Ḫırslenib coşduğun var mı?

Meydanda açıb savaşı,
Düz eyleyib dağı,daşı,
Gançırağdan ganlı başı,
Döğüşde asdığın var mı?

Durub ecel ayağında,
Merd igidin dayağında,
Namerd düşmen gabağında,
Diksinib caşdığın var mı?

Köroğluyam,almam deyin,
Çıḥardaram olmaz oyun,
Bir gılınca yeddi boyun,
Endirib kesdiğin var mı?

Söz tamam oldu.Demirçioğlu dedi:

- Köroğlu,sözlerinin misli beraberi yoḥdu.Evezisiz sözdü,amma sen deyen sıfetden bu adamda eser yoḥdu.

Köroğlu dedi:

- Oğul,menim ki ne sazım ne sözüm,ne sesim sene eser elemedi, senden Köroğlu delisi olmaz amma men namerd değilem.Eteğimden tutan eli kesmerem.Gal,ye,iç,dolan! özü de delilerle gez,otur,dur, meşg ele! öğrenirsen öğrenersen,öğrenebilmesen de ki heç gul bu galmagala galdı Çenlibelde.İndi bu,burada galmağda olsun,sene kimden deyim,Ehmed tacirbaşından.

Gün o gün oldu ki Ehmed tacirbaşı gefle gatırla gelib çıḥdı Çenlibelin onbeş,yirmi ağaçlığına.Hay vurdu,kervan eylendi.Özü serkarını bir de nökerlerinin göze gelen igitlerini götürüb çıḥdı bir uca tepenin başına.Sağ elini gölgelik eleyib goydu gözlerinin üstüne.Dikket eleyib Çenlibelin gorovulḥanasında keşikçileri gördü.Onları yanındaki adamlara gösterib dedi:

Görürsünüz mi? Köroğlunun keşikçileri yolu marıtdayıblar.

Yanındaki adamlar her ne kadar baḥdılar,her ne kadar dikket eledilerse,heç birşey göre bilmediler.Ehmed tacirbaşı lovga lovga dedi:

- Siz göre bilmesiniz amma menim gözümden guş guşluğu ile yayına bilmez.Deyirler ki Ehmed tacirbaşının gözleri doğrudan da çoḥ ışıklı imiş.Anası onu lap körpeliğinde hemişe ḥalı ḥalça üstünde gezdiribmiş.Ayağı guru yere değmemiş,odu ki gözleri pisik gözü kimi alıcı imiş.Sarban dedi:

- İndi ki deyirsen keşikçiler ordadı,onda day biz hara gederik? Ya hele gözleyek yada gayıdak,çıḥaḥ gedek.

Ehmed tacirbaşı dedi:

- Yoḥ,siz bilmirsiniz.Men Köroğlunun hasiyetini bilirem.Onun

bele bir hasiyeti var ki kanar yerlerden gelen karvanları soymur. Ele birce ḫarac alıb buraḫır.Amma vay geri dönen kervanların halına.Bir guruşa mohtac elememiş buraḫmır.İndi bizim de esil belamız gayıdan başdadı.İndi bize heç bir zeval yoḫdu,ehd elese biraz maldan puldan alıb ötürecek.Gayıdan başdanda ki gorḫmayın.Bu göz ki mende var,yüz dene Köroğlu ola,gene de guyruk ele vermerem.

Gerez,Ehmed tacirbaşı tepeden düşdü,hay vurdu,kervan tezeden galḫıb yola düşdü.

İndi kervan Çenlibele gelmekde olsun,Ehmed tacirbaşı da kervanın gabağında,eşit,sene kimden deyim,Çenlibelden.

Sen deme keşikçiler de Ehmed tacirbaşının kervanını görübmüşler.Tez gelib ehvalatı Köroğluya heber verdiler.Köroğlu çıḫardı Deli Heseni ki:

- Uşaklardan götür,get o tacirle hakk hesabı çek!

Deli Hesen dedi:

- Köroğlu,sözün biraz ikibaşlıdı.Ne cur hakk hesab çekim.Pulla hakk hesab çekim,yoḫsa mısri gılınçla?

Köroğlu soruşdu:

- Kervan gelen kervandı,ya geden kervandı?

Deli Hesen dedi:

- Gelen kervandı.

Köroğlu dedi:

- Sen hakk hesabını pul ile çek! bacı ḫarac al,buraḫ getsin. Obiri hakk hesabını men özüm gayıdan baş onunla çekerem.

Deli Hesen "Baş üstüne" deyib hay vurdu,delilerden bir neçesi atlandı,gelib kesdiler yolun üstünü.Ele ki Ehmed tacirbaşının kervanı gelib çatdı,deliler pusgudan çıḫdı kesdiler başlarının üstünü.Aldı Deli hesen dedi:

Yaḫşıca düşdün elime,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver,
And getirmişem dilime,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver!

Eylen,bir gulaḫ as söze,
Sürüb geflen,getme düze,
İndi sene vurram neyze,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver.

Yoḫsa tanımadın meni?
Gırram helebi,yemeni,
Vurram öldürrem seni,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver!

Dağıdıb allam pulumu,
Soyaram dovlet malını,
Keserem senin yolunu,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver!

Deli Hesen geldi dile,
Mısri gılınç aldı ele,
apararam Çenlibele,
Ḫoca,tez mene ḫarac ver!

Söz tamama yetdi,Deli Hesen dedi:

- Tacirbaşı,yoḫsa meni tanımırsan?

Ehmed tacirbaşı döş basıb dedi:

- Niye tanımıram? Sen Çenlibelli koç Köroğlunun serkarı Deli Hesensen.Mal da pul da gefle de gatır da nöker de hamısı gurbandı sene.

Deli Hesen dedi:

- O yağlı dili saḫla,bazarda sene lazım olar.Ḫaracı ver,geç get! Ehmed tacirbaşı emr eledi,serkar Deli Hesene her ne ki isteyirdi verdi.Onlar dönüb Çenlibele geldiler,kervan da yol alıb gafın bu biri tayına addadı.

Beli,Ehmed tacibaşı başladı ḫırıda.O şeher senin,bu kend menim bazar açdı,sovda gurdu,getirdiği malların hamısını satdı, Hesen Paşanın tapışırdığı malları alıb tezeden gefle gatırı yükleyib düz gırḫ günden sonra yola düşdü.Gelib Çenlibelin düz on beş ağaclığında bir tepenin dibinde menzil eledi.Adamlarını başına yığıb dedi:

- İndi esli mereke burdadı.Ya Köroğluya veren Allah,ya mene. Görek indi kim kime dov gelecek.

Yene de çıḫdı tepenin başına,sağ elini gölgelik eleyib goydu gözlerinin üstüne,başladı Çenlibelin gorovulḫanalarına baḫmağa.Bunlar burada baḫmakda olsunlar,eşid kimden deyim,Köroğludan.

Köroğlu bilirdi ki Ehmed tacirbaşı gayıdacak.Özünün de neçe

çoḥbilmiş olduğunu bilirdi.Gözlerinin ışığına da beled idi.Odu ki özü başladı onun yolunu gözlemeye.De beş gün,on gün,onbeş gün, aḥırda gün gelib o gün oldu ki Ehmed tacibaşı kervanla gelib Çenlibelin onbeş ağaçlığına çatdı.

Ehmed tacibaşı kervanı eyleyib tepenin başına çıḥanda Köroğlu ağ kayada,garovulḥanada idi.Durub yollara baḥırdı.Gördü ki beli kervan geldi,düşdü.Ancak çoḥ uzak idi deyin lap emelli sana bilmirdi ki görsün Ehmed tacibaşının kervanıdı,yaniki başka kervandı.Bu terefden Ehmed tacirbaşı da baḥıb kayanın başında Köroğlunu gördü.Ancak çoḥ uzak olduğuna göre seçe bilmedi.Hay vurdu adamlarına ki:

- Gefla gatırı çekin,tez geri gayıdak.Gorovulḥanada adam var. El ayak eleyin ki yoḥsa bu saat üstümüzü alarlar.Bir su içim saatda kervan gatarlanıb geri döndü.Köroğlu bildi ki kervan Ehmed tacirbaşının kervanıdı.Özü de onu gayada görüb odu ki gorḥudan dönüb gaçır.Tez özü yere sindi,yapıncanı kayadan tulladı.Dalınca da bir serinc gatık atdı.

Ehmed tacibaşı hele tepeden düşmemişdi,baḥdı ki,gayanın başından bir gara şey galḥıb dereye teref endi.Dalınca da bir ağ şey düşdü.Hay vurub,kervanı eyledi.Dedi:

- Gorḥmayın! gözlerim meni aldadıb,kayadaki adam değilmiş. karakuşumuş,zıl atıb uçub getdi.

Kervan eylendi.Köroğlu da ki gizlenib,serkar Ehmed tacirbaşıdan soruşdu:

- İndi ne deyirsen? düşek? ya gedek?

Ehmed tacibaşı dedi:

- Nece ki ye'ni düşek? garovulḥanada adam olsaydı,o guş oraya gona bilmezdi.Bu saat Çenlibelde adam yoḥdu.Gene göresen haraya çapkına gedibler.Tez olun,sürün kervanı,geçek gedek.

Beli,kervan tezeden yol başladı.İndi kervan gelmekde olsun görek Köroğlu ne eledi? Köroğlu ele ki arḥayınlaşdı ki kervan gelir,yavaşca kayadan düşdü,gıratı minib başladı gözlemeye.O kadar gözledi ki kervan gelib Çenlibelin yanına çatdı.Köroğlu birden pusudan çıḥdı.İldirim kimi şığıyıb kervanın üstüne aldı.Kervan ehli birbirine değdi.Bir çaḥnaşma düşdü ki gel göresen.Köroğlu bir hemlede tacirbaşının gabağına gelib dedi:

Ağır halaylar döşlerem,
Tök malını,get bezirgan,
Çoḥ bele feller işlerem,
Tök malını,get bezirgan!

Elimden gelersen cana,
Mısri kılınç sığmir kına,
Çeksem,boyanarsan kana,
Tök malını,get bezirgan!

Sensen Ehmed tacirbaşı,
Tökdürrem didenden yaşı,
Başlamamış ter savaşı,
Tök malını,get bezirgan!

Kaya başında duraram,
Muḥennet boynun vuraram,
Sene bir emud vuraram,
Tök malını,get bezirgan!

Köroğluyam,bir aslanam,
Gılınç değilem paslanam,
Çetin dincelem,yaslanam,
Tök malını,get bezirgan!

Ehmed tacirbaşı gördü iş işden geçib.Tezeden Köroğlu buna mal veresi değil.Özlerini de ele pis yerde bendergah salıb ki dava elemek fikrine düşse,hamısı gırılacak.Hile nigabın üzüne çekib dedi:

- Kör olsun menim anam.Uşaklıkda bir defe meni ayak yalın kili üstünde gezdirib.Odu ki gözüm biraz ışıkdan düşüb,yoksa o olmasaydı yapıncını karaguşdan seçerdim.İndi koç Köroğlu,geçene guzeşt deyerler.Olacağa çare yoḥdu.Sen mene dov geldin,ancak kervan Tokat Paşası Hesen Paşanın kervanıdı.Day bundan sonra men onun üzüne çıḥa bilmerem.İndi ki malları aparırsan,ele özümüzü de apar,senin yanında galaḥ.Heyrimizden savayi zererimiz deymez.

Köroğlu dedi:

- Malları aparmağına aparacağam,ne kadar ki men sağam gafın bu üzünden o üzüne gerek bir arşın bez de getmeye.O ki galdı sizi Çenlibele aparmağa,men merdem.Gonak ki var menim ezizim,iki gözümdü,düşün gabağıma!

Ehmed tacirbaşı gefle gatırı da nöker nayibi de götürüb düşdü Köroğlunun gabağına.Birbaş geldiler Çenlibele.Beli yetişdiler,deliler hamısı yığıldı.İşden ehvalpursan olanda Ehmed tacirbaşı özü Köroğlunun nece fend gelib onları aldatmağına aferin dedi.Köroğlu,üzünü Ehmed tacirbaşıya tutub dedi:

- Ehmed tacirbaşı,indi siz menim gonağımsınız.Deyin görüm, gönlünüz ne isteyir,hazır eletdirim.Onda görersiniz ki Hesen Paşanın meclisi yaḫşi olar,ya Köroğlunun.

Ehmed tacirbaşıya da ele bu lâzım idi.Dedi:

- Köroğlu,eğer bize yaḫşi hörmet elemek isteyirsense bayezıd yazısında yaḫşi ceyranlar olur.Gönder,onlardan vurub getirsinler, bize ceyran kebabı ver.

Köroğlu dedi:

- Ehmed tacirbaşı,men ele bildim ki sen menden çoḫ gımetli bir şey isteyeceksen.Ceyran kababı nedi ki? Bu çoḫ asan işdi,size ceyran kababı vermek mene borc olsun.Köroğlu,bele decek Eyvaz ireliye yeridi ki:

- Köroğlu izin ver,gonaklarımıza ceyran eti getirmeye men gedim.Köroğlu izin verib dedi:

- Yaḫşi.Halaybozanla Toḫmakvuranı da özüne yoldaş götür,get! ancak tez gel!

Eyvaz,tez yaraklandı,yasaklandı.Halaypozanla Tohmakvuranı da özü ile götürüb getmek istiyende deliler,ḫanımlar,yerbeyerden töküldüler Köroğlunun üstüne ki:"Sen ceyran etinden ötür bunları niye bayezide kimi uzak sefere gönderirsen? Gederler,başlarına bir iş zad geler" Deliler bele deyende Köroğlu ayağa durub dedi:

- Köroğlu sözü bir defe deyer.Onlar getmeseler özüm gedeceyem. Men gonağa verdiğim sözden dönmerem.

Deliler de ḫanımlar da gördüler yoḫ,Köroğlunu sözünden döndermek olmayacak.Bir de ki söz verib gurtarıb.Bundan sonra heç döndermek de yaḫşi düşmez.Çar naçar razı oldular.Eyvazgil atları minende Köroğlu aldı sazı,dedi:

Eyvaz atı yaḥşı saḥla,
Döşdü Bayazıd yolları,
Yollar ayrıcını yoḥla,
Beşdi Bayazıd yolları.

Halaypozan gollar büker,
Toḥmakvuran gehrin çeker,
Ereb at nal mıḥın töker,
Daşdı Bayazıd yolları.

Bayazıd ḥoş menzeredi,
Tülek,terlana beredi,
Gayada,dağdı,deredi,
Daşdı Bayazıd yolları.

İsterem er bağrı yaran,
Ganlı meydanlarda duran,
Duman,çövgün,soyuk,boran,
Daşdı Bayazıd yolları.

Köroğluyam,hovur hovur,
Açma ganlı yaram sovur,
Namerd gaçır,cömerd govur,
Leşdi Bayazıd yolları.

Ḥan Eyvaz,Halaypozan,Toḥmakvuran,Köroğlu ile delilerle,ḥanımlarla görüşüb atlarını mindiler.Yol başlamak isteyende Nigar Hanım dedi:

- Eyvaz,de görüm,sizi ne vaḥta geder gözleyek? neçe güne gelersiz?

Eyvaz dedi:

- Bu gün yolda,sabah ovda,birisi gün aḥşam inşaallah burdayık.

Bunu deyib atlarını sürdüler,Bayazıde teref yol başladılar.O nece deyerler aşırım aşdılar,geçirim geçdiler,aḥşam üstü özlerini Bayazıd kovşenine yetirdiler.Baḥdılar ki karanlık govuşdu.Düşüb atları yancıdar eleyib ota buraḥdılar.Özleri de bir balaca çemenlikde başlarının altını dik eleyib yatdılar ki seher tezden durub ova başlasınlar.Atlar otlamakta olsun,bunlar da yuḥlamakda,sene kimden deyim,kimden deyim,Ehmed tacirbaşıdan.

Ehmed Tacirbaşı,geceni araya salıb özünü verdi gulun yanına.Bir terefe çekib dedi:

- De görüm,ehdine vefalısan ya yoḫ?

Gul dedi:

- Menim sözüm sözdü,ağa.Bu neçe müddetde seni gözlemişem.

Ehmed Tacirbaşı dedi:

- Sehere yaḫın gerek at oğurlayıb düşesen yola.Her nece olsa, özünü yetiresen Tokata Hesen Paşaya.Bizim tutulmağımızı da ona heber veresen,Eyvazgilin Bayazıda getdiğini de amma gerek ele gedesen ki bir adam seni görmeye.Yoḫsa bilseler ki seni men göndermişem,menim burada derime saman teperler.

Sözünü deyib,Ehmed Tacibaşı yene de gayıtdı öz yerine.Gul o kadar gözledi ki gece lap geçdi.Durub özünü verdi yağı goruğuna,ereb atı tutub mindi,bir baş Tokat sensen deyib yola düşdü.

İndi eşit sene deyim Beyazıd Paşası Ḫelil Paşadan.Ele ki Ḫelil Paşa gördü Ehmed Tacirbaşının verdiği ve'deden geçdi.Bildi onun başında bir iş var.O saat Ehmed Tacirbaşının dediği sözler onun yadına düşdü.O günden beri bütün yollara,bendlere,yazılara, kövşenlere adamlar goydu ki "Gözde kulakda olun,gerek yaḫınlarda Köroğlu bu tereflere gele,kim onu görüb heberini mene getirse,onu dünya malından geni eleyeceyem" Özü de elaltı tedarük görüb goşun zad hazırladı.

Gerez,az geçdi,bilmirem,çoḫ geçdi bilmirem,birgün seher tezden keşikçilerden biri geldi dedi:

- Paşa sağ olsun! deyesen o adamlar ki sen deyirdin gelib çıḫıblar.Ḫelil Paşa gorḫudan bir boy atlandı,soruşdu:

- Ede,nece adamlar? bir emelli,başlı danış görüm,ne deyirsen?

Keşikçi dedi:

- Vallah,Paşa sağ olsun,kövşende üç nebeled adam var.Hiç bizim yerlerin adamına oḫşamırlar.Elediler ki heresi bir kel boyda.Seherden kövşende ceyran ovlayırlar.

Helil Paşa o saat goşun böyüğünü çağırdı ki:

- Öğren,gör o adamlar kimdiler?

Tez adam gönderdiler,beledçi saldılar,el altından öğrendiler ki yoḫ Köroğlu değil amma Köroğlunun delilerindendirler.Özü de biri Köroğlunun oğlu Eyvazdı.Helil Paşanın keyfi açıldı.O saat emr eledi ki pehlevanlar,serkerdeler hamı yığılsın.Meclis açıb

başladılar meşverete.Aḥırda çoḥ götür goydan sonra hamısı bele dediler ki bes,eğer biz kövşende dava başlasak onları tutabilmeyeceyik.Gırdıklarını gırıb,öldürdüklerini öldürüb özleri de gaçıb elden çıḥacaklar.Ḥelil Paşa dedi:

- Yaḥşısı budu ki garabagara dallarınca göz goyub gözleyek aḥırda ne eleyecekler.Eğer şehere geldiler,ne yaḥşi.Şeherde tutmak asan olar.Yoḥ eğer ele oradan dönmek isteseler,day onda ayrı alac yoḥdu.Başlarık davaya.Ya onlara veren Allah ya bize.

Bu terefden de deliler işden biheber ceyran ovlayırdılar, de bir ceyran vurdular,beş ceyran vurdular,baḥdılar ki karanlık govuşur Eyvaz dedi:

- Gelin geceni burada geçirek.Seher tezden durub bir neçesini de vurub aḥşam özümüzü Çenlibele çatdırarık.

Deliler,Eyvazın fikrini beğendiler.Ceyranları da atları da götürüb bulak başına geldiler,atları yene de yancıdar eleyib ota bıraḥdılar,özleri de biraz kabab bişirib yediler,serin sudan içdiler,tokkanın altın berkidib uzandılar.

Ḥelil Paşaya da ele bu lazım idi.Goşuna hökm eledi ki:

- Gözleyin,ele ki yuḥuya getdiler,üçünü de tutub el ayağın bağlayın.Beli,bir saat gözlediler,iki saat gözlediler,delilerin ses semiri kesildi.Ḥelil Paşa pehlevanlardan bir neçesini ayırıb dedi:

- İndi meydan sizindir,yeriyin,amma ele gedin ki oyanmasınlar Pehlevanlar pusgudan çıḥıb yavaş yavaş ayag aldılar delilere teref.İndi eşit,sene kimden deyim,Halaypozandan.

Halaypozan,çoḥ ihtiyatlı adam idi.Özü de ele sayık yatırdı ki lap serçe kimi.Balaca şıkkıltı oldu oynayırdı.Bir de bir henirtiye gözlerini açdı.Gördü ki karanlıkda budu,bir neçe adam sine sine gelir.Tez dümsükleyib yoldaşlarını oyatdı ki:Uşaklar durun! üstümüze düşmen gelir.Deliler oyandılar amma heç birisi yerinden terpenmedi.Gözlediler ki görsünler gelenler kimdiler,ne eleyecekler? Beli,pehlevanlar gelib lap yaḥınlaşdılar.Ele ellerindeki ipleri hazırlayıb onların üstüne atılmak isteyende deliler yerden galḥdılar,mısri kılınçlar çekildi.Birinci deste pehlevanlardan bir baş galdı,bir de leş.Ḥelil Paşa işi bele görüb hökm eledi goşun yeridi.Deliler tez atları mindiler.Özlerini vurdular goşuna. Deyirler ki deliler düz seheren özünecen dava elediler.Bir günde

ne kadar ceyran vurmuşdularsa dörd beş o kadar Ḫelil Paşanın goşunundan gırdılar.Seher açılanda Ḫelil Paşa gördü belelikle bir kâr hasıl olmayacak.Bunlar goşunu gırıb terk eleyecekler.Özleri de ki ele geçmeyecekler.Goşun büyüklerini çağırıb hökm eledi ki:

- Atlarını vurun,piyada kalsınlar.

Goşun büyükleri her terefden döşendiler atların üstüne.At ha at, aḫırda ki atların üçünü vurdular.Deliler galdılar piyada.Ḫelil Paşanın goşunu her terefden şalgam eleyib onları arakesmeye salıb tekledi.Şirin davada Eyvazın ayağı ilişib üzükuylu yıḫıldı.

Day yanında yoldaş yoḫdu ki başının üstünü kesdirib gorusun, düşmen her terefden töküldü,tutub ellerini bağladılar,Halaypozanla Tohmakvuran,Eyvazı tutulmuş görende elleri boşaldı.Ele bele düşmene teslim oldular,Ḫelil Paşa hökm eledi,üçünün de ayağına künde vurub zindana saldılar kapıya da yüz yaraklı yasaklı keşikçi goydular.Ondan Ḫalil Paşa götürüb Tokata Hesen Paşaya bir name gönderdi ki:"Köroğlunun üç delisini tutmuşam,durma gel!" Kasıd nameni aparmakta olsun,deliler zindanda yatmakda sene kimden deyim,Nigar Ḫanımdan.

Nigar Ḫanım,ve'de günü aḫşamacan gözledi.Eyvazgil gelib çıḫmadılar.Nigar döndü balasını itirmiş marala.Çenlibeli götürdü başına.Deliler,ḫanımlar yığıldılar.Delil delayil,aḫırda bir teher sakitleşdirdiler ki:"Seherecen gözleyek,gelmeseler dalılarınca gederik".Gece döndü ol bir cehenneme.O nece deyerler,ilan vuran yatdı,çayan vuran yatdı,Nigar Ḫanım yatabimedi.Ele gözünü yumcak uşaklar gelib durdular gözünün gabağında.Gerez,fikir,heyal,gecenin bir aleminde yuhu onu apardı.ele gözlerini tezece yummuşdu, gördü gandan bir deryadı,Halaypozan,Toḫmakvuran,Eyvaz da bu deryanın içinde.Amma ele Eyvaz az galıb ki batsın.Nigar deli kimi yerinden sıçrayıb özünü saldı Köroğlunun üstüne,aldı görek ne dedi:

Verdiği ve'deden geçti,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi,
Yağılar ganını içti,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Çenlibelin obasında,
Gönlüm han Eyvaz yasında,
Çalḫanır gan deryasında,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Düşmüşüm boğaz lovuna,
Yolladın ceyran ovuna,
Gurbanam Eyvaz boyuna,
Gelmedi Eyvaz gelmedi.

Serdar ölse,alem yatar,
Muḥennet meksede çatar,
Çenlibelim yasa batar,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Eyvazı yolladım Şama,
Gılıncından ganlar dama,
Ve'de vermişdi aḥşama,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Bayazıd gırağı sazdı,
Göllerinde ördek gazdı,
Düşmen çoḥdu,onlar azdı,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Eyvaza besledim güller,
Ötüşmez şeyda bülbüller,
Ay Nigar,başına güller,
Gelmedi,Eyvaz gelmedi.

Nigarın ağlamağı Köroğlunu coşdurdu.Aldı cevabında görek ne dedi:

Üreğimi eleyib gan,
Ağlama Nigar ağlama,
Olum gözlerine gurban,
Ağlama Nigar ağlama,

İgid olan cefa çeker,
Dost yolunda ganın töker,
Ağlamağın bağrın söker,
Ağlama Nigar ağlama

Gemli gönül deme gelmez,
Derdi olan ağlar,gülmez,
Gorḥağlar er gedri bilmez,
Ağlama,Nigar ağlama!

Delilerim geler coşa,
Muḥennet eyler tamaşa,
Gan kusacak Ḥelil Paşa,
Ağlama Nigar,ağlama!

Meydanda ne're çekerem,
Göyden od alov tökerem,
Dağlar,kayalar sökerem,
Ağlama Nigar,ağlama.

Gızıb coşmamışam hele,
Cıdayla gumaş ölçüle,
Esir gele,Çenlibele,
Ağlama Nigar,ağlama.

Köroğluyam,er götürrem,
Men Bayazıda yetirrem,
Eyvazı alar getirrem,
Ağlama Nigar,ağlama.

Söz tamama yetişdi,Köroğlu hay vurdu,Deli Hesen'i çağırdı, hökm eledi ki:Eyvazın,Halaypozanın,Toḥmakvuranın desteleri atlansınlar.Her deste öz serkerdesinin dalınca gedecek.Ondan dönüb Deli Mehter'e dedi ki gıratı yeherleyib getirsin.

Bir su içim saatda deliler toplandı.Köroğlu üzünü delilere tutub dedi:

Koç deliler,gulak asın,
Gedenler aḥı gelmedi,
Gelin dolag at beline,
Gedenler aḥı gelmedi.

Gışa dönsün gözel yazım,
Sanasan ki indi sazım,
Men bu derdi hara yazım?
Gedenler ahı gelmedi.

Ganlı felek nece gıydı,
Köroğlunun geddin eydi,
Garı düşman gene çekti,
Sineme dağı,gelmedi.

Söz ele tezece yetişmişdi,bir de Deli Mehter başı lovlu gayıtdı ki:

- Ne oturubsan,bes,ereb at atların içerisinde yohdu.Çenlibel deydi birbirine,her yeri ahtardılar,at tapılmadı ki tapılmadı. Köroğlu,hay vurdu ki yohlayın görüm,kim yohdu.

Bir anda her serkerde öz destesini yohlayıb.Tacirler yohlandı,nöker nayıb yohlandı,Deli Hesen bahdı ki Erebistandan gelen gul yohdu.Köroğlu heç bir kelme de kesmedi,getdi fikre.Az fikirleşdi,çoh fikirleşdi,çağırdı Deli Heseni dedi:

- Men gelince Ehmed Tacirbaşının ellerine ayaklarına zencir vurub zindana salsın.

Ehmed Tacibaşı addiminin birini gabağa goyub dedi:

- Köroğlu,sizde gonağa bele mi hörmet eleyerler?

Köroğlu dedi:

- İncime.İnşallah gul tapılandan sonra hamisinin evezini çıhardarık.Ondan Demirçioğlunu çağırıb dedi:

- Gürcüoğlu,Mehemmede Tanrıtanımazı da yanınca götür,gel.

Beli,deliler atlandı.Demirçioğlu,Köroğlu,Memmed,Tanrıtanımaz da atlanıb hazır dayandılar.Bu terefden de Deli Mehter gıratı ifcin yeherleyib çekdi ortaya.Köroğlu,herşeyi hazır görende Koca Sefere dedi:Bir baş Bayazıda gelersiniz.Men sizi orda gözleyeceyem,ondan dönüb Demirçioğlugile dedi:

Bir gul gaçırmışam Erebistana,
Arayın,ahtarın,tapın,getirin,
Eğer girmiş olsa delikli daşa,
Aparın,ferhadı,çapın getirin.

Bir gulum gaçıbdı adı İmirze,
Vermezdim elliye,altmışa,yüze,
Varını yoḫunu tökün Tebrize,
Deyirin değmeze satın,getirin!

Aḫtarın Helebi,gezin Mısırı,
Bağlayın yolları,kesin cesiri,
Gol gola bağlayın,tutun esiri,
Sağırın kebire gatın getirin.

Ḫeber alın o namerdin zatını,
Aparıbdı merd igidin atını,
Tutun,kesin rize rize etini,
Atlar torbasında etin getirin!

Köroğlu içibdi düşmen ganını,
Goyar dar günü şirin canını,
Girin vezirini,tutun ḫanını,
Golunu goluna çatın getirin!

Söz tamama yetdi,Deli Mehter,atın üzengisini basdı,Köroğlu sıçradı üstüne.At,Köroğlunu üstünde görende ele kişnedi ki Çenlibele ses düşdü,Köroğlunun üreği atlandı.Söz evezinde mısri gılıncı çekib dedi:

Yığılsa meḫlugat,gurulsa mehşer,
İsrafil surunu çala,goymaram,
Çekerem gılıncı,girrem meydana,
Uçurdaram,burda gala goymaram.

Körolu,ele sözün birinci bendini demişdi.Aşık Cunun ele bir bayatı çekdi ki hamının bedeni lerzeye geldi.Dedi:

Men aşık tehledenem,
Tek evli tehledenem,
Arasbar terlanıyam,
Sonalar tekledenem.

Köroğlu dedi:

Ḥeber olsun Bayazıdın eline,
Düşmeyibler men delinin feline,
Hay deyib minmişem gırat beline,
Bu kısası Rüstem Zala goymaram.

Yene de Aşık Cunun elini goydu gulağına dedi:

Men aşıgem şongara,
Şahın gerek şongara,
Cik cik deyen serçeler,
Neyler şahin şongara?

Köroğlu dedi:

Bir igit ki atasından var ola,
Tülek,terlan gurbet elde sar ola,
Beyazıdda nece delim var ola,
Aya aparmasam,ile goymaram

Cunun dedi:

Men aşık ordubada,
Salmasdan ordubada,
Serkerde goçak olsa,
Heç vermez ordubada

Köroğlu dedi:

Badeler içmişem,hele serhoşam,
Gorḥ o günümden ki gaynayam,coşam,
Tülekler sındıram bir terlan guşam,
Sarlar şikarımı ala goymaram.

Cunun dedi:

Men aşık,ovun ovlar,
Ovcular ovun ovlar,
Alvizden galḥan terlan,
Murguzda ovna ovlar.

Köroğlu dedi:

Gırram kayaları,yıḥaram dağı,
Ḥanlar zeher içer,sultanlar ağı,
Çenlibeldi koç Köroğlu oylağı,
Şah da gelse Çenlibele goymaram.

Cunun geldi lap Köroğlunun yanına dedi:

- Köroğlu! sözlerime gulak as!

Men aşık lenkeridi,
Gemidi lengeridi,
Çoḥ bilib az danışmak,
İgidin lengeridi.

Söz Köroğlunun aldı dedi:

- Aşık Cunun,sözünü başa düşdüm.

Cunun dedi:

- Get Köroğlu! yolcu yolda gerek,yadından çıḥartma!

Aşık deyib ki:

Men aşığam bu daşa,
Bu gaynaya,bu daşa,
Ele vur ki yağını,
Kellesinden bud aşa!

Köroğlu dedi:

- Aşık Cunun,indi ki bele oldu,sabah aḥşam uşakları burda menden iste.Bunu deyib Köroğlu atın başını çevirdi.Deliler,hanımlar ele birce bunu gördüler.Köroğlu ele bil ki bir oḥ oldu garanlığa atıldı.İndi gabağda Köroğlu,dalınca Demirçioğlugil,onların dalınca deliler getmekde olsun,sene kimden deyim,guldan.

Gul nece ki Çenlibelden çıḥdı.Gunartaya kimi bir at sürdü. Ele ki arḥayınlaşdı ki day dalınca gelib eliyen yoḥdu,bir bulağın başında düşüb menzil eledi.Biraz at otladı,biraz da özü dinceldi,galḥıb yene de yol başladı.Amma day ele can dilden at sürmüşdü.Bele bele sabahısı sehere yaḥın gelib bir yol ayrıcına çıḥdı.Bir de gulağına bir ses değdi,dönüb dala baḥanda gördü vallah

ayın aydınlığında daldan bir atlı ele gelir ele gelir ki ele bil oḥdu,yayından çıḥıb süzür.Tez atı yoldan çıḥardıb özünü verdi tepenin dalına.Baḥdı ki gelen Köroğludu.Köroğlu gelib ildirim kimi gulun yanından geçdi,getdi.Gul öz özüne dedi:"Ey dili gafil,yeğin işin üstü açılıb.Ehmed Tacirbaşı ehvalatı Köroğluya deyib o da menim dalımca Tokata gedir.Tezeden gul olan bende Tokata gedir, yavaşca yolun değişib düşdü ikinci yola indi gul ikinci yol ile getsin,biz görek Köroğlu nece oldu? Gırat seherecen yol gedib gün tezece çıḥanda Köroğlunu çatdırdı Bayezıde.Köroğlu ile atın üstünde girdi şehere,biraz o yana dolandı,biraz bu yana dolandı, gelib çıḥdı bir yere.Baḥdı ki burada yüzecen yaraklı yasaklı adam dayanıb keşik çekir.Çatıb onlara soruşdu:

- Eye,kimsiniz? burada ne dayanıbsınız?

Cevab verdiler ki:"Köroğlunun delileri burada,zindanda dusdagdılar.Onlara keşik çekirik"

Köroğlu,bir fikirleşdi ki hele heç birşey elemeyib delileri gözlesin.Bir de Cununun sözü yadına düşdü.Nigarın ağlamağını gözünün gabağına getirdi.Ele bil ki dünya başına herelendi.Mısrı kılıncı çekib keşikçilere hücum eledi,bir sağa vurdu,bir sola vurdu,bir de dönüb ortaya vurdu.Keşikçileri gatım gatım gatlayıb gabağına gatdı.Ḥelil Paşaya heber çatdı.Paşa,hökm eledi goşun yeridi Köroğlunun üstüne.Köroğlunun gözü ele gızmışdı ki dalbadal goşun gelmeyini görmürdü.Şirin davada bir de gözü sataşdı,gördü Ḥelil Paşa durub bir uca yerde goşuna ürek direk verir.Bir deli ne're çekib dedi:

Eyvaz deyib Çenlibelden gelmişem,
İndi burda mehşer guraram Paşa,
Delilerim tutduğunu bilmişem,
Geder,zindanını gıraram Paşa.

Coşub oḥuyaram dovran içinde,
Görersen özünü al gan içinde,
Şir kimi gızaram meydan içinde,
Tepinib bağrını yararam,Paşa.

İndi men eylerem yaman halını,
Yıḥaram galanı,cah celalını,
Yığaram,aparram,dovlet malını,
Tahtına od alov vururam,paşa!

Köroğlu sözünü üç hanesini deyib bir de özünü vurdu deryayı leşkere.Gıra gıra çatdı meydanın başına,bir de oradan geri dönende gördü budu deliler gelir,ne gelir.Delileri görcek Köroğlunun üreği atlandı.Aldı sözün obiri hanesini dedi:

Bir ne're çekerem deliler yerir,
Günün gabağında cesedin sürür,
Duman tek yurdunu,yuvanı burur,
Tamam dağı,daşı yararam,paşa!

Köroğlu gayıtmaz tufan salmasa,
Cida işletmese,kılınç çekmese,
Eyvazın eliden bu gün almasa,
Dişlerini bir bir gıraram,paşa!

Deliler heç nefes almayıb,sıyırma kılınç özlerini vurdular goşuna.Köroğlu özünü zindana yetirdi.Atdan düşüb zindanın kapısına ele bir emud vurdu ki demir gapı pul pul olub yere töküldü. İçeriye girib uşakların,ellerini,ayaklarını açıb bayıra çıḥartdı. Ondan atı minib durma geldim.Özünü yetirdi Helil Paşaya.Helil Paşa el ayak açınca Köroğlu,onun başının üstünü aldı amma Ḥelil Paşanı öldüre bimedi.Ele elini gılıncına atmak isteyirdi ki gırat ağzını deyirman kimi ayırıb,Helil Paşanın başını saldı ağzına.

Helil Paşa bayak ha cehenneme vasıl oldu.Goşun paşanı ölmüş görüb teslim oldu.Köroğlu hökm eledi.Deliler davadan el çekdiler.Goşuna aman verdi.Ondan sazı döşüne basıb dedi:

Ḥeber olsun Bayazıdın eline,
Aparram Eyvazı,gala goymaram,
Deyin sultanlara koç elemesin,
Bu kısası Rüstem Zala goymaram.

Bilmirem,baharam yoḫsa ki gışam,
Gorḫ o zamandan ki kaynayam coşam,
Gırılmaz gayayam,terpenmez daşam,
Ferhad kulungunu çala goymaram.

Aladı gözleri,gaşları yağı,
Nigar olub Ḫan Eyvazın dustağı,
Çenlibeldi Köroğlunun ovlağı,
Şah da gele Çenlibele goymaram.

Köroğlu,Eyvazı,Halaypozanı,Toḫmakvuranı da götürdü delilerle birlikde Çenlibele döndüler.

MEHBUB HANIM'IN
ÇENLİBEL'E GELMEYİ

Yene Aşık Cunun çoḥdan idi ki Çenlibelden çıḥmışdı.Ne Hemze'nin Çenlibele gelmeyini bilirdi,ne gıratı aparmağını,ne Köroğlunun Tokat'daki işinden ḥeberi var idi,ne de gıratı getirmeyinden.

Şeher şeher,kend kend gezib dovran açırdı,meclis gururdu. Bir terefden Köroğludan oḥuyub onu meşhur-i cehan eleyirdi,bir terefden igid oğlanların say seçmelerini yığıb Çenlibele gönderirdi,bir terefden de paşalardan heber yığıb Köroğluya çatdırırdı.

Günlerin bir gününde Aşık Cunun geze geze gelib ruma çıḥdı. Şeherin kuçelerini gezirdi,birden kulafirengide bir gözel gördü. Aşık gözü serraf olar,birce defe baḥmakla adamları saf çürük eleyer.Aşık Cunun buna bir leylacı nezer saldı.Baḥdı ki gözel,ne gözel...teller gara,hallar gara,kaşlar gara,dişler ağappağ mırvarı kimi,dodaklar yakutun kenarı kimi,gözler eledi ki eşk ehline öldürrem deyir.Gör kız ne kadar gözel idi ki Cunun,bir baḥmakla aḥlı serden verib durdu tamaşa elemeye.

Bu kız kim ola,kim ola,Rum Paşasının kızı Mehbub Ḥanım.Sen deme Mehbub ḥanım da Aşık Cununa fikir verirmiş.Çağırdı gırḥ incebel kızlardan birini ki:

- Get,o aşığı bura getir.

Aşık Cunun bir de baḥdı ki bu imaretin kapısından bir kız çıḥdı,düz onun üstüne gelir.Aşık Cunun gorḥuya düşdü,fikirleşdi ki yeğin kız onun ele dayanıb baḥmağından gezeblenib.İtedi birteher gözden yayınsın amma kız imkan vermedi.Alıcı kuş kimi onun gabağını kesdi.Edeble salam verib dedi:

- Aşık,Rum Paşasının kızı Mehbub Ḥanım seni çağırır.

Aşık Cunun,baḥdı ki yoḥ deyesen bu gezebden değil.Kızın yanına düşüb Mehbub Ḥanımın yanına geldi.Mehbub Ḥanım özü Aşık Cununun gabağına çıḥdı.Hoşgeldin eleyib,onu öz otağına apardı.Ele ki Aşık Cunun eyleşdi,Mehbub Ḥanım soruşdu:

- Aşık,haradan gelib haraya gedisen? Kimin aşıkısan?
- Hanım,gafın o terefindenem.

Mehbub Ḫanım bu sözü eşitcek aşıktan soruşdu:

- Aşık,Köroğlunu tanıyırsan?

Cunun bir etrafına baḫdı.Gördü otakda ikisinden savayi heç kes yoḫdu,dedi:

- Niye Ḫanım,görmüşem.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Düzünü de görüm,o nece adamdı? O Çenlibel nece olan yerdi?

Aşık Cunun dedi:

- Vallah,ne deyim,adamdı da...

Mehbub Ḫanım,çoḫ ağıllı kız idi.Atası onun adını hemişe mazarat deyerdi,ye'ni çoḫbilmiş.Bele şey çoḫ az az düşer ki bir adam hem gözel olsun,hem ağıllı,kamallı,amma Mehbub Ḫanımda ikisi var idi.O nece deyerler,diyesen lap hoş günde dünyaya gelmişdi.Gözellikde ele idi ki ele bil gudretten yetmiş iki geleminden yetmiş iki reng alıb bezenmişdi.Ağılda,kamalda da Eflatuna loğmanlık elerdi,lağmana Eflatunluk.

Gerez,Mehbub Ḫanım başa düşdü ki Aşık Cunun,Köroğlunu yaḫşı tanıyır amma salıḫ vermek istemir.Öz özüne fikirleşdi ki yaḫşi bu niye demek istemesin? Birden yadına düşdü ki "Ey dadı bidad aḫı men paşa gızıyam.Köroğlu da ki paşaların düşmanı.Yeğin aşık buna göre menden çekinir".Yavaşca durub ayağa geldi,Aşık Cununun lap yanına.dedi:

- Aşık,sen deyesen ki Köroğlunu tanıyırsan,mene bir de görüm Köroğlunun arvadı kimdi?

Aşık Cunun dedi:

- Ay Ḫanım,bunu bütün alem bilir ki Köroğlunun arvadı Nigar Ḫanımdır.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Çoḫ eceb çoḫ pakize.Bir mene de görüm,Nigar Ḫanım kimin kızıdır?

Cunun dedi:

- Bunu da bütün alem bilir ki İstanbul Ḫodkarının.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Bu da çoḫ gözel.İndi mene de görüm Telli Ḫanım kimin kızıdır?

Aşık Cunun Mehbub Ḫanımın bu sual cevabından biraz vesveseye düşdü.Aşık Cunun fikirleşdi ki goy görüm aḫırı ne olacak?

Dedi:

- Erzurumlu Cefer Paşanın bacısıdır.

Mehbub Hanım dedi:

- Men de Rum Paşasının kızı Mehbub Hanımam.Ancak sen mene de görüm ya Telli Hanım,ya ele Nigar Hanım niye öz dudmanlarını,cah celallarını terk eleyib Çenlibele gedibler,bunu bütün külli alem bilir ki onları Çenlibele gücle aparmayıblar.Hamısı öz hoşları ile gedibler.Beledi,ya beledi değil?

Cunun dedi:

- Mehbub Hanım,men senin metlebini başa düşdüm.Ne sözün var soruş deyim,men Köroğlunun aşığı Cununam.

Mehbub Hanım güldü,dedi:

- Aşık,ağıllı aşıksan.İndi menim senden iki sualim var amma mene gerek düzgün cevab veresen.Ortada yalan malan olmaya.

- Hanım,bizde yalan olmaz,ver sualini,al cevabını!

Mehbub Hanım geçdi yine de öz yeride eyleşdi.Dedi:

- Birinci sualim budu ki mene de görüm Köroğlu nece adamdı?

Aşık Cunun sazı sinesine basdı,dedi:

Ne're çekib düşmen üste gedendi,
Meydanda gösterer hüner Köroğlu,
Gulaş golun gerib şeşper atanda,
Vurar dağı daşı deler Köroğlu

Bilmek olmaz onun min min felini,
Namerd goya bilmez yere belini,
Bir defe şeşpere atsa elini,
Düşmenin izini siler Köroğlu.

Düşer her dem paşalarla davası,
Kesilmez savaşı,cengi,govgası,
Cunun deyer Çenlibelin ağası,
Yeddi min deliye serker Köroğlu.

Söz tamama yetdi,Mahbub Hanım dedi:

- İndi mene de görüm,o Çenlibel nece olan yerdi?

Aşık yine de sazı basdı döşüne:

Merd oylağı Çenlibeldir,
Mehbub Ḫanım,bizim yerler,
Delileri durna teldir,
Mahbub Ḫanım,bizim yerler.

Daşları var alçak uca,
Eyler gefle,tacir hoca,
Tutulub hasarlı burca,
Mehbub Ḫanım bizim yerler.

Dağları var goşa goşa,
Düşmen görse çeker haşa,
Bata bilmez sultan,paşa,
Mehbub Ḫanım,bizim yerler.

Ele ki bu söz de gurtardı,Mehbub Ḫanım tezeden durub geldi Cununun yanına.Lap ağzını onun gulağına dayayıb dedi:

- Aşık,burdan durub birbaş Çenlibele,Köroğlunun yanına gedersen.Ona deyersen ki Rum Paşasının kızı Mehbub Ḫanım deyir ki ona demeli bir sırrım var amma gerek özüne deyem,özü de burada deye bilmerem,gerek orada,Çenlibelde ona deyem.Başadüşürsen mi? O sırrı ki men ona diyeceyem,day onu deyenden sonra burada kalmak mene mümkün olmaz.Amma telesin yoḫsa uduzar.

Söz ağzından gurtaracak Mehbub Ḫanım ellerini vurdu birbirine.O saat bayakki kız ki aşık Cununu çağırmışdı,girdi içeriye, elini döşüne goyub dayandı.Mehbub Ḫanım dedi:

- Aşıga ḫorek getirin!özü de yiğişin gelin,biraz desin,gulak asak.Aşık bu gece bize gonağdı,seher tezden İstanbul'a gedecek.

Aşık Cunun işareden başa düşdü ki sırrı gizli saḫlamak lazımdı.Gerez ḫorek geldi,Mehbub Ḫanım Aşık Cununu yaḫşi gonağ eledi.Ele ki aşık yedi,doydu,sazı döşüne basıb dovran başladı.Gecenin bir nısfine kadar çalıb oḫudu amma Köroğludan bir keleme de kesmedi.Beli meclis gurtardı,geceni yatdılar,ele ki seher açıldı, aşık Cunun durdu,yedi,içdi,getmek isteyende Mehbub Ḫanım geldi, Aşık Cunun bir fırset tapıb Mehbub Ḫanıma dedi:

- Mehbub Ḫanım,inşallah bir neçe günden sonra senin dalınca adam geler.

Mehbub Ḫanım soruşdu:

- Yahşi,bes men neden bilim ki o adam Çelibelden gelib,bir nişanesi elameti zadı olacak,ya yoḥ?

Aşık Cunun getdi fikre.Lap gedene macal yoḥ dedi:

- Mehbub Ḥanım,nişane bah,menim bu sazım olacak.

Ondan Aşık Cunun galḥıb çarıklarını berkitdi.Düz Çenlibele yol başladı.Ne kadar getdi bilmirem,ne kadar dayandı bilmirem, aḥırı ki bir seher çağı Çenlibele çatdı.Köroğluya ḥeber verdiler ki bes Aşık Cunun gelir.Köroğlu yene de galḥıb onun gabağına çıḥdı,görüşüb hörmet izzetle meclise getirdi.Çenlibele hay düşdü, bir su içim saatde bütün ḥanımlar,deliler yığıldılar,ele ki aşık yedi,içdi,dinceldi,Köroğlu dedi:

- Aşık Cunun,indi de görek haraları gezdin? ne gördün? ne eşiddin? bu ayak haradan gelirsen?

Aşık Cunun dedi:

- Köroğlu,aşık,gördüğünü dil ile deye bilmez.Eğer izindise, sazla deyim.

Köroğlu dedi:

- İzindi,de!

Aşık Cunun üçtelli sazı bağrına basdı,dedi:

Gelirdim çıḥdı karşıma,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥanım,
Sevdası saldı başıma,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥanım.

Gözü göyçek,kaşı gelem,
Olmaz bele şirin kelam,
Çeker hesretini alem,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥanım.

Duruşu benzer terlana,
Gözel döğüb gözel ana,
Töküb tellerin gerdana,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥanım.

Deli könül talaşında,
Can kovrulu ataşından,
Kırk incebel kız var başında,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥanım.

Aşık Cunun çeker nazı,
Ürek açar hoş avazı,
Rum elinde paşa gazı,
Mehbub Ḥanım,Mehbub Ḥaım.

Aşık sazla dediği kimi sözle de Mehbub Hanımın sıparişini Köroğluya yetirdi.Köroğlu dik galḥdı ayağa ki:

- atı yeherleyin,men gedesi oldum.

Deli Mehter o saat gıratı yeherleyib Köroğlunun gabağına çekdi.Köroğlu delilerle,ḥanımlarla eltemen oldu,demelisin dedi, tapışırmalısın tapışırdı,ayağını üzengiye goyanda Nigar Ḥanım tutdu atın yiyeninden dedi:

- Köroğlu,bu kızın sözü meni şüpheye salıb,Keçel Hemzeni gördün ki sen bu sefere getme! goy uşaklardan birisi getsin.Geler, sözünü burada diyer.

Köroğlu istedi danışsın,deliler hamısı bir ağızdan Nigar Ḥanımın sözünü tesdiklediler.Köroğlu Tokat seferinden sonra özüne söz vermişdi ki bir de delilerin,ḥanımların meslehetinden çıḥmasın.Atdan düşdü,Deli Mehter o saat atın alıb tovleye apardı. Köroğlu eyleşdi ele ki hamı oturdu,Köroğlu üzün delilere tutub dedi:

- Yaḥşi,bes kim getsin?

Söz Köroğlunun ağzından gurtarmamış Belli Ehmed durdu ayağa ki:

- Mene izin ver,bu sefere men gedim,Ruma men beledem.

Köroğlu dedi:

- get amma yol uzakdı,her at gede bilmez,duratı min.Belli Ehmed o saat özünü verdi tovleye,durat yeherleyib çekdi eşiye.Köroğlu ile delilerle,ḥanımlarla elkemen olub ata minmek isteyende Cunun sazını ona uzadıb dedi:

- Al,sal çiynine!Mehbub Ḥanımla şertimiz var.O seni bu sazla tanıyacak.

Belli Ehmed sazı da çiynine salıb sıçradı atın beline,duzeldi yola.O neçe deyerler dağlar aşdı,dereler geçdi,yel oldu esdi, menziller kesdi,orada ayla,ille o burda muhteser dille,günlerin birinde gelib çatdı Ruma.

Belli Ehmed duratın üstünde,çiyninde de saz kuçe ile getmekte olsun,sene kimden deyim,Mehbub Ḫanımdan.

Mehub Ḫanım ele ki Aşık Cununu yola saldı,bir müddet gözledi.Sonra kızlara dedi:

- Kızlar,yaman üreğim darıḫır.Gözde gulaḫda olun harada çiyninde saz aşık gördünüz menim yanıma getirin.Biraz dedirdek üreğimiz açılsın.

Kızlarada ki ele birşey lazım idi.Hay hayda idiler ki Mehbub Ḫanım bir aşıktan zaddan getirib çaldırsın,onlar da gulak assınlar.

Oldular dörd göz.Gizlince öz aralarında novbet düzeltdiler. Birgün haman Aşık Cununu Mehbub Ḫanımın yanına çağırıb getiren kule fırengide dayanmışdı,bir de gördü ki budu,bir aşık,çiyninde de saz,kuçenin o başından kulefirengilere dikket yetire yetire gelir.Amma bu aşık atlıdı.Özü de yaman bazburtlu şeydi.Tez özün yetirdi Mehbub Ḫanımın yanına ki:

- Ḫanım,ḫanım,aşık! Gedirem,çağıram.

Mehbub Hanım istedi soruşsun ki,nece aşıkdı? Ne teher adamdı? Baḫdı ki kız hani? Kız çoḫdan gedib.Gerez,kız tengenefes özünü kuçeye salıb Belli Ehmedin gabağını kesdi ki:

- Aşık,Rum Paşasının kızı Mehbub Ḫanım seni çağırır,deyir gelib biraz çalıb oḫusun.

Belli Ehmed "Menim gözüm üste!" deyib atdan düşdü.Gız gabağda,Belli Ehmed dalda,girdiler heyete.Beli,atı bağladılar,rahatladılar,çıḫdılar yuḫarıya,Mehbub Ḫanımın yanına.Belli Ehmed bir müşteri gözü ile bahdı Mehbub Ḫanıma.Gördü doğrudan da ele mehbub ki,mehbub atana rehmet ay buna ad tapıb goyana.Cunun deyenden de min gat artıkdı.Dedi:

- Selamuneleyküm,ḫanım!

Mehbub Ḫanım dedi:

- Eleykümesselam,aşık!Eyleş,biraz çal,oḫu,gulak asak.

Belli Ehmed dedi:

- Menim gözlerim üste.Kaş ele men çalam,sen gulak asasan.

Belli Ehmed,Mehbub Hanımın gözüne şirin gelmişdi.Odu ki ona bir sataşmak istedi.Dedi:

- Her çalana gulak asmak olmur,aşık,belke heç senin çalmağın oḫumağın bizim ḫoşumuza gelmeyecek.

Belli Ehmed dedi:

- Yoḫ,ḫanım,men bilmerem demerem.Men bilerem ki menim sazım da özüm de sene hoş gelecek.

Bunu deyib Belli Ehmed sazı ipek köyneğinden çıḫartdı.Mehbub Ḫanım baḫdı ki saz aşık Cununun sazıdı.Yerini rahatlayıb dedi:

- Aşık,sazın yaḫşi sazdı,ohu görek,sözün nece olacak?

Belli Ehmed dedi:

- Sözüm,sazımdan da yaḫşi olacak.Sen gulak as!

Bunu deyib Belli Ehmed sazı basdı döşüne dedi:

Duratı seyirdib düşmüşem yola,
Urum deyib Çenlibelden gelirem,
Gümüş golçakları bağlayıb gola,
Polad deyib Çelibelden gelirem.

Dolanıb dağları gezmişem ezel,
Hayvalı bağları görmeyib hezel,
Urum ölkesinde bir turfe gözel,
Seçib,sevib Çenlibelden gelirem.

Köroğlunun delilerdi imdadi,
Gılınç çekdi,hasıl olsun muradı,
Ruma paşa gızı,Mehbubdu adı,
Mehbub deyib Çenlibelden gelirem.

Mehbub Ḫanımın Şirin Hanım adında bir emisi kızı var idi. Özü de emisi kızından galan değildi.Ondan da biraz çoḫbilmiş idi. Mehbub Ḫanımın da yaman ḫatırını isterdi.Şirin Ḫanım baḫdı ki aşığın sözlerinden deyesen kızlar şüphelenen kimi oldular.Deyesen birbirine göz kaş eleyib irişirler.Tez üzünü gızlara tutub dedi:

- Kızlar,görürsünüz mü?baḫ,hakk aşığı bele olar ha ...

Gördüz,emim kızının adını nece düz dedi.Hele Rum Paşasının kızı olduğunu da bildi.

Şirin Ḫanımın sözünden Belli Ehmed bildi ki bele açık demekde sehv iş görüb.Tez sazı götürüb döşüne basdı,eşitdiği,bildiği aşıkların sözlerinden çalıb oḫumaya başladı.

O kadar çaldı,oḫudu ki ta gecenin bir alemi oldu.Aḫırda Mehbub Ḫanım dedi:

- Aşık,day besdi,yoruldun.Kızlar,aşığa ele bu otaktaca yer salın,yatsın,siz de durun,gedin yatın!

Sonra üzünü Şirin Ḥanıma tutub dedi:

- Emi kızı,dur,biz de gedek,yatak!

Beli,hamı durdu dağıldı.Ele ki ara sakitleşdi,Mehbub Ḥanım yavaşca kapını açıb geldi Belli Ehmedin yanına,dedi:

- Haradan geldiğini bilirem,ancak de görüm kimsen? Köroğlumusan mı?

Belli Ehmed güldü,dedi:

- Ḥanım,men hara,Köroğlu hara? Men koç Köroğlunun bir dırnağı da olabilmerem.Menim adım Belli Ehmeddi.Özüm de Köroğlunun o neverim delileriden biriyem.

Mehbub Ḥanım onun bir şesti bestine baḥdı,bir boy buḥununa baḥdı,bir goı bacağına baḥdı,üreğinde dedi:"Yoḥ,yalan deyir.Bu heç neverimzad değil.Köroğlunun lap adlı sanlı delileriden biridir".Sonra dönüb bir müşteri gözü ile onun sur sufetine nezer saldı,baḥdı ki düzdü,biraz kobudlu amma ele üreğe yatan oğlandı ki min paşa oğluna deyer,min de han oğluna.Gesden ona sataşmak üçün dedi:

- Yaḥşi,men Köroğluya ne pislik elemişem ki delilerinin bele neverimini menim üçün gönderib? day bir emelli başlısını göndere-bilmirdi?

Belli Ehmed dedi:

- Ḥanım,adamına baḥıb dalınca adam göndererler.Köroğlu hemişe yazıḥ yüzüğün elinden iş gelmeyen adamların dalınca ya özü geder yada delilerin say seçmeleriden gönderer amma aşık Cunun ağlını kamalını o kadar terifledi ki Köroğlu dedi ele bele gıza birce beletçi lazımdı ki yolu tanıtsın,galan işleri özü görer.

Mehbub Ḥanım baḥdı ki yoḥ,Belli Ehmed ağılda da her yetene bağ veren değil.Özü de yaman hazırcavabdı.Birden onun gaşları çatıldı...Vallah deme görmemişem,ele bil ki iki dene şahmar ilan guyruğunu galdırıb gara gözlerin üstüne yatdı.Belli Ehmed az kaldı serden vere.

Mehbub Ḥanım dedi:

- De,dur,atı hazırla gedek! gece geçir.

Belli Ehmed dedi:

- Yoḫ Ḫanım,men bayak sazı çalanda aşığının birini sindirmişam.Bele apara bilmerem.Aşık Cunun menim atamı yandırar.Men gerek seher burada usta tapım,onu gayıtdırım.İnşallah biz sabah gece çıḫarıḫ

Mehbub Ḫanım çoḫ dedi,Belli Ehmed az eşitdi.Mehbub Ḫanım gördü yoḫ bu dediğinden dönen değil,aḫırda çar naçar razı oldu. Çekilib öz otağına getdi.

Belli Ehmed yorgun idi,ele onu bildi ki yerine girdi,birde baḫdı ki seherdi,celd yerinden durub atı yemledi,suladı,sonra sazı da götürüb bazara çıḫdı.Az dolandı,çoḫ dolandı,aḫırda gelib meydan başında bir saz gayıran usta dükanı tapdı.Salamdan sonra sazı verdi ki:

- Usta,başına dönüm,bunu tez gayır,yol adamıyam,gedeceyem.

Usta heç başını galdırmadı.Ele altdan,ağzının yanı ile dedi ki:

- Bugün vaḫdim yoḫdu,sabah gel!

Belli Ehmed dedi:

- Usta men dedim ki,yol üsteyem,neçe ye'ni sabah gel.

Usta dedi:

- Neyleyim ki yol üstesen gözlerimin ikisi de birden aydın ki yol üste sen dedim ki bugün vaḫtim yoḫdu.

Belli Ehmed dedi:

Çenlibelden seni deyib gelmişem,
Usta,gulun ollam,al düzelt sazı,
Gırılıbdı sazım,me'tel galmışam,
Usta,gulun ollam,al düzelt sazı!

- Eye,ne ganmaz adamsan.Dedim ki bugün düzelde bilmerem.

Belli Ehmed dedi:

Derin derin deryalara dalmışam,
Heyva kimi saralmışam solmuşam,
Anadan olan gün peşman olmuşam,
Usta,gulun ollam,al düzelt sazı!

Usta lap hırslandı,dedi:

- Eşi cehenneme peşmansan,goriḫ da yanınca!ne eleyim ki peş-

mansan.Peşmansan vur özünü öldür.Bu sözde ustanın şagırdı dedi:

- Ay usta,yol adamıdı,ne olar,al düzelt,getsin de...usta şagırdın ağzına bir sille vurdu ki:

- Kes sesini,haramzada! Büyük duran yerde küçük gelet eleyer danışmaz.

Belli Ehmed dedi:

Goşun çıḥdı Çenlibelin düzüne,
Gurban olum,şagırdının gözüne,
Hırda sedef doğra sazın üzüne,
Usta gulun ollam,al düzelt sazı!

Usta başladı söyüb savaşmağa.Belli Ehmed gördü ki usta sazı düzeltmiyecek,dedi:

Belli Ehmedem,eslim,soyum kürdice,
Söyle görüm usta el muzdun nece?
Konlüm gubar eyler ortadan bice,
Usta,zındık oğlu,al düzelt sazı!

Köroğlu deyer,Çenlibelde bey menem,
Paşaya,Ḥodkara boyun eymerem,
Al sazımı düzelt gorḥma deymenem,
Usta gulun ollam,al düzelt sazı!

Usta dedi:

- Ne dedin? Köroğlu? Çıḥ bu saat bayıra! Ele birce bu galmışdı ki gede gudenin,güldür gaçanın adı menim dükanımda çekilsin. Çıḥ bayıra sene deyirem,yoḥsa bu saat gedib paşaya ḥeber verrem, tutub derine saman teper.Hırs vurdu Belli Ehmedin başına.ele bir ce onu bildi ki saz kalḥdı göye,ne gücü var,ele çaldı ustanın tepesine ki saz da parça parça oldu ustanın başı da.Usta gücle özünü birteher bayıra saldı,başladı havar çekmeye ki:"Ay havar,koymayın Köroğlu meni öldürür".

Rum şehrinde dam altında bir nefer adam deyesen kalmadı. Bir su içim saatda meme yeyenden pepe deyene hamı yığıldı meydana.Belli Ehmed dükandan sazlardan bir yaḥşisini seçti.Pulunu goydu peştahtanın üstüne.Sazı çiynine salıb çıḥdı bayıra.Gördü val-

lah,burada bir eresatı mehşerdi ki ele bil medanın dörd bir terefine etden duvar çekibsen amma heçkes yaḥına gelmir.Hamı ele uzakdan durub tamaşa eleyir.Bu terefden ḥeber gedib çatdı Rum Paşasına.Paşa,goşun büyüğünü çağırıb emr verdi ki:

- Bu saat goşun götürüb meydanı halka me'reke ele! Her ne teher olsa gerek onu tutub getiresen menim yanıma.Eğer tutub getirdin kızım Mehbub Ḥanımın kebini kesdirib vereceyem sene.Yoḥ eğer getire bilemedin boynunun vurduracağam.

Belli Ehmed bir de baḥdı ki goşun etrafı bürüdü.Gördü day ayrı elac yoḥdu.Sazı çiyninden çıḥarıb bir terefe atdı.Mısri kılıncı çekib özünü vurdu goşuna.Gaş garalana kadar meydanda bir gıyamet oldu ki gel göresen.Belli Ehmed goşundan o kadar gırdı ki meydanda leş leşe dayandı.Day o nece deyerler,ayak goymaya yer tapılmadı.Gördüler,yoḥ belelikle olmayacak.Geceni araya verse elden çıḥacak.Meslehet,meşveret...aḥırda meydanın günbatan elinde bir köhne guyu vardı,getirib onun üstüne çır çırpı töküb örtüler. Gurgunu gesden ele gurdular ki Belli Ehmedin ağzını saldılar guyuya teref.Belli Ehmed de işden hebersiz.Ne bilsin yazık,sağ sola gılınç vurur.Sağa vurdu,sola vurdu,ortaya vurdu ki özüne bir yol tapıb çıḥsın,birden kuppultu ile getdi guyunun dibine.

Paşaya muştulukçu getdi ki bes gözün aydın olsun,Köroğlunu saldık kuyuya.Paşa emr eledi ki:

- Bu saat tutun,getirin menim yanıma!

Geden ḥeber getirdi ki bes,Paşa deyir bu saat tutun getirin menim yanıma.Goşun galdı mee'tel ki ne elesin,ne teher tutsun. Gorḥudan guyuya kim girebiler ki kim de onu tuta.Goşun böyüğü özü getdi Paşanın yanına ki:

- Paşa sağ olsun,onu tutmak heç bir vechle bizim işimiz değil,Gılıncı da elinde dayanıb guyunun dibinde.Ele bir adamın guyuya düşmeğini gözleyir ki başını bedeninden ayıra.

Paşa dedi:

- Onda başına daş tökün,ölsün,sonra ölüsünü çıḥardın getirin!

Goşun büyüğü gayıtdı dala,hökm eledi bir iki dene böyük daş getirsiler.Goşun daş yığmağda olsun,Belli Ehmed guyunun dibinde eşit Mehbub Ḥanımdan.

Mehbub Hanım kulafirengiden baḥırdı.Ele ki gördü eskerler daş yığırlar.Meseleni başa düşdü.Tez emisi kızı Şirin Ḥanımı da yanına alıb özünü yetirdi atasının yanına.Mehbub Ḥanım atasının ağlına,kamalına beled idi.Hemişe deyerdi ki bir kara toyuk menim atamdan ağıllıdır.Baḥdı ki atasının kefi yaman sazdı.İçeriye girdi.Edeb salamının yerine yetirdi.Paşa soruşdu:

- He,ne var? Neye gelmisen? Yoḫsa sen de Köroğluya tamaşa elemek isteyirsen? Dayan,bu saat getirecekler.Amma ki diri tutmak olmur.Demişem oldürüb ölüsünü getirsinler.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Ata,sen onu öldürüb ne eleyeceksen?

Paşa dedi:

- Başını kesdirib göndereceyem Ḫodkara.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Yaḫşi gönderdin,sonra?

Paşa dedi:

- Sonra da bedenini asdıracağam gala kapısından.Goy bütün Osmanlı torpağında meni tanısınlar,görsünler ki Rum Paşası kimdir?

Mehbub Ḫanım dedi:

- Yaḫşi,tanıdılar,sonra?

Paşa dedi:

- Day ne sonra? Sonra da olacağam Ḫodkarın sedriezemi.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Bunların hamısı çoḫ yaḫşi,sen mene de görüm,Köroğluya nece cevab vereceksen?

Paşa güldü,dedi:

- Kızım,ele guyuya saldığımız Köroğludu da.

Mehbub Ḫanım dedi:

- Eşit ve agah ol,ata!guyudaki Köroğlu değil.Köroğlunun lap neverim delilerinden biridir,adı da Belli Ehmeddi.İnanmırsan get lap özünden soruş!

Paşa getdi fikre.Mehbub Ḫanım dedi:

- Sen indi onu öldürdün,sabah da Köroğlu yeddi min yeddi yüz yetmiş deli ile kesdi şeherin kenarını,görüm onda Ḫodkar senin harayına gelecek mi? İndiye kimi hansı Paşanın harayına gedib ki senin de harayına gele...Ḫodkar Köroğlunun gorḫusundan heç geceler evinde yatabilmir.İgitdi getsin,kızı Nigar Ḫanımı onun elinden alsın da...Paşa gördü Mehbub Ḫanım doğru deyir.Dedi:

- Yaḫşi,kızım,bes nece eleyek? Buraḫag çıḫsın getsin? Heç bizim şenimize yaraşar?

Mehbub Ḫanım dedi:

- Yoḫ,niye buraḫırsan? biz gerek Köroğlunun özünü tutub Ḫodkara verek.Onda he...sedriezem de olarsan,lap ondan da böyük o-

larsan.

Paşanın fikri duruldu.

- Bes onu biz ne teher tuta bilerik!

Mehbub Ḫanım dedi:

- Goy ele guyuda nece ki galıb,elece de galsın.Köroğlu evvel aḫır delisinin dalınca gelecek,onda onu tut,bir yerde gönder Ḫodkara.Paşa dedi:

- Yaḫşi,bes sen bu saat ele özün dedin ki biz yeddi min yeddi yüz yetmiş delini nece tuta bilerik?

Mehbub Ḫanım dedi:

- Sen bu saat goşun böyüğünü çağır.Bir name gönder Ḫodkarın yanına ki bize tez kömek göndersin.O vaḫtacan da şeherde ne kadar goşun varsa gönder dağlardan daşlardan daş yığıb getirsinler.Ele ki daş hazır oldu,ondan başlayıb şeherden kenarda yeddi min yeddi yüz yetmiş guyu gazsınlar.Ele ki Köroğlu delileri ile geldi, ağızlarını salarık haman guyulara,ele ki heresi düşdü bir guyuya biz de daşları tökerik başlarına.

Paşa dik galḫdı ayağa ki:

- Aferin! merheba,aferin bele tedbire!

O saat hökm eledi ki day daşları tökmesiler,goşun böyüğüne de onun huzuruna çağırsınlar.Sonra üzün vezire tutub soruşdu:

- He vezir,bu tedbire ne deyisen?

Vezir dedi:

- tedbire söz yoḫdu,Mehbub Ḫanım çoḫ ağıllı tedbir töküb.

Paşa dedi:

, Bes nece? Bes sen ne bilirdin? Gör bir o kimin kızıdı? bes menim kızımın tedbiri pis olar?

Vezir dedi:

- Ḫeyir,paşa sağ olsun,Allah elemesin,ancak bu yeddi min yeddi yüz guyunu biz çetin kazabilek.

Mehbub Ḫanım tez onun sözünü kesib dedi:

- Ne kadar kazabilirik,kazarık.Hökm değil ki ele heresine bir guyu çatsın.Paşa da tez onun sözünü kesib dedi:

- He da...olmasın yeddi min,olsun yarısı,gördük guyu çatışmır ikisini bir guyuya salarık.Gerez,paşa goşun böyüğünü bir name ile İstanbula,Ḫodkarın yanına gönderdi.Goşuna da hökm verdi o günden düşdüler dağlara,daş yığmaya,Mehbub Ḫanım ele ki bu iş-

leri gördü gurtardı,gayıdıb geldi öz menziline.O kadar gözledi ki oldu gecenin yarısı.Hamı yatdı.Ondan durub birinci defa Aşık Cununu,sonra da Belli Ehmedi onun yanına getirmiş olan Karabaşı çağırdı öz otağına.Kapıları bağlayıb aranı ḥelvet eleyenden sonra dedi:

- Sen bilirsen mi ki bizim aşığımızı tutublar?

Karabaş dedi:

- Bilirem,ḥanım! hele onu da bilirem ki o aşık değilmiş,Köroğluymuş.

Mehbub Ḥanım dedi:

- Yoḥ,yalan sözdü.O,Köroğlunun delisidi,özü de değil,İndi sen mene kulağ as!

Mehbub Ḥanım bütün ehvalatı Karabaşa danışdı,aḥırda dedi:

- Biz indi gerek birşey eyliyek,gerek ele bir yol tapak ki hele ne kadar goşun böyüğü burada yoḥdu,goşun da şeherde değil, Çenlibele heber çatdırak gelib onu gurtarıb aparsınlar.

Karabaş dedi:

- Sene gurban olum,hanım,tedbirin çoḥ yaḥşi tedbirdi.

Mehbub ḥanım dedi:

- Tedbir gözeldi amma çetindi.Çenlibele bu ḥeberi kim çatdıracak?

Karabaş dedi:

- Can Mehbub ḥanım,sen bunun fikrini çekme!ölmemişem ki heberi Çenlibele men çatdıram.

Mehbub Hanım,kulaklarına inanmadı.Bir de soruşdu ki:Sen?

Karabaş dedi:

- Beli,men gurban olum lap sene de Köroğluya da onun delisine de.Mehbub Ḥanım getdi fikre,dedi:

- Men senin goçaklığına beledem,ancak aḥı sen ki Çenlibeli tanımırsan?

Karabaş dedi:

- Can Mahbub Ḥanım,sen onun da fikrini çekme,menim beledçim var.

Mehbub Ḥanım telesik dedi:

- Yoḥ,yoḥ...bu sırrı heç kese vermek olmaz.

Karabaş dedi:

- Menim beledçim ele beledçidir ki sırrı ya ona dedin ya guyuya dedin,ikisi de birdi.

Mehbub Hanım soruşdu:

- Aḥır kimdi senin bu beledçin?

Karabaş dedi:

- Dur gedek gösterim.

Karabaş,Mehbub Ḥanımı getirdi tovleye.Mehbub Hanım duratı gören kimi başa düşdü.Karabaşın fikrine aferin dedi:

Karabaş dedi:

- Bundan yaḥşi beletçi? Özü de birbaş meni aparacak Çenlibele.

Mehbub Ḥanım dedi:

- Doğru deyirsen.Onda sen hazırlaş.Men de Köroğluya bir name yazım.Gerez.

,baş ağrısı olmasın,Karabaş atı tez yeherledi,yuyenledi,çekti bayıra.Mehbub Ḥanım da geldi.Demelisin dedi,tapışırmalısın tapışırdı.Nameni de verib saldı yola.Gız düşdü yola.Ta şeherden çıḥana kadar atı yavaş yavaş sürdü.Ele ki şeherden çıḥdı.Atın başını boşladı.Durat ele bil ki işi başa düşmüşdü.ele ki başını boş gördü.Dördnala Çenlibele teref yol başladı.Karabaş her ne kadar eledise atın başını yığabilmedi.Aḥırda gördü olmayacak,yapışdı atın yalından,özü de serildiyehere.İndi gulak as sene kimden deyim, Köroğludan.

Suph zamanı idi.Köroğlu gene de ağ kayada dayanmışdı.Yollara baḥırdı,bir de baḥdı ki budu yolda toz dumana garışdı,duman toza.Dikket eledi,gördü duratdı.Özü de ele gelir,ele gelir ki nallarından od galḥır.Hay vurdu,deliler hamısı töküldü.Durat gelib düz Köroğluun gabağında dayandı.Baḥdılar ki atın üstünde bir kız heylağı var.Soruşdular:Kimsen?

Kız,Mehbub Ḥanımın namesini uzatdı.Köroğlu nameni oḥuyanacan Deli Mehter kızı atdan düşürtdü.Köroğlu baḥdı ki Mehbub Ḥanım yazıb:

Köroğlu!

Belli Ehmed ölüm ayağındadı,nameni sene çatan kimi ya özün gel yada bir tedbir töküb onu ölümden gurtar.

Altında da gol goyub:(Rum Paşasının kızı Mehbub Ḥanım)

Köroğlu dönüb kıza dedi ki:

- De görüm,bu ne ehvalatdı?Belli Ehmed hardadı? Sen kisen?

Kız ehvalatı evvelden aḥıracan Köroğluya danışdı.ele ki

Köroğlu işden agah oldu,Deli Mehtere hay vurdu ki:

- Tez gıratı yeherle!

Deli Mehter o saat gıratı ifcin yeherleyib çekdi Köroğlunun gabağına.Köroğlu ayağını üzengiye goyanda Nigar Ḥanım dedi:

- Dayan,Köroğlu!evvelinden menim bu işden gözüm su içmir.Bu Mehbub Ḥanım da bir tülkülük var.Bu sefere sen getmiyeceksen.Goy Belli Ehmedin dalısınca uşaklardan biri getsin.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,Nigar Ḥanım,özüm gedeceyem,men gerek Rum Paşasına bir divan tutum ki tarihlere yazıla.

Bu sözde Tanrıtanımaz yeridi gabağa,tutdu atın üyeninden. Dedi:

- Köroğlu,indiye kimi her sefere sen gedibsen.Çenlibelde kalmışam amma bu sefere men gedeceyem.

Köroğlu,Tanrıtanımazın ḥatırını çoḥ isteyerdi.Heç onun bir sözünü iki elemezdi.Yavaşca üzengiden ayağını çıḥartdı.Dedi:

- Sözüm yoḥdu,get!amma tek getme!özünü yoldaş gotar!

Tanrıtanımaz bir delilere baḥdı,gördü hamı ayakdadı ki ay Allah meni aparaydı.Üzünü Topdağıdana tutub dedi:

- Topdağıdan,hazırlaş gedek!

Ele bil ki yeri göyü verdiler Topdağıdana.Sevine sevine geçdi tövleye.Nigar yanaşdı Tanrıtanımaza ki:

- Tanrıtanımaz! Baḥ,deyirem,mebada,mebada rumda dava zad eleyesiz.Ele eleyin ki sizi tanımasınlar...geceni salın araya.Belli Ehmedi gurtarın,götürün gelin!Kısas goy sonraya galsın.Biz de düz üç gün sizi gözleyeceyik.Geldiz,gelibsiz,gelmediz onda uşaklar dalınızca gelecek.

Tanrıtanımaz elini gözünün üstüne goyub dedi:

- Baş üste!

Ele ki Topdağıdan da atı hazırlayıb bayıra çıḥdı,deliler hamısıyla görüşüb üzengiye ayak goymak isteyende Karabaş durdu ayağa.Soruşdular:

- Sen haraya?

Karabaş dedi:

- Bes men getmirem.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,sen uşaklar gayıdınca burada galmalısan.Kişi olsaydın seni zencire çektirecağıdım,ancak ki gızsan.Galarsan ḥanımların yanında.Ondan üzünü Telli Ḥanıma tutub dedi:

- Telli Ḫanım,onun üstünde gözün olsun!

Beli,deliler ikisi de Köroğlu ile delilere,ḫanımlarla görüşüb atları minib yola düşdüler.Aşırmalar aşdılar,geçirmeler geçtiler,özlerini Rum'a yetirdiler.Onlar çatmakta olsunlar,sene kimden deyim Paşadan.Paşa ahır biraz ağıldan kem idi.Mehbub Ḫanım her ne demişdiyse hamısına inanmışdı.Evvelki goşun böyüğünü İstanbula,Ḫodkarın yanına,goşunu da dağlara daş yığmaya gönderdi,özü durub geldi guyunun ağzına dedi:

- He...men de Rum Paşası deyerler.Senin o Köroğlunu bir Köroğlu eleyim ki biri de yanından çıḫsın.Belli Ehmed güldü,dedi:

- Paşam,Köroğlu kele kelelere ne eleyebilir ki senin kimi kertenkeleler ne eylesin?

Paşa özünden çıkdı.Elini attı böyük bir taşa ki helleyib salsın onun başına.Ne kadar zor verdi gücü çatmadı.Hırsı soyudu, dedi:

- Salardım daşı başına,elerdim seni gıncım gıncım.ancak lanet şeytana.Köroğlunun hatırına,gerek o gelince seni saklayam. Ele ki o geldi,onu da tutup ikinizi birge öldürürem.

Belli Ehmed dedi:

- Paşa,Köroğlunu heç ehrimenler tutabilmir.indi Köoğlu o kadar ölü oldu ki senin kimi dılgıra bac verdi?

Paşa yene hırslandı.İstedi elini atsın daşa.Ancak daşın yekeliyni görcek yene de hırsı soyudu.Dedi:

- Tutaram.Buna Mehbub Hanım tedbiri diyerler.
Seni kuyuya salan,onu da salar.Onda danışarık! Paşa sözünü deyib getdi.Belli Ehmedin derdi bir idi,iki oldu.Öz derdi yadından çıhdı.Galdı Köroğlunun hayına ki onu nece heberdar elesin.Amma ki ne kadar fikirleşdi bir çare tapabilmedi.indi Belli Ehmed kalsın burada,sen eşit delilerden.

Deliler,Ruma çatanda gece idi.Hamı yatmışdı.Şeheri dolandılar,bir de gördüler ki bir meydandı,amma bunun bir terefinde beş altı esker keşiktedi.Topdağıdan yavaşca atdan düşüb yiyeni verdi Tanrıtanımaza özü de eskerlere yanaşıb soruşdu ki:

- Gece vaḫti burada ne eleyirsiz?

Eskerlerden biri dedi:

- Dustak var,keşik çekirik.

Topdağıdan etrafa baḫdı,dedi:

- Bura ki meydandi,meydanda da dustak olar?

Topdağıdan ele eleyirdi ki guyunun semtini öğrensin.Çünkü Karabaş demişdi ki Belli Ehmedi meydanda guyuya salıblar.

Esker dedi:

- Baḥ odu ey...ora guyudu,dustak da guyudadı.

Topdağıdan soruşduki:

- Kimdi dustağınız?

Esker dedi:

- Bir guldurun biri,ne bilek? Biri deyir Köroğludur,biri deyir onun yoldaşıdır.Heç eslini bilen yoḥdu.

Bu arada Tanrıtanımaz,atları bir terefe bağlayıb gelib onlara çatdı.Deliler bir de baḥdılar ki deyesen uzaktan bir oḥumak sesi gelir.Dikketle gulak asıb gördüler Belli Ehmeddi,guyuda oḥuyur.Belli Ehmed deyir:

Tanrı yaman yerde düşmüşem dara,
Mene özün kömek ol,aman aman,
Tutulub bendergah,kesilib bere,
Tapmıram çıḥmağa yol,aman aman.

Yağı düşmen özün burda bildirer,
Dağladıban göz yaşımı sildirer,
Hile kurar,Köroğlunu öldürer,
Olar başımızda kul,aman aman.

Belli Ehmed girer olsa meydana,
At oynadar,kılınç çalar düşmana,
Golu bağlı salınmışam ovdana,
Çatmaz bir terefe el,aman aman.

Topdağıdan Belli Ehmedin sesini eşitcek kılınçla cumdu eskerlerin üstüne.Tanrıtanımaz işi davasız kurtarmak isteyirdi.Ele ki gördü Topdağıdan bele eledi,day dayanmayıb o da döşendi eskerlere.Ola beş altı nefer paşa eskeri karanlık gecede düşe Köroğlunun delilerinin eline.Heç gözlerini açmağa macal tapmadılar.Bir su içim saatda onların işini bitirib özlerini atdılar kuyuya teref.Topdağıdan dedi:

Dara düşübsen Belli Ehmed,
Yetişdik,budu yetişdik,
Hara düşübsen,Belli Ehmed,
Yetişdik,budu yetişdik.

Belli Ehmed sesi eşitcek tanıdı,dedi:

Yaḫşi,yetişdin dadıma,
Topdağıdan,Topdağıdan,
Belke çatam muradıma,
Topdağıdan,Topdağıdan.

Topdağıdan sözün obiri bendini dedi:

Ağca gumuz şıgıtmaya,
Düşmen ganın aḫıtmaya,
Zindanları dağıtmaya,
Yetiştik,budu yetiştik.

Aldı Belli Ehmed dedi:

Peymanamdı dolhadolda,
Halga zencir bağlı golda,
Mehbub Ḫanım gözü yolda,
Topdağıdan,Topdağıdan.

Topdağıdan dedi:

Mısri kılınçlar tovladık,
Derin deryalar boyladık,
Keşikçileri govladık,
Yetiştik,budu yetiştik.

Belli Ehmed dedi:

Deliler gaynayıb coşa,
Şeşperi getmeye boşa,
Gaça gabağından paşa,
Topdağıdan,Topdağıdan.

Topdağıdan Çenlibelden özü ile bir uzun zencir getirmişdi. Tez zenciri atdılar guyuya.Çekib Belli Ehmedi çıḥartdılar,ele ki görüşdüler,öpüşdüler,Belli Ehmed dedi:

- indi men bu paşaya bir divan tutum ki sümükleri oynasın.

Tanrıtanımaz dedi:

- Yoḥ.Nigar Ḥanım tapışırıb ki sessiz gelib sessiz de gedek. Bu saat buradanca geri dönmek lazımdı.Paşa ele bu saat ölmedi ki Allaha şükür,o durur,biz dururug,gısas üçün sonra gelerik.

Belli Ehmed,Tanrıtanımazın sözünün üstünde söz diyebilmedi. Dedi:

- Neynek.İndi ki Nigar Ḥanım deyib,sözüm yoḥdu.Gedek deyirsiz gedek.Üçü de bir yerde döndüler atların yanına,baḥdılar ki onların atı iki idi olub üç,bir dene de yeherli,yuyenli at bağlanıb atların yanına,terkinde de bir dene balınc.Ele fikirleşdiler ki görsünler bu ne sırdı,bir de gördüler atlardan biraz aralı bir garaltı var.Yaḥınlaşıb baḥdılar ki Mehbub Ḥanım.Belli Ehmed onu görcek işi başa düşdü.Ona teref yaḥınlaşanda baḥdı ki Mehbub Hanımın elinde bir dene saz var.Soruşdu:

-Mehbub Ḥanım,bu nedi?

Mehbub Ḥanım dedi:

- Sazdı.Aşık Cunun üçün gayıtdırmışam.

Belli Ehmed elini uzadıb sazı Mehbub Ḥanımdan aldı,basdı döşüne dedi:

Yolum düşüb Çenlibele,
ala gözlü Mehbub Ḥanım,
Atlan,gedek bizim ele,
Şirin gözlü Mehbub Ḥanım!

Aldı Mehbub Ḥanım:

De görek,bu ne seferdi,
Belli Ehmed,Belli Ehmed,
Paşa bundan biḥeberdi,
Belli Ehmed,Belli Ehmed!

Aldı Belli Ehmed:

Gızıb çekerem haşanı,
Sen kalarsan tamaşanı,
Bir muy saymaram paşanı,
Gemer üzlü Mehbub Ḥanım!

Mehbub Ḥanım dedi:

Düşmen senden kısas alar,
Meydan açıb kılınç çalar,
Aḥar kanın göl göl olar,
Belli Ehmed,Belli Ehmed.

Aldı Belli Ehmed dedi:

Belli Ehmed mayil saçına,
Muştakdı yüzde maçına,
Gargalar neyler laçına,
Ala gözlü Mehbub Ḥanımı

Aldı Mehbub Ḥanım:

Mehbub Ḥanım gadan alsın,
Eşgin deryasına dalsın,
Canım sene gurban olsun,
Belli Ehmed,Belli Ehmed.

Söz tamama yetişdi,üçü de atlandılar,Belli Ehmed Mehbub Ḥanımı aldı terkine.Ele atları sürmek isteyende karanlıkdan bir adam birden tullandı,tutdu Belli Ehmedin atının yuyeninden,Mehbub Ḥanım bele baḥanda gördü emisi gızı Şirin Ḥanımdı.

Şirin Ḥanım dedi:

- emi gızı,ta Aşık Cunun bura gelenden bu günecen olan bütün işleri bilirem.O sırrı ki Köroğluya demeye gedisen menim de sineme ele haman sırrın hezinesidi,men de seninle gedirem.

Tanrıtanımaz dedi:

, Min sen de Topdağıdanın terkine.

Topdağıdan o saat elini uzadıb Şirin Ḥanımı dik götürüb aldı terkine.Seher tezden gün ele tezece çıḥırdı ki deliler özlerini

yetirdiler Çenlibele.Ele ki deliler,ḥanımlar hamısı yığışdılar, hamısı görüşdüler,ondan Köroğlu,Tanrıtanımazdan soruşdu:

- Yaḥşi,Rum Paşasının gızı Mehbub Ḥanım bunların hansıdır?

Tanrıtanımaz dedi:

- Odu.O ki Belli Ehmedin terkindedi,Rum Paşasının gızı Mehbub Ḥanımdı.O ki Topdağıdanın terkinde,o da Mehbub Ḥanımın emisi gızı Şirin Ḥanımdı.Onda Köroğlu döndü Mehbub Ḥanıma dedi:

- Mehbub Ḥanım,siz ikiniz de bize hoş gelibsiniz.İndi buyur görek o hansı sırdı ki seni oradan buraya getirdi?

Mehbub Ḥanım gabağca başını aşağı saldı,ancak baḥdı ki yoḥ, belelikle olmayacak.Hamı gözünü dikib onun ağzına,cevab gözleyirler amma ne kadar elediyse,utandığından deyebilmedi,deyesen ele biraz da Köroğlunun vahimesi onu basmışdı.Şirin Ḥanım gördü emisi gızı danışabilmir,utanır,dedi:

- Köroğlu,ruhset versen,sırrı sene men deyim.

Köroğlu dedi:

- Ruhsetdi,de!

Şirin Ḥanım dedi:

- Köroğlu,bizi buraya getiren o sırdı,hansı ki Nigar Ḥanımı İstanbuldan,Telli Ḥanımı Erzurumdan,obiri ḥaımları da öz yerlerinden buraya getirib.

Köroğlu meseleni başa düşdü,bir Şirin Ḥanıma baḥdı,bir de Mehbub Ḥanıma baḥdı,soruşdu ki:

- Mehbub Ḥanım doğrudur mu?

Mehbub Ḥanım dedi:

- Beli,doğrudur.

Köroğlu ona sataşmak üçün güle güle dedi:

- Çoḥ eceb elemisiniz ki gelmisiniz.Ancak aḥı bu ḥanımlar ele lap Nigar Ḥanım olsun,Telli Ḥanım olsun,ya obiriler olsun,Çenlibele geliler amma heç o sırrı bize demeyibler.İndi Mehbub Ḥanım gelsene o sırrı sen deyesen biz de bilek.

Mehbub Ḥanım gördü Köroğlu geçti zarafata.O da güle güle dedi:

- Köroğlu,o ele bir sırdı ki hamıya demek olmaz.O sır ancak bir adama deyilir.Onu da men gelende yolda Belli Ehmede demişem.

Hamı dönüb Belli Ehmede baḥdı.Gördüler Belli Ehmed başını salıb aşağı dayanıb.Düzdü,Mehbub Ḥanım sözü dedi amma özü de pul kimi gızardı Köroğlu baḥdı ki Mehbub Ḥanım utanır.Onun üreğini almak üçün dönüb Tanrıtanımazdan soruşdu:

Tanrıtanımaz dedi:

- Köroğlu,men sözümü Rumdan çıḥanda demişem.

Köroğlu soruşdu:

- Nece?

Tanrıtanımaz dedi:

- Görmürsen ele evvelinden Mehbub Ḥanımı Belli Ehmedin,Şirin Ḥanımı da Topdağıdanın terkine mindirmişem.İndi birce galıb Nigar Hanımın bir de senin razılığın.

Nigar Ḥanım ireli yeriyib gızların ikisinin de üzünden öpdü,hoşgeldin eledi,sonra güle güle dedi:

- Amma yaman haramzada şeysiz,sizin bu sırrınız meni şüpheye salmışdı.Sen deme,işin içinde iş varmış.

Ondan üzünü Köroğluya tutub dedi:

- Köroğlu,söz senindi,dı razılığını ver.Köroğlu dedi:

- Day men ne deyim? Sen ki razısan gurtardı.Ele bu söhbetde birden Deli Mehter delilerin içinden çıḥdı ki:

- Yoḥ hele gurtarmayıb,hele bir iş galır.

Nigar Ḥanım soruşdu:

- Deli Mehter,o ne işdi ki hele galıb deyirsen?

Deli Mehter dedi:

- Nigar Ḥanım,vallah demeye de utanıram,bilirsen,dünen men gıratı aparırdım suvarmağa.Tövlenin gabağında atı mindim.Bir de görüm birşey tullanıb daldan mindi menim terkime.Özü de berk berk yapışdı menden evvel evvel yaman gorḥdum,sonra baḥdım ki menim Mehbub Ḥanımın garabaşıdı.Dedim:

- Ne eleyirsen? terkime niye minirsen?

Dedi:

- Tanrıtanımaz mene dedi ki Mehbub Ḥanımı Belli Ehmedin,Şirin Hanımı da Topdağıdanın terkine mindirmişem.Day sen bele piyada galma.Get sen de Deli Mehterin terkine min!

Deliler,ḥanımlar hamısı gülüşdüler.

Köroğlu yeddi gün,yeddi gece toy eleyib Mehbub Ḥanımı Belli Ehmede,Şirin Hanımı Topdağıdana,garabaşı da Deli Mehtere verdi.

MERCAN HANIM'IN ÇENLİBEL'E GELMEYİ

Hasan Han'ın oğlu Mahmut Han büyümüşdü.O ağırlılığınlan,goçaklılığınlan,at binmeylen,kılınç oynatmayınan,dava elemeyinen, bicliğinen,hiylegerliliğinlen büyük kardaşlarından seçilirdi.Ona göre de Ḫodkar'ın yanında böyük hürmet kazanmıştı.

Bayazıt Paşası Ḫelil Paşanın ölümünden sonra Ḫodkar,Mahmut Ḫanı yanına çağırıb ona dedi:

- Mahmut Ḫan,azizim,men bele görürem ki Hasan Han'ın küçük oğlu olsan da onun ganını Köroğlu'dan sen alacaksan.Odur ki,Beyazıt'ın paşalığını da tapşırırım sana.Eğer Köroğlunun sesini kesebilsen hem atanın ruhunu şad eylemiş olarsan,hem de benim sözüm sözdü.Sadrazamlık sene çatır.Mahmut Han evvel evvel sevindiğinden özünü itirdi.Haçandan haçana Ḫodkara tezim eledi,onun ellerini öpüp dedi:

- Gıble-i alem,men yabu başı da Köroğluya vermek ya da atamın ganını ondan almak niyetindeyim.Özümde ümidvaram ki ya gol zorunan ya da tele gücünen çoḫ çekmez ki Köroğlu'nun sesini keserem.

Onu da deyim ki Mahmut Han golunun zorunan güvenmekte haklıydı.Bu adalarda onun goluna yapışan,gabağına at süren,kılıncına kalkan tutan olmamışdı.Kılınç işletmekte,dava elemekte onun mahatarı çok idi.Ḫodkar özü de bunu çok yaḫşi bilirdi.Odur ki Bayazıdın Paşalığını ona tapşırıp goluna guvvet özüne furset vererdi.Mahmut Han çok yerde söz salmış,demişdi ki gerek Köroğlu ile elbayga olam,tehbeten meydana çıkam,ya atamın ganını alam,ya da bu başı bedenden verem.Doğrudur,o,bu sözü deyirdi.Özü de çok güçlü olduğunu bilirdi amma Köroğlunun adını eşidende,ya bu adı özü çekende üreği esir,rengi gaçardı.Özözüne fikirleşdi ki bir hiyle eyleyib onu bir tehere çekerem sonra da ses salaram ki galdırıb vurum yere,çöküm sinesine çekib boğazını üzdüm.

İndi Ḫodkarın bu işi onu çok üreklendirdii.Odu ki paşalığı ile alan kimi başladı Köroğlunu telef elemek hakkında fikirleşmeye.

Mahmut Paşa ,fikirleşmekte olsun,sene kimden deyim,kimden danışım,Rum Paşası Aslan Paşanın gardaşı gızı Leyli Ḫanımdan.Leyli Ḫanım büyük emmisinin gızı Mehbub Ḫanımın çok istekli sırdaşıydı.O,Mehbub Ḫanıma Çenlibele name yazmağından,Belli Ehmedin

Ruma gelmeğinden ḫalıydı.Mehbub Ḫanım söz vermişdi ki onu da öbürü emmisi gızı Şirin Ḫanım'la birlikte özüynen aparacak Çenlibele. Amma iş ele getirdi ki Belli Ehmed'i saldılar guyuya,ḫeber Çenlibel'e çatdı.Köroğlu,delileri gönderdi.Gece onu ḫılas eylediler.Mehbub Ḫanım ile Şirin Ḫanımı apardılar,amma Leyli Ḫanım'ı tapıp getirebilmediler.İşi bu yerde gören Leyli Ḫanım,ele hesab eyledi ki emmi kızları onu pahıllığınan goyub gidirler.Odu ki,gedi ehvalatın başdan aḫıra emmisine danışmışdı.Özü de söz verdi ki bir hiyle işledib Köroğlu'nu tora salsın.Ele de götürüp Köroğlu'ya bir name yazdı ki,bes menim de sene demeli bir sözüm var.Eğer igitsense gel beni de apar!

Bu tarafdan da Mehbub Ḫanım,Belli Ehmed'e gidip öz isteğine çatmışdıysa da çok perişan dolanırdı.Nigar Hanım işi bele görende Telli Hanım'ı tapşırdı ki menden utanar,sen öğren görek,Mehbubun derdi nedir? Telli Ḫanım bir defa zerafata salıb Mehbub'un derdini soruşanda Mehbub dedi:

- Emmim gızı Leyli Ḫanım yadıma düşüb.Biz söz vermişdik ki onu da özümüz ilen aparacağık Çenlibele.Amma gelende ele oldu ki onu getirebimedik,korḫuram ḫıffetten özünü öldüre.Telli Ḫanım meseleni Nigar Ḫanım danışdı.Nigar Ḫanım,gözledi ki delilerin,ḫanımların top vaḫdında ehvalatı açıb Köroğlu'dan izin alsın,bir neçe deli gönderib onu da getirsin.Nigar Ḫanım çok gözlemeli olmadı. Furset tez ele geçdi.Köroğlu yine bir kef meclisi düzeltmişdi.Ele Nigar Ḫanım isteyirdi ki meseleni aça,bir de delilerden ikisi özünü yetirdi meclise,yanlarında da bir kişi ireli yeridi,baş indirdi,Köroğlu'ya bir name verdi.Köroğlu,nameni oḫuyub meclisdekileri de halı eledi.Nigar Ḫanım namenin Leyli Ḫanım'dan olduğunu bilende Mehbub Ḫanım'a derdini danışdı,özü de bildirdi ki:

- Ele indice men senden izin alacağım ki delilerden bir ikisi getsin o gızı getirsin.

Köroğlu,meseleni bu yerde görende üz tutdu Deli Mehter'e:

- Getir menim atımı!

Deli Mehter,bayağ ha cumdu gıratı yeherlemeye.Eyvaz bakıb gördü ki hem Nigar,hem de Köroğlu işi öbürü tarafını fikirleşmir, ehtiyatı elden goyurlar.Aḫı hemişe bele nameler gelende onlar ihtiyat elerdiler.Odur ki Eyvaz,ileri yeriyib Köroğlunun elini öptü,başladı yalvarmaya ki:

- İzin ver bu sefere men gidim.Köroğlu,Nigar Ḥanım'ın üzüne baḥdı.Nigar Hanım evvelce razı olmadı:

- Yoḥ,Köroğlu,bu işe ne Eyvaz getsin ne de sen.Delilerden bir ikisin getsin tez gızı götürüb gelsiler.Amma sözü deyende Nigar Ḥanım'ın gözü Eyvazdaydı.Baḥdı ki Eyvaz Huru Ḥanımın üzüne baktı,başını aşağı salıb ele gızardı ele gızardı,oldu kıpkırmızı pul.Onun şestini sındırmağını peşman oldu,tez sözünü çevirdi ki:

- Köroğlu,goy Eyvaz getsin.Burada ele bir çetin iş yoktur. Gız hazır olacak.Bugün çatar,geceni araya salar,gızı alar,geler.

Köroğlu razı oldu,özü de maslahat gördü ki Eyvaz arap atı binsin.Nigar Ḥanım işde o kadar düzgünlük hasıl elemişdi ki bu vakta kadar Çenlibel'de olan bir gaydanı bozub meslehet gördü ki gasıt de Eyvazdan getsin,gızın yeri yurdunu desin ki Eyvaz tez gaydabilsin.Ele ki izin verildi.Eyvaz gedib üsten geydi,attan gıfıldandı,attan geydi,üstten gıfıllandı,arap atı ifçak yeherleyib mindi,gasidi de götürüb düştü yola,yüz koydu Ruma taraf getmeye. Ele onlar Çenlibel'den tezece aralanmışlardı ki baḥıb gördüler budu bir atlı öbür yolunan Çenliye taraf ele çapır,ele çapır daha ne deyim.Eyvaz Gasıde dedi:

- Eye,sen atın sür,men görüm o atlı ne karedi.Gasıd yoluna devam eyledi,Eyvaz atını dönderib özünü dönderdi Çapara:

- Dayan,deyip öyle bir nara çekti ki az kaldı Çapar'ın gulahları bata.Amma heç özünü o yere koymayıb dedi:

- Eye,bala niye gışgırırsan?

Eyvaz dedi:

- Gışgırıram ki yani deyirem görüm kimsen?kimin adamısan?haradan gelib haraya gidirsen?

Yolcu dedi:

- Eye,hayıf senin zendine.Ay körefehim,görmürsen Çenlibele goç Köroğlu'nun oylağına gedirem.

Eyvaz dedi:

- Yaḥşi,Köroğlu'yla senin ne işin? O goçak guldurunan senin ne alverin?

Çapar özünden çıkdı,gızıştı,başladı gışkırıp bağırmaya ki:

- Eye,zındık oğlu zındık! Sen menim ağama guldur deyisen? Beyem menden goḥmursan? Bilmirsen ki men Köroğlu'nun delisi Eyvaz Ḥanım? İndi nicesen gaydıdam bitirem işini.

Eyvaz güle güle dedi:

- Balam,beyem bu boyda yalan olar? Eğer ben Köroğlu'yamsa menim sen nişanda Eyvazım yoktu.De görüm,kimsen? Düzünü demesen, menden incime.Yolcunun boğazı gurudu,başladı utkunmağa.

Eyvaz dillendi:

- He,dedi,de görüm ne zamandan menim Eyvaz'imsan? Yolcu yazığın nıtk hayandaydı,ha kekeledi,amma dili söz tutmadı dillene.Eyvaz baktı heç ne diyebimeyecek.Gorḥusudan bağrı yarılacak.Dedi:

- Eye,ele belke gelmisen mene deli olmağa.

Çapar üreklendi,yıkıldı Eyvaz'ın atının ayaklarının altına ki:

- Köroğlu,atam anam sene gurban olsun,meni öldürme.Ele istedim gelem sene deli olam.

Eyvaz dedi:

- Ne olar,ḥoş gelmisen safa getirmisen.Yeğin sen eşitmiş olarsan ki kim mene deli olmağa gelse men evvelce onu sınayaram.De i çek kılıncını,seni sınayacağım.

Eyvaz bunu deyib mısri kılıncını çekti,onun başının üstünde ele herelendi,ele herelendi ki yazık elebildi başı bedeninden ayrıldı.Bayaka serildi yere.Hannan gözünü açanda baktı ki,yoktur. Başı yeridedir,başladı yalvarıb ağalaya ki:

- Köroğlu,amandı,meni öldürme.Deyibler elçeye zeval yoktur. Men Mahmut Paşa'nın elçisiyem.Sana name getirmişem.

Eyvaz el atıb onu galdırdı.Gasıd eli esese cebinden nameyi çıkarıp verdi.Eyvaz nameyi açıp gördü Mahmut Paşa yazmış:

"Köroğlu,men heman Hasan Ḥan'ın oğluyam ki atan elinin gözlerini çıkarttı,dünya ışığına hesret koydu.Sen de haman elinin oğlusan ki atamın çöreğine ayak basıb seni onun üstüne getirdi, sen de onu dünyadan göçürttün.İndi her yerde,senin merd,yiğit danışırlar.Eğer doğrudan da yiğitsense gel Bayazıda senile tekbe tek vuruşacağam.Ya sene veren Allah,ya mene?"

Eyvaz baktı ki bu yerde özünü yaman dolaştırıb.Eğer dönüp desen men Köroğlu değilem,apar nameni ver Köroğlu'ya,ele o özüde olacak bu adamın bir tayı indi de bu adam onun üstüne gülecek,diyecek balam,men deyirdim Köroğlu'nun delisiyem sen mene gülürdün, bes indi bu necedir ki sen özünü Köroğlu'ya oḥşadırsan,deyirsen men Köroğlu'yam yoḥ eğer Köroğlu adıyla Bayazıda getse Köroğlu bilip ondan inciyecek.Fikir onu götürdü.Eyvaz bele fikirli gören Gasıt dedi:

- Köroğlu,atam anam sene gurban olsun,day mende günah yoktu.

Belki paşadan korkusan,belki paşa orada sana nalâyık söz yazıp bele fikirleşirsin.Menim borcumdu paşanın emrini yerine yetirem.

Eyvaz,fikirden ayıldı,baktı Köoğlu olmaktan sovayı ayrı alaç yoktu.Dedi:

- Yoḫ,heç ne yazmayıb sen atını gaytar yavaş yavaş sür,men o adama bir söz tapşırım,gayıdıp gedek.

Eyvaz atı gaytardı,sürdü Leyli Ḫanımın gasıdının yanına. Tez telesip bir name yazıp verdi ona ki:

Namen gelip bize çattı,
Leyli Ḫanım,Leyli Ḫanım,
Nametlerin bahtı yetip,
Leyli Ḫanım,Leyli Ḫanım.

Arzularsan Çenlibeli,
Eser serin serin yeli,
Yarın olar bir goç deli,
Leyli Ḫanım,Leyli Ḫanım.

Gelip açaram meydanı,
Düşmenler çeker amanı,
Seher gözle Eyvaz Hanı,
Leyli Ḫanım,Leyli Ḫanım.

Eyvaz nameni Gaside verip diliylen de tapşırdı ki Leyli Ḫanım meni gözlesin.

Ele ki Leyli Ḫanımı gasıdını yola saldı,atı dönderip özünü yetirdi Mahmut Paşanın gasidine,başladılar yol getmeye.

İndi Eyvaz Bayazıta gelmekte olsun,sen gör Mahmut Paşa,Köroğlunu medana çağırdı.O,Ḫodkar'ın yanından gayıdandan sonra çok götür go eledi,çok düşündü,çok taşındı,akılda o karar geldi ki Köroğlunu teleye salmasa emeli yetmeyecek.Odu ki şeherin kenarında Çelibel terefinden gelen yolu gah sağından,gah solundan birbirinden bir ağaç aralı yedi kuyu kazdırdı,kuyuların üstünü çörçöpünen örttürdü,özü de bu yolunan get geli kestirdi,sonra da haman nameni yazıp Köroğluya gönderdi.Gaside de tapşırdı ki,işte Köroğlu onu Çenlibel'de saklamayıp özüynen getise atı hemişe onun dalınca sürsün.O,isteyirdi ki Köroğlu atı gabağda sürüp guyulardan

birine düşsün.

Beli,Eyvaz gabağda Gasıt dalda ele ki gelip yetiştiler Bayazıtın yedi ağaçlığına.Arap at birinci guyuya çatanda,işi duyup saptı yolun sağ tarafına,öbürü guyuya çatanda saptı sol tarafa. At bele eledikçe Eyvaz'ı gazap götürdü,ona ele gelirdi ki Mahmut Paşanın Gasıdı daldan ona gülürdü ki atı sürebilmir amma üçüncü guyudan geçende Eyvaz da burada bir iş olduğundan şekke düşüp atı öz başına bıraktı.Arap at guyulardan sağ selamet gurtarıp özünü vurdu şehire.De ḫeber yayıldı şehere ki Köroğlu gelip.Mahmut Paşa Köroğlunun kuyulardan bele selamet gurtarmağını evvel evvel berk gorḫtu,sonra goşuna emr verdi şeheri dövreye aldılar,özü yaraklanıp yasaklanıp bir deste seçme adamlarıynan özünü yitirdi şeherin meydanına ki Eyvaz da tezece meydana çatmıştı.Bu meydan Paşanın bacısı Mercen Ḫanım'ın imaretiynen gabağ gabağaydı.Mercen Ḫanım da Köroğlunun geldiğini eşidip külafirengiye çıḫmıştı.Eyvaz onu,o da Eyvazı görürdü.Eyvaz atın başını çekip ondört gecelik ay gibi durup melul melul ona bakan bu güzeli seyir eyleyirdi ki bir de paşanın bir deste adamnan geldiğini gördü.Arap atı cevlana getirip üz tuttu Mahmut Paşaya:

Mahmut Paşa nâme yazdın,çağırdın,
Sür atını dı meydana gelmişem,
İki canın biri bugün leş olsun,
Üstünde ağlasın anan,gelmişem.

Biz cömert oğluyuk,çetin uduzak,
Gılıncın namertden geçmez yan uzak,
Aç gurd balasıyam özüm yaldızam,
Buda dişim bata gana gelmişem.

Dünyanı götürüp Köroğlu adı,
Düşmene zeherdi elinin dadı,
Gerek hasıl ola metlep muradı,
Bac veresen Eyvaz Han'a gelmişem.

Mahmut Paşa,Eyvazın enine uzununa ,boy buḫununa zend eledi, baḫdı heç Köroğluya deyilen nişanlar bunda yoktu.Emr eledi Gasıdı getirdiler,haber aldı:

- Eye,de görüm bu doğrudan mı Köroğludur? Sen onu Çenlibelden mi getirmisen?

Gasıd dedi:

- Paşa sağ olsun,day bunu haber almak neye? Bu ki görürsen Köroğludur,özünü de lap Çenlibel'in tepesiden getirmişem.Şükür Allah'a,men uşag değilim ki? Senin dövletiden ele değil ki Çenlibele,Köroğluya nebelet olam,gettiğim,gördüğüm,çenli dumanlı bir dağdı,atı sürdüm ileri,bir de baktım Köroğlu oturup delileri,ḥanımları yığıp başına,sohbet eleyir,şabbeden heyr nâmeni goydum gabağına,oḥudu,durdu,atını minip yola düşende Nigar Ḥanım yalvardı,ayaklarıma döşendi ki:

- Köroğlunu haraya aparırsan? Dedim:

- Aparıram,Mahmut Paşaynan birleştimeye çok yalvardı ki:

- Goy biz de gidek baḥak.

İrazı olmadım,atı sürdüm geldim.Özüm de heydalınca geldim, di gel guyuya düşmedi ki düşmedi.

Eyvaz baḥdı ki Paşa onu tanımaz,Gasit de onu aldattı özünü nişan verip dedi:

Köroğlu döğülem,Paşa yaḥşi bak,
Onun goç oğluyam,Han Eyvazıyam,
Birgün goymaz gözlerinden ırağa,
Meclisinde sohbetiyem sazıyam.

Bu dünyada men kâmımı goymadım,
Paşaları heygırdımsa doymadım,
Tacir tüccarını asla soymadım,
Dövüşün terlanı,bir şehbazıyam.

Düşmanın üstünde olan gara yel,
Zerbinden üreği sızıldar tel tel,
Aslım Teke Türkmen yerim Çenlibel,
Çenlibel'in baharıyam yazıyam.

Han Eyvaz'am aḥırdaram ganını,
Gırram sultanının,beyi hanını,
El atıp gılınca,allam canını,
Neslin ne var yer yüzünden razıyam.

Mahmut Paşa işi bele görende dedi:

- Balam,men Köroğlunu meydana çağırtmışım ahır.Beyem bu yiğide yaraşan sıfatdı mi ki,özü gelmeyip bir südemer uşağı yanıma gönderir?

Eyvaz dedi:

- Paşa,Köroğlu dünya görüp senin kimi paşaları çok yola salıp. O,çok yahşi bilir ki paşalarda hanlarda o geyret yoktu ki,onlar tekbetek vuruşabile.Eğer meni dünyadan göçürürsen onda özü gelecek.Mahmut Paşa dedi:

- Ay yazık,men o boyda da naşükür değilem.Elime düşen kısmetimi geri gaytaram.Dediğim odur ki özü gelseydi hisabı bir defalık ödeyerdik.

Onu da deyim ki Paşanın gözü Eyvaz'ı yiyirdi,ondan çok saymazyana danışırdı.Eyvaz da bunu duyurdu.Odu ki dedi:

Yahşi bil,bugünden Paşa,
Başlanacak galın senin,
Alıp seni çalsam daşa,
Ne olacak halın senin,

Geyner polattan donu,
Köroğlu gırata gonu,
Yetişer ömrünün sonu,
Yatıpdı ığbalın senin.

Hodkar'a gulluk bitirme,
Ömrünü başa yetime,
Çara ahtar vaht bitirme,
Kırkılacak yalın senin.

Goç Köroğlu gazaplanar,
Çoh başlar bedenden ener,
Eğer gelse o pur hüner,
Talan olar malın senin.

Eyvaz seni salar derde,
Mısri gılınç işler serde,
Değmişlerin duran yerde
Leysen olar kâlın senin.

Söz tamam oldu Eyvaz arap ata mahmuz gösterdi,at meydanda cevrana başladı.Mahmut Paşa da atını cevlana getirdi.Onlar el attılar gılınca,birbirine çok hamla eylediler,ama gılınçlan murat hasıl olmadı.El attılar neyzeye,şeşpere,yine birşey çıkmadı.Geçtiler amuda,bundan da iş düzelmedi.Attan indiler.Eyvaz berk gazaplanmıştı.Gezaplı gezaplı el attı paşanın kemerine,çekti özüne sarı.Paşanın dizleri geldi yere.Eyvaz bir "Ya meded" deyip,onu yukarı galdıranda paşa ne eylediyse adamları her tarafdan döküldü. Eyvaz el ayak açana kimi kemendi açıp ellerini sardılar.Mahmut Paşa nefesini derip dedi:

- He indi Han Eyvaz'ın bachıracını getirin verek aparsın,Köroğlunun gözü yoldadır.

Bir yandan paşanın namerdliği,bir yandan da bu taneli sözler Eyvazın derdini birden mine getirdi,alıp dedi:

Ay ağalar hoş geçer mi
Av balasıs meler olsa,
Namerd merde al eleyip,
Loğalanıp güler olsa!

Seçer yahşi biler yaman,
Çeker gılınç ahıtar gan,
Geler burda açar meydan,
Goç Köroğlu biler olsa.

Gan gusse aldı Eyvazı,
Bele yazılıpmış yazı,
Vezir diyer paşa gızı,
Pir Köroğlu geler olsa.

Paşa özünü eşitmemezliğe goyup adamlarına emr eyledi:

- Onlar ele nasıldı ki,başı kesilmese dili kesilmez.Götürün berk eziştirenden sonra el ayağını gandallayıp salın zindana.

Eyvaz soğuk zidanda tek galanda ele bir yuhudan uyandı bahtı her yeri sızıldayır.Başladı fikileşmeye ki:Ey dili gafil,men ne eledim? İndi benim yerimi kim biecek? Dalımacıhan gelip harada tapacak? Köroğlu bu işe ne deyecek? Eyvaz fikire getti.Çenlibel,goç Köroğlu,Nigar Hanım,Huri Hanım,deliler gelip durdu göz-

lerinin gabağında.İndi Eyvaz galsın fikir hayalda,sana deyim Ḥodkar'dan.Ḥodkar yine bütün dil bileninin,tedbir tökeninin,yananının başına yığıp Köroğlu'dan şikayet eleyirdi.Onları kah korkuturdu ki birazda kalsan gelip hamımızı var dövletine sahip olacak gahda enamlar,bahşişler vade edirdi ki kim onun sesini kesse ona çatacak tez tez sual verer,cevap alır,yol aḥtarır,tedbir tökürdü. Bu meclisde Ḥodkarın gardaşı oğlu veliyaht Emir Ḥan da var idi. Emir Han guvvette,şucaatte,boy buḥunda yapyaraşıkta,İstanbulda sayılan cevanlardan biriydi.

Beli,sohbetin şirin yeride garavolcu dahil olup Mahmut Paşadan Gasit geldiğini haber verdi.Ḥodkar izin verdi Gasid içeri girip paşanın namesini verdi.Ḥodkar nameyi vezire okuttu,gördü Mahmut Paşa yazır ki Köroğlunun delisi Eyvazı tutmuşam,ne lazımdı eleyim.Ḥodkar o saat vezire emr eyledi paşaya yazsın ki tez başını kesip göndersin.Ele ki name yazıldı hazır oldu,Ḥodkar istedi Gaside verip yola sala,Emir Han ireli yeriyip emmisine baş eğdi,sonra başladı yalvarmaya ki:

- Goy men gidip Eyvazın başını kesip getirim.Ḥodkar evvelce razı olmadı,doğrudur,o Köroğlunu telef eylemek fikrinde idi ama isteyirdi ki bunu başkalarının elile elesin.Öz adamlarını berke boşa salmak istemirdi.Sonra fikirleşdi ki day bununla belki boşu var,eli golu bağlı adamdı,goy getsin sağ Eyvazdan öz gısasını alsın,odu ki izin verip dedi:

- Onda git,çatan kimi Eyvaz'ın başını öz ellerinle kes tezde gayıt gel.Day yubanmaki Köroğlu geler,işi bozar.Bir de Mahmut Paşa ya da gene ayık sayık olsun.Köroğlu ha yanda olsa Eyvaz'ın dalınca gelecek,çalışsın ki onun özüne bir teher çeksin.Emir Ḥan hazırlaşıp yola düşdü amma Emir Ḥan gedenden sonra Ḥodkar durup dincelebilmedi.Beynine yüz cur fikir geldi,yüz cur hayala düşdü ki biden geder cevanlık eleyer,tehbeten meydana çıkar,vuruşa girişer,ne bilim başı orda burda garışar.Köroğlu özünü yitirir,iş bozular,dayı Ḥodkar'ın sabrı gararı kesildi,veziri yanına çağırıp emreyledi ki:

- Tez bir adam gönder getsin,desin yubanıp elemesinler,işi tez gurtarsınlar.Eğer yolda çatsa Emir Hanı gaytarsın.Vezir telesip kısa bir name yazdı,Ḥodkar'a mühür vurdurdu,tez bir adam verip yola saldı.

İndi bu Gasid de Emir Han'ın dalınca getmekte goyak görek

ahır Emir Han Bayazıde niye böyle sevinmiş giderdi.Görek Eyvaz ne elemişdi ki gedirdi Eyvazdan gısas almağa.Bir defa Emir Ḥanın yolu Kars'a düşmüştü.O,Kars Paşa'sının kızı Huri Ḥanım'ı görüp ona bend olmuştu,Ḥodkar işten haberdar olanda ki pis yerin kızı değil,elçi salmıştı,razılık almıştı.Ele toya hazırlaşanda haber çatmıştı ki bes Köroğlu Huri Ḥanım'ı aparıp,özünü de Eyvaza verip toy eyleyip.İndi Emir Ḥan,gedirdi ki bir tarafdan Eyvaz'dan o gısasını alsın,öbür taraftan da berke Mercan Ḥanım'ı görüp biraz üreğini yumuşatsın,özünü göstersin ki,belki bir düğün açıla indi de onu Mahmut Paşa'nın bacısı Mercan Ḥanım'a nişanlamıştılar.Amma ne fayda Mercan Ḥanım Emir Han diyeni demirdi.İpe sapa yatmırdı, yola gelmirdi ki gelmirdi.Emir Ḥan gedirdi özünü Mercan Ḥanıma tanıda ki Eyvaz kimi dünyaya ses salan bir gidin başını kesmeyi ona tapşırırlar.İndi Emir Hanın Mercan Ḥanım'ı görmek,onun üreğine yol açmak ümidiynen Bayazıda gitmekte koyak,gayıdak Çenlibel'e.

Çenlibel'de Eyvaz'ın vadesi tamam oldu.Amma gelip çıkmadı.Hamı başladı narahat olmaya.Ele ki akşam gelip düştü araya,Nigar Ḥanım'ın elleri kaldı boynunda,Huri Ḥanımın ala gözleri döndü bahar bulutuna.Gece yarıdan geçti heç kimin gözüne yuḥu getmedi. Her ayak sesi,her at kişnemesi Nigar Ḥanım'ı tiksindiridi,Köroğlu'nun sabrını kesti.Amma Eyvaz gelmedi ki gelmedi.

Seher açalağa az kalmıştı ki Nigar Ḥanım oturduğu yerden çimir apardı ele tezece gözüne yuḥu getmişti ki yuḥuda gördü Eyvaz bir ceylan govur,baktı ceylan gaçıp özünü verdi bir uçurum derenin dibine.Eyvazda ceylanın dalınca derenin dibine inende baktı ki ceylan oldu bir ejderha,gayıttı Eyvaz'a sarıla.Nigar Ḥanım gışgırdı ki Eyvaz gayıtsın,öz sesine özü uyandı,başladı titremeye.Köroğlu el uzatıp onun gara tel erini sıralladı,niye bele elediğini soruştu.Nigar Ḥanım ağlaya ağlaya dedi:

Sana deyim goç Köroğlu,
Yaman bed halam ağlaram,
Hay deyerem,geder arşa,
Çatar aḥ nalan ağlaram.

Elden uçurdum kuşumu,
Şad görmedim taytuşumu,
Yattım bed gödüm düşümü,
Dardadı balam ağlaram.

Men Nigar'am,zara gellem,
Bala deyip dağı dellem,
Çoḫ çekmez gusseden öllem,
İnanma galam,ağlaram.

Köroğlu'nun üreği tel tel oldu dedi:

Gam eyleme ala gözlü yar,
Seher getirirem Eyvaz'ı,
Üreğine salma gubar,
Sana getirirem Eyvaz'ı.

Eyvaz'sız alışar sine,
Gönül istemez akine,
Çekerem kırat terkine,
Sene getirirem Eyvaz'ı.

Ḫater değse bir teline,
Talan sallam Rum eline,
Oturaram gırat beline,
Seher getirerem Eyvaz'ı.

Gızaram,açaram meydanı,
Paşalara utdururam gan,
Bu seher ağaranda dan,
Sana yetirirem Eyvaz'ı.

İnan Köroğlu sözüne,
Hasretem Eyvaz yüzüne,
Gurban o ala gözüne,
Seher getirirem Eyvaz'ı.

Nigar Hanım gördüğü uykuyu Köroğlu'ya dnıştı.Ele bil Köroğlu'nu ildırım vurdu,bir deli nara çekti,yer gök dile geldi.Bir su içim saatta bütün deliler,hanımlar,mihterler yığıldı onun yanına. Köroğlu göz gezdirip hamını görende dedi:

Deli Hasan kalk ayağa,dur indi,
Nigar deyir han Eyvaz'ım galdadı,
Çekin menim gıratımı getirin,
Kömek deyib bahır,gözü yoldadır.

Demirçioğlu,sen çek gınen kılıncı,
Goymayın dağıla adamın öcü,
Aslan Paşa çok hiylekar,bilici,
Tutuluptu,bir sultanın elindedi.

Hay eyleyin Halaypozan oyansın,
Gılıncın gemzesi gana boyansın,
Han Eyvaz'ım hele zerbe dayansın,
Kemali serdedi zoru goldadı.

Talan düşsün Rum eline bu baştan,
Nişana galmasın daş üste daştan,
Eli çıkıp goç atadan gardaştan,
Han Eyvaz'ım tehti gözü yoldadı.

Namerdin peşesi merde tor goyar,
Zalimin senti gurdurmak deyir dar,
Gözü yolda galıp bizim arzular,
Haray haray deyir,ünü dildedir.

Haydi delilerim eleyin savaş,
Huri'nin gözünde görürem gan yaş,
Köroğlu oğul der,kürdoğlu gardaş,
Nigar bala deyip yaman ağlaram.

Köroğlu diliylen dedi ki:

- Kürdoğlu Eyvaz'ın başında bir iş var benim atımı eğerleyin.

Kürdoğlu işi bele görende ileri yürüdü atasına dedi:

Han gardaşımın dalınca,
Ata,men gedim men gedim,
Bir damcık ganım galınca,
Ata men gedim men gedim.

Gardaş geden günden beri,
Canım galmayıp diyarı,
Han Eyvaz'ın havadadı,
Ata men gedim,men gedim.

Kalkan tutum,şeşper atım,
Duratın yanına yatım,
Eyvazın dadına çatım,
Ata men gedim,men gedim.

El atım paşa varına,
Talan salım diyarına,
Çekim hebeş bazarına,
Ata men gedim,men gedim.

Kürdoğlu kılıncı teyler,
Ağır bezirganlar eyler,
Goç oğlun iltimas eyler,
Ata men gedim,men gedim.

Köroğlu evvel razı olmadı sonra oğlunun kalbini sındırmayıp Deli Hasanı çağırıp dedi:

- Atını eğerle,Kürdoğlunlan get.Bu gece Eyvaz'ı burada isteyirem.Sabah bu zamandan o yana gitse özüm geleceğim.Deli Hasan vakti itirmeyip görmelisini gördü,götürmelisini götürdü düşdü yola. İndi bunlar Ruma getmekte olsunlar,eşit Aslan Paşadan.Leyli Hanımın gasıdı gayıdandan sonra Aslan Paşa başladı hazırlık görmeye ki Eyvaz gelende onlan hesap çeksin.O kapı bacası hazır muhkem bir ev hazırlattı.Çoklu novut hazırlattırdı ki Eyvaz gelende al eleyip bu eve saldırıp od vurdursun.Bu işte yani Eyvaz'ı ala çekip yandırmağı tapşırmıştı Leyli Hanım'a beli,Deli Hasan ele geldi ki malın çün vaktında özünü yetirdi Ruma.Ele onlar tezece şehere girmiştiler,birisi yanaştı dedi:

- Ağalar,Leyli Hanım sizi gözleyir.Deli Hasan'a da bu lazım değil mi? Haman adamı saldılar gabağa ki gedek.

Gel he gel,he gel,gelip çattılar haman evin gabağına ki: Aslan Paşa onları tora salmak için hazırlatmıştı.Haman adam evin eyvanında dayanmış gızı gösterip yavaşca dedi:

- Odu ye Leyli Hanım bak,bu kapıdan girin içeriye.Deli Hasangil girdiler içeriye.Ele onların eve girmeyinen gapının şerak örtünüp gıfıllanmağı bir oldu.İndi anladılar ki onları tora saldılar.Kürdoğlu berk gazaplandı.İstedi çekip kapıyı koparsın.Deli Hasan goymadı.Kürdoğlu dedi:

Deli Hasan,niye göze görünmür,
De görüm hardadı gardaşım menim,
Gardaşsız bir günde ömr eylemerem,
Sel olar töküler göz yaşım menim.

Hani ala gözler gıyıla süze,
Bir derdim yetişer elliye yüze,
De görüm hardadı görünmür göze,
Dar günde göreyim sırdaşım menim,

Köroğluyam göz açmaram gavgadan,
Şeşperimde kelle,gılıncımda gan,
Heç zaman dönmerem Eyvaz yolundan,
Bedenden ayrılsa öz başım menim.

Leyli Hanım gapının dalından gulak verirdi.Sözden annadı ki bunların heç biri de Eyvaz döyül.Biri Kürdoğludu,biri de Deli Hesen.Gapını açıp içeri girdi.İreli yeriyib edeble salam verdi, durdu maddım maddım baḥmaya.Deli Hesen dedi:

- Ḥanım,bir bizi agah ele görek bu ne gizlenpaçtı ki biznen oynayırsan? De görek sen kimsen? Leyli Hanım hayandadı? Eyvaz hanı?

Leyli Ḥanım vesvese götürdü.Yaḥşi,o öz emisi gızlarından incimişdi.Goyak ki,lap Köroğludan ya onu Çenlibele aparmayan delilerden gısas almak isteyirdi.Burada Deli Hesen'in günahı ne idi? Özü de bele bir igid Köroğlunun möteber delisi...sır sıfetden de ki heç obirlerden pis değildi.Heç bir söz demeden çıḥarıp Eyvazın yazdığı nameni verdi Deli Hesene.Deli Hesen getdi fikre.Leyli Ḥanım dedi:

- Fikre getmeye vaḥt yohdu.

Bele görünür ki Eyvaz yolu değişmiş hayana ise gedip.İndi

biz gerek bir teher eleyek ki size heter değmesin.Sehere kadar gözliyek,geldi geldi,yoḫ eğer gelmese onda bir tedbir tökerik.

Deli Hesen dedi:

- Bizi ne ḫeter gözleyir ki?

Leyli Ḫanım dedi:

- Dünen Eyvaz'ın gasıdı gelende geçib emimin eline.Emim işden heberdar olup,Eyvazı öldürmekden öteri tedbir töküb.

O evin yandırılması hakkında olan tedbiri onlara danışıb dedi:

- Emim bu işi tapışırdı mene.İndi siz biraz gözleyin,men gedip bir duzeldim ki sizi bu gece orada saḫlayım.Leyli Ḫanım kapının açarının birini verdi Deli Hesen'e,tapışırdı ki işdi biden tedbir baş tutmasa eve od vursalar özlerini gurtarsınlar.

Ele Leyli Ḫanım tezece getmişdi ki ayak sesleri geldi.Aslan Paşa kapının dalından dillendi:

- Eye,Eyvaz Ḫan,balam,men aḫı Köroğlunu merd eşitmişdim,deyesen heç deyilenlere göre yoḫmuş.Beyem heç utanmadı ki,iki paşa gızının evezine ikice gede oğlunu gönderdi menim yanıma?

Söz Köroğlu'ya berk toḫundu,yine istedi el atıb kapını gopartsın.Deli Hesen goymadı,Paşanın cevabında dedi:

- Paşa sağ olsun,heç üreğini sıḫma.Aḫı niye bele tentiklik eleyirsen? Köroğlu heç sen deyen bu boyda namerd,nanecib doyul. O,Mehbub Ḫanım'ın gımetini çoh yaḫşi bilir,bizi ele bele gönderdi, sene ḫeber verek,hazırlık göresen ki seher Allah goysa özü yeddi min yeddi yüz yetmiş deliynen gelecek senin gulluğuna.

Söz Paşanın canına üşütme saldı amma özünü o yere goymayıb dedi:

- Ne olar,goy gelsin.Görüm ki siz çoḫ uzun yola,gulluğa geden buyruk bitiren adamlarsınız.İndi men sizi gönderim gedin o dünyaya da ḫeber aparın,yaḫşi hazırlık görsünler ki belke seher Köroğlu özü de oraya teşrif buyurdu.Paşa bunu deyib getdi.

Kürdoğlu Deli Hesene dedi:

- İndi de görek tedbirin nedi?

Deli Hesen dedi:

- Tedbirim odu ki biz çıḫah Paşanın yurduna od goyak,sonra da görek ne çare eleyirik.

Ele isteyirdiler ki durup çıḫsınlar,Leyli Ḫanım dahıl oldu dedi:

- Durmayın,dalımca gelin.

Leyli Ḫanım onları getirib gizli bir yerde rahat eledi,sonra eve od vurdurdu.Ev yandı.Paşa bir terefden rahat oldu,sevindi ki bunun evezinde Ḫodkardan enam alacak amma obiri terefden de Deli Hesenin bayakki sözü canına lerze salmışdı.Gorḫurdu ki seher doğrudan da Köroğlu gele,aşna soğan doğruya.Odu ki aḫşamnan işini ehtiyatlı görüb goşununu iki yere ayırdı.Bir hissesini şeherden kenara saḫladı,bir hissesini ise saḫladı şeherde ki işdi Köroğlu gelse iki terefden hemle eleyib bir iş görebilsin.Bu terefden de Leyli Ḫanım arḫayın olannan sonra özünü verdi delilerin yanına,başladılar tedbir tökmeye ki seher ne elesinler.

İndi bunları goyak tedbir tökmekde,biz gayıdak görek Bayazıdda neler oldu.Mahmut Paşa üç gün gözledi Ḫodkar'dan cevab çıḫmadı.Üç gün çoḫ vaḫt olmasa da Mahmut Paşa çoḫ berk darıḫırdı.Ona göre ki pis pis heberler eşidirdi.Deyiler:Şeherin bir deste cavanı yığılıb sözbir eleyibler ki zindanı dağıdıb Eyvaz'ı gaçırsınlar.Deyirler ki,Köroğlu'ya ḫebere gaçan çoḫdu.Paşanın canına berk gorḫu düşmüşdü.Day dördüncü gün döze bilmedi.Yaḫın adamlarını yığıp meslehet istedi.Toplaşanların içinde goçu Mehdi de var idi.O,paşanın sağ eli,dar gününde dadına çatan idi.Goçu Mehdi bele meslehet gördü:

- Yaḫşisi budu,gelin Eyvazı asak.Onsuz da Ḫodkara onun ölüsü lazımdı.Ne vaḫt da Ḫodkardan cevab geler,başını ister başını vererik,leşini ister leşini.

Bu tedbir Mahmut Paşa'nın üreğine yatdı,dedi:

- Mehdi,düz buyurur,gözlerik işin içinnen iş çıḫar.Aḫşam garanlık araya düşen kimi dar ağacı gurulsun,hazır olsun.Gece yarı olanda Eyvaz asılsın.Goy seher camaat dursun ki lele köçüb yurd ağlayır.Mahmut Paşa on nefer golu zorlu adam ayırdı.Goçu Mehdi'ni onlara serdar eledi ki gece işi bitirsinler.Adamlar öz işlerini bilenden sonra getdiler geceni gözlemeye.Mahmut Paşa aranı helvet eleyib Goçu Mehdi'ye dedi:

- Mehdi,Allah özü şahiddi ki sen menim üreğim direğimsen.Men ne sırrım olsa açıb üreğimi sana vererem.Gerek sen de menim tapışırdığımı yaḫşi yerine yetiresen.Bilmeyen bitmez.Sağ ol,yaḫşı da yetirirsen.Amma day bu defeki iş özge işlere benzemez.Burda ehtiyat lazımdı.Evveli budu ki Eyvazı asanda ehtiyatlı ol,onu ele gandallı as,sonra el ayağını aç.Onnar yaman deledüz olurlar.Birden elinizden çıḫar,size ḫeter yetirer.

Goçu Mehdi istedi dinsin,Mahmut Paşa goymadı,dedi:

- Mene yaḥşi gulaḥ as.Men sene özge bir iş de tapışırıram.Gerek bu gece Kankanoğlunu da Eyvazınan bir yerde asasan,seher de heber yayasan ki zindana basgın elemişdi.

Goçu Mehdi elini goydu gözünün üstüne,dedi:

- Paşa sağ olsun,ne kadar ki canım var,senin gulluğundadı.Bu menim elimde bir su içim kimi şeydi.Seher Allah goysa durarsan ki ikisi de dar ağacında yellenir.Goçu Mehdi,baş endirdi ki,çıḥa paşa dayandırıb dedi:

- Mehdi,day bilmirem,gerek ele eleyesen ki sehere kadar onun tutulduğunu heç kim bilmeye.Hem de işini ele gurasan ki birden bir yana geder,elden çıḥar.Sonra da tek asmak olmaz.

Özün bilirsen ki onun el içinde hörmeti çoḥdu.Goçu Mehdi paşanı arḥayın salıb getdi,başladı el altından Kânkânoğlunun yerini öğrenmeye.İndi goy Goçu Mehdi öz işinde olsun,biz görek bu Kankanoğlunun günahı neydi ki onu da Eyvaz'ınan bir yerde asmak isteyirdiler.

Kankanoğlu böyük kişi Beyazıdde irzagulu deyilen bir kankanın oğluydu.Balaca vedesinden atasının yanında gezib bu seneti öğrenmişdi.Böyük kişi 16 yaşına çatanda atası öldü.İki bacısı,bir anası galdı onun öḥdesinde,başladı atasının senetini işletmekle dolanmağa.20 yaşında büyük kişi ele bir oğlan olmuşdu,ele bir oğlan olmuşdu ki bir gören bir de görüm deyirdi.Büyük kişinin gözelliğine çoḥ gızlar hesed aparır,çoḥları onu daldalardan hesret hesret seyr eyleyir,doymurdu.Gızlar,gelinler,onun gözelliğine,boy buhununa,geddi gametine heyran galdığı kimi beyler,paşalar,ağalar, ḥanlar da elinin işine,golunun guvvetine,geyretine,cesaretine heyran galırdılar.

Day,büyük kişinin sedesi her yeri götürmüşdü.Hamı ona hörmet eleyirdi.İndi onun adı olmuşdu kankanoğlu.

Bir defe Kankandolu muradbeylide Hesen Ḥan'ın oğlanlarına iş gören zaman Hesen Ḥan'ın gızı Mercan Ḥanım'ı kulefirengide görüb ona mehebet yetirdi,könül bağladı amma ha yol aḥtardı ki üreğini ona açsın bir alaç tapa bilmedi,çoḥ eziyetten sonra ona bir name gönderdi.Ele hemin gün işi ele getirdi ki irevan serdarı hüseynali Ḥannan elçi geldi.Hesen Ḥan'ın oğlanları gızın razılığını verdiler.Mercan Ḥanım nişanlandı,Hüseynalı Ḥana.Kankanoğlu işi bele görende day cevab gözlemeyib işi de yarımcık goydu eve ga-

yıtdı,ha çalışdı ki onu yadından çıḥarda amma olmadı.Mercan Ḥanımın muhebbeti üreğinde yuva saldı,günden güne şiddet eledi.Neçe deyerler derd onu eritmeye başladı.

Aradan bir yıl geçmişdi,amma ele bil Kankanoğlu Mercan Ḥanımı her gün yeniden görürdü,heç onu yadınnan çıḥarda bilmirdi.Bir gün o,evde yene fikirli fikirli oturmuşdu,bir adam girdi içeri, ona bir name verdi,özü de tez gayıtdı çıḥdı.Kankanoğlu,nameni açıb gördü yazılıb:

Bir baḥışda ihtiyarım,
Ellerimnen alan sensen,
Aparıp sebri kararım,
Meni derde salan sensen.

Meni salan gem behrine,
Veren muhabbet gehrine,
O vuran gönülüm şehrine,
Eden talan talan sensen.

Kaş olaydın menim yarım,
Ehdine düz vefadarım,
Alıb küllü ihtiyarım,
Sözü çıḥan yalan,sensen.

Yazık mercan döndü gula,
Gücünen satdılar pula,
Mene yüz göz tiken ola,
Aḥır yarım olan sensen.

Büyükkişi deli kimi oldu,özünü atdı çöle,gaçdı orabura ne fayda,name getirennen bir iz tapabilmedi.Od düşdü canına day durub dincelebilmedi,yene sapsarı sarıldı,oldu heyva kimi.Yazık anası,birce bacıları ha dolandılar,onun dörd hendeverine,derdinnen halı olabilmediler.Kankanoğlu day derde tab getire bilmeyib üz goydu murad murad beyliye.Amma neçe gün dolandısa da bir yol tapabilmedi ki özünü Mercan Ḥanımın yanına vere,üreğini açа,derdini deye,aḥırda bir dest dilenci paltarı düzeldib özünü tanımaz eledi,yetirdi Mercan Ḥanım'ın imaretinin gabağına ona deyen olma-

dı.Heyete girip ne gördü,gördü Huseynalı Ḫan oturub eyvanda,Mercan Ḫanım'ın yanında.Deyir:

- Mercan Ḫanım,aḫı sen niye yola gelmirsen? Balam,mal deyirsen mende,pul deyirsen mende,şan şovket deyirsen mende,yap yaraşık isteyirsen mende,zor,guvvet isteyirsen o da mende,day senin bu inadın nedi? Mercan Ḫanım dedi:

- Yoḫ,Huseynalı Ḫan,hele gözlemeli olacaksan.Zorunu kuvvetini mene gösterme,Allahın yazısını ne bilmek olar.Belke heç sene gısmet deyilem.

Huseynalı dedi:

- Eye gız,sen ne danışırsan? Budu bir ildi nişanlıyık,beyem sen dörd dörd gardaşı hayana goyursan ki bu sözü ağzına alırsan. Ele olan yerde ya gerek yer yüzünde Hesen Hanın oğlanları gala, yada Veli Hanın gel sen işi heç o yere çatdırma.Aḫı gardaşların sana yaḫşı demez.Bir de sen yaddan çıḫartma ki onnar seni zornan da verer,men de zornan apara bilerem.Amma biz istemirik ki ele ola.Gel sen heç inad eleme,razılık ver,goy seherden toyumuzun tedarikinde olak.

Mercan Ḫanım dedi:

- Dedim ki,gücünüzü mene göstermeyin.Onsuz da gardaşlarım mene zor eleyibler.İndi sen biraz sabr ele,görek felek ne deyir.

Huseynalı Han,el atıb Mercan Ḫanım'ın ağ bileklerinden tutdu.Onnan zarafat elemek istedi.Kânkânoğlu tab elemeyib gizilendiği ağacın dalından öz özüne başladı.

Ey nazenin insafa gel,
Gül üstünde harı goyma,
Ehde vefaya gelmişem,
Pozula ilgarı goyma!

Ne Mercan Ḫanım ne de Huseynalı Han onun sesini eşitmirdi. Çünkü o,ucadan oḫumurdu,goşmanı üreğinde deyirdi.Yazık Mercan aslan ağzında galan guzu kimi çırpınıb,bileklerini onun elleriden çıḫarmak isteyirdi.Huseynalı Han da bıraḫmırdı.

Kankanoğlu deyirdi:

Aldanma dovlet varına,
Getme eğyar bazarına,
Tülek,terlan şikarına,
Yeriş çeken sarı goyma!

Mecnunam leyli dağında,
Dolanaram sorağında,
Gözlerimin gabağında,
Ala ihtiyarı goyma!

Ele bil ki Mercan Ḫanım,Kankanoğlunun üreğinden geçen goşmanı eşitdi.Ele bil ki ona guvvet geldi.Ele bil ki tek idi,birden bire arḫalı kömekli oldu.Bileklerini Ḫan'ın ellerinden ele çekti ki Han az galdı yıḫıla.Bele dönende her ikisinin gözleri heyetde ağacın dibinde dayanmış Kankanoğluya sataştı.Ḫan,Kankanoğlunu dilenci bilmişdi amma Mercan Hanım onu tanımışdı.Gız bir anlığa her şeyi unuttu,özünü atdı onun üstüne.Huseynalı Ḫan işi bele görende hençeri çekib istedi sanca Kankanoğlunun sinesine.Kankanoğlu el atıb onun bileğinden tutdu,ele sıḫdı ki hençer elinnen düşdü. Huseynalı Han heyetden çıḫdı,yazık sevgililer durub hesret hesret birbirinin üzüne bahmağa başladılar amma heç birinin nıtgı olmadı ki dinib danışa.Gecden gece Kankanoğlu dedi:

Hesretinnen erimişem,
Sesim batıb kırımışam,
Ayağına yerimişem,
Çekim ahu zarı,goyma!

Bir de Hesen Ḫan'ın oğlanları girdiler heyete.Mahmut Ḫan hemle eledi ki Kankanoğlunu vursun.Kankanoğlu üz tutub Mercan Ḫanıma dedi:

Kankanoğlu çeker ahı,
Sensen onun gıblegâhı,
Sana getirib penahı,
Öldürüller,barı goyma!

Mercan Ḫanım ireli yeridi,gardaşına dedi:

- Namerdlik eleme gardaş! Atam ocağına nahak gan salma,bir yazık sayılın biridi,onnan işiniz olmasın.

Mehmud Ḫan dedi:

- Görürem,ele senin özünü de bir yazık sayılın birisen.Huseynalı kimi adamı goyub bir sayıla dil vermisen.

Mercan Ḫanım dedi:

- Menim üstüme bohtan atma,Mahmut! Görürem,sizin bu hay kuyunuze onnan öteridi ki men toya razılık verem.Allah hatırına raziyam.Goy seher toyu başlasınlar.

Bu sözler dünyanı ḫanların gözünde nura,çırağa dönderdi.Yazık,Kankanoğlunun gözleride ise cehennem zulmetine.

Mehmud Ḫan dedi:

- Huseynalı Ḫan,özün eşidirsen,görürsen ki Hesen Ḫanın gızı ahmak değil,ne de namussuz.İndi get hazırlığını gör,gelinin apar!

Yazık,Kankanoğlu kör peşman,bir de seher Mercan Ḫanımı görmek umuduynan heyetden çıḫmak isteyende Mercan Ḫanım dedi:

- Dayan,ay yazık,goy sene bir parça çörek verim,hele menim kapımdan sayıl boş gayıtmayıb.

Bunu deyib Mercan Ḫanım perdenin dalına geçti,çoḫ geçmedi gayıdıb Kankanoğlunun çantasına bir parça çörek saldı.Kankanoğlu çıḫdı,kendden biraz aralanıb çöreği çıḫartdı,baḫdı ki Mercan Ḫanım boyunbağını,bir kadar gızıl,bir üzük,bir balaca da name goyub çöreğin arasına,nameni açıb gördü ki gız yazıb:

"Büyükkişi,indi işi işden geçirmesen,eğer ehdine düzsense irevanda senin yolunu gözleyirem,men ya seninem ya da gara toprağın".

Bu yandan Huseynalı Ḫan gayıtdı İrevana,toy hazırlığını gördürmeye,bir de seher gara heber yayıldı ki Köroğlu hoydan gayıdırmış,yolda Huseynalı Ḫannan gabağlaşdılar,dava eleyibler,Köroğlu Huseynalı Ḫanı öldürüb.Günler geçti,hefteler ötdü,aylar dolandı,Mahmut Ḫanın baḫt ulduzu doğdu.Ḫodkar onu çağırıb Bayazıdın paşalığını ona,bacısı Mercan Ḫanım'ı da nişanladı gardaşı oğlu ve veliehdi Emir Hana.Amma Mahmud Paşanı narahat eleyen bir iş var idi.Mercan Ḫanım yene iki ayağını bir basmağa goymuşdu ki day men heç kime getmek istemirem.Mehmud Paşa da çoḫ yaḫşi bilirdi ki onun işine sedd olan Kankanoğludu.Odu ki bir behane aḫtarırdı belke onu bir yanlık eleyib gızın gözünü onnan kese.Gün gelib o gün oldu ki Mehmud Paşa Eyvazı tutub saldı zindana.Seheri gün Beyazı-

dın bir deste cavanı yığılıp söz bir elediler ki zindanı dağıdıp Eyvazı hılas elesinler.Kankanoğlu da bunların içinde idi.Nece deyerler,bu desteni o düzeltmişdi.Tedbir onun tedbiri idi.Üçüncü gün onnar ele sözleşdiler,ele vedeleşdiler ki geceni araya salıb zindanı dağıtsınlar,herkes öz işini bilenden sonra öz evine gidip geceni gözlemeye başladı.

Kankanoğlu da tezece eve gelmişdi ki bir de vefalı selim içeri girdi,evde heç kim olmadığını görüb dedi:

- Büyükkişi,Mercan Ḫanım dedi ki Mehmud Paşanın başı berk garışıktı,bir özünü yetirsin mene.Kankanoğlu selimnen paltarını değişib özünü yetirdi Mercan Ḫanımın yanına.Mercan Ḫanım onu öz zirzemisine aparıp dedi:

- Büyükkişi,ezizim,de görüm mene olan muhabbetinnen heç bir nişan var,ya yoḫ?

Kankanoğlu dedi:

- Ezizim,menim sene olan muhabbetimi deyirsense günde on gat artır.Amma ne elemek ki men lût bir Kankanoğluyam,pulum,şan,şöhretim yoḫdu,gardaşında ki seni satır pula,şöhrete.Görürem heç Allah da kasıbın terefinde değil.O zaman ki vedeleşdik gaçak,o saat Emir Ḫan yannan ariz oldu.Çatan kimi gardaşın seni nişanladı ona.Day bundan bele bize ne eleye bilerik? Haraya panah apara bilirik ki Ḫodkarın hökmü oraya işlemesin,bizi tütdurmasın,mehebbetimizi daşa vurmasın? Day sen gel meni yaddan çıḫart,get Emir Ḫana,hoşbaḫt ol,yaşa.

Mercan Ḫanım dedi:

- Sen çoḫ doğru danışırsan,büyükkişi.İndi iş çoḫ pis yere ilişib.Ḫodkar gabağa geçib,amma men ele bir yer bilirem ki oraya Ḫodkarın hökmü işlemir.Eğer oraya gaçak kamımıza çatıb hoşbaḫt olarık.Gaçmağa da bir yaḫşi furset var.Gerek bu gece gaçak.

Kankanoğlu dedi:

- Mercan Ḫanım de görüm,Osmanlı toprağında o nece yerdi ki Ḫodkarın hökmü oraya işlemesin? Yer üzünde o nece sığınacaktı ki menim kiminler orda hoşbaḫt olsunlar,muradın çatsın,behtever yaşasın?

Mercan Ḫanım dedi:

- Day oralarını ḫeber alma.Çoḫ uzaklara gedib özünü yorma,o yer çoḫ da uzak değil.İndi dur get etibar elediğin dostunnan,yoldaşınnan da birini tap garışanda ol burda.Gerek bu gece gedek.Olmasa bir de meni o dünyada göreceksen.

Kankanoğlunun boğazı gurudu,dinmeye iktidarı olmadı.Ahı bu gece o heç yana gede bilmezdi.

Mercan Hanım işi bele görende dedi:

- Eğer bele gorhaklık elesen,indiden mennen el çek,bu ne sufetdi sen düşdün,beyem sen yerlerin altında gezen büyükkişi değilsen?

Kankanoğlu dedi:

- Men gorhmuram.Amma gel sen izin ver bu işi bu geceliğine dayandırak.Seher nece desen ele de elerik.Goy bu gece yahşi hazırlaşım ki seher gedib bir yana çıhak.ele bil Mercan Hanıma oh değdi,o heç bele cevab gözlemirdi.Odu ki dedi:

- Buyukkişi,bu ne cüretsizlikdi eleyirsen? Bil ve agah ol,seher meni aparmak isteyirler.Eğer bu gece meksedime çata bilmesem zeher içeceğem.Kankanoğlu diksindi dedi:

- Yahşi,ezizim indi ki beledi heç olmasa gece yarıya kimi mene möhlet ver.

Mercan Hanım bahıb gördü ki yoh,onu yola getirebilmir.Dedi:

Kankanoğlu,eğer meni sevirsen,
Bu gece gaçmağa gelsen gerek,
Ferhad kimi kulungunu götürüb,
Bistün dağını delesen gerek.

Kankanoğlu dedi:

İltimas eyleyerem,ay alagözlüm,
Goy galsın vedemiz sehere Mercan,
Ne iş olsa öz yoluna goyaram,
Çekerem her işi tehere,Mercan.

Mercan Hanım dedi:

Gebul et cananın iltimasını,
Çetindi tutasan merdin yasını,
Ya silesen bu gönlümün pasını,
Ya menim golumda ölesen gerek.

Kankanoğlu dedi:

Terlan kimi gıy vuraram,uçaram,
Demirden sedd olsa çeyner,açaram,
Ya öllem,ya seni allam gaçaram,
Guş kimi gonaram yehere,Mercan.

Mercan Ḫanım dedi:

Men mercanam,yaḫşi yaman seçerem,
Mehebbet yolunda başdan geçerem,
Seher galarsa zeher içerem,
Deyirem,bu başdan bilesen gerek.

Kankanoğlu dedi:

Yazık,Kankanoğlu ahu zardadı,
Bir yannan cananı intizardadı,
Bir yannan bir igid ömrü dardadı,
Öldürerler,galsa sehere Mercan!

Mercan Ḫanım dedi:

- Açık danış görüm ne deyirsen? Sen bu gece kimi dardan kurtarmak isteyirsen?

Kankanoğlu galmışdı odnan suyun arasında,işi çoḫ pis yere ilişmişdi.Bilmirdi ne elesin.Sırrı açsın mı,açmasın mı? Aḫı nece olsa Mercan Ḫanım,Mahmud Paşanın bacısıdı.Birden sırr açılar,iş bozular,yoldaşların içinde olar bednam.Derdini demese bes gızdan nice izin alabilir.Yoḫ elacı kesildi dedi:

- Mercan Ḫanım özüm bilirsen ki Mahmut Paşa,Eyvazı tutub salıb zindana.Özü de nametliynen dutub,metliynen olsa yine derdi yarı olardı.İndi biz,bir deste adam söz bir elemişik ki bu gece zindanı dağıdak.Eyvaz'ı ḫılas eyliyek.İndi eğer men seni sevdiğimin yüzde birice geder sevilsen sen gece yarıya geder gözle,gece yarı olun senin gulluğunda gaçak düz sen diyen yere.Özünde ki deyirsen çoḫ uzak değil.

Kankanoğlu ele bunu dediğini gördü.Mercan Ḫanım sarıldı onun boynuna dedi:

- Ezizim,ele men de seni ona göre çağırmışam.Gerek bu gece

Eyvazı azad eyliyek.Onnan beraber Çenlibel'e Köroğluya penah aparak.Menim dediğim yer ele oradır.Amma iş burdadır ki menim tedbirim özgedir,sizin tedbiriniz çetin baş tutar.Hem özünüzü öldürersiniz,hem de Eyvazı.Özünüz bilirsiniz ki zindanın kapı bacası,daş duvarı çok muhkemdir.Keşikçisi çoktur.Bir balaca ses oldu,o saat Paşanın goşunu alar üstünüzü.Amma budu menim zirzemiden zindana üçce attımdı.Sen bütün yoldaşlarına heber eyle bu gece dayansınlar,itibar eylediğini biriynen gel zirzemiden zindana lağım atak. Eyvazı helas eyliyek gaçak.Eğer şayed bu iş baş tutmadı,onda siz dursunuz,zindan durur.O ki deyirem seher meni aparırlar,onu özüm èle bile diyirem ki bu gece işten boyun gaçırmıyasan.Kankanoğlu bakıb gördü doğrudan da bu tedbir onların tedbirinnen çok asan çok da korkusuzdu.Razı oldu.Day vaḫt itirmeyib özünü verdi yoldaşlarının yanına.Meseleni danıştı,hamı tedbiri beğendi.

Kankanoğlu akşamı araya salıp,dostu Kankan Mirzelini de götürdü.Özünü yetirdi zerzeniye.

Mercan Ḫanım,herşeyi hazır eylemişdi.De girişdiler işe.İş çok yaḫşı gedirdi.Ele zindana az galmışdılar kabak çıktı saldaşa. Çok elleşdiler,sehere az kalmış,baktılar zindandan ses gelir:

Deli könül,cövlan eyle,havalan
Çenlibel'den haraḫ geldi yetişti
Gedir bilen çok igitler atlandı
Çenlibel'den hara geldi yetişti.

Gansız olmaz Köroğlunun meydanı
Düşmeni yüz olsa gurtarmaz canı
Söküler paşanın demir zindanı
Çenlibel'den haray geldi yetişti.

Yağılara ölüm yazan gelipdi
Düşmenlere gebir gazan gelipdi
Topdağıdan,Halaypozan gelipti
Çenlibel'den haray geldi yetişti.

Kürdolu olupdu Eyvaza gardaş
Deli Hesen keser dığırlana baş
Demirçioğlu goymaz taş üstünde taş
Çenlibel'den haray geldi yetişti.

Söz teze tamam olmuşdu,Kankanoğlu Eyvaz'ın yanında hazır oldu.Ehvalatı yaḫşıca ona annadıp dedi:

- İndi Mercan Ḫanım bizi gözleyir,izin ver,el ayağını açım çıḫak gaçak.Eyvaz bütün ehvalatdan ḫalı olandan sonra dedi:

- Çoḫ sağolun yaman zehmet çekmişsiniz amma mesele burdadır ki her seher tezden gelip meni yoklayırlar,indi de budu seher açılır.Heç bir yana kaçıp çıkmak olmaz.Biz yola giderik o Mercan Hanım ki var onu hetaya salarık.Gaydın,sabah ahşamı gözleyin,eğer sağ galsak sabah gaçarık.Bacarsanız Çenlibel'e bir adam gaçırın özünüz de gözde gulakta olun.Gözde gulakta olun menim vedem geçir. Belke Çenlibel'den gelen oldu ehvalatı ona danışın.

Kankanoğlu dedi:

- Yaḫşi Eyvaz,tutak ki gelen oldu,biz neden bilek ki o sizin adamdandı.

Eyvaz dedi:

- Yaraklı yasaklı adam görseniz Mercan Ḫanımın adını verin ki seni çağırır.Bizim uşaklar ariftiler,onnardan olsa annar geler, olmasa çıḫar geder.

Kankanoğludedi:

- Bes seni yoḫluyan da lağımı görmezler ki?

Eyvaz dedi:

- Onnan gorkmayın.Uzanaram üstünde bilinmez.Ele gelip gapıdan bakıp gedirler.Kankanoğlu galkıp ehvalatı Mercan Ḫanım'a danıştı. Baḫtılar gözlemekten sevayı özge elac yokdu.Meslehetleşib Mirza alini ḫebere gaçırdılar.Kankanoğlu da galdı şeherde ki belki Çenlibel'den gelen oldu.Gün ortadan az geçmişti.Selim ganterin içinde Kankanoğlunu tapıp dedi:

- Mercan Ḫanım deyir özünü mene yetirsin.Onlar özlerini yetirdiler eve,partalları değiştiler.Kankanoğlu özünü yetirdi Mercan Ḫanıma.Mercan Ḫanım dedi:

- Ele hazır ol ki garanlık govuşan kimi gaçak.İş yaman haldadı.Bu saat öğrenmişem ki Mahmut bir bed tedbir töküp.Bele meslehete gelip ki bu gece Eyvaz'ı assınlar.İş tapşırılıp o cellat Mehdi'ye.Hele adamlar çıḫandan sonra paşaynan ikisi tek galıp.Ne bilim belki ele indi asacaklar.Amma inanmıram ki gündüz asalar. Paşa cemaatdan berk gorḫur.

Kankanoğlu dedi:

- İndi gaçak nece olar?

Mercan Ḥanım dedi:

- Yok indi gaçmak olmaz.Amma sen indiden gör bir teher eyle atları şeherden çıḥart ki akşamnan şeherden atlı çıkmak çetin olacak.Kankanoğlu dayanmayıp atları ayrı ayrı yolunan birbir yaḥında olan dostunun evine aparmaya başladı.Koçu Mehdi,Mahmut Paşanın yanından gaydandan sonra elaltından öğrendi ki Kankanoğlu bir at minip kende gedip,piyada gaydıp birini de minip gedip.Yolda busgucu koydu.Gün batar batmaz Kankanoğlu gaydırdı.Şeherin kenarında tuttular.Başına palas salıp el ayağını möhkem sardılar,bir de o zaman gözünü açtı ki zindanda Eyvazın yanındadı.Ele isteyirdi ki dillensin,Eyvaz dedi:

- Kankanoğlu,siz menim ücbatımdan özünüzü ne belalara saldınız. Yazık Mercan Ḥanım nece oldu? Söyle görüm nece oldu ki,işi bildiler?

Kankanoğlu dedi:

- Eyvaz hele sen de görüm,seherde zatda lağımı gören olmayıpmı?

Eyvaz dedi:

- Heyir,hele seher süpden birce degge gapını açıp bakdıkları-dı,ondan sonra ne buraya gelen olup ne de lağımı göen.

Kankanoğlu bir geder arḥayınlayıp dedi:

- Onlar sen heç gelbini sıkma.Lap arḥayın ol ki işin üstü açılmayıp.O ki ölüme getmek deyirsen,senin üçbatından değil,öz ücbatımızdandı.İncevardan onun el ayağına gandan vurmamışdılar. Elece ipnen bağlamışdılar.Sürüdü Eyvazın yanına hecalet çeke çeke dedi:

- Eyvaz,day zehmetdi olsa gör belki menim ellerimi dişleriynen açasan.

Eyvaz dişleriynen bayag ipleri doğradı.Kankanoğlu eli açılan kimi ayaklarını da açıp bayak ki lağımnan özünü verdi Mercan Ḥanımın yanına.Kapını açıp içeri giren de Mercan Ḥanım'ı heyret götürdü,dili tutar tutmaz dedi:

- Ay zalim bu ne ihtiyatsızlıkdı eleyirsen? Bari goy biraz garanlık düşsün hele gün dağın dalına çekilmeyip.Bes demirsen mi seni gören olar?

Kankanoğlu baktı arḥayınlıkdı,day özünü o yere goymayıp dedi:

- Ḥanım,bes özün demedin mi ki tez gaçak?

Mercan Ḥanım dedi:

- Men bele tez demedim.Hele vaḫta çok var.Heç telesme,goy lap garanlık savuşsun incevardan hava bulutludur.Gece garanlık olacak.

Kankanoğlu dedi:

- Ondan men bir de şeheri dolanım,belki Çenlibelden gelen oldu?

Kankanoğlu bu bahaneynen çıḫıb öbürü atı da aparmak isteyirdi.Gız hayal vardı ki olmaz,Kankanoğlu bağın su gılıfından özünü attı çöle.Ele şeher dervasına çatar çatmaz bir de baḫtı ki budu yaraklı yasaklı bir atlı gelir,ele bir de fikirleşti ki yeğin Çenlibelden gelir.Yanaşıb dedi:

- Ağa,Mercan Ḫanım sizi gözleyir,deyyib yanıma teşrif buyursunlar.Onun ağzından söz gurtarmamış atlı dedi:

- Düş gabağımı,eğer sözün yalan olsa başın özünün değil.Kankanoğlu baḫtı budu biri de gelir,bu adamın da bele diri diri danışmağını görende lap elyeğin eyledi ki bunnar Çenlibelli idi.Sevinmiş düşdü gabağa.Özlerini yetirdiler imarete.Attan düşüb girdiler içeri.O zaman gapını açtılar ki Mercan Ḫanım geyinip keçinip balaca hençerini beline bağlayır.Mercan Ḫanımın yönü o taraftaydı.Gapının açıldığını eşidende ele hesap eyledi ki,Kankanoğludu dedi:

- Gel,ey menim serdarım,ey menim baḫt ulduzum,gel men senin gulluğunda hazıram.

Adam dedi:

- Men de senin gulluğunda gul olup hazır durmuşam ey menim ruhum,ey menim meleğim.Aḫi bir o gülruhsarını beri dönder görüm sene ne olup ki bele rehme gelmişsen.Mercan Ḫanım geri dönende kimi görse yaḫşıdı.Gapının ağzındaki kim olsa yaḫşıdı? Ḫodkarın gardaşı oğlu Emirhan.Kankanoğlu,Emirhan'ı Köroğlunun adamlarından olduğunu düşünmüş imiş.İndi sen özün yazık Mercan Ḫanımın halini fikreyle.Beyem dünya onun gözlerie cehennem kesilmezdi mi? Beyem gışgırmazdı mı? Yok,o bizim fikileştiğimiz kimin özünü itirmedi. Sesine yumuşaklık verib dedi:

- Amma yamanca iş görürsünüz,ezizim acığına gelmesin bu lap ganmazlıktır.Beyem sen bilmirsen ki gadın haylağının yanına izin almamış girmezler? Emirhan özünü yitirdi.Tezece yola gelmiş Mercan Ḫanım'ın gezeplenmesiden gorḫup düşdü.Ellerini döşüne goyup yazık yazık dedi:

- Mercan Ḫanım bağışla,sehv eylemişem,aḫi neyleyim? Yolda

goyduğun gullukçu oğlan dedi ki,Mercan Ḫanım deyir yanıma teşrif buyursun.Men de geldim.İntihası men biraz ganmazlık eleyip sevindiğimden senden izin almamış gapını açtım.Aḫi nece de sevinmeyim? Budu nece müddetdi yola gelmeyen meni ateşi ferağında döne döne yandıran bir yar bugün yolunda adam goyup,hesretimi çekip,menim intizarla gözleyir.

Sinesin menim o gedemlerin ki biraz tez gelmemişem senin intizarda goymuşam.Meni dolandır başına bağışla,goy gaydım geri, izin ver,sonra gelim.Vallah Mercan Ḫanım meni gınama,eğer menim yerime ayrı adam olsaydı sevindiğinden heç üç gün özüne gelebilmezdi.Mercan Ḫanım dedi:

- Ezizim,incimezsense birazca gözle goy paltarımı geyinim.

Emirhan tez geri çekildi.Mercan Ḫanım Kenkânoğluna seslendi:

- Eye,beyvecin biribeyvec içeri gel görüm.Kenkanoğlu özünü attı içeri.Mercan Ḫanım dedi:

- Yaman pis yerde aḫşamlamışık.Bu Emirhan'dı.Lengime,çağır gelsin içeri amma gorḫma,men ne desem sen onu elersen.Özünü tok sakla.Kankanoğlu başüste deyib Emirhan'ı içeri çağırdı.Emirhan dahil oldu.Baş eğdi,Mercan Ḫanıma yer gösterdi,oturdu.Emir Ḫan ele bilirdi ki dünyayı alem onundu,uca dağların hamısını o yar atıp ele ki rahat oldu,başladı basıp bağlamaya ki:

- Mercan Ḫanım indisen gör,senin atanın ganını Köroğludan ne şayak alacam? Beğem men ölmüşem ki senin atanın ganı yerde gala? Mene Ḫodkar'ın gardaşı oğlu Emir Han deyerler.O nece Eyvaz'dı ki menim nişanlımı aparırdı.Menim kimi bir adamı goydu,bir geda oğluna getdi.İndi goyaram ellerini goynuda.Seher,Allah goysa gerek senin o ala gözlerinin gabağında Eyvaz'a sağ sağ bir eli eli dağı çekem,sonra da kesem başını,aparam Ḫodkara.

Gece geçip gedirdi amma Mercan Ḫanım da lap arḫayın oturup Emir Ḫana gulak asırdı.Mercan Ḫanım,Emir Ḫanın sözlerine gülüp dedi:

- Emir Han,eğer menim nenem de gedip görse ki bir gurdun ayaklarını sarıyıb yıḫıblar yolun içine,salar daşı başına,soyar derisini getirer ki ne var,ne var,men de ovcuyam.Eyvazı tutan oğlanlar var aḫı.Men ehd elemişem ki onun başını özüm kesim,belke üreğim birazca teskinlik tapa.Allah goysa seni göndererem gedip Köroğlunun başını getirersen,toyumuzu elerik.

Sözler oḫ olup Emir Ḫan'ın bu terefinden değdi,obiri tere-

finden çıḥdı.Amma özünü o yere goymayıp dedi:

- Ḥanım,indi izin ver,gulluğunnan mureḥḥes olum,paşanın yanına gedim.Mercan Ḥanım güle güle dedi:

- Ay mennen ötrü sebir gararı kesilen yar,bes mennen ne tez doydun bele? Yoḥsa sözlerim ḥetirine değdi? Ay deli oğlan,henek eleyirem seher Allah goysa Eyvaz olacak senin ihtiyarında,ne eleyisen ele? Amma bu gece menim gonağımsan,yoldaşın Behlül de getsin rahat olsun.

Ele bil dünyanı yığdın verdin Emir Ḥan'a.Behlul'a dedi:

- Behlul,ezizim sen get rahat ol,seher çağırdataram bir yerde gederik paşanın huzuruna.

Bu yerde Kankanoğlu'nun sebri lap tükendi.O,gözleyirdi ki Emir Ḥan durub gedecek,çöle çıḥanda oda,bir hemle eleyib bir teher çekecek.Amma Mercan Ḥanım onu gonak saḥlayırdı.Bu terefden de ki dar ağacı gurulurdu.Yazık,derin fikre getmişti.Birden Mercan Ḥanım gezebli gezebli dedi:

- Eye,yuḥlama,yuḥuna ilan gurbağa girer.

Kankanoğlu dik onun üzüne baḥtı.Mercan Ḥanım dedi:

- Apar Behlül'ü ötür,goy getsin rahat olsun,uzak yol gelip yorulup özün de tez gel.

Behlül işden şekke düşmüşdü,ele buradan canını gurtarmağa çalışırdı.Gorḥusunnan Emir Han'a da heç ne deyebilmirdi.Mercan Ḥanım'ın sözünü genimet bilib durdu düşdü Kankanoğlunun gabağına.

Mercan Ḥanım onnarın dalınca kapını örtmek behenesinen Kankanoğlunun gulağına dedi:

- Onu rahatla,gayıt baḥçada meni gözle.

Onlar heyete düşende Behlül dedi:

- Gardaş,sen de gayıt rahat ol,men özüm gedeceyem.Kankanoğlu ele isteyirdi dinsin ki Behlül götürüldü.Amma Kankanoğlu aman vermeyib tutdu,tutmağınan elini boğazına atmağı da bir oldu.Cannan eleyip uzatdı bir ağacın altına,durdu baḥcada Mercan Ḥanım'ı gözlemeye.Az geçti Mercan Ḥanım çıḥdı.Kankanoğlu ireli yeridi.Mercan Ḥanım dedi:

- Emir Hanı elemişem mest,uzatmışam yere,de görüm sen ne elemisen?

Kankanoğlu dedi:

- Men de Behlülü mest eleyib uzatmışam.İndi de görüm tedbirin nedi?

Mercan Ḥanım dedi:

- Uşaklardan birini tap getir.Onu götürün zerzemiye,möhkem ezişdirenden sonra paltarlarını değişdirip eleyin Eyvaz.Gece Eyvazın yerine onu asarlar.Sehere kadar da biz bir terefe gedip çıhabilirik.

- Mercan,bes onu asanda gışgırıp demiyecek ki men Emir Hanam.

Mercan Hanım dedi:

- Onnan arhayın ol,lap özünü de öldüre asacaklar.

Kankanoğlu meseleni yahşi anlayandan sonra özünü vurdu içeri.Mercan Hanım çoh dedi ki:Bacara bilmezsen,emel eleme Kankanoğlu,Mene adam zad lazım değil,dedi,gece geçib gedir.Odu o terefde dar ağacı gurulur.Gerez özünü atdı içeri.Emir Hanın ağzına desmal basıb götürdü zindana.Eyvazı eledi Emir Han,Emiri de eledi Eyvaz, uzatdı yere amma Kankanoğlu,Mercan Hanım diyennen birce şey artık eledi.Bele eledi ki eğer onu assalar ne terpensin,ne de asanlara eziyyet versin.Yoh eğer asmasalar da ne dinsin ne de yatanları yuhudan elesin.Ele ki Eyvaz hılas oldu itediler ki çıhsınlar,Kankanoğlu yerinnen terpenmedi.Mercan Hanım dedi:

- Day,durmak vahti değil,tez olun görek nece eleyirik.

Kankanoğlu dedi:

- Size yahşi yol,men gedesi değilem.

Mercan Hanım gezeb götürdü.

- Zarafat vahtı döğül,tez olun.

Kankanoğlu dedi:

- Mecan Hanım,işden halı değilsen,Eyvaz bilir.Gerek men de bu zindanda olam ki sehere kadar arhayınlık ola.Yohsa işin üstü açılar bizi tutarlar.

Mercan Hanım isteyirdi ki dınsın,birden Kankanoğlu guş kimi özünü atdı çöle,Behlül'ü de getirib eledi Kankanoğlu,uzatdı Eyvazın yanına.Onnar çöle çıhanda Kankanoğlu Emir Hanın atını açtı.Mercan Hanım dedi:

- Şeherden atla çıhmak olmaz,onu niye açırsan,lazım değil.

Kankanoğlu dedi:

- O atların biri mıha düşüb ahsayır.Mercan Hanım istedi dine Kankanoğlu aman vermeyib götürdü onu goydu atın üstüne,özlerini yetirdiler kende,atları minib üz goydular Çenlibele ta ki kendden çıhdılar Kankanoğlu öz başına geleni Mercan Hanıma danıştı,de güle güle düşdüler yola.

İndi gelin bunları goyak öz yollarında görek Çenlibel'de

Köroğlu ne eledi.

Deli Hesengilin de vedesi geçti.Day Köroğlunun sebri tükendi,gece yarıdan sonra duruş getire bilmeyib hay vurdu,delilerin dörd mini at beline galḥdılar.Köroğlu rumu aldı muhasıraya.Amma baḥdı ki birdenbire şeheri bele muhasıreye almakta yaman sehv eleyib,eğer uşaklar elede olsalar paşa onları gırar.Bu karara geldi ki delilerden bir neçesini göndersin,işin ne yerde olduğunu öğrensin.Ele deliler hazırlaşırdılar gedeler,birden paşanın şeherden kenarda goyduğu goşun sel kimi aḥdı onların üstüne.Bu gefil hucumunda Köroğlu üz tutdu delilere:

Düşmen gefil hücum çekse,
İgid gözün silsin gerek,
Başı bedenden getmemiş,
Ata minebilsin gerek.

Demirçioğlu geçsin yana,
Eğer canı batsa gana,
Goymasın gan laḥdalana,
Dodağınan silsin gerek.

Köroğlu sel tek çağlasın,
Namerd kapısın bağlasın,
Ya budu ki gan ağlasın,
Ya düşmenler gülsün gerek.

Söz tamam oldu,deliler gızıl guş kimi galḥdılar atlara özlerini vurdular goşuna.Amma yene gözlenimeden bir böyük goşun da şeherden hücum eledi.Köroğlubaḥıb gördü ki Aslan Paşa destenin gabağındadı,ona üz tutub dedi:

Aslan Paşa,dileğim var,
Paşa,Ḥan Eyvaẕım hanı?
Haygırram şehrin talanar,
Paşa,Ḥan Eyvazım hanı?

Şehrine gelib Eyvaẕım,
Tersineyazılıp yazım,
Zimistana dönüb yazım,
Paşa,Ḥan Eyvaẕım hanı?

Gelmir Kürdoğlunu sesi,
Geçib Hesenin vedesi,
Teze açan gül destesi,
Paşa,Ḫan Eyvaz'ım hanı?

Göyden ildirim tökdürrem,
Yurdunda soğan ektirrem,
Daşın toprağın çektirrem,
Paşa,Ḫan Eyvaz'ım hanı?

Deliler sağı soldadı,
Nigarın gözü yoldadı,
Peymanam dolhadoldadı,
Paşa,Ḫan Eyvaz'ım hanı?

Eyvaz Çenlibel'in gözü,
Sinene goyaram közü,
Budu Köroğlunun sözü,
Paşa Ḫan Eyvaz'ım hanı?

Aslan Paşa,Köroğlunun delilerini her terefden muhasırada görüb lovğa lovğa dedi:

- Köroğlu,Allah goysa bu saat seni göndererem o dünyaya Eyvazı görersen heç gem eleme.

Ele söz onun ağzından gurtarmamışdı,Topdağıdan gefleten özünü goşuna vurub onu yeherden götürdü.Özünü başsız gören goşun düşdü perenperene.De gırılan gırıldı,galan here gaçıb dağıldı bir terefe.Topdağıdan,paşanı getirib goydu Köroğlunun gabağına yere. Köroğlu dedi:

- Namerd,de görüm uşaklar hanı?

Aslan Paşa dedi:

- Köroğlu heç gışgırma,sen o uşakları bir de o dünyada göreceksen,men onları yandırmışam.

Ele bil delilerin üstüne su elendi.Köroğlunun nefesi daraldı,el atdı gılınca ki onudünyadan köçürsün,bir de baḫtılar budu Deli Hesengil gelir,yanlarında da bir gız amma Eyvaz yoḫdu.Köroğlu üz tutdu Deli Hesene:

Deli Hesen,bir cevab ver,
Hanı Eyvaz'ım görünmür,
Har alıbdı güllerimi,
Baharım yazım görünmür?

Eyvaz yoḫdu neçe gündür,
Sinemde dağdı duyundu,
Üreğim patlayır indi,
Hanı Eyvaz'ım görünmür?

Köroğlu kimden soruna?
Ḫanlar beletdi zoruna,
Düşmesin paşa toruna,
Hanı Eyvaz'ım görünmür?

Deli Hesen ehvalatı danışdı,bilirdi ki Eyvaz Ruma gelmeyib hayana gedibse başka yana gedib.Leyli Ḫanım Gasıdı da getirdi.Gasıd yolda gördüklerini bir de Köroğlu'ya danışdı.Köroğlu bildi ki Eyvaz başka semte gedib özü de elyeğin eledi ki başında bir iş var,üreği berk darıḫdı,üz tutdu delilere dedi:

Bugün itirmişem Eyvaz balamı,
Yazın,tekeliden gören olub mu?
Eyvaz'sız neylerem dünya malını,
Yazın,tekeliden gören olub mu?

Almazdan gılınçdı,poladdan yeye,
Çeynerem demiri üfürrem göye,
Kim sorağın vere,kim yerin deye,
Yazın,tekeliden gören olu mu?

Ah çekerem,oğ deyerem dilimnen,
Bir bülbülem,ayrılmışam gülümden,
Bir tedanam,uçub Çenlibel'imnen,
Yazın,tekeliden gören olub mu?

Dinmir,sınık düşüb sazım ay haray,
Zimisitana dönüb yazım ay haray,
İtkin düşüb Han Eyvazım ay haray,
Yazın tekeliden gören olub mu?

Köroğluyam daha yetişdim cana,
Gızaram şir kimi girrem meydana,
Elerem dünyanı veri virana,
Yazın tekeliden gören olub mu?

Söz tamam oldu.Köroğlu,Aslan Paşanı,Leyli Ḫanımı ve Gasıdı tapışırdı Topdağıdana,bir neçe deli de ona goşub gönderdi Çenlibele,özüne de dedi ki,men gelince saḫlayın.Özü de delileri iki yere ayırdı,bir desteni verdi Deli Hesennen Demiçioğluna gönderdi garsa,obiri desteni de özü götürüb üz goydu Bayezide.

Onlar şeherden teze aralaşmışdılar,gördüler budu bir atlı ağlaya ağlaya gelir.Köroğlu onu dayandırıb ḫeber aldı:

- Eye,de görüm kimsen,necisen,hayannan gelib hayana gedirsen, niye ağlayırsan?

Yolcu evvelce istedi ötüb gede,sonra bir desteye baḫdı bir Köroğluya baḫdı dedi:

- Bir hele siz deyin görüm kimsiniz,bele seferiniz hayanadı?

Köroğlu dedi:

- Biz o taydan,Çenlibel terefdenik.

Kişi dedi:

- Köroğlunu belke tanıyırsınız?

Köroğlubaḫdı bu sözlü adama oḫşayır,özünü nişan verdi.Yolcu Köroğlunu tanıyanda day da berk ağladı,dedi:

- Köroğlu,Bayazıd Paşası Mahmud Paşa Eyvazı tutub,men oradan dünen çıḫmışam,deyiler Ḫodkardan ḫeber gelen kimi asacaklar,özünü yetir amandı.

Köroğlu ele bir deli nere çekti ki yüz ağaçlıkda Deli Hesennen Demirçioğlu eşidib geri gayıtdılar.

Köroğlu delilere dedi:

- Men gettim,özünüzü yetirin.

Köroğlu gıratın cilovunu boşladı.Ele bil at işi duymuşdu, ele ki cilovu boş gördü,yel kimi uçmağa başladı.

İndi Köroğlu gelmekde olsun,görek goçu Mehdi ne eledi.

Yazın bulutlu,karanlık gecesiydi.Goçu Mehdi berk telesirdi. Ele gece yarı olar olmaz onların ikisini de çıhardıb astılar.Horuzlar obaşdan tezece banlaşırdı,Mehmud Paşaya heber verdiler ki Hodkardan adam gelib,Paşa emr eledi Gasıdı getirdiler içeri.Gasıd Hodkar'ın namesini verdi.Paşa nameni açıb gördü,Hodkar yazıb ki: "Mahmud Paşa,day dayanma,Eyvaz'ın başını tez kes gönder".

Paşa o saat emr eledi ki Gasıd yol gelib yorulub,onu aparıb rahat elesinler.Özü de helvet tapışırdı ki mest eleyib yıhsınlar yere.Paşa nece tapaşırmışdı Gasıdı elece de rahat elediler. Onsuz da gece gündüz yol gelmişdi,yorulmuş adam,yatağa ele yığıldı,ele bil yüz ilin ölüsüdür.Sonra paşa tez adam gönderib Goçu Mehdini getirddi.Goçu Mehdi gapıdan giren kimi Paşa heber aldı:

- De görüm,ne elemisen?

Goçu Mehdi elini vurdu,berkden bir şakka çekdi dedi:

- Ay canı sağ olmuş,ahı ne var,ne eleyim? Sağlığına ikisini de asmışam yellenir.Beh beh,beh,Eyvaz ha Eyvaz.Men de ele hesab eleyirem bu bir igitdi nedi,senin canın üçün Paşa,heç bir toyukca üreği yohmuş.Aferin menim zehnime,yaman zehmim varımış.Ele ki zidanı açdım ikisi de zehmimnen ele birce defe vay dede eleyib yıhıldı hayıf ki Eyvaz heç asılanacan özüne gelmedi ki göre analar nece oğlannar doğub.Bir su içim saatda ikisini de getirib tenabladım.

Mehmud Paşa dedi:

- Bu işine aferin.İndi Hodkar'dan adam gelib heber getirib ki Eyvazın başını kesin gönderin.Men de yahşi terpendim Gasıdı mest eledib uzatdırdım yere.Telesdiğinnen heç heber ala bilmedim ki bizim Behlül nece oldu? indisen bele ele.Nekadar ki,cemaat işden bihеberdi tez Eyvaz'ı endir,kes başını,bir honça beze,gönderek Hodkara.Allaha şükür ki Gasıd vedesinde geldi.Yohsa Hodkar'ın yanında lap hörmetden düşerdik,diyerdi bir adamı üçce gün de sahlaya bimeyib,mensiz asıblar,dı durma!

Goçu Mehdi heber aldı ki:

- Bes,Kankanoğlu ne eleyim?

Paşa dedi:

- İndi onu tek dar ağacında goymak olmaz.Onu da endir,ölüsünü berk gılınçla,baş gözünü ez,seherde heber yay ki,zındana basgın eleyibmiş keşikçiler öldürüb,bir de Eyvazın başını kesennen sonra bedenini as şeherin ala kapısından.

Goçu Mehdi gedib Paşa nece tapışırmışdıysa ele eledi.Beli gün orta gırat özünü yetirdi Beyazıda.Köroğlu bir de o zaman başını galdırdı ki Eyvaz olub başsız beden,asılıb şeherin alakapısınnan.Dünya Köroğlunun başına dolandı,gözleri garaldı,atdan aşırılıb başsız bedeni gucakladı.Mehmud Paşa böyük hazırlıknan puskuda durmuşdu.Özünü yetirdi.Gırat ayaklarını yere döğüb ele kişnedi,dağlar dile geldi.Köroğlu o zaman döndü ki at adam kimi döğüş eleyir.Köroğlu özünü yetirdi,gızıl guş kimi gondu atın beline.Amma goşun onuyaman halkalamışdı.Ele bil etden yetmiş yeddi gat gala çekilmişdi.O sağ vurdu,yol açabimedi,sola vurdu,yol açabimedi. İşi çoh çetine düşmüşdü.Deli Hesenin neresi eşidildi,deliler özlerini vurdular deryayı leşkere.Bir gırgın oldu,bir gırgın oldu, hele indiye kadar rüzgarın gözü bele gırgın bele gan görmemişdi. De goşunun gırılanı gırıldı,galanı aman diledi.Köroğlu hay vurdu ki paşanı tapıb getirin.Amma ne kadar aḫtardılar,paşanı tapa bilmediler.Şeher ehli erz eledi ki,paşa çoḫdan ekilib.

Bu yannan şeherin Köroğlu isteyen tökülüb bir kara kecave düzeltdiler,cenazeni goydular kecaveye,saldılar yola.

Ele bil delilerin üstüne su sepelenmişdi.Hamısının başı sinesinde,kecaveni götürüb üz tutdular Çenlibele teref.

Köroğlu baḫdı gördü ki day paşa elden çıḫıb,kör peşman atını minib düşdü yola.Deli Hesennen Demirçioğlu da onun yanında galmışdı,onnar da atlarını mindi,üçü de dinmez söylemez asta asta başladılar atlarını sürmeye.

İndi bunları goyaḫ öz delilerinen Çenlibeḭe teref getmekte, size biraz da Teke Türkmennen,Eyvazın ata anasından danışak.

Eyvaz'ın anası zergelem çoḫdan beriydi ki oğlunun üzünü görmemişdi.Heç Eyvazın toyuna da gede bimemişdi.Amma toydan sonra hem Kassab Alıdan hem Köroğlu'dan,hem de Eyvaz'dan berk incimişdi. Doğrudu,onun toya getmemeyine heç kim günahkar döyüldü,özü nahoş olub gede bilmemişdi.Amma iş buradadı ki Kassab Alı,toya gedende ona söz vermişdi ki gayıdanda Eyvazı da gelinimizi de getirib geleceğim,bir toy da burda özümüz elerik.Dı gel,toydan sonra Kassab Alı fikrini diyende ne Köroğlu,ne Nigar razı olmadı,iltimas elediler ki goy özümüz gönderek.Kassab Alı gayıdıb meseleni Zergeleme dedi.Yazık arvadın gözü yolda galdı,gulağı sesde.Ne geceler yuḫusu geldi,ne gündüzler gararı.Ele her saat,her degige gözleyirdi ki Eyvaz böyürden çıḫacak,amma Eyvaz gelmirdi ki gelmirdi.Ana

üreği tab elemirdi.Bir gün geçdi,beş gün geçdi aḫırda Eyvaz'ın gelmediğini görüb day da berk darıhmaya başladı.Gece gündüz göz yaşı döndü sele,başladı ki gerek özüm gedib oğlumu,gelinimi görem. Kassab Alı ha yubandırdı ki gelecekler olmadı.Kassab Alı bir seher yene mal heyvanı rahat eleyib eve gayıdanda Zergelem'in ağladığını görüb dedi:

- Ay arvad,aḫı niye bele sabırsızlık eleyirsen? Day darıḫma Allah goysa bu günlerde gelerler.

Zergelem baḫıb gördü heç Alının üreği onun üreği deyini demir,onun neler çekdiğini bilmir.Üreği berk gubar eledi,ağlaya ağlaya dedi:

Göz yollarda,gulaḫ sesde,
Bir balamı anaram men,
Gelecek dedin gelmedi,
Od tutuban,yanaram men.

Bülbülü terk olmuş bağam,
Suyu kurumuş bulağam,
Yağsız yanan çırağam,
Bir meh eser sönerem men.

Geminnen düşdüm yatağa,
Balam geçmedi sol sağa,
Dönmüşem sarı yaprağa,
Uçub yere gonaram men.

Zergelemem,çoḫ bed halam,
Dilim söz getirmir,lalam,
Menim ki bircedir balam,
Niye onnan kenaram men?

Kassab Alı baḫıb gördü yoḫ,bu emel yeyen iş döyül,bele getse zergelem yene Hestelenecek,ona söz verdi,hazırlık görmeye başladı.Bir terefden de Çenlibelde Köroğlutedarik görürdü ki Eyvaz'ı böyük bir dem desgahınan ev göndersin,geldi bu iş düşdü araya.

Beli Kassab Ali bütün goḫum gardaşlarına,dost tanışlarına ḫeber verdi.Teketürkmen igitlerinnen böyük bir deste düzeldi,gır-

mızı kecaveler bezedi,Zergelemi de götürüb yol başladı,Çenlibel'e, Eyvaz'ınan gelinini görmeye.Bu terefden cenazeni getiren deste Çenlibel eteğine çatmakta Kassab Alının de destesi çatdı.Deliler dayanıb Köroğlu'nun çatmağını gözleyirdiler.Kassab Alı gara kecaveni görende öz destesini oyandırıb ireli yeriyib ḫeber aldı:

Ḫeber alım er gardaşlar,
Kecaveniz kara niye?
Gelbi gemli,gözü yaşlar,
Düşmüşünüz dara niye?

Kim görse bu derde yanı,
Merde gurban namerd canı,
Uca dağların terlanı,
Dutak olub sara niye?

Deyin mene goç igidler,
Kimnen size deyib heter?
Hevesinen beslenen güller,
Gısmet olub hara niye?

Derdinizi deyin bize,
Kömek eli verek size,
Aḫı sizin derdinize,
Tapılmayır çara niye?

Alı burdan aralıdı,
O hesteniz haralıdı,
Ölüb yoḫsa yaralıdı,
Ona deyib yara niye?

Söz tamam oldu,deliler onu tanıdı,amma heç kimin nıtkı olmadı ki irelleye,halını soruşa,ona cevab vere.

Köroğlu gelib yetişdi,Kassab Alını,onun destesini görüb işi başa düşdü.alıya çatan kimi atdan aşırıldı onun boynunu gucakladı,özünü saḫlaya bimedi,gözlerinen iki damcı yaş üzüne endi.

Deyirler anadan olandan indiye kadar Köroğlu gözünde iki defe yaş görüşmüşdü.Bir Eyvazın cansızını görende,bir de indi.

Kassab Alı,Köroğlunu bele derdli görende şekke düşdü ki kecave Eyvazındı amma bilmedi hestedi,yaralıdı,ya başında bir iş var.Özünü o yere goymadı Köroğlunun derdini özünnen soruşdu:

Aç söyle sırrını,bilim derdini,
Cümle igitlerin başı Köroğlu,
Deyirler gedende düşmen üstüne,
Goymaz daş üstünde daşı Köroğlu.

Köroğlunun derdi day da tuğyan eledi,gemli gemli Kassab Alının cevabında dedi:

Ḫeber alma Kassab Alı derdimi,
Zehernen yeyibdi aşı Köroğlu,
Yüz il paşalara al eleyibdi,
Aḫırda olubdu naşı Köroğlu.

Kassab Alı dedi:

Merd yolunda goyar başı canını,
İçer ovuc ile düşmen ganını,
Yaḫar paşaların ḫanımanını,
Bir defe oynatsa gaşı Köroğlu.

Köroğlu dedi:

Daha bunnan bele açar mı galı?
Sınık kanad laçın olmaz havalı,
Yatıb baḫdı,üz dönderib ikbalı,
Açmaz gabağı,gaşı Köroğlu.

Kassab Alı dedi:

Kassab Alı üz tutubdu dağlara,
Gesid var igidler yurduna vara,
İgid govga günü alsa yara,
Aḫmaz gözlerinnen yaşı Köroğlu.

Köroğlu,ister istemez dedi:

Sinemin başında keman kurulsa,
Göz kırpmaram minbir yara vurulsa,
Hanı emanetim deyin sorulsa,
Gan töker gözünnen yaşı Köroğlu.

Day Kassab Alı bu defa,elyeğin eledi ki kecave Eyvaz'ındı, özünün de başında bir iş var.Ne kadar çalışdıysa özünü saḥlaya bilmedi,ağlaya ağlaya dedi:

Ey ağalar,ay gazılar,
Yatan Eyvaz ḥan olmasın,
Üreğinde derin yara,
Sinesinde gan olmasın.

Maralsız olmasın çölüm,
Sonasız galmasın gölüm,
Mene gelsin gelen ölüm,
Eyvaz yuḥudan olmasın.

Yazık canım düşüb derde,
Aḥım galḥır perde perde,
Gılınç vursun merd namerde,
Arada şeytan olmasın.

Ḥudam buyurmasın ferman,
Dostuma gülmesin düşman,
Ḥeyir işe geden karvan,
Menzilde Peşman olmasın.

Alı olmaz ahı zarsız,
Dağbaşı galmasın garsız,
İgid galda havadarsız,
İgidsiz meydan olmasın

Bu terefden Kassab Alının destesi işi başa düşüb özlerini verdiler ireli ki:"Ne olub?" Kassab Alı onlara tapışırdı ki,öz kecavelerini de kara bezesinler.Onlar gayıdıb kecaveleri kara bezeyende yazık Zergelem ele birce defeyi eledi yıhıldı,onu da götürüb bu kecaveye goydular.Kassab Alı derde tab elemedi,ireli ye-

ridi,yana yana dedi:

Hudaya,ecelin mene dayansın,
Eyvaz teze bitib boya gelibdi,
Bir mucize göster balam oyansın,
Deyim ki erenner hoya gelibdi.

Anan hesret galdı gül camalına,
Baḥa bimez senin bele halına,
Elacı kesilib,düşüb dalına,
Galḥ Eyvazım anan toya gelibdi.

Kassab Alı ahu zara galıbdı,
Bala derdi meni oda salıbdı,
Deyin namerdden mi yara alıbdı,
Yoḥsa merd gılıncı soya gelibdi.

Kassab Alı,sözünü tamam eledi.Amma baḥıb gördü ki Köroğlu ele ayak üste ölüb,halı yaman pisdi,özünü töḥtatdı,ireli yeridi, ona teskinlik verdi dedi:

- Köroğlu,dünya görmüş adamsan,özün bilirsen ki tegdire tedbir yoḥdu.İşdi olub geçib.Su sehengi suda sınar.İgid yaranıb galda yaralana,davada öle.Bu kadar hıffet neye lazımdı şükür Allaha Eyvaz gedib,Kürdoğlu onun yerindedi.İndi iş görmek lazımdı.Sür atını kecavenin gabağına,apar oğlunu defn ele!

Köroğlu,heç bir söz deyebimedi,dinmez söylemez atını minib surdu gabağa,Kassab Alı hem öz adamlarına,hem de delilere lazımı tapışırık verib atı surdu Köroğlunun yanına.Hamının başı sinesinde yavaş yavaş uz goydular Çenlibel'e.

Bu terefden Çenlibel'e ḥeber yayıldı.Hamı değdi birbirine Nigar Ḥanım el atı,ağ yanaklar gızıl gana boyandı.Deste gelib çatanda Aşık Cunun yeridi ireli,elini vurdu gulağına dedi:

Men aşığam gargalar,
Dağda gara gar galar,
Laçın sayıgsız yatıb,
Yeriş çekib gargalar.

Ele bil camaatın üstüne od elendi,uğultu yayıldı dağlara, göz yaşları neysan oldu.Nigar Ḥanım asta asta yeridi ireli amma ki heç ayak üste dura bilmirdi.Telli Ḥanımnan Mehbub Ḥanım onun goluna girmişdiler.Nigar Ḥanım yana yana dedi:

Men aşığam yan ana,
Ya nameye,ya nana,
Eyvaz oḥ deyibdi.
Ağla gardaş,yan ana.

Yazık Zergelem haçandan haçana özüne geldi,kecaveni gucaklayıb dedi:

Eliyin toyu hezerat,
Balam boyu hezerat,
Gelmişem toyun görem,
Gurun toyu hezerat!

Aşık Cunun'un yanıklı sesi yeri göyü titretdi:

Men aşık ulu dağlar!
Çeşmeli,sulu dağlar!
Burda bir igid ölüb,
Göy kişner,bulud ağlar.

Gerez meyyit gebristanlığa getirildi.Ele ki gebre salmalı oldular,Kassab Alı'nın üreği tab getirmedi dedi:

Zalım felek mennen düşdü beresde,
Meydanda uz uz durdu,ay haray,
Namerdlik eyledi,alnan apardı,
Yolumda toyunu gurdu,ay haray!

Bedbeḥtlikte canım dünyada tekdi,
Günde mana yedirtdiği kötekdi,
Oḥunu düzletdi,yayını çekdi,
Sinemin başınnan vurdu,ay haray!

Eyvaz meni yalgız goyma amandı,
Aḥı bala derdi çekmek yamandı,
Kassab Alı köçüb,aḥır zamandı,
Bala derdi onu yordu,ay haray!

Bu zaman ele birden bire Huri Hanım özünü atdı meyitin üstüne dedi:

Heç kim bele insafsızlık eylemez,
Bes sen eyleyirsen neden,Eyvazım?
Bu felek zulmune,hak sitemine,
Tab etmez,üzüler beden,Eyvaz'ım?

Felek şuḥluğumu elimnen aldı,
Ayıma baḥgılen göye aldı,
Baḥtına gelemi tersine çaldı,
Eyledi bağrımı zeden,Eyvaz'ım?

Hürunun elinnen gedib ihtiyar,
Ne vaḥtacan ah eyleyer,ağlayar?
Amandı,meni de özünnen apar,
Uz dönderib yalgız geden,Eyvaz'ım!

Huru Ḥanım sözünü gurtarıb gefleten ḥençeri çekdi sinesine çaḥanda tutdular.Ağ sine gızıl gana boyanda.İncavardan tez tutmuşdular,yara hetersiz değmiş.Köroğlu geyze gelib dedi:

Köroğlu bu günnen geçir başınnan,
Bu ḥeber her yana yayılsın gerek,
Talan düşsün paşaların varına,
Elleri ellerden uzulsun gerek.

Yeriyin igidler meydan başına,
Zeher gatak paşaların aşına,
El uzadan toprağına,daşına,
Ḥodkarın calalı pozulsun gerek.

Köroğlu ölmeyib yaşayır hele,
Zalimin yurduna salar zelzele,
Eyvazın gatili tez geçsin ele,
Gözlerine miller düzülsün gerek.

Meyiti defn elediler.Cemaat gebristanlıkdan gayıdanda Belli Ehmed Demirçioğluna yanaşıb pıçıldadı:

- Eye,Demirçioğlu,bir sırr aḥı menim garnımı yırtır.

Demirçioğlu dedi:

- Ne olub? O ne sırdır ki,ele?

Belli Ehmed dedi:

- Vallah,gardaş,meni gınama,bu ki biz yere tapışırdık,bu Eyvaz değildi.

Demirçioğlu ele gezeblendi ki gözleri gıpgırmızı oldu,başı gıcellendi,bir müddet dillene bilmedi.

Belli Ehmed bunu bele ezaba salmağına,derdini artırmağına peşman oldusa da döze bimeyib dedi:

- Ne deyirsen de,bu Eyvaz değildi,yadına gelir mi ki,durna teli getirmeye gedende Bağdad bağlarında başında oturmuşduk.Eyvaz gollarını çırmayıb kabab çekirdi,sen mene dedin:

- Ehmed,baḥırsan mı,doğrudan da Allah gudret gelemini birinci defa Eyvaza çekib,bir gör bileğindeki gara hal ağ gola nece yaraşar.Demirçioğlu dedi:

- Ne olsun ki?

Belli Ehmed dedi:

- Dayan de,meyit yuyulanda suyu men tökürdüm,o haldan nişane yoḥdu.Demirçioğlu daha da berk gezeblendi dedi:

- Eye,beyem görmedin ki beden gapgara yanmışdı? Görünür evvelce asıb sonra başını kesibler.Beyem asılan insanda ağ yer galar ki onda da hal biline?

Belli Ehmed istedi dillene,Demirçioğlu ona ele ters ters baḥdı ki day dinib danışmadı.Deliler Çenlibelin bütün bere bendergahlarını,garavulhanalarını,her yerini gara bezediler.

Deyirler,o gece sehere kadar delilerin zümzümesiden atların kinemesinden,Köroğlunun neresiden göyler,yerler,dağlar,daşlar, dil oldular.Beli,ele ki onnar başladılar yola ağızları düşdü aladağdan Emir Ḥanın atı biaz yorunuk idi.Onnar seher gün çıḥanda gelib çatdılar aladağa.Gıble bulağı değilen bulağın başında atla-

rından düşdüler.Mercan Ḫanım hazırlıklı gelmişdi,yaḫşi,yeyib içenden sonra neçe müddet yol gelmiş,ezab eziyetlere düşmüş adamlar başladılar dincelmeye.Mercan Ḫanım,Eyvaz'ı rahat eledi,Eyvaz uzanıb yuḫuya getdi.

Aḫşamacan onu gıyıp yuḫudan ayıltmadılar.Aḫşam şer garışanda düşdüler yola,yene başladılar yavaş yavaş at sürmeye.Seher dan yeri ağaranda yetişdiler Çenlibelin eteğine.

Eyvaz,gözlerini dolandırdı,dağları seyr eledi,baḫıb gördü ki bura Mahmud Paşanın gasıdıynen gabağlaşdığı yerdi.Birden bire keyfi pozuldu,rengi karaldı,kaş gabağı töküldü,atın başını çekib durdu.Kankanoğlu işibele görende atını ireli sürüb dedi:

- Eyvaz sene ne oldu?

Eyvaz dimedi.

- Gardaş derdin ne?

Eyvaz yene dinmedi.

Mercan Ḫanım gabağa yeriyib dedi:

- Eyvaz,gardaş de görek sana ne oldu ki birden bire bele keyfin pozuldu? Belke day bizim burdan bele getmeyimize razı değilsen? Belke gorḫursan ki Çenlibelde bizi getirmeyinin üstünde seni danlayan ola? Ele bil Eyvaz de eşitmirdi,o dinmirdi ki dinmirdi.Mercan Ḫanım işibele görende atın başının geri dönderdi,Kankanoğluya dedi:

- Gaytar,sür atını,menimki felekden bele gelib.Bulara panah aparmakdansa,ölüme getmek yaḫşıdı.

Onlar geri dönende Eyvaz ele bil diksinib ayıldı,atı sürüb gabağlarını kesdi amma Mercan Ḫanım yaman pis haldaydı,ele haldaydı ki çırtık vursan ganı damardı,ele bir hime bendiydi ki ağlasın, atı sürmek isteyende Eyvaz dedi:

Bir derdim var bu dağlardan böyükdü,
Onunçun garaldı,ganım incime!
Bağışla taksırım,hatam var,
İnsafa gel,Mercan Ḫanım,incime!

Ala gözleri yaşla dolmuş Mercan Hanım dedi:

Sennen incimirem ey insan oğlu,
Felek mene vurub el,incimişem.
Öz gardaşım yağı çıḫıb özüme,
Kömek etmir oba,el incimişem.

Eyvaz dedi:

Dağlar kimi çen dumanna bürünüm,
Hansı üznen Köroğluya görünüm,
Goy yıḫılım ayağına sürünüm,
Kes başımı,aḫıt ganım,incime.

Mercan Ḫanım dedi:

Men illernen göz yaşımı tökmüşem,
Gem elinnen elif geddim bükmüşem,
Mehebbet ucunnan neler çekmişem,
Deye bilmez onu dil,incimişem.

Eyvaz dedi:

Derdim var göydeki üldüz sanında,
Günahkâram Köroğlunun yanında,
İter etibarı Eyvaz Ḫanın da,
Ne gizledim,sennen danım,incime!

Mercan Ḫanım heç birşey başa düşmeyib dedi:

Mercan'a da gaşın niye çatırsan?
Açık danış niye yasa batırsan?
Yayın gizledisen,oḫun atırsan,
Bele işlerinnen bil,incimişem.

Eyvaz baḫdı yoḫ,Mercan Ḫanım berk inciyib,sözünnen dediği kimi dilinen de öz derdini danışıb dedi:

- Mecan Ḫanım,meni bağışla,mennen incime derdimi artırma.Menim derdim özgedi.Men Çenlibelde gühahkâram.Aḫı men gulluğu bitirmemiş gayıdaram.Aḫı men ereb atı goyub gayıdaram.Aḫı men vedeme düz gayıtmıram.Budu biz iki gündü yoldayık,heç soruşmursunuz ki men Bayazıda niye getmişem,nece getmişem,sizi bu eziyyetlere niye duçar elemişem? Eyvaz,Çenlibel'den nece çıḫmışdı,Beyazıda nece getmişdi,biz ne bilirikse hamısını onlara danışdı.Onnar da baḫdılar ki Eyvazın günahı doğrudan da çoḫ böyükdü.

Mercan Ḫanım incidiğine peşman oldu,dedi:

- Day onnan geçib.Men Köroğluya minnet elerem,senin günahından geçer.Eyvazın alnı açıldı,atlarını sürüb üz goydular Çenlibel'in başına.Ağ kayadan geçib at düzüne çatmışdılar,bir de o zaman başlarını galdırdılar ki,her yer gara bezenib.Eyvaz etrafa nezer salıb dedi:

- Ya Köroğlunun ya da Nigarın başında bir iş var.Eyvaz ele bunu dedi,bayak ha huşunu itirib tirtap düşdü atın dırnaklarına. Tez Mercan Hanıma Kankanoğlu atdan aşırılıb başladılar onu ayıtmağa.Bu yannan Çenlibel gara paltarda,gözleri yaşlı geceni seher eledi.Ele ki seher açıldı,Demirçioğluynan Deli Hesen bahdılar Köroğlu yaman bed haldadı,garovulhanlar da boşdu.Meslehetleşib delilerden bir neçesini gönderdiler ki gedib bere bendergahları yohlasınlar.Topdağıdan da ağ gayaya getmeli oldu.Topdağıdan ele gelib ağ gayanın genşerine çıhanda bahdı ki at düzünde yeherli yuyenli atlar görünür,gedemlerini berkidib özünü yetirdi ki budu bir nazenin senem oturub Eyvazın başını alıb dizinin üstüne, bir pehlevan kimi oğlan da onun üzüne su sepir.Topdağıdan,guruyub galdı yerinde,nıtgı olmadı ki dine,öz özüne fikirleşdi ki yeğin gecedi,yuhuda gelib at düzüne çıhıb,indi de yuhuda Eyvazı görüb. Ancak gözlerini Eyvazdan çekib kipriklerini kırpmırdı ki birden gözünnen geder,yuhusu değişer.Heyli durub bahdı,bahdıkça da doymadı öz özüne dedi:

- Kaş Eyvaz sağ olaydı,gör nece sağ adam kimi yatır.Hayıf ki öz paltarlarında dağil.

Birden Eyvaz terpendi,gözlerini açdı.Topdağıdanın üreği tel tel oldu.Dedi:

Ay ağalar,Eyvaz bele,
Sağ olaydı,ayılaydı,
Görüneydi güneş yüzü,
Çenlibele yayılaydı.

Topdağıdan ohuyurdu amma özünnen ihtiyarsız gözlerinin yaşı sel olub ahırdı.Eyvaz bir de gözlerini açdı,başını galdırdı, Topdağıdana bahdı.Onun gözlerinde sel olan yaşı görende ala gözlerini yene yumdu.

Topdağıdan dedi:

Gece döneydi gündüze,
Gözlerim baḥaydı göze,
Başlayaydı şirin söze,
Yene biznen sayılaydı.

Topdağıdan hesret çeker,
Eyvaza gurban olsun ser,
Belece duraydı seher,
Menim bağrım oyulaydı.

Eyvaz,asta asta galḥıb yeridi Topdağıdana taraf.Topdağıdan gözünü sildi,baḥdı ki yoḥ ele Eyvazdı ki Eyvaz.Gayıdıb gışgıra gışgıra üz goydu Köroğlunun yanına.Deliler Köroğlunu almışdılar dovreye,onu danışdırmak isteyirdiler.Kassab Alı tapışırmışdı ki goymayın hiffet elesin.Bir de baḥdılar budu Topdağıdan gışgıra gışgıra gelir.Eyvaz...Eyvaz...Eyvaz....

Topdağıdan özünü atdı Köroğlunun üstüne,dili tutuldu,elini uzatdı geldiği terefe.

Yene Köroğlunun üzünde iki damla yaş göründü.O,bele hesab eledi ki Topdağıdan deli olub,haçandan haçana Topdağıdan özüne gelib dedi:

- Muştuluğumu verin,Eyvaz odu at düzünde!

Hamı peşman oldu,yeğin elediler ki yazık deli olub,Topdağıdan baḥıb gördü heç kim yerinden terpenmir.Galḥıb üz goydu at düzüne.Köroğlu hay vurdu ki:

- Tutun,goymayın gedib özünü daşdan gayadan atacak.

Delilerden bin neçesi düşdü onun dalınca.Ha orda,ha burda. o zaman yetişdiler ki,at düzünde o,bir adamı gucaklayıb öpür,yaḥına geldiler ki bu Eyvazdı.Hamı galdı mat me'tel,heç kimin yerinden terpenmeye imkanı olmadı.Bir de Topdağıdan Eyvazın elinnen tutub dedi:

- Gedek Eyvaz,gedek gör hele Çenlibel'de neler olub?

Eyvaz dönüb baḥdı ki deliler hamısı melul melul onun üzüne baḥırlar.Gördü hamının gözü yaşlı,gaş gabağı tökünüklü.Yene onun başı gıcellendi,gözleri garaldı amma özünü toḥdadıb üz tutdu eve teref.Bu yannan hamı baḥdı gördü ki budu doğrudan de Eyvaz gelir amma heç kim gördüğüne inanmirdi.Eyvaz da baḥdı gördü ki hamı

sağdı,Çenlibel'dekiler baḥıb gördüler ki Eyvaz sağdı amma Eyvaz hanımlara göz gezdirende Huru Ḥanımı görmedi,sarsıldı.istedi dinsin bir de Belli Ehmed'in sesi eşidildi:

- Eye Demirçioğlu,indi meni nece bilirsen? Sene dünen demedim mi ki bizim gebre tapışırdığımız meyit Eyvaz değil.A kişiler,çiyinlerim indi de ağrıyır.Eyvazın cenazesini men aparacağam,deyib özümü lap zora salmışam.Eyvaz indi anladı ki Çenlibel'de ölen onun özüdü,onnan sovayı ölen yoḥdu.

Mercan Ḥanım'nan Kankanoğlu indi yaḥşıca anladılar ki Eyvazın günahı ne derecededi.köroğlu'nun sesi eşidildi:

- Eyvaz,oğul,eğer sen doğrudan da Eyvaz'sansa aç söyle görek bes Bayazıddan buraya ağlaya ağlaya getirib defn elediğimiz Eyvaz kimdi?

Eyvaz dedi:

- Can Köroğlu,men Eyvaz'am amma sizin defn elediğiniz Eyvazın kim olduğunu o gızdan soruşacaksınız.

Köroğlu,Mercan Ḥanım'ı çağırıb dedi:

- Kızım,danış görek olan nece ehvalatdı?

Mercan Ḥanım utandı,gızardı,başını aşağı salıb dedi:

- Köroğlu,bu ehvalatı danışmazdan evvel bir şert goyacağık. Eğer yerine yetirseniz danışarık,yoḥ,yetirmesiniz,biz çıḥıb gederik,sonra Eyvaz'ın özü danışar.

Köroğlu dedi:

- Hanım gız,şertini de,imkan olsa baş üste.

Mercan Ḥanım dedi:

- Gerek sen evvel söz veresen ki Eyvazın günahınnan geçeceksen.

Köroğlu dedi:

- Teki Eyvaz sağ olsun,onun ne günahı olsa geçerem.

Mercan Ḥanım dedi:

- Bu ehvalat uşaklar danışan kimi üzün bir nağıldı,rahat oturun,oğlan danışsın.

Köroğlu hay vurdu,hamı oturdu.Kankanoğlu ireli yeridi,edebnen baş endirib sonra başladı Eyvazın Çenlibelden çımağınnan ta ki öz başlarına gelen gezavu kadarı,Bayazıddan başlamış ta ki Eyvaz atdan yıḥılana kadar biz nece bilirikse kelme kelme danışıb aḥırda dedi:

- Bunnan sonrasını da ki özünüz görürsünüz amma birşey var ki Mirzeli gözüme değmir.Allah elememiş başına bir iş zad geler, gerek ruhset veresiniz men gayıdam,görem onun başında ne iş var. Kankanoğlunun ağzınnan hele söz gurtarmamışdı ki camaat ele bil yatmışdı,yuhudan ayıldı,de yeddi min yeddi yüz yetmiş deli,hanımlar,mehterler,onnarı hoop götürdüler göye.

Open kim,gucan kim,indi de sevindiğinden ağlayan kim,huşunu itiren kim.Day onu bunu bilmirem,bir de Kankanoğlu o zaman gözünü açdı ki ahşam olup,şamlar yanıb,Eyvaznan onu oturdublar Nigar Hanımın evinde,bir arvadın yanında.Bahdı ki bu arvad değil:

- Eyvaz,gözlerimin ışığı,bes adam anasını bele yaddan çıhardar? Heç bele de insafsızlık olar?

Bu zaman delilerden biri gapını açıb Nigar Hanıma dedi:

- Nigar Hanım,Köroğlu dedi,Zergelem bacını da,uşakları da götürsün,gelsin meclise.

Hamı durub meclise geldi.Kankanoğlu meclise girende ne görse yahşıdır.Bir de gördü budu Mirzeli gırat eyleşib tövşüye tövşüye deyir:

- He şeherden çıhar çıhmaz meni tutdular apardılar düz Mahmud Paşanın yanına.Paşa meni çoh incitdi ki de görüm,menim atımı minib haraya getirdin? men dinmedim.Çoh döydü,çoh söydü,çoh hede herbe geldi,dinmedim ki dinmedim.Ele bil lap ölmüşdüm.Paşa bir gezeblendi ki başımı bedenimden ayıra,sonra ne fikileşdi,fikirleşmedi,mehterbaşı,meni ona verib tapışırdı ki apar bunun el ayağını bağla,yıh minib gaçtığı atın yanına,goy Eyvazdan başım ayazısın,sonra bunun işine baharam.

Mehterbaşı,meni atdı tövlenin bir küncüne.Ele bu gün dan yeri tezece ağarırdı,birden gapı açıldı,bahdım iki adam girdi içeri.Gördüm biri deyir:

- Gerek Mehmud Paşanın toyuna gemer atın üstünde baham.İki aydı onu eğyar minir.

Bu adam bir deli atın gabağına geçib açmak isteyende meni gördü.Eye kimsen,burada ne gayırırsan deyib el ayağımı açtı.Dur dedi beğendiğin atlardan birini min,Mahmud Paşanın toyuna gedek! İstedim heber alam ki ne toy,ne zad? Bahdım bunlar haresi bir at çekib çölde mindiler.Allah size kömek olsun,deyib bir ata yanaşdım.At ne at,döşünün eni bah bele.Evvelce çoh delilik eledi.... Yoh yoh bir teher yeherledim,çöle çetdim ki minib görem bu ne

toydu.Ele beline sıçradığımı gördüm.Ele bil at yel oldu,uçtu,meni götürdü.Aḫırısı bir teher özümü yetirdim size.Köroğlu,amanın bir günüdü hoy ele,uşaklar yaman ayakdadı.Özün yetirmesen Mahmud Paşa üçünü de asar.

Kahkaha meclisi aldı ağzına.Hamı başladı gülmeye.Mirzeli guruyub mat me'ttel fikirleşdi ki yeğin özge yere gelib çıḫıb.Bu zaman Deli Mehter dedi:

- Köroğlu,muştuluğumu ver,bu adamın minib geldiği at ereb atdı.Kankanoğlu özünü saḫlayabilmeyib atladı Mirzelinin üstüne gucaklayıb öptü.Mirzeli indi zendinnen baḫdı,gördü ki seherden beri gabağındaca oturan doğrudan da Mercan Ḫanım imiş.

Hamı eyleşib rahat oldu.Aşık Cunun aranı sakıt görüb telli sazı köyneğinden çıḫardı,durub çıḫdı ortalığa,sazı sinesine basıb dedi:

Zehmet çekib gal eyleyib yorulub,
Namerdden gurtarıb,merdi Mercanım,
Aslanın erkeği dişisi olmaz,
Er,istenen yerde erdi,mercanım.

Aşık Cunun'un adeti beleydi ki her yeni söz oḫuyanda bunu meddi me'na eleyirdi.Yene sazı sağ goltuğunun altından geçirib sözü tercüman eledi,sazı sinesine çekib almak isteyende baḫdılar bir oḫumak sesi gelir.Gulak verib gördüler kimse deyir:

Ne aşık eyliyene,
Tek igit eyliye,ne?
El yığılsa eylemez,
Özüne eyleyene.

Aşık Cunun dedi:

İgitler oylağı düşüb yadına,
Penah gelib Köroğlunun adına,
Darda çatıb Ḫan Eyvaz'ın dadına,
Dağılıb möhneti,derdi mercanım.

Ses yene dedi:

Men aşığam adada,
Gemim galıb adada,
Ne gardaş var,ne ata,
Kimim gelsin adada.

Cunun,sazı çekti sinesine:

Nigar Ḫanım durna teli getirsin,
Bezek vursun,toy işini bitirsin,
Ḫudam onu muradına yetirsin,
Gözeller içinde birdi Mercan'ım.

Aşık Cunun alkış versin dilinnen,
Ḫoş dolansın il geçtikçe ilinnen,
Çenlinin getmişdi canı elinden,
Gaytarıb özüne verdi,Mercan'ım.

Ses bu defa daha açık,daha aydın eşidildi:

Men aşık sinesine,
Av avla sine sine,
Felek bir oḫ atıbdı,
Deyib gız sinesine.

Birden yadlarına düşdü ki oḫuyan,Leyli Ḫanım'dı.Köroğlu hay vurdu onnarı getirdiler meclise.Ele ki üçü de geldi meclise,ortalığa çıḫanda başlarını saldılar sinelerine,heç biri dinib danışabilmedi,işi bele görende Aşık Cunun sazı sinesine basıb Leyli Ḫanım'ın bayatısına cevab verdi:

Men aşık sinesine,
Av avla sine sine,
Namerdliynen iş gören,
Baş eğer sinesine.

Söz tamam oldu,Köroğlu dillendi:

- İndi bu cemaatın gabağında herkes öz günahını deyib cezvesini istiyecek.Goy paşa gabağa düşsün.

Aslan Paşa ireli durdu,baş endirib,başladı yalvarmağa:

- Goç Köroğlu,sen igitsen,özün de bilirsen ki igid basdığını kesmez.Atam anam sana gurban olsun,el menim etek senin,eteğini kes elimi kesme! Meni dolandır delilerin,ḫanımların başına,buraḫ çıḫım gedim.Sana dost olmağa layık olmasam düşmen de olmaram.Heç

yerde,heç zaman şerini danışmaram.

Köroğlu baḥdı ki Paşa özüne ölüm istemir,onu oturdub gasidi danışdırmak istedi amma baḥdı ki o da ele ayak üste ölüb.onu da oturdub Leyli Ḥanıma baḥdı.Leyli Ḥanım dedi:

- Köroğlu,bu işler ne ki var men elemişem.Başınız neler çekib ne belalara duçar olmusunuz,menim ucbatımnandı.

Ne elemişdi,ne fikirleşmişdi biz ne bilirik hamısını danışdı,dedi:

- O ki galdı ceza,menim cezam ölümdür.Ancak ki ondan da gorḥmuram,ne eleyersiniz,eleyin.

Köroğlu onu da oturdub söze başladı:

- Paşanın cezası ölümüydü amma o gorḥaklık eleyib cezasını istemedi,bu ceza onun boynunda galır.Bir de harada elime geçse öldüreceyem amma helelik onu bağışlayıram bu günkü güne.Seher Gasıdnen beraber aparıb ötürün getsin.Onnan sonra Köroğlu ayağa durdu dedi:

- Gurun toy meclisini.

Toy meclisi bele guruldu,hamı galḥdı ayağa.Başdan böyük bir halı serdiler,halının üstüne gutukunnen gayrılmış bir neçe balınc goydular,sonra hamı öz yerinde oturdu.Köroğlu halının üstündeki balıncların ikisini gösterib dedi:

- Eyvaz'nan Huru Ḥanım gelsin.

Hamı hayretde galdı.Aḥı adete göre bu birinci defe toyu olan cevanlardan öteriydi.Köroğlu dedi:

- Gelsinler,onların toyunu tezeden başlayıram.

Eyvaz geçib oturdu,Nigar Ḥanımnan Telli Ḥanım Huru Ḥanım'ı getirdi.Köroğlu baḥdı ki yara onu incidecek,dedi:

- Eyleş gızım,toy başlananda Nigar Ḥanım seni aparıb rahat eler.

Nigar Ḥanım dillendi:

- Köroğlu narahat olma,ele yara yoḥdu.

Köroğlu onnarın yanına iki balınc goyub dedi:

- Kankanoğlu'ynan Mercan Ḥanım gelsin.

Onlar da geçib oturdular.Köroğlu dedi:

- Aferin,ehsen bu cevanlara!

Her yerden,aferin,ehsen sesi biden gopdu,birden de kesildi. Köroğlu bunnarın yanınnan iki balınc da goydu.

Yene camaatı hayret bürüdü,hamı birbirinin üzüne baḥdı,pıçilti yayıldı.Köroğlu dillendi:

- deli Hesennen Leyli Ḥanım gelsin.

Leyli Ḥanım,az galdı özünü itire.Ele bil Köroğlu onun üreğinnen geçenleri bilmişdi.Leyli Ḥanım tez durub özünü yetirdi balınca amma Deli Hesen yerinnen terpenmedi.

Köroğlu dedi:

- Dur Deli Hesen,men bilirem sen de fikirleşirsen,merdliği namerdliğinden çoḥdu.Günahından geçmek olar,gel otur!

Köroğlu onnarın gabağınnan irelide iki balınc da goyub Kassab alınan Zergelemi oturddu.Hemişe burada Köroğluynan Nigar Ḥanım oturardı.Köroğlu onnarın başında da iki balınc goydu.Nigar Ḥanımnan özü de burada oturdu.Sonra aşık Cununa üz tutub dedi:

- Aşık Cunun,indi söz senindi.Dovran ele,uşakların toyuna başla.Ustad deyir toy gırḥ gün,gırḥ gece çekti,her gece gündüz de obirinnen şen,şerafetli geçti.

GULUN KAÇMASI

Eşit guldan!

Ele ki gul,Köroğlunun gorḥusundan yolu değişdirdi,dayanmayıb birbaş atı sürdü,Elemgulu ḥanın yanına,Elemgulu ḥan bir varlı karlı,dovletli ḥan idi.Kendleri,bağları,sürüleri,ilḥıları,naḥırları,o nece deyerler,birce donuzu eskik idi.Dövleti yer batırırdı.Deyerler ki here birşeyin bazı olar.Bu Elemgulu Ḥanın da bir hasiyetini sene deyim ki yaman atbaz idi.Bunun bir ilḥisi vardı ki dünyada olan atların her renginden,her yaşarından bu ilḥıda bir cut var idi,bir erkek,bir dişi.

Ele ki gul gelib çıḥdı bura,Elemgulu ḥana ḥeber verdiler ki bes bir gara gul gelib amma altında bir at var,bir at var ki rüzgarın gözü bele at görmeyib,özü de seni gömek isteyir.

Ḥan,hökm eledi,gulu atı ile beraber çekdiler onun huzuruna.Elemgulu Ḥan,baḥdı ki doğrudan da at,ne at? At değil bir bezekli gelindi.Özü de yerle,göyde oynayır.Elemgulu Ḥanın gözü düşdü ereb ata.Üzün gula tutub soruşdu:

- De görüm,kimsen? Ne karesen? Hardan gelib,haraya gedirsen?

Gul dedi:

- Han sağ olsun,men Ehmed Tacirbaşının guluyam.Gafın anrı uzune ḥırıda getmişdik.Gayıdanda baş guldurlar düşdüler üstümüze. Mal dovleti aldılar.Karvan ehlinin de hamısını esir eleyib apardılar.Birce bu atın sayesinde men canımı gurtarıb gaçtım.İndi men gerek bu heberi Tokat'da Hesen Paşaya çatdıram.Ancak gorḥudan gede bilmerem.Guldurlar menim gaçmağımı görüb dalımca at saldılar. İndi yeğin kibütün bendleri,yolları kesibler.

Elemgulu Ḥan getdi fikre,dedi:

- Yaḥşi,eğer men bu ḥeberi Hesen Paşaya çatdırsam,mene ne vererseń?

Gul dedi:

- Han sağ olsun.Men bir gul adamam.Men gulun neyi var ki sene de ne versin? Darı nedarı bir bu canımdı ki o da öz ihtiyarımda değil amma ki sen bu heberi Hesen Paşaya çatdırıb Ehmed Tacirbaşını ölümden gurtarsan,o seni dünya malından geni eleyer.Hesen Paşanın da yanında hörmet saḥibi olarsan.

Elemgulu Han dedi:

- Mene dünya malı lâzım değil.Men bu heberi Hesen Paşaya çatdırram amma bir şertle.

Gul dedi:

- Bu canım guban olsun sene,han,o şert ne şertdir?

Elemgulu Han dedi:

- Şert budu ki gerek bu atı satasan mene.Özün de ta ağan kurtarıncan mene gonaksan.Gedende de sene ilhıdan üreğin istiyer bir at vererem.

Gul dedi:

- At dea sene gurban,menim canım da ancak adam gönderrilende menim de o adama tapışırılası sözüm var.

Elemgulu Han dedi:

- Yahşi.O saat emr olundu,Gasıd hazırlandı.Name yazıb verdiler Gasıde,üstelik bir name de gul yazdırıb verdi ona ki,bes: "Hesen Han,Ehmed Tacırbaşı Köroğlunun üç delisini ceyran eti adı ile aldadıb gönderib Bayazıd yazısına,tez goşun yeridib onları tutsunlar".Beli,ele ki nameler hazır oldu,Gasıd bir yuyurek at minib düşdü yola.

İndi Gasid şeherden çıhmağda olsun,gul da Elemgulu Hanın yanında kalmakta,sene kimden deyim,Demirçioğlugilden.

Demirçioğlu,gürcüoğlu Memmed,bir de Tanrıtanımaz seher tezece açılanda çatdılar haman yol ayrıcına.Hoşbahtlıkdan o gece de yaman şeh düşmüşdü.Bahdılar ki at lepirleri ayrıldı.Lepirin biri gedir Bayazıda teref amma obiri ayrılıb düşüb ikinci yola.

Deliler bildiler ki Bayezıde teref geden lepir gıratındı, ikinci yolla geden ereb atın.Onlar da atların başını dönderib düşdüler haman yola gelhagel,gelhagel gelib çatdılar Elemgulu Hanın kövşenine,ele şehere teref gedirdiler ki bir de bahdılar ki budu bir atlı çaparak gelir.

Demirçioğludedi:

- Dayanın,bu atlı şeherden gelir,goy gelsin,belke bundan bir şey öğrendik.Dayanıb başladılar gözlemeye,atlı gelib çatdı.Sen dem bu Hesen Paşanın yanına geden Gasıddı.Tanrıtanımaz ata bir gırmanç gösterdi,aldı Gasıdın başının üstünü dedi:

- Eye,dayan görüm kimsen? Haradan gelib,haraya gedirsen?

Gasıd dedi:

- Elemgulu Ḫanın Gasıdıyem,Tokat'a gedirem.Hesen Paşaya name aparıram.Tanrıtanımaz soruşdu:

- Ne name? Gasıd dedi:

- Ehmed Tacırbaşının guldurlar soyular,mallarını alıb,özünü de esir eleyibler.İndi onun ḫeberini aparıram Hesen Paşaya.

Ele bu sözde Demirçioğlu çatdı.Dedi:

- Elemgulu Ḫan bu işi haradan bilib?

Gasıd dedi:

- Ehmed Tacırbaşının gulu ḫeber getirib.Altında da bir yaḫşi at var idi,bağışladı Elemgulu Hana.O da evezinde ona söz verdi ki ḫeberi Hesen Paşaya çatdırsın.

Tanrıtanımaz dedi:

- Nameni beri ver görüm!

Gasıd dedi:

- Niye verim?

Gasıd ele bunu demeğini gördü.Bayak Tanrıtanımaz tutdu Gasıdın ḫırtdeyinden ki:

- Eye,nece yeni niye verim?

Gasıdın gözleri çıḫdı kellesine.Demirçioğlu bir teher ki Gasıdı onun elinden alıb buraḫdı.Ele ki Gasıdın ağlı başına geldi,Demirçioğlu ona dedi:

- Ehmed Tacirbaşını guldurlar tumayıb.Ehmed Tacırbaşını tutan Köroğludur.O gul her ne deyibse hamısını yalan deyib.

O at de ki o hana bağışlayıb,o da Köroğlunun atıdı.İndi burdan bir baş gayıdarsan Elemgulu Hanın yanına,ona deyersen ki Köroğlunun üç delisi gelib gulu da atı da isteyirler.

Gasıd birbaş gayıtdı Elemgulu Ḫanın yanına.Elemgulu Ḫan ehvalatdan ḫeberdar olacak,hökm eledi goşun yeridi.Demirçioğlu baḫdı ki gulun evezine,budu goşun gelir.Başa düşdü ki Elemgulu Hanın fikri özgedi.Üzün,yoldaşlarına tutub dedi:

Dağlara düşüb alaca,
Payizdimi,yazdımı ola?
Deyesen gurd guş herlenir,
Gergadımı,gazdımı ola?

Üstümüze gelir genim,
Geldiğini size deyim,
Yarı sizin,yarı menim,
Söhbetdimi,sazdımı ola?

Deliler baḥdılar ki goşun gelir.Sen deme Demirçioğlu goşunu gargaya gaza oḥşadırmış.Gürcüoğlu Memmed dedi:

- Demirçioğlu,orasını çoḥ düz deyirsen ki "söhbetdimi,sazdımı ola?" Çoḥdandı ki dava elememişdik.Bu dava bizim üçün ele sohbet saz kimi birşey olacak.Amma yarı özüne götürüb yarı bize vermekde yaḥşi elemirsen.Bu yoldaşlık olmadı.Sen bizim ikimizi bir adam,özün de bir adam hesab eleyirsen.İndi ki bele oldu men gedirem.

Demirçioğlu gördü ki söz Gürcüoğlu Memmede de deyib.Aldı sözün üçüncü hanesini dedi:

Garşımızda şikar gördüm,
Gizlin değil,aşkar gördüm,
Her ne var ki sene verdim,
Yoḥsa payın azdı mı ola?

Ele bu sözde goşun gelib çatdı.Tanrıtanımazla Gürcüoğlu Memmed gılınçları çekdiler ki dava başlasınlar.Demirçioğlu goymadı dedi:

- Dayanın goy görek hele bunun fikri nedi? Biz ondan öz atımızı istiyerik.O bizden ne isteyir ki bele goşun getirib.

Atını sürüb geldi goşunun gabağında.Aldı görek Elemgulu Ḥana ne dedi:

Gel sene söyleyim,Elemgulu Ḥan!
And verirem bu gün döğüş olmasın!
Kükreyib alsan tek aḥıdaram gan,
And verirem,bugün döğüş olmasın!

Çekerik gılıncı,keserik yolu,
Bizik delilerde üç deli dolu,
Hele gelmeyibdi o goç Köroğlu,
And verirem,bu gün döğüş olmasın!

Merd igidler muḥennetden sapılsın,
Geri düşmen derelere tepilsin,
Görek Köroğlunun atı tapılsın,
And verirem,bu gün döğüş olmasın!

Elemgulu Ḥan ele bildi ki Demirçioğlu bele demekde goşundan gorḥur,hay vurdu ki:

- Tutun,gollarını bağlayın,atlarını da ellerinden alın!

Goşun yeridi delilerin üstüne.Mısri kılınçlar çekildi.Demirçioğlu üzünü yoldaşlarına tutub dedi:

Mısri gılınç alın ele,
Siz o yandan,men bu yandan,
Al ganı dönderek sele,
Siz o yandan,men bu yandan!

Düşmenin geddini bükek,
Başlar kesib yere tökek,
Han goruğunda turp ekek,
Siz o yandan,men bu yandan!

Haydi düşmenin tuşuna,
Gan yuddurak bu goşuna,
Gelek Köroğlu ḥoşuna,
Siz o yandan,men bu yandan!

Söz tamam oldu.Deliler ac gurd kimi özlerini vurdular Elemgulu Ḥanın goşununa.Aḥşam leb garalanacan bu goşuna bir vay verdiler ki dünyanı Elemgulu Ḥanın başına dar elediler.Ḥan dava başlamağına peşman oldu.Ancak day iş o yerden geçmişdi.Aḥşam üstü Ḥan hökm eledi.Goşun gayıdıb şehere doldu.Gapıları da berk berk bağladılar.Onlar oturub seheri gözlemekde olsunlar,eşit delilerden.

Deliler dediler:"Belelikle biz ne atı,na gulu ala bilmeyeceyik.İndi şehere de girsek onları tapmak olmayacak.Bes biz ne eleyek ki bu özü atı da gulu da versin".

Tanrıtanımaz dedi:

- O mende.

Soruşdular:

- Nece?

Dedi:

- Biz seher gelende Elemgulu Ḫan'ın ilḫısı baḫ,o derenin içinde idi.Gelin gedek ılḫıçıları tutak,el ayaklarını bağlayak.Özünü de sıfarış gönderek ki ya atı gulu ver,yada ki ilḫını aparırıḫ. Onda canının derdinden getirib verer.

Tanrıtanımaz'ın tedbiri delilerin beynine batdı.Durub atları minib özlerini verdiler haman dereye.Baḫdılar ki ilḫi doğrudan da deredi.Hay demeden düşdüler ilḫıların üstüne.İlḫıçılar gısgını berk görüp teslim oldular.Demirçioğlu onlara dedi:

- Bu saat gedersiz hanınızın yanına,deyersiniz ki ya gulu da atı da versin ya budu ki bütün ilḫini halayıb aparacağık.

İlḫiçılar özlerini yetirdiler Elemgulu Ḫan'ın yanına ki:

- Taḫtın tarac olsun,yeherin ganla dolsun,ne oturmusan? Bes hal hekayat bele.Köroğlu'nun delileri bu saat eyleşibler derenin gediğinde,özleri de bele deyirler.

Elemgulu Ḫan soruşdu:

- Ede,bir emelli başlı danışın görüm,hansı derede?

İlḫibaşı dedi:

- Bele daşlı derede ey ... daşlı derede.Başının çaresini tap

Elemgulu Han getdi fikre.Handan gecden dedi:

- Beli,onlar ki girdiler daşlı dereye,bir il de orada galsalar ne biz onlara bata bilerik,ne de ilḫini onlardan alabilerik.

İndi sene kiden deyim,daşlı dereden.Gör nece dere idi.Daşlı derenin dar gireceği dar bir gedik idi.İki adam güçle girebilerdi.Çıḫacağı da belece dar idi.Özü de çıḫacağına iri daş düşüb yolu kesmişdi ki kim dereye giseydi gerek yene de gayıdıb girecekden geri çıḫaydı.Odur ki adına daşlı dere deyirler.İndi ilḫi derenin içinde idi.Deliler de kesmişdiler haman o dar gediği. Odur ki Elemgulu Ḫan bu sözü ilḫiçlardan eşitcek el ayağı üzüldü. Döndü goşun böyüklerine ki:

- Tedbir.Deyin görek ne teher eleyek.

Heç kes bir meslehet vere bilmedi,iş bele olanda Elemgulu Ḫan hökm eledi ki:Gızım Rukiye Ḫanım'a deyin,gelsin menim huzuruma.Ḫeber getdi Rugiye Ḫanım'a.Rugiye Ḫanım durub geldi Elemgulu Ḫanın meclisine.

Rugiye Ḫanım ki var idi Elemgulu Ḫan'ın birce gızı idi.Dar-ı

dünyada bu gızdan başka zürriyeti olmamışdı.Odur ki Elemgulu Ḫan elinden geleni Rugiye Ḫanım üçün elemişdi.

Day elm galmamışdı,kitab galmamışdı ki ona oḫutmamış olsun. Gız özü de çoḫ fehimli ferasatlı idi.Bütün elimleri ezber eleyib açarın goymuşdu cibine.Elemgulu Ḫan hemişe çetin işe düşende Rugiye Ḫanımı meslehete çağırırdı.İndi de ona göre çağırtdırmışdı.

Gerez,Rugiye Ḫanım geldi atasının yanına.Elemgulu Ḫan ehvalatı nece ki olmuşdu ona danışıb meslehet istedi.Rugiye Ḫanım biraz fikrinde götür goy eleyib dedi:

- Ata bu gelen hele Köroğlunun üç delisidi.Sabah,birisi gün Köroğlu görse ki deliler gelmedi,durub özü de gelecek,sen bir fikir ele gör,onda ne olacak.

Elemgulu Ḫan dedi:

- Yaḫşi,bes nece eleyek?

Rugiye Ḫanım dedi:

- Nece eleyeceksen? Gerek gulu da atı da veresen.Onlar ki sene bir pislik elemirdiler.Ele gene de elemirler.Öz atlarını bir de düşmenlerini isteyirler.

Elemgulu Ḫan dedi:

- Gızım,iş o yerden geçib,eğer dünen ele Gasıd gönderende verseydim,sen deyen düz idi.Ancak indi versen,bütün ḫanların,paşaların içinde bihörmet olub gederik.Her yerde deyerler ki Elemgulu Ḫan üç adamın elinde galıb teslim olub

Rugiye Ḫanım dedi:

- Sen niye ele elemirsen ki? Götür onlara bir name yaz! Yaz ki bes men bilmemişdim ki siz Köroğlunun delilerindensiz.Men çoḫdan Köroğlu ile dost olmağa furset aḫtarıram.Nameni lap ele men özüm götürüb,vezir,vekil ile gedim onların yanına.Getirim onları eve.Bir neçe gün gonak saḫla,hörmet ele,atı da,gulu da ver getsinler.Eşidenler de desinler ki Elemgulu Ḫan Köroğlunun dostudu.Ondan sonra gorḫudan bir ḫan,bir paşa senin hendeverinden geçe bilmez.

Meclisdekilerin hamısı Rugiye Ḫanım'ın meslehetine aferin dedi.Tez nameyazıldı,Rugiye Ḫanım vezir vekil,ağsakkal karasakkalları da yanına alıb daşlı dereye teref yol başladı.Deliler birde baḫdılar ki budu,bir deste adam gelir,gabağlarında da bir gız,heç birinin de yarak yasağı yokdu,Demirçioğlu dedi:

- Aferin sene,Tanrıtanımaz.Tedbirin yaman baş tutdu.Elemgulu Ḫan barışmağa gelir.

O kadar gözlediler ki deste gelib yaḫınlaşdı.Baḫdılar ki vallah bu gız ele bir gızdı,ele bir gızdı ki şam kimi şöle verir. Çıraḫ kimi ışık salır.Ele bil ki zalımın gızı bullurdan yarınıb. Gürcüoğlu Memmed dedi:

- Demirçioğlu,Köroğluya menden salam yetirersen.Diyersen ki, Gürcüoğlu Memmed oldu eşk delisi.Day ondan Köroğlu delisi çıḫmaz. Menden ümidini üzsun,men dönüb oluram mecnun.

Boynuma bir zencir bağlayacağam,üçünü de vereceğem bu gızın eline,hara çeker,özü biler.

Demirçioğlu macal tapmadı ki Gürcüoğlu Memmedin cavabını versin.Elemgulu Ḫanın adamları gelib çatdılar.Rugeye Ḫanım salam verdi.Demirçioğlu edeble onun salamını alıb eleyk dedi,Rugeye Ḫanım Elemgulu Ḫanım namesini verdi.Deliler oḫuyub nameden halı olacak Gürcüoğlu Memmed dedi:

- Gedek.

Demirçioğlu dedi:

- Sen dayan!

Sonra üzünü Rugeye Ḫanıma tutub dedi:

- Biz Hanım meclisine giderik.Ancak şertimiz var.

Rugeyye Ḫanım soruşdu:

- Şertiniz nedir?

Demirçioğlu dedi:

- Şertimiz budur ki gulu da atı da getirib buradaca veresiniz bize.Bizlerden birimiz onları gerek tez aparıp Köroğluya çattıra, İkimiz gelirik Ḫanın huzuruna.

Rugeye Ḫanım dedi:

- Başüste! Siz gözleyin.Biz yarım saata gelerik.Bunu deyib Rugeye Ḫanım adamları da götürüb geri gayıttı.Ele ki onlar gedip gözden ittiler.Deliler başladılar meşverete.

Demirçioğlu delilerden soruşdu:

- Deyin görüm meslehetiniz nedir?

Tanrıtanımaz dedi:

- Menim maslahatım budur,o geder gözleyek ki at ile gulu getirsiler.Ele ki getirdiler,ikisini de götürek.Bir baş çıkıp gedek. Bizim Elemgulu Ḫanın yanında ne işimiz var? Sonra ortalıkta hile mile olar.Han tayfasına bel bağlamak olmaz.

Gürcüoğlu dedi:

- Yok Tanrıtanımaz,her ne desen de bunu deme,biz gelek hanımın yanına gedek,getmesek heç olmaz.

Demirçioğlu dedi:

- Tanrıtanımaz,Gürcüoğlu ayrı fikirde deyir.Amma ki biz Ḫanın yanına getmeliyik.Yoksa sen deyen kimi elesek biz de olarık ḫanların,paşaların tayı.Day ondan sonra heç kes bizim sözümüze inanmaz.Bir de deyerler ki Köroğlu delileri korkaktılar.Lap hile de olsa biz gerek gidek amma ki işimizi mohkem tutak.Deliler soruşdular:

- Nece?

Demirçioğlu dedi:

- Bele ki bizim birimiz gerek atla gulu götürüb Çenlibel'e apara,Köroğluya çattıra ki işdi bir hile zad olsa atla gul elden getmesin.İndi deyin görüm Çenlibel'e hansınız gedeceksiniz?

Gürcüoğlu Memmed üzünü Tanrıtanımaza tutub dedi:

- Tanrıtanımaz,sen özün bilirsen ki men dost yolunda candan geçerem.Amma bu yerde gerek sen mene kömek eylesin.O nece diyerler,ölmüşem,yerden götür.Men gerek o ḫanın meclisine gidem o gıza heç olmasa bir doyunca bakam.Men ölüm,sözümü yere salmam.

Tanrıtanımaz dedi:

- Sen niye ölürsen? Gurban olsun sene at da gul da! Elemgulu Ḫan'ın özü de.Hele desen lap Elemgulu Hanın...

Gürcüoğlu Memmed tez onun sözünü kesdi ki:

- Amandı,ele söz deme!

Deliler gülüştüler.

Bu demde bir de gördüler ki deste gelir.Arab atı da getirirler,gulu da.

Tanrıtanımaz dedi:

- Eybiyoḫdu.Siz gedin,Elemgulu Ḫanın yanında kef eleyin men de bu kefin evezini yolda guldan çıḫacağam.

Demirçioğlu dedi:

- Ancak biz Elemgulu Ḫan'ın yanında birce gün kalacağık.Sabah aḫşam Çelibelde olacağık.Olduk olduk,olamadık,onda bilin ki o nece deyerler,başımız elimizde değel.Köroğlu'ya ele belece diyersen,sonrasını özü biler.Her nece ki elemek lazımdır,özü eler.Beli deste gelip çıḫdı.Rugeye Ḫanım atı da gulu da Demirçioğlu'na verip dedi:

- El ehd-i minel vefa.Biz öz vedemizi yerine getirdik.Siz de sözünüzün ağası olun.

Demirçioğlu dedi:

- Bize Köroğlu delisi diyerler,Ḥanım bizde hilaf söz olmaz. Ondan Demirçioğlu götürüb gulu mindirdi Tanrıtanımaz'ın atına, ayaklarını da atın garnının altında muhkem muhkem bağladı.Gul başladı yalvarmağa ki:

- Bir geletti eylemişem.

Demirçioğlu dedi:

- Bize heç zad deme.Her ne ki sözün var,Çenlibel'de Köroğlu'ya diyersen.Ele ki gulun işi düzeldi,ondan Tanrıtanımaz da arap atı minip onu saldı gabağına.Ele yol başlamak isteyende Demirçioğlu dedi ki:

- Eye,Tanrıtanımaz,sen tanrısız,allahsız bir adamsan,yolda acığın tutar,ona bir şey zad eleyersen ha...baḥ,Çenlibelde salamat apar çıḥart!

Tanrını da tanımasam,Köroğlunu tanıram,ele şey elemerem. Bunu deyib Tanrıtanımaz ata değdi.Gul da gabağında Çenlibele teref yol başladı.Demirçioğlu o kadar gözledi ki onlar gedib gözden itdiler,ondan üzünü Rugeye Ḥanıma tutub dedi:

- Ḥanım,indi biz sizin gulluğunuzda hazırık,haraya deyirsiz gedek.

Rugeye Ḥanım dedi:

- Gul sahibi olasınız,buyurun.

Rugeye Ḥanım düşdü gabağa.Demirçioğlu sağ terefinde,Gürcüoğlu Memmed sol terefinde,galan adamlar da onların dalınca şehere teref yol başladılar.Beli,şeher gapıları taybetay açıldı.Goşun çıḥdı istikbala.Gurbanlar yığıldı yere,cahı celal ile gelib hanlar kapısına.Elemgulu Ḥan özü yerinden durub onları peşvaz eledi. Ellerinden tutub meclise getirdi.Birini sağ terefine oturttu,birini de sol terefinde.Vezir,vekil,hamı yerli yerinde eyleşdi,sonra meclisin yuḥarı terefinde bir ipek perde asdılar.Rugeye Hanım da öz başının gızları ile gelib bu perdenin dalında gerar tutdu. Elemgulu Ḥan,başladı söhbete.Biraz oradan danışdı,biraz burdan danışdı,aḥırı metleb üstüne gelib delilerden uzrḥaḥlık eledi.

Amma meclisde ne danışıldıysa Gürcüoğlu Memmed heç birini eşitmedi.Gözleri ele zıllenib galmışdı perdenin dalında.Demirçioğlu hatta bir iki defe onu dümsükledi de birşey çıḥmadı.

Eleki Ḫan uzrḫaḫlığını eledi,yemek içmek başlandı.Sağı girdi meclise Elemgulu Ḫan delilere burada bir gonaklık verdi,bir gonaklık verdi ki ne deyim.Yediler içtiler,çalgıcılar çaldı,oḫuyanlar oḫudu.Geceden de bir pas geçmiş meclis dağıldı.Demirçioğlu ile Gürcüoğlu Memmed de yer salıb çekilib getdiler,hamı yatdı, amma sen gel ki ilan vuran yatdı amma ne Demirçioğlu gözüne yuḫu getdi nede Gürcüoğlu Memmedin,seheri belece açdılar.Dan yeri sökülende Demirçioğlu galḫdı ki:

- Dur,getmek lazımdı.

Gürcüoğlu dedi:

- Demirçioğlu,ölüme desen bu saat gederem amma ki Rugeye Ḫanımı aparmamış buradan gedesi değilem.

Demirçioğlu dedi:

- Eye,deli olma,aḫmak olma,biz gızı nece apara bilerik? Buna alem ne diyer? Köroğlu ne diyer? Biz kişi ile dost olmuşuk,çörek kesmişik.

Gürcüoğlu dedi:

- Bes nece eleyek?

Demirçioğlu dedi:

- Heç zad nece eleyeceyik.Gedek,men ehvalatı Köroğluya diyerem,elçi göndererik,alarık.

Gürcüoğlu dedi:

- Onda bir gün de galaḫ.Heç olmazsa birce defe de perde altından da olsa onu görüm,sonra gedek.

Demirçioğlu ne kadar eledise bir şey çıḫmadı.Gürcüoğlunu yola getirebimedi.Aḫırda çar naçar galdı.

İndi bunlar burada galmakta olsunlar,eşit Çenlibelden.Tanrıtanımaz sağ salamat Çenlibele gelib atı da gulu da Köroğluya verdi.Gul düşdü Köroğlunun ayaklarına.Köroğlu heç ona teref baḫmadı da.Deli Hesen'e işare eledi ki:Apar sal ağasının yanına.Goy uşaklar da gelsiler sonra onların işine baḫacağam.

Gulu da Ehmed Tacirbaşının yanına salıb,başladılar Demirçioğlugili gözlemeye.Gündüzü gözlediler,geceni gözlediler,sabah da aḫşamacan gözlediler,deliler gelib çıḫmadı.İş bele olanda Köroğlu acıklandı.Hay vurdu,bir Deli Mehterden,bir de ḫanımlardan başka Çenlibelde ne kadar deli var idi hamısı atlandı.Gece ile yeddi min yeddi yüz yetmiş deli,duman kimi Elemgulu Ḫanın şeherini araya aldı.Ele ki sefler düzeldi,desteler here öz yerini tutdu,

Köroğlu,Tanrıtanımazı çağırıb dedi ki:

- De görüm,ne meslehet görürsen? Gece iken şehere girek,ya seheri gözleyek?

Tanrıtanımaz dedi:

- Köroğlu,biz yaḫşi eleyib gelmişik,ehtiyat ki var,yaḫşi şeydi amma ki menim üreğime çoḫ sakitdi.Delilerin başında heç birşey yoḫdu.Yeğin ele Gürcüoğlunun şuḫluğu tutub gızın yanından ayrıla bilmir.

Demirçioğlu da ona göre dayanıb galıb her halda seheri gözlemek yaḫşidi.Sonra hecaletli olarık.

Deliler,Tanrıtanımazın fikrini beğendiler,o kadar gözlediler ki seher açıldı.Şeher ehli duran duran baḫdı ki şeherin etrafı tutulub.Camaatını vahıma aldı.Töküldüler ḫanlık kapısına.Elemgulu Ḫan durub gördü,beli nece ki deyiler eledi.Şeherin etrafı ele tutulub,ele tutulub ki ele bil etden dıvar çekilib.Tez veziri çağırıb gönderdi ki bilsin görsün bu ne olan işdi.Vezir gelib çatanda gördü ne...gelen Köroğlu.

Köroğlu veziri görcek dedi:

Garı düşman,fend felini bilirem,
Delilerim bu şeherde galıbdı,
Saat yarım size möhlet verirem,
Delilerim bu şeherde galıbdı.

Şeherin yerinde kotan ekerem,
Zer zibasın Çenlibele çekerem,
Mısri gılınç çekib al gan tökerem,
Delilerim bu şeherde galıbdı.

Köroğlu fermanı merdi merdana,
Delilerim yerikleyir al gana,
Gataram şeherde tozu dumana,
Delilerim bu şeherde galıbdı.

Vezir başı alovlu gayıdıb ehvalatı Elemgulu Ḫan'a danışdı. Elemgulu Ḫan,Rugeye Ḫanımı çağırdı.Rugeye Ḫanım dedi:

- Gorḫma,men bu saat işi yoluna goyaram.oradan birbaş geldi

Demirçioğlugilin yanına.Deliler işden biḥeber hazırlaşdılar ki yola çıḥsınlar.Rugeye Ḥanım aldı görek ne dedi:

Dediz alım koç gardaşlar,
Bir umudum size gelir,
Çoḥ çetin oludu işler,
Bir umudum size gelir.

Kesibler dörd bir yanımı,
Dağıdarlar hanımanı,
Aḥırdar al ganımı,
Bir umudum size gelir.

Şad üreğim olubdu gan,
Gönlüm olubdu perişan,
Rugeye Ḥanım size gurban,
Bir umudum size gelir.

Deliler soruşdular:

- Ne olub?

Rugeye Ḥanım hal ehvalatı danışdı.Demirçioğlu dedi:

- Sen heç gorḥma,Rugeye Ḥanım.Bu saat biz özümüz gederik onun yanına.Bunu deyib ikisi de bayıra çıḥdı.Atları minib birbaş Köroğlunun yanına geldiler.Köroğlu ele ki delileri sağ salamat gördü,arḥayınladı,onları mezemmet elemeye başladı,dedi:

Barakallah sed merhebe,
Tez gelen belemi eyleni,
Yaḥşı yaradız gulluğa,
Tez gelen belemi eyleni?

Fikrinize ne goyubsuz?
Geyri yollara yuyubsuz,
Görünür menden doyubsuz,
Doymayan belemi eyleni?

Deme dünya geder bele,
Uymayın fitneye feleş,
Köroğlunu getsiz dile,
Tez gelen belemi eyleni?

Deliler ikisi de başlarını saldılar aşağıya.Demirçioğlu dedi:

- Köroğlu,biz taksırkarık.Her ne elesen ihtiyarsan.Bunu deyib Demirçioğlu gılıncını çıḥarıb iki elinin üstünde Köroğlunun gabağına goydu özü de diz çökdü,Köroğlu onun golundan yapışıb galdırdı.Sonra soruşdu de görüm,esli mugessir kimdir? Sensen? Ya Gürcüoğludu,Demirçioğlu dedi:

- Ele ikimizin de teksirimiz birdi.Birbirinden ne eksikti,ne artık.Köroğlu ne kadar eledi ki Demirçioğlu işin eslini desin,demidi,ele birce bunu dedi ki,ikimizin de teksirimiz birdi.

Köroğlu işi bilirdi,bilirdi ki Demirçioğlu,Gürcüoğlu memmede göre gecikib amma onu da bilirdi ki Demirçioğlu ölüm de olsa yoldaşı ayakda tek bıraḥmaz,namerdlik eleyib yoldaşı ele vermez. Odu ki bir de sınamak uçun bele gısnayırdı,ele ki gördü Demirçioğlu sözünden dönmedi,yoldaşın sırrını açmadı dedi:

- Merhaba,men seni gesden sınayırdım,sağ ol.

Sonra dönüb Gürcüoğlundan soruşdu:

- He ne var,ne yoḥ Gürcüoğlu? Deyesen Elemgulu Ḥanın gızı çoḥ ḥoşuna gelib.Gürcüoğlu başını saldı aşağı.Ele bunlar bu sözde idiler,Elemgulu Ḥan öz vezir vekili ile gelib çatdı,de el verdiler,görüşdüler.Elemgulu Ḥan dedi:

- Koç Köroğlu,men seninle dost olmak isteyirem.Bütün delilerile mene gonaksan.

Köroğlu ne kadar boyun gaçırmak istediyse olmadı.Aḥırda Rugeye Ḥanım ireli yeriyib dedi:

- Koç Köroğlu,sen buradan ele belece çıḥıb getsen,atamı bütün dünyada bednam elersen.Kişi dostluk uçun uzanan eli kesmez.

Köroğlu Rugeye Ḥanım'ın sözünden geçe bilmedi.Ancak şehere girmedi.Hökm eledi,şeherin kenarında çadırlar guruldu.Üç gün üç gece yemek,içmek oldu.Elemgulu Ḥan Köroğluya bir gonaklık verdi ki hele ruzigarın gözü bele gonaklık görmemişdi.Ele ki üç gün tamam oldu,Köroğlu Elemgulu Ḥan'ı çağırıb dedi:

- Elediğin hörmete göre sağ ol.Ancak menim senden bir tevekkum var.

Ḥan dedi:

- Tevekku nedi? Sen emr ele,men yerine yetirim.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ.Bu ele şeydi ki emrle olmaz.Bele ki ancak tevekkuden aşar.

Han dedi:

- Buyur.

Köroğlu sazı basdı döşüne dedi:

Gulluğuna birce kelme sözüm var,
Menim o sözümden incime ay ḫan,
O sözler bu yerin sözü döyse de,
Sen Allah,o sözden incime,ay ḫan.

Ḫan dedi:

- Eşi,incimek nedi? Sen lap ehd elesen menim başımı istiyeceksen,o da ki sene gurbandı.Sözün de!

Köroğlu dedi:

Lazımdı araya elçi salaydım,
Neçe minnetçille dilci salaydım,
Gayda budu,gedib,bir de geleydim,
Menim bu işimden incime,ay ḫan!

Ḫan,meseleni başa düşdü.Ancak gözledi ki gösün sözün aḫırı ne olur.Köroğlu aldı sözün obir hanesini dedi:

Köroğlunun sözün yazma gelete,
Hesab etme ganmaza,nabelede,
Rugeye Ḫanımı gel ver Memmede,
Sen gel bu sevdadan incime,ay ḫan!

İncimek nedi? Ḫan Allahdan bele bir goḫumluk aḫtarırdım.O saat molla gazi çağrıldı.Rugeye Ḫanımın kebini kesildi Gürcüoğlu Memmede.Toy tezeden başlandı.Uç günün üstüne bir dörd gün de geldiler.oldu yeddi gün yeddi gece,yeddi günün tamamında istediler gelini tapışırsınlar beye,Köroğlu razı olmadı.Dedi:

- Çenlibel'de delilerin de ḫanımların da anası Nigardı.Men gerek aparıb bir toy da orada eleyem.

Deliler atlandı,Rugeye Ḫanımı da götürüb Çenlibele geldiler. Ḫanımlar işden heberdar oldular.Nigar,Rugeye Ḫanım'a hoşgeldin eledi.Toy tezeden başlandı.Sazlar ses sese verdi.Sagı meclise girdi.Köroğlu bele baḫdı,Nigarı sağ yanında gördü,bele baḫdı Eyvaz'ı

sol yanında gördü,gabağa bahdı yeddi min yeddi yüz yetmiş delini gabağında gördü.Üreği atlandı,gelbi coşdu,üçtelli sazı sinesine basdı,dedi:

Meclis gurduram hemişe,
İşretim,damağım ola,
Emlikler çekdirem şişe,
Bir ağır yığnağım ola.

Çenlibel'de koçum konum,
Atlasdan biçiler donum,
Ortadan galḥmaya ḥonum,
Günde yüz gonağım ola!

Vuram ḥodkar,tutam paşa,
Ḥanlar menden çeke haşa,
Bu dovranım vara başa,
Sönmeyen çırağım ola.

Eyvaz imdadıma çata,
Demirçioğlu şeşper ata,
Sıçrayam,minem gırata,
Belli Ehmed dayağım ola.

Şir ganı ola ganımda,
Gorḥu olmaya canımda,
Deliler olsa yanımda,
Gırram yüz min yağı ola.

Düşmen ganın içem doyam,
Muḥennet gözlerin oyam,
Çekem bezirganlar soyam,
Tacirler dustağım ola!

Köroğluyam savaşımda,
İgid deliler başımda,
Nigar eyleşib garşımda,
Geçen cevan çağım ola!

DURAT'IN İTMESİ

Yene de yaz ayları gelmişdi.Çenlibel'de başka bir alem var idi.Her taraf ala yaşıla bürünmüşdü.Ele indi ele idi ki gül gülü bülbül bülbülü çağırırdı.O nece deyerler,laleler benövşelere göz vururdu.Sıldırım kayalarda ḥınalı gelinler gaggıldaşırdı.Bülbüller Köroğlu'nun sesine ses verirdi.Çenlibel'in eteklerinde ot,adam boyu galhmışdı.

Köroğlu'nun ipe sapa yatmayan,goruḥ gaytak bimeyen aygırları ilḥi ile göy ota burahılmışdı.Köroğlu bu yaz duratı da ilḥiya gatdırmışdı.Durat ola,çöl ola,ham deli ayaklar da ola,olmuşdu deli sov birşey.Day bir at ile yola getmirdi.Çeçikleşirdi,gapışırdı,vuruşurdu day o nece deyerler ilḥini götürmüşdü başına elemişdi,lelik giryan yene de günlerin bir gününde duratın nadıncılığı tutdu.Başladı aygırlarla gızışmaya.De birini vurdu,birini gaptı, birini çeçikledi.Aḥırda hamısını gabağına gatdı.Çenlibelden aşağı töküb govmağa başladı.İlhinin ağzı düşdü çolli berribiyabana get ha get,get ha get ilḥi dağlar aşdı,düzler geçdi,yamaclar dırmandı,enişler endi,gelib ballicada garaḥan deyilen bir han var idi onun goruğuna doldu.

İndi eşit Gara Ḥandan.Gara Ḥan ezazıl bir Han idi.Çoḥ az adam tapılardı ki onun elinden sine dağlı olmasın.Özü de yaman tamaḥkar idi.Kimi de bir yaḥşi şey görse idi ya ḥoşla,ya hile ya da ki bunların heçbiri baştutmayanda,zorla tutub elinden alardı. Day cemaat onun elinden zinhara gelmişdi her yerde özünü ele gösterirdi ki güya İran Padişahının gohumudu odu ki gorḥudan heç kes ona bir söz diyebilmirdi.Ele ki Köroğlunun ilḥisi gelib doldu onun goruğuna,hünkarlar gelib ehvalatı Gara Ḥana ḥeber verdiler. Gara Ḥan o saat hökm eledi ki ilḥini haylayıb getirsiler.Gara Ḥanın adamları ilḥini aparmakta olsunlar,sene kiden deyim,Köroğludan.

Köroğlu Çenlibel'de idi.Elemgulu Ḥan'ın yanından gayıdandan sonra heç bir sefere zada getmemişdi.Bir de ilḥiçıbaşı elövlü geldi ki bes ilḥi itib.Köroğlu evvel evvel buna ehemmiyet vermedi.Ele ki eşitdi bes durat da itib,gezeblendi.Ele bir nere çekdi ki bütün Çenlibel titredi.Dağlar daşlar ses sese verdi.Deliler

hamısı tökülüb geldiler.Aldı Köroğlu görek ne dedi:

Hoydu delilerim,hoydu oğullar,
Hardasa duratım,tapılsın gerek,
Aman çeksin elimizden yağılar,
Muḥennet obası çapılsın gerek.

Durub merd meydanda gösterrem hüner,
Genimler neremden eleyer hezer,
At üste sağ sola işledek şeşper,
Goşun kayalara sepilsin gerek.

Goç igid yalıyar özü öz ganın,
Köroğlu,her yana işler fermanın,
İndi bey,paşanın,ḥodkarın,ḥanın,
Derisine saman tepilsin gerek.

Deli Mehter tez atlandı.Delilerden,mehterlerden de bir neçesini yanına alıb ilḥini aḥtarmaya getdi.Amma sen de ki ilḥi ha yanda idi?İlḥi odu Gara Ḥan'ın goruğunda.Deli Mehter Çenlibelin kövşenlerinin,her yeri birbirine vurdular.Dağı daşı elden ayaktan saldılar.Aḥırda kör peşman Çenlibel'e gayıtdılar.Köroğlu derdi bir idi,oldu min.Deliler başladılar ona ürek verib yövşutmağa ki:

- Ay Köroğlu,niye bu kadar ceze feze eleyirsen? İlḥidi,göresen ağzı hayana düşüb,çıḥıb gedib.İtmeyecek ki harada olsa tapılacak.Gorḥudan kimsenin ilḥina gözünü ucu ile baḥabiler?

Deliler çoḥ dediler,Köroğlu az eşitdi.Na kadar elediler, yövşumadı ki yövşumadı,ele olmuşdu ki acığından bığlarını gemirirdi.Nigar gördü yoḥ,Köroğlu soyumak bilmir.Ele bil ki yanmış küredi,getdikçe gızır aḥırda dedi:

- Ay Köroğlu,ḥırslenende soyumak bilmirsen.İndi ne olub aḥı? İlḥi di,itib tapılar da ...

Köroğlu Nigarın cevabında aldı görek ne dedi:

Nigar,duratın itmeyi,
Yandırır,meni yandırır,
Emeğim zaya getmeyi,
Yandırır,meni yandırır.

Alnımdaki galın gatlar,
Düşman görse bağrı çatlar,
Candan eziz bedöy atlar,
Yandırır,meni yandırır.

Sinemin duyunu,dağı,
Muḥennet,meydan açmağı,
Men deliye sataşmağı,
Yandırır,meni yandırır.

Yaradan ḫuyuma yete,
Bu müşkül metlebim bite,
Durat da gıratdan öte,
Yandırır,meni yandırır.

Köroğluyam,deyim düzü,
Saymaram ellini yüzü,
Hercainin tene sözü,
Yandırır,meni yandırır.

Söz tamama yetişdi.Nigar dedi:

- Yaḫşıda...aḫır acıklanmakdan,dodaklarını çeynemekden ki birşey çıkmayacak.Tedbirin nedi,onu de!

Köroğlu sazı döşüne basıb,bir defa delilere baḫdı,dedi:

İndi bir merd deli gerek,
Tapsın menim duratımı,
Beslenende gözü kimi,
Minilende gıratımı.

Kişneyib meydanda gezen,
Herden sağa sola düzen,
Düşmanın başını üzen,
Bir esremiş ner atımı.

Hemişe olan gücünde,
Şeşper atıla üstünde,
Hüner gösterib dar günde,
Düşürmeye er atımı.

Köroğluyam,yol güderem,
Düşman bağrını diderem,
Atlannam özüm gederem,
Çekin,menim gıratımı.

Deliler hamısı galḥdılar ayağa.Lepirciler düşdüler gabağa. Köroğlu özü de başladı geyinmeye.Ele bu demde bir de gördüler ki budu,keşikçiler bir adam getirir.Yaḥınlaşanda Köroğlu,baḥdı ki bu çiyninde kepeneği elinde değeneyi cevan bir oğlandı.Özü de şestli bestli,bazburutlu birşeydi.Soruşdu keşikçilerden ki:

- Kimdi bu?

Keşikçi dedi:

- Bilmirem.Ne kadar eledik,demedi.Seni görmek isteyir.

Köroğlu dedi:

- Beli kimsen? Ne isteyirsen?

Oğlan gabatca selam verdi.Köroğlu eleyk eledi.Ondan oğlan Köroğludan soruşdu:

- Hele bir gabakcadan deyin görüm,sizin ilḥiniz itib,ya yoḥ.

Köroğludedi:

- He,itib,nece?

Oğlan ele bir arḥayınlaşdı.Dedi:

- Goy hele bir nefesimi derim,yorulmuşam.

Köroğlu dedi:

- Eyleş.

Oğlan eyleşdi.Petavalarını açtı.Çarıklarını çıḥartdı.Silkib bir terefe goydu.Ondan çorablarını çıḥartdı.Onları da mafı kayda sılkib bir tarafa goydu.Ondan sonra başını galdırıb dedi:

- Köroğlu,men ballıcanlı garaḥanın mehteriyem budu,üç gündü ki senin ilḥini garaḥan tutub.Gelmişem sene ḥeber vermeye.Durat da ilḥinin içindeydi.Men de ele ondan bildim ki ilḥi senindi.

Köroğlu ele bunu eşitcek dik yerinden galḥdı.Dedi:

- Deli Hesen.

Deli Hesen dedi:

- Beli,goç Köroğlu.

Dedi:

- Men gelince bu oğlanın üstünde gözün olsun.

Deli Hesen dedi:

- Baş üste.

Ondan Köroğlu üzünü delilere tutub dedi:

At beline,merd deliler,
Ballıcaya seferim var,
Dava günü,gurd deliler,
Ballıca'ya seferim var.

Hüner eler goç oğlan goç,
Gorḥar,geçmez yanından geç,
Alın ele mısri kılınç,
Ballıca'ya seferim var.

Hedyan söze beli demem,
Muḥennet çöreğin yemem,
Goy düşman bilsin men kimem,
Ballıca'ya seferim var.

Şeşperim susuyıb gana,
Düşmanlarım gelib cana,
Gan uddurram Gara Ḥana,
Ballıca'ya seferim var.

Köroğlu'yam,budu sözüm,
Müşkül işe nece dözüm,
Heç govgadan doymaz gözüm,
Ballıcaya seferim var.

Köroğlu,sözünü tamam eyleyib guş kimi sıçradı atın beline, at bir defe kişneyib iki dal ayağın üste galḥdı,destenin gabağına düşdü.Deste Ballıca'ya üz goydu.Yolları,yamaçları,üz elediler, dağları,daşları düz elediler,ildirim kimi süzüb Ballıcaya çatdılar.Köroğlu delileri kenarda goyub,özü ilḥici paltarı geyib altdan da mısri gılınç bağladı,şehere girdi.Geze geze,dolana dolana gelib Garaḥan'ın yanına çıḥdı.Garaḥan üç gün idi ki ilḥini tutmuşdu amma bir dene de ilḥiçi ilḥini boynuna götürmürdü.Gara Ḥan ne kadar deyirdi,soyurdu,gorḥudurdusa yene de birşey çıḥmırdı.İlḥiçılar,mehterler bilmişdiler ki ilḥi Köroğlunundu,odu ki bir adam yaḥın düşmürdü.

Yene de Gara Ḫan ilḫiçıları,mehterleri,yığmışdı başına.Bir de baḫdı ki budu bir adam gelir,bir adam gelir,elebil ki Rüstemi Zaldır.Amma pal paltarından ilḫıçıya oḫşayır,üreğinde sevindi ki bu çoḫ yaḫşi oldu,ele bunu götürrem ilḫini tapışırram buna...gerez o kadar gözledi ki Köroğlu gelib çatdı.Edeble elini döşüne goyub Gara Ḫana selam verdi.Gara Ḫan eleyk eleyib soruşdu:

- Eye kimsen? diyisen par paltarından ilḫiçiya oḫşayırsan.

Köroğlu dedi:

- Beli ,ilḫiçiyam.Nece il di ki Çenlibelde Köroğlunun ilḫisini otarırdım.Budu,bir ay olar ki meni çıḫardıb govub.

Garaḫan soruşdu:

- Niye çıḫarıb govdu ki?

Köroğludedi:

- Mene dedi ki day besdi,bu kadar ilḫiçi oldun.Gel indi mene deli ol.Men boyun goymadım.O da gezeblenib meni govdu.

Garaḫan dedi:

- Seni Köroğlunun ilḫisina göndersem gedersen mi?

Köroğlubaḫdı ki oğlan doğru deyirmiş,ilḫi buradadı.

Özün bilmemezliğe vurub soruşdu:

- Nece yani Köroğlunun ilḫisina?

Garaḫan lovgalana lovgalana dedi:

- Köroğlunun heman ilḫisi bu saat buradadı,getirmişem.

Köroğlu özünü lap evamlığa vurub soruşdu:

- Nece getirtmisen?

Ḫan dedi:

- Getirmişem de...ne işin var nece getirtmişem.Men getirderem.

Köroğlu gesden soruşdu ki:

- Yaḫşi Ḫan,birden Köroğlu bildi.Onda ne eleyeceksen?

Ḫan dedi:

- Bilsin de...bilmiş mene ne eleyecek?

Day burada Köroğlu özünü saḫlaya bilmedi dedi:

Meydana girende peleng pençeli,
Dağıdar elini gelse,Gara Ḫan,
Gıratın üstünde gılınç oynatar,
Lal eder dilini,gelse Gara Ḫan.

Menem deyib,yeke danışma bele,
Görmemisen zerb destini hele,
Galdırar başına,gırar gürz ile,
Belini yeğin bil,gelse Gara Ḫan.

Talar dövletini,aparar malın,
Dağıdar varını,yeşilin alın,
Yıḫar evin,yaman eyleyer halın,
Sovdurar külünü,gelse Gara Ḫan.

Çetin goç Köroğlu gorḫa,uşune,
Yeter yağıların,yeddi beşine,
Haygıranda gatar gırat döşüne,
Bağlayar golunu gelse Gara Ḫan.

Köroğlunun bu sözüne Garaḫanın acığı tutdu,dedi:

- Men dedim mene ilḫiçiol,demedim ki Köroğlunu menim üstüme çek getir,bir de sen ne çoḫ Köroğlu,Köroğlu deyirsen?

Köroğlu bir adsız sansız gedenin birisi,men han.Özüm de İran Padişahının goḫumu.Köroğlu gelmiş mene ne eleyecek?Goy lap galsın.Onu bir Köroğlu elerem ki biri de yanından çıḫa.

Köroğlubaḫdı ki yoḫ,Garaḫan özünden çoḫ muştebehdi.Ele bir istedi paltarı alıb desin,men Köroğlu,özüm de budu gelmişem.Sonra lanet şeytana eleyib aldı sazı,dedi:

- Yoḫ,yoḫ Ḫan,sen sehv eleyirsen.

Demeki Köroğlu tekdi,
Saysız sansız delisi var,
Demirçioğlu,Belli Ehmed,
Eyvaz,İsabalı'sı var.

Namerdlerden durar ırak,
Merdler uçun arḫa dayak,
Bullur şuşe,eyvan,otak,
Döşemeye halısı var.

Dara düşsen eler kömek,
Dava günü dosta gerek,
Açar sufra,verer yemek,
Geyreti var,namusu var.

Köroğlu'nun uca boyu,
Her yerde tutulur loy,
Çenlibel'de götür goy,
Ağir oba ulusu,var.

Gara Ḫan bunun bele dırı danışmağından şüphelenmişdi.Düzdü Köroğlu olmağını güman elemirdi amma ele üreğine üşütme düşmüşdü dedi:

- Sen diyesen,şere şure adamsan.Bizimki sennen tutmaz.Yaḫşisi budu ki çıḫ burdan get,senden ilḫiçi olmaz.

Bunu deyib Garaḫan döndü getsin.Köroğlu baḫdı ki Gara Ḫan ekilmek isteyir.Aman vermeyib onu yaḫaladı.İlḫiçi paltarını soyunub kenara atdı,bir nere çekdi.Garaḫan'ın gulaḫları batdı.Tez adamlarını kömeye çağırdı.O tarafdan da deliler Köroğlu'nun neresini eşidib sıyırma gılınç töküldüler.Ara garışdı,dava başladı.Davanın şirin yerinde Köroğlu özünü Gara Ḫana yetirdi,mısri gılınç havada parıldayıb Garaḫan'ın tepesinde ele gözden itdi ki ele bil ildırım yere soḫuldu.Garaḫan bayak ha cehenneme vasıl oldu.

Goşun Garaḫan'ı ölmüş görüb devam getire bilmedi.Gırılanı gırıldı,galan da gaçdı,dağıldı.Deliler gıymetde ağır,veznde yungul ne vardısa götürdüler.Duratla beraber ilḫını da gabaklarına gatıb Çenlibele yol başladılar.Dağ aşıb,düz geçib geldiler Çenlibel'e çatdılar.

Nigar Ḫanım gabağa çıkdı.Köroğlu atdan düşdü,Garaḫan'ın mehterini getirdiler.Köroğlu ona bir at,bir de gılınç bağışlayıb delilerin içine gatdı.

Meclis guruldu,keyfler duruldu,sağı dolandı,ruh tezelendi. Nigar elinde bade Köroğlu'nun yanına geldi,dedi:

- Ay Köroğlu,bilirem,sen seferden devesiz şevesiz gayıtmazsan.De görüm,Ballıca seferin nece geçdi? kimle gabaklaşdın? kimle dalaşdın?

Köroğlu,badeni alıp içdi.Üç telli sazı döşüne basıb dedi:

Ne süzürsen,ala gözü,
Sene deyim,Telli Nigar,
Meclisimin şirin sözü,
Sene deyim,Telli Nigar.

Ballıca'da açdım meydan,
Muḥennet diledi aman,
Gabağımdan gaçdı düşman,
Yana deyim,Telli Nigar.

Goç delilerim dalaşda,
Er ürekleri talaşda,
Çekdim gılınç ter savaşda,
Hana deyim,Telli Nigar.

Nerem davada,gızgın ner,
Dünyada gösterdim hüner,
Boyandı elimde şeşper,
Gana deyim,Telli Nigar.

Muḥennetin üzü gülmez,
Namerd dostun gedrin bimez,
Köroğlu hüneri gelmez,
Sana deyim,Telli Nigar.

KÖROĞLUNUN
KARS SEFERİ

Köroğlunun Erzincandan sağ selamet gayıdıb gelmeyi Çenlibelde toy bayram oldu.Ele bil ki delilerin ürekleri yerine geldi. Ehvalatı nece ki Aşık Cunun gelib ḫeber getirmişdi,Köroğluya danışdılar.

Köroğlu soruşdu:

- Bes Aşık Cunun hanı? Heç gözüme değmir.

Nigar dedi:

- Aşık Cununu gene de Tokata göndermişik ki Hesen Paşanın işlerinden bizi ḫeberdar elesin.

Köroğlu getdi fikire,dedi:

- Gerek onu Karsa göndereydiniz.Men Hasan Paşanın geyretine beledem.O da menim zerbi destimi görüb.O bizim üstümüze gele bilmez.Amma ki Ereb Reyhan igid adamdı.Özünün de mende hayfi var.

Köroğlu Erzincandan gelib Çenlibele çatanda garanlık govuşurdu.İndi de oturub o kadar sohbet elediler ki lap gece geceden geçti.Aḫırda Deli Hesen meclisi dağıtdı ki:

- Day besdi.Durun here öz yerine.Köroğlu yorgundu,dıncını alsın.

Deliler durub dağıldılar.Köroğluda başının altını dik eleyib yatdı.Ele ki seher açıldı.Hele heç gün çırtlamamışdan Köroğlu yerinden durdu,uşakları yanına alıb Çenlibelin bütün bendergâhlarını gözden geçirdi.Baḫdı ki vallah deliler bendergâhları ele tutublar ele püskülar düzeldibler,ele sengerler basıblar ki Hesen Paşa nedi,lap Ḫodkar özü de bütün dünyanı yığıb Çenlibele tökse,gene de bir adam bu yerlerden geçe bilmez.Ele ki Köroğlu bendergâhların hamısını gezib gurtardı,demelisini dedi,tapışırmalısını tapışırdı,ondan Deli Mehteri çağırdı ki:

- Men aşık paltarımı getir!

Deliler soruşdular:

- Neynirsen aşık paltarlarını?

Köroğlu dedi:

- Karsa gedeceğem.Gerek gedib Ereb Reyhanıdan ḫeber bilem.

Deliler ne kadar elediler ki sen getme hem seferden teze gelibsen hem de bu saat Çenlibeli başsız goymak olmaz.

Olmadı ki olmadı.Aşık paltarlarını geyindi,bir de at minib Karsa yola düşdü.Az getmişdi bilmirem,çoḥ getmişdi bilmirem,ele tezece alacalar dağının eteklerine çatırdı ki bir de gördü budu Kars tarafından bir atlı gelir.Dikkat eleyib gördü ki bu bir cevan oğlandı.O nece deyerler.Hele bığ yerleri tezece terleyir.Üreğinde öz özüne fikirleşib dedi:" Lap yaḥşi oldu".Bunu dayandırıb bir ehval pürsan olub,görüm Karsda ne var ne yok.Çağırdı ki:

- Eye bir dayan görüm,hardan gelirsen?

Oğlan atın başını çekdi ki,Gars'dan gelirem.

Köroğlu dedi:

- Seferin haradır?

Oğlan dedi:

- Çenlibele gedirem.

Köroğlu soruşdu:

- Çenlibelde ne işin var?

Oğlan bir duruḥdu,biraz fikileşib sonra dedi:

- Ele bele gedirem.Köroğlu ile biraz işim var.

Köroğlu gödü ki oğlan sözlü adama oḥşayır.

Dedi:

- Yaḥşı,senin Köroğlu ile ne salam sabahın? Beyem tanıyırsan onu?

Oğlan lovğalana lovğalana dedi:

- Tanıyırsan ne di? Kişi ile hakk hesabımız var.Men ele heftede,onbeşde gederem onun yanına.

Köroğlu baḥdı ki gede biraz özünden değendi amma ki deyesen pis oğlan değil.Özü de hökmen sözlü adamdı."Herçi bada bad" deyib birden gayitdi ki:

- Köroğlu menem de görüm ne sözün var.

Köroğlu baḥdı ki oğlan onun sözüne inanmır.Aşık paltarının yaḥasını balaca açdı.Ele ki altdan yar yasak göründü,oğlan dedi:

- Can Köroğlu,beni bağışla.Yalandan dedim ki seninle dostam. Ancak gesden ele de deyirdim.

Köroğludedi:

- Eybi yoḥdu.De görüm,mene ne sözün var idi.

Oğlan dedi:

- Can Köroğlu,meni Kars Paşasının gızı Huru Ḥanım senin yanına gönderib.Bil ve agah ol.Budu neçe müddetdi ki Türkmenli Ereb Reyhan gelib oturub Kars'da.Goşun iraḥlayır ki Çenlibelin üstüne gele.Kars Paşası da ona söz verib ki eğer Çenlibeli alabilse gı-

zı Huru Ḫanımı ona verecek.İndi Huru Ḫanım meni gönderib senin yanına ki ehvalatdan seni ḫeberdar eleyim.

Köroğlu başladı ehval tutmağa.Oradan soruşdu,buradan soruşdu,baḫdı ki oğlan heç birşey bilmir.Ele bildiği o imiş ki onu da deyib.Köroğlu getdi fikire ki ne elesin.Geri gayıtsın,ya ireli getsin.Fikrinde çoḫ götür goy eleyenden sonra oğlandan soruşdu:

- Yaḫşi,bir mene de görüm Karsda senin evin zadın var mi?

Oğlan dedi:

- Var neynirsen?

Köroğlu dedi:

- İşdi,indi birden men Karsa getmeli olsam meni bir iki gece evinde saḫlaya bilirsen mi?

Oğlan dedi:

- Köroğlu,o ne sözdü deyisen? Niye,men garaçı değilem ki evim olmasın.Dövletinden evim de var,gabağımda gulluğ elemeye bir goca,günü geçmiş anam da var.Hamısı ele men özüm de üstelik gurbandı sene.

Köroğlu dedi:

- Onda sür atını gedek.

Oğlan sevindiğinden bilmedi ki ne elesin.Bayak ha atı vurub düşdü gabağa.Oğlan gabağda,Köroğlu dalda at sürüb aḫşama biraz galmış özlerini yetirdiler Karsa.Oğlan mescidin yanında atını saḫladı ki:

- Duş,evim buradı.

Köroğlu dedi:

- Yoḫ,sen hele gabağca meni apar Huru Ḫanımın yanına.Gerek evvel evvel öğrenem görem ne var,ne yoḫ,belke iş ele oldu ki,heç gala bilmedim.

Oğlan dedi:

- Yaḫşi ne deyirem.İḫtiyar sahibisen.Onda sen baḫ,ele bu küçe ile yeri men atları bağlayım tövleye gelim.

Köroğlu atdan düşdü.Atı oğlana verib küçe ile getmeye başladı.İndi Köroğlu getmekte olsun,oğlan atları çekdi tövleye,bağladı yemledi,ondan çıḫdı anasının yanına ki:

- Tez ol,tedarik gör,gonağım var.Men de gedirem bazara,şey mey almağa.

Anası soruşdu:

- Bala gonağın kimdi?

Oğlan dedi:

- Day heç kime deyib elemeyesen ha.Köroğludu,tez ol.

Bunu deyib oğlan düzeldi Köroğlunun dalınca.İndi o getmekte olsun,biz görek Köroğlune eledi.

Köroğlu küçe ile gele gele gelib çıḥdı bir imaretin gabağına.Baḥdı ki pencerede bir gız durub,bir gız durub ki o nece deyerler,yeme,içme hetti halına,gül cemalına tamaşa ele.Özün öldürse olar ondörd,onbeş yaşı amma ele boylu buḥunlu,şestli bestli bir gızdı ki ele bil serv ağacıdı galḥıb.Gaşlar gara,gözler gara, teller gara,hallar gara,o nece deyerler,aya deyir sen çıḥma,men çıḥacağam,güne deyir sen çıḥma men çıḥacağam.Ola bele gözel,ola Köroğlu.Ürek coşdu,gönül havalandı,sazı döşüne basıb dedi:

Başına döndüğüm gül üzlü ḥanım,
Ḥanım hansı behtevarın yarısan,
Görcek seni yara oldu ciğerim,
Bir de hansı behtevarın yarısan?

Siyah saçlar dal gerdende düzülü,
Gara gözler humarlanıb süzülü,
Ele baḥma,indi canım üzülü,
Hanım,hansı behtevarın yarısan?

Köroğlu hak deyib hakdan ders alıb,
Ter memene külek deyib havalanıb
Gara gözler şuh yanakdan can alıb,
Yoḥsa ay gız bala gonmuş arısan?

Köroğlu oḥumağında olsun,sene kimden deyim haman bu gızdan. Bu gız kim ola,kim ola,Kars Paşasının gızı Huru Ḥanım.

Huru Ḥanım Köroğlunu aşık bildi.Bir terefden de ki Köroğlu başladı gaşdan,gözden demeye,Hürü Hanım ürbendi saldı üzüne.Gara ipek ürbend gırmızı yanakları ele gucakladı,ele gucakladı ki ele bil laleli,nergizli dağ başına gara duman çökdü.Köroğlu üreği bele şeye tab eleyebilir? Odu ha sazı basdı döşüne,dedi:

Oğrun oğrun tül altından baḥan yar,
Galdır ürbendini,görüm gül üzünü,
Aşıkları eşk oduna yaḥan yar,
Galdır ürbendini görüm gül üzünü.

Vurulmuşam sarmaşıklı bağına,
Bostanına şamamalı tağına,
Apar meni yar deyib otağına,
Galdır ürbendini,görüm gül üzün.

Köroğluyam,men sözümden dönmerem,
Semenderem,alışmışam,sönmerem,
Senden geyrez hürü görsem sevmerem,
Galdır ürbendini,görüm gül üzün!

Bele bu demde oğlan gelib yetişdi.Bahdı ki,beli Köroğlu ile Hürü Hanım tapışıblar...üreğinde çoh sevindi ki ele yahşi oldu.Day men dayanmayıb gederem bazara,yohsa ahşamdı,bazar bağlanar birşey tapa bilmerem.Köroğlunun yanında hecalat olaram.Day ne bilsin ki bunlar heç birbirisini tanımırlar.Ne Hürü Hanım Köroğlunu tanır,ne de Köroğlu onu.Ele ki oğlan gelib çatdı,evvel evvel elin döşüne goyub kemal edeble Hürü Hanıma salam verdi.Ondan güle güle Köroğluya işare eledi.Yanı ki nece gördün,bu goç oğlanı? Gedib lap özünü getirdim.

Köroğlu soruşdu:

- Eye bu gız kim ola?

Oğlan dedi:

- Hürü Hanım da...paşanın gızı,bes siz hele birbirinizi tanımırsiniz?

Bu sözde Hürü Hanım da telesik pencereden çekilib çıhdı eyvana.Ele ağzını açıb danışmak isteyirdi ki bir de gördüler budu, ereb Reyhanla,paşa atlı bu terefe gelirler.Gız ele birce bunu deye bildi Ki:

- Atamgil gelirler,tez çekilin!

Hürü Hanım sözünü deyib eve girdi,oğlan da Köroğlunu götürüb tez aradan çıhdı.Ele ki gelib yetişdiler mescidin gabağına oğlan dedi:

- Can Köroğlu,indi paşagil şeherdediler.Day sene çölde galmak olmaz.Sen zehmet çek gir eve otur.Men de bazara deyib gayıdaram, geceni yatarık,seher görek ne eleyirik.Köroğlu razı oldu.Oğlan Köroğlunu getirdi eve.Oğlanın anası gabağa çıhdı,hoşgeldin eledi. Yer düzeltdi,ele ki Köoğlu eyleşdi,oğlan dedi:

- İndi mene ruhset ver,bir bazara deyim,gelim.

Bunu deyib oğlan çıḥdı.İndi Köroğlu evde rahatlamakta olsun,sene kimden deyim,oğlandan.

Oğlan bazara çatanda dükanlar bağlanmak üzere idi.O,gabağca özünü verdi bir bakkal dükkanına ki:

- Emi,başına dönüm,tez ol,mene iki batman duyu ver.Gonağım var.

Duyunu bakkaldan alıb,tökdü torbaya.Dalına alıb özünü yetirdi kassaba.Gördü yaḥşi et var amma yaman da basabasdı.Başladı adamları o yana iteleyib özüne yol açmağa.Ona bir yumuruğ,buna bir dürtme,aḥırda adamlardan biri hırslandı ki:

- Ne olub? Gaça gaç değil ki? Dayan da.

Oğlan dedi:

- Dayana bilmirem.Alınası şeylerim var.Dükan bazar bağlanar. Gonağım var.

Dediler:

- Ne olsun? Senin gonağın göyden zaddan gelmeyib ki...

Adamlar çoḥ dediler oğlan az eşitdi,ele deyişe deyişe özünü saldı dükkana.Cemaat gördü ki yoḥ,bu heyasızlığa salıb almak isteyir.Kassaba dediler ki,ona et vermesin.Kassabın da ters damarı tutdu.Oğlan ne kadar eledise,dedi:

- Olmaz ki olmaz.Gerek bu adamın hamısı gurtara sonra sene et verem.Oğlanın elacı kesilib ahırda kassabın gulağına dedi:

- Evin yığılsın,bisen ki menim gonağım kimdi,heç bele elememezsen.Kassab da bir dübbenin,adam ele salanın biridi.Soruşdu ki:

- Kimdi gonağın? De bu saat seni yola salım.Yoḥsa Ereb Reyhanıdı,ya paşadı?

Oğlan dedi:

- Yoḥ,onlar değil.Day heç kes bilmesin,gonağım goç Köroğludu.

Kassab şakkıldadı,dedi:

- Cemaat,bunun gonağı Köroğlu imiş.

Hamı gülüşdü.Kassab güle güle dedi:

- Bu saat seni yola salacağam.De görüm,ne kadar et isteyirsen? Bir çetvert,ya altı miskal?

Oğlan dedi:

- Bir çetvert nedi? Sene ağzında söz deyirem,bir batman et çek.

Gördüler yoḥ,oğlan deyesen zarafat elemir.Dalında duyu zad var.

Gerez kassab oğlanın etini verib yola saldı.Cemaatın arasına söz düşdü ki Köroğlu gelib Karsa.Özü de filankesin evinde gonağdı.De inanan,inanmayan başladı danışmağa.Atalar deyibler,bir sırr ki otuz iki dişin arasından çıḥdı.Day onu saḥlamak olmaz.Bir anda bütün etrafa ses yayıldı.Ḥeberden ḥebere,söz ahırda gelib çatdı Ereb Reyhanla paşanın gulağına.

Paşa heberi eşitcek durdu ayağa ki:

- Goşun götürüb,gedek tutak.

Ereb Reyhan dedi:

- Yoḥ,buna Köroğlu deyirler.Ele bele onu tutmak çetin işdi. Bütün goşunu gırıb telef eleyer,özü de aradan çıḥar.

Paşa dedi:

- Bes ne eleyek?

Ereb Reyhan dedi:

- Sen heç özünü o yere goyma.Ele bil ki,biz heç bu sözü eşitmemişdik.Goy garanlık düşsün.Ele ki hamı yatdı.Gecenin bir yarısı goşun götürüb,ele yorgan döşeğinin içinde tutarık.Ayrı heç bir eleci yoḥdur.Ondan Ereb Reyhan emr eledi şeherin etrafını citeme,goşun tutdu.Özlerine de tapışırdı ki sehere kadar ne kenardan şehere adam goysunlar,ne de şeherden kenara.

Goşun o saat şeherin etrafını tutdu.Ele ki tedbirlerini görüb gurtardılar,ondan oturub başladılar gözlemeye.O kadar gözlediler ki oldu gecenin yarısı.Ondan durub goşun götürüb töküldüler evin üstüne.Köroğlu heç birşeyden ḥeberi yoḥ,şirin yuḥuda,bir de beş altı adam töküldü üstüne,serasime yeriden galḥıb onu o yana, bunu bu yana.Baḥdı ki ev doludu adamla.Hamısı da yaraklı yasaklı. Etrafına baḥıb gördü ne gılıncı yeride,ne de oḥu.De guç vurdu yumurağa.Birini,ikisini,beşini,onunu gördü yoḥ olmayacak.Dartıb birinin elinden gılıncını alıb döşendi otağdakilerin canına.Aḥırda ki bir teher özüne yol açıb evden çıḥdı.

Baḥdı ki heyet doludu.Yolu her terefden tutublar.Garanlık, özü de ki nabeled.Ağzı düşdü bir terefe.Ne kadar getdi,nece getdi bilmirem,bir de onu gördü ki gabağına balaca bir kapı geldi. Goşun da gelir.Day elacı kesildi,açıb kapını girdi içeriye.Sen deme bura minareye çıḥmak üçün yol imiş.Day haraya çatacak.

Goşun da ele bil ki bilirmiş.O saat kesdiler kapının ağzını.Köroğlu ele onu bildi ki kapını çekdi.Tez el atıb minarenin

pillekanleriden bir iki böyük sal koparıb saldı kapının ağzına.Ondan day orada dayanmayıb bir baş galḥdı minarenin tepesine ki görsün ne var ne yoḥ? Ḥeber çatdı Ereb Reyhana ki bes Köroğlu çıḥdı minareye.

Ereb Reyhan o saat emr eyledi.Minarenin dört etrafını goşun bürüdü.Köroğlu minarede,goşun yerde başladılar seheri gözlemeye.

İndi bunlar burada gözlemekte olsunlar,sene kimden ḥeber verim,bizim oğlandan,yanı evin sahibinden.Ele ki goşun doldu heyete,oğlan meseleni başa düşdü.Bildi ki paşalar ḥeber tutublar. Özünü itirmeyib durdu,karanlıkda özünü adamların arasına vurub çıḥdı küçeye.De asta kaçan namerddi.Birbaş özünü saldı Huru Ḥanımın yanına.Huru Ḥanım da oyakdı.Huru Ḥanım onu görcek soruşdu:

- Ne var? Bu ne goşunkeşlikdi? Yoksa Köroğludan ḥeber tutublar?

Oğlan ehvalatı danışdı.HuruḤanım dedi:

- Yaşi eleyibsen ki gaçıbsan.Yoksa sen de ele geçerdin.

Sonra oğlana dedi:

- Yaḥşi düzünü de görüm,Köroğlunun burda olmağını bir adama zada demeyibsen ki?

Oğlan biraz getdi fikire,indi başa düşdü ki,bu işler hamısı onun öz taksırıdı.Ehvalatı nece ki olmuşdu,kassaba nece demişdi hamısını danışdı.Huru Hanım heç bir söz demedi.Dinmez söylemez başını saldı aşağıya.Oğlan baḥdı ki vallah Huru Ḥanım ele hırslanıb,ele hırslanıb ki o nece deyerler,bıçak vursan ganı çıḥmaz.

Durdu ayağa ki:

- Men de gedirem.Goy meni de tutsunlar,ikimizi de bir yerde assınlar.Men bunamussuzluğu götüre bilmerem ki menim ucumdan tutulsun,men sağ galam.

Huru Ḥanım dedi:

- Yaḥşi,getdin,seni de tutdular,bundan Köroğluya ne manfaat olacak?

Oğlan dedi:

- Bes ne eleyek?

Hürü Ḥanım dedi:

- Get gözle.Ele ki seher açıldı,şeherin kenarından goşunu götürdüler,bir dene yüyürek at minib özünü yetir Çenlibele.Ehvalatı ḥeber ver.Söz oğlanın beynine batdı.Oradan özünü verdi şeherin kenarına.Bir yere gizlendi,o kadar gizlendi ki şeher darvazaları

açıldı.Bir dene at minib özünü vurdu yola.İndi oğlan getmeyinde olsun,sene deyim Köroğludan.Ele ki hava yavaş yavaş başladı bozarmağa.Köroğlu gördü ki bir uca minarenin başındadı,goşun da dörd bir terefi tutub.Galdı matel ki ne elesin.Aşağı düşsün? Ne yarağı var ne atı.Burada galsın ne vaḥdacan galsın? Üreği gubar eledi.Deliler yadına düşdü dedi:

Mısri gılınç elde tenk olanların,
Goçak igitlerim yanımda gerek,
Kesile kelleler,baş gala leşler,
Dal ḥancallar düşman ganında gerek.

Alıb pıyaleni içen sağıdan,
Gorḥmayan her yeten ganlı yağıdan,
Hoy deyende ağır tüpler dağıdan,
Ḥan Eyvazım bugün yanımda gerek.

At sürüb özünü mene yetiren,
Köroğluya min gulluk bitiren,
Seksen putu bir elinde götüren,
Demirçioğlu bugün yanımda gerek.

Gollarına demir polad taḥdıram,
Düşmenleri kirvelerden baḥdıran,
Su yeride gızıl ganlar aḥdıran,
Deli Hesen bugün yanımda gerek.

Köroğlu çağırır yene seferi,
Yoḥ imiş dünyanın sonu semeri,
Gıraram desteni,vurram neferi,
Erenlerin piri yanımda gerek.

Köroğlu oḥudukca seher yavaş yavaş açıllırdı.Aḥırda her teref ışıklandı,sis,duman çekilib getdi.Köroğlu minarenin başından Çenlibele teref baḥdı amma herçi eledi Çenlibeli göre bilmedi. Dağlar ele bil ki gesden aranı kesmişdi.

Köroğlu dedi:

Göyden bir cüt sona endi,
Aylı dağın arasına,
Yar ki yardan küser oldu,
Dağlar,sızlar çarası ne?

Gızıl almanı dişlesen,
Etrafını gümüşlesen,
Yol düşsün kervan işlesin,
Nigar yarın obasına.

Köroğluya olan oldu,
Gaynadı peymanam doldu,
Delilerim denden oldu,
Dağlar düşdü arasına.

Ele kiseher açıldı,gün çıḥıb dağlara yayıldı,uzaktan dağların başının üstünden Çenlibel dağlarının garlı başları göründü. Bu Köroğlunu gubarlandırdı.

Uzak uzak dağ başında,
Tala tala gar görünür,
Ne deliler,ne Çenlibel,
Ne alagöz yar görünür.

Etrafım tir,keman oḥdu,
Deliler yanımda yoḥdu,
Men yalgızam,düşmen çoḥdu,
Gaçak mene ar görünür.

Divane gönlü şad olmaz,
Laçin gönlüm ovsuz olmaz,
Baḥıram Eyvaz görünmez,
Dünya mene dar görünür.

Bu sinem yaralı düşdü,
Dağların maralı düşdü,
Yar menden aralı düşdü,
Telan uçmaz,sar görünür.

Köroğlunun melul çağı,
Durulmaz kefi,damağı,
Bar getirib gürcü bağı,
Dal budağda nar görünür.

Ereb Reyhan,Köroğlunun bele derdli derdli oḫumağını eşidib çoḫ şad oldu.Paşanı da götürüb geldi miarenin gabağına.Çağırıb dedi:

- Köroğlu,sabahın heyr olsun.Allah heç kesin borcunu heç kesde goymaz.Yaşi yerde düşübsen elime.

Köroğlu dedi:

- Ereb Reyhan,senin menimle hususi hakk hesabım var.Day bu goşunu zadı neye yığıbsan? Yol ver,düşüm vuruşak.Ya sene veren Allah,ya mene.

Ereb Reyhan dedi:

- Yoḫ Köroğlu,bu da olmadı geçen seferki,men indi seni sağ salamat oradan düşürsem hamı mene aḫmak deyer.

Köroğlu dedi:

- Bes fikrin nedi?

Ereb Reyhan dedi:

- Fikrim odu ki,gerek özün teslim olasan,çıḫıb orada gollarını bağlayalar.Sonra düşürdeler aşağıya.

- Yaḫşi teslimem,çıḫ bağla gollarımı.

Ereb Reyhan dedi:

- Yoḫ,men oraya çıḫmaram.

Köroğlu dedi:

- Yaḫşi.Buyurun kim çıḫır çıḫsın.

Ereb Reyhan baḫdı ki,doğrudan da ahmak fikirdi.Heç kes gorhudan oraya çıḫmaz.Emr eledi kamandarlar geldiler.Köroğlu baḫdı ki Ereb Reyhan onu oḫa basmak isteyir.Dedi:

- Eye,men seni bir ağıllı adam bilirdim.Amma sen lap sarsakmış.Yahşi,men minarenin içine girende sonra oḫ mene ne eleyecek?

Ereb Reyhan gördü yoḫ,bu da aḫmak fikirdi.Köroğlu doğru deyir,dedi:

- Yaḫşi,eybi yoḫdu.Oḫ da atmarık.Ele sen otur orada,biz de dayanak burada.Aḫırda acından,susuzundan öleceksen.Getdi fikire ki ne elesin.Çoḫ götür goydan sonra gördü ki gorḫutmaktan başka çaresi yoḫdu.Dedi:

- Yaḫşi,sen meni o kadar aḫmak hesab eleyirsen ki men tek tenha durub gelem buraya.Menim adamın indi Çenlibele çatıb.Çoḫ çekmez ki yeddi min yeddi yüz yetmiş deli alar Karsın üstünü.Görüm onda ne eleyeceksen.Bu sözden paşa da Ereb Reyhan da düşdüler gorḫuya.Paşa ele bil yatmışdı,ayıldı,çağırdı ki:

- Eye,bir baḫın görün o garının oğlu haramzada hardadı? O heç menim gözüme değmedi.Belke ele onu gönderib ḫebere.

Düşdüler ora oğlan,bura oğlan,oğlan hayanda idi? Tapa bilmediler ki tapa bilmediler.Mesele lap aydın oldu.Paşa tutdu Ereb Reyhanının yaḫasından ki:

- Tez ol,ne eleyirsen,ele dediler şehere dolsa,daşı daş üste goymazlar.Ereb Reyhan emr eledi,külüngçüler,gazmacılar geldiler, hökm eledi ki bu saat başlayın minarenin dibini gazmağa.Onda ya özü gorḫudan teslim olar,ya da ki minareyle bir yerde yığılıb öler.O ölenden sonra delilerle danışmak asandı.

Külüngüçüler başladılar minarenin dibini gazmağa.Köroğlu gördü ki yoḫ,iş şuluḫlaşdı.Fikirleşdi ki eybi yoḫdu,goy gazsınlar. Ele ki gördüm minare doğrudan da yığılır,düşüb duraram lap aşağıda,kapının yanında görek ondan sonra kim peşiman olacak.Eğer buradan salamat çıḫaram,men bilerem neylerem.Beli,külüngüçüler gazmakta olsunlar,Köroğlu da gözlemekte,eşit,indi sene kimden deyim, oğlandan.

Oğlan atı ele sürmüşdü ki Çenlibelin eteğine çatanda at yığılıb çatladı.Deliler püsküden çıḫıb onu tutdular,birbaş getirdiler Çenlibele.Deli Hesen soruşdu:

- Kimsen? Haradan gelirsen?

Oğlan,bütün ehvalatı nece biz bilirik,başdan ayağa danışdı. Özü de başladı ağlayıb yalvarmağa ki:

- tez olun! Yoksa Köroğlunu öldürerler.

Deliler Nigar Ḫanımdan soruşdular:

- Nigar Ḫanım dedi:

- Bu saat Çenlibeli başsız goymak olmaz.Men deyirem bele eleyek.Deli Hesen min deli ile öz yerinde galsın.Demirçioğlu da min deli ile öz yerinde galan delileri Eyvaz götürüb Köroğlunun dalınca getsin.Ondan üzün Deli Hesene tutub soruşdu:

- Sen ne deyirsen?

Deli Hesen de Demirçioğlu da Eyvaz da hamısı Nigar Ḫanımın

fikrini beğendiler. O saat deliler atlandı. Bizim oğlana da bir at verdiler,mindi,düşdü gabağa.De sür ha sür,sür ha sür,gelib yetişdiler Karsın etrafına.

Eyvaz dedi:

- Biz eğer şehere girsek,Köroğluya ḥeter yetirerler,

Hökm eledi,delilerden yeddi yüz nefer ayrıldı.Her yüzü verdi bir deste başıya.Yüz nefer de özü götürdü.Galan delilere tapışırdı ki şeheri muhasıraya alıp gözlesinler.Dava gızışanda her terefden dolsunlar.Yeddi yüz deli,altı destebaşı bir de oğlan dördeme,sıyırma gılınç atları sürdüler şehere.Keşikçileri goymadılar ki nefes alsınlar.Geçib girdiler şeherin içine.Her deste başladı bir kuçe ile getmeye,Eyvaz özü de oğlanı götürüb yüz nefer deli ile düşdü kuçelerin birine.Bu kuçe hansı kuçe ola,haman o kuçe ola ki Köroğlu gedib Huru Ḥanıma rast gelmişdi.Ele biraz at sürmüşdüler,Huru Ḥanımın imareti göründü.Oğlan baḥdı ki Huru Ḥanım durub pencerede yollara baḥır.Tez ata bir taziyane çekib özünü yetirdi onun beraberine ki:

- Huru Ḥanım muştuluğumu ver.Han Eyvazın özünü delilerle getirmişem.Bu saat Ereb Reyhana bir toy tutsunlar ki ...

Huru Ḥanım bele baḥanda gördü,budu sıyırma gılınç bir deste atlı gelir ki heresi min cana değer amma gabağlarında bir oğlan gelir,bir oğlan gelir ki ele bil ondörd gecelik aydı.Bildi ki bu Han Eyvazdı.Huru Ḥanım Eyvazın terifini eşitmişdi amma özünü heç görmemişdi.Baḥdı ki vallah bu bir oğlandı bir oğlandı Yusif zad nedi bunun yanında.Bir ürekden min üreğe vuruldu Eyvaza.Gara saçlardan üç tel ayırıb basdı turunç memelerin üstüne,dedi:

De,sen ḥanda,bura ḥanda,
Adı belli Han Eyvazım,
Mısri gılınç durmaz gında,
Adı belli Han Eyvazım.

Coşar deli könül coşar,
Coşuban heddinden aşar,
Han terpener,goşun gaçar,
Adı belli Han Eyvazım.

Belke gelmisen sorağa,
Daşın atılar gırağa,
Huru aparsın otağa,
Adı belli Han Eyvazım.

Söz tamama yetişdi.Aldı Eyvaz onun cevabında ne dedi:

Uzak ellerden gelmişem,
Dindirme meni dindirme,
Yarı menzilde galmışam,
Dindirme meni dindirme.

Men bülbülem,gülüm alma,
O derdden saralıb solam,
Bir ağası itmiş gulam,
Dindirme meni dindirme.

Seçmerem sultanı ḫanı,
Aḫıdaram gızıl ganı,
Eyvaz,goç Köroğlu hanı?
Dındırme meni dındırme.

İndi eşit Köroğludan.Külüngçüler minarenin dibini o kadar gazmışdılar ki minare az galırdı yıḫılsın.Köroğlu işi bele görüb düşüp lap aşağıda kesmişdi minarenin kapısını.Ele bu demde gulak verib gördü oḫuyan Eyvazdı.Herşey yaddan çıḫdı.Ne gorḫu galdı ne hürkü.Dik çıḫdı minarenin başına,sevindiğinden bir deli nere çekib dedi:

Şükür olsun bir Allaha,
Bu gelen Eyvaz sesidi,
Meni yadına salıbdı,
Bu gelen Eyvaz sesidi.

Girer meydana ḫan kimi,
Dolar gözleri gan kimi,
Bir alıcı terlan kimi,
Bu gelen Eyvaz sesidi.

İndi bağladar golunu,
Gırar sağını solunu,
Yada salıb Köroğlunu,
Bu gelen Eyvaz sesidi.

Köroğlu hele sözünü tamam elememişdi ki şeherde vurhavur gopdu.Ereb Reyhan bele baḥanda gördü vallah,budu,bir deste sıyırma gılınç atlı ele gelir ele gelir ki ele bil bir deste terlandı ördeğe,gaza gelir.Tez geçdi meydanın bu biri terefine ki goşun böyüklerini çağırsın.Baḥdı ki bir bele deste de bu terefden gelir. Bele dönende gördü budu bir deste atlı da bubiri kuçede,olar bir üç dörd yüz eskeri gatıb gabağına garga guzgun kimi gova gova gelir.Ereb Reyhan özünü itirdi,bilmedi ne elesin.Ele bu demde Gars Paşasının goşun böyüğü özünü yetirdi ki:

- Ne durubsunuz? Deliler şehere etden dıvar çekibler,başınızın çaresini eleyin.

Ereb Reyhan dedi:

- Görürem.Goy gelsiler,sen goşunu hazır saḥla.Ele ki onlar gelib buraya doldular,sen dallarını kes.

Goşun böyüğü dedi:

- Ne dallarını kes? Bunlar nedi ki? beş-altı min deli,şeherin etrafını tutub.Bular elçileridir bele gelirler.

Ereb Reyhan baḥdı ki bir su içim saatda deliler meydanın etrafını aldılar.Bu demde bir deli nere sesi geldi.Ereb Reyhan gördü ki budu bir deste gelir,gabağlarında da Eyvaz.Eyvaz,Ereb Reyhanı görcek tanıdı.Dedi:

- Ya budu ki bu saat Köroğlunu ver ya budu ki bir hay vurub şeherin toprağını torba ile daşıtdıracağam.

Ereb Reyhan da igid adam idi,yeridi gabağa dedi:

- Eyvaz,Köroğlubaḥ,odu minarede.

Eyvaz bele baḥanda Köroğlunu gördü.Ereb Reyhan dedi:

- İndi bura baḥ!

Bunu deyib Ereb Reyhan minarenin dibine işare eledi.Eyvaz baḥdı ki minare ele handa handadı yıḥılsın.İkiyüzecen deli külüngçü adam hazır dayanıb emr gözleyir.

Ereb Reyhan dedi:

- Köroğlu menim elimdedi.Birce defe işare elesem minare gedecek.İndi sen gelmisen onu gurtarmağa.Yaḥşısı budu ki ne senin go-

şunun gırılsın,ne menim.Gel bu meydanda ikimiz vuruşak sen meni öldürdün Köroğlu da senin,herşey de senin,ne eleyersen özün bilirsen.Yoḫ men seni öldürdüm,gene de ne eleyerem özüm bilirem.

Eyvaz bir Ereb Reyhana baḫdı,bir de dönüb Köroğluya baḫdı, bir de bele dönende baḫdı ki Huru Ḫanım gelib meydanın bir terefinde dayanıb bunlara baḫır.Ele bil dünya alem Eyvazın başında fırlandı.Bir deli nere çekib meydanı dolanmağa başladı.Köroğlu da minareden baḫırdı.Gördü yoḫ,deyesen Eyvaz vuruşmak isteyir, Köroğlu Ereb Reyhanın gücüne beled idi.Bilirdi ki Eyvaz onun öhdesiden gele bilmeyecek.Odu gışgırıb dedi:

- Eyvazmebada meydana giresen,eger igitdi goy mennen vuruşsun,gördü yoḫ Eyvaz heç eşitmir.Dedi:

- Eye,minarenin yıḫılmağından mene ziyan yoḫdu.Gorḫma! goy uçurusunlar.Eyvaz hara,söz eşitmek hara? Ele idi,ele idi ki dönmüşdü bir aslan balasına,zencir gemirirdi.Bir defe meydanı gerdiş eleyib üzünü tutdu Ereb Reyhana dedi:

Merdsen gel meydana paşa,
Savaşak indi sennen men,
Gör gücümü,eyle haşa,
Savaşak indi sennen men.

Götürrem elime neyze,
Merdler ehsen desin bize,
Durak meydanda üz üze,
Savaşak indi sennen men.

Deme mene bu hedyandı,
Yeğin bil ki allam canın,
Gılınçla tökerem ganın,
Savaşak indi sennen men.

Gerek dost düşmanın seçem,
Çetin olar gorḫam gaçam,
İsterem ki meydan açam,
Savaşak indi sennen men.

Men Eyvazam,durmuşam merd,
Yaman üreğe ollam derd,
İgidsense ol meydangerd,
Savaşak indi sennen men.

Eyvaz sözünü tamamlayıb atı vurdu.Ereb Reyhan da öz atını cövlana getirdi.Köroğlu gördü day ayrı elac yoḥdu,bir deli nere çekib dedi:

Eyvazım minende durat beline,
Gerek göyde guşlar ganad saḥlasın,
Dava günü her kim düşse eline,
Gabağında diz çöküben ağlasın.

Şığıyıb düşmene geddini büker,
Girende şehere burc barı söker,
Paşalar başında acı turb eker,
İgid gerek zerbesini saḥlasın.

Merd böyüyüb merd ağası,mard hanı,
Tutacak şöhreti cümle cehanı,
Gezecek mısri,şamı,osmanı,
İgid gerek gabağında tabalsın.

Gerez Ereb Reyhanla Eyvaz başladılar davaya.Şeşperden,gürzden murad hasıl olmadı,el elediler gılınca.Gılınçlar sındı,töküldü,el elediler neyzeye,neyzeden de kar aşmayanda atdan düşüb başladılar küşteye.İlan kimi sarmaşdılar birbirine.Kotan kimi başladılar meydanın toprağını sökmeye.Eyvaz cavan berke boşa düşmemiş adam,Ereb Reyhan min ilin pehlevanı.Day o nece deyerler,pehlevanlık elminin bir delme deşiği yoḥ idi ki,Ereb Reyhan oraya baş vumamış ola.Nece nece adlı pehlevanlar basmışdı.O nece deyirler, ad çıḥartmışdı,gireleyib Eyvazın çiyin damarlarını saldı çengine. Eyvazın gözleri başladı garalmağa.Ele bil ki dünya alem dudu başına herelenmeye.Köroğlu baḥdı ki Eyvaz gedir.Üreği tablamadı.Ele bir nere çekdi ki dağ daş titredi dedi:

Canım Eyvaz,gözüm Eyvaz,
Bir beri dön baḫ bu yana,
Amandı goç delilerin,
Goyma dönsün gelbi gana!

Ondan üzünü meydanda duran Huru Ḫanıma teref tutub dedi:

Dayanıbdı o han kimi,
Baḫır sene sultan kimi,
Galḫ alıcı terlan kimi,
Tezeden gir bu meydana.

Gılıncın ağzı zağlıdı,
Dostunun eli bağlıdı,
Köroğlu gelbi dağlıdı,
Goyma batsın çen dumana!

Ele bil ki Köroğlunun sözlerinden Eyvaza guvvet geldi.Bir güc verib Ereb Reyhanın elinden gurtardı.Delilerin ehsen sesi göye ucaldı.Evaz bir defe meydanı herelenib dedi:

Köroğlu buyurub buyruğu,
Gerek men senin,men senin,
Çekib gopardam boynunu,
Gerek men senin,men senin.

Bir ac gudam geldim bura,
Eğri gılınç boynun vura,
Gözaltını alam sora,
Gerek men senin,men senin.

Eyvazam gerek yetirem,
Huruye gulluk bitirem,
Adını dünyadan itirem,
Gerek men senin,men senin.

Sözünü gurtarıb gızmış ner kimi özünü atdı Ereb reyhanın üstüne.Ele birinci hemlede Ereb Reyhanı vurub serdi yere.Day aman vermeyib düşdü üstüne.Bu defa da Eyvaz Ereb Reyhanının çiyni da-

marını geçirdi barmaklarına.Ereb Reyhanının ağzı başladı köpüklenmeye.Köroğlu işi bele görende dedi:

Yaḫşi yerde aḫşamladın,
Ereb oğlu,ereb oğlu,
Boynuma kefen doladın,
Ereb oğlu,ereb oğlu.

Doyul bir de bac veresi,
İndi alar can kirası,
Sensen yer yurdun biresi,
Ereb oğlu,Ereb oğlu.

Tanı Köoğlusoyunu,
Gör cida teki boynunu,
Açtı başına oyunu,
Ereb oğlu ereb oğlu.

Eyvaz birden Ereb Reyhanın çiyinlerini buraḫıb yapışdı bel kemerinden,bir "ya meded" deyib dik galdırdı göye,vurub yere,çökdü sinesine,meydan garışdı birbirine."Ehsen,ehsen" sesinden gulat tutuldu.Köroğlu mimareden üzün Ereb Reyhana tutub dedi:

Uca dağların başında,
Duman olu,çıskın olu,
Gar yağıban girde bağlar,
Acı yeller eskin olu.

Bir igidin zatı olsa,
Golunun guvveti olsa,
Meydan görmüş atı olsa,
Zülfigarı keskin olu.

İgite yoldaş olmasa,
Bir goşuna baş olmasa,
Hey deyib savaş olmasa,
Ağır leşker baskın olu.

Alıcı guşlar ellerde,
Ovlağı olar göllerde,
Gerib igit yad ellerde,
Dine bilmez miskin olu.

Öğünme,guzum öğünme,
Daşlar alıban döğünme,
Hu deyib meydana girme,
El var elden üstün olu.

Bunu deyib Köroğlu Eyvaza işare eledi.Eyvaz hençeri çekib dayadı Ereb Reyhanın boğazına.Ondan döndü Köroğluya teref ki,görsün onun fikri nedi.

Köroğlu dedi:

- Eyvaz men bir defe onu merdlikle basıb,merdlikle de bıraḥmışam amma o bunun evezinde mene namerdli eledi.

Namerd gerek bu dünyada yaşamasın.Eyvaza ele bu söz bes idi.Bayak ha hançeri çekib,başı leşden ayırdı,leşi bundan.

O saat deliler minarenin kapısını açtılar.Köroğlu çıḥdı bayıra.Ereb Reyhanının serkerdeleri onu ölmüş görüb teslim oldular. Deliler hamısı doldular şehere.Paşanı ne kadar aḥtardılar,tapa bilmediler.O nece deyirler,oldu bir parça yağlı eppek çekildi göye.Köroğlu dedi:

- Eybi yoḥdu.Bu da bir cür igitlikdi.Bu cür adamların igidliği ondu,dokkuzu kaçmakdı,biri heç göze görünmemek,day aḥtarmayın!

Gerez,deliler atları mindiler,hamı hazırlandı.Köroğlu hay vurdu ki yola düşsünler.Deste herekete geldi.Köroğlu baḥdı ki Eyvaz hele heç ata minmeyib heç deyesen minmek fikride de değil. Soruşdu ki:

- Eyvaz,ne gözleyirsen? Niye minmisen?

Eyvaz cevab vermedi.Köroğlu bir de soruşdu.Eyvaz yene de cevab vermedi.Köroğlu üçüncü defe soruşanda Eyvaz sazı götürdü,gözlerini dolandırıb bir defe etrafa baḥdı,dedi:

Uca dağların başında,
Ala demgil gar görünür,
Menim bu deli gönlüme,
Bir ala göz yar görünür.

Göründü dostumun kendi,
Emeğdim lebinden gendi,
Açıldı göksünün bendi,
Goynunda cüt nar göründü.

Köroğlu dönüb Eyvazın baḥdığı terefe baḥanda ne gördü? Gördü Huru Ḥanım.Gulaş saçları töküb gerdenine,boynunu goyub çiynine,ele baḥır ele baḥır,ele bil bir dene yaralı ceyrandı.Köroğlu meseleni başa düşdü.Ele bu fikirde idi ki ne elesin.Eyvaz aldı sözün obiri hanesini dedi:

Men Eyvazam dözemmerem,
Al geyinib bezenmerem,
Çenlibelde gezemmerem,
Dünya mene dar görünür.

Mesle Köroğlu için aydın oldu,day fikirleşmeye yer galmadı. Ata bir gırmanç vurdu,Hurunin yanına çatanda elini uzadıb dik götürdü goydu terkine,düzeldi yola.Eyvaz da galḥıb atı mindi,düşdü Köroğlunun dalına.Gerez deste şeherden çıḥıb Çenlibele teref yola düzeldi.Biraz getmişdiler bir de baḥdılar ki oğlan terkinde de bir nefer gelir.Köroğlu çatıb soruşdu:

- Dostum,sen hara?

Oğlan dedi:

- Çenlibele,day bundan sonra men Garsda duruş getire bilmerem.

Köroğlu dedi:

- Bes o terkindeki kimdi?

Oğlan dedi:

- Anamdı.Ele yerli dıblı bir defelik köçürem.

Beli orada uzun uzun yol ile burada muhteser dil ile,deste gelib Çenlibele çatdı.Day pişvaz,ne pişvaz,görüş,ne görüş,Köroğlu hökm eledi Huru Ḥanımın ayağının altında yeddi yüz yetmiş yeddi gurban kesdiler.

Köroğlu dedi:

- Gerek Eyvaza ele bir toy eleyem ki,rüzigarın gözü bele toy görmemiş ola.

Deliler dediler:

- Köroğlu,indi toy vaḥdı değil.

Köroğludedi:

- Ele esli toy vaḥdı indidi.Hesen Paşa isteyirdi ki Bolu beyin bir de Ereb Reyhanın eli ile iş düzeltsin.Bolu beyi darmadağın eleyib,nişanlısını dünya Ḥanımı getirmişem.Ereb Reyhanı da cehenneme vasıl eleyib,Huru Ḥanımı getirmişem.İnşallah Tokat'da da dağıdıb Hesen Paşanın özünü Çenlibele getireceğem.

Meclis guruldu,toy başlandı.Köroğlu baḥdı ki Eyvaz,meclisde yoḥdu,soruşdu:

- Hanı Eyvaz?

Deli Hesen dedi:

- Aḥır adet var sen onun atasısan,sen ruḥset vermesen o gelmez.

Köroğlu sazı basdı döşüne dedi:

Çağırın Eyvazı gelsin meclise,
Verin şirin bada,cana nuş olsun,
Gurun nertehteni gelin oynayak,
Atın ağ zerleri şeşi beş olsun.

Bir helet biçerem Eyvaz boyundan,
İncimerem ḥasiyyeti huyundan,
Kesin tunculardan,girin goyundan,
Yeyin delilerim,kefler hoş olsun.

Uca dağlar başın almasın duman,
Köroğlu gönlüne gelmesin güman,
Verrem o igite beşyüzmin tümen,
Gançırağda gelen ganlı baş olsun.

Deli Hesen ile Demirçioğlu Eyvazı getirdiler meclise.Köroğlu bir Eyvaza baḥdı,bir boy buḥununa,şesti bestine nezer saldı. Paltar geyim,yarak,yasak,durna teli de başında.

Köroğlunun üreği atlandı,sazı basdı döşüne,dedi:

Geyinib elvan seraser,
Yaşıl üsten allar Eyvaz,
Ganlı gemzen günde eyler,
Hay demeden ganlar Eyvaz.

Hüsnün aydan aldı bacı,
Gün üste goydu heracı,
Şeker telḥden,nabat bacı,
Leblerindi ballar,Eyvaz.

Köroğluyam men de varam,
Olmaz genime yalvaram,
Çaharguşe cümle alam,
Sene gurban,mallar Eyvaz.

Söz tamama yetdi.Köroğlu Eyvaza yer gösterdi.Ele budemde ḥeber geldi ki Nigar Ḥanım izin isteyir,Huru Ḥanımı meclise getirsin.Köroğlu izin verdi.Ḥanımlar,Huru Ḥanımı getirdiler meclise. Köroğlu baḥdı ki Huru ḥanım heç Eyvazdan geri galan değil.Nigar Hanım Ḥurunu bir geyindirib keçindirmişdi,bir zinet vermişdi ki gel göresen.Huru Ḥanım Köroğlunu görcek utandı,gelinlik tellerini yığışdırdı.Köroğlu ayağa durub sazı götürdü.Özü dövran açıb meclise girdi,dedi:

Hürü,Allahı sevirsen,
Goy tökülsün şuh tellerin,
Gel sahlama dal gerdende,
Goy tökülsün şuh tellerin.

Sen bir yeşilbaş sonasan,
Baıssen minbir gana sen,
Ne ola sözüm anasan,
Goy tökülsün şuh tellerin.

Köroğlunun dırliyiyle,
Delilerin birliğiyle,
Ḥan Eyvazın erliğiyle,
Goy tökülsün şuh tellerin.

Deyirler ki Eyvazın toyu düz gırḥ gün,gırḥ gece çekdi.Hesen Paşa Ereb Reyhanın gırḥını veren gün Eyvaz da Huru Ḥanımla murad verib,murad aldı.

KÖROĞLU

İLE BOLU BEY

Köroğlunun Elem Gulu Ḫanla dostluk binası goymağı bütün aleme yayıldı.Bu ḫeber gelib aḫırda Tokat'da Hesen Paşaya da çatdı.Hesen Paşa düşdü fikir ḫıyala ki,ne teher elesin ki eğer ḫanlar,paşalar bir bir başlayıb Köroğlu ile dostluk binası goysalar day heç dünyasında ona batmak olmaz.Odu ki başladı goşun büyüklerini telesdimeye.Evvel evvel bir Gasıd Bolu Beye bir gasıd de Ereb pehlevana gönderib ikisini de çağırardı yanına.Ele ki ikisi de geldi,Hesen Paşa onlara aranı helvet eledi.Başladılar tedbire, de yazdılar,pozdular,goydular,aḫırda bu tedbire geldiler ki Bolu Bey öz goşunu ile Erzincandan,Ereb Reyhan öz goşunu ile Garsdan, Hesen Paşa özü de Tokatdan yeriş elesinler.Ele ki meclis gurtardı,Hesen Paşa Tokat'da galdı,Ereb Reyhan goşunu da götürdü Garsa teref yollandı.Bolu Bey de Erzincana,öz goşunu yanına gayıtdı.

İndi gel sene deyim,paşaların mekrinden.

Bu paşalar üçü de çoḫ bilmiş,hilekar,adamlar,birbirine bac herac veren değildiler.o ki Hesen Paşa idi isteyirdi ki Ereb Reyhanla Bolu beyi gızışdırıb göndersin Köroğlunun üstüne,özü lap aḫırda getsin tedarükünü de ele başlamışdı.O ki Ereb Reyhandı isteyirdi bir teher olsun ki bunlardan biri Köroğlunun başını gatsın,özü sonra işe başlasın.O ki Bolu Bey idi,o da isteyirdi ki hamıdan gabağ özü gelib işi de tek başına özü görsün ki obiri paşaların adı çıḫmasın.Odu ki Hesen Paşanın meclisinden murehhes olub Erzincana çatacak,dayanmayıb başladı yol tedarükü görmeye. De bir gün iki gün...ele ki herşey hazır oldu,goşunu götürüb Çenlibele teref yola düşdü.Heç yerde dayanmayıb dincelmeyib gece gündüz at sürdü,gecelerin biride özünü çatdırdı Çenlibelin eteklerine.Mehter Mürtüz bu yerleri görcek tanıdı,Bolu Beyin yanına gelib dedi:

- Bolu Bey,men bu yerleri tanıyıram.Bundan o yana Çenlibeldi. İndi biz gerek burda düşüb seheri gözleyek.Köroğlunun fend felinden baş açmak olmaz.Gece vaḫdı goşunu aparıb tövleye salarık.Bolu Bey Mehter Mürtüzün fikrini beğenib hökm eledi ki goşun düşüb duşerge saldı,özü de Gecer Alını,Mehter Mürtüzü bir de say seçme

serkerdelerini götürdü ki etrafı gezib beledlesin.

Bunlar burada öz işlerinde olsunlar,bu terefden de seher tezden Köroğlu çöle çıḥmışdı,dolana dolana gelib çıḥdı ağ gayaya. Bir de baḥdı Çenlibelin anrı eteğinde o kadar at var,adam var ki ele bil garga guzgundu.Day geri gayıdıb delilere heber elemeye erindi.Ele ordan birbaş yürüdü.Köroğlu gesden tepelerin dalı ile gelirdi ki göze görünmesin.Sen deme,Bolu Beygil de bu demde ele buraları gözden geçirirmişler.Birden Köroğlu ile Bolu Bey çıḥdı üz üze.İş ele oldu ki ne Köroğlu çekilib gizlenebildi ne de ki Bolu Bey.Bolu Bey ondan soruşdu:

- De görüm kimsen?

Köroğlu özünü cemleşdirib dedi:

- Goruḥçuyam.

Bolu Beyi bir onun bazburtuna baḥdı,bir boy buḥununa baḥdı, dedi:

- Kimin goruḥçususan?

Köroğlu dedi:

- Çenlibel goruḥçusuyam.

Bolu Bey sevindi ki yaḥşi oldu.Bundan ehval ruhiye olub Çenlibelden biraz heber tutaram.

Dedi:

- Eye de görüm,Köroğlu bu saat hardadı?

Köroğlu dedi:

- Dünen aḥşam Çenlibelde idi,eğer gece bir yere getmeyibse Çenlibeldedi.

Ele bu sözde daldan Mehter Mürtüz gelib yetişdi.

Mehter Mürtüz Köroğlunu görcek tanıdı.Özünü Köroğluya göstermeyib yavaşca geçdi onun dalı katına.Ordan Bolu Beye göz vurdu ki evin yıḥılsın,yalan deyir,goruḥçu zad değil,Köroğlu özüdü. Bolu Bey,birden hay vurdu,adamlar tökülüb Köroğlunu tutdular,ellerini,gollarını möhkem möhkem bağladılar.Köroğlu bele baḥanda Mehter Mürtüzü tanıdı.Bildi ki onu satan Mehter Mürtüzdü.

Köroğlubaḥdı ki eğer burda Köroğlu olduğunu boynuna alsa, dinmez söylemez onu öldürecekler.Çenlibel uzak,deliler işden hebersiz,düşman çoḥ,özü de ne yarak yasak var ne de atı.Bir de deyirler Köroğlunun bir bele hasiyeti vardı ki düşman eline geçende Köroğlu olduğunu heç boynuna almazdı.Deyerdi ki düşman meni tutulmuş bilse Çenlibele ayak alar.Odu ki Bolu Bey her ne kadar

elediyse Köroğlu olduğunu boynuna almadı,ele "goruḥçuyam" dedi ki dedi.Bolu Bey hökm eledi,başladılar Köroğlunu döğmeye,yene de bir kar çıḥmadı.Köroğlu ele dediğini dedi.Yaḥında bir göl var idi Bolu Bey hökm eledi onu eli golu bağlı saldılar suya.Az galdı ki boğulsun,yene de boynuna almadı.Başına ne iş getirdilerse ele dedi,goruḥçuyam ki goruḥçuyam.

Aḥırda Bolu Bey inandı ki bu Köroğlu değil,goruḥçudu.İstedi ki gollarını açıb buraḥa.Mehter Mürtüz başladı özünü yeyib tökmeye ki:

- Evin yıḥılsın,hara buraḥırsan onu? Yalan deyir Köroğludu.

Onda Bolu Bey üzünü ona tutub dedi:

- Sen gel öz hoşluğunla Köroğlu olduğunu boynuna al yoḥsa seni öldütdüreceyem.

İş bele olanda Köroğlu aldı,onun cevabında dedi:

Nahak yere gel eyleme yamanlık,
İnan Bolu,men Köroğlu değilem,
İnan bele yaḥşılığın günüdü,
İnan bolu,men Köroğlu değilem.

Köroğlu bir igit,esli zatı var,
Hem namusu arı,hem gayreti var,
Demircilov altda ereb atı var,
İnan Bolu,men Köroğlu değilem.

Ondan döndü Gecer Alıya dedi:

Gel sene söyleyim,ay Gecer Eli,
Hele eşitmeyib göç isabali,
Gelse bu goşuna vermez mecli,
İnan Bolu,men Köroğlu değilem.

Sonra Mehter Mürtüze dönüb,aldı sözün obiri hanesini dedi:

Köroğlu değilem,yırtma yaḥanı,
Ciğerimi ışık oduna yaḥanı,
İgidin olmaz mı gılınç galḥanı?
İnan Bolu men Köroğlu değilem.

Köroğlu dediğin bir bel belidi,
Çenlibelde dövran guran delidi,
Öz adım Rovşendi atam elidi,
İnan Bolu men Köroğlu değilem.

Söz,Bolu Beye esere eledi.Döndü Mehter Mürtüze dedi ki:

- Sen bizi aldatırsan,bu Köroğlu değilmiş.

Mehter Mürtüz dedi:

- Bolu Bey,men nece illerle buna mehterlik elemişem.Men bunun debaḥda gönünü görsem tanıyaram.Nece yanı goruḥçudu.Köroğlu,Köroğludu lap birde üstünde.

Bolu Bey galdı me'tel ki ne elesin.Meslehet meşveretden sonra goşun böyükleri hamısı dediler:

- Biz heç birimiz Köroğlunu tanımırık.Birce tanıyan bu kişidi ki bu da bele deyir.Day biz öz adamımızı goyub onun sözüne niye inanırık? Götürüb gedek vesselam.

Bolu Bey hökm eledi,goşun başladı hazırlaşmağa.Köroğlu gördü ki yoḥ bunu aparırlar,dedi:

- Yaḥşi,indi sen meni aparıb Ḥodkara vereceksen ki güya men Köroğluyam,sen de meni tutubsan.

Bolu Bey dedi:

- Beli.Bes senin fikrin nedi,yohsa ele bilirdi ki seni toya gonağlığa aparıram?

Köroğlu gülüb dedi:

- Yaḥşi senin aklın yoḥdu,bu adamın sözüne inanıb meni aparırsan,Ḥodkarın da aklı yoḥdu? Ya menim dilim yoḥdu ki onubaşa salmayım? Niye Ḥodkar görmür ki men yaraksız yasaksız bir adamam? Belede Köroğlu olar? Eğer Köoğlunu tutmak bele asan olsaydı,onda ne var idi ki? Bir de Köroğlunu sen tanımırsan.Obiri paşalar,hanlar ki tanıyırlar.Ḥodkarın ele öz oğlu Burcu Sultan da Köroğlunu tanıyır ki...bes onlara ne deyeceksen?

Köroğlunun sözleri Bolu Beyi lap inandırdı.Fikileşdi ki bunu aparram birden Kööğlu olmaz,dünyayı alemde bıabir olub gederem. Ondan sonra ya gerek özümü öldürem,yada ki güşeninin olub evde oturam,cemaat üzüne çıḥmayam.

Gerez,emr eledi Köroğlunun ellerini açdılar.Köroğlu durub getmek isteyende Bolu Bey dedi:

- Deyirler goç Köroğlu çoḥ igitdi.Heç zaddan gorḥmaz,heç zadı da gizletmez.İndi olan oldu,geçen geçti.Görürsen ki baḥ ellerin açıktı.indi merd-i merdane özün de görek,sen Köroğlusan ya yoḥ.

Köroğlu gülüb dedi:

- İndi ki merdi merdane soruşursan,men de merd merdane sene cevab vereceyem,beli Köroğluyam.

Bolu bey istedi galḥıb goşuna hay vursun,Köroğlu dedi:

- Dayan nahak yere zehmet çekme day sen meni tuta bilmezsen. Buraya niye gelmisen?

Bolu Bey hile nikabın üzüne çekib dedi:

- Köroğlu,bil ve agah ol men Erzincanlı Bolu Beyem,Hesen Paşa meni gönderib ki seni tutub aparam,evezinde onun gızı Dünya Hanımı alam.

Köroğlu güldü dedi:

- Balam,bu Hesen Paşa menim yolumda gızlarının ne yaman herrac bazlarına goyub satır? İndi ki beledi goy olsun menim ücbatımdan onun bir kızı Hemzeye gedib,goy bu biri de sene getsin.Görek indi evde galan arvad uşağını kime vede verib menim dalımca gönderecek.

Ondan Bolu Beye dedi:

- Men Köroğluyam.Bir sözü ki dedim,ölümde olsa ondan dönmerem İndi ki sen Hesen Paşanın gızını almak isteyirsen,o da gızın evezinde senden meni isteyir,eybi yoḥdur,men razıyam,goy gedim,yarak yasağımı götürüm gelim.Apar meni Hesen Paşaya tehvil ver,gızı al sonrası ile senin işin yoḥdu.

Bunu deyib Köroğlu döndü Çenlibele yol başladı.Goşun böyükleri hamısı ağız ağıza verib Bolu Beyi mezemmet elediler ki:

- Nahak yere onu elden buraḥdın.Bu saat delilerin töküb hamımızı gırıb çatacak.

Mehter Mürtüz dedi:

- Yoḥ,düzdü.Köroğlu çoḥ fend fel adamdı amma her nediyse merd di,onda namerdlik olmaz.Nece ki deyib ele de eleyecek.

Bolu Bey dedi:

- Men bilirem,o gelecek.Goy gelsin,sonrası ile işin yoḥdu.O Köroğludırsa men de Bolu Beyem.

Bu terefden de Köroğlu özünü yetirdi Çenlibele.Köroğlu bilirdi ki ehvalatı delilere,hanımlara danışsa onu goymayacaklar gedsin.Odu ki heçkese bir söz demeyib gizlice geyindi,yarakları-

nı götürdü,atı minib geri gayıtdı.Bolu Beygil bir de baḥdılar ki budu Köroğlu gelir,gelir amma ne gelir? Ele bil ki bir dene ejdehedir,minib bir file.

Bolu Beyin goşununun yarısı ele onun bu heybetinden gorḥub ürek ağrısına düşdü.Köroğlu gelib çatdı,üzün Bolu Beye tutub dedi:

- Bolu Bey,men ve'deme doğru çıḥıb geldim.İndi seninle gedeceyem,ancak sen bayak meni tutmuşdun.Birden ele fikir eleyersen ki ele meni doğrudan da tutub apara bilersen.Odu ki senle bir şertim var.İndi gerek seninle bir savaşam.Sen menim gücümü göresen,men senin,ondan sonra gedek.Özü de sineme dörd hane söz gelib evvel goy onu deyim,sonra vuruşak.

Bunu deyib Köroğlu gıratı getirdi cevlana,bir o başa,bir bu başa sürüb dik Bolu beyin gabağında sahladı dedi:

Eli belde durub emr eleyirdin,
Köroğlunu tutan demler nece oldu?
Herden herden asın kesin deyerdin,
Köroğlunu tutan demler nece oldu?

Deyirdin zamana gedecek bele,
Uymuşdun şeytana,fitneye,fele,
Herden hökm eleyib basırdın göle,
Köroğlunu tutan demler nece oldu?

Çenlibelde devran guran deliyem,
Hedyan söze çoh çetindi eyilen,
Yeddi min delinin kelte keliyem,
Köroğlunu tutan demler nece oldu?

Köroğluyam,muḥennete uymaram,
Gısasımı gıyamete goymaram,
Düşmanın ganından içsem doymaram,
Köroğlunu tutan demler nece oldu?

Bolu Bey hile nikabın üzüne çekib dedi:

- Ay Köroğlu,o nece deyerler,gul hatasız olmaz,ağa nökersiz merd basdığını kesmez.İndi bir işidi olmuşdu.Nece ki sen isteyirsen,de,ele de eleyek.

Köroğlu dedi:

- Yoḫ,goşuna de dava başlasın,yoḫsa hamınızı gıracağam.

Bunu deyib Köroğlu mısri gılıncı çekdi,goşun böyükleri gördüler yoḫ,Köroğlu doğru doğru dava başlayır.Goşuna hay vurdular, her tarafdan töküldüler Köroğlunun üstüne.Köroğlu bir deli nere çekib özünü vurdu goşuna,bir sağa bir de sola vurdu.Goşunu gatım gatım gatladı.Goşun şahın görmüş toyuk cüce kimi peren perene düşdü vay ana deyen kim,ağlayan kim,yalvaran kim.Bir gıyamet oldu ki ne teher.Köroğlunun üreği atlandı dedi:

Hay hay deyib genim üste varanda,
Kelle gerek bu meydanda galansın,
Merd igitler govga günü düşende,
Şerbet deyib öz ganına yalansın.

Galdırram meydanın göye tozunu,
Çıḫardaram yamanların gözünü,
Gerek görem Dünya Ḫanım üzünü,
Ömür tezelensin,can cilvelensin.

Köroğluyam gedikleri busaram,
Gancırgadan ganlı başlar asaram,
Bolu Bey,sene gılınç basaram,
Bağırsağın cemdeğine dolansın.

Bolu Bey gördü goşun elden gedir.Gecer Alıya hay vurdu ki:

- Evin yıḫılsın,bes men seni bura niye getirmişem? Goşun elden getdi aḫı ...

Gecer Alı çar naçar gılıncını çekib girdi meydana.Köroğlu heç aman vermedi ki Gecer Alı bir el gol açsın.Hele lap uzaktan şeşperi galdırırdı.Bir defe elinde samlayıb ele tulladı ki Gecer Alı tepesi üste geldi yere.Bu il ölübsen,bildir.Gecer Alı bayak ha cehenneme vasıl oldu.Bolu Bey işi bele görende,baḫdı ki ayrı heç bir alacı yoḫdu,özünü atdı Köroğlunun ayaklarına.

Köroğlu gızıl guş kimi özün atdan yere atdı,çökdü Bolu Beyin sinesine dedi:

Gollarını bağladaram,
Bolu men senin,men senin,
Anacığın ağladaram,
Bolu men senin,men senin.

Gözlerine kül goyaram,
Ovucuna pul goyaram,
Nişanlını dul goyaram,
Bolu men senin,men senin.

Merd igidlerin gözüyem,
Delilerin eziziyem,
Bebir oğlunun özüyem,
Bolu men senin,men senin.

Gızıb sinene çökerem,
Elif geddini bükerem,
Üstüne alov tökerem,
Bolu men senin,men senin.

Köroğluyam iş bitirrem,
Seni dünyadan itirrem,
Başın bedenden götürrem,
Bolu men senin,men senin.

Söz tamama yetdi.Köroğlu Bolu Beyin sinesiden galḥdı dedi:

- indimen senin ihtiyarındayam.Hara isteyirsen,nece isteyirsen apar!

Bolu Bey ufuldaya ufuldaya yerinden durub dedi:

- Rehmetliğin oğlu,sen bizde bir islahat goydun ki bizim ağlımız başımızda olsun,seni de aparmak fikrine düşek.

Köroğlu gülüb dedi:

- Eybi yoḥdu.İnşallah ele kimeni aparıb Hesen Paşaya verdin, Dünya Ḥanımı aldın.Toyda hamısı yadından çıḥar,de atlanın gedek!

Bolu Bey bir o yanına baḥdı bir bu yanına baḥdı,dedi:

- Yoḥ gardaş,men seni heç yere aparası değilem.

Köroğlu dedi:

- Niye?

Bolu Bey dedi:

- Göz gördüğünden gorḥar.Men sende gördüğümü gördüm.Kefin istedi bir bele zarafat da yolda eledin,seninle sevda etmek çetin işdi.

Köroğlu gülüb dedi:

- Gorḥma! Heç birşey elemerem.

Bolu Bey dedi:

- Yoḥ,başına dönüm.Allah atana rehmet elesin.Men ne Hesen Paşanın gızını isteyirem,ne de seninle bele bele zarafatlar elemek isteyirem.

Köroğlu dedi:

- Eye men Köroğluyam.Köroğlu söz vermez.Verdi muḥennetlik elemez.İndi ki ehdiyat eleyirsen,budu gel bağla gollarımı,ele apar.

Bolu Beyin de ele azarı bu idi.Tez adamlarına göz eledi ki day fursetdi dayanmasınlar.Bir möhkem zençirle o saat Köroğlunun gollarını bağladılar dalına,sonra bir iki kendirle de sardılar ata.Bolu Bey işi hazır görende hökm eledi goşun atlandı.Köroğlunu gabaklarına salıb Erzincana teref yol başladılar.

Az getdiler,çoḥ getdiler,yolun bir yerinde Köroğlu geri ganrılıb Bolu Beyi çağırdı ki:

- Bolu Bey,amma yadında galsın,gızı almamış meni Hesen Paşaya verme ha!

Bolu Bey soruşdu:

- Niye?

Köroğlu dedi:

- O işi ki men onun başına getireceyem.Ondan sonra o sene gız vermez.Sen gabağca gızı Erzincana getirtdir Erzincana,sonra meni onun eline ver!

Bolu Bey baḥdı ki day Çenlibel serheddinden çıḥ ha çıḥdadılar.Dedi:

- Baş üste,sen nece ki deyirsen elece elerem.Ancak men birşey de elemek isteyirem.

Köroğlu soruşdu:

- Ne şey?

Bolu Bey dedi:

- Men seni bele aparsam heç kes inanmayacak ki seni men tutmuşum.Gene Gecer Alı sağ olaydı,fikirleşerdiler ki yeğin o tutub. onu da ki vurub öldürdün.İndi bilirsen men ne elemek isteyirem.

- Ne elemek isteyirsen?

Bolu Bey ganrılıb bir dala baḫdı,ondan atının başını dönderib Köroğluya dedi:

- Sen atını sür,men goşuna baḫım,gayıdıb deyerem.

Bunu deyib Bolu Bey ata bir mehmiz gösterdi,geri döndü.Köroğlu işden biheber gabağda,Bolu Bey ele biraz Köroğludan aralanacak atı tezeden dönderdi.Köroğlunu marıtlayıb atı dördeme buraḫdı.İldirim kimi gelib Köroğluya çatanda ne gücü var tepesinden bir gılınç vurdu dedi:

- Baḫ,bele elemek isteyirem Köroğlu!

Ola gılınç,ola açık baş.Gılınç nece barmak eledi Köroğlunun başına.Üz gözü gızıl gana boyandı dedi:

- Eye namerd! Bele niye eledin?

Bolu Bey dedi:

- Ele eledim ki inansınlar.İndi inanarlar.Men gelmişdim senin ya başını aparam,ya leşini.İndi başını da apararam,leşini de.Sen Köroğlusansa,men de Bolu Beyem.

Köroğlu ele birce bunu dedi ki:

- Günüh sende değil,mendedi,mene bu da azdı.

Köroğlunun başını da bağlamadılar.Ele ganı aḫa aḫa düzeldiler yola.Köroğlunun eli her yerden üzüldü.Bu dar baḫtında Çenlibel,deliler,ḫanımlar yadına düşdü.Ganrılıb bele baḫdı,gördü uzakdan Çenlibelin goşa tepeleri görünür.Üreği gubar eledi,dedi:

Garşı yatan,garlı dağlar,
Dağlar,sende garım galdı,
Elim çatmaz,ünüm yetmez,
Dal budağda narım galdı.

Meni tutan Bolu Beydi,
Ağır zencir boynum eğdi,
Hamı birbirinden yeğdi,
İgit delilerim galdı.

Meni tutdu gem eceli,
Öldürer,vermez macalı,
Göz garalı,baş gıceli,
Sinemde dağlarım galdı.

Canım gırat,gözüm gırat,
Seni minen alar murad,
Ağcagüzü,bir de durat,
Bağlı bedöylerim galdı.

Yaḫşıdı igidin varı,
Namusu,geyreti,arı,
Hanı Köroğlunun yarı,
Nigar kimi yarım galdı.

Biraz da getmişdiler gabağdan bir karvan çıḫdı.Köroğlu baḫdı ki dostu Hoca Eziz de bezirganların içindedi.Üzünü ona tutub dedi:

Pünhanı sovdayar gardaş,
Aparırlar pünhan meni,
Erenlere gurban bu baş,
Aparırlar pünhan meni.

Adımı goydular yava,
Derdime bir yazın duva,
Dilimden Eyvaza duva,
Aparırlar pünhan meni.

Köroğluyam,tek galmışam,
Gollarımı bağlatmışam,
Bolu Beye gul olmuşam,
Aparırlar pünhan meni.

Hoca Eziz evvel ele bildi ki Köroğlu deyir aparırlar pire meni.Fikirleşdi ki yeğin Köroğlu deli olub,deliler onu pire aparırlar.Üreğinde çoh vaysındı,çoḫ hayıfsılandı.Sonra baḫdı ki Köroğlunun başı yaralanıb,golları bağlanıb.Hoca Eziz o saat barmağını dişledi ki:

- Ey dili gafil,yeğin burada bir sırr var.

Day dayanmayıb kervanı tapışırdı yoldaşlarına,birbaş daban aldı Çenlibele.Hoca Eziz gelib Çenlibele gördü ki delilerin heç

birşeyden heberleri yoḥdu.Heç Köroğlunun harada olmağını da bilmirler.Açıb ehvalatı nece ki görmüşdü,danışdı.Deliler galdılar mat me'tel ki bu nece olan işdi.Biri inandı,biri inanmadı,biri bele dedi,biri ele dedi.Bilmediler ki ne elesinler.Deliler ele götür goyda idiler,bir de bahdılar ki budu Aşık Cunun gelir,gelir amma eledi ki gan terin içinde.Aşık Cununun ele birinci sözü bu oldu ki!

- Hanı Köroğlu?

Ehvalatı nece ki Hoca Eziz danışmışdı,ona dediler,Aşık Cunun ehvalatdan halı olan kimi iki ellerini dizine vurub dedi:

- Köroğlu getdi.

Soruşdular:

- Aḥır bir de görek ne var? Hardan gelirsen? Ne öğrenmisen?

Aşık Cunun dedi:

- Eşidin,agah olun.Men bu ayak Tokat'dan gelirem.Paşalar Çenlibele goşun çekirler.Bolu Bey Erzincan terefinden,Ereb Reyhan Kars terefden,Hesen Paşa özü de Tokat terefden.Ḥodkarın fermanıdı,men dünen Tokat'da eşitdim ki Bolu Beyin goşunu Çenlibele yola düşüb.

Delilerin içine bir velvele düşdü ki hamısı başladı cilov gemirmeye.Deli Hesen hay vurdu Deli Mehtere ki:

- Atı yeherle.Görek Bolu Beye bir toy tutam ki gıyametde de yadından çıḥmasın.

Deliler başladılar hazırlaşmaya.Nigar durdu ayağa dedi:

- Yoḥ Deli Hesen.Bu saat Çenlibeli başsız goyub getmek olmaz. Bir de ki getdiz,hara gedeceksiniz? Ne bilirik ki Bolu Bey Köroğlunu Erzincana aparacak,Tokat'a aparacak,ya ele bir baş İstanbula aparacak gedersiz,seferiniz uzun çeker,düşmen Çenlibele ayak alar.

Deli Hesen dedi:

- Bes ne eleyek?

Nigar Ḥanım dedi:

- Köroğlunun dalınca gabağca bir adam getmelidir.Uşaklardan biri geder,yerini,yurdunu öğrener,geler,sonra baḥarık,görek ne eleyirik.Nigar Ḥanımın tedbirine hamı razı oldu,soruşdular:

- Bes kim getsin?

Demirçioğlu durdu ayağa ki:

- Men,men gederem.

Nigar Ḫanım ona razı olmadı,dedi:

- Yoḫ,Demirçioğlu,sen gede bilmezsen,eşitdin ki bizim üstümüze iki terefden düşmen gelir.Bir Gars terefden,bir Tokat terefden. Gars budu bizim bu terefimizdir amma Tokat hayandadır? Bu biri terefimizdir.Gerek biz de delileri iki yere bölek.Birine sen bahasan,birine de Deli Hesen,goy ayrı adam getsin.Onda İsabalı yerinden galḫdı ki:

- Nigar Ḫanım,onda ruhset ver,men gedim.

İsabalının getmeyine hamı razı oldu.İsabalı o saat geyindi, atını yeherledi,mindi,delilerle,ḫanımlarla görüşdü.Getmek isteyende Nigar Ḫanım dedi:

- Gabağcadan Erzincana gedersen.Orada olmasa,Tokata sürersen. Orada da olmasa gerek İstanbula gedesen amma vaḫti vaḫtında heberin bize çatsın.

İsabalı "Başüste" deyib atı vurdu Erzincana teref yol başladı.

İndi İsabalı getmeyinde olsun.Deliler hazırlaşmağında,sene kimden heber verim,Bolu Beyden.

Bolu Bey,Köroğlunu birbaş getirdi Erzincana.Zindana,zirzemiye itibar elemeyib öz heyetinde derin bir guyu var idi,saldı o guyuya.Heyetin dörd bir etrafında çıtene keşikçi duzdurdu ele ki bu işleri görüb gurtardı,götürüb Hesen Paşaya bele bir name gönderdi ki "Hesen Paşa,Köroğlunu tutub getirmişem.Bu saat Erzincandadı.Gaydası bu idi ki gerek men onu senin yanına getireydim ancak yanında küstahlık eleyirem,bağışla.Men isteyirem ki Dünya Ḫanımı bir günlü ye Erzincana gönderesen,ta ki gelib onu burada bir gösün,sonra hara desen,nece desen,ne vaḫt desen getirmek menim gözüm üste".

Hesen Paşa nameni oḫucak,meseleni başa düşdü.Bildi ki Bolu Bey ona inanmır,isteyir ki bu yol ile Dünya Hanımı Erzincana aparıb Köroğlunu sonra versin.Hırs vurdu tepesine.Bir istedi nameni cırsın,özü de bele bir ferman versin ki:"Sabah gün çıḫanda gerek Köroğlu Tokat'da ola".Sonra fikirleşdi:"Yaḫşi,men ele elerem ki o da götürüb yazar Ḫodkara.Ondan sonra men bir gızdan ötürü olaram Ḫodkarın yanında üç guruşluk".

Odu ki adamları ile güya ki gezmek adı ile Erzincana gönderdi,özü de atını minib Ḫodkarın yanına gözaydınlığına getdi ki o-

radan da Ḥodkarın fikrini bilib Erzincana gayıtsın.

İndi Hesen Paşa getmekte olsun,bu terefden Bolu Beye heber çatdı ki bes Dünya Ḥanım gelir.Bolu Bey dem desgahla çıḥdı.Dünya hanımı pişvaz eledi,cah celal ile getirib öz imaretine goydu.

Dünya Ḥanımın,Bolu Beyi göresi gözü yoḥdu.Ele ki eşitdi,Bolu Bey onu almak uçun Köroğlunun üstüne gedir,yaman sevindi.Fikirleşdi ki çoḥ yaḥşi oldu,goy getsin,belke Köroğlu bunu menim başımdan redd eleye.De sen gel,iş vurdu,çıḥdı tersine.Paşalara,Ḥodkarlara gan udduran Köroğlu düşdü Bolu Beye esir.Dünya Ḥanım galdı mat me'tel ki ne elesin.Çoḥ götür goydan,fikir hayaldan sonra ağlına geldi ki atasına yalvarıb yaḥarsın,belke rehm eleye,bu terefden de Hesen Paşa hökm eledi ki bes hazırlaşsın,gedir Erzincana. İndi özün fikirleş gör,Dünya Ḥanımın halı nece olar?

Yazık ele olmuşdu ki ele bil payiz yarpağıdı,ele bir küleye benddi ki gırılıb düşsün amma ki yazık ne elesin? İhtiyarı neye çatırdı ki ne de eleyeydi...

Gerez,garanlık yavaş yavaş başladı düşmeye.Ele ki her yerden ses semir kesildi,Dünya Ḥanım durdu ayağa,pencereni açıb eyleşdi gabağında.Ele tezece oturmuşdu,bir de gulağlarına bir ses geldi.Huşkuş ile fikir verib gördü ki ses heyetden gelir.Kim ise yanıklı yanıklı oḥuyur ki...özü de ses ele derinden gelir,ele deriden gelir ki ele bil lap guyunun dibinden çıḥır.Çağırdı Garabaşı ki:Bu ne sesdi? gecenin bu vaḥdı oḥuyan kimdi?

Garabaş dedi:

- Köroğludu Ḥanım.Bolu Bey tutub getirib salıb guyuya,dünen de bele oḥuyurdu.

Dünya Ḥanım fikir verdi,gördü Köroğlu deyir:

Uca dağların başından,
Yolum ay meded,ay meded,
Yaman yerde tutdu meni,
Ölüm,ay meded ay meded.

Belimde yoḥdu gılıncım,
Muḥennete çatmır gücüm,
Ne yorgan var,ne de cecim,
Zulum,ay meded ay meded.

Hanı nıyzem,hanı atım,
Kesildi şanı şövketim,
Çenlibel kimi serheddim,
Elim,ay meded ay meded.

Sinem odlandı köz kimi,
Miskin olar mı biz kimi,
Dada yete Eyvaz kimi,
Deli,ay meded ay meded.

Altıma döşerdim halı,
Yoḥdumenim kimi deli,
Bu günümde İsabalı,
Gelimi,ay meded ay meded.

Dünya Hanım,Garabaşdan yavaşca soruşdu:

- Meni gizlince o guyunun başına apara bilirsen mi?

Garabaşın sevindiğinden gözleri doldu,içini çeke çeke dedi:

- Gurban olum sene,ay hanım,ele aparram...

Dünya Ḥanım galḥdı ayağa,Garabaşı da yanına alıb geldi guyunun başına.Garabaş,tez Köroğlunu sesleyib dedi:

- Hesen Paşanın gızı Dünya Ḥanım gelib seninle danışmak isteyir.

Köroğlu dedi:

- Hoş gelib,sefe getirib.

Dünya Ḥanım dedi:

- Köroğlu,bu nece olub ki sen goç Köroğlu ola ola Bolu Bey kimi bir adam seni tutub?

Bir aḥ Köroğlu guyuda çekdi,bir aḥ da Garabaş guyunun başında

Köroğlu dedi:

- olacağa çare yoḥdu,hanım,bir işdi oldu.

Bu sözde Garabaş bir de içini çekdi.Dünya Ḥanım Garabaşa baḥdı.Garabaşın gorḥudan gözündeki yaş gurudu.Dünya Ḥanım Garabaşın gorḥduğunu görüb güldü.Garabaş üreklendi,dedi:

- Gurban olum sene,ay Ḥanım,gelsenem bunu guyudan çıḥardak.

Dünya Ḥanım üzünü guyuya tutub dedi:

- Gedib ip getirib seni guyudan çıḥarsak nece olar?

Köroğlu soruşdu:

Nece nefersiniz?

Dünya Ḫanım dedi:

- iki nefer.

Köroğlu güldü dedi:

- Hanım,iki yoḫ ki yirmi nefer de olsanız sizin gücünüz mene çatmaz.Meni buradan çıharda bilmezsiniz.

Dünya Ḫanım dedi:

- Bes,ne teher olsun? Men heç istemirem ki senin kimi bir adam Bolu Beyin elinde püçü çıḫsın.

- Hanım,indi ki mene kömek elemek isteyirseniz,onda gözde kulakda olun,ele ki delilerden menim dalımca geldi,yerimi nişan verin.

Dünya Ḫanım dedi:

- Belke delilerden gelen olmadı,onda?

Köroğlu dedi:

- Heç ola bilmez ki olmasın.Sabaha,birisi güne hökmen Çenlibelden menim dalımca adam geler.

Dünya Ḫanım dedi:

- Yaḫşi,senin yemeğin,içmeğin nedi? Ne yollayım?

Köroğlu dedi:

- Ḫanım,yeddi goyunun şakkası,yeddi batman unun çöreği,yeddi batman duyunun aşı,yeddi tuluk şerab menim bir öğnemin horeyidi.Gör düzelde bilirsen,gönder.

Dünya Ḫanım dedi:

- Düzelderem,lap geceyle hazırlanıb sehere yaḫın göndererem. Sabah,ahşam da ki gene de özüm gelerem.

Dünya Ḫanım durub getmek isteyende aldı guyunun dibinden Köroğlu dedi:

Gelhagel paşanın gızı,
Gelincen gözlerem seni,
Sabah çıḫandan üldüzü,
Çıḫıncan gözlerem seni.

Gebrimi kaz gatı gatı,
Üstümde bezet gıratı,
Hakkın bir gün gıyametdi,
Ölüncan gözlerem seni.

Köroğlunun yarı göyçek,
Ağ üzüne töküb birçek,
Meded eyle bir encam çek,
Çekincen gözlerem seni.

Gerez,Dünya Ḫanım oradan eve gelib Garabaşa pul verdi.Köroğlu üçün ne ki demişdi Garabaş hazırlayıb Köroğluya apardı.

İndi eşit kimden? İsabalıdan.

İsabalı Erzincana çatanda seher tezece açılırdı.Ele şeheri gezirdi bir de gelib çıḫdı Bolu Beyin imaretinin gabağına.Dünya Hanım da oturmuşdu pencerede,gözlerin dikmişdi yollara,bir de baḫdı ki budu bir atlı gelir,teher tühüründen heç bu teref adamlarına oḫşamır.Renk rufundan görünür ki dağ havasında böyümüş adamdı.Çağırıb soruşdu ki:

- Ay oğlan,kimsen? Hardan gelib,haraya gedirsen?

Dünya Ḫanımın cevabında aldı İsabalı dedi:

Ne ḫan gördüm burda,ne de bir paşa,
Verin Köroğludan mene bir ḫeber,
Yağı düşmenleri bağlaram daşa,
Verin Köroğludan mene bir ḫeber.

Men ac gurdam,genim üste ularam,
Muḫenneti öz ganına bularam,
Gılınç çekib ölkenizi talaram,
Verin Köroğludan mene bir ḫeber.

Olan yoḫdu menim derdimden halı,
Heç başımdan getmez onun heyalı,
Köroğluya gurban goç İsabalı,
Verin Köroğludan mene bir ḫeber.

Söz tamam oldu,Dünya Ḫanım dedi:

- ede sesini başına atma,düşmeni başa salarsan.Köroğlu burdadı.Düş atdan gel içeriye.İsabalı atı sürdü gapıya.Bu terefden de Garabaş yuyurdu onun gabağına.Garabaş onda yetirdi ki hasar dibindeki goşunun böyüyü İsabalı ile çene boğazdadı.İçeriye goymak istemir ki istemir.Garabaş özünü yetirib hırslendi goşun bö-

yüğünün üstüne ki:

- Senin ne heddin var.Dünya Ḫanımın gonağını içeriye goymursan.Goy gelsin içeriye,Hesen Paşanın yanından gelib.Dünya Ḫanıma name getirib.

Goşun böyüğü bir söz deye bilmedi.De hoş beş,Dünya Ḫanım İsabalını tanıdı,İsabalı Dünya Ḫanımı.

Dünya Ḫanım dedi:

- Köroğlu burda guyudadı.Ancak indi onu çıḫartmak olmaz.Gerek gözleyek garanlık düşe.

İsabalı göördü ki Dünya Ḫanım ağıllı söz danışır,razı oldu. Dünya Ḫanım,İsabalıya yer gösterdi.İsabalı eyleşdi.Yediler,icdiler,İsabalı biraz uzandı ki yol yorgunluğunu çıḫartsın.

Sen deme Garabaş İsabalını içeriye getirenden sonra goşun böyüğü bir baş gaçıb ehvalatı Bolu Beye danışıbdı.

Dünya Ḫanım bir de baḫdı ki goşun etrafı aldı.Tez geldi İsabalının yanına.Saçından üç yasemen tel ayırıb basdı mermer sinesinin üstüne,dedi:

Yağı düşman dörd bir yanın alıbdı,
Oyan,ecem oğlu,dur get bu yerden,
Senin derdin bu canımda galıbdı,
Oyan,ecem oğlu,dur get bu yerden.

İsabalı celd galḫdı ayağa,baḫdı ki beli,goşun heyetin etrafın tutub.Amma gorḫudandı,ne dendi ise heçbirisi cüret eleyib içeriye gire bilmir.Beri dönende baḫdı ki Dünya Ḫanım ağlayır.Aldı görek ne dedi:

Ağlama ağlama ay Dünya Ḫanım,
Öler ecem oğlu getmez bu yerden,
Sene guban olsun bu şirin canım,
Öler ecem oğlu getmez bu yerden.

Dünya Ḫanım dedi:

Hay hay deyib,gediklerde yatandı,
Cömerd düşmenleri atdan atandı,
Bolu Beydi Köroğlunu tutandı,
Oyan ecem oğlu dur get bu yerden.

İsabalı dedi:

Hay hay deyib tövlelerde yatandı,
Hansı düşmenleri atdan atandı?
Köroğlunu al dil ile tutandı,
Öler ecem oğlu,getmez bu yerden.

Dünya Ḫanım dedi:

Çoḫdu aralıkda menim yamanım,
Senden ayrı göye çıḫmır amanım,
Sene gurban olsun bu Dünya Ḫanım,
Oyan ecem oğlu dur get bu yerden.

İsabalı dedi:

İgit gerek gurbet elde yaslana,
Çetin mısri gılınç gında paslana,
Min tülkü neyleyer bir ac aslana,
Öler ecem oğlu,getmez bu yerden.

Söz tamam oldu,İsabalı dedi:

- Day iş o yerden geçib.Geçeni gözlemek olmayacak.Sen Köroğlunun yerini mene nişan ver.

Durub bir yerde geldiler guyunun başına,İsabalı istedi haylasın.Dünya Ḫanım goymadı,dedi:

- Dayan.

Ondan üzünü guyuya tutub dedi:

- Köroğlu delilerden gelen olmadı.Bes ne teher eleyek? Bolu Bey bugün seni asdırmak isteyir.

Köroğlu dedi:

- Ele deme,hanım,deli menimdise gelib çıḫarlar.

Dünya Ḫanım dedi:

- Gelse kim gelecek? Heç olmazsa bir adınsa da de bilek.

Dünya Ḫanımın cevabında aldı Köroğlu dedi:

Gene yada düşüb merd oğullarım,
Bugün Demirçioğlu burda gerekdi,
Hezaran oyunlu,dili ballarım,
Bugün Han Eyvazım burda gerekdi.

İgit meclisinde boylu busatlı,
Meydana girende o ereb atlı,
O mısri gılınçlı,aslan sufetli,
Bugün Deli Hesen burda gerekdi.

Köroğlu önünde merdana duran,
Benöfşe bağların dalından buran,
Bir elinde yeddi ifcin nal gıran,
Bugün İsabalı burda gerekdi.

İsabalı dedi:

- Can Köroğlu,burdayam.Ancak çalıb oḥumak vaḥdı değil. Düşman dörd terefimizi alıb,tez ol çıḥ,görek ne eleyirik.

Sözü deyib İsabalı ipi atdı guyuya.Bir su içim saatda Köroğlunu guyunun içinden çıḥartdı.Durub özlerini verdiler tövleye atları çekib mindiler.Köroğlu,bir Dünya Hanıma baḥdı,bir de İsabalıya baḥdı dedi:

- Dünya Ḥanım,hazırlaş seni de aparacam.Senin toyunu gerek özüm eleyem.Ondan Köroğlu mısri gılıncı çekib dedi:

Mısri gılınç,lezgi geme,
Men seni ter sahlamışam,
Dolaşma cübbe cövşene,
Düşmene var saḥlamışam.

Cömerdlere yaḥınaram,
Hedeng ohdan saḥınaram,
Men igide tepinerem,
Canda hüner saḥlamışam.

Dolandım gurbet ellerde,
Terifim gezdi dillerde,
Çardaklı Çenlibellerde,
Esremiş nar saḥlamışam.

Köroğlu eyledi hata,
İndi sen baḫ bu busata,
Canım gurban ereb ata,
Oynar,kişner sahlamışam.

Bunu deyib Köroğlu özünü vurdu goşuna.Goşun ele birce defe Köroğlunun boyunu gördü.Bayak ha üz goydu gaçmaya.Atalar deyibler ki göz gördüğünden gorḫar.Goşun da ki Köroğludan gördüğünü görmüşdü.Bir anda meydan boşaldı.Köroğlu baḫdı ki Bolu Bey işi pis görüb ekilmek isteyir.Bayak ha kesdi başının üstünü dedi:

Bolu Beyim,tanı meni,
Gör nece bebir bebirem,
Öldürrem insafım yoḫdu,
Bir dinsiz gebir gebirem.

Men deryalara dalanda,
Şirin cana derd salanda,
Dava zamanı olanda,
Eğilmez,sınmaz demirem.

Uca dağları aşanda,
Gönül atlanıb coşanda,
Bu dişlerim gamaşanda,
İsterem polad gemirem.

Köroğluyam,uç almışam,
Ḫodkarlardan bac almışam,
Yüz deseler gocalmışam,
Hele ki babay emirem.

Sözün tamam eleyib Bolu Beyin tepesine ele bir gılınç vurdu ki iki parça olub yere düşdü.Bele dönende bir de gördü Mehter Mürtüz özün atdı gıratın ayaklarının altına ki:

- Köroğlu,bir geletdi elemişem.Gul hatasız olmaz,ağa keremsiz.Meni dolandır Eyvazın başına.

Köroğlu dedi:

- Dur,düş gabağıma!

Mehter Mürtüz sevincek durub düşdü Köroğlunun gabağına.Gelib çatdılar İsabalıgile.İsabalı soruşdu:

- Köroğlu bu kimdir?

- Bir yaḫşi yaḫşi baḫ!

İsabalı dikketle baḫıb dedi:

- Bu ki Mehter Mürtüzdü.

Köroğlu dedi:

- Özü de ki var,yaḫşi tanıyırsan.Beledçilik eleyib Çenlibele yağı getiren,men Bolu Beye nişan veren bu haramzada idi.

İsabalı elini gılınca aparmak isteyende Köroğlu goymadı.

Ele bu sözde bir de baḫdılar ki budu Dünya Ḫanım bir atın üstünde,Garabaş da bir atın üstünde geldiler.Köroğlu soruşdu:

- Dünya Hanım,bes bu kimdir?

Dünya Hanım dedi:

- Bu menim Garabaşımdı.Eğer bu olmasaydı biz seni gurtara bilmeyecekdik.

Köroğlu dedi:

- Bah bu oldu.Men ele bilirdim ki bu defe Çenlibele eli boş gedeceyik amma ki ele olmadı.Budu uşaklara iki dene lap yaḫşi töhfe aparırık.

İsabalı soruşdu:

- Hanı? Ne iki dene töhfe?

Köroğlu,Mehter Mürtüzü,bir de Garabaşı gösterib dedi:

- Bir meni tutduran bu ağanı,bir de meni gurtaran bu Garabaşı.Çenlibel üçün bundan yaḫşi ne töhfe ola biler ki?

Gerez,Köroğlu,İsabalı,Dünya Ḫanım,Garabaş,Mehter Mürtüzü de gabağlarına gatıb Çenlibele teref yola düşdüler.O kadar at sürdüler ki gelib çatdılar Çenlibelin dağlarına.Dağları görcek Köroğlunun üreği atlandı,gözleri doldu.Köroğlu çoḫ gurbetlerde olmuşdu amma heç bele geribsememişdi.Bu defeki gubet ona çoḫ eser elemişdi.Üzün dağlara tutub dedi:

Bir zamanlar sefa sürüb gezerdim,
Onda sendin menim gardaşım,dağlar,
Ne zaman ki yağı düşmen gelende,
Sende çoḫ olurdu savaşım dağlar.

Taladım şahları,hele az dedim,
Turfe gözellere işve naz dedim,
Nece tacir tüccar sende gizledim,
Açmadın sırrımı,sırdaşım dağlar.

Köroğluyam,gezdiğimi tapardım,
Gayalar başında gala yapardım,
Ağ sürüden emlik guzu gapardım,
Yeyib gurtlarınla ulaşım dağlar.

KÖROĞLUNUN

DERBEND SEFERİ

İndi sene hardan deyim,neden deyim,Köroğlunun cavan vaḥtından deyim.Ustad deyir ki Köroğlunun hele cevanlık günleri idi.Tezece Deli Hesenle arha arhaya verib çenlibelde yurd yuva salmışdı.Deliler teze teze başlarına yığışırdı.O vaḥtler Köroğlunun çoh uzak yerlere seferi olmazdı amma ki Çenlibel karvan yolunun üstündeydi deyin,Köroğlunun sadası her yere yayılmışdı,her yerde adı bellenmişdi.

Günlerin bir gününde deliler,Köroğlunun başına yığılmışdılar.Here öz gördüğünden öz eşitdiğinden söhbet edirdi.O danışdı, bu danışdı.Demikapı Derbend ellerinden gelmiş bir deli var idi. Növbet gelib ona çatdı.Köroğlu soruşdu:

- De görek,sen hardan deyeceksen? Deyirler Demikapı Derbend çoḥ terifli yerdi.

Deli dedi:

- Köroğlu,nece ki eşitmisen,elece de var.Demikapı Derbend özge alemdi.Orada terifli şey çoḥdu amma ki bunların heç birisi terifde Mumine Hanıma çata bilmez.

Köroğlu soruşdu:

- Mumine Ḥanım kimdi?

Deli dedi:

- Mumine Hanım Derbend Paşası Ereb Paşasının gızıdı.

Deli,Mumine Ḥanımı o kadar terifledi ki onun gözelliğinden igidliğinden o kadar terifledi ki Köroğlu görmez bilmez vuruldu Mumine Hanıma.Ele ki deliler dağıldılar,Köroğlu,Deli Hesenle aranı helvet eleyib öz fikrini ona açtı.Deli Hesen de Köroğlunun fikrine razı oldu.İş bele olanda Köroğlu ayağa galḥdı,geyindi,kecindi,Çenlibeli,delileri Hesene tapışırdı,özü de gıratı minib Derbende teref yola düşdü.Güne bir menzil,teyyi menazil,o nece deyerler,tepeler aşdı,dereler geçdi,menzilden ötüb menzile düşdü.Günlerin bir gününde Gelib Derbende çatdı.Demirkapı Derbend Köroğlunun çoh hoşuna geldi.Evvel evvel başladı atın üstünde şeheri gezmeye.

Cemaat baḥdı,vallah şehere bir oğlan gelib,bir oğlan gelib ki ele bil Zal oğlu Rüstemdi.Hay düşdü şehere,cemaat yığıldı Kör-

oğlunun tamaşasına.O kadar oldu ki ahırda bu seda gelib çatdı Ereb Paşanın gulağına.Ereb Paşa veziri gönderdi ki:

- Get,onu çağır,gelsin menim yanıma.

Vezir gedib Köroğlunu tapdı,paşanın yanına getirdi.Ereb Paşa Köroğluya yer gösterdi,ele ki Köroğlu eyleşdi,Ereb Paşa üzün ona tutub soruşdu:

- İgit,de görüm kimsen? Buraya ne üçün gelibsen?

Köroğlu dedi:

- Ereb Paşa,o şey uçun ki men gelmişem,onu dil ile demek olmaz,eğer izin versen saz ile deyerem.

Ereb Paşa dedi:

- İzindi de!

Köroğlu üçtelli sazı basdı döşüne dedi:

Ereb Paşa sene bir erz eleyim,
Yerim heber alsan,Muradbeyliyem,
Yağı düşmen mennen govga başlasa,
Mısri gılınç elde gerek teyleyem.

Bağ besleyib,gızıl gülün dermesen,
Derib,derib yaylık üste sermesen,
Metlebe gelmişem,metleb vermesen,
Sıgal verib mısri gılınç sovlayam.

Üz tutmuşam bu diyara gelmişem,
Çenlibelden bir ilgara gelmişem,
Köroğluyam nazlı yara gelmişem,
Gerek gözelleri seçib soylayam.

Söz tamama yetişdi.Ereb Paşa Köroğlunun özünü görmemişdi amma igitliğinden,goçaklığından çoh eşitmişdi.Dedi:

- İgit,bele ki deyirsen olmaya sen Çenlibelli goç Köroğlusan?

Köroğlu dedi:

- Beli,oyam ki varam.

Ereb Paşa dedi:

- Sen bizim bu ellere çoh hoş gelmisen amma ki bir emelli başlı meni başa sal görüm,ne isteyirsen?

Köroğlu yene de sazı basdı döşüne dedi:

Bizden salam olsun Ereb Paşaya,
Senden istediğim bir zenan ola,
Ortalığa heç salmaya acılık,
Dili şirin,özü mehriban ola.

Er mehebbetide ola möteber,
Gergeden bedenli,ağ maya diler,
Merd meydanda bir igid beraber,
Doğduğu hünerli bir oğlan ola.

Gaşı cellad ola,kirpiği almas,
Herdem arsız arsız danışıb gülme,
Ere yalan deyib gap gülay bilmez,
Gonumla,gonşuyla doğru ten ola.

Köroğluyam,namerd geçmez yanımdan,
Merd kimseni çoḥ isterem canımdan,
Ondan igid törer,kaçmaz ganımdan,
İster gırgın düşe,yüz min gan ola!

Ereb Paşa metlebi başa düşdü.Bildi ki Köroğlu gızı Mumine Ḥanımı isteyir.Sazı Köroğlunun elinden aldı,dedi:

Bizden salam olsun goç Köroğluya,
Bizim gızlar yaman odyanar olar,
Ram oluban hergiz merdle uyuşmaz,
Özü bed huy,dili zehrimar olur.

Birini deyersen,beşini değer,
Acı üz göstersen,beynini yiyer,
Herden geyze gelse erini döğer,
Er mehebbetinde sitemkar olur.

Gel otur diyersen,gelib oturmaz.
Daş tülek atlar tek kemend attırmaz,
Gönlü yoḥsa bileğinden tutdurmaz,
Gonuma gonşuma bed teher olur.

Bulgasını çekmez sultandan ḫandan,
Rengi gaçmaz cengden,savaşdan,gandan,
Ondan igit törer gaçmaz meydandan,
Meydanlar içinde her vaḫt var olur.

Köroğlu dedi:

- Paşa,mene de ele bele bir gız lazımdı.

Köroğlunun bele merd-i merdana danışmağı Ereb Paşanın hoşuna geldi.Veziri,vekili yığdı,meslehet eledi,onlar da razı oldular.

Ereb Paşa,Mumine Ḫanıma adam gönderdi.Mumine Ḫanım da cevab verdi ki Atam külli ihtiyardı,nece meslehet görürse ele de elesin. Beli,tedarik görüldü,toy,düğün,Mumine Ḫanımı verdiler Köroğluya. Köroğlu bu galmak ile düz gırḫ gün Mumine Ḫanımın yanında galdı. Ele ki gırḫ gün tamam oldu,Köroğlu dedi:

- Mumine Ḫanım,day bu kadar galdık,besdi,indi yavaş yavaş hazırlaş gedek Çenlibele.

Mumine Hanım dedi:

- Men atamın toprağından çıḫıb heç bir yere getmerem.Köroğlu her ne kadar eledise Mumine Ḫanım yoḫ dedi ki yoḫ dedi.Köroğlu gördü olmayacak.Aḫırda bazubendini açıb verdi Mumine Ḫanıma dedi:

- Men gedirem,indi ki sen gelmisen,onda al bazubendi saḫla. Eğer gızım oldu satıb hercliyersen,yoḫ eğer oğlum oldu bağlarsan goluna,gelib meni tapar.

Bunu Deyib Köroğlu halal hürmet eledi,görüşdü.Gıratı minib geri Çenlibele gayıtdı.Deliler yene de Köroğlunun başına yığıldılar.Deli Hesen soruşdu ki:

- Köroğlu,bes niye tek gelibsen?

Köroğlu aldı sazı,basdı döşüne dedi:

Canım Hesen,gözüm Hesen,
Dil vermeden,yar ne deyim,
Sene gurban özüm Hesen,
Gönlümde ah zar ne deyim.

Ayrılanda candan oldum,
Men dinden,imandan oldum,
Hem sultandan,ḫandan oldum.
Dünya mene dar ne deyim.

Köroğluyam,melul düşdüm,
Gurbet elde zelil düşdüm,
Mumineye delil düşdüm,
Terlan olmaz sar,ne deyim.

İndi Köroğlu,öz delileri ile galsın Çenlibelde,sene kimden deyim,Derbend'de Mumine Ḫanımdan.

Mumine Ḫanımın,o nece deyerler,düz dokkuz ay,dokkuz gün, dokkuz saatdan sonra bir oğlu oldu.Adını goydular Hesen.Uşak ele bil ki ayla,ille yoḫ,saatla,dekika ile büyüğürdü.Ele idi ki bir aylığında iki yaşlı uşağa oḫşayırdı.De dayalar tutuldu,daya vaḫti geçti,mollalar tutuldu.Hesen Paşa büyüyüb,büyük oğlan oldu.Babası Ereb Paşa,onu pehlevanlara serkerdelere tapışırdı.Hesene yavaş yavaş at minmek,oḫ atmak,gılınç vurmak,kuştu tutmak elmini öğretmeye başladılar.Amma burasını deyim ki uşak yaman nadınç idi.Yetene yetmiyene bir daş atırdı.Bir nece defa Ereb Paşa çağırıb delil delayil de eledi.Amma ne dedise,heç biri Hesenin gulağına girmedi,her ne deyirdilerse hamısını bu gulağından alıb obiri gulağından ötürürdü.Ele öz bildiğini elinde idi.Bele bele işlerine göre babası Hesenin adını Kürdoğlu goymuşdu.Ele hamı da onu bu adla çağırırdı.

Kürdoğlu büyüyüb onyeddi,onsekkiz yaşlarına çatdı.Günlerin bir gününde Kürdoğlu bir keçel gede ile sözleşdi.Bu dedi,o dedi, Kürdoğlu elemeyib tembellik,keçelin gulağının dibine bir yumurak goydu.Keçel bir teher özünü Kürdoğlunun elinden gurtarıb gaça gaça dedi:

- Men sene ne elemişem meni vurursan,ay atasından biheber!

Söz Kürdoğlunu götürdü.

- Eye,kime deyirsen?

Deyib,düşdü keçelin dalına.Birde Keçel,orda Keçel,tuta bilmedi,Keçel gaçıb elden çıḫdı.

Kürdoğlu oradan dönüb birbaş geldi anasının üstüne.Mumine Ḫanım bir de baḫdı ki,budu oğlu gelir,amma ele gelir,ele gelir, ele bil ki bu saat od olub dünyanı yandıracak.Gözlerinden gan damır.

Mumine Ḫanım soruşdu:

- Bala,ne var?

Kürdoğlu ona cevab vermeyib soruşdu:

- De görüm,menim atam kimdir?

Mumine Ḥanım evvel evvel istemedi ki işin olanını açıb desin.Gözünün ağı garası birce eziz helef balası idi.Dedi deyirem çıḥıb geder,onu aldatmak istedi:

- Bala,senin atan yoḥdu.

Kürdoğlu gördü yoḥ,deyesen anası düz demir.

- Ana,düzünü de görüm,menim atam kimdi? Demesen bu saat seni de öldüreceyem,özümü de.Mene küçede,bazarda atasından biheber deyirler.Mumine Ḥanımın elacı kesildi,dedi:

- Oğlu,men sene demek istemirdim.İndi ki bele oldu,bil ve agah ol! Senin atan var.Özü de ḥanlara,paşalara gan udduran Çenlibelli goç Köroğludu.

Kürdoğludedi:

- Bes,indiye kimi niye bunu menden gizledibsen?

Mumine Ḥanım dedi:

- Oğul,sen aḥı hele uşaksan.Gorḥurdum ki diyem gedesen,düşmen eline düşesen.Atanın düşmeni çoḥdu.Bilseler,o saat seni telef ederler.Kürdoğlu galḥdı ayağa,dedi:

- Ana,indiyecen gizletmisen,besdi,ruḥset ver,men gedim atamı tapam.Mumine Ḥanım,ne kadar eledise olmadı ki olmadı.Aḥırda bir teher sakıtleşdirdi ki:

- Yaḥşi,bir gece mene möhlet ver,fikirleşim,sabah deyerem.

Özü de bu terefden elaltı ehvalatı atası Ereb Paşaya yetirdi ki bes oğlan işi bilib gedir.

Bu defa Ereb Paşa Kürdoğlunu çağırdı yanına,dedi:

- Bala,görürsen ki gocalmışam.Senden başka bir kesim yoḥdur. Senin Çenlibelde ne işin var? Gel,gal menim yanımda,paşa ol,yazarık atan da geler görersen.

Kürdoğludedi:

- Yoḥ,baba,menden paşa olmaz,men gedeceyem.

Ereb Paşa gördü ki olmayacak dedi:

- Bala,atanı baladan ayırmak namerdlikdir.İndi ki isteyirsen get amma ananı,meni yaddan çıḥartma.

Ondan dedi:

- Bala get,hezineden pul götür,ilḥıdan da beğendiğin atlardan birini seç,min get,Allah yaḥşi yol versin.

Kürdoğlu babası ile eltemen tutub halallaşdı.Oradan hezineye gedib ne kadar ki lazım idi,pul götürdü,sonra özün verdi ilḥı-

ya.İlḫıçı yazık,hansı atı tutub verdise heç biri Kürdoğlunun tabını getiremedi,aḫırda dedi:

- Bala,bu ilḫı bu da sen,özün seç.

İlḫıda bir boz day var idi.Anadan olan günden hele heç kes onun hendeverine gede bilmemişdi.Kürdoğlunun gözü haman boz daya düşdü.

İlḫıçı dedi:

- Bala,onu tutmak menim işim değil,özün tut.

Kürdoğlu kemend atıb dayı tutdu.Sen deme,bu kehernişan madyanın balası imiş.Gerez,Kürdoğlu boz daya mindi,oradan birbaş geldi,bazarda usta feteli adlı bir gılınç gayıran var idi,düz onun yanına,dedi:

- Usta,mene bir gılınç gayır.

Usta istedi ki müşterini tez yola salsın.Hazır gılınçlardan birini götürüb verdi ona.Kürdoğlu bir eli ile gılıncın gebzesinden yapışdı,bir eli ile de ucundan,ele bele gatlamak isteyende gılınç kırt ortadan gırılıb iki parça oldu.

Usta,ikinci bir gılınç verdi.Kürdoğlu onu da belece gırdı. Usta birini de verdi.O da bele.Birini de verdi.O da bele.Usta baḫdı ki bele getse dükkanda gılınç galmayacak,dedi:

- Eye bala,men bir kasıb adamam.Bir sürü kül külfetim var.Hamısı gözünü dikib bura.Bunları niye gırıb yere tökürsen?

Kürdoğlu dedi:

- Men sene dedim ki mene bir dene yaḫşi gılınç gayır.Men ne eleyim? Sen özün bunları mene verisen de ...

Usta dedi:

- Yaḫşi,de görüm,nece gılınç isteyirsen?

Kürdoğlu aldı,görek ne dedi:

Canım usta,mene bir gılınç gayır,
Ne uzun,ne gödek,bir karar ola,
Desteyi şirmayı,özü göşanov,
Vuranda ürekden heberdar ola.

Horasan poladın yaḫşısından seç,
Yaḫşısı olmasa,yamanından geç,
Her neye vuranda dayanmaya heç,
Ya fil,ya gergeden,ya şahmar ola.

Iraḥdı menzilim,uzaktı ara,
Suyu çoḥ sert ola,gılovu gara,
Yarı çılḥa polad,yarı nalpara,
Gara egreb kimi zehrimar ola.

Kürdoğlu,kamandar ötürmez avı,
Kimdi bu dünyada atamın babı,
Gayıtmaya ağzı,iti gılavı,
Haraya ki değdi tarumar ola.

Usta meseleni başa düşdü.O saat yarı Horasan poladı yarı nalpara bir gılınç gayırıb verdi.Kürdoğlu bu gılıncın da sındırdığı gılınçların da artıklamasına pulunu verdi.Durub gılıncı beline bağladı,atı mindi,geldi anasının yanına,dedi:

Canım ana,gözüm ana,
Ruḥset ver,men geder oldum,
Sene gurban özüm ana,
Ruḥset ver,men geder oldum.

Aldı Mumine Ḥanım dedi:

Canım oğul,gözüm oğul,
Allaha tapşırdım seni,
Sene gurban özüm oğul,
Allaha tapşırdım seni.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Nesihetlerin tutaram,
Ganım ganlara gataram,
Gedib atama çataram,
Ruhset ver,men geder oldum.

Aldı Mümine Ḥanım dedi:

Kürdoğludu atan zatı,
Çenlibelde var busatı,
Bazubeddi amanatı,
Allaha tapşırdım seni.

Kürdoğlu dedi:

Şirin sözün zülal ele,
Gara gaşın hilal ele,
Ana südün halal ele,
Ruḥset ver,men geder oldum.

Söz tamam oldu.Mümine Ḥanım,Köroğlunun bazubendini çıḥardıb onun goluna bağladı,üzünden,gözünden öpüp dedi:

- Oğul,mebada,mebada,bir adama kim olduğunu diyesen.Köroğlunun oğlu olduğunu bilen kimi seni öldürerler.Gerez,ana oğul görüşdüler. Mümine Ḥanım,dua elemekde galdı,Kürdoğlu atını sürüb Çenlibele teref yol başladı.

Kürdoğlu üç gün üç gece at sürüb gelib Kürdistanlı Ehmed Hanın vilayetine çıḥdı.Ele kendin aşağı terefi ile atını sürürdü,bir de baḥdı ki,budu,gözel bir kürd gızı bulağdan su doldurur.Kürdoğlu atı bulağa teref sürüm deyende,bir de gız başını galdırdı yuḥarıya gızın gözleri ele Kürdoğlunun gözlerine sataşan oldu.Ele bil ki Kürdoğlunu ıldırım vurdu.İhtiyarsız atı saḥladı.Deyesen ele gız da ele oldu amma atalar deyibler ki kürd gızı yaman sert olar.Bed hu at kimi ne yiyen verer,ne uzengi.

Kürdoğlu gızdan su istedi.Mehri Ḥanım,destini ona uzatdı. Kürdoğlu destini alıb,eşk piyalesi kimi başına çekdi.Mehri Ḥanım baḥdı ki Kürdoğlu doğrudan da canlara değen bir oğlandı.Kesden onu berke boşa salmak istedi ki görsün sözünde möhkem adamdı,ya yoḥ. Dedi:

Gel boyun gurbanı olum,ay oğlan,
Çıḥ get burdan,menden sene yar olmaz,
Emesen leblerimi ağzın dolar gan,
Çıḥ get burdan,menden sene yar olmaz.

Kürdoğlu aldı Mehri Ḥanımın cevabında,görek ne dedi:

Yar deyiben çıḥıb vetenden geldim,
Sensiz bu yerlerde,dilber getmerem,
Ne mekanın guşu olduğun bildim,
Sensiz bu yerlerden.dilber getmerem.

Mehri Ḥanım dedi:

Hay desem,galadan atarlar oḥlar,
Hey desem,deryada titrer balıklar,
Huy desem,zindana seni gatarlar,
Çıḥ get burdan,menden sene yar olmaz.

Kürdoğlu dedi:

Gelende anamdan aldım dersimi,
Çıḥarda bilmerem erşe sesimi,
Burda kesdirsen de lap nefesimi,
Seni aparmamış,dilber getmerem.

Mehri Ḥanım dedi:

Hay vurram goşuna töküler indi,
Salarlar boynuna oğlan kemendi,
Görmezsen Mehriden şekeri,gendi,
Çıḥ get burdan,menden sene yar olmaz.

Kürdoğlu hırslandı,dedi:

Gelen goşununu yer yan eylerem,
Çekerem gılıncı,al gan eylerem,
Kürdoğluyam,yurdun viran eylerem,
Seni aparmamış,dilber getmerem.

Kürdoğlunun aḥırda bele gezeblenmeyi Mehri Ḥanımın hoşuna geldi.Onu biraz da gızışdırmak üçün aldı,dedi:

De sen handan,bu söz handan?
Var get burdan,ecem oğlu,
Yoḥsa el çekibsen candan?
Var get burdan,ecem oğlu.

Kürdoğlu dedi:

Yar deyib gelmişem bura,
Üreğimde vardı yara,
Gorḥutma meni dubara,
Gelmişem aparam seni.

Mehri Ḥanım dedi:

Haykırsam seni tutarlar,
Golun gerdende çatarlar,
Derin guyuya atarlar,
Var get burdan,ecem oğlu.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Haykırıb girrem meydana,
Aman vermerem düşmana,
Boyadaram gızıl gana,
Gelmişem aparram seni.

Mehri Ḥanım dedi:

Men Ehmed Ḥanın gızıyam,
Merd ellerin ulduzuyam,
Elçi gönder,irazıyam,
Var get burdan,ecem oğlu.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Men de Kürdem,kürdoğluyam,
Eziz helef,yurd oğluyam,
Köroğlunun gurd oğluyam,
Gelmişem aparram seni.

Söz tamam oldu.Mehri Ḥanım destini götürüb düzeldi yola. Kürdoğlu da atın başını dönderib,düşdü Mehri Ḥanımın dalına.Dı gelha gel,gelha gel,gelib çatdılar bir imaretin gabağına.Mehri Ḥanım bir kapını açıb girdi içeriye.Kürdoğlu bildi ki bura Ehmed Ḥanın evidir.Day eleme tenbellik,birbaş atı sürdü hanın kapısına.Beli

ferraşlar ḫeber apardılar hana ki bes bir oğlan gelib bu namda, bu nişanda,seni görmek isteyir.Ehmed Han izin verdi.Gelib Kürdoğlunu apardılar Ḫanın yanına.Kürdoğlu salam verdi.Ehmed Ḫan eleyk alıb yer gösterdi.Ele ki Kürdoğlu eyleşdi,Ehmed Han üzünü ona tutub soruşdu:

- He igit,de görüm,ne isteyirsen? Ne metlebin var?

Kürdoğlunun ele uşaklıkdan bele bir ḫasiyeti var idi ki, herşeyin düzünü severdi.Haça küçe ile arası olmazdı.Üreğinde ne var idise dilinde de o idi.Dedi:

- Ehmed Ḫan,gelmişem Allahın buyuruğu,peygamberin şeriatı ile sizin Mehri Ḫanımı istemeye,gerek yoḫ demeyesen.

Ehmed Ḫan Kürdoğlunun çiynindeki sazdan ele bildi ki aşıkdı dedi:

Belalar geler başına,
Bu sevdadan gayıt,aşık,
Sözlerin gelmir hoşuma,
Bu sevdadan gayıt,aşık.

Aldı Ehmed Ḫanın cevabında Kürdoğlu,görek ne dedi:

Govga açaram başına,
Mehri yarı ver,gayıdım,
Zeher gataram aşına,
Mehri yarı ver,gayıdım.

Ehmed Ḫan gördü yoḫ,aşık özünden deyir.Dedi:

Sen gelmisen,azlarıla,
Gelen bahar,yazlarıla,
Yar sevibsen sazlarıla,
Bu sevdadan gayı,aşık.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Men gelmişem çoklarıla,
İşim yoḫ gorḫaḫlarıla,
Canın allam oḫlarıla,
Mehri yarı ver,gayıdım.

Ehmed Ḥan dedi:

Vardı başının hatası,
Döşünde oḥun butası,
Vermez Mehrini atası,
Bu sevdadan gayıt aşık.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Men Kürdoğluyam,sanım var,
Gılıncım var,galḥanım var,
Dağ dayanmaz tufanım var,
Mehri yarı ver,gayıdım.

Ehmed Ḥan sazla dediği kimi sözle de dedi ki:

- Men gızımı sene vermerem.Nece gelibsen elece de çıḥ get.

Kürdoğlu dedi:

- Men de Kürdoğluyam.Mehrini almamış bu yerden gedesi değilem.

ehmed Han,Kürdoğlunun bele özüne çoḥ arḥayın olmasından şüphelendi,dedi:

- Bele yekehana yekehana ki danışırsan,bir de görüm,aḥır sen kimsen? Haradan gelib,haraya gedisen?

Aldı bu sözde Kürdoğlu görek ne dedi:

Ehmed han,bil menim yolum,
Dağıstandan geler oldu,
Vardır gılınç vuran golum,
Derd bağrımı deler oldu.

Galḥanı tutaram başa,
Elimden çekersen haşa,
Dağıstanda Ereb Paşa,
Göz yaşını siler oldu.

Kürdoğludu,geldi dile,
Mısri gılınc aldı ele,
Yolu düşüb Çenlibele,
Öz atasın diler oldu.

Ehmed Ḫan Kürdoğlunun Çenlibele gedirem demeğinden şekke düşdü.Fikirleşdi ki belke bu Köroğlunun delileridende.Adamlarına göz eledi ki Kürdoğlunu tutsunlar.Birden beş altı adam töküldü Kürdoğlunun üstüne.Kürdoğlu gördü yoḫ,Ehmed Han başka cüre başladı.O saat anasının sözleri yadına düşdü.Bildi ki bu da atası Köroğlunun düşmenlerindendi.El eledi gılıncına,bir ona,bir buna,üstüne düşen adamların hamısını şıl küt eledi.Ehmed Ḫan gördü ki iş harabdı.Bir teher özünü verdi gapıya teref çıḫdı bayıra,goşuna hay vurdu.Goşun her terefden töküldü.Kürdoğlu işi bele görende dayanmayıb özünü atdı çöle,de ona bir gılınç,buna bir gılınç,özünü yetirdi ata,minib ata,gayadıb döşendi goşunun canına.Goşun piyada,Kürdoğlu atlı.Goşuna bir hay verdi ki day ne teher.Vuruşa vuruşa üzünü tutub Ehmed Ḫana dedi:

Gel sene söyleyim,ay Ehmed Paşa,
Yön çevirib Çenlibele gedirem,
Düşmenler elimden çekerler haşa,
Yön çevirib Çenlibele gedirem.

At oynadıb Çenlibele çataram,
Aslan kimi derelere yataram,
Kemend atıb düşmenleri tutaram,
Yön çevirib Çenlibele gedirem.

Anamın yolunda golu bağlıyam,
Atamdan ayrıyam,sine dağlıyam,
Kürdoğluyam,Köroğlunun oğluyam,
Yön çevirib Çenlibele gedirem.

Ehmed Han hay vurdu ki goşun atlansın.Goşun başladı atlanmağa.Kürdoğlu goşunu bele atlanan görende aldı görek ne dedi:

Üzengi vurun atları,
Elleşek el be el bu gün,
Boylayak çölleri,düzü,
Dolanak çöl be çöl,bu gün.

Gıy vurun goşun yerisin,
Hökmünüzden daş erisin,
Goşun dörd yanı bürüsün,
Düzülsün dalbadal bu gün.

Bağban olub bar isterem,
Heyva ister,nar isterem,
Kürdoğluyam,yar isterem,
Ḥan ya öldür,ya öl bu gün.

Sözünü tamam eleyib Kürdoğlu yene de özünü vurdu goşuna.Gatım gatım goşunu gatladı.Goşun başladı gerilemeye.İndi goşun vuruşmakta olsun size ḥeber verim Mehri Ḥanımdan.

Mehri Ḥanım gördü atasının goşunu basılır,esil fursetdi.Özünü yetirdi atasının beraberine.Zemin edeb öpüb dedi:

- Atayı mehriban,bu goşunu niye bele gırdırırsan? Bu sen bildiğin adamlardan değil.Bu çenlibelli goç Köroğlunun oğludu.Onu ne tutmak olar ne de öldürmek.Bir de ki sen ele tutak ki aḥırda tutub onu öldürdün,bes sonra atasına ne cevab vereceksen?

Ehmed Ḥan getdi fikre,gördü gız çoḥ ağıllı söz deyir.Çağırdı veziri ki:

, Vezir,tedbir... de görek ne eleyek?

Vezir dedi:

- Ḥan sağ olsun,menim tedbirim beledi ki istediğin verek.Bu Çenlibelli goç Köroğlunun oğludu.Sonra biz onun gabağında dura bilmerik.Amma goḥum olsak,ḥanların,paşaların yanında hörmetimiz bire min artar.

Ehmed Han dedi:

- Onda tez ol davanı dayandır.

Vezir emr eleyib goşunu geri gaytardı.Goşun,ilan ağzından gurtarmış kimi o saat geri döndü.Vezir özünü yetirdi Köroğluyaki:

- İgit,el saḥla,ḥanın erzi var.

Kürdoğlunun gözleri ele gızmışdı ki dedi:

- Men han man bilmirem.Ya Mehrini verin ya toprağınızı torba ile daşıtdıracağam.

Vezir dedi:

- Sen bir el saḥla,erzime multefit ol,gör ne deyirem.

Kürdoğlu dedi:

- Dedim ki men erz merz bilmirem.Ya budu Mehri Ḫanımı verin, ya bu şeherin yerinde turp ekeceyem.

Vezir gördü olmayacak,dedi:

- Canım,veririk,ey veririk.Men ele gelmişem onu deyem.

Kürdoğlu dayandı dedi:

- He,indi ki verirsiniz,onda el saḫlayaram.

Gerez,Ehmed Han elin debi ile toy eleyib gızı Mehri Ḫanımı verdi Kürdoğluna.Gelin gelen gece,Kürdoğlu dedi:

- Mehri Ḫanım,indi bir mene nece müddet gerek meni gözleyesen.Men gerek gedem,atamı tapam,sonra gayıdam gelem.

Bu işe Mehri Ḫanım da razı oldu,Ehmed Ḫan da.Ele ki seher oldu,Kürdoğlu hazırlaşdı,Ehmed Ḫanla görüşdü,vezirle görüşdü.Mehri Ḫanımla görüşüb yola düşdü.De güne bir menzil.Çenlibele teref yol başladı.Bir gün at sürdü,iki gün at sürdü,üçüncü gün gelib gocaya rast oldu.Atını saḫlayıb kemali edeble gocaya salam verdi. Goca eleyk deyenden sonra Kürdoğlu aldı görek gocaya ne dedi:

Goca baba,olum men sene gurban,
Söyle Köroğludan mene bir ḫeber,
Gören Çenlibelde sürür mü dovran?
Söyle Köroğludan mene bir ḫeber.

Gevvas kimi deryalara dalaram,
Muḫennet yurduna talan salaram,
Yağı düşmenlerden gısas alaram,
Söyle Köroğludan mene bir ḫeber.

Kürdoğluyam,cavan cömerd yaşında,
Öldürrem namerdi ter savaşında,
Çenlibelde delileri başında,
Söyle Köroğludan mene bir heber.

Söz tamama yetişdi.Kürdoğlu,sazla soruşduğu kimi sözle de Çenlibeli,Köroğlunu gocadan soruşdu:

Goca dedi:

- Oğul,düz gelibsen,baḫ o goşa gayanı görürsen mi? Çenlibel oradı.Biraz at sürsen çatarsan.

Kürdoğlu gocadan ayrılıb Çenlibele üz goydu.Gelib Köroğlunun yağı goruğuna çatdı.Gördü at da elden düşüb,özü de.Bele Çenlibele

getmek istemedi.Düşüb atı buraḥdı özü de uzandı ki biraz dincin alıb dursun,Çenlibele çıḥsın.indi at otlamakta olsun,Kürdoğlu da dincelmekde,sene kimden deyim,delilerden.

Delilerden bir necesi,Demirçioğlu,Eyvaz,İsabalı meşk eleyirdiler.Bir de baḥdılar ki yağı goruğunda at var.Dikketle baḥıb gördüler ki bir adam atı buraḥıb özü de uzanıb dincini alır.İsabalı dedi:

- Siz işinizde olun men görüm o kimdi?

İsabalı bunu deyib atı elden goydu.Bir su içimde yağı goruğuna çatdı.Dedi:

- Eye,kisen? Bu atı niye bura buraḥmısan? Dur atını da götür, düş gabağıma.

İsabalının bele yeke yeke danışmağı Kürdoğluya acık geldi, dinmez,söylemez yerinden durdu,el atıb İsabalını,atın üstünden yere vurdu.Ellerin,ayakların sarıdı,sonra gayıdıb yene de uzandı.

Deliler gözlediler,gördüler İsabalı gelmedi.Demirçioğlu geldi ki göresen ne olub,Kürdoğlu onu da tutub el ayağını bağladı, yıḥdı İsabalının yanına.Eyvaz geldi,o da ele.

Deliler işi bele görende Köroğluya ḥeber verdiler.Köroğlu galḥdı,yarak yasağını götürüb geldi,gördü iş gıyametdi.Adlı sanlı deliler hamısı yan yana düzülüb gurbanlık mal kimi yatır.Bir kelpeyserlinin birisi de böğrün yere verib uzanıb.

Deliler Köroğluya işare elediler ki:

- Özün gözle,bu sen diyen canavarlardan değil,ehtiyatlı ol.

Köroğlu yanaşdı Kürdoğluya dedi:

- Bala,de görüm kimsen? Haradan gelib haraya gedirsen?

Kürdoğlu durdu ayağa,ele Köroğlunu görcek o nece deyerler, guşu gondu,ganı gaynadı,dedi:

- İgit,de görüm kimsen? Adın nedi?

Köroğludedi:

- Hele de evvelce görüm,ruhsetsiz buraya niye giribsen? Bir de bunları niye bele eleyibsen?

Kürdoğlu dedi:

- İgit,men bu saat buradan çıḥaram,onları da buraḥaram.Ancak sen de görüm kimsen? Adın nedi?

Köroğlu dedi:

- Hele gabağca sen bunların ellerini aç,sonra men kim olduğumu sene göstererem.

Söz Kürdoğlunu götürdü dedi:

Dağıstandan çıḥdım bahar feslinde,
Geze geze bu diyara yetişdim,
Bac vermedim,düşmenlerden bac aldım,
Çoḥun saldım ahu zara,yetişdim.

Anamdan ayrıldım,men geldim bele,
Düşmenin ganını dönderrem sele,
Geze geze yetdim bu Çenlibele,
Çekseler de meni dara yetişdim.

Kürdoğluyam,her yaraya dözerem,
Gılınç elde,galḥan golda gezerem.
Hamınızı bil,yana yana düzerem,
Eyleyerem günü gara,yetişdim.

Söz tamama yetişdi,Köroğlu dedi:

- Tez ol,aç onların elini,sonra danışarık.

Kürdoğlu acıkla dedi:

- Men bağlamışam,bacarırsan sen aç.

Bunu deyib elini uzatdı gılınca.Köroğlu da mısri gılınca el eleyib özün atdı onun üstüne.Vuruşma başlandı.Gılınçlar galḥanlara ele deyirdi ki ele bil ildırım çaḥırdı.Nekadar vuruşdular bilmirem aḥır ki gılıncdan,bir kar hasıl olmadı,tullayıb birbirini gurşakladılar.Yağı goruğu döndü pehlevan meydanı.Day birbirine o ki fend fel var idi geldiler.O ki güc vermeli idi,vurdular. Birşey çıḥmadı ki çıḥmadı.Aḥırı ikisi de yorulub elden düşdü.Çekilib heresi oturdu bir terefde.Yorgunluklarını alıb bir de durdular,tezeden yapışdılar de o yana,bu yana,Kürdoğlu bir güç verib Köroğlunun dizlerini getirdiyere,basıb altına,çöktü sinesine.Dedi:

- İgit,adını de görüm kimsen?

Köroğlu heç dara düşende adını demezdi.Hemişe ayrı ad deyerdi,dedi:

- Adımı neyneyirsen? Basmısan kes.

Kürdoğlu dedi:

- Yoḥ,adını demesen,seni öldürmerem.

Köroğludedi:

Neyleyirsen menden ad ḥeber alıb.
Düşmen ganın yere calayan menem,
Goşunlar talayıb tuplar dağıdan,
Şeherler üst üst talayan menem.

Aldı Kürdoğlu dedi :

Geyze gelib herden nere vuranda,
Deliler gol gola bağlayan menem,
Gılınç çekib merd merdana girende,
Sineler çal çarpaz dağlayan menem.

Köroğlu dedi :

İgid olan heç ayrılmaz elinden,
Terlan olan sona vermez gölünden,
Şahlar zara gelib cömerd elinden
Leşi leş üstüne galayan menem.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Dava meydanından geçirtdim paşa,
Govub delileri doldurdum daşa,
Aḥırda çekersen elimden haşa,
Başı baş üstüne tığlayan menem.

Köroğlu dedi:

Köroğlu değilem,ona tımsalam,
Hem Rüstemi Zalam,hem salsalam,
Nece Ḥodkarları taḥtından salan,
Geniler üstünde oylayan menem.

Aldı Kürdoğlu dedi:

Kürdoğluyam,merd meydanda galaram,
Genimler başına gılınç çalaram,
Yağı düşmenlerden gısas alaram,
Seçiben goheri bağlayan menem.

Söz tamama yetişdi,Kürdoğlu dedi:

- İndi ki demisen,demek gorḥursan,menim de gorḥahlarla işim yohdu.Götür delilerini de bağışladım sene,aç ellerini apar.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,atalar üçecen deyibler.

Bunu deyib yapışdı Kürdoğlunun gurşağından,yene de başladılar. Bu defe de Kürdoğlu,Köroğlunu yıḥdı,yene de öldürmeye eli gelmedi.Durdu dedi:

- İgit besdi.

Köroğludedi:

- Yoḥ,bir de yapışacağık.

Kürdoğlu gezeble dedi:

- İgit,bu defe basdım keseceyem.

Köroğlu dedi:

- Bu defe basılsam,men özüm öz başımı keseceyem.Tezeden üçüncü defe yapışdılar.Bu defe Köroğlu başladı hileye.

Bunlar burada vuruşmakta olsunlar,sene kimden deyim,Nigar Ḥanımdan.Delilerden birisi gaçdı Nigar Ḥanımın yanına ki:

- Bir zor pehlevan gelib,Demirçioğlunu,Eyvazı,İsabalını tutub ellerini bağlayıb,Köroğlunu da iki defe yıḥıb bu defe de yıḥsa öldürecek.

Nigar Ḥanım,deliler,ḥanımlar,hamısı yürüşdüler,çatdılar ki ikisi de şire,pelenge dönüb birbirini eşirler.

Nigar Ḥanım ne kadar eledise onları ayıra bilmedi.Kürdoğlu cavan,tecrübesiz.Köroğlu yüz ilin Köroğlusu.Kürdoğlu yoruldu.Köroğlu bir nere çekib Kürdoğlunu götürüb yere vurdu.Çöküb sinesine hençeri çekdi ki başını kessin.Nigar Ḥanım tutdu hençeri,onun eliden aldı,dedi:

- O seni iki defe yıḥıb kesmeyib,sen onu bir defe yıḥcak kesirsen,heç bu namerdlik Köroğlu adına yaraşar mı?

Kürdoğlu bildi ki bu Köroğludu,özünü saḥlaya bilmedi,dedi:

Anadan olandan çoḥ merd olmuşam,
Şirin lehçeliyem,ḥoş nişanlıyam,
Meydanda düşmene ganlar ağladan,
Bileği guvvetli,gözü ganlıyam.

Cavanken özümü çöllere saldım,
Gem meni çülgadı,deryaya daldım,
Her yerde namerdden gısasım aldım,
Merdler arasında adlı sanlıyam.

Bir derd bilen yoḥdu derdim çağlayan,
Dost yolunda men de golu bağlıyam,
Kürdoğluyam,Köroğlunun oğluyam,
Yerim ḥeber alsan dağıstanlıyam.

Hamı mat me'tel dayandı.

Köroğludedi:

- Menim oğlum yoḥdu,sen yalan deyirsen.

Kürdoğludedi:

- Var.Men,Ereb Paşanın gızı Mumine Ḥanımın oğluyam,bu da senin bazubendin.

Bunu deyib Kürdoğlu,golundaki bazubendi Köroğluya gösterdi, dedi; Köroğlunun deli könlü coşdu,oğlunu gucaklayıb dedi:

Başına men dönüm,gül yüzlü oğul,
Köroğlu değilen igit menem men,
Deli Paşaları taḥtından salan,
Köroğlu değilen igit menem men.

Muḥennet olubdu gabağımda har,
Ḥodkara yurdunu eylemişem der,
Söyle Mümineden mene bir ḥeber,
Köroğlu değilen igit menem men.

Sed aferin gaynağına,coşuna,
Yağı düşmen gele bilmez tuşuna,
Köroğluyam,oğul dönüm başına,
Köroğlu değilen igit menem men.

Ustad deyir ki o gün Çenlibelde bir şenlik bir şenlik oldu, bir kef oldu ki hele tarıhlerde bele şey yazılmayıb,aḥırda Kürdoğlu Köroğludan ruhset alıb Mehri Ḥanımı getirmek üçün Ehmed Ḥanın yanına getdi.

HESEN HAN'IN

ÇENLİBEL'E GELMESİ

Kasıd kasıdın dalına düzülmüşdü.Ḥodkara günde bir ḥeber gelib çatırdı.Özü de birbirinden gara,birbirinden bed ḥeberler.Bolu Beyin ölmeyi,Ereb Reyhanın ölmeyi,indi de heber gelib çatmışdı ki Köroğlunun oğlu tapılıb gelib.Özü de nece oğul.Ele bir bundan hesabını apar ki Köroğlunun özünü iki defe yıḥıb.

Bu ḥeberi eşidenden sonra ḥodkarın eli lap yerden göyden üzüldü.Tez bir gasıdı bir name ile gönderdi Hesen Paşaya ki "Gerek elinde yağ da daşsa goyub mene yetiresen".

Hesen Paşa nameden halı olub galdı mat me'tel ki nece elesin? Getsin,nece getsin? Getmesin,nece getmesin? Çoḥ götür goydan sonra baḥdı ki getmekden başka çaresi yoḥdu.Tedarik görüb İstanbula yola düşdü.Ḥodkar Hesen Paşanı görcek ele birinci sözü bu oldu ki:

- Hesen Paşa,bir mene de görüm,neyi gözleyirsen? Gözleyirsen ki Köroğlu gelib seni Tokat'da meni de İstanbul'da öldürsün.

Hesen Paşa dilini saldı işe,min yerden min bahane getirdi. Ancak heçbiri bir guruşa değmedi.Ḥodkarın aḥırıncı sözü bu olduki:

- Hesen Paşa,bilmirem,sene gırḥ gün möhlet verirem.Ya budu ki gerek Çenlibeli dağıdıb,Köroğlunun başını getiresen,ya budu ki gırhbirinci gün senin özünü dar ağacından asdıracağam.

Hesen Paşanın gudreti galmadı ki birce kelme kese.Ordan birbaş geldi Tokata.Goşun böyüklerini yığıb başladı hazırlaşmağa. İndi Hesen Paşa burada hazırlaşmağda olsun,sene deyim Aşık Cunundan.

Aşık Cunun bütün bu şeylerin hamısını cikkinden bikkine kimi el altından öğrenib daban aldı Çenlibele.Ehvalatı nece ki biz bilirik,elece Köroğluya danışdı.

Köroğlu dedi:

- Eybi yoḥdu.Siz öz işinizde olun.Goyun gelsin Hesen Paşa ile de burada görüşerik.Bu sözde Deli Hesen yeridi gabağa ki:

- Köroğlu özüne çoḥ da arḥayın olma.Buna Hesen Paşa deyerler. Bu ne Bolu Beye benzemez,ne de Ereb Reyhana.Goy biz de hazırlaşak.

Deliler de ḫanımlar da hamısı Deli Hesenin fikrine beğendiler.Aḫırda bele oldu ki Deli Hesen delilerin üç min say seçmesini ayırıb Çenlibelin Tokat baharındaki bendleri tutdu.Başladılar Hesen Paşanı gözlemeye.Birgün geçti,beş gün geçti,on beş gün geçti Hesen Paşadan bir ḫeber çıḫmadı.

Günlerin bir günü seher tezden Köroğlu bir de baḫdı ki budu keşikçi bir adam getirir.Gelha gel,gelha gel,Köroğlu baḫdı ki bu adam elçi paltarındadı.Soruşdu:

- Kimsen? Ne isteyirsen?

Elçi edeb salamını yerine yetirib dedi:

- Goç Köroğlu,men senin dostun Elemgulu Ḫanın gasıdıyem.Gelmişem sene ḫeber verem ki Elemgulu Ḫan öz başının adamları ile sene gonak gelir.

Köroğlu dedi:

- Hoş gelir,safa getirir.Her kim mene gonak gelse,gözümün üstünde yeri var.Ondan Demirçioğlunu,Eyvazı bir de Gürcüoğlu Memmedi çağırdı ki:

- Tez olun,hazırlık görün,gerek Elemgulu Ḫanı ele garşılayak ki bir de Rukeyye Ḫanımın başı aşağı olmasın.

Hazırlık başlandı.Goyun kesen kim,ocak yandıran kim,atını tumarlayan kim,paltarlarını hazırlayan kim ele oldu ki ele bil Çenlibel toya hazırlaşır.Köroğlu tez bir adam gaçırtdı Deli Hesenin yanına ki bes ehvalat beledi.Gonak gelir,tez gelsin.Ondan üzünü tutdu elçiye ki:

- Yaḫşi,han ne vaḫt gelecek?

Elçi dedi:

- Goç Köroğlu,ḫan gelib,men onları Çenlibelin üç ağaçlığında ki bulağın başında goyub geldim.Dediler ki biz Köroğlunu burada gözleyeceyik.

Köroğlu galḫdı ayağa ki:

- Evin yıḫılsın,bes seherden niye bunu mene demirsen?

Kişinin yanında biabir olduk.De görüm,neçe neferdirler?

Elçi dedi:

- Hamısı,vur tut,ḫan özü garışık yüz elli neferdirler.

Köroğlu hay vurdu yeddi yüz deli atlansın,özü de Deli Mehteri sesledi ki gıratı getirsin.Beli,deliler atlandı,gırat geldi. Köroğlu ayağını üzengiye goydu ata minsin.Ne fikirleşdi ne fikirleşmedi,birden üzünü Belli Ehmede tutub dedi:

- Belli Ehmed,men gayıdanaca o elçinin eline ayağına zencir vurub göz altında saḥlarsan.

Belli Ehmed "Baş üste" deyib,o saat bir ağır kotan zencirini saldı elçinin boynuna.Elçi işi bele görende gışgırdı ki:

- Bu nedi? Men bu saat gedib hana deyeceğem.Gonağın elçisini de zencire vurarlar.

Belli Ehmed dedi:

- Eye,narahat olma.Bu bizim gaydamızdı.Ele ki Köroğlu gayıdıb geldi.Ondan sonra seni lap yuḥarı başda oturdacağam.

Elçi başladı dartınıb çırpınmağa ki:

- Mene heç birşey lazım değil,bu saat meni buraḥın,men çıḥıb gedirem.

Köroğlu ne fikileşdi ne fikirleşmedi,birden mısri gılıncı çekib cumdu elçinin üstüne,tutdu onun boğazından ki:

- Bu saat de görüm,sen kimsen? Buraya neye gelmisen? Yoḥsa başını bedeninden ayıracağam.

Elçi işi bele görende düşdü Köroğlunun ayaklarına ki:Amanın birce günüdü,Köroğlu,bir geletdi elemişem ecdadım ile,mene yazığın gelsin.Bir sürü külfetim var,aman ver deyim.

Köroğlu dedi:

- Amandı de amma yalan desen vay ḥalına.

Elçi dedi:

- Vallah billah,birce kelme yalan desem her ne bilirsen ele, düzünü deyeceyem amma gerek söz veresen ki meni buraḥacaksan.

Deliler,hanımlar hamısı mat me'tel galdılar ki göresen bu ne sırdı.

Köroğlu dedi:

- Dedim sene ki amandasan,danış.

Elçi başladı ki:

- Can Köroğlu.Men seherden her ne demişemse hamısı yalandı. Men heç bilmirem ki Elemgulu Han kimdi,meni buraya gönderen Tokatlı Hesen Paşadı.Budu onbeş min goşun ile gelib senin üstüne. Bu adla isteyir ki seni aparıb gabağca özünü tuta,sonra Çenlibele yeriş eyleye.

Köroğlu gayıdıb oturdu dedi:

- Yaḥşı,bes goşun hardadı?

Elçi dedi:

- Biz buraya aḥşam çatmışık.Gece ile goşunu bendergahlarda

gizledib özü yüz yüzelli adamla seni bulak başında gözleyir.

Köroğlu getdi fikre,ele bu demde Deli Hesenin dalınca geden adam başı lovlu geldi ki:

- Her yeri elek felek eledim.Ne Deli Hesen var ne de deliler. Bütün bendergahlar da boşdu.

Köroğlu galḫıb tutdu onun boğazından ki:

- Sen ne danışırsan?

Deli dedi:

- Can Köroğlu,meni niye öldürürsen? Men işin olanını sene deyirem.İnanmırsan adam gönder yoḫlatdır.

Tez delilerden bir neçesini gönderdiler.Ḫeber geldi ki bes deyilen doğrudur.Ne Deli Hesen var ne de ki deliler.Köroğlunun gözleri döndü gan çanağına,ele oldu ki day bir adam cüret eleye belmedi ağzını açıb dine.Nigar Hanım işi bele görende durub geldi gabağa,dedi:

- Köroğlu,bele dayanmakdan birşey çıḫmaz.Olan olub.İndi bir tedbir görmek lazımdı.De görüm,ne eleyek.O nece deyerler,düşmen kesib gapının ağzını.

Köroğlu ele bil yatmışdı,oyandı,durdu ayağa amma durdu,ne durdu.Ele galḫdı ki ele bil gaf dağı gürültü ile yerinden oynadı. Ele birce bunu dedi ki:

- Neynek,gov olsun.

Sonra üzün Eyvaza tutdu dedi:

- Delilerden iki min götürüb kesersen bendergahları,onu bunu bilmirem.Çenlibele bir adam buraḫsan,başını özüm keseceyem.

Ondan döndü Deli Mehtere dedi:

- Delilerden yetmiş nefer götür.Hesen Paşanın gabağına gedeceyik.

Köroğlunun bu sözünden deliler gaynamaya başladılar.Köroğlu baḫdı ki deliler buna razı değiller amma gorḫudan da bir adam cüret bilmir ki danışsın,dedi:

- Tez olun,gerek Hesen Paşa başa düşmesin ki biz onun işdeklirini bilmişik.Sonra üzünü tutdu Demirçioğluya dedi:

- Gorḫmursan ki?

Demirçioğlu güldü dedi:

- Can Köroğlu,sen ruḫset ver.Onları kotan zenciri ile Tokatacan govalayım,gorḫmak nedi?

Köroğlu dedi:

- Hazırla zencirini,yerde galan delilerin hamısını götürüb kesersen yağı goruğunun benderini.Ele ki men dava başladım,özünü vurursan goşuna.Ya budu gerek hamımızı gırılak,ya budu gerek Çenlibele düşmen ayağı değmeye.Amma destenin içine gorḥak adam buraḥma.Araya perhaşlık salar.Gerez,Köroğlu ele ki demelisini dedi, tapışırmalısını tapışırıb gurtardı,atı mindi,Deli Mehteri de yetmiş deli ile götürüb düzeldi yola.Çenlibel değdi birbirine.Eyvaz hay vurdu,iki min deli bele ayrıldı.Demirçioğlu hay vurdu,iki min deli bele ayrıldı.İşi bele görende ḥanımlar da galḥdılar ayağa,soyunub tökdüler yere.Gılınç götürdüler,galḥan götürdüler,altdan geyinib üsten gıfıllandılar,üsten geyinib altdan gıfıllandılar.Eyvaz goşulub bendergahlara çıḥdılar.İndi here öz işinde olsun biz görek Köroğlugil ne elediler.Köroğlu deliler de yanında gelib çatdı elçinin dediği bulağın yanına.Köroğlu ele gedirdi ki guya heç birşeyden heberi yoḥdu.Bulağa biraz galmış baḥdı ki budu nece ki elçi demişdi,olar yüz,yüzelli adam eyleşibler burada. Ele ki Köroğlugili gördüler,hamısı galḥdılar ayağa.Köroğlu de gelib çatdı.Ucadan bir hoş geldin eleyib soruşdu:

- Bes hanı han?

Bu sözde Hesen Paşa yeridi gabağa,dedi:

- Köroğlu,han yoḥdu,gelen paşadı.Sene men zehmet vermişem.Ancak meni gerek bağışlayasan.Men gorḥdum ki sen gelmeyesen,odu ki senin dostun Elemgulu Ḥan adını verdim.

Köroğlu dedi:

- Gelmisen lap yaḥşı elemisen.Gonak ki var bizim ezizimizdi, iki gözümüzdü.Buyurun gedek,hamınıza gözüm üste yerin var.

Hesen Paşa dedi:

- Eziz olasan.Men ele bilmeseydim heç Tokat'dan durub buraya gelmezdim.Men bilirdim ki sen merd adamsan.Meni bu goca vaḥtımda başı aşağı elemezsen.

Köroğlu dedi:

- Allah elemesin.Başı aşağı düşmenin olsun.Buyurun gedek eye, Deli Mehter,gonağlara yol göster.

Hesen Paşa dedi:

- Yoḥ Köroğlu,gel ele biz söhbeti indi buradaca eleyek.Eybi yoḥdur.Ele getmiş kimi varık.Vaḥt olar,inşallah Çenlibele de gederik.Bir de men Çenlibele bele getmek istemirem.Oraya Allah goysa men gerek başka cür gedem.Köroğlu herifin sözlerini başa düşdü

üreğinde dedi:"Ay senin meyitini görüm.Allah goysa seni Çenlibele men öz istediğim kimi aparacağam".

Köroğlu,Hesen Paşa ile danışa danışa etrafa nezer yetirdi. Gördü Goca Tülkü goşunu ele gizledib ki bir neferinin de başı görsenmir.Hesen Paşa dedi:

- Düş Köroğlu,düş ele sohbetimizi bu bulağın başında eleyek.

Köroğlu bir yoldaşlarına baḥdı,başa düşdü ki heç kes onun atdan düşmeğine razı değil amma ki Köroğlu bunu öz geyretine sığışdıra bilmedi.Fikirleşdi ki eğer atdan düşmesem deyerler ki gorḥdu.Odu ki ele birden aşırılıb atdan düşdü,yuyeni Deli Mehtere verib özü Hesen Paşanın yanına geldi.Köroğlu ele celd atdan düşdü ki deliler heç birşey eleye bilmediler.Durub gözlemeye başladılar.

Beli,ele ki Köroğlu ile Hesen Paşa bulağın başında gabağ gabağa eyleşdiler,Hesen Paşa söze başlayıb dedi:

- Köroğlu,meni Ḥodkar senin yanına gönderib.Besdi bu kadar ḥodkara düşmen oldun.İsteyirem Ḥodkarla seni barışdıram.Ḥodkar deyir,o menim büyük oğlum,Burcu Sultan Küçük oğlum.İsteyir köçüb yanıma gelsin,isteyir ele Çenlibelde otursun,isteyir bütün goşunun serkerdeliğini ona tapışırım.Sen de day uşak deyirsen.Bilirsen ki bu işin aḥırı yoḥdu.Cavanlık idi eledin.O nece deyerler day hevesdi,besdi.Gel bu daşı eteğinden tök.Ele burdan bir başa menimle gedek İstanbula gurtarsın getsin.Köroğlu dedi:

- Hesen Paşa,adam var,o nece deyerler,dil işleder,adam var el işleder.Men indiye kimi el işletmişem.Odu ki dilde senin kimi yağlı yağlı kesib doğraya bilmeyeceyem.Men sözü bir defe deyerem. Onu da değişmerem.Ne kadar ki bu dünyada men varam,ḥodkar var men ona düşmenem.Siz ele bilmeyin ki,men sizin işlerinizi bilmirem. Ḥodkar seni buraya niye gönderib,sen buraya nece gelmisen,hamısı mene bellidi.Men Köroğluyam,meni aldatmak,tora salmak olmaz.Elim ayağım değmemiş goşununu da götür,çıḥ burdan get.Men ḥodkara da düşmenem,sene de.Bunu deyib Köroğlu durdu ayağa,Hesen Paşa da durdu amma Köroğlunun gözü etrafda idi.Hesen Paşa ne eledi,necüre ḥeber verdise,Köroğlu bir de baḥdı ki dörd bir etrafdan goşun galḥdı ayağa.Yavaş yavaş başladılar yerimeye.Köroğlu gördü ki he, nece fikirleşmişdise elecedi,Hesen Paşa onu salıb goşunun düz ortasına.Özü de goşun ne gederdi adam,ele bil ki göbelekdi yerden çıḥır.Bir su içim saatda dörd bir teref oldu adam.Köroğlu bir bele baḥdı dedi:

- Hesen Paşa sen deyirsen ki men,Ḥodkarın büyük oğluyam.Yaḥşi bes oğlu atanın yanına aparmak üçün bu goşun,bu sursat,bu cebbehana neye lazımdı?

Hesen Paşa dedi:

- Köroğlu,sen indi menim elimde esirsen.Burada onbeş min goşun var.Min canın olsa biri menim elimden gurtarmayacak.Gel nahak gana bais olma,öz hoşunla teslim ol.

Köroğlu,etrafına nezer salıb gördü goşun getdikçe ilerleyir. Lap üzük gaşı kimi galıplar arada.Dedi:

- Hesen Paşa,özün bilirsen ki nece defelerle menim elime furset düşüb amma seni öldürmemişem.Sen ele bilme ki men senden gorḥ muşam,ya öldüre bilmemişem,yoḥ,men seni baḥ bugün üçün saḥlayırdım.indi ya sene veren Allah,ya mene.

Köroğlu bunu deyib istedi ata teref getsin.Hesen Paşa hökm eledi başındaki adamlar birden sıyırtma gılınç töküldüler onun üstüne,Deli Mehter istedi delilere hay vursun,Köroğlu el elediki:

- Dayan.

Ondan döndü Hesen Paşaya dedi:

- Hesen Paşa,gel bu goşunu gırdırma.Sen de atını min,men de, bu meydanda vuruşak.Ya sen meni öldür,ya men seni,bununla da davamız gurtarsın.

Hesen Paşa dedi:

- Bunlar hamısı gorḥahlıktandı,men senin fikrini başa düşürem sen bizi yubatmak isteyirsen,ancak geçmiş ola.Ḥodkarın fermanı budu ki senin ya başını aparam,ya özünü.Hesen Paşa bunu deyib birden başının adamlarına hay vurdu ki:

- Tutun! Bağlayın gollarını.

Adamlar töküldüler.Köroğlu elindeki şeşperi tovlayı bir sağa hereledi,bir sola hereledi,özüne yol açıb çıḥdı.Deli Mehter, gıratı buraḥdı.At bir defe fınhırıb dördeme özünü Köroğluya yetirdi.Köroğlu,gızıl guş kimi sıçrayıb atın beline düşdü.Ondan üzün Hesen Paşaya tutub dedi:

Men deliye hedyan söyleme paşa,
Hünerlisen,gel meydana efendim,
Dağıdar ölkeni,çevirrem taḥtın,
Bularam cekdeyin gana efendim.

Men beledem senin cengi şestine,
Gılınç çekib gırrem bugün gesdine,
Haygırıb meydanda gelsem üstüne,
Yetirerem seni cana efendim.

Baş eğmerem ḫodkar yazan fermana,
Gelersen elimden aḫır amana,
Köroğluyam,nerem çıḫar asmana,
Goşun açar dörd bir yana efendim.

Söz tamama yetişdi,Köroğlu bir deli nere çekib özün vurdu goşuna,Hesen Paşa da hay vurdu,goşun dörd terefden töküldü,Köroğlu üzün yağı goruğuna teref tutub dedi:

Merd igitler,dava günü gelibdi,
At sürüb meydana çıḫan gündü bu,
Muhennetler ter savaşa varıbdı,
Vurub atından yıḫan gündü bu.

Cömerd igit heç gaçar mı meydandan?
Gılınç çekib hayı alak düşmenden,
Gorḫah kesler boyun eyib pünhandan,
Sıḫılıb helvetden bahan gündü bu.

Goç Köroğlu,gılınç götür destine,
Muḫennet paşalar durub gesdine,
Garı düşmen hücum edib üstüne,
Neyzeni gözüne soḫan gündü bu.

Demirçioğluya ele bir işare bes idi.Hay vurdu deliler sıyırma gılınç töküldü goşunun üstüne.Hesen Paşa işi bele görende hay vurdu ki goşun o terefe yerisin.

Köroğlu dedi:

- Hesen Paşa görürsen ki baḫ indi sen menim elimdesen.Bir hemled de seni yerle yeksan elerem amma ki deyirem goşununa serkerdelik ele.Dava gızışdı,Köroğlu delileri davada görende üreği tellendi.Dedi:

Dolun at beline,goç delilerim,
Ḫodkarı taḫdından endirek hoydu,
Talayak mülkünü,alak canını,
Evini başına endirek hoydu.

Şığıyıb üstüne geddini bükek,
Gerek Çenlibele min esir çekek,
Paşanın başında gelin turp ekek,
Şahın çırağını söndürek ḫoydu.

Bir haykırsam,polad gollar boşalar,
Düşmenler elinden çeker haşalar,
Öldürek ḫodkarlar,gırak paşalar,
Meydanı mehşere dönderek hoydu.

Keyseri öldürek,serdarı tutak,
Böyüğün,küçüğün gol gola çatak,
Ereb at döşüne cümlesin gatak,
Çenlibele esir gönderek hoydu.

Geler Köroğlunun damaklı çağı,
Deliler meclisde,Ḫan Eyvaz sağı,
Aladı gözleri,gaşları yağı,
Bulgarlı Hanımı dindirek,hoydu.

Söz ele tezece tamam olmuşdu ki goşunun dal terefinden bir nere sesi geldi.Köroğlu da Hesen Paşa da her ikisi geri döndüler. Köroğlu baḫdı ki Deli Hesen,üç min deli ele daldan özünü vurdu Hesen Paşanın goşununa.Köroğlu galdı me'tel ki bu nece olan işdi. O evvel evvel ele bildi ki Deli Hesen,Hesen Paşanın kömeğine gelir.Baḫdı ki kömek nedi? Deli Hesen bir su içim saatda Hesen Paşanın goşununu gatım gatım gatlayıb,ağnatdı bu terefe.Dava gızışdı,ne gızışdı.Deli Hesen gızgın davada gışgırıb dedi:

- Eye,Demirçioğlu vur...gabağ senin,dal menim.Görek kim tez gurtaracak? Demirçioğlu sözü eşitcek gılıncı atdı yere,el eleyib belinden zenciri açdı,dedi:

- Deli Hesen,menim destem ḫırdadı.Görürem ki zenciri tovlamasam senden geri galacağam,ya meded!

Zenciri başladı herelemeye,gabağ kesildi,dal kesildi.Ortada da Köroğlu özü.Goşun başladı sağa,sola yayılmaya.Eyvaz,Hesen Paşanın goşununu bele görende galḫdı ayağa,atı minib bendergahdaki delilere hay vurdu.İki min deli de Eyvazla sol terefden tepildi goşuna.Köroğlu işi bele görende gıratı covlana getirdi dedi:

Gıratım kişneyib girer,
Atlar meydan başına,
Gılınç çekib delilerim,
Od eler düşmen başına.

Yaḫşı er yaḫşı at miner,
Ortada gösterer hüner,
Atılanda neyze şeşper,
Galdırar galḫan başına.

Ger girişsem çalhaçala,
Guş gerekdi ganad çala,
Çekib uçurdaram gala,
Bey,paşa,sultan başına.

Dava gününde Eyvaz Han,
Yüz yağıya vermez aman,
Dolanıb olasan gurban,
Bir bele oğlan başına.

İgidde olar namus,ar,
Dar günde görer günü var,
Köroğlu,deliler,Nigar,
Yığılar dövran başına.

Hesen Paşa gördü iş şulukdur.Bele getse burdan bir nefer adam gurtara bilmeyecek.Odur ki herçi badabad deyib atın başını dönderdi,bir deste goşunla Köroğluya hücum eledi.Köroğlu mısri gılıncı çekib onları gabağladı,de bir sağa vurdu,bir sola vurdu, goşunun ağzını sındırıb gaçağa saldı,üzün delilere tutub dedi:

Ḥodkar üstümüze goşun gönderdi,
Gırın delilerim,eyleyek cengi,
Çıḥın garınca tek dolun her yandan,
Bilin,ölkelerin menem firengi.

Elle nedi,altmış nedi,yüz nedi?
Daldalarda te'ne te'ne söz nedi?
Dere nedi,tepe nedi,düz nedi?
Menem gürbelerin şiri,pelengi.

Yaranandan bu meydanda tek menem,
Her leke paşaya boyun eymerem,
Gesem olsun,ter savaşdan dönmenem,
Aḥır suda sınar suyun sehengi.

Köroğlu fermanı merd merdana,
Can dil ile gılınç vurram düşmana,
Baş eğmerem ne sultana ne hana,
Menem igitlerin yeki rengi.

Aḥır ki goşun davam getire bilmeyib teslim oldu.Köroğlu hay vurub davanı dayandırdı.Hesen Paşanın özünü de esirlerin gabağına salıb Çenlibele getirdi.

Dünya Ḥanım,atası Hesen Paşanı görcek ḥanımların arasından çıhıb Köroğlunun gabağına geldi.Örpeğini açıb Köroğlunun ayaklarına atmak istedi ki Köroğlu Hesen Paşanı ona bağışlasın,Köroğlu goymadı,golundan tutub galdırdı,öz eli ile örpeği onun başına salıb dedi:

- Sen dayan,Dünya Ḥanım,men onu öldürmiyeceğem,menim onula ayrı işim var.Ondan üzünü delilere tutub dedi:

- Hanı Deli Hesen?

Deli Hesen,delilerin içinden çıḥıb Köroğlunun gabağına geldi.Yetişende gılıncını çıḥardı,iki ellerinin üstünde tutub Köroğlunun gabağında diz çökdü dedi:

- Goç Köroğlu,herşeyden gabağ menim büyük bir taksırım var. Gerek ondan geçesen,men sene ḥeber vermemiş bendergahları boşaldıb delileri götürüb getmişdim amma onu deyim ki men gesden bele elemişdim.Hesen Paşanın goşun ile gelmeyini keşikçiler aḥşamdan

mene dediler.Onun goşunu neçe yerbeyer elemeyini nece pusku düzeltdiğini men görmüşdüm.Gorḥdum ki işi sene ḥeber versem Çenlibele ses düşe,düşmen işi bile,fikrini deyişe.Odu ki sessiz semirsiz desteni götürüb gece ile onların dalında pusuya girdim.

Köroğlu dedi:

- Aferin.Men ele bele de fikirleşirdim,men indi senin bugünkü işinin evezini vermek isteyirem.

Ondan üzünü tutdu Hesen Paşaya dedi:

- Hesen Paşa,sen menim yolumda bir gızın Dona Ḥatunu Keçel Hemzeye verdin,bir gızın Dünya Ḥanımı da Bolu Beye vermek isteyirdin,ancak İsabalıya gısmet oldu.Eşittiğime göre senin bir gızın da var Bulğar Ḥanım adında.Onu da gerek Deli Hesene veresen.Götür bu saat bir name yaz,gönder,Bulğar Ḥanım gelsin buraya.Gorḥma bizde bir gayda var ki here öz istediğine gedir.Beğener geder, beğenmez gene de senin gızındı.Seninle birinci şertim budu.

Hesen Paşa dedi:

- De görüm,ikinci şertin nedi?

Köroğlu dedi:

- Hele sen nameni yaz ver,sonra da ikinci şertimi deyeceyem.

Hesen Paşa gördü ki ayrı elac yoḥdu,kağız götürüb Köroğlunun dediği kimi yazdı.Köroğlu,nameni alıb goydu cibine,ondan dedi:

- Hesen Paşa,indi gulak as,ikinci şertimi deyim.Ancak bu eslinde şert değil,menim ehdimdi,indi yerine gelib.Köroğlu bunu deyib üzünü tutdu Deli Mehtere dedi:

- Eye,Deli Mehter,gıratla duratı buraya çek.

Deli Mehter o saat gıratla duratı çekdi ortalığa.

Köroğlu dedi:

- Hesen Paşa,menim atam,Alı Kişi bilib bu iki atı sene bağışlamak istedi.Bu yahşılığın evezinde sen bu atların üstünde onun iki gözlerini çıḥartdırdın.Odur ki bu Çenlibele gelenden men ehd elemişem.İndi ehdim yerine gelib.Seni öldürmeyeceyem amma ne kadar ki ömrün var Çenlibelde bu iki ata mehter olacaksan.

Ustad deyir ki bir neçe günden sonra Bulğar Ḥanım Çenlibele geldi.Köroğlu,onu Deli Hesene verib toyunu eledi.Hesen Paşa da ne kadar ki ömrü var Çenlibelde galıb gıratla durata mehterlik eledi.

KÖROĞLU'NUN GOCALIĞI

Ustad deyir,Köroğlu gocalmışdı,davadan,vuruşdan yorulmuşdu. Ömrünün son günlerini Çenlibelde dinc yaşamak isteyirdi.Delilerin hamısını başından dağırtmış,gıratın da nallarını çekib çöle buraḥmışdı amma ki vefalı at Çenlibelden getmirdi.Gündüzler çölde, bayırda otlayıb geceleri yine de öz köhne yurduna gayıdırdı.

Deyirler ki deliler Köroğludan ayrılmak istememişdiler,ancak ne kadar elemişdilerse Köroğlu,razı olmamışdı,hamısını dağıtmışdı.Çenlibelde bir Nigar galmışdı,bir Köroğlu bir de ki gırat.

Günlerin bir gününde Köroğlu goşabulağa atasının gebrini ziyaret etmeye getmişdi.Gayıdan baş yolu ağ gayadan düşdü,baḥdı ki Nigar tek tenha oturub ağ gayada yollara baḥır.Köroğlu da yavaş yavaş gelib onun yanında eyleşdi,baḥdı ki Nigar,çoḥ gemgindi. Gara gaşlar çatılıb,ala gözler bahar buludu kimi dolub ele haya benddi ki neysan yağışı kimi yağsın.Köroğlu vefalı yarını bağrına basdı,üzünden,gözünden öpdü,niye gemgin olduğunu ondan soruşurdu.Nigar,bir yaralı aḥ çekib dedi:

- Heç,geçen günler yadıma düşür.Çenlibelde at kişnemesinden, deli ne'resinden,gılınç sesinden gulak tutulardı.Senin gorḥundan guş guşluğu ile bu yollardan geçe bilmezdi.Köroğlu,ne're çekende dağlar daşlar sesine ses verirdi.İndi hanı o günler?

Köroğlu başladı Nigara delil delayil demeye.Amma ne kadar elleşdise Nigarın gönlünü ala bilmedi.Aḥırda golundan tutub onu galdırdı.Biraz gezib derdi,gemi dağılsın deyi onu Çenlibelin eteklerine teref aparmağa başladı.Az gezdiler,çoḥ gezdiler,aḥırda gelib yola çıḥdılar.Ele biraz getmişdiler,baḥdılar bir kişi yolun kenarında bir cüt öküz otarır.Amma bu kişinin çiyninde yarı ağaç yarı demir geribe birşey var.Köroğlu ne kadar dikket eledise birşey fehm eleye bilmedi.Bu ne idise onun tanıdığı şeylere oḥşamırdı.Çomak idi,çomak değildi,emud idi emud değildi.Köroğlunu marak çulğadı ki yareb göresen bu ne olan şeydi.Yanaşıb kişiye salam verdi.Kişi eleyk cevabını verenden sonra Köroğlu soruşdu:

- Kardaş,ayıb olmasın soruşmak,bu nedi bele çiynine geçiribsen?

Kişi dedi:

- Tüfengdi.

Köroğlu baḥdı ki bu sözü heç indiye kimi eşitmeyib,dedi:

- Gardaş,tüfeng nedi?

Kişi baḥdı ki bu adam tüfengin ne olduğunu bilmir,dedi:

- Bu da bir cür yarahdı.Bunun baḥ burasında gülle olur.Burasını bele eleyende atılar.Gülle içinden çıḥıb gedir,özü de adama, heyvana her neyi değse o saat öldürür.

Köroğlu soruşdu:

- Nece ye'ni her şeye değse?

Kişi dedi:

- Her neye değse de,adama,heyvana,guşa.

Köroğlu kişinin sözüne inanmadı,tutdu yaḥasından ki:

- O nedi ki adam öldüre? Vur mene görüm nece öldürer?

Kişi dedi:

- Başına dönüm,çıḥ yolunla get,meni gana salma.

Köroğlu dedi:

- Olmaz ki olmaz,ya gerek bu saat atasan baḥam,ya da ki yalan deyirsen.

Kişi dedi,Köroğlu dedi,kişi gördü yoḥ,bu el çekesi değil, dedi:

- Gardaş,men sene ata bilmerem,indi de el çekmirsen,eybi yoḥdu,goy bir öküz gurban olsun sene.

Bunu deyib kişi öküzün birisini nişana aldı,gülle açılmakla öküzün yıḥılmağı bir oldu.Köroğlu yuyurdu öküzün yanına.Gabağca elini cibine saldı,çıḥardıb öküzün pulunu verdi.Sonra tüfengi alıb bir dikketle o terefe,bu terefine baḥdı.Ondan üzünü kişiye tutub soruşdu:

- Yaḥşı gardaş,sen dedin ki bu adama da değse öldürür he?

Kişi dedi:

- Beli,öldürür.

Köroğlu dedi:

- Yanı sen indi istesen bununla meni vurub öldüre bilirsende?

Kişi güldü,dedi:

- Neinki men,lap bir balaca uşak da istese bununla seni vurub öldüre biler.

Köroğlu getdi fikre,galın gaşlar çatıldı,alın ele gırışdı, ele gırışdı ki gatlar birbirine söykendi.Gözler,ele bil heresi bir dene durgun göle döndü,üzüne gözüne garanlık çöktü.Nigar baḥ-

dı ki Köroğlu bir teher oldu.Ele bil ki dünyanın bütün derdi gemi onun üstüne töküldü.Yanaşıb onun elinden tutdu.Baḥdı ki yoḥ, Köroğlu özünde sözünde değil.Haçandan haçana Köroğlu özüne geldi. Tüfengi kişinin özüne gaytarıb yavaş yavaş başladı demeye:

Titreyir ellerim,tar görür gözüm,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?
Dolaşmır dahanda sohbetim sözüm,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?

Tutulur meclisde igidin yası,
Kar görmür gılıncı,polad libası,
Gelib bic eyyamı,namerd dünyası,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?

Bele zaman hara,goç igid hara?
Merdleri çekerler namerdler dara,
Baş eğir laçınlar,terlanlar sara,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?

Aḥır ecel geldi,yetdi hay haray,
Çektiğim govgalar bitdi hay haray,
Tüfeng çıḥdı,merdlik getdi hay haray,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?

Köroğluyam,gırat üste gezerdim,
Muḥennetler başın vurub ezerdim,
Ne'reler çekerdim,sefler pozardım,
Men mi gocalmışam,ya zemane mi?

Söz tamam oldu,Köroğlu mısri gılıncını belinden açıb atdı yere,dedi:

- İndi namerd dünyası,bic eyyamdı.Bundan sonra igitlik bir gara pula değmez.Men bu günden Köroğluluğu yere goymaram.

Bunu deyib Köroğlu düzeldi yola.Nigar ne kadar çağırdısa Köroğlu dönmedi.Nigar Hanım işi bele görende eğilib mısri gılıncı yerden götürdü,paltarlarının altından beline bağlayıb Köroğlunun dalına düşdü.

Köroğlu ele hövl elemişdi ki heç özü de bilmirdi ki hara gedirdi amma gedirdi.Bayakdan Köroğlu,Nigar Ḫanıma delil delayil deyirdi,indi Nigar başladı ona delil delayil demeye.Ancak kime deyesen? Ele bil ki bu sözler heç Köroğluya deyilmirdi,daşdan,dıvardan ses çıḫırdı Köroğludan ses çıḫmırdı.Gelhagel,gelhagel aḫşam garanlık govuşanda gelib bir şehere çıḫdılar.Ele küçe ile gedirdiler bir de Köroğlunun gulağına henirti değdi.Bele dönüb baḫanda gördü ki bir uca imaretdi,üç nefer adam kemend atıblar,çıḫırlar bu imaretin üstüne.Köroğlu dayandı,Nigar da ayak saḫladı, soruşdu:

- Ne var,neye dayandın?

Köroğlu dedi:

- Bu adamlar diyesen bu imareti yarmak isteyirler,men gerek gözleyem,görem bu işin aḫırı ne olur.

Nigar dedi:

- Ne işimiz,gel yolumuza varak,çıḫıb gedek.

Köroğlu dedi:

- Yoḫ,oğruluğu görüb danışmamak da ele oğurlukdur.Men gerek gözleyem görem bunlar ne eleyecekler.

Sen deme,bu imaret İran Padişahının hezinesi imiş.Köroğlu bahdı ki beli,bu adamlar imaretin damını söküb girdiler içeri.O kadar gözledi ki oğrular işlerini görüb gurtardılar,götürmelilerini götürdüler,yüklerini tutdular,düşüb getmek isteyende Köroğlu kesdi başlarının üstünü ki:

- Deyin görüm kimsiniz? Gecenin bu vaḫdı burada ne gayırırsınız?

Oğrular ele bildiler ki Köroğlu keşikçilerdendi.İstediler el gol açsınlar.Köroğlu mecal vermeyib üçünün de gollarını bağlayıb yan yana yıḫdı.Oğrular başladılar yalvarmağa,ancak ne kadar dil tökdüler,ne kadar pul,gızıl ve'de verdiler birşey çıḫmadı.Aḫırda oğrulardan biri dedi:

- Gardaş,sen bizi tutubsan,indi insafın olar bıraḫarsan ne yaḫşi,bıraḫmazsan ne yaḫşi.Ancak biz buralıyık,bu yerin adamlarının hasiyetine beledik amma ki sen bu yerin adamlarına heç oḫşamırsan.Biz sene her ne ve'de verirsek sen tamam elemirsen.Bele olanda sene bir sual vereceyem,gerek menim o sualime doğru düzgün cavab veresen.

Köroğlu dedi:

- Sizi buraḥmak meselesinden geç,onu görmeyeceksiniz.Amma o ki galdı söz soruşmağa her ne isteyirsen soruş.Men ömrümde yalan dememişem,demerem de.

Oğru dedi:

- Gardaş,birce meni halı ele görüm,sen kimsen? Neçisen?

Köroğlu dedi:

- Men Köroğluyam.

Bele decek,ele bil ki oğrulara bir şad muştuluk heberi verdiler.Hamısı başladı sevinmeye.Oğrubaşı güle güle dedi:

- Ay rahmetliğin oğlu,indi ki sen Köroğlusan,bes day bizi niye burada esir yesir elemisen? Aç bizim ellerimizi.Bura ki var, senin düşmeninin hezinesidi.Sen gerek biraz da bizden razı galasan ki...

Köroğlu,kişinin sözünü ağzında goydu.Day imkan vermedi ki sözünü tamamlasın dedi:

- Her kimin olursa olsun,menim ele birinci düşmenim sizin kimi oğru haramzada adamlardı.

Söz oğrubaşıya toḥundu dedi:

- Balam,senin ki ele işin,peşen,şahların,paşaların var yoḥunu çalıb çapıb yemek olub.İndi haradan olubsan bele emeli salih, Allah adamı?

Köroğlu dedi:

- Düzdü,men hemişe paşaların,şahların var yoḥunu çalıb çapmışam amma men sizin kimi oğruluk elememişem.Men meydan açkışam.Dava elemişem,düşmen öldürmüşem,sonra da var yoḥunu çalıb çapıb aparmışam.Men her ne elemişemse açık elemişem,merd elemişem,amma siz it kimi oğruluk eleyirsiniz,siz namerdsiniz,siz merdlerin adını batırırsınız.

Oğrular gördüler yoḥ,Köroğlu bunları buraḥmayacak,Köroğlu o kadar gözledi ki seher açıldı,hezineler gelib çıḥdı.Oğruları hezinedara teslim verdi.Nigarı da götürüb şeheri gezmeye getdi. Hezinedar gaçıb birbaş getdi paşanın yanına,ehvalatı nece ki görmüşdü padişaha danışdı.Padişah tez adam gönderib Köroğlunu tapdılar yanına çağırtdırdı.Köroğlu,alagöz Nigar da yanına geldi padişahın huzuruna.Padşah baḥdı ki bu yaşı ötmüş bir adamdı amma şesti bestinden,boy buhunundan görünür ele bele yol adamı değil,soruşdu:

- Goca,de görüm bu nece ehvalatdı? Bunları sen harada tutubsan?

Köroğlu,ehvalatı nece olmuşdu danışdı.Padşah o saat emr verdi oğruları zindana saldılar.Ondan üzün Köroğluya tutub dedi:

- Yaḫşi,goca,çoḫ sağ ol ki oğruları tutubsan,bu yaḫşılığın yerde galmaz.Hecaletinden çıḫaram,deyerem bu saat sene herclik de vererler.Ancak bir de görüm,sen özün kimsen? Necisen? Haradan gelib,haraya gedensen?

Padşahın bele danışmağı Köroğlunun üreğini gubarlandırdı. Ele bil ki bütün derdlerini yadına saldı.Cavanlık günleri onun yadına düşdü,deliler,Çenlibel gözünün gabağına geldi,öz özüne dedi:"Ey bivefa,namerd dünya! görmen nece olmuşam ki padşah mene herclik verir".Üreği devam getirmedi.Üçtelli sazı çiyninden aşırıb sinesine basdı,dedi:

Çenlibelde eli olan,
Düşkün Köroğlu menem,men,
Başında min deli olan,
Düşkün Köroğlu menem,men.

Merdlik işledib bir zaman,
Namerde çekdirdim aman,
İndi elif geddi kaman,
Düşkün Köroğlu menem,men.

Laçın tek berede yatan,
Emud vuran,şeşper atan,
Yağılar go gola çatan,
Düşkün Köroğlu menem,men.

Könlünün semendin yoran,
Namerdler boynunu ƣuran,
Merdler ile dostluk guran,
Düşkün Köroğlu menem,men.

Goç Köroğlu görünmez şen,
Eyvazından ayrı düşen,
Gurbet elde bağrı bişen,
Düşkün Köroğlu menem,men.

Padşah,Köroğlunu tanıdı amma baḥdı ki day nece deyerler o dövranı geçib,o Köroğludan bir eser galmayıb dedi:

- Köroğlu,men İran Padışahıyam,sen Köroğlu.Biz hemişe birbirimize düşmen olmuşuk amma indi rüzigar ele getirib ki sen özün öz ayağınla mene gonak gelmisen.Özü de ki mene bele büyük yaḥşılık elemisen.Men day bu günden aramızdaki düşmençiliği yere goyuram.Gel gal menim yanımda.

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,men senin yanında gala bilmerem.Yaḥşısı budu ki sen izin ver,biz çıḥah gedek.

Padşah dedi:

- Köroğlu,gocalmısan.Daha Köroğluluk eleyen değilsen,yaşın geçib günün ötüb.Gal menim yanımda,mene tedbirci,meslehetçi ol.

Köroğlu gebul elemedi.Padşah gördü olmayacak,izin verdi, sonra da emr eledi heresine bir at verib,yola salsınlar.

İndi Köroğlu getmekde olsun,sen eşit padşahdan.Köroğlugil gedenden sonra padişahın üreğine vesvese düşdü,fikirleşdi ki:"Ey dili gafil men gerek onu buraḥmayaydım,her ne kadar desen gurd oğlu gurd olar.Elime düşmüşken onun tedbirini eleyeceğidim".

Bunu fikirleşib padşah goşun büyüklerinden birine hökm eledi ki bir neçe nefer de adam götürüb bir kese yoldan Köroğlunun gabağını kessin,özünü öldürüb arvadını da getirsin.Goşun büyüğü bir neçe adam götürüb kese yol ile gelib bir dar gedikde pusku gurdu.

İndi bunlar burada durub gözlemekde olsunlar,sene kimden deyim,Köroğlu ile Nigardan.

Köroğlu ile Nigar özleri de işden biheber gelirdiler.Gelib haman gediye çatanda bir de baḥdılar ki bir neçe yerden üstlerine tüfeng lüleleri uzandı.Goşun büyüğü daşın dalından gışgırdı ki:

- Dayanın!

Köroğlu dinmezce atı saḥladı.Nigar da dayandı.Goşun büyüğü gışgırdı:

- Atdan düşün.

Köroğlu kirimişce aşırılıb atdan düşdü,sonra da kömek eleyib Nigarı düşürtdi.Goşun büyüğü yene de daşın dalından gışgırdı:

- Her ne yar yasağın varsa,tök yere.

Köroğlu dedi:

- Heçbir yarağım yasağım yoḥdu,birce dene sazım var.

Goşun büyüğü işi bele görende arhayın oldu.Daşın dalından çıhıb geldi,hökm eledi adamlarına ki:

- Bağlayın gollarını,yar yasağınısa tök yere.

Adamlardan bir ikisi yuyurdular Köroğlunun üstüne.Köroğlu heçbir söz demedi.Kirimişce dayandı.Başladılar Köroğlunun gollarını bağlamaya.Nigar mat mat bahırdı Köroğlunun üzüne ki göresen bu niye bele eleyir.

Köroğlu Nigara bahıb dedi:

- İncime,Nigar Hanım,goy bağlasınlar.Day bizim dovranımız gurtardı.İndi onların dövranıdı,görürsen mi? Bunların da ellerinde haman o tüfengden var.İndi gerek laçınlar,terlanlar sarlara baş eye.Bugünden bele dünya namerd dünyasıdır.

Köroğlunun gollarını bağlayıb gurtardılar.Ondan goşun büyüğü öz adamlarını iki yere böldü,bir destesine de hökm eledi ki Nigarı ata mindirib şehere getirsinler.Köroğlu bahdı ki Nigarı ondan ayırmak isteyirler.Buna üreği tab getirmedi.Bir özüne bahdı,bir bağlanmış gollarına bahdı,bir alagöz Nigara bahdı,bir de etrafında tüfengli adamlara bahdı,dedi:

Uca dağın ucasıyam,
Eskik olmaz garım menim,
Ner peşengin gocasıyam,
Kervan sürmek karım menim.

Goç yarandım ezel başdan,
Vursam,cıdam geçer daşdan,
Hele govgadan,savaşdan,
Galmamış gollarım menim.

Hanı Eyvaz burda ese,
Bir gılınca gırh baş kese,
O devranım dönüb terse,
Gar tökür baharım menim.

Hanı Ehmed şeşper ata,
Demirçioğlu küştü tuta,
Bu günümde gelib çata,
Telan delilerim menim.

Goç Köroğlu bade içe,
Başları pencer tek biçe,
İnsafdır mı ele geçe,
Alagöz Nigarım menim?

Söz tamam oldu.Nigar özünü atdı Köroğlunun yanına.Köroğlu üzünü goşun büyüğüne tutub dedi:

- Siz gelin onu menden ayırmayın.Aparırsız,ikimizi de bir aparın buraḥırsız bir buraḥın.

Goşun büyüğü dedi:

- Olmaz!

Köroğlu dedi:

- Siz ele bilmeyin ki men acizem,yani ki gorḥuram.Yoḥ,men özüme söz vermişem ki bundan sonra gan tökmeyem.Ömrümün aḥır günlerini bele geçirem.Ancak siz gelin meni vadar elemeyin ki men öz ehdime hılaf çıḥam.

Goşun büyüğü dedi:

- olmaz,bize hökm beledi ki seni öldürek,onu aparak.

Köroğlu dedi:

- Yaḥşı,bu kimin hökmüdü? Onu haraya aparırsınız?

Goşun büyüğü dedi:

- Bu gıbleyi alem padşahın hökmüdü.Gıbleyi alem özü bizi gönderib seni tutub öldürek,sonra da zenenini aparıb ona çatdırak.

Köroğlu padşahın bu namerdliğini eşidende ele bir ne're çekdi ki dağlar,daşlar lerzeye geldi,dedi:

Ay hezerat,ay cemaat,
Ürek zerd oldu,zerd oldu,
Gene namerdin sözleri,
Cana derd oldu,derd oldu.

Dostumu atdım damana,
Regibi gelsin yamana,
Kör olsun bele zamana,
Namerd merd oldu,merd oldu.

Köroğluyam,dad hazaran,
Adım deftere yazaram,
Ne kadar sefil gezerem,
Adım gurd oldu,gurd oldu.

Ondan bir güç verdi,kendir gırık gırık olub yere töküldü.

Padşahın adamları özlerini ele itirdiler ki bilmediler tüfengin lülesini ona teref tutsunlar,ya dıbçeğini.Vefalı Nigar işi bele görende paltarlarının altından mısri gılıncı çıḥarıb Köroğluya verdi.Köroğlu bayak ha kesdi padşah adamlarının başının üstünü.Bir su içim saatda hamısını şil küt eleyib tökdü.Ondan atı mindi,Nigarı terkine alıb birbaş Çenlibele teref üz goydu.

Bu işin üstünden bir neçe müddet geçti.Ḥeber gelib padşaha çatdı ki bes Köroğlu adamlarının hamısını gırıb özü de tezeden Çenlibele dönüb.Padşah baḥdı ki oyunu baḥtalayıb,başladı gorḥmaya ki indi Köroğlu tezeden başına adam yığsa,day öhdesinden gelmek olmayacak.Tez adam gönderib vezir vekili,goşun büyüklerini çağırdı yanına.Meslehet,meşveret başlandı.Çoḥ götür goydan sonra bele tedbir tökdüler ki hele ne kadar Köroğlu başına adam cem elemeyib,goşun götürüb üstüne getsinler.Beli başladılar goşun yığıb hazırlık görmeye.İndi bunlar burada hazırlıkda olsunlar,sene kimden ḥeber verim,Aşık Cunundan.

Aşık Cunun eşitdi ki padşah goşun leşker hazırlayır Köroğlunun üstüne getmeye.Day vaḥt itirmeyib çekdi çarığın dabanını, birbaş Çenlibel deyib yola düşdü.Gündüzü geceye gatdı,geceni gündüze gatdı.Günlerin birinde bir aḥşam üstü gelib Çenlibele çatdı. Aşık Cunun Çenlibele çatanda Köroğlu Nigar Hanımla yene de ağ gayada oturmuşdu.

Aşık Cunun görcek,dik galḥdı ayağa,iki vefalı dost gucaḥlaşdılar.De hoş beş,on beşden sonra Köroğlu soruşdu:

- Ne var? Ne yahşı köhne dostu yad elemisen? Aşık Cunun sazı çiyninden aşırıb basdı bağrına,dedi:

Sene deyim goç Köroğlu,
Düşmenler gelecek oldu,
Sonun olar puç Köroğlu,
Düşmenler gelecek oldu.

Daldalama sen sesini,
Düşmenle kesme besini,
Geçmiş köhne gısasını,
Düşmenler alacak oldu.

Cununam,dilden düşmüşem,
Bülbülem,gülden düşmüşem,
Gocalıb elden düşmüşem,
Düşmenler gelecek oldu.

Söz tamama yetdi.Köroğlu dedi:

- Aşık Cunun,bir emelli başlı danış görüm,ne deyirsen?

Aşık Cunun sazla dediği kimi sözle de dedi.Köroğlu getdi fikre.Nigar dedi:

- Köroğlu,fikirleşmek vaḫdı değil,de görek,ne deyirsen?

Köroğlu,üzünü Aşık Cununa tutub dedi:

Sene deyim,Aşık Cunun,
Çağır gelsin Han Eyvazı,
Tar eleyim düşmen günün,
Çağır gelsin Han Eyvazı.

Namerdliği bildirerem,
Yadı bize güldürerem,
Tek tek salıb öldürerem,
Çağır gelsin Han Eyvazı.

Köroğlu çekmez haşalar,
Çetindi gollar boşalar,
Yerişir oğraş paşalar,
Çağır gelsin Han Eyvazı.

Söz aḫıra yetdi.Aşık Cunun durdu ayağa dedi:

- Köroğlu vaḫtı itirmeye değmez,men gedim,uşakları tapım.

Köroğlu izin verdi,aşık,o nece deyerler,heç solgun dermemiş tezeden gayıdıb yola düşdü.

İndi Köroğlu ile Nigar,Çenlibelde galmakta olsunlar.Görek Aşık Cunun ne eledi.

Aşık Cunun çoḫ gezdi,çoḫ dolandı amma Eyvazı tapa bilmedi. Dağlar aşdı,dereler geçti,günlerin birinde bir biçenekde Demirçioğluna rast geldi.Baḫdı ki Demirçioğlu elinde yaba ot yığır.Aşık Cunun Demirçioğlunu görcek aldı sazı görek ne dedi:

Demirçioğlu sene deyim,
Çenlibele düşmen gelir,
Polad galḫan,demir geyim,
Çenlibele düşmen gelir.

Bu sinemi gem alıbdı,
Şad gelbime derd salıbdı,
Köroğlu yalgız galıbdı,
Çenlibele düşmen gelir.

Çenlibelde yoḫ sohbet saz,
Çırpınır göllerinde gaz,
Hanı Hesen,hanı Eyvaz,
Çenlibele düşmen gelir.

Sananmaz yüzler,elliler,
Düşmene deme beliler,
Görünmür igid deliler,
Çenlibele düşmen gelir.

Yoldadı Köroğlu gözü,
Gelbinde goçaklık gözü,
Aşık Cunun budu sözü,
Çenlibele düşmen gelir.

Aşık Cunun sazla dediği kimi sözle de ehvalatı Demirçioğluya danışdı.Demirçioğlu dedi:

- Men Eyvazın yerini bilirem,gedek tapak.

Demirçioğlu gece gündüz çölde bayırda olduğundan,üz gözünü tük basmışdı.Oradan durub birbaş geldi delleyin yanına,dedi:

- Usta,seferim var,gedeceyem,tez menim üzümü gırḫ,usta baḫdı ki Demirçioğlunun üzün tük basıb ki gırḫmak üzün işdi.Odu ki bir teher başından elemek istedi.Dedi:

- Bu saat gırḫa bilmerem.Ulgucun korlanıb,gerek itildem.

Ustanın cevabında aldı Demirçioğlu dedi:

Sene deyim usta başı,
Gaşı dibinden dibinden,
Olmagilen işde naşı,
Gaşı dibinden dibinden.

Düşmenler gırıb gesdine,
Gelir Köroğlu üstüne,
Deyerem senin şestine,
Gaşı dibinden dibinden.

Sennen hesabı çekerem,
Gözünden gan yaş tökerem,
Elif geddini bükerem,
Gaşı dibinden dibinden.

Demirçioğlu bilinci,
Olarsan eller gülüncü,
Sene endirrem gılıncı,
Gaşı dibinden dibinden.

Aḥırıncı haneni Demirçioğlu ele dedi ki usta gördü eğer oyan buyan elese,başı bedeninden ayrılacak.Dinmez ve söylemez ulgücü götürüb başladı gırḥmaya.Ele ki gırḥıb gurtardı,Demirçioğlu çıḥardıb onun haggını verdi,ondan Aşık Cununu da götürüb yola düşdü.Ne kadar getdiler bilmirem,ne kadar getmediler bilmirem.Aḥırda gelib Eyvazı tapdılar.Eyvaz,Aşık Cunun ile Demirçioğlunu görcek aldı sazı dedi:

Dağlarbaşı Çenlibelden,
Deyin görüm ne heber var?
Başı garlı bizim elden,
Deyin görüm,ne heber var.

Gırat,ereb at durur mu?
Köroğlu dövran gurur mu?
Paşalar boynu burur mu?
Deyin görüm ne heber var?

Eyvaz,golun görmek ister,
Ter savaşa girmek ister,
Köroğlunu görmek ister,
Deyin görüm,ne heber var.

Eyvaz sözü tamam elecek,Aşık Cunun aldı onun cevabında dedi:

Çenlibelden heber getirdim,
Gardaş,dur gedek,dur gedek,
Müşkül metlebi bitirdim,
Gardaş,dur gedek,dur gedek.

Köroğlu oḥuyub yazır,
Yalgız galıb candan bezir,
Haray salıb seni gezir,
Gardaş,dur gedek dur gedek.

Aşık Cunun gedrin bilir,
Seni görüb üzü gülür,
Çenlibele düşmen gelir,
Gardaş,dur gedek dur gedek.

Aşık Cunun sazla dediği kimi sözle de ehvalatı Eyvaza danışdı,sonra da dedi ki:

- Köroğlu deyirdi harada olsa özünü mene yetirsin.

Eyvaz dedi:

- Yaḥşı,men getdim amma siz uşakların dalınca gedin.

Eyvaz ata minib Çenlibele teref,Aşık Cunula Demirçioğlu da Deli Hesenin dalınca yola düşdüler.Eyvaz durmayıb,dincelmeyib Çenlibele getmekte olsun,Demirçioğlu ile Aşık Cunun aḥtırıb aḥtarıb aḥırda Deli Hesene tapdılar.

Aşık Cunun bahdı ki Deli Hesen ele gocalıb ele gocalıb lap Elden düşüb.Deli Hesenin bele gocalmağı Aşık Cununa yaman eser eledi.Aldı sazı dedi:

Ḥodkarlar üstüne atlı gedende,
Düşmen gören açık gözün nece oldu,
Oğraş paşalarla dava edende,
Ne're çeken sesin nece oldu?

Çenlibelde ağır meclisler guran,
Ereb at üstünde merdana duran,
Mısri gılınç çekib boyunlar vuran,
Soruşmursan,han Eyvazın necoldu?

Aşık Cunun bu sırları bilende,
Düşmenleri ağladanda gülende,
Herden gezeblenib geyze gelende,
Gabağda boz duran üzün necoldu?

Düzdü,Deli Hesen gocalmışdı amma ki o nece deyerler aslanın ne gocası ne cavanı? Deli Hesen yene de ele haman Deli Hesen idi. Sazı Aşık Cununun elinden alıb dedi:

Yağı düşmenlere goca açmağa,
Hele var golumda guvvetim menim,
Goşun gelib Çenlibele geçmeye,
Gebul etmez namus,geyretim menim.

Gürzüm işleyende dağları gırar,
Gorhusundan tapmaz düşmenler gerar,
Paşanın,ḫodkarın bağrını yarar,
Ac aslan yerişim,heybetim menim.

Men deli Hesenem,er havadarı,
Heç yaddan çıḫar mı dostluk ilgarı?
Vuruşma zamanı,dava bazarı,
Olmaz heç insafım,mürvetim menim.

Deli Hesenin sözlerine Aşık Cunun da,Demirçioğlu da çoḫ sevindiler.Üçü de atlanıb dağlara,daşlara,kendlere,obalara hay saldılar.Bir neçe günün içinde bütün delileri yığıb Çenlibele teref yola düşdüler.

Deliler getmekde olsunlar,indi eşit Köroğludan.Köroğlu,aşık Cununu,Eyvazın dalınca gönderenden sonra bir gün gözledi,iki gün gözledi,gelen olmadı.üçüncü gün seher tezden idi.Köroğlu yene de oturmuşdu ağ gayada,yollara baḫırdı.Nigar baḫdı ki Köroğlu çoḫ gemgindi.Durub yavaşca geldi,oturdu onun yanında.Köroğlu dönüb bir Nigara baḫdı,ondan sazı çiyninden aşırdı,dedi:

Garı düşmen güc getirdi,
Gocaldım Nigar,gocaldım,
Menzilim başa yetirdi,
Gocaldım Nigar,gocaldım.

Muhennetin olmaz zatı,
Merdin polad olar gatı,
İtirdim gırat,duratı,
Gocaldım Nigar,gocaldım.

Köroğlu gorḥmaz yağıdan,
Bade içibdi sağıdan,
Hanı Eyvaz,Tupdağıdan?
Gocaldım Nigar,gocaldım.

Nigar ele ağzını açırdı Köroğluya ürek direk versin,bir de baḥdılar ki budu yolda toz dumana garışdı,duman toza.Bele baḥanda gördüler Eyvaz yatıb atın boynuna,ele gelir ele gelir ki ele bil bir oḥdu,yayından çıḥıb uçur.Köroğlu da Nigar da dik galḥdılar ayağa.Eyvaz gelib çatdı atdan aşırılıb gabağca Nigarla,sonra da Köroğlu ile görüşdü.Kef haldan sonra başladılar söhbete.Köroğlu ehvalatı Eyvaza danışdı.Eyvaz da delilerin heberini verdi.Ondan Köroğlu Eyvazı gönderdi ki gedib gıratı tapıb getirsin.Eyvaz durdu,bir kemeden de götürüb yağı goruğuna teref getdi.Eyvaz ele tezece getmişdi bir de baḥdılar ki Deli Hesen,Demirçioğlu,Aşık Cunun dallarınca da bütün deliler budu gelirler.Köroğlu vefalı dostlarını görcek üreği atlandı.Gelbi coşdu,sazı döşüne basıb görek delilere nece hoşgeldin eledi?

Gene ömür tezelendi,
Hoş geldiniz,delilerim,
Gurtardım hicrandan,gemden,
Hoş geldiniz,delilerim.

Düşün,burda mehman galak,
Ḥodkarlara gırgın salak,
Paşalardan kısas alak,
Hoş geldiniz delilerim.

Bir şur salak bu cahana,
Meydan boyansın al gana,
Sefer eyleyek her yana,
Hoş geldiniz,delilerim.

Aslan tek berede yatak,
Düşmenlere şeşper atak,
Paşaları diri tutak,
Hoş geldiniz,delilerim.

Zimistanım döndü yaza,
Gulak verin söze,saza,
Köroğlu yetdi murada,
Hoş geldiniz,delilerim.

Deliler atlardan töküldüler.Hamı Nigarla,Köroğlu ile görüşdü.Ele bu demde bir kişneme sesi geldi.Bele bahanda gördüler gırat ele gelir ele gelir ki ley kimi,üstünde de Eyvaz,hamı döndü, at Çenlibeli bir defe dörd dolanıb herelendi,sonra gızılguş kimi süzüb Köroğlunun gabağında dayandı.Ele kişnedi,ele kişnedi ki daşlar lerzeye geldi,Köroğlu sazı basdı döşüne dedi:

Budu geldi havadarım,
Dur başına dolan könül,
Zimistanda dövr elerdin,
Yaz bahara boyan könlüm.

Gıratıma nal düzdürrem,
Paşalar bağrın ezdirrem,
Meyler,sağılar gezdirrem,
Başlar teze dovran könlüm.

Köroğluyam,merd merdana,
Çağırram,girrem meydana,
Gılınç vurram düşmana,
Ḥodkar taḥdan salan könül.

Deliler,Çenlibelde galsınlar,indi sene kimden deyim,padşahdan.Ele kitedarik göründü,goşun hazırlandı,padşah Alı Ḫan ile Mehdi Ḫanı da çağırdı,goşuna böyük eledi,yola saldı.Gelhagel,gelhagel,goşun gelib çatdı Çenlibelin hendeverine.Keşikçiler gelib goşunun gelmeyini Köroğluya ḫeber verdiler.Köroğlu destebaşılara hay vurdu ki delileri yığsınlar.Ele ki hamı yığıldı,Köroğlu sazı götürdü,dedi:

Yaraklanın delilerim,
Yağılar meydana gelir,
Muhennetler goşun çekib,
Üz tutub bu yana gelir.

Sölerimde yoḫdu yalan,
Düşmanlara salak talan,
Mısri gılınç gılsın covlan,
Boyanmaya gana gelir.

Olun sef sef,deste deste,
Yeriyek düşmenin üste,
Yağı düşmen dolub gesde,
Tülküler aslana gelir.

İgid olan etmez hata,
Goç gerek pusguda yata,
Han Eyvaz,min ereb ata,
Belli Ehmed fermana gelir.

Peleng tek ovdan küsmeye,
Düşmenler üste esmeye,
Yağılar başı kesmeye,
Köroğlu merdana gelir.

Söz tamam oldu,Köroğlu sazı verdi Nigar Ḫanıma,mısrı gılıncı götürüb bağladı beline.Deli Mehder o saat gıratı çekdi Köroğlunun beraberine.Köroğlu,atı mindi,mısrı gılıncı çekdi,sonra üzünü delilere tutub dedi:

Delilerim,bugün dava günüdü,
Atlanın,yaradan bize yar olsun,
Merd igidler yarasından bellidi,
Namerdleri goy ter bassın,har olsun.

Rüstemi Zal kimi ne'reler çeken,
Meydanda merd igid bağrını söken,
Mısrı gılınç vurub gızıl gan töken,
Esirgeme,vur ellerin var olsun.

Menem deyen kesler çıḥsın meydana,
Dolansın meydanı merdi merdana,
Utansın namerdi besleyen ana,
Görüm,onun işi ahu zar olsun.

Nuş edin badeni,alın sağıdan,
Çekinmeyin heramiden,yağıdan,
Sefler pozan,orduları dağıdan,
Eğri gılınc gılafında mar olsun.

Köroğlu merdliği gala dünyada,
İgid gerek başda sevda gaynada,
Dava günü ser meydanda oynada,
Meydandan gaçana,namus ar olsun.

O terefden de ḥanların goşunu gelib çatdı.Köroğlu bir delilere baḥdı bir düşmen goşununa baḥdı,ele bir ne're çekdi ki göyde geden guşlar ganad saḥladılar.Üzün Eyvaza tutub dedi:

Goşun çekib geldi yağı,
Düşmenleri seç Eyvazım,
Dağ üstünden çekek dağı,
Tez hucuma geç Eyvazım.

Deli könül almaz öğüt,
Goca beden,olma meyit,
Mısrı gılınç kemter igit,
Al düşmanı bıç,Eyvazım.

Gıratın nalı sökülmez,
Köroğlu beli bükülmez,
İgit ölümden çekilmez,
Yağı ganı iç,Eyvazım.

Köroğlu sözünü tamam eleyib özünü verdi goşuna,deliler her terefden töküldüler.Ustad deyir ki o gün Çenlibelde bir dava oldu ki hele rüzgarın gözü bele dava görmemişdi.Çenlibelin daşları düşmen ganına boyanıb gıp gırmızı laleye döndü.

Orasını deyim ki hanlar hile elemişdiler.Gesden goşunun yarısını meydana buraḥıb yarısını puskuda saḥlamışdılar ki delilerin gücünü bilib sonra bıraḥsınlar.İndi işi bele görende hökm verdiler ki goşun puskudan çıḥsın.Özü de düz ortaya vurub Köroğlunun özünü helge mereke elesin.Beli goşun puskudan çıḥdı amma Köroğlu da işini möhkem tutmuşdu.Deli Heseni de öz destesi ile puskuda goymuşdu.İndi işi bele görende üzün Eyvaza tutub dedi:

Çağır Deli Hesen gelsin,
Ağır zerbe bugün çalsın,
Ölen ölsün,galan galsın,
Merd igitler melum olsun.

Gabağa salma naşını,
Vurdurar öz yoldaşını,
Gezdisem namerd başını,
Hına menim ganım olsun.

Siz inanın göherkana,
Hereniz dönün aslana,
Basılmayın bed düşmana,
Goyun ölen menim olsun.

Köroğluyam,men emiray,
Varsa çıḥart meydana tay,
Davada dilim bilmez pay,
Ezrail bir yanın olsun!

Nigar Hanım delilere baḥdı,Köroğluya baḥdı,düşmene baḥdı. Ele bu demde Köroğluda özünü onlara yetirdi.Baḥdı ki şadlıkdan Nigar Ḥanımın gözleri ele olub ele olub ki ele bil bahar buludu. Ele haya benddi ki ab-ı neysan kimi süzülüb tökülsün.Nigar,gıratın sesine döndü,Köroğlunu gördü.Ele birce bunu deyebildi ki:

- Can Köroğlu...!

Nigarın sözünden Köroğlunun üreği atlandı,gelbi tel tel oldu.Bir deli ne're çekib dedi:

Merd dayanar namerd gaçar,
Meydan gümbür gümbür gümbürleni...
Delilerim meydan açar,
Meydan gümbür gümbür gümbürleni...

Goç igit bığın buranda,
Çekib yay oḥun guranda,
Şeşper galḥana vuranda,
Galḥan gümbür gümbür gümbürleni...

Top atılar galasından,
Hak saḥlasın balasından,
Köroğlunun neresiden,
Her yan gümbür gümbürleni...

Deliler düşmene ele bir vay verdiler ki bir nefer de olsun padşah goşunundan salamat gurtarıb gayıda bilmedi.Ele ki dava gurtardı deliler hamısı geldi,Köroğlu atın başını çevirdi ki Çenlibele galḥsın.Aşık Cunun el atıb yapışdı gıratın yuyeninden Köroğlu dayandı,deliler de dayandılar.Aşık Cunun söze başladı,dedi:

- Köroğlu,bu nece vaḥt idi ki delileri başından dağıtmışdın. Köroğluluğu yere goymuşdun.De görüm indi ne fikirdesen? Gene de tek galmak isteyirsen,ya delileri yanında saḥlayırsan?

Köroğlu dedi:

- Yoḥ,Aşık Cunun.Duzdu,men Köroğluluğdan el çekmişdim amma baḥıram ki bu olan şey değil.Ne kadar ki ḥodkarlar,padşahlar,ḥanlar bu namerd dünyada ağalık eleyirler,men Köroğluluğu yere goya bilmeyeceyem.ondan üzünü delilere tutdu,dedi:

- Ne kadar ki onlar var,biz de varık!

Köroğludan bu sözü eşidende bütün deliler ne're çekdiler. Atlar kişnedi,gılınçlar oynadı,gırat,ikidal ayağının üste galḥıb gızmış peleng kimi ele bir şeyhe çekdi ki dağ daş titredi.Aşık Cunun üçtelli sazı bağrına basdı,hamı bir yerde tezeden Çenlibele galmağa başladılar.

— A —

Abi-neysen : Nisan yağmuru

Adlı-sanlı : Meşhur.

Ağa : Bey Efendi

Ağappağı : Tüm beyaz.

Ağappağı : Bembeyaz

Ağ kaya : Özel bir kaya ismi.

Ağartmışdı : Beyazlandırmıştı.

Ağ tüklü gemer : Bir tür koyun.

Ahu-zar : Feryat, ağlama,ahvay,Ağlayıb-inleme.

Aḥça : Para birimi.

Aḥmaḥ : Ahmak anlamaz.

Aḥtar : Ara.

Aḥtarsan : Arasan.

Aḥşam şer düşende : Gece karanlığı düşende.

Akuşka : Pencere.

Al : Hile.

Alacalar dağı : Dağ ismi.

Alacalar dağı : Kars tarafında bir dağ ismi.

Aladağ : Dağ ismi.

Ala kapi : Doğubeyazıt'da özel yer ismi.

Alardemgil : Bir türlü kar.

Aliḥan : İran ordusunda olan bir serkerde ismi

Alici kuş : Ovucu kuş. Yırtıcı kuş. (şahin)

Ali kişi : Köroğlu'nun babası.

Alpaça at : Kiziroğlu Muztafa'nın atının ismi.

Alviz : Dağ ismi.

Aman-zaman : Tek. Yalnızca.

Apermak : Taşımak,nakletmek.

Ârâmla : Sessizlikle,sabırla,rahatlıkla.

Arasbar : Aras sahilinde bir yer ismi.

Araste : Süslenmiş.

Ariḥ : Cılız,sıska,zayıf.

Arḥayınlanmak : Emin olmak,rahat olmak.

Arḥayinlaşmak : Rahat olmak.

Arḥayinol : Rahat ol.Kuşkusuz emin ol.
Aziz oldu : Ortaya çıkarmak,rahatsız etmek.
Arzuman : İstek,arzu.
Ase yolu : İrevanda bir yol ismi.
Aslan balası : Aslan yavrusu.
Aslan paşa : Bağdet Paşası.
Aslan paşa : (Rum Paşası)
Âsmâha : Göke.
Aşpaz : Ahçı.
Aşpazḥane : Mutfak.
Aşna : Tanış.
Aşna soğan doğruya : İstismar etmek.İhanet etmek.
Aşık cunun : (Erzurum'lu idi) Erzurum'lu aşık.
Ata tüllandi : Kalkıp ata hızla binmek.
Atın cevçeleri : Atın gemleri.
Atım-atım atılar : Yerinde duramamak.
Atın cilovi : At gemi. At dizgini.
Atın zeltengi : Üzengi.
At duzu : Yer ismi.
Atayı-mihriban : Mihriban baba.
Ati yancidar eyleyib : At çok uzaklara gitmemek için, atın boynundaki ipi ayaklarına sarmak.

Avâz : Ses,Seda.
Ayğır : Erkek at-(Mec) canlı,diri.
Ayazıyar : Gökyüzünün açık olması.Gece serinli-
: ğinde üşümek.
Aylağımdır : Meskenimdir,yerimdir,
Ayvaz : Özel isim.
Âzâd : Serbes,hür.

— B —

Baç-i ḥirac : Rus'un vergi gâlibin mağluptan aldığı
: Tazminat.
Bağdad : İrak'ın başkenti.
Bağdat bağı : Bağdatta bir bağ ismi.
Baḥarındaki : Görünümündeki.
Baḥtalamak : (Kumarda) kaybetmek.
Bala : Yavru.
Balaca : Ufacık.
Ballica : Yer ismi.
Balasından : Yavrusundan.
Barıgah : Bultan sarayı.
Başı lovlu : Çok acele bir halde. Telaş içinde,
Beyazıdlı Ehmed tacırbaşı: Özel isim.
Beyazıt Paşası Ḥalil Paşa: Özel isim.
Beyazıt : Yer ismi.
Bayaka : Biraz önce. Demin.
Bayir-bacak : Evreşik eşik,açık yer.
Bayira : Binanın dışı,eşik'e valuya açık yer.
Bazburt : Görkem,heybet.
Bazirgan : Tacir.Ticaretle uğraşan adam.
Bazubend : Kola bağlanan nişan.
Be'li : Evet.
Bebir : Kaplana benzer yırtıcı bir hayvan.
Beçeşm : Gözüm üste.
Bed : Kötü,pis.
Bednam : Kötü-Alçak. İsmi kötülüğe çıkan.
Bednallık : Rahatsızlık çıkaran.Biniş vermeyen at.
Bedöyler : Sağlam yapılılar.Hızlı koşan Arap atı.
Bed ḥuy : Kötü huylu.
Bedteher : Kötü bir biçimde.
Behlul : Özel isim.
Beḥtever : Hoşbaht.
Beled : Tanış.

Beled olmak : Tanımak,aşina olmak,bilmek.
Beletçi : Rehber,tanıtıcı.
Belli : Evet.
Belli Ehmed : Köroğlu'nun delilerinden biri.
Bendergâh : Yol geçit.
Bennâ : Binanın taş ve kerpiç kısmını yapan usta.
Benefşe : Menekşe.
Beni-İnsan : Âdem evladı. İnsan.
Bere : Pusu.
Beri : Şu taraf.
Beri dönende : Şu tarafa dönerken.
Beyvec : Ehemmiyetsiz.
Beyem : Meğer.
Bığ yerleri hele tezece terleyirdi : Genç.Taze.Reşid çağına gelen delikanlı.
Bilcık : Hilebazlık.Akıllı manasında.
Biğ : Bıyık.
Bihörmet : Hürmetsiz.
Biḥeber : Habersiz.
Bir elinde imani,bir elinde tumani : Deyim.
Birce-birce : Birer birer.
Bir neçesi : Bir kaçı.
Bir pası : Bir müddet.
Bir teher : Bir türlü.
Bir sütun dağ : (İran'da) Kirmanşah kentinin yakınında bir dağ ismi.(Meşhur Ferhad Kazan dağı.
Bolubeyi : Özel isim.
Boyunbağı : Gerdanlık.
Boyungoymak : Razı olmak,üzerine almak.
Böyük kişi : Özel isim.
Biabır : Hayasız.
Biçenek : Biçilecek yer.Çayır.
Bihuşdaru : Uydurucu derman.

Birteher : Bir türlü.
Boy-Buhun : Boy-pos.Endam.
Börk : Şapka.
Bu bârede : Bu konuda.
Bu boyda : Şu kadar.
Burc-u baru : Kale burcu. Kale hisarı,duvar.
Bulğar ḫanım : Hasan Paşa'nın kızı.
Buḫov : Köstek.Engel.
Bulak : Pınar.
Buse : Öpüş.Öpücük.
Burgucu : Testere.
Buta : Dal.
Burcu Sultan : İstanbul Paşa'sının oğlu ve nigar hanımın kardeşi.
Bulend : Uzun.
Bu minva : Böylece.

Cahal-Cumru : Cahil,Anlamaz,Delikanlı.
Cah-i Celal : Gösterişli.
Candan bezmek : Canından bıkmak.
Canına Lerze salmış : Korkutmak.
Cavanlık : Gençlik.
Cebbahane : Silah anbarı.
Ceferpaşa : Erzurum paşası.
Ceng-i cidal : Savaş,döğüş.
Cengi-Şest : Kahramanlım,el savaşı.
Cem elemek : Toplama. Bir araya getirme.
Celd : Çabuk.
Cerime : Para cezası.
Cevan : Genç, civan.
Ceze-feze : İşkence.
Cıda : Harp âleti.
Cikka : Kalkık saç perçemi.
Cikkinden-Bikkine : Kadar.
Cin-Cindir : Yırtık ve eski elbise.
Cirmak : Tırnağı ile derisini koparmak.
Cirmak : Tırmalamak.Tırnak atmak.
Ciyerparası : Sevgili.
Cesir : Köprü.
Cezire : Ada.
Cin atına bindirdi : Asableşdirdi,sinirlendirdi.
Covlana getirmek : Fırlatmak.
Cumdu : Saldırdı.
Cübbe-Cövşene : Aba,giyim kuşam.
Cüce : Civciv.
Cür : Tür,çeşid.
Cüyür : Yaban keçisi.Karaca.Ceylana benzer Hayvan.

— Ç —

Çahargüşe : Dört köşe.
Çar-naçar : Çaresiz.
Çakkal : Hayvan
Çaḥnaşdi : Telaşlanmak, paniğe kapılmak.
Çaḥnaşmak : Panik,telaş.
Çamḥanesi : Cilvelenmek.
Çanakkala : Yer ismi.
Çapar : Çevik postacı.Çabuk.Haberci.
Çardakli bel : Çenlibelin bir başka ismi.
Çardaklı çenlibel : Özel yer ismi.
Çarḥ-Altında : Gök gubbesinin altanda.
Çarhovuz : Dört köşe havuz.
Çatmak : Varmak,yetişmek.
Çay : Irmak.
Çayan : Çıyan (Zehirli bir hayvan).
Çeçik : Gem.
Çek-çevik : Yönetmek.
Çemenzar : Kır,çimenlik.
Çene-boğaz : Münakaşa etmek.Tartışmak.Ağız kavgası yapmak.
Çenli : Dumanlı.
Çer : At hastalığı.
Çeyen deymiş at : At hastalığı.
Çeşteliye : Kahvaltı yap.
Çetver : İçkide bir ölçek.
Çen : Duman, sis.
Çenlibel : Yer ismi.
Çeşmey : Gözlük.
Çeyirtkeye : Çekirge.
Çiçekleşme : Küçülme.
Çıdır meydanı : Özel yer ismi.
Çığir : Yer ismi.
Çılka polat : İnce çelik.
Çilley-ikaman : Yay kirişi.
Çimir : Kestirmek.

Çimmek : Yüzmek.

Çin : Derece,basamak,biçmek için kullanılan dişli bir âlet. Orak.

Çingıl Kımı : Çıngıllı.

Çin-maçin : Çin ülkesi.

Çirtik : Parmak çatlatmak.

Çiskin : Yağışlı hava.

Çiyin : Ömüz.

Çoban-çoluk : Çoban.

Çoḥ : Fazla.

Çodar : Koyun alış verişi yapan adam.

Çoḥ uzu yola : Yumuşak adam.

Çolak : Topal.

Çomağı : Zopa,el ağacı.

Çopur mehdi : Özel isim.

Çölli-berribiyabani : Susuz çöl.Susuz ağaçsız bir çöl.

Çöpüklü : Kalıntı,artık.Pörsümüş kumaş.

Çöpürcefer : Özelisim.

Çörek : Ekmek.

Çuḥa : Azerbeycan'da çobanların üste giyilenve keçeden yapılan bir elbise.

Çöḥ : Fazla.

— D —

Daban almak : Hızlanmak,hızlı yürümeye başlamak.
Dağdağa : Beyhude telaş ve ızdırap.Korku
Dağistan : Yer ismi
Dahanda : Ağızda
Dahil : İçeri.
Dam : Tavan.
Damaklı : Neşeli,keyifli.
Damaklar duruldu : Keyiflendiler.
Damen : Etek.
Danışma : Damcı damcı tökmek.
Dartınmak : Silkinmek.Birşeyden kurtulmuya çalışmak.
Darıhma : Sıkılma.
Darıhmak : Sıkılmak.Canı sıklmak.Bıkmak,bezmek.
Darisgal : Çok dar.Sahası küçük olan.
Damaklar sazaldı : Keyifler neşelendi.
Daşlı dere : Yer ismi.
Dava dalaşsiz : Davasız.
Dava meşgı : Savaş ta'limi.
Dehân : Ağız.
Delеduz :Hilekâr.
Dellek : Berber.
Deli : Er.Kahraman.Savaşçı.
Deli Hasen : Köroğlu'nun delilerinden.
Deli Mehdi : Köroğlu'nun delilerinden.
Deli Mehter : Köroğlu'nun mehteri.
Delisov : Deli gibi.
Deli Hasen Köroğlu'nun : Kılıcının altından geçti.Ölenecen onunla kardeş oldu.

Delil-delayıl : Delil nasihat.
Delme-Değik : Delik deşik.
Dem-desgâh : Tantana.Busat,büyük meclis.
Demirçioğlu : Köroğlu delilerinden.
Demirkapı Derbend : Derbendin başka bir ismi.
Derbend : Azerbeycan'da bir kent.
Derya : Deniz.
Deryayi-leşker : Ordunun tam içi.
Dezlemek : Bağ bağ bağlamak.
Desmal : Mendil.
Destebaşı : Serkerde.
Destgâh : Busat.
Desterḥan : Sofrar.
Destinde : Elinde.
Davasiz-Şevesiz : Rahat.
Devranlar : Busatlar.Şenlikler.
Dılgır : Sıkıcı.
Dide : Göz.
Dilbilmez : Kanmaz,aldanmaz.
Dilezber : Ezber.Hatırada tutmak.
Dildar : Sevgili.
Dincelmek : Dinlenmek.
Dinmek : Konuşmak.Söz söylemek.
Dinmez-Söylemez : Deyim
Dirçelmek : Yavaş yavaş büyümek,kuvvetlenmek.
: Eski haline dönmek.
Don : Kadın elbisesi.
Dona ḥanım : Özel isim.
Dov gelmek : Üstün gelmek.
Doresini : Çevresini,etrafını.
Dördeme : Bir türlü at yarışı.
Döş : Gögüs.
Döşendi : Sarıldı,açıldı.
Döşlemek : Göğsü ile itmek.
Dövletli : Varlı,zengin.
Döyse : Değilse.

Döyül : Değil.
Dubara : Yeniden.
Dur at : Köroğlu'nun atlarından biri.
Duruş getire bilmemek : Sabır tükenmek.
Dustak : Hapsedilmiş insan.Mahpus.
Duyu : Pirinç.
Dübbe : Çok şakacı.
Dünen : Dün.
Dürtme : Yumuruk.
Düş : Düşmek,inmek.
Dünya ḫanım : Hasan Paşa'nın kızı.
Dünya'dan göçürmek : Öldürmek.
Düzengâh : Düzyer,saf yer.
Düzeltmek : Tertip etmek,hazırlamak.

— E —

Eba-geba : Kaba-sapa.
Ecir : Kiralanmış adam.
Eflatun : Özel isim.
Efel oğlu efel : Salak oğlu salak.
Eğyar : Dosttan başka düşman.
Ehd elemek : Söz vermek.
Ehrimen : Şeytan.
Ehval-ruhiye : Durumun nasıl olduğu.
Ehvalpursan : Hal hatır sormak.
Ehyanen-Ehyane : Ansızın.
Ekilmek : Gözden kaybolmak.Sıvışmak.
Elden ayaktan : Takatten düşmek.
Elden-ayakdan saldı : Güçden düşdü.
Elden-dilden : Takatten.
Elden düşmek : Yorulmak,ihtiyarlamak.
Elehdı-minel vefa : Söz verdin yerine getirmen lazım.
Elek-velek : Alt-üst etmek.
Elemgulaḥan : Özöl isim.
Elemgülü : Özel isim.
Elengeler : Kuru kemirliler.
Elenge at : Arı at.Kuru kemikli.
Elenge-ulenge : Kuru kemik.
eleşdiki : Çalıştı ki.
Eleşmek : Çalışmak.
Eli veli dağı : Özel dağ ismi.
Emelli-başli : Büsbütün.
Emelli-Başlı : Dürüst bir şekilde.
Emiray : Özel isim.
Emud : Harp aleti.
Endam : Ten-vücut.
Endaze : Ölçü.
Ender-dönder : Sıvı cisimleri bir kabdan başka bir kaba aktarmak,indirmek.
Engel : Sed-mani.

Enva'i musibet : Çeşitli musibetler.
Eppek : Ekmek.
Ereb at : Bir türlü at cinsi.
Ereb pehlivan : Özel isim.
Ereb paşa : özel isim.
Ereb Reyhan : Özel isim.
Ereb oğlu (Siyahgul) : Zenci oğlu.
Ergene : Evlenmek veyaere gitmek çağında olma.
Erindi : Tenbellenmek.
Erzeninder : Sene bedava.
Erzime muhtelif ol : Sözüme dikkat et.
Erzincan : Türkiye şehirlerinden biri.
Erzurum : Türkiye şehri.
Esir-yesir : Tutuklu.
Esremiş : Coşmuş.Kızmış.
Esremiş nar : Olgun nar.Yetişmiş.
Eşit : Dinle.
EşitMemek : Duymamak.
Eşrefi : Altın para.
E'tibar : Değer.
Etraf : Çevre.
evvel-evvel : Başlangıçta.
Ey dadi-bidad : Eyvah.
Ey dili-gafil : Ey hasersiz.
ezel : İptida,evvel,başlangıç.
Ezazıl : Eziyetçi.
Ezelden : Evvelden.
Eziz Helef balası :Özbeöz babası.
Ezişdirmek : Ezmek.

— F —

Fehimli-ferasetli : Akıllı başlı.
Feraset : Huş. Zeka.
Ferhad : Özel isim.
Ferraş : İşçi,hizmetçi.
Fikirleşirdi : Düşündü.
Fitne-fel : Ara bozma.
Fovç-fovç : Deste-beste.

— G —

Gada : Derd-belâ.Musibet,felaket.
Gabağ : Yer ismi
Gabağca : Önceden.
Gabağlaşmak : Karşılaşmak.
Gadın Ḥaylağı : Kadın cemaati.
Gaf Dağı : Özel isim.
Gap-gülay. : Çok kolay.
Gapmak : Isırmak,dişlemek.
Garaçi : Cingene.
Gamarlamak : Bir şeyi çabuk ve rasgele alıp götürmek,tutmak yakalamak.
Gançırağ : Kıpkırmızı olmak.
Gançırğa : İp ve kayış geçirmek için delik veya halka.
Gandal : Ağır mahkumların el ve ayaklarına geçirilen.demir halkalı zincir.
Ganrilıb geri : Dönüp geri bakanda.
Garaḥan : Özel isim.
Garanlık govuşan kimi : Akşam üstü.
Garavaş : İşçi.
Garavol : Bekçi.
Garavulḥana : Nöbetçi odası.
Garı nene gürşagi : Gök kuşağı.
Gasid : Haberci.
Gatık : Yoğurt.
Gavas : Dalkıç.
Gayda : Kanun.
Gayındanda : Dönüşde.
Gayidip : Dönüb,
Gayir : Yap.
Gaytar : Dönder.
Gayittirmak : Yaptırmak.
Ğebr : Ateşe tapan.

GEbristan : Mezarlık.
Gecer ali : Özel isim.
Geçene güzeşt diyerler : Geçmişe mazi derler.
Gede oğlu : Değersiz kimse.
Gefil : Habersiz.
Gefle : Kafile.
Gefle-gatirla : Kervan ve katırlar.
Gelp pul : Sahte demir para.
Gelet : Halt.
Gemgin : Kederli.
Gemişdirmek : Alıcı kuşu av üzerine saldırmak.
Gemze : Naz.Şive,süzgün bakış.
Gend : Kesme şeker.
Genim : Düşman.
Genşer : İleri,ön,karşı taraf.
Gerden : Boyun.
Gerdiş : Dolaşmak.
Gergeden : Hayvan ismi.
Gerar tuttu : Sâkitleşmek.
Gerrem : Koâaçaram.
Gesem : And,yemin.
Gesem olsun : Yemin olsun.
Geveze : Fazla konuşan.
Geyinib-Keçinib : Süslenmek.
Geyrez : Bundan başka.
Geyser : Bir tür ünvan.
Gızgın : Utanmak,çekinmek,sıkılmak.
Gısnamak : Israr etmek,şiddetle taleb etmek.
Gıy vurmak : Bağırmak,kışkırmak.
Giç : Ayak.
Gible bulağı : Özel isim.
Gibley-i Alem : Sultanlara verilen bir lakab.
Gimcandır : Hafifce gülmek.
Girdin-girdin : Kat-kat.
Girgi : Yırtıcı bir tür kuş. Çağlayan-Sâr.
Girime geçsen : Elime geçsen.
Gişgirdi : Bağırdı.

Gizlenpaç : Bir tür çocuk oyunu.
Gizilguş : Bir türlü kuş.
Gizil : Altın.
Goca : İhtiyar.
Goçaklık : Zorbalık eden insan.
Goçu mehdi : Özel isim.
Gohum : Akraba.
Golçay : Korkulu.
Gol goymaz : Kabul etmez.
Gonak : Misafir.
Gonum-gönşü : Komşular.
Goruḫçu : Bekçi.
Goruh-gaytak bilmeyen : Hat ve hudut tanımayan.
Goşabulak : Özel isim.
Goşa kaya : Yer ismi.
Goşulmak : Birleşmek,karışmak,arkadaş olmak.
Gotaz : Püskül.
Goyak ki : Tutak kir.
Göbelek : Mantar.
Gödek : Kısa
Göherkan : Kıymetli taş madeni.
Gölmec : Küçük göl.
Görḫu kanmaz : Korkmaz.
Götür-goy : Düşünmek,fikir.Maslahat.
Gövga : Hay kuy
Gövüşmek : Kavuşmak.
Göyçek : Güzel.
Gözledi : Bekledi.
Gözlemek : Beklemek.
Gözleyirem : Bekliyorum.
Gu : Ku kuşu.
Gul : Kule.
Gulabetin : Kızıl veya gümüş tellerinden oluşan sap.
Gulaç : Uzun.
Gulaç : Saç bezetme

Gulaç saç : Uzun saç.
Guldur : Eşkiya-Soyguncu.
Gulluğuna : Hizmetine.
Gulak asmadı : Dinlemek.
Gulah asmak : Dinlemek.
Gumuz : At sütünden yapılan bir tür içki.
Gunatra : Öyle.
Gurtardi : Bitirdi.
Gurdalanmak : Kurcalamak,karıştırmak.
Guraşdi : Yaraştı.Birbirine münasip olmak.
Gurşanmak : Aldanmak.
Gurtarmadı : Bitmedi.
Guşgun : Atın belindeki eyerin ön tarafa sürüşmemesi için onun kuyruğu altından geçirilen kayış.
Günc : Köşe.
Gücünen : Zorla.
Gül destesi : Çiçek demeti.
Gül-Ruḥsar : Gülyüzlü.
Gülḥetasiz olmaz
ağ nokersiz : Kul hatasız efendi hizmetçisiz olmaz.
Gümrah : Sapa sağlam.
Güne bir menzil
teyyi-menazil : Atasözü
Gürbe : Kedi.
Gürcü : Özel isim.
Gürcüoğlu Mehmed : Özel isim.
Güne nişin : Sessiz sedasızbir tarafa oturan.
Güya : Sanki.

— Ğ —

Ḫalḫal : Halhal
Ḫalı-ḫalça : Halı. Küçük boydan halı.
Ḫak-i pay : Ayakaltının toprağı.
Ḫeberdar : Haberi olan,
Ḫecaletinden çıḫaram : İyiliğe karşılık vermek.
Ḫelet : Hediye.
Ḫelil paşa : Beşazıt Paşanın ismi.
Ḫelvet : Dinç.
Ḫelvetce : Gizlice.
Ḫer : Eşek.
Ḫetirie deymek : Kolunu kırmak.
Ḫeyli : Hayli-Çok fazla.
Ḫırac : Zorla verilen vergi.
Ḫırda : Ufak.
Ḫiffetden : Derden kederden.
Ḫina : Kına.
Ḫirdalığından : Çocukluğundan.
Ḫirid : Alış veriş etmek.
Ḫirpalamak : Boğazından yapışmak.
Ḫeca Eziz : Özel isim.
Ḫodkar : Hakim-paşa.
Ḫorek : Yemek.
Ḫoşsifat : Güzel huylu.
Ḫeylek : Fazlasına.
Ḫoy : Özel şehir ismi.C.Azerbeycan'da kent ismi.
Ḫuda : Allah. Tanrı.
Ḫurd-iHaşi : Yorgun.Yorulup kavrulmuş.

— H —

Haçandan-haçana : Nihâyet.Sonunda.
Halka-Mereks : Devrelemek,çevreni kuşatmak.
Halal-Hummet : Halalca.
Halay pozan : Köroğlu'nun delisi.
Haleb : Özel yer ismi.
Hali ele : Başa sal.
Hali idi : Haberdar idi.
Hamıdan gabağ : Herkesten önce.
Hamisi : Hepsi.
Handa : Nerede.
Handan-gecden : Bir süre sonra.
Haraya Aparirsan : Nereye götürürsün.
Hâsil : Sonuç.
Hasil olmak : Elde etmek.
Havadarım : İsteklim.
Haykırıb : Kışkırmak.
Hay-kuy : Ses,gürültü.
Hazaran : Binlerce.
Hebeşe : Özel isim.
Hebeş bazarı : Özel isim.
Heç zad : Hiç bir şey.
Hede gorḥu : Korkutmak.
Hedden ziyade : Haddindem artık.
Heleb kasri : Özel yer ismi.
Helgebend : Zincir gibi.
Helgebegüş : Kulağı küpeli köle.
Helem-helem : Şimdilik.
Hellendirmek : Yuvarlatmak.
Hemayıl : Silah asmak için omuzdan asılan kayış.
Hemze : Özel isim.
Hendever : Çevre,etraf.
Henirti : Fısıltı.
Herbe gadağa : Korkutmak.
Herci-bâdâbad : Ne olursa olsun.

Harami : Hırsız.
Herden-Birden : Arasıra.
Hergiz : Hiçbir zaman.
Herelenmek : Çevirmek,tatbik etmek.
Hereleyib : Fırlatıp.
Hereniz : Herbiriniz.
Hesabi : Düzgün.
Hesen Paşa : Tokat valisi.
Hesen Ḫanım oğlu
Mahmut Ḫan : Özel isim.
Heyet : Evin bahçesi.
Heyva : Ayva.
Hezar : Bin.
Hazer peşe : Bin sanata sahip olan.
Hırslanmak : Kızmak,sinirlenmek.
Hikkınmak : Zor vermek.zorlanmak.
Hil'egerlik : Hilekârlık.
Hind : Özel isim.
Hokka : Tartı ölçüsü.
Horasan Poladı : Özel polat ismi.
Hovl elemek : Acele etmek.
Hovur-hovur : Az-az.
Hökmen : Muhakkak.
Hörgü : Örgü.
Hörülmek : Sarılmak.
Hundurden : Yüksekten. Çok yüce.
Hurka : Korku.
Huş-i guşla : Dikkatlice.
Hü : Cenabı Allah'ın isimlerinden.
Hürü Ḫanım : Özel isim.

— İ —

İfcin : Tam süretle,tamam.
İgbâl : Şans.baht.
İki başlı söz : İki yanlı söz.
İhtilat : Konuşmak.
İltimas : Yalvarmak.
İmirza : (Karagulunadi).
İncevardan : İyi ki,şükür ki.
İtiha : Son,nihayet.
İri : Büyük.
İrak : Uzak.
İran : Ülke ismi.
İreli : Ön.
İrzagulu kânkân : Özel isim.
İrevan serdari Hüseynali Han : Özel isim.
İrişe-irişe : Dişleri ağartıp boşuna gülmek.
İrişmek : Ulaşmak.
İti görüm-Kürdü görüm, onu görmeyim. : Birinden nefret etmek(Ata sözü).
İsabali : Özel isim.
İskender : Özel isim.
İsrafil-suru : Özel isim.
İstanbul : Türkiye vilayetlerinden.
İşdek : Hile.
İşin-Peşen : İşin gücün.
İşve : Naz.

— K —

Kağızman : Kaza ismi.
Kâloğlan : Özel isim.
Kânkânoğlu : Özel isim.
Karabaş : Siyah saçlı.
Kara Pehlivan : Özel isim.
Kars : Türkiye vilayetlerinden.
Kasab oğlu eyvaz : Özel isim.
Kasib : Fakir.
Kaynağ : Gayganak.
Kayser : Rum serdarlarının lakabı.
Kevâce :Devenin üzerindeki oturma yeri.
Keçel Hemze : Özel isim.
Kemal-i Edeble : İhtiramla.
Kemfursat : Fırsatçı.
Kemter : Azca,azarak.
Kend : Köy.
Ke'nan : Yer ismi.
Kendir : Uzun ip.
Keniz : Cariye.
Kepeney : Bir türlü elbise.
Kergeden : Hayvan ismi.
Keşikçi : Nöbetçi,
Kırdeyiman : Özel yer ismi.
Kiç : Ayak.
Kiçik : Küçük.
Kili : Kuru yer.
Kimyager : Kimyacı.
Kirimek : Üşümek.
Kiziroğlu Mustafa : Özel isim.
Kobud : Kaba.
Koca sefer : Özel isim.
Konak : Misafir.

Korlanıb : Bozulup.
Koca sefer : Özelisim.
Kovşen : Tarla.
Kömek : Yardım.
Köndelen : Eğri,enine,çapraz.
Kör-peşman : Pişman.
Körafehim : Geri zekalı.
Kulag as : Dinle.
Kulfetine : Hanımına.
Kulafırengi : Eski iki katlı bina.
Kuştu : Güreş.
Küll-i ihtiyar : Yetkili.
Külek : Fırtına.
Kürdoğlu : Köroğlu'nun oğlu.
Kürdistan'lı Ehmed Ḫan : Özel isim.

— L —

Laçin	: Kuş isimi.
Lâl	: Dilsiz.
Lalezar	: Lale çiçeği biten yer.
Lap	: Tam.
Leçek	: Baş örtüsü.
Lele köcüp yurd ağlayır	: Yerinde yeller esmek.
Lenkeran	: C.Azerbeycan'da kent ismi.
Lengime	: Gecikmek.
Lepirciler	: İzciler.
Leşker	: Koşun.
Leyli	: Özel isim.
Leyli Ḫanım	: Özel isim.
Lokman	: Özel isim.
Lotuluk	: Kabadayılık.

— M —

Maddım-maddım baḥir : Şaşkın şaşkın bakmak.
Mansıra : Kuşaltmak.Muhasıra.
Manşırladı : Nişanladı.
Mar : Yılan.
Marıtdamak : Gözaltında tutmak.
Marıtlayıb : Esaslanmak,esas duruş.
Mazarat : Çokbilmiş.
Mecal tapmadı : Zaman bulmadı.
Mecm'i : Sinir.
Mecnun : Özel isim.
Medd-i mana : Manâ.
Mehareti : Başarısı.
Mehbub Ḥanım : Özel isim.
Mehbub Ḥanım : Leyli ḥanımın emi kızısı.
Mehdi ḥan : İran serdârı.
Mehel goymaram : Karşılamamak.
Mehri ḥanım. : Özel isim.
Mehter : At bakıcısı.
Mehter-mürtüz : Özel isim.
Mehter mürtüz : Hasan Paşa'nın adamı.
Menim kanım sellenir
sırrım bellenmez : Ser verir sır vermem.
Mensur : Özel isim.
Menzil : Ev.
Merc : Bahse girişmek.
Merendi tek biçen : Kesin.
Mercan ḥanım : Özel isim.
Meşe : Orman.
Mehşer : kıyamet.
Metlebi nedir : Sözü nedir?
Meydangerd : Meydanda dolaşan.
Meyyit : Ceset,ölü.
Mezemmet : Kınamak.
Mihman : Misafir.
Miḥ : Çivi.

Milçek	: Sinek.
Miskal	: Tartı ölçüsü.
Misir	: Ülke ismi.
Movc	: Dalga.
Mugessır	: Taksıkar,suçlu.
Mugayat ol	: Kontrol et.Özen ihtimam göster.
Mujgan	: Kiprik.
Mu'mıne ḫanım	: Özel isim.
Munsıf	: İnsaflı.
Muradbeyli	: İl ismi.
Muradbeyli	: Köroğlu'nun bağlı olduğu ilin adı.
Muradbeyli Hasan ḫan	: Özel isim.
Muş	: Türkiye'de bir il ismi.
Muştebeh	: Şüpheli.
Muy	: Kıl.
Müḫennet	: Alçak,Namart.
Mürgüz	: Dağ ismi.
Müreḫḫes	: Serbest.
Müzd	: Ücret.
Müzmeḫel	: Aradan gitmek.

— N —

Nabeled : Yabancı.
Naçak : Hasta,Hastalanmak.
Nâdân : Cahil,anlamaz.
Nadınç : Yaramaz.
Nadinç : Rahatsız,yaramaz.
Nağd : Nakit,peşin.
Nâlayık : Liyakatsiz.
Nalpara : Nalparçası.
Nam : İsim,ad.
Nâme : Mektup.
Namehrem : Haram.
Nân : Ekmek.
Nârahat : Rahatsız.
Naşi : Acemi.
Nataraz : Biçimsiz,beceriksiz.
Naz-gamze : İşve.
Nebelet : Yabancı,acemi.
Nece : Nasıl.
Neçe : Kaç.
Neçe gün : Kaç gün.
Neḥcivan : Ş.Azerbeycan'da kent ismi.
Naḥoş : Hasta,rahatsız.
Ne gayırırsan : Ne yapıyorsun?
Neheng : Deniz hayvanı.
Nemek beharam : Tuz bilmez,nankör.
Nemer : Armağan.Misafirlerin düğünsahibine verdikleri para.
Nergiz : Bir türlü çiçek.Özel isim.
Nerteḥte : Tavla.
Ne kâze : Neci.
Ne sayak : Ne gibi nasıl.
Ne teher : Nasıl.
Nigar haṇım : Özel isim.
Nimdaş : Eskilemiş eşya,veya elbise.

Novbe : Sıra.
Novut : Petrol.
Nuzladan : Bir tür hastalık.

— O —

Oğraş : Hırsız.
Oğru : Hırsız.
Oḥşadmak : Benzetmek.
Ohşamak : Benzemek,mani okurken ağlamak.
Oḥşamir : Benzemiyor.
Oḥşayir : Benziyor.
Onnan öteridi ki : Onun için idi.
Ordubad : Ş.Azerbeycan'kentlerinden
Osman : Özel isim.
Oyan-buyan elemek : Oyalamak.
Oylağ : Keçi yavrusu.
Oyum-oyum : Delik-delik.

— Ö —

Öbürü : Öteki.
Örpek : Baş örtüsü.
Örüş : Otlak. Mera.
Ötarmak : Otlatmak.
Öteri : Hatır için.
Ösmanlı : Anadolu.
Özge : Başkası.
Özümün : Kendimin.
Ötüb gedmek : Kaçıp gitmek.
Öz-özüne : Kendi kendine.

— P —

Paḥillik : Kıskançlık.
Pakize : Temiz.
Palçık : Çamur.
Paltar : Elbise.
Paltar-maltar : Elbise filan.
Papaḥ : Şapka.
Patava : Bacağa tozluk yerine dolanan çuha, Kenarı veya ensiz şayak.
Payendez : Ayakaltı.
Payi-piyade : Yürüyerek,yaya.
Pehlevan gecer âli : Özel isim.
Peleng : Pars.Yırtıcı hayvan ismi.
Penah : Sığınmak.
Pepe diyenden meme diyene kadar : Deyim
Perdey-i ismet : Haya perdesi.
Peren-peren : Serilip serpilmek,yayılmak. Çeşitli yönlere dağılmak.
Pert olmak : Kızmak.
Peşkeş : Hediye.
Peyser : Ense.
Peykan : Ok.
Piyade : Yaya,bineksiz.
Pillekân : Basamak.
Pişik : Kedi.
Pişkeş : Hediye.
Pul : Para.
Punhan : Gizli.
Pur hüner : Becerikli,hünerli.
Put : Ölçü birimi.
Püç : Boş.
Pünhan : Gizlice.

- R -

Rast gelmek : Karşılaşmak.
Reftar : Davranış.
Rize-rize : Ufak-ufak.
Roşen : İşik.
Rugeyye : Özel isim.
Ruḫset : İzin.
Rum Paşa'sının gardaşı kızı Leyli ḫanım : Özel isim.
Rustem-izal : Özel isim.

— S —

Sağr-kebin : Küçük-büyük.
Sail : Dilenci.
Salıg : Haber,sorarak bildirme.
Saḥlamak : Korumak,gizlemek.
Salmış : C.Azerbeycan'da bir kent isimi.
Sam yeli : Sam rüzgarı.
Sanamak : Saymak.
Sambelli : Ağırlık.
Sarban : Deveci.
Sâr : Bir tür kuş.
Sarıkamış : Yer ismi.
Sarmaşmak : Dolaşmak.
Sataşmak : Birini rahatsız etmek.
Savadsiz : Okur yazarı olmayan.
Saymazyana : Saymazlıktan.
Saysiz-Sansiz : Sayısız hesapsız.
Say-seçme : Seçkin-Mü'eyyen.
Sebzevat : Çeşitli yeşillikler.
Seda : Ses.
Sedâferin : Yüz kere aferin.
Sed : Yüz.
Sedesi : Sesi.
Seheng : Su kabı,testi.
Sehmanlamcık : Düzenlemek.
Sehv elemişem : Yanlışlık etmişim.
Sehv : Yanlış.
Seksenmek : Ürpermek,korkmak.
Ser : Baş.
Ses-kuy : Hay kuy.
Ses-Semir : Ses seda.
Sessiz-samirsiz : Çok sessiz bir şekilde.
Sekki : Üstüne oturmak.Uzanmak için toprak veya tahtadan yapılmış yüksekçe yer. Set.
Selim : Sağlam.

Semender : Ateşte yaşayan mevhum bir hayvan adı.
Semerkendi : Özel isim.
Serâser : Baştan başa.
Serâsime : Ansızın.
Senger : Siper.
Serkerde : Komutan.
Serine : İki tutanaklı kapı.
Serseri : Başı boş.
Sevdalaşma : Alışveriş yapmak.
Sille : Şille.
Sıçramak : Atmak,taşlandırmak.
Sığal vermek : Tımarlamak.
Sinedefter : Ezber.
Sınmak : Kırılmak.
Soraḥ-salih : Arama,tarama.
Soraḥlaşmak : Araştırmak.
Sovayi : Başka.
Sovda : Alışveriş.
Sovdayer : Alışveriş arkadaşı.
Soyuş : Küfür.
Söykenmek : Güvenmek,arkalanmak.
Söykenip : Dayanmış.
Söz-söhbet : Sohbet.
Subay-salak : Bekâr.
Su gilifi : Su borusu.
Sursat : Yiyecek içecek malzemesi,azuka.
Sur-Sufet : Yüz.sıfat.
Suysu : Ense.
Sümük : Kemik.

— Ş —

Şahbadan : Aniden.
Şadlıktan : Sevinçten.
Şadyanlık : Sevinç,eğlence,şenlik.
Şağırd : Çırağ.
Şamama : Bir tür kokulu koyun türü.
Şahmar : Yılanlar sultanı.
Şahmarılan : Bir tür yılan.
Şam : Mum.
Şan-Şovket : Celâl,şovket.
Şâyed : Belki.
Şehbaz : Av kuşu.
Şere-şura : Yaramaz **adam**
Şest ile dayanmak : Cesaretle dayanmak.
Şesti-best : Boybos.
Şeş : Altı.
Şeşper : Ağacın başına takılan demir.Harp aleti
Şestini : Cesaretimi.
Şıltağ : Geçici heves.
Şır : Aslan.
Şiğayib götürdü : Suretle alıb götürdü.
Şığıtmag : Suretle bir yere inerek hedefe hücum etmek.
Şil-şut : Sakat,me'lul berbat edilmiş.
Şiirin ḫanım ve mehbub ḫanımın emisi kızı : Özel isimler.
Şirin kelam : Tatlı sözlü.
Şirin ḫanım: : Özel isim.
Şir-ı ner : Erkek aslan.
Şongar : Bir dağ ismi.
Şucaat : Cesaret.
Şuḫlag : Şakar.
Şuḫluḫ : Şaka.
Şuluḫ : Yaramaz.

— T —

Tamam-Kemal : Tüm.
Tanrıtanımaz : Özel isim.
Tapılmaz : Bulunmaz.
Tapmıram : Bulamıyorum.
Tapişirdi : Buluşdurmak.
Tapışırmak : Sipariş etmek.
Taziyâne : Kırbaç.
Tebriz : C.Azerbeycan'ın baş şehri.
Tedbir : Fikir.
Teng : Dar.
Tehvil ver : İâde et.
Tek galmak : Yalnız kalmak.
Tekle : El ismi.
Teksırkar : Suçlu.
Tek-tenha : Yapayalnız.
Teke Türkmen : İl ismi.
Telli ḫanım : Özel isim.
Telesık : Âcele.
Telesmek : Acele etmek.
Telleri sıralamak : Taramak.
Ten yari : Can arkadaşı.
Tepilmek : Zorla bir yere gitmek.
Terlen : Kuş ismi.
Terpenmek : Hareket etmek,kıpırdamak.
Teveggı : Hahış, dilek.
Tezeden : Yeniden.
Te'zim : İhtiramla eğilmek.
Tiyesi(Kılıncın) : Kılıncın ağzı.
Tirme : Bir türlü kumaş.
Tirtap : Boylu boyunca uzanmak.
Togguşmak : Birbirine dokunmak.
Tokat : Türkiye vilayetlerinden.
Tokmak vuran : Özel isim.
Tona çayı : Nehir ismi.
Top dağından : Özel isim.

Toy	: Düğün.
Toy yiyesi	: Düğün sahibi.
Tüvşüye-Tövşüye	: Nefes darlığıyla.
Tulek-Terlan	: Kuş ismi.
Tullanmak	: Atılmak.
Tumen	: Para birimi, ordu.
Turan	: Yer ismi.
Tuti	: Papağan.
Tutuğuşu	: Kuş ismi.
Türkmenli Ereb Reyhan	: Özel isim.
Tüpürcek	: Tükürük.

— U —

Urbend : Peçe.
Uşağ : Çocuk.
Uşunmek : Utanmak,üşümek.
Uzruḥahlık : Özürdilemek.
Uzumu gırḥ : Tıraş et.

— Ü —

Ücbat : Yüzümden.
Üsta fethali : Özel isim.

— V —

Vâdârelemek : Mecbur etmek.
Varın-Karın : Var yokum.
Vasıl : Yetişmek.
Vatıh : Hayran.
Vaysınmak : Ah vah etmek,hayifsilenmek. Teessüf etmek.
Vec : Para.
Ve'desinden : Zamanında.
Vefadar : Vefalı.
Vegar : Zirve.
Veliahd : Şahzade.
Veliḥan : Özel isim.
Vur-tut : Hepsi.

— Y —

Yaddan çıkma : Unutulmuş.
Yaddan çıḥart : Unut.
Yaddan çıḥarmak : Unutmak.
Yağı yoruğu : Özel yer ismi.
Yaḥşi : İyi.
Yaḥşilik : İyilik.
Yalansıtmak : İnkaretmek,tekzib etmek.
Yanşak : Çok konuşan,zevzek aşık,
Yarpiz : Su kerarında biten bir nâne türü.
Yaraklı-yasaklı : Silahlı.
Yasemen : Çiçek ismi.
Yasoğullarına : Özel isim.
Yayındırmak : Fikir ve dikkatini bir şeyden uzaklaştırmak.
Yayliğ : Baş örtüsü.
Yazıḥ-yuzuğ : Zavallı.
Yeke : Büyük.
Yer-rengi : Bir tür.Aynı renkte.
Yekeḥana-yekehana danışmak : Büyük büyük konuşmak.
Yel : Rüzgâr.
Yemen : Yer ismi.
Yeniyetme : Gencecik.
Yere sındı : Yenilmek yere düşmek.
Yerle yeksan : Yerle bir etmek.
Yetene-yetmiyene bir daş : Herkese kötülük etmek.
Yiğımağa : Toplammağa.
Yiyen : Gem.
Yiyeni : Gem.
Yiyesi : Sahibi.
Yol aḥtarmak : Yol aramak.
Yövşütmek : Tatlı yaklaşmak,yakınlık kurmak.
Yubandırmak : Geciktirmek.
Yubanmak : Gecikmek.
Yubatmak : Geciktirmak.
Yumbalamak : Yuvarlamak.
Yusif : Özel isim.

- Z -

Zağ-zağ esmek : Tırım tırım titremek
Zaloğlu Rüstem : Özel isim.
Zarafat : Şaka.
Zehm sehm : Korku.
Zehmimnem : Korkumdan.
Zehrimar : Yılan zehiri.
Zemi : Yer,arazi.
Zenân : Bayanlar.
Zerb-i destim : Elim gücüm.
Zerd : Sarı.
Zergelem hanım eyvazın asıl anası : Özel isim.
Zenişan : Altın kaplanmış.
Zelzele : Deprem.
Zimistan : Kış.
Zinden : Habis.
Zindeganlık : Hayat.
Zindik : Allah'ı inkar eden.
Zındıkoğlu zındık : Allahsız oğlu Allahsız.
Zinhar : Sakın.
Zirek : Zekalı.
Zirzemi : Yer altında olan ev.
Zülfigâr : Haz. Ali'nin kılıncı.
Zülal : Temiz,saf,duru.
Zümzüme : Yavaş sesle kendi kendine şarkı söylemek.
Zürriyet : Sülale.

KAYNAKÇA

1-MAKALELER

Abbasov, İsrafil:"Aleksandr Chodzko,Yoksa?"Yeni Fikir gazetesi,25 Mart 1991 Bakü,S:5

Abbasov, İsrafil""Ermeni Elifbası ile Yazıya Alınmış Azerbaycan Destanları ve Destan Şiirleri" Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,Bakü 1987,7.c.S:39-77

Abbasov, İsrafil:"Azerbaycan Kahramanlık Destanlarının Ermeni Diline Tercüme,Tebdil,Neşri Tarihi ve Tetkik Meseleleri"Azerbaycan Şifahi Halk edebiyatına Dair Tetkikler.Elm.Bakü VI.1981.

Abdullah,F."VII.Asır Saz Şairlerinden Köroğlu"Ülkü Ankara 1941 No:91.

Abdullayev,Behlül ve Prof.Dr.Paşayev,S."Köroğlu Eposu,Halk Efsane ve Rivayetleri"Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikiler.7.Cilt.Elm.Bakü 1987.

Ağayen,E. "Köroğlu'nun Hayatı ve Maceraları"Ermeni Neşri,Purat. İstanbul,1924.

Ağayev,A.M."Köroğlu Destanı'nda İşlenen Hayvandarlık'la Bağlı Sözler ve Zeonimler Hakkında"Edebiyat,Dil,İnce Sanat No:I,Bakü 1989.

Akyoloğlu,İ.H."Köroğlu Ezgileri Üzerine Bir Çalışma".Köroğlu Semineri.Ankara Kültür ve Turizm B.M.F.A.D.Yayınları. 1983.

Alptekin,A.B"Köroğlu Hikayeleri Malatya'da Bilinmekte midir?" İnönü Ü.III.Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu,Tebliğler.19-21 Ekim 1988.S:42

Alptekin,A.B."Köroğlu Hikayesinin Bolu Bey Kolundaki Milli ve Beynelmilel Motifleri" Köroğlu Semineri,Kültür ve Turizm Bakanlığı.Ankara 1983,Y.M.F.D.

Arakel,E. "History Arakel Tebrizskogo" Eski Ermeni Dilinde,Vagarşapat,Tebriz,1884.

Aslanoğlu,İ."Kiziroğlu Mustafa Bey" Türk Folkloru,No:76 Kasım 1985,S:3-5.

Baha Bey,A,"Köroğlu Oyunlarının Safranbolu Varyantlarına Dair Olan Makale Silsilesi"Bartın Gazetesi,1931,No-285,286.

Bali,Muhan,"Atatürk Üniversitesi Halk Edebiyatı Çalışmaları Ses Bantları İle Tesbit Edilmiş Halk Edebiyatı Metinleri" TFA,1971,Sayı-260.

Baron,R, "Collection Scientifigue de 1,İnstitut des Langues Orientales du Ministere des Affaires Etrangeres" Petersburg,vol,VIII,1897,p-181-184.

Benıksın,A "Köroğlu ve Dede Korkut" Centırıl Esiye Revyu,U.S.A. 1972.

Bilaloğlu,Ökkeş."Halk Kahramanı ve Şairi Meşhur Köroğlu Hikaye ve Türküleri" Maraş Halk Basımevi.1954,No:1-4.

Bidoğan,N. "Köroğlu Anlatmalarında Deyimler,Atasözleri,Tekerlemeler"Türk Folklor araştırma Dergisi,(T.F.A) 1970 Ankara No:249.

Birdoğan,N."Kiziroğlu Mustafa Bey" Türk Folklor Araştırmaları Dergisi (T.F.A) Ankara 1972 No:281.

Boratav,P.N."Anadolu'da ve Türkmenler Arasında Köroğlu Destanının İzlerine Dair Yeni Notlar" Türkiyat Mecmuası:V, İstanbul 1936,No:79,86.

Boratav,P.N."Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti"III.Türk Tarih Kongresi Bildirileri,Ankara 1948,No:124,130.

Boratav,P.N."Köroğlu Üzerine"Philologia Turcicae Fundamenta II. c.içinde,Wiesbaden,1964,s:24-28-39,40-42.

Boratav,P.N."Köroğlu" İslam Ansiklopedisi içinde,İstanbul Adam, Neşr,1984.

Boratav,P.N."Köroğlu Hikayesinden Metinler" Halk Hikayeleri ve Halk Hikayeciliği.Ankara 1946.

Boratav,P.N."Köroğlu"maddesi,İslâm Ansiklopedisi 6.c.Ankara, s.908-914.

Boratav,P.N."Köroğlu Destanı"Türk Edebiyatı,A.Kabaklı,I.c.İstanbul 1978,s.39-48.

Boratav,P.N."Doğu Anadolu'da Folklor Araştırmaları"Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi.Ankara 1946,s.85-95.

Bülbüloğlu,İ.C."Ruşen Han Köroğlu'nun Hikayesi"Şark Yıldızı Mecmuası.1946.

Caferoğlu,Ahmed,"Anadolu Diyalektolojisi Üzerine Malzemeleri İçinde Köroğlu" İstanbul,1940,s.8-10.

Camalı,A. "Köroğlu'nun Nağili,Kiziroğlu ve Bolu Beye Başvermiş Ahvalatlar"Türkçe'den Ermenice'ye Tercüme,Birinci Hisse,Tiflis,M.Vartanyants'ın Matbaası,1897.

Camalı,A. "Köroğlu'nun Nağili,Demirçioğlu ve Hamza Beyle Başvermiş Ahvalatlar"Ermenice,İkinci ve sonuncu hisse .Tiflis,K.Tavartgılıts'ının Matbaası.1904.

Camalı,A. "Kürdoğlu'nun Nağili Şiirlerle"Tiflis,N.Ağacan'ın Elek Matbaası,1912.

Celilov,C. "Mitoloji Motiflerin Rolü,Köroğlu Eposu'nun Poetik Strukturunda"Maruzeler,4.Cilt,Bakü,1988,s.80-83.

Cumbur,Müjgan,"Kööğlu Detanında Birlik ve Epik Unsurlar"Köroğlu Semineri,Bolu,1982.(Köroğlu Semineri Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,MFD,Ankara,1983)

Çelik,M.F. "Kars ve Çevresinde Köroğlu'na ait anlatma ve inançlar,Köroğlu'nun yeri,yaşayışı,adetleri"(H.B.H),Ankara,Temmuz 1941,s.117.

Çelik,M.F. "Karseli Köroğlu Anlatmalarındaki eski düzen ve törelerimiz"Çınaraltı II,İstanbul 1942,Sayı:27.

Dilcan,C. "Köroğlu'nun Şiirlerinde Alp'li Geleneğinin İzleri" Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu 2-4 Mayıs 1986. s.79-87.

Efendiyev,Paşa,"Köroğlu Destanı'nda Halkçılık Problemi"Nam.DISS. Bakü.1954.

Efendiyev,Paşa,"Azerbaycan Halkının Kahramanlık Destanı"Azerbaycan Mece,Bakü,1956,No:9,s.144-152.

Efendiyev,Paşa,"Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatı"Maarif Neşriyatı.Bakü 1981,s.248-263.

Elçin,Şükrü"Kööğlu Hakkında Notlar"(Yeni İstanbul Rivayeti).Ülkü,X,1937,Sayı:57-58,271-280,326-336.

Elçin,Şükrü"Saz Şairlerimizden Köroğlu Hakkında" Türk Kültürü, c.X.Ankara 1972.

Eldekiki,Abdulvahhab,"Türkmen Halk Edebiyatında Köroğlu Destanı" (Etterasu-L elşe,bi)dergisi,Bağdat 1971,No:20.s:62-69

Elekberov,Şehrud."Köroğlu Eposunun Neşri ve Tercümesi Tarihinden" Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,6. Kitap.Bakü 1981,s.168-175.

Eliyev,R. "7770 Nedir?"İlm ve Hayat Dergisi,Bakü 1988.s.29,30 No:4.

Elizade,Himmet,"Köroğlu'ndan Parçalar"Şifahi Halk Edebiyatı Numuneleri Dergisi,Bakü 1935,8.Cilt,s.3

Ergün,Metin,"Özbek Türkmenleri'nin İntizar Destanı"(Ayvaz'ın Kaçırılması).I.Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi,Konya 11-12 Ekim Selçuk Üniversitesi Tebliğler,Konya 1988.

Ferhadov,Ferhad."Köroğlu Destanı'nın Zagafkasiya versiyasina dair"(Birinci Makale) Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına DairTetkikler,3.Kitap.Bakü,1968,s.28-58.

Ferhadov,Ferhad."Köroğlu Destanı Zakafkasya Halklarının Kahramanlık Şöhretidir"Azerbaycan Mecmuası,Bakü 1968,No:I, s:189-193.

Ferhadov,Ferhad."Köroğlu Destanı'nın Tetkikine Dair,(Destan Ermeni Versiyonu)" Moskova 1954.

Ferhadov,Ferhad."Köroğlu Destanı,'nın Öğrenilmesi Tarihinden (Ermeni Menbaları Esasında"NAM.DSS.1955.

Ferhadov,Ferhad."Köroğlu Destanı'nın Zakafkasya Versiyası"DOK DISS,Bakü,1968.

Gökalp,M. "Köroğlu Kollarından Kiziroğlu Mustafa Bey Kolu"Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi (TFA) Ankara 1958, Sayı:103.

Gökalp,M. "Köroğlu Kolları,Halk Destanları (Ümit Kaftancıoğlunun Kitabı Üzerine Tanıtma Yazısı)"Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi (TFA) Ankara 1975,Sayı:306.

Gökalp,M. "Kiziroğlu ve Köroğlu Hikaye ve Türküsünün Doğuşu" Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi (TFA),Ankara 1972 Sayı:279.

Gökalp,M. "Köroğlu Kollarında Koca Bey"Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi,(TFA),Ankara 1961,s.149.

İnan,Abdulkadir,"Köroğlu'na Ait Kitabiyat"(HBH) Halk Bilgisi Haberleri,Ankara 1929,Sayı:2.

İsazade,A.İ."Obrazı Azerbaycannskoi Narodnoı Muziki ve Kinige Xodzko ob Epose,Köroğlu" Edebiyat,Dil,İncesanat,Bakü, 1987.No:1.

Jirmaniski,V.M."Novoe o Ker-oğli seriyi Letarature İ İzika "Moskova,1969 SSR,E,A,Neşr,28.Cilt,No:2,s.108,119.

Hacıyev,A. "Köroğlu Destanı'nın Morfoloji Strukturu" İlm ve Hayat Mecmuası,Bakü 1981,No:1,s:23-25.

Hatemi,M. "Köroğlu Od Oğlu" Ulduz Dergisi.Bakü 1967,No:6.

Hatemi M. "Köroğlu Suretinin Menşe-i Meselesine Dair" Azerbaycan.A.E Haberleri.Edebiyat,Dil ve İnce Sanat.Bakü, 1983,No:2,s:14-21

Hekimov,Mürsel."Köroğlu'nun Yeni Kolu"Yıldız,Bakü 1979,No:10, s:38-48.

Hasanzade,Nazım."Korkutşinaslığımızın Unutulmuş Sahifesi" Edebiyat,Bakü 1990,s:92-96.

Heyet,Cevad."Köroğlu" Azerbaycan Şifahi Halk edebiyatı,Az,Devlet Neşr,Bakü 1990,s:70,76.

Kaftancıoğlu,Ümit."Köroğlu Kol Destanları" 8.Kol.Kültür Bakanlığı Yayınları.İstanbul 1979.

Karriyev,B.A."Epiçeskiye Skozonya o'Ker-oğlu Türkoızıcnıx Narodov"M.Tiflis.1968.

Kırzıoğlu,Fahreddin."Kars İli Köroğlu Anlatmalarında Eski Düzen ve Törelerimiz" Çınaraltı,İstanbul 1942,No:27 ve Folklor Postası.İstanbul 1946.No:11,s:1-19.

Konukçu,Enver."Köroğlu'nun Yaşadığı Asırda Bolu'nun Siyasi Durumu" Köroğlu Semineri Bildirileri,Başbakanlık Basımevi, Ankara 1983.

Konukçu,Enver."Köroğlu'na Kadar Bingöl" Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları 1987.Ankara.No:27.

Köktürk,M. "Kiziroğlu Mustafa Bey Türküsünün Doğuşu" Türk Folkloru Araştırmaları Degisi(TFA).Ankara 1972,s:278.

Körükçü,M. "Köroğlu'nun Üstüne" Türk Dili,1961,No:11,12,s:123, 187-189.

Kuds,Ahmed."Köroğlu'na Dair"Halk Bilgisi Mecmuası.Ankara 1928.

Kudsi,Makal Tahir."Dadaloğlu'nun Cenk Şiirleri ve Köroğlu'nun Tesiri" Türk Ed.Ankara 1977.s:31-33.C:1.

Kutsi,Tecer Ahmed."Koçyiğit Köroğlu Devlet Tiyatrosu",Türkiye Makaleler Bibliyografisi,Ankara 1977.

Nebiyev,X.A."Köroğlu ve Goroğlu Obrazları (Eposun Azerbaycan ve Özbek varyantı esasında)"NAM.DISS,Bakü,1972.

Nebiyev,Azad."Kahramanlık Sahifeleri"Gençlik,Bakü,1975.

Nebiyev,Azad."Köroğlu Milli İftiharımızdır"Azerbaycan Devlet Neşriyatı,Bakü,1990,s:75-86.

Öz,Sabahattin."Köroğlu"Taşpınar,No:5,1937,s:54.

Özkaya,Y. "Köroğlu'nun Tarihi Şahsiyeti" Köroğlu Semineri Kültür ve Turizm Bakanlığı MFD Yayınları,Ankara 1983.

Özkırımlı,A."Köroğlu Hem Saz Şairi,Hem de Adalet Sağlayan Bir Destan Kahramanı mıdır?"Milliyet Sanat Dergisi.İstanbul,1975,Sayı:163.

Öztelli,C. "Köroğlu Hakkında Yeni Notlar ve Şiirler".Türk Folkloru Araştırmaları(TFA) Ankara 1960,Sayı:131.

Paşayev,Sednik."Köroğlu Eposu Halk Efsane ve Rivayetleri"Azerbaycan Şifahi Halk Edebiyatına Dair Tetkikler,7.Kitap Bakü 1987,s:174-186.

Paşayev,Sednik."Köroğlu Eposunun Esatırı Kökleri"Azerbaycan Muallimi,Bakü 1978,No:94,s.4.

Penn,S.S. "Köroğlu Destanı'nı Rus Diline Tercüme" Kafkas Gazetesi,Tiflis 1856,No:21-24,26,27,30,35,37,42.

Penn,S.S. "Ker-oğli" Vostoçi poet-naezdnık" Polne Sobraniye Ego İmprovızaçıysı Prısovokupleniem Ego Biografi Perevel si Anglisskogo,Tiflis,1853.

Proben,R.W."Tobol Metinleri İçinde Köroğlu"Tecüme Kısmı.Petersburg,1872.s:323-328.

Proben,R.W."Konuşan Osmanlı Metileri İçinde Meşhur Köroğlu Hikayeti" Metin Kısmı,Petersburg,1899,s:1-27.

Remydor. "Afganistan Kırgızlarından Derlenmiş Bir Köroğlu Hikayesi"Contes du tait du monde,Paris 1982,s:23,30.

Sadıkov,M.E."Keer-oğlu,V russkoi Presse 1856 goda"Dokladı an Azerbaycanskogoyi SSR,No:10,1959.İzdatelistvo Mencnıereba,Ker-oğli,Tiflis,1978.

Sadıkov,M.E."Köroğlu 1886 İl Rus Metbuatında"Azerbaycan SSR,F.A, Maruzeleri,No:10,1959.

Sakaoğlu,Saim."Köroğlu'nun Şiirlerindeki Benzetmeler" Köroğlu Semineri.Ankara 1983,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,MFD.

Sarar,İ.A. "Köoğlu Destanları Üzerine Yeni Bir Varyant" Bolu İli Halk Edebiyatı Sempozyumu,2-4 Mayıs,Bolu 1986,s:88-91.

Selenarova,X."Köroğlu ve Yanoşik,Türk ve Slovak Kahramanları Arasında Benzerlikler" Selçuk Ü.I.Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi,1988,Konya Tebliğler,s:93-96.

Seyhan,Gülşen."Köroğlu Destanı"(Azerbaycan Varyantı)Doktora Tezi.İstanbul Üniversitesi 1990.

Seyidov,Mirali."Ali Kişi ve Köroğlu Obrazları'nın Prototipleri Hakkında"Azerbaycan Mecmuası.Bakü 1978.No:3,s:184-207.

Stopanosiyan,H."Kaçak Köroğlu"Birinci Kol(Gürcü Dilinde)Tiflis 1959.

Sümer,Faruk."Köroğlu'nun Tarihi Kişiliği" Milliyet,Sanat Dergisi,1975,No:163.

Sümer,Faruk."Köroğlu,Kiziroğlu Mustafa ve Demircioğlu ile İlgili Vesikalar"Türk Dünyası Araştırmaları,1987,No:46,s:9-46.

Sümer,Faruk."Oğuzlara Ait Destani Mahiyette Eserler"Dil ve Tarih Coğrafya Fak.Dergisi.Cilt:17.Ankara.s:359-455.

Şopen,İ. "Köroğlu Destanı"Mayak Sovremennogo Prosveşniya İobrazovaniya Dergisib1840.

Şopen,İ. "Ker-oğli,Tatarskaya Legenda" Mayak Sovremennogo Prosveşeniya İ obrazovannosti,Trudu uçenıx İ literaturov, Russkıx İ inostrannıx Dergisi,I,II Hısse,sp 6 1840, s:18-19.

Tezel,N. "Köroğlu Masalı"Eminönü Halkevi Neşr.İstanbul No:14. 1939.

Turhan,H.D."Bir Köroğlu Koşması"Halk Bilgisi Haberleri(HBH)Ankara.1941,s:115.

Türkmen,Fikret,"Köroğlu'nun Özbek ve Ermeni Varyantları"Köroğlu Semineri Bildirileri,Başbakanlık Basımevi,Ankara 1983.

Türkmen,Fikret."Köoğlu Hikayelerinin Anadolu ve Türkmen Varyantları"Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi,İzmir 1989,s:7-12.

Türkmen,Fikret."Köroğlu'nun Orta Asya Arapları ve Tacikler Arasındaki Varyantlar" M.Kaplan'a Armağan.Dergah Yayınları,İstanbul 1984.

Türkmen,Fikret."Köroğlu'nun Özbek Varyantları"Milli Folklor Türk Dünyası Özel Sayısı,1989,s:8-9.

Tverıtınova,A.S."Vosstanie Kara ızıdjideli xasana turkiy"M.L Tiflis,1946.

Uraz,M. "Doğu Anadolu Hikayeleri Varyantlarına Göre Köroğlunun Türeyişi ve Kayboluşu"Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi(TFA) 1977,s.231.

Uyduran,H.A."Köroğlu Maraş Ağzı"Andıran Postası,1991,s.347.

Uyusal,A.E."İngilizlerin Robinhood Destanı ile Köroğlu Destanı Arasında Bazı Benzerlikler" Köoğlu Semineri,Kültür ve Turizm Bakanlığı,Ankara 1983.

Veliyev,V. "David Kivişli'nin Köroğlu Destanı" İlm ve Hayat Dergisi,Bakü,1982,No:6,s:15,16.

Veliyev,V. "Azerbaycan Kahramanlık Destanları,Köroğlu Destanı" Bakü,1980,A,Devlet Üniversitesi.

Walker,W. "Tales in Turkey"Cambridge-Masachusetts.Harvard Üniversitesi Yayını,s:190-210,285,289.

Yalgın,A.R."Köroğlu'nun Gürcistan Seferi"Görüşler,Adana 1939. s:21,22,24,27.

Yanbay,M.K."Köroğlu İstanbul'da"Türk Folkloru Araştırmaları Dergisi,Ankara,1953,s:48.

Yıldırım,D."Köroğlu Destanı'nın Orta Asya Rivayetleri"Köroğlu Semineri,Ankara 1983,Kültür ve Turizm Bakanlığı,MFD Yayınları.

Yönetken,H.B."Köroğlu Kırım'da"Türk Folkloru,1968,s.223.

2- KİTAPLAR:

Arsunar,Ferruh.Köroğlu (Maraş Rivayeti),Ankara 1983,s:273.

Berberiyan,H.Arşagılyev Köroğlu (Ermenice) Ankara Mecmuasından Ayrıbasım.Paris 1938.

Beyaz,Hüseyin.Köroğlu (Antep Rivayeti) İstanbul Karaca Yayınları.1981,s:360.

Boratav,P.N.Köroğlu Destanı,İstanbul,1931.

Boratav,P.N.Köroğlu Destanı,Adam Yayını,İstanbul 1984.

Bragınski,İ.S.Ob Zepose Guroğlu İ Folklore,iz istorii Tadjikskoi Narodno Poezi,Tiflis 1956.

Brosset. Collection the Historiens Armeniens,I,Arakel de Tavriz,Livere Du Histories,VII.st.Petersburg 1874.

Chodzko,Alekxandr.Papular Poetry of Persiyan,Adventires and Improvisation of KURROĞLU the bendit minstrel of Northern Persia.London 1842.

Chodzko,Aleksandr.Specimen of Poetry of Persia,London 1848.

Çlaıdze,L.G.OB odnoy neıevestnoy Rukopısı Eposa KER-OĞLI Trudı Tibilisskogo Universiteta-Tiflis 1967.

Efendiyev,Paşa.Ker-Oğlu,Geroiçeski Żepos Azerbayd Jaskogo Naroda,Avtoreferat Kandidatskoy Dissertasiy,Bakü 1954.

Elizade,Himmet.Köoğlu,Bakü 1941,s:168.

Ferhadov,Ferhad,Zakafkazskay Versy Eposa KER-OĞLI,Avtoreferat Doktorskoy Dıssertasıy.Bakü 1968.

Gyula,Mezaros,Köroğlu,Budapeşt,1913.

Huluflu,Veli.Köroğlu,Azerbaycan'ı Öğrenen Cemiyetin Neşriyatından.Bakü,1927.

Kaplan,M. Köroğlu Destanı (Anlatan Behcet Mahir).Sevinç Matbaası.Ankara 1973.

Kaplan,M. Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar.Tip Tahlilleri. Dergah Yayınları.İstanbul 1984.s:101-111.

Karrıev,B.A.Epıçeskıye Skozonya o KER-OĞLU,Turkoızıcnıc Narodov, Tiflis,1968.

Korgunal,M.Zeki.Köroğlu,Bozkurt Matbaası,İstanbul 1936.

Mir Baba ve Molla Hasan.Hikayet-i Köroğlu Sultan,Kazan Üniversitesi Matbaası.1890.

Mollov,R. Contribution ol'etude du fond soeio Historigue du Destan KÖROĞLU,Etudes Balkanigues,Sofya,1968.
Nazif,Nizamettin.KÖROĞLU.Kanaat Kütüphanesi,İstanbul 1928.
Nur,Rıza. KÖROĞLU.Türk Bilik Revuşu.III,İskenderiye,Mısır 1937.
Özbey,Ş. KÖROĞLU Destanı'ndan II.Kol.Lisans Tezi.Atatürk Üniversitesi,Edebiyat Fak.Erzurum-1979.
Özgenç,E. KÖROĞLU'nun Hayatı,Şiirleri.İstanbul 1976.
Özzeroğlu,Tevfik.KÖROĞLU Öyküsü.Kültür Basımevi.İstanbul 1940.
Rıza,Z. KÖROĞLU,Neşriyat Beradaran-ı Örucof,Bakü 1913.s:55
Sepetçioğlu,M.Necati.Bütün Eserler:6 Karşılaştırma Türk Destanları.Akran Yayıncılık.İstanbul 1990.s:147-161.
Tehmasb,M ve Araslı H.KÖROĞLU.Azeri Anlatması.Bakü.1956.s:454.
Tehmasb,M ve Araslı,H.Köroğlu,Bakü.1969.s:508.
Yüzbaşıyev,H.G.Köroğlu Özbek Dilinde,Leningrad,1937.
? ? Meşhur Köroğlu Hikayesi.Sene:1887.Atatürk Üniversitesi S.Özege Bağış Kitapları.No:7836.15 s.

DİZİN

-A-

Abdurrahman: 131-133

Abulobut: 118-153

Acemoğlu: 46

Adov Bey: 122

Afganistan: 168-169-170

Ahmet Bey: 28

Ahmet Han: 71-72

Ahmet Tacirbaşı: 41-42

Akçadağ: 146-158-168-175-184

Akkabak Şehri: 131-132-136

Akkaya: 29-37-40-91-100

Akşehir: 131-133-135

Alaca Dağları: 62-67

Aladağ: 90

Alapaça: 95-110-112-185-139

Ali Han: 101-104-105-251-254-390

Ali Kişi: 1-2-3-4-5-7-8-11

1-2-34-129

Ali Osman: 128-130

Arabistan: 16

Arap At: 16-43-44-82

Arapoğlu Demirden Köse: 115

Arap Paşa(Derbend Paşası): 69

Ardahan: 168

Armenik Usta: 107-108-109

Aslan Paşa: 24-25-75-76-77-78-79-81-82-83-84-85-86-87-88-89
91-92-94-96-213-225-226-228-245-246-248-267
Aşık Cunun: 18-19-28-30-35-39-56-62-75-79-96-97-99-100-101
102-103-104-105-108-109-110-183-184-189-190-192
193-194-198-203-210-255-256-266-267-269-295-296
329-361-382-383-384-385-386-387-393-394.
Azerbaycan: 1-6-8-12-15-20-24-28-35-41-46-51-54-62-69-75
81-98

-B-

Bağdat: 24-25-27-28-32-75-80-81-94-129-153-154-155-158-163
164-165-166-258
Ballıca: 51-290-293-294
Bayazıt: 41-42-43-44-46-81-82-83-85-88-90-94-95-135-167-176
177-182-184-187-213-216-223-230-234-250-260-264-271
Bayazıtlı Ahmet: 135
Bayazıt Paşası: 248
Behlül: 243-244-88
Belli Ahmet: 8-9-10-11-17-27-36-37-38-39-40-50-51-52-53-54
56-63-71-75-76-77-79-81-90-93-194-195-196-197
198-199-200-201-204-205-206-207-208-209-210-211
212-213-214-258-264-285-292-362-363-390
Bistûn: 236
Bolu Bey: 28-41-54-55-57-59-60-66-104-131-132-134-135-178
179-180-181-182-183-186-187-190-316-318-319-320
322-323-325-326-327-328-329-330-331-332-334-338
Bulgur Hanım: 78-80-369-372

Burcu Sultan: 9-10-11-66-67-68-69-321

Bursa: 118-153

— C —

Cafer Paşa: 15-16-17-18-19-35-96-97-98-100-101-102-103-105
106-113-115-116-117-118-119-120-121-123-124-125
126-127-191

Cunun: 15-16-20-22-23-24-25-26-27-36-185-186-194-195-267-383

— Ç —

Çanakkale: 27

Çamlıbel: 2-3-6-7-9-10-11-12-14-16-20-21-22-23-24-26-27-28
29-32-31-33-34-35-36-37-38-40-41-42-43-44-45-47
49-50-51-52-53-54-58-60-61-62-64-65-68-69-70-71
73-74-76-78-79-80-81-87-88-89-90-91-92-93-94-95
98-100-101-102-103-104-106-107-109-110-112-113-116
117-119-120-122-123-124-125-128-129-131-132-133
134-135-137-138-139-140-141-142-143-145-146-147
150-153-156-157-159-162-163-164-165-166-167-168
169-170-171-172-173-174-175-178-179-180-181-182
183-185-186-188-189-190-191-192-193-196-198-199
203-205-209-211-213-214-215-217-219-221-223-238
239-241-244-246-247-248-250-251-252-255-258-259
260-261-262-264-278-279-280-281-284-285-286-287
291-293-295-296-302-303-304-306-315-316-318-319
321-322-326-327-328-329-333-339-341-343-344-345
346-348-349-353-354-355-356-357-358-361-362-365
366-369-372-378-382-383-384-385-387-389-390-392
393

Çırpıcı Çayır: 120-128-134-136-137-140-145-153-174-179-185

Çin Maçin: 43

Çopur Cafer: 12

-D-

Dağıstan: 72-123-126-131-135-175-353-358

Dana Hanım: 120-122-141-143-166

Dede Daşat: 118

Deli Hasan: 6-7-9-11-12-19-43-44-45-46-47-48-49-50-55-56-62
64-66-69-75-76-79-83-85-92-100-104-105-106-125
127-147-171-172-181-182-225-226-227-228-229-238
245-246-247-248-250-261-269-289-295-303-316-329
330-341-344-362-364-369-370-371-386-387-392

Deli Mehter: 12-19-29-33-40-43-45-51-54-57-62-76-78-81-98
138-141-146-154-155-160-161-166-149-152-176-181
182-183-187-194-205-212-214-266-295-280-287-362
364-365-366-367-372-390

Deli Mürtüz: 54-59

Demircioğlu: 12-13-14-15-16-17-18-19-24-27-29-37-43-46-47
48-50-71-72-74-75-76-77-79-80-84-85-86-90-98
100-103-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116
117-118-119-120-121-122-124-125-134-154-160
162-164-165-166-172-176-179-182-185-225-238-245
248-258-261-264-272-273-274-275-277-278-279-280
282-283-285-292-303-306-316-329-337-357-360
364-368-380-383-384-385-386-388

Derbend: 69-73-341-345

Dilbilmez: 12

Dona Hanım: 31-142-154-159-160-161-162-163-372

Durat: 2-7-8-9-16-29-33-51-78-138-142-143-204-286-289-328
372-388

Durna Teli: 24-73-88-192

Dönek Ahmet: 151-146-157

Dönek Hanım: 178-180-181-182-183-184-187

Dünya Hanım: 56-57-58-60-61-77-131-134-316-331-332-333-334
335-336-337-339-371-372

— E —

Ehmed Han: 349-351-352-353-354-355-356-358-361-380

Ehmed Tacirbaşı: 167-168-170-171-172-173-174-176-177-182
186-270-272-280

Elemgulu Han: 46-47-48-51-54-59-270-271-272-273-274-275-276
277-278-280-281-283-286-318-362

Emir Han: 82-87-88-94-222-223-234-235-241-242-243-244-258

Ereb at: 176-369

Erebistan: 113-168

Ereb Paşa: 341-342-343-344-345-346-353-361

Ereb Reyhan: 21-22-23-34-35-36-38-39-40-41-42-54-56-59-62
63-64-65-66-68-75-108-109-110-111-112-113-118
129-132-133-139-141-143-152-158-295-299-300-301
302-305-306-307-309-310-311-312-313-314-316-317
318-361

Erzincan: 28-41-54-56-57-59-60-62-67-131-135-295-318-326
329-330-331-334

Erzurum: 15-16-17-18-27-35-37-96-98-100-103-105-106-107-109
110-113-116-121-120-122-123-189-211
Esabali: 182-183-184-185-187
Eşgerdor: 132-133-134-136
Eyvaz: 19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-30-31-32-33-35-36-38
42-43-44-65-73-74-75-76-77-80-83-84-87-89-82-94-103
114-115-117-120-129-130-138-140-145-146-147-149-150
151-152-158-169-175-176-177-178-179-180-181-186-187
188-214-215-216-217-218-220-221-222-223-224-225-226
227-228-229-230-235-237-238-239-240-243-244-245-246
247-248-249-251-253-254-255-256-257-258-259-260-261
262-264-265-266-268-284-292-303-304-306-307-308-309
310-311-312-314-315-316-317-328-332-338-359-364-365
369-370-380-383-384-385-386-388-390-391-392
Ezrail: 392

— F —

Ferhad: 182-188-236

— G —

Goşabulağ: 2-3-4-10
Geçer Ali: 28-32-55-132-318-320-324
Genç Osman: 163-166
Geridönmez: 12
Geyik Ahmet: 118-119-137-153
Gürcüoğlu: 12-46-47-50-182-271-273-277-278-279-280-281-283
284

Gürcistan: 168-170-175

— H —

Halaybozan: 12-42-44-45-175-176-178-181-188-225-238

Halep: 27-123-126-183

Halil Paşa: 41-42-43-45-168-177-178-179-181-187-213

Han Nigar: 123-124-141-143-182-185-187

Hasan Bey: 1-2-3-4-6-7-8-46-81-85-86-93-125-128-130-135-140
213-216

Hasan Paşa: 28-29-31-32-41-44-54-62-66-75-76-78-79-98-129
130-131-132-133-134-137-139-141-142-143-144-154
155-156-157-161-162-163-164-166-167-168-172-174
175-177-230-233-234-246-270-271-272-295-316-317
318-322-325-326-330-331-332-345-361-364-365-366
367-370-371-372

Hamza: 28-31-35-135-134-136-138-140-141-142-143-144-147-154
159-160-161-162-163-166

Hızır İlyas: 133-136

Hindistan: 109-173

Hoca Eziz: 24-27-56-60-76-77-78-79-328

Horasan: 347-348

Huru Hanım: 63-64-65-66-68-83-90-92-94-96-215-223-225-257
264-296-299-268-302-307-310-312-315-316-308

Hüseynalı: 85-86-95-230-232-233-234

— İ —

İran: 99-100-109-128-159-161-168

İrevan: 230-234

İsabalı: 12-57-58-60-61-71-72-170-175-320-332-334-335-336
337-339-357-372

İsfehan: 153-160-161-162

İskender: 21

İstanbul: 8-9-10-23-27-28-32-50-54-56-60-72-75-77-79-96-107
108-109-111-114-117-130-160-180-181-184-186-190
192-206-222-292-361-366

— K —

Kaf Dağı: 30-153-155-270

Kağızman: 27

Kankanoğlu: 91-94-95-230-231-232-233-234-235-236-237-238
239-240-241-243-244-249-259-261-264-265-268

Kanlı Arap: 168-172-173-176

Kara Bey: 168

Kara Han: 51-52-53-286-287-290-291-292-293

Kars: 27-62-63-83-88-94-168-223-295-296-297-298-301-307
315-330

Kars Paşası: 83-223

Kasab Ali: 21-30-31-32-33-34-35-36-89-90-96-250-251-252-253
254-255-256-257-269

Kasab Ermeni Antik: 114-117

Kasaboğlu: 24-27-33

Kayseri: 118-121-134-153-187

Keçel Hamza: 29-41-133-134-135-136-137-139-151-159-160-194
345
Keloğlan: 30-31-137-138-140-142-143-161
Kemah Dağları: 108-109-178
Kenan: 107-108-109-145
Kenanlı Köse: 115
Kenanoğlu Selim: 85-86-87-88
Kıbla Bulağı: 90
Kırat: 2-6-8-9-12-13-14-16-21-26-28-29-31-32-33-38-39-42-43
46-47-50-57-61-63-65-66-67-69-77-78-80-87-89-92-98
103-105-108-117-123-132-133-135-137-139-140-142-147
151-152-157-158-159-160-161-164-165-166-178-181-184
186-328-344-350-362-370-372-385-388-392
Kiziroğlu Mustafa: 25-26-82-87-88-89-91-92-93-94-95-139-151
146-157-158-168-169-171-175-184-185
Kocabey: 171
Koca Sefer: 19-81-83
Koçu Mehdi: 85-89-94-95
Korku Kanmaz: 12
Kör Ali: 3
Köroğlu: İstanbul seferi-Duratın itmesi-Kars seferi-Bolu Beyi-Derbend Seferi-Demircioğlu'nun Çenlibel'e gelmesi-Ayvaz'ın Çenlibel'e gelmesi-Deli Hasan-Duna Teli-Erzurum seferi-Hamza'nın Kırat'ı kaçırması-Beyazıt seferi-Mehbub Hanım'ın Çenlibel'e gelmesi-Mercan Hanım'ın Çenlibel'e gelmesi-Kölenin Kaçması-Köroğlu'nun ihtiyarlığı,kollarının tümünde.

Köse Cafer: 74

Köse Kenan: 120-122-123-146

Kurban Mustafa Paşa: 108-109

Kürt Beyi Adov: 120

Kürdoğlu: 20-71-72-74-225-226-227-228-238-246-345-346-347
348-349-350-352-353-354-355-356-357-358-359-360
361

— L —

Leyla Hanım: 81-83-85-88-92-94-96

Leyli Hanım: 213-214-217-226-227-228-229-233-247-248-267
268-269

Lezgi Ahmet: 189-190

— M —

Mahir(B): 104-107-117-118-120-123-128-131-137-145-153-168
178-189

Mahmut Han: 81-86-93-213-233-234-239

Mahmut Paşa: 82-85-89-92-94-216-217-219-220-221-222-223-229
230-235-237-240-248-249-250-259-265-266

Mecnun: 233

Mehbub Hanım: 35-36-37-38-39-40-81-93-189-190-191-192-193
194-195-198-200-201-202-203-204-206-209-210
211-212-213-214-228-256

Mehdi Han: 101-230-229-239-240-249-250-390

Mehri Hanım: 71-72-74-349-350-351-352-353-355-356-361

Mehterbaşı: 265

Mekke: 51-57

Mercan Hanım: 81-82-85-86-87-88-90-91-92-95-96-213-218-223
230-231-232-233-235-236-237-238-239-240-241
242-243-244-259-260-261-264-266-267-268

Merend: 87

Merzan Yaylası: 168

Mısır: 23-84-183

Mısri Kılınç: 8-11-43-46-69-75-84-85-91-93-164-165-171-172
174-178-183-200-220-274-290-303-307-342-353
358-370-375-382-387-390-391

Mine Sultan: 110-112-145-146-148-149-150-151-152

Mirza Ali: 87-265-266

Molla Arap: 173

Murad Bey: 163-230-342

Muş: 27

Mümine Hanım: 69-70-72-73-341-343-345-346-348-349-361

Mehter Mürtüz: 28-32-57-58-61-132-318-319-320-322-339

— N —

Nehcivan: 12

Nigar Hanım: 8-9-10-11-19-20-21-23-24-27-28-29-37-38-40-42
62-72-60-64-51-52-53-56-61-62-63-65-67-69-70
71-73-74-79-80-83-91-94-99-96-98-105-106-107
108-110-102-118-128-147-148-149-150-151-166-179
180-181-188-190-194-205-209-212-214-215-219-221
223-224-225-246-255-256-261-265-267-268-269-373

374-375-287-288-293-295-304-306-317-329-330-360
370-374-376-377-380-381-382-383-387-388-389-393
Niğde: 118

-P-

Perizat Sultan: 137-140-142-143

-R-

Rızagulu: 85
Roşen: 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-46-65
Rukiye Hanım: 47-48-275-276-277-278-279-281-282-283-284
Rum: 35-36-37-39-81-83-88-95-194-199-201-206-213-214-226-247
Rüstem-i Zal: 3-22-50-184-187-291-359-391

-S-

Sarıkamış: 27
Seyid Ahmed: 130
Silistre: 137-139-140-141-142-143
Sivas: 121-134-187
Sultan Murat: 105-106-115-116-128-130-160-163-166-169-178
186-189
Suna: 168
Susam sümbül: 172-174-176-177

-Ş-

Şah Abbas: 153-154-157-159-164-165

Şam: 23

Şirin Hanım: 81-93-210-211-214

-T-

Tacirbaşı Ahmet: 46

Tanrıtanımaz: 12-19-37-40-46-47-48-50-182-205-207-209-210
211-212-271-272-273-274-275-277-278-279-281

Tebriz: 183

Tehmasb (M): 1-6-8-12-15-20-24-28-35-41-46-51-54-62-69-75
81-98

Teke Türkmen: 20-22-25-26-27-29-35-89-96-219

Tekman: 120-122

Telli Durna: 153

Telli Hanım: 15-16-17-18-19-35-74-77-81-98-99-100-101-102
103-104-105-106-108-110-113-114-116-117-118-119
120-121-122-124-125-127-190-205-206-211-214-
256-268

Telli Nigar: 16-22-24-32-42-44-128-129-131-132-133-134-135
136-138-157-158-165-166-293-294

Tepedelen: 118

Tercan: 106

Tokmakvuran: 12-44-45-175-176-179-188

Tokat: 1-4-28-29-30-32-35-42-44-54-56-59-60-62-66-75-76-79
118-121-129-131-132-134-137-142-151-164-165-167-174
177-179-185-186-187-189-194-270-272-295-318-329-330
361-362-364-365

Tokat kalesi: 31-164

Tokat Paşası Hasan Han: 1-2

Topal Dursun: 118-153

Topal Nergis0 132

Topdağıdan: 12-37-38-88-91-205-206-207-208-209-210-211-212
238-246-248,261-262-388

Tozkoparan: 118

Tuna Nehri: 31

Tuna Çayırı: 154

Türkiye: 118-145-151-156

Türkmen: 23-175-250

-O-

Osmanlı: 65-117-160

-Ü-

Ürüşan Baba: 104-105-106

Üsküdar: 114

-Y-

Yakup Han: 154-159-161-164-166

Yusuf Kenan: 22-25

-Z-

Zergelem: 89-90-91-96-251-252-254-256-265-269

Zile: 134-187

Zümrüt Bulak: 3

SONUÇ

SONUÇ

1- Köroğlu hikayesinin Azerbaycan varyantını yeni harflere çevirerek bugünkü Anadolu'da yaşayan Türk toplumuna tanışmış olduk.

2- M.Kaplan,M.Akalın,M.Bali'nin birlikte hazırladıkları ve Erzurum'lu halk hikayecisi Behcet Mahir'den derledikleri "Köroğlu" Destanı ile Azerbaycan varyantı olarak anılan M.Tehmasb ve H.Araslı'nın hazırladıkları Köroğlu Destanı'nın epizotları karşılaştırıldı.

3- Köroğlu hakkında şimdiye kadar yazılan her çeşit makale,bildiri ve kitaplar tarafımızdan tanıtılarak değerlendirildi ve kısa özetleri verildi.

4- Köroğlu'nun türeyişi hakkında şimdiye kadar ortaya konulan nazariyeler değerlendirilerek şu kanaate varıldı:Köroğlu, Oğuzların milli kahramanı olup Sasaniler döneminde İran'lılarla yapılan çarpışmalardan doğan bir kahramandır.Türk halk hikayesi ananelerine göre senelerden beri çeşitli zaman ve mekan içerisinde çeşitli motifler alarak ilk önce Türkmenler içerisinde yaşamış sonra bu destan Azerbaycan ve Kafkas kavimleri arasında yaşamış,daha sonra Azerbaycan'dan Anadolu'ya geçmiş ve Anadolu'da özellikle Doğu Anadolu'da yayılarak buradan başka bölgelere ulaşmış ve yaşamasına devam etmiştir.Özellikle Türk kavimlerinin yaşadığı her yerde yaşamış ve hayatını devam ettirmiştir.

Bu destanı kaynaklara göre Bulgarlar,Ermeniler,Gürcüler. Kürtler,Orta Asya Arapları ve Türkmenleri arasında çeşitli ma-

halli özellikler kazanmıştır.Ama destanın her iki varyantı karşılaştırıldığı zaman mahalli motifler destanın asıl mahiyetini bozmamıştır.

P.N.Boratav,Köroğlu Destanı(Adam Yayınları,Ankara 1984) adlı eserinin önsözünde -ki bu önsöz 1931 tarihlidir- Paris varyantı adını verdiği varyantı bizzat görmediğini itiraf etmektedir.Ayrıca kendi arşivinde bulunduğunu söylediği Bolu'daki arşivinden temin ettiği belgeleri de tahlile tabi tutmadığı gibi kimseye de göstermemiştir.

A.Chodzko gibi bir kısım maksatlı yabancı araştırmacıların olumsuz karakterini aktaran Boratav,kendinden sonra gelen araştırıcıları yanılgıya düşürmüştür.

Bu konuda asıl yanlışlık yapan A.Chodzko görünür.Gerçi bu destanın yayınlanması ve tanıtılmasında büyük rol oynamıştır ama hiçbir zaman destanın nereden alındığını ve kimden derlediğini zikretmemiş ve devamlı Paris varyantını kaynak göstermiştir.

Çalışmamız sırasında Azerbaycan Devlet Üniversitesinde Halk Edebiyatı ve Folklor Şubesinin arşivinde bulunan ve Paris varyantı diye adlandırılan 13 koldan ibaret olan Tebriz varyantı,1832 yılında Tebriz'de aşık Sadık'tan derlenmiş ve aynı tarihte Farsça'ya tercüme edilmiş nüshasını yakından gördük.

Akademiya el yazmalar fonuna ait olan bu eserin,Azerbaycan'da yayınladıktan sonra verilebileceğini yetkililer belirttiler.Bu varyantın dışındaki Türkmen,Özbek,Tatar,Kırgız,Kazak, Gökoğuz,Kürt,Gürcü,Ermeni,Maraş,Antep,Bolu,İstanbul,Irak,Bulgar varyantları karşılaştırıldıktan sonra Köroğlu'nun gerçek hüviyeti meydana çıkacaktır.

Ümit ederiz ki bu varyantlar gün ışığına çıktıktan sonra Köroğlu'na atfedilen haydut,çeteci,proletaria hükümeti kurucusu gibi yanlış hükümler düzelecektir.

Böylece Köroğlu ve onun ayrılmaz parçası Kırat da dünya kahramanları arasındaki yerini alacaktır.

Ayrıca "Aşık Köroğlu" ve "Celali Eşkiyası" olan Köroğlu aslında bizim konumuz olan Köroğlu Destanı ile karıştırılmıştır. Kafkas ve Azerbaycan rivayetleri Anadolu'ya gelerek burada ne yazık ki eşkiya ve haydut olarak tanıtılmıştır.

Bu tezimizde Mehmet Kaplan-Muhan Bali ve Mehmet Akalın'ın müştereken hazırladıkları ve Erzurum'lu halk hikayecisi Behçet Mahir'den derledileri "Köroğlu Destanı"nın onbeş kolu ile,Azerbaycan varyantı olarak anılan M.Tehmasb ve H.Araslı'nın onsekiz koldan ibaret olan Köroğlu Destanı'nın karşılaştırılmasını yaptık.

Bu karşılaştırmada yedi kolun müşterek motifler taşıdığı görüldü.Diğer kollarda ise Azerbaycan varyantında daha zengin kahramanlık motifleri,millet ve yurt severlik,toprağa bağlılık gibi temaların işlendiği,buna karşılık Anadolu varyantının destani özelliklerini giderek kaybettiği,daha çok mahalli motifler taşıdığı,dini motiflere fazla yer verildiği görüldü.

Köroğlu sahasında yapılacak yeni çalışmalar,Türk kültür birliğinin sağlanmasında önemli bir köprü olacaktır.